שער א'
סובלת סבלך

גזירת הגלות ◆ מהות שעבוד הגלות ◆ טעמי הגלות ותועלתה ◆ חשיבות הגלות ◆ התועלת לישב בחו"ל ◆ טובת הפיזור בד' כנפות הארץ ◆ קיווי לד' בגלות ושכרה ◆ המאמין לא יחיש ◆ השגחה בגלות – גדול כח הרועה המצילן ◆ הכנעה בגלות – דרשו את שלום העיר

הקדמת הספר

פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים

הנה אחד מי"ג עיקרים הוא לחכות ולהאמין בביאת משיח צדקינו, שיבא ויגאלנו, ויבנה בית קדשינו ותפארתינו, בהשראת שכינתו יתברך בתוכינו, ולחדש כקדם ימינו, בקיום תרי"ג מצות כמו שצוה לנו בוראינו, שרוב מצותי' תלויים בבנין בית בחירתנו, ושם נעלה בנערינו ובזקנינו, כשהקב"ה יחי' המתים לעינינו, ולהשיב כבראשונה שופטינו, הלא המה מנחיגינו, הנביאים, התנאים ואמוראים והגאונים והצדיקים בדורות שלפנינו, עם משיח ה' רוח אפינו.

ובמשך ימי גלותינו, מיום שחרב בית מקדשנו ותפארתינו, קבעו חז"ל בתוך תפלותינו, להתפלל השכם והערב להשיב מלכותינו, ולחזות בבנין ירושלים עירנו, ולומר בפה כל יום קרבנות שהקריבו הכהנים בעדינו, וכל יחיד על חטאתינו, ולזעוק ולהתחנן אל ה' שעוד יזכור לנו לגאלינו, ולהקריב קרבנות במקדש ה' בית חיינו, שזה כל תאוותינו וציפיתינו, ועל כל שמחה נעלה את ירושלים בתוכינו, ובכל בית זכר לחורבן שמנו, ובברכת המזון וברכת מעין שלש להזכירה נצטווינו, הלא על זה תאוה נפשינו.

ובכל שנה ושנה בהגיע ימי אבלנו, בין המצרים בא בגבולנו, בהלכות אבילות נצטוינו, ובקינות אנו מבכים חורבנינו, כמו שמוטל לפנינו מת בבתינו, בתיקון חצות על הארץ שכבנו, לזכור צער השכינתא בגלותא בעוונינו, הלא על זה יורדה מים עיני עיני, שפחה תירש גבירתנו, וחילול ה' נורא לעינינו.

ובהגיע תור מועד ושבת בימי חגינו, נצטוינו להזכיר בתוך תפלותינו, שמפני חטאינו מארצינו גלינו, ולהזכיר הקרבנות בקריאת תורתינו, ולה' נשתפך נפשינו, שיטענו בגבולינו להקריב קרבנות חובתינו, ואז ימלא שחוק פינו.

והלא דמוע תדמע עינינו, בהגיע ימי קדשנו, הלא הם ימי ראש השנה בבית ה' בשבתנו, כשכל תפלותינו ובקשתינו, הוא שעוד יזכר לנו אהבתינו, ויגלה מלכותו עלינו, והי' ביום ההוא יתקע בשופר לגאלנו, והשתחוו לה' בהר קדשינו.

ובעבודת כהן גדול ביום הכיפורים באמרינו, מה נהדר מראה כהן בתוכינו, והכהנים והעם העומדים בעזרה ביום סליחתנו, הלא למשמע אוזן דאבה נפשינו, מתי ימלוך עלינו, ותחזינה עינינו בשובו להר קדשינו.

ואם כן רק למותר הדברים חשבנו, להאריך בענין גלות וגאולה לאחינו, כי הלא יראו עינינו, כי דבר זה הוא חיינו ואורך ימינו, וכל כולו של היהודי הוא רק שיבא משיח

צדקינו, ולמה לנו להאריך בכתיבה לבני עמינו, וכן מי לא ידע שזה אמת ויציב וקיים על בנינו ועל דורותינו, וכי זה קיומינו, במשך ימי גלותינו.

אמנם לא כימים הראשונים דורותינו, כי היות שזה כמעט אלפים שנים שמעל שולחן אבינו הושלכנו, וצרות יגון ואנחה הורדפנו, עוד זאת הגיענו, שבנסיון מקלקלת השורה נפלנו, ולא זכרנו את השבועות שהקב"ה השביענו, שכצבאות וכאילות השדה יעזבנו, אם לא נקבל גזירת הגלות על צווארינו, ורק בזכות נטרונא יגאלנו, ובפח יקוש נכשלנו, שהקימו בעוה"ר ממשלה בארצינו, ואפילו יחי' כולו חכמים ונבונים שומרי דת תורתינו, הלא הוא אבינו הוא מלכינו, ורק בו נשים בטחונינו, ולא נחליפנו ולא נמירנו, אפילו אם נהרגנו, כי עליו הורגנו כל היום אמרנו ועשינו, ולך ה' קוינו, ומה גם אם פושעים וכופרים יבנו, הלא על זה כבר שנינו, גם נבנו עושי רשעה אמר לנו נביאינו.

אכן היות שלדאבונינו, ממשלת הכפירה כמה שנים כבר עומדת לנגדינו, ועי"ז בלבות כמה אלפים מבני ישראל אחינו, נתבלבלה האמונה במשיחינו ובארצינו, באמרם הלא כבר הגיע גאולתינו, ותמו ימי אבלינו, ואם אין כאן עיקר עכ"פ אתחלתא מצינו, ויש אחרים אומרים שעדיין בגלות אנחנו, אך שיש לנו רשות לנהל מדינתינו ולתפוס ארצינו, ועוד כמה ענינים שהי' פשוטים עד זמנינו, נטשטשו כעת על ידי הצלחת וממשלת הני בריוני.

ובזה בפח השכחה נפלנו, ומה הן גלות וגאולה כבר לא ידענו, וקדושת עם ישראל שכחנו, וקדושת ירושלים החלפנו, ובקדושת התורה וקוב"ה וישראל בגדנו.

אשר על כן אמרנו נמלא חובתינו, חובת השעה בזמן הזה הגיענו, לחזור ולשנן על תורת רבותינו, הלא המה פסוקי התורה והנבואה שלמדונו אבותינו ורבותינו, לדעת על מה אדני הגלות הטבעו, ושאם נבעוט בה הרי הוא בנפשינו, וכמה אזהרות על זה הוזהרנו. ועל מה לשום תוחלתינו, ומה הוא גאולתינו ופדות נפשינו.

ובצפייתנו צפינו זה היום קיווינו, שהשי"ת יראה בעינינו, וישלח משיח תמים לגאלינו, ויראה וישמח לבנו, באמור לציון מלך אלוקיך, נגילה ונשמחה שישועתו אכי"ר.

פרק ראשון
גזירת הגלות

◇◇◇

בו יבואר שגזירת הגלות אינה דבר מקרה וטפל וארעי, אלא היא עיקרית ושרשית, וכך עלה ברצונו יתברך במחשבה תחילה כשברא עולמו.

גזירת הגלות היינו: שעבוד מלכיות, היציאה מהארץ, והפיזור

◇◇◇

שעבוד מלכיות

◇ פסוקי התורה

גזירת שעבוד ד' מלכיות בברית בין הבתרים

ספר בראשית

ויאמר ד' אלקים במה אדע כי אירשנה. ויאמר אליו קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת ואיל משלש ותר וגוזל. ויקח לו את כל אלה ויבתר אתם בתוך ויתן איש בתרו לקראת רעהו ואת הצפר לא בתר. וירד העיט על הפגרים וישב אותם אברהם. ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה

גדלה נפלת עליו. ויאמר לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכש גדול. ואתה תבוא אל אבתיך בשלום תקבר בשיבה טובה. ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמרי עד הנה. ויהי השמש באה ועלטה היה והנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים האלה: (בראשית טו, ח-יז)

רש"י **וישב.** לשון נשיבה והפרחה כמו (תהלים קמו) ישב רוחו, רמז שיבא דוד בן ישי לכלותם **ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא מלך המשיח: וגם את הגוי. וגם לרבות ד' מלכיות** שאף הם כלים על ששיעבדו את ישראל:

—◆◆◆—

אברהם ראה שעבוד כל המלכיות כי הכל נמשך מן השורש

מהר"ל ולכן נרמז בזה כל הגליות לא גלות מצרים בלבד אלא אף שיעבוד כל המלכיות, כמו שדרשו ז"ל (בראשית רבה פ' מ"ד) וגם לרבות שעבוד שאר מלכיות. והדין עמהם **כמו שהראה הקדוש ברוך הוא** לאברהם שיעבוד מצרים **כך הראה לו שיעבוד כל המלכיות, כי הכל הוא נמשך מן השורש** והראה לו כל אשר ימשך לזרעו...
(גבורות השם פרק ט)

—◆◆◆—

◇ פסוקי נביאים וכתובים

גזירת ד' גליות בחזון דניאל

ספר דניאל דנה חלמא ופשרה נאמר קדם מלכא. אנתה [נבוכדנצר] מלכא מלך מלכיא די אלה שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יהב לך. ובכל די דארין בני אנשא חיות ברא ועוף שמיא יהב בידך והשלטך בכלהון אנתה הוא ראשה די דהבא. ובתרך תקום מלכו אחרי ארעא מנך [פרש"י מדי ופרס] ומלכו תליתיא אחרי די נחשא די תשלט בכל ארעא [פרש"י מלכות אלכסנדרוס מוקדון]. ומלכו רביעיא תהוא תקיפה כפרזלא כל קבל די פרזלא מהדק וחשל כלא וכפרזלא די מרעע כל אלין תדק ותרע. ודי חזיתה רגליא ואצבעתא מנהון חסף די פחר ומנהון פרזל מלכו פליגה תהוה ומן נצבתא די פרזלא להוא בה כל קבל די חזיתה פרזלא מערב בחסף טינא. ואצבעת רגליא מנהון פרזל ומנהון חסף מן קצת מלכותא תהוה תקיפא ומנה תהוא תבירה. די חזית פרזלא מערב בחסף טינא מתערבין להון בזרע אנשא ולא להון דבקין דנה עם דנה הא כדי פרזלא לא מתערב עם חספא. וביומיהון די מלכיא אנון

[פרש"י בעוד מלכותם של רומיים קיימת] יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין לא תתחבל ומלכותה לעם אחרן לא תשתבק תדק ותסף כל אלין מלכותא והיא תקום לעלמיא. (דניאל ב, לו-מד)

ספר דניאל בשנת חדה לבלאשצר מלך בבל דניאל חלם חזה וחזוי ראשה על משכבה באדין חלמא כתב ראש מלין אמר. ענה דניאל ואמר חזה הוית בחזוי עם ליליא וארו ארבע רוחי שמיא מגיחן לימא רבה. וארבע חיון רברבן סלקן מן ימא שנין דא מן דא. קדמיתא כאריה וגפין די נשר לה [פרש"י מלכות בבל] חזה הוית עד די מריטו גפיה ונטילת מן ארעא ועל רגלין כאנש הקימת ולבב אנש יהיב לה. וארו חיוה אחרי תנינה דמיה לדב [פרש"י מלכות פרס] ולשטר חד הקמת ותלת עלעין בפמה בין שניה וכן אמרין לה קומי אכלי בשר שגיא. באתר דנה חזה הוית וארו אחרי כנמר ולה גפין ארבע די עוף על גביה וארבעה ראשין לחיותא ושלטן יהיב לה [פרש"י הם ד' מושלים שחלק להם אלכסנדרום מוקדון במותו את מלכותו]. באתר דנה חזה הוית בחזוי ליליא וארו חיוה רביעיא דחילה ואמתני ותקיפא יתירה ושנין די פרזל לה רברבן אכלה ומדקה ושארא ברגליה רפסה והיא משניה מן כל חיותא די קדמיה וקרנין עשר לה [פרש"י עשרה מלכים שיעמדו לרומי קודם לאספסיינוס שחרב את הבית]. משתכל הוית בקרניא ואלו קרן אחרי זעירה סלקת ביניהון ותלת מן קרניא קדמיתא אתעקרו מן קדמיה ואלו עינין כעיני אנשא בקרנא קא ופם ממלל רברבן [פרש"י טיטוס שחרף וגדף]. (דניאל ז, א-ח)

—◆◆◆—

◇ בדברי חז"ל

גזירת הד' גליות הוא משרשי הבריאה

מדרש רבה ר"ש בן לקיש פתר קריא בגליות, "והארץ היתה תהו" (בראשית א' ב') זה גלות בבל, שנאמר (ירמיה ד') ראיתי את הארץ והנה תהו, "ובהו" זה גלות מדי, ויבהילו להביא את המן (אסתר ו), "וחושך" זה גלות יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל, "על פני תהום" זה **גלות ממלכת הרשעה, שאין להם חקר כמו התהום,** מה התהום הזה אין לו חקר, אף הרשעים כן, **"ורוח אלהים מרחפת" זה רוחו של מלך המשיח,** היאך מה דאת אמר (ישעיה י"א) ונחה עליו רוח ה'. באיזו זכות ממשמשת ובאה המרחפת, "על פני המים", בזכות התשובה שנמשלה כמים, שנאמר (איכה ב') שפכי כמים לבך. (בראשית רבה ב, ד)

—◆◆◆—

הגלות נגזרה מדבר ה' אשר היה אל אברהם

מדרש רבה ויהי השמש באה ועלטה היה וגו' ד' דברים הראה לו: גיהנם, ומלכיות, מתן תורה, ובית המקדש. א"ל כל זמן שבניך עסוקים בשתים הם ניצלים משתים, פירשו משתים הם נידונים בשתים, א"ל במה אתה רוצה שירדו בניך, בגיהנם או במלכיות. ר' חנינא בר פפא אמר, אברהם ברר לו את המלכיות. רבי יודן ור' אידי ור' חמא בר חנינא אמרו, אברהם ברר גיהנם, והקב"ה ברר לו את המלכיות, הה"ד (דברים ל"ב ל') אם לא כי צורם מכרם, זה אברהם, וה' הסגירם (דברים שם), מלמד שהסכים הקדוש ברוך הוא לדבריו. ר' הונא בשם ר' אחא אמר, כך היה אבינו **אברהם יושב ותמה כל אותו היום, אמר במה אברר, בגיהנם או במלכיות, א"ל הקב"ה אברהם קטע הדין מוניטא מן כדו.** (פי' השלך מטבע הזאת מכאן והוא דרך משל כמי שרוצה ליקח מטבע מזויפת אומרים לו שלא יקחנה, כך א"ל שלא יביאום בגיהנום. משנת דרבי אליעזר) (בראשית רבה מ"ד, כ"א)

(ועיין עוד ביאור המדרש לקמן בשער מהות הגלות (זזז) בדברי מהר"ל בספר גבורות השם פרק ח.)

—◆◆◆—

בניך עשויין דייש בגלות לעכו"ם

מדרש רבה וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה גו', ושמתי את זרעך כעפר הארץ, מה עפר הארץ מסוף העולם ועד סופו, כך בניך יהיו מפוזרים מסוף העולם ועד סופו, ומה עפר הארץ אינו מתברך אלא במים, אף ישראל אינן מתברכין אלא בזכות התורה שנמשלה למים, ומה עפר מבלה את כלי מתכות והוא קיים לעולם, כך ישראל כל עובדי כוכבים בטלים והם קיימים, ומה עפר עשויה דייש, **אף בניך עשויין דייש לעובדי כוכבים,** הדא הוא דכתיב (ישעיה נא) ושמתיה ביד מוגיך וגו', מה הוא מוגיך, אילן דממיגין מכתיך דמלחלחין מחתיך, **אפילו כן לטובתיך משקשקין ליך מן חוביך** (פי' מענין המסה ומירוק שיהיו עונותיהם נמסים והולכים להם על ידי היסורים. עץ יוסף). (בראשית רבה מא, ט)

—◆◆◆—

עתידין בניך להסתבך למלכיות וסופן ליגאל

מדרש רבה רבי לוי אמר לפי שהיה אברהם אבינו רואה את האיל ניתוש [לנתוש ולנתוץ כלומר נעקר ונפרד, עץ יוסף] מן החורש [פי' היער] הזה והולך ומסתבך בחורש אחר, אמר לו הקב"ה כך **עתידין בניך להסתבך למלכיות,** מבבל

למדי מן מדי ליון ומיון **לאדום, וסופן ליגאל** בקרנו של איל הה"ד וה' אלהים בשופר יתקע, וילך אברהם ויקח את האיל ויעלהו לעולה תחת בנו: (בראשית רבה נו, ט)

—◆◆◆—

בחלום שר המשקים מרומז ד' מלכיות

מדרש רבה ויספר שר המשקים והנה גפן לפני - אלו ישראל שנאמר (תהלים פ) גפן ממצרים תסיע. ובגפן שלשה שריגים - משה אהרן ומרים. היא כפורחת - הפריחה גאולתן של ישראל. עלתה נצה - הנצה גאולתן של ישראל. הבשילו אשכלותיה ענבים - גפן שהפריחה מיד הנצה, ענבים שהנצו מיד בשלו. וכוס פרעה בידי - מכאן קבעו חכמים ד' כוסות של לילי פסח. א"ר הונא בשם ר' בנייה כנגד ד' גאולות שנאמרו במצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, רבי שמואל בר נחמן אמר כנגד ארבע כוסות שנאמרו כאן וכוס פרעה בידי וגו' ונתת כוס פרעה וגו', רבי לוי **אמר כנגד ד' מלכיות** (בראשית רבה פח, ה)

—◆◆◆—

ד' פעמים שובי כנגד ד' מלכיות

מדרש רבה שובי שובי השולמית רבי שמואל בר חייא בר יודן בשם ר' חנינא **ד' פעמים כתיב כאן שובי שובי כנגד ד' מלכיות ששולטין בישראל וישראל נכנסין תוך ידיהן בשלום ויוצאין לשלום,** השולמית אומה ששלום חי העולמים מתנהג בה, הה"ד (שמואל ב' ז') ואהיה מתהלך באהל ובמשכן.
(שיר השירים רבה ז, א)

—◆◆◆—

ד' מלכיות מרומזים בפרשת האזינו

ספרי אראה מה אחריתם. אדע מה בסופיהון. ד"א הריני **מוסרם ביד ד' מלכיות שיהו משעבדים אותם** (ספרי פרשת האזינו פיסקא טו)

ד"א ותאכל ארץ ויבולה - זה העולם. ותלהט מוסדי הרים - **אלו ד' מלכיות** שנאמר (זכרי' ו' א') ואשא עיני ואראה והנה ארבע מרכבות יוצאות מבין שני ההרים וההרים **הרי נחשת.** (ספרי פרשת האזינו פיסקא טו)

—◆◆◆—

אדם הראשון ראה ד' מלכיות משלן ואבדן

פרקי דרבי אליעזר

אמר אדם שמחני הקב"ה והכניסני לגן עדן והראני מקום אכילת צדיקים בגן עדן **והראני ד' מלכיות משלן ואבדן** והראני דוד בן ישי שימשלו לעתיד לבא ולקחתי משנותי שבעים שנה והוספתי על ימיו שנ' ימים על ימי מלך תוסיף, אמר הקב"ה ימים על ימי מלך, אף אני מוסיף על שנותיו לעתיד לבא כמו דור ודור שנ' שנותיו כמו דור ודור, ונתתי רנן ושבח לאל במעשיו שנ' במעשה ידיך ארנן מה גדלו מעשיך ה'. (פרק יח)

—◆◆◆—

הקב"ה שייר במתנת ארץ ישראל שארבע גליות ישתעבדו בבניו

רמב"ן

והנה אימה חשכה גדולה נופלת **דרשו בו רמז לשעבוד ארבע גליות**, כי מצא הנביא בנפשו אימה, ואחר כך בא בחשכה, ואחר כך גדלה החשכה, ואחר כך הרגיש כאלו היא נופלת עליו, כמשא כבד תכבד ממנו. אמרו (ב"ר מד יז) אימה זו בבל חשכה זו מדי, שהחשיכה עיניהם של ישראל בצום ובתענית, גדולה זו מלכות אנטיוכס, **נופלת עליו זו אדום**. והיה הענין הזה לאברהם, כי כשהקב"ה כרת עמו ברית לתת הארץ לזרעו לאחזת עולם **אמר לו כמשייר במתנתו, שארבע גליות ישתעבדו בבניו וימשלו בארצם**, וזה בעל מנת אם יחטאו לפניו, ואחרי כן הודיעו בבאור גלות אחרת שיגלו תחלה, שהוא גלות מצרים, שכבר נענש בו כאשר פירשתי (לעיל יב י). (פירושו על בראשית פרק טו פסוק יב)

רמב"ן

וכ"כ הרמב"ן בספר הגאולה (כתבי הרמב"ן ח"א ע' רצ"ב) וז"ל: ושם במעמד הנכבד ההוא, רצוני לומר בין הבתרים, **נרמז לאבינו ע"ה שעבוד הארבע מלכיות**, כמו שחכמים ז"ל מבארים בתלמוד (תענית כ"ז ע"ב) ובבראשית רבה (מד, כ). (ספר הגאולה, כתבי הרמב"ן ח"א ע' רצב))

—◆◆◆—

המלחמה עם הד' מלכים מרמז על הד' מלכיות

רמב"ן

ויהי בימי אמרפל מלך שנער **המעשה הזה אירע לאברהם להורות כי ארבע מלכיות תעמודנה למשול בעולם** ובסוף יתגברו בניו עליהם ויפלו כלם בידם, וישיבו כל שבותם ורכושם והיה הראשון מהם מלך בבל, כי כן העתיד, כדכתיב (דניאל ב לח) אנת הוא רישא די דהבא ואולי "אלסר" שם עיר במדי או בפרס,

ו"עילם" בעיר ההיא המלך מלך יון, הוא המלך הראשון, ומשם נתפשט מלכותו כשנצח דריוש, וכבר הזכירו זה רבותינו (ע"ז י) רבי יוסי אומר שש שנים מלכו בעילם ואחר כך נתפשטה מלכותם בכל העולם כולו, ו"מלך גוים" המלך על עמים שונים אשר שמוהו עליהם לראש ולקצין, רמז למלך רומי אשר המלך על עיר מקובצת מעמים רבים, כיתים ואדום ויתר גוים:

וכך אמרו בבראשית רבה (מב ב) אמר רבי אבין, כשם שפתח בארבע מלכיות, כך אינו חותם אלא בארבע מלכיות וכו'. ושם עוד (מב ד, בשינוי לשון) ויהי בימי אמרפל מלך שנער זו בבל, אריוך מלך אלסר זו מדי, כדרלעומר מלך עילם זו יון, ותדעל מלך גוים זו מלכות אדום שהיא מכתבת טירוניא מכל אומות העולם:

(פירושו על בראשית יד, א)

—◆◆◆—

יעקב ראה ממשלת ארבע מלכיות ומעלתם וירידתם

רמב"ן והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו...**ועל דעת רבי אליעזר הגדול** (פרקי דר"א לה) **היתה זאת המראה כענין בין הבתרים לאברם, כי הראהו ממשלת ארבע מלכיות ומעלתם וירידתם,** וזה טעם "מלאכי אלהים" כמו שנאמר בדניאל (י כ, יג) שר מלכות יון, ושר מלכות פרס, והבטיחו כי הוא יתעלה יהיה עמו בכל אשר ילך ביניהם וישמרנו ויצילנו מידם. אמרו (שם בפדר"א) הראה לו הקב"ה ארבע מלכיות מושלן ואבדן, הראהו שר מלכות בבל עולה שבעים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות מדי עולה חמישים ושנים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות יון עולה מאה ושמונים עוקים ויורד, והראהו שר מלכות אדום עולה ואינו יורד, אמר לו יעקב אף אל שאול תורד (ישעיה יד טו), אמר לו הקב"ה אם תגביה כנשר וגו' (עובדיה א ד). (פירושו על בראשית כח, יב)

—◆◆◆—

ירידת יעקב למצרים ירמוז לגלותינו ביד אדום

רמב"ן ולשון אחר דרשו שם בבראשית רבה, אמרו רבי יהושע בן לוי פתר קריא בגליות, ואל שדי יתן לכם רחמים לפני האיש, זה הקדוש ברוך הוא שנאמר (שמות טו ג) ה' איש מלחמה, וכתיב (תהלים קו מו) ויתן אותם לרחמים. ושלח לכם את אחיכם - אלו השבטים, אחר ואת בנימין - זה יהודה ובנימין, ואני כאשר שכלתי - בחורבן ראשון, שכלתי - בחורבן שני, לא אשכל עוד, זה לשונם ז"ל. והכונה **כי ירידת יעקב למצרים ירמוז לגלותינו ביד אדום** כמו שאפרש (ריש פרשת ויחי), וראה הנביא הענין מתחלתו והתפלל סתם לשעה ולדורות. והכתוב זה

כפי מדרשם יש לו סוד גדול כי אמר ואל שדי, במדת הדין, יתן לכם רחמים, שלפניו יעלה אתכם ממדת הדין למדת רחמים, והמשכיל יבין.

ואני כאשר שכלתי שכלתי - ואני עד שובכם אהיה שכול מספק, כאשר שכלתי מיוסף ושמעון, שכלתי מבנימין, לשון רש"י. והנכון שהוא אומר, לא תוכלו להוסיף עלי שכול, כי כבר שכלתי, יתנחם מכל הבא עליו ביתרון כאבו על יוסף, וכמוהו וכאשר אבדתי אבדתי (אסתר ד טז), כלומר כבר אני אבודה ואם ימיתני לא יוסיף עלי אבדון. (פירושו על בראשית מג, יד)

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. כבר הזכרתי (לעיל מג יד) **כי רדת יעקב למצרים הוא גלותינו היום ביד החיה הרביעית** (דניאל ז ז) **רומי הרשעה**, כי בני יעקב הם עצמם סבבו רדתם שם במכירת יוסף אחיהם, ויעקב ירד שם מפני הרעב, וחשב להנצל עם בנו בבית אוהב לו, כי פרעה אוהב את יוסף וכבן לו, והיו סבורים לעלות משם ככלות הרעב מארץ כנען, כמו שאמרו (לעיל מז ד) לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבד הרעב בארץ כנען והנה לא עלו, אבל ארך עליהם הגלות, ומת שם ועלו עצמותיו, וזקני פרעה ושריו העלוהו, ועשו עמו אבל כבד:

וכן אנחנו עם רומי ואדום - אחינו הסיבונו ביאתינו בידם, כי כרתו ברית עם הרומיים, ואגריפס המלך האחרון לבית שני ברח אליהם לעזרה, ומפני הרעב נלכדו אנשי ירושלים, **והגלות ארך עלינו מאד, לא נודע קצו כשאר הגליות, ואנחנו בו כמתים אומרים יבשו עצמותינו נגזרנו לנו, ויעלו אותנו מכל העמים מנחה לה', ויהיה להם אבל כבד בראותם כבודנו, ואנחנו נראה בנקמת ה', יקימנו ונחיה לפניו:** (פירושו על בראשית מז, כח)

—◆◆◆—

הקב"ה יזכור שאנו עבדיו שעמדו לו בגלות לסבול הצרות והשעבוד

רמב"ן וזה טעם כי ידין ה' עמו ועל עבדיו יתנחם (פסוק לו), **שיזכור ה' ברחמים כי הם עמו מאז, ויזכור כי הם עבדיו שעמדו לו בגלותם כעבדים לסבול הצרות והשעבוד**, וכענין שנאמר (ישעיה סג ח) ויאמר אך עמי המה בנים לא ישקרו וכבר רמזתי בבריאת האדם סוד נשגב ונעלם צריך ממנו שנהיה לו לעם והוא יהיה לנו לאלהים, כענין שנאמר (ישעיה מג ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגו'. (דברים לב, כו)

—◆◆◆—

האבות הק' ראו במחזה גלותן של ישראל ויקוננו עליה

רבי אליעזר הקליר

בקינות לתשעה באב קנה י"ד:

הָיָה הַנּוֹעַר מְמְזָרַח. בֵּין בְּתָרִים אוֹרוֹ בְּזָרַח. וְהָרָאָהוּ אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת בְּרָדֶם וְצָרַח. כִּי טָבַע שַׁעַר הַמְּזָרַח:

ביאור: אברהם אע"ה שהעירו הקב"ה לצאת ממזרח מארץ מולדתו, וזרח אורו בברית בין הבתרים, הראה לו הקב"ה בתרדמה שעבוד ארבע מלכיות, וצעק ויקונן כי טבעו בארץ שעריה.

וַיַּחֲמוֹם וַיִּנְצַל וֵרַח. וַיַּרְא הַשְׁלָכַת נִזְרַח. וְאֵימָה נוֹפָלֶת עָלָיו בְּבִזָּרַח. וּצְדָקָ מִדַּת הַדִּין כְּאָז רָאָה:

ביאור: החריב הביהמ"ק, והסיר משם ג' כתרים, וירא אברהם כי השליך משמים הבהמ"ק נזר ישראל, כשראה שיפזרם בין האומות נפלה עליו אימה, וכשראה זאת צדק מדת הדין.

רָאָה עֵרוֹם וְעָרְיָה וְנָאֲנַח. וְלַעֲקוּדוֹ סוֹד זָה פְּעָנַח. עָשְׂשָׂה מִכַּעַס עֵינוֹ וְלֹא נָח. מֵרְאוֹת גְּוָעוֹ טוֹב זָנַח:

ביאור: ראה אברהם שילכו ישראל בגלות ערומים, ונאנח, וגילה סוד זה לבנו יצחק הנעקד ע"ג המזבח, כהו עיניו מרוב הצער והבכי שבכה על החורבן, ולא היה לו מנוחה, מחמת שראה שה' הטוב זנח את בניו.

זָנַח זוֹהַר תָּם בַּמַּחֲזָה. כִּי לֹא הֶאֱמִין בִּנְאֻם זָה. זָן עֵינוֹ בַּמָּקוֹם הַזֶּה. וְשָׁר שְׁמוּמוֹ וַיְקוֹנֵן אֵין זֶה:

ביאור: יעקב איש תם כשראה במראה הסולם חורבן הבהמ"ק, הרחיק זוהר הנבואה ואמר אין זה אלא חלום, עד שנגלה ה' ונהנה מגילוי השכינה אז האמין ואמר אכן יש ה' במקום הזה, וראה חורבנו ויקונן אין זה.

—◆◆◆—

אברהם אבינו לא התפלל להעביר מהם גזירת הגלות, לפי שצפה בנבואה גודל התועלת

רבי יוסף יעבץ

הפרק הב' - אלמלא החסד הגדול הזה לא היה אפשר לנו להשיג הדבקות הנצחי הנקרא עולם הבא לרוע יצרנו ופחיתות מדותנו, והמשל בזה למלך רצה שיתעשר בנו בעמלו וביגיע כפיו לסוד נודע אצלו, ולמדו מלאכות רבות יוכל להתעשר מהם, ולא רצה להתעסק בשום אחת מהן, ובחר להיות סבל לשאת משאו על שכמו, ובראות המלך כך גרש כל הסבלים למען יתעשר בנו על כל פנים. כך רצה הקב"ה לזכות את ישראל והרבה לנו תורה ומצות למען נזכה במנוחה בהשקט ובטח, ואנחנו מתעצלים בהם, גזר עלינו הגליות למען נזכה בהכרח. וזה הסוד נתבאר לאברהם אבינו במחזה שאמר לו (בראשית ט"ו) הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם ויאמר לו כה יהיה זרעך והאמין

בה׳, וכו׳. ואברהם חשב הענין הזה אליו לצדקה גמורה כי ליעד ולומר אם יהיו טובים אטיב עמם זה דבר ראוי לשופט כל הארץ, אבל להשתדל באופן שיזכו על כל פנים זו היא צדקה גמורה. ואולי כי לזה הטעם ולזו הסבה כהו עיניו של יצחק אבינו, למען יוכל הש״י ליחד שמו עליו בחייו כי הוא ראשית הזרע, ולזה אמר לו במעמד בין הבתרים ענין הגליות ברמז כמו שארז״ל וגלות מצרים בפירוש.

וזו היא הסבה שלא התפלל אברהם אבינו על בניו כשהודיעו השם ית׳ הגליות, כי ראוי לתמוה מי שלפושעים אנשי סדום הפגיע בהשתדלות נמרץ ונפלא, למה לא יתפלל גם על בניו, אבל איך יתפלל והוא ע״ה היה צופה משקיף בנבואה גודל תועלתם וכי זולתם הוא נמנע שבניו יהיו נוחלי העולם הבא כענין משל השר אשר הזכרתי, ומצאתי לישעיהו ע״ה אמר (ישעיה מ״ב) ראות רבות ולא תשמור וכו׳ ה׳ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר והוא עם בזוי וכו׳, וסיים (שם) ועתה כה אמר יי וכו׳, פירושו אחר עבור הגלות והיסורין יכופרו העונות ותזכו בשכר סבליכם אותם, וכתי׳ (הושע ז׳) ואני יסדתי חזקתי זרועותיו ואלי יחשבו רע, מתרעמים על הגליות והיסורין ואינם שמים על לב תועלתם, והם דומים לאיש שאמר לו הרופא אם לא תחתוך אצבעך תמות וקרא לאומן לחתכו, והוא מתרעם ממנו וצועק אליו על צער החתוך היש שוטה כמוהו. (חסדי ה׳ דף ט״ז-י״ז, ד״ה הפרק)

—◆◆◆—

חכמי אמת והחסידים והקדושים קבלו עול מלכות רביעית עליהם, כאשר עמדו על סוד זאת

מהר״ל הנה בארנו במה שיש בו די מענין מלכות רביעית, אשר חלק השם יתברך אליו חלק גדול בעולם, עד עידן עדנין. **וחכמי אמת והחסידים והקדושים קבלו עול מלכות זה עליהם, כאשר עמדו על סוד מלכות רביעית זאת.** וכבר כתבנו במה שיש בו די. (נצח ישראל פרק י״ח)

—◆◆◆—

אברהם אבינו התפלל על ישמעאל, מחמת שבחר לישראל עול הגלות

נועם אלימלך והנה השבתי על דברי אדם אחד הלא מצינו אצל ישמעאל שאמרו המלאכים לפני השם יתברך זה שעתיד כו׳ ואתה מעלה לו הבאר ונמצא שידעו אף המחשבה העתידה לבוא על ידי בחירת האדם, ומכל שכן מחשבה

שהיתה כבר שיהיו יודעים [ר"ל ומזה ראיה לפרש דברי התוס' בשבת י"ב ע"ב שכתבו דאף מחשבות שבלב יודעים המלאכים שכוונתם כל המחשבות כפשוטו]. והשבתי לו שגם זה לא ידעו אלא על ידי תפלת אברהם עליו השלום שהתפלל לו ישמעאל יחיה לפניך שבוודאי אברהם אבינו עליו השלום שהשיג כל התורה והיה נביא וידע שעתיד ישמעאל להרע לישראל, **אלא שהתפלל על ישמעאל מחמת שבחר לישראל עול גלות ולא גיהנם ובאותו תפלה שהתפלל על ישראל הבנים אותו מחשבה אף שעתיד להרע לישראל מוטב שיסבלו עול גלות והתפלל שיחיה** ועל ידי זה ידעו המלאכים אותו המחשבה העתידה להיות כנ"ל. (פרשת בהעלותך)

—◆◆◆—

כשראה יצחק בגלות עשו שמח, שגלות מכפרת עוון

ש"ך עה"ת וכתב בעל שערי אורה ז"ל על ויאהב יצחק את עשו, אמר וכי צדיק גמור כיצחק שאין השכינה נפרדת ממנו אפילו שעה אחת היה אוהב לרשע כעשו, אלא פרק גדול מסודות התורה הוא. דע כי יצחק אבינו ז"ל צפה כל העתיד להיות וצפה וראה כל בני ישראל חוטאין ומכעיסין לפני ה' ויירשו דיני גיהנם. **וכשראה יצחק בגלות עשו שמח שגלות מכפרת עוון, ואהב צרות עשו ללמד על ישראל חובה כדי לגמור עליהן הדין בגלותו בעולם הזה ולא יהיו נצודים בדיני גיהנם, וזהו כי ציד בפיו הציד שהיו נצודים בגיהנם בא לפיו של עשו, לזה שמח,** והאריך שם בשער חמישי. ועם זה נבין מה שאמרו ז"ל תחת אדום ולא תחת ישמעאל, והלא הוא ישמעאל משלושים וחמש שרים ימיניים ואדום הוא משלושים וחמש שרים שמאליים והוא יותר קשה ויותר אכזרי, איך יאמר תחת אדום, אלא סוד הענין הוא שיצחק הוא כובש מדת הגבורה בחוזקה לכך בחר במדה זו לעמוד כנגדה לרחם על בניו כמו שאמרו ז"ל (שבת פ"ט ע"ב) על פסוק (ישעיה סג, טז) כי אברהם לא ידענו וגו', לזה אמר תחת אדום שאם יתגברו עלינו יעמוד כנגדם כי לזה בחר במדה זו, אבל לא תחת ישמעאל לפי ששם מדתו של אברהם ואברהם לא ידענו ואם יראה בני ישמעאל מתגברים עלינו לא יעמוד כנגדם לפי שהוא התפלל עליו ואמר לו ישמעאל יחיה לפניך. (פרשת תולדות)

—◆◆◆—

הגלות היה מוכרח ויעקב קבלו באהבה

בית הלוי יעקב הבין וידע דירידתו למצרים זו היא ההתחלה של הגלות שנגזר על בניו בברית בין הבתרים ויהיו זרעו נצרכים להיות במצרים ארבע

מאות שנה בשיעבוד וע״כ נתיירא מאד מירידתו, **דאע״ג דעיקר ענין של הגלות היה מוכרח ויעקב קבלו על עצמו באהבה** בעת שקנה הבכורה מעשו להיות הוא העומד במקומו שהוא יהיה הבכור ויחול עליו כל חוב השיעבוד והגלות, כדי שעי״כ יזכה אח״כ בברכות אברהם ובארץ ישראל ובבית המקדש (פרשת ויגש)

היציאה מהארץ והפיזור

◇ פסוקי התורה

ספר ויקרא ואם לא תשמעו לי ולא תעשו את כל המצות האלה. (ויקרא כו יד)

ואתכם **אזרה בגוים** והריקתי אחריכם חרב והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה. (שם פסוק לג)

ספר דברים כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה׳ אלקיך להכעיסו. העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ כי **אבוד תאבדון מהר מעל הארץ** אשר אתם עוברים את הירדן שמה לרשתה לא תאריכון ימים עליה כי השמד תשמדון. **והפיץ ה׳ אתכם בעמים** ונשארתם מתי מספר בגוים אשר ינהג ה׳ אתכם שמה. (דברים ד, כה - כז)

השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם. וחרה אף ה׳ בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה **ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה** אשר ה׳ נותן לכם. (שם יא, טז - יז)

רש״י **ואבדתם מהרה.** על כל שאר היסורין **אגלה אתכם מן האדמה** שגרמה לכם לחטוא (ספרי). משל למלך ששלח בנו לבית המשתה והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מצרכך שתבא נקי לביתך ולא השגיח הבן ההוא, אכל ושתה יותר מצרכו והקיא וטנף את כל בני המסיבה, **נטלוהו בידיו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטרין.**

ספר דברים יולך ה׳ אתך ואת מלכך אשר תקים עליך **אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבתיך** ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן. (דברים כח לו)

והיה כאשר שש ה׳ עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש ה׳ עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם **ונסחתם מעל האדמה** אשר אתה בא שמה לרשתה.

והפיצך ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ ועבדתם שם אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבתיך עץ ואבן. (שם פסוקים סג - סד)

ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את מכות הארץ ההוא ואת תחלאיה אשר חלה ה' בה. גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח ולא יעלה בה כל עשב כמהפכת סדם ואמרה אדמה וצביים אשר הפך ה' באפו ובחמתו. ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה. ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלקי אבתם אשר כרת עמם בהוציאו אותם מארץ מצרים. וילכו ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו להם אלהים אשר לא ידעום ולא חלק להם. ויחר אף ה' בארץ ההוא להביא עליה את כל הקללה הכתובה בספר הזה. **ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישלכם אל ארץ אחרת כיום הזה.** (דברים כט, כא - כז)

רמב"ן **ויתשם ה' מעל אדמתם.** כי יגלה השבט העושה הרע בעיני ה', כענין ויגלם לראובני ולגדי (דברי הימים א ה כו). והנכון, כי עתה ירמוז **לגלות כל ישראל** להיותם כלם רעים, **וינלו גלות שלימה.** וכן בפרשה הבאה אחרי כן (להלן ל א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים אלה, **על גלות כל ישראל יהיה,** כמו שאמר (שם) בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה וגו' והפרשה כולה.

פסיקתא ואולם חי אני וימלא כבוד ה' **את כל הארץ** (במדבר י"ד כ"א). ודרשו בפסיקתא (הובא בילקוט ראובני פ' שלח), אלו ישראל שנקראו כבוד ה', שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו (ישעיה מ"ג ז'), **מכאן שנגזרה גזירה על ישראל שיהיו גולים בין האומות.**

—◆◆◆—

◇ פסוקי נביאים וכתובים

ספר תהלים **וימאסו בארץ חמדה לא האמינו לדברו. וירגנו באהליהם לא שמעו בקול ה'. וישא ידו להם להפיל אותם במדבר. ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות.** (תהלים קו, כד - כז)

מצודת דוד **וימאסו.** ע"י תלונות המרגלים: **לדברו.** שהבטיח לרשת אותם: **לא שמעו.** לא האמינו בקול דברו: וישא ידו. נשא ידו בשבועה עליהם וכו': **ולהפיל וגו'. כי אז נגזר עליהם הגלות** והוקבע בכיה לדורות: בארצות. ר"ל בארצות הגוים:

מלבי"ם **וישא ידו להם.** כנגד שני החטאים נשבע להענישם בשני עונשים, א) להפיל אותם במדבר, שהם עצמם לא יבואו אל ארץ חמדה אשר מאסו: ב) להפיל זרעם בגוים, **שע"ז נגזר גלות ושעבוד** לדורות הבאים כמו שמבואר גם ביחזקאל כ' כ"ג, וכמ"ש חז"ל אתם בכיתם בכיה של חנם:

ספר יחזקאל **גם אני נשאתי את ידי להם במדבר להפיץ אתם בגוים ולזרות אותם בארצות. יען משפטי לא עשו וחקותי מאסו ואת שבתותי חללו ואחרי גלולי אבותם היו עיניהם.** (יחזקאל כ, כג - כד)

מצודת דוד **גם אני.** ר"ל כמו שהם בגדו בי כן שלמתי גמול ונשבעתי להם במדבר להפיץ אותם בגולה כי בליל בכיית המרגלים שהיתה בט' באב הוקבעה הלילה ההיא בכיה לדורות בחורבן בית ראשון ובית שני כן ארז"ל:

רד"ק ובמדרש **כי על העתיד אמר, שגזר על זרעם לחיות גולים מארצם ולזרותם בארצות**, וזהו שאמר כי תוליד בנים ובני בנים וגו' והפיץ ה' אתכם בעמים וגו', ואמרו כי מה שאמר ויבכו העם בלילה ההוא ליל תשעה באב היה, אמר הקדוש ברוך הוא אתם בכיתם בכיה של חנם אני אקבע לכם בכיה לדורות, כי בתשעה באב חרב הבית בראשונה ובשניה:

ספר יחזקאל **והפיצותי אותך בגוים וזריתיך בארצות והתמתי טמאתך ממך. ונחלת בך לעיני גוים וידעת כי אני ה'.** (יחזקאל כב, טו-טז)

רד"ק לעיני גוים. שהם יראו כי אין את נחשבת נחלתי בהיותך בגלות ביניהם. (רד"ק שם)

—◆◆◆—

◇ בדברי חז"ל

צו את בני ישראל שנתחייבו שילוח זה גלות

מדרש רבה ד"א **צו את בני ישראל** רבנן **פתרין קרייה בגלות צו את בני ישראל** שעברו ישראל על המצות **נתחייבו שילוח זה גלות** ה"ד וישלחו מן המחנה אין וישלחו אלא לשון גלות כמה דתימא (ירמיה טו) שלח מעל פני ויצאו מן המחנה זו א"י ששם השכינה חונה... **תשלחום הרי זה אמור כנגד גלות אדום** שהחריבו ביהמ"ק והגלו את ישראל. (מדרש רבה במדבר ז, י)

—◆◆◆—

דנתי אותם בגירושין ושילוחין

מדרש רבה **רבי אבהו פתח** (הושע ו') **והמה כאדם עברו ברית זה אדם הראשון אמר** הקב"ה אדם הראשון הכנסתי אותו לגן עדן וצויתיו ועבר על צוויי ודנתי אותו בגירושין ובשילוחין וקוננתי עליו איכה. הכנסתי אותו לגן עדן שנאמר (בראשית ב') ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן וצויתיו שנאמר (שם) ויצו ה' אלהים על האדם לאמר וגו' ועבר על צוויי שנאמר (שם ג') המן העץ אשר צויתיך וגו' ודנתי אותו בגירושין שנאמר (שם) ויגרש את האדם ודנתי אותו בשילוחין שנאמר (שם) וישלחהו ה' מגן עדן וקוננתי עליו איכה שנאמר (שם) ויאמר לו איכה איכה כתיב. אף בניו **הכנסתי אותם לא"י** שנאמר (ירמיה ב') ואביא אתכם אל ארץ הכרמל וצויתים שנאמר (ויקרא כ"ד) צו את בני ישראל ועברו על צוויי שנאמר (דניאל ט') וכל ישראל עברו את תורתך **ודנתי**

אותם בגירושין שנאמר (הושע ט') מביתי אגרשם **ודנתי אותם בשילוחין** שנאמר (ירמיה ט"ו) שלח מעל פני ויצאו וקוננתי עליהם איכא ישבה בדד. (איכה הקדמה, פתיחתא ד)

—◆◆◆—

גזירת המלך עלינו להיות גולים מארצנו

העיטור אבל נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה אפילו אמרה דיירנא בהדיה לא שבקינן ליה וכו' ומדלא קא משני כי קתני מילתא דאיתא בין בארץ בין בחוצה לארץ, ונשא אשה ושהה עמה בחוצה לארץ ליתה, ש"מ דאיתא אפילו בחוצה לארץ, ולא אמרינן עון חוץ לארץ גרים לה שהן עקורין, וכדגרסינן (יבמות ס"ד ע"א) ללמדך שאין ישיבת חוץ לארץ עולה לו מן המנין וכו', חדא **דהשתא ליכא עון דחוץ לארץ, דהקב"ה במימריה הוא דעבד,** ועוד אברהם שאני שלא הבטיחו לבנים אלא בארץ. (ח"ב אות מ' מרד סוף שער ג')

דהקב"ה במימריה הוא דעבד, ר"ל כי גזירת המלך עלינו להיותינו גולים מארצנו, ואין לנו חטא בזה על ישיבתינו בחו"ל. (פ' שער החדש על ספר העיטור אות ל"ג שם)

—◆◆◆—

השעבוד, היציאה, והפיזור אינם דברים טבעיים

מהר"ל ועוד שיש לבאר ענין הגלות תחלה.... סדר את ישראל במקום הראוי להם, שהוא ארץ ישראל. **והגלות מן מקומם** הוא שנוי ויציאה לגמרי..... וכמו כן **הפיזור** אינו דבר טבעי.... ולפיכך פיזור ישראל בין האומות הוא דבר יוצא מן הטבע, ...ועוד, כי לפי סדר המציאות אין ראוי שתהיה אומה **משעבדת באחרת** להכביד עול עליה.... (נצח ישראל פרק א)

—◆◆◆—

גזירת השם יתברך הוא מעמיד ומקיים הפיזור

מהר"ל ודבר זה ראיה ברורה מחייבת שיהיה קץ לגליותינו. כי אם היו ישראל נשארים בגלותם, היה אפשר לומר כי נסתלק השם יתברך מאתם, והם כמו שאר גויי הארץ. אבל עתה שאינם בארצם, והם תחת רשות אחרים, ועל דבר זה לא נבראת שום אומה ולשון, והוא שלא כסדר העולם, דבר זה אי אפשר שיהיה כך תמיד, ולא יהיה קץ לדבר זה. ועם שאין הדבר הזה רק לזמן, **מכל מקום אם**

לא שהשם יתברך גזר דבר זה על ישראל שיהיו בגלות תחת רשות האומות, לא היה לדבר זה קיום אף זמן מה, לגודל ענין זה שתהיה האומה הזאת בארץ אחרת תחת ממשלת זרים. ואם לא כן, היה ראוי שיהיה מחויב אחד משני דברים; או שיהיה חוזר אל הסדר, ויהיה הגלות בטל. או חס ושלום שיהיו גוברים על עצמם לגמרי. אבל שיהיה קיים הגלות מצד עצמו - אינו ראוי לפי הסדר, **לכך גזירת השם יתברך הוא אשר מעמיד דבר זה.** (נצח ישראל, פרק כד)

—◆◆◆—

כשישראל גולים מאר"י, הם מוכרחים להתפזר בכל העולם

מהר"ל והנה נבאר לך בראיות ברורות, כי מורה פיזור ישראל בכל העולם על מעלה אלקית שלהם. וזה כי כאשר היו ישראל בארצם, היה מקומם כאשר ראוי. שכאשר תתבונן בכל הדברים אשר יש להם מקום, הנה מקום שלהם מתיחס וראוי להם. כי כל דבר לפי מה שהוא, יש לו מקום מיוחד. ואין דבר בעולם שלא יהיה לו מקום מתיחס לו, ודבר זה כבר התבאר למעלה. עד שאם הדבר יצא ממקומו המיוחד לו, הוא נחשב אליו אבוד. וראוי לאומה הזאת, שהיא עיקר בעולם, שיהיה מקום ישיבתם בארץ שהוא עיקר העולם. כי ארץ ישראל שהיא ארץ קדושה, ראוי לעם קדוש. והנה יש לישראל שהם עם קדוש, מקום מתיחס להם כראוי. אבל כאשר גלו מן הארץ, אם היו גולים למקום אחד פרטי, אין זה מתיחס אל ישראל, **כי ישראל הם עיקר העולם. וכבר אמרנו כי ראוי שיהיה המקום מתיחם לבעל המקום. ולכך נתפזרו בכל העולם, שכך הוא ראוי לאומה שהיא כל העולם, שיהיה מקומם בכל העולם** (נצח ישראל, פרק נו)

—◆◆◆—

ע"י השלש שבועות יש קיום לג' חלקי הגלות: השעבוד, היציאה, והפיזור

מהר"ל וכבר בארנו למעלה אצל (בראשית טו, יג) ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, ידוע שאני ממשכנן, תדע שאני פורקן. ידוע שאני משעבדן, תדע שאני גואלם. ידוע שאני מפזרן, תדע שאני מכנסן (בראשית רבה מד, יח), כמו שהתבאר למעלה. והם הם אלו דברים שנזכרים כאן, כי כנגד שאני ממשכנן והמשכון הוא תחת מי שממושכן בידו, לכך גזר שלא ימרדו באומות לצאת מתחת רשותם. וכנגד שאני משעבדם גזר שלא יהיו האומות משעבדים בהם יותר מדאי, ואם לא כן, לא

היה קיום אל הגלות שגזר השם יתברך עליהם, כי די בעצם הגלות אף שאינו יוצא מסדר העולם, ולכך לא יוסיפו עליהם בשעבוד. וכנגד שאני מפזרן גזר עליהן שלא יעלו בחומה, שזהו קבוץ גליות, והוא בטול הפיזור. וכנגד אלו ג' יש כאן ג' שבועות, כי שלא יתגברו ישראל ויצאו מרשותם - השביעם שלא ימרדו באומות. נגד השני - שלא יתגברו האומות לגמרי עליהם, השביעם שלא ישתעבדו בהם יותר מדאי. נגד הג' - שלא יפרדו זה מזה, השביעם שלא יעלו בחומה. (נצח ישראל פרק כ"ד)

—◆◆◆—

הנני מוכן ומזומן לקבל עול הגלות ועול מלכות שמים

אוהב ישראל ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה היינו במראה הגלות. ויאמר יעקב יעקב. היינו שתהיה בחי' יעקב ולא בבחי' ישראל. כי הוא בחי' מדריגה תחתונה בסוד יו"ד עק"ב. ויאמר **הנני מוכן ומזומן לקבל על עצמו עול הגלות ועול מלכות שמים**. ומאחר שקבל עליו עול הגלות ועול מלכות שמים באימה ויראה. אז ויאמר אנכי האל אלהי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם. **היינו בירור וליבון הניצוצי קדושה שנפלו ממקור הק'. והוא יעלה אותם ע"י עול הגלות והשיעבוד**. ויהיה אז לגוי גדול. אנכי ארד עמך מצרימה. כי כאשר ירד יעאע"ה למצרים ירדה עמו כביכול גם השכינה הק' עם כל הכוחות המרכבה הק'. אנכי הוא גימטריא ככ"א. ואנכי אעלך גם עלה, היינו עליה אחר עליה עליה מהגלות הקשה. וגם אח"כ באו למדריגת עליה הגדולה ר"ל קבלת התורה בהר סיני. (פרשת ויגש)

—◆◆◆—

עם ה' מקבלין עליהם עול הגלות באהבה ושמחה מאחר שהוא גזירת המלך

אוהב ישראל ועפ"ז י"ל ג"כ הפסוק בהפטרה מפרשה זו, הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל (ישעיה כז, ו). ר"ל **עם ה' בני אל חי הבאים לקבל עליהם עול הגלות באהבה ושמחה מאחר שהוא גזירת המלך מלכו של עולם שכן גזר ופקד וציוה הבורא בהוב"ש**. ישרש יעקב היינו שעושים שורש בבחי' יו"ד עק"ב. כי הגם שהם בצרות גדולות ובבחי' עק"ב. ובפרט בעקבות משיחא. עכ"ז עדיין נשאר אצלם נקודה הפנימית. שהוא יו"ד עק"ב וכנ"ל. ומזה השורש יציץ ופרח ישראל. היינו בחי' מוחין דגדלות שהוא ישראל. ל"י. רא"ש. וזהו החזרת המוחין

סוד הגאולה וכנ״ל. גם הר״ת מן ישרש יעקב יציץ ישראל. הם ד׳ יודין. סוד ד׳ יודין דשם הק׳ ע״ב, בחי׳ מוחין דגדלות ומאלו הד׳ יודין נמשך ג״כ יגל יעקב ישמח ישראל. ב״ב אמן והבן כ״ז. (פרשת שמות)

—◆◆◆—

השקפת הציונות על ענין הגלות

אילו באה הציונות לעסוק רק בהפיכה של "עם זו יצרתי לי" ל"גוי ככל הגויים" - אולי לא היתה מצליחה במדה שהצליחה לכבוש את לב ההמונים.

בהשתדלותה לבלבל המושגים ולשנות הדמות של עם ישראל, לא יכלה הציונות להתעלם גם מיתר יסודי האמונה שהם חלק בלתי נפרד מישראל: ענין הגלות והגאולה.

גם הגלות והגאולה, לפי השקפת התורה, אינן תוצאות קורות העולם בעלמא. גם אלה הם ענינים אשר שרשם במעשה בראשית, בתוך תבנית בריאת העולמות, "בהדי כבשי דרחמנא". במדרש אנו לומדים שעוד לפני בריאת שמים וארץ, כבר נבראו הגלות והגאולה: "והארץ היתה תהו - זו מלכות בבל וכו' ובהו - זו מלכות מדי וכו' וחשך - זו מלכות יון וכו' על פני תהום - זו מלכות הרשעה שאין להם חקר כמו התהום וכו' ורוח אלקים מרחפת - זה רוחו של מלך המשיח" (בראשית רבה ב, ה) בשורת הגלות והגאולה ניתנה עוד לאברהם אבינו, בטרם היה ישראל קיים כעם בכלל, ונזכרת אחר כך במפורש בתורה בפירוש יתר בטרם נכנס ישראל לארצו. "והיה אם לא תשמעו וגו' והשימותי אני את הארץ וגו' ואתכם אזרה בגויים וגו' וזכרתי את בריתי אברהם וגו' אם יהי' נדחך בקצה השמים משם אקבצך וגו'." - כל הדברים האלה נאמרו לישראל מראש, הם חלק מן התורה שהיא היא כביכול הדוגמא לבריאת העולם כמאמרם ז"ל: "הי' הקב"ה מביט בתורה וברא את העולם" (ב"ר א, ב). לפי השקפת היהדות באה עלינו הגלות בעל כרחנו ובדרך שלמעלה מהטבע, החזקנו מעמד באופן שלמעלה מהטבע, ואף הגאולה יכולה לבוא אך ורק ע"י משיח. האמונה בביאת המשיח היא אחד מי"ג עיקרי האמונה לא פחות מאשר האמונה באמיתות התורה ומציאות הבורא. והאומר אין תחיית המתים מן התורה - כלומר לא הכופר בתחית המתים אלא הוא מודה בה אלא שהוא אומר שאיננה מן התורה, שאיננה חלק מאותה דוגמא לעולם שהוצבה מראש - עליו אומרים חז"ל ש"אין לו חלק לעולם הבא" (סנהדרין צ"א) שהוא אחד הענינים החמורים בתורה.

אולם הציונות הבאה לבטל ולעקור את מהות "עם זו יצרתי לי" הרוצה להפוך את ישראל לעם "רגיל" עם המושגים הנהוגים בין יתר העמים - מובן שגם את ענין הגלות והגאולה היא רואה באור שונה לגמרי.

אין היא יודעת אמנם "תירוץ" מספיק לבאר מדוע וכיצד החזיק "עם רגיל" זה מעמד בפיזורו משך אלפים שנה בה בשעה שעמים שהיו "רגילים" הרבה יותר לכל הדעות אבדו, אולם לגבי ההווה ובנוגע אל הפועל רואה היא גם בגלות רק מצב "לאומי" שבא כתוצאה מסיבות של פאליטיק ומלחמה בימי מלכות רומי, ולכן היא רואה את החזרת העם ל"מצבו הרגיל" כעם היושב על אדמתו רק כסדר הצריך להתנהל על פי אותו היסוד של פאליטיק ומלחמה ה"רגיל".

מובן שגם השקפה זו מנוגדת תכלית הניגוד להשקפת היהדות היודעת והמאמינה כי רק "מפני חטאינו גלינו מארצנו" וכי "אין ישראל נגאלין אלא בתשובה". (ירושלמי תענית פ"א ה"א). (ר' אוריאל צימערמאן ז"ל קונטרס יהדות התורה והמדינה, פ"ח גלות וגאולה)

— ◆◆◆ —

פרק שני
מהות שעבוד הגלות

———◇◇◇———

בו יבואר דמהות שעבוד הגלות היא כשאין נחשבין לעם ואומה בין העמים, ואין גזירת הגלות מתקיימת אלא במי שאינו בוטח במלכות שיושיעהו

———◇◇◇———

גלותנו בין העמים, שאין לנו זכר בעמים ולא נחשב לעם ואומה כלל

רמב"ן אשביתה מאנוש זכרם - **גלותנו בין העמים אנחנו יהודה ובנימין, שאין לנו זכר בעמים ולא נחשב לעם ואומה כלל.** והנה יאמר הכתוב, כי היה במדת הדין להיותנו כן בגלות לעולם, לולי כעס אויב. ויורה זה, כי בגלותנו עתה תמה זכות אבות ואין לנו הצלה מיד העמים רק בעבור שמו, כענין שאמר ביחזקאל (כ לד) וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצותם בם ונקדשתי בכם לעיני הגוים, וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל, וכן נאמר עוד (שם פסוק ט) ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים וגו'. (דברים לב, כו)

—◆◆◆—

מהות שעבוד הגלות היינו שאין לנו מלך ושר ושופט לבטוח עליהם

רבי יוסף יעבץ

מעצר וממשפט לוקח ואת דורו מי ישוחח כי נגזר מארץ חיים מפשע עמי נגע למו (ישעיה פרק נג). הפרשה נחלקת לארבעה חלקים: השלשה פסוקים הראשונים דברי השם יתברך, השבעה הבאים אחריהם דברי האומות. החמשה הנותרים השלשה דברי הנביא. השנים דברי השי"ת. בא הנביא לסתור פי החולק עלינו בשמעו את שבחינו בסבלנו הגלות והצרות למען שמו ית' **כי יאמר הלא קצת הישמעאלים תחת יד אדום וקצת אדום תחת יד הישמעאלים וכלם סובלים גלותם גם הם ומה דודך ישראל מדוד שככה תשבחנו. על זה השיב ואמר כי ישראל לוקח ממלכות** *) **כי אין לו מלך ולא שר ושופט מה שאין כן האומות הנזכרות כי כל א' בוטחת על בשר ודם מלכו שיושיעהו היום או למחר.** ועוד שאין גוזרין אלה על אלה שמד כדי שימירו את דתם כמו שגוזרין על ישראל מיתות משונות תמיד לחבריהם לעבור על דתם וזהו שאמר ואת דורו מי ישוחח דורו של שמד מי יוכל לדבר כנגדו דבר. לא קרה כן לשום גוי אשר תחת כל השמים. (חסדי ה', דף כ"ה)

—◆◆◆—

הגלות היינו שיחשבו כאלו הם אבודים ונפסדים, ואח"כ יחדשם הקב"ה

מהר"ל

ואמר לו הקדוש ברוך הוא [לאברהם] בחר לך באחד מהם, כלומר בניך יקבלו הפסד או במלכיות או בגיהנם, כי כשם שהגיהנם הוא הפסד כך המלכיות הם אבוד שבהם ישראל אבודים, ואמר רב חנינא בר פפא שאברהם ברר לו המלכיות שודאי יותר היה ראוי לברר לו המלכיות כי המלכיות דינם יש לו קץ, אבל הגיהנם לעולם. ור' יודן ור' אבא סבירי להו שאברהם ברר לו הגיהנם, שכן דרך הצדיקים לשנאת עושה רשעה ואומר על הרשעים שירדו לגיהנם, ולפיכך ברר אברהם את הגיהנם, **אבל הקדוש ברוך הוא מלא רחמים** מביא יסורים על האדם לכפר ולנקותו ולהצילו מן הגיהנם ולכן **ברר לו המלכיות, כי כאשר יבאו במלכיות יחשבו כאלו הם אבודים ונפסדים,** ואז יוציא אותם הקב"ה מהם ויחדש אותם ברי' חדשה. וכאשר תבין דברים אלו תדע אמיתתם כי הם דברים ברורים מאוד.

(גבורות השם, פרק ח, בביאור דברי המדרש רבה בראשית מד, כא, שהעתקנו לעיל עמ' ח)

*) ולפי"ז אפילו מי שאינו דר תחת ממשלת הציונים, אם נשען ובוטח על ממשלתם אין גזירת הגלות מתקיים בו, אלא הרי הוא כהישמעאלי הסובל גלותו תחת האדומי, ומ"מ בוטח על אומתו בארצו.

פרק שלישי
טעמי הגלות ותועלתה

הגלות מכפרת עוון

◇ פסוקי נביאים וכתובים

ספר ישעיה **ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי ישב אפך ותנחמני:** (ישעיה יב, א)

רש"י **ואמרת.** בראותך זאת: **אודך כי אנפת בי. והגליתני וכפר גלותי עלי** ועתה נרצה עוני וישב אפך **ותנחמני.** ויונתן תרגם אודך ה' כי חטאתי לך ועל כן אנפת בי ולולי רחמיך לא הייתי כדאי לשוב אפך ולנחמני והנה שב אפך ממני:

ספר ישעיה **מי בכם ירא ה' שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בשם ה' וישען באלקיו** (נ, י)

מהר"י קרא **מי בכם ירא ה'** זה התשובה שישראל משיבין לאומות העולם. **מי בכם ירא ה' שומע בקול** עבדיו הנביאים. **מי בכם** שהלך חשכים בגלות **ואין נוגה** לו. כלומר **שקיבל עליו דין גלות על חטאיו כמונו** שסובלים עול המלכיות והולכים במחשכים ובוטחים בשם ה' ונשענים באלוקינו שיוציאנו לאור.

ספר ישעיה **מעצר וממשפט לקח ואת דורו מי ישוחח כי נגזר מארץ חיים מפשע עמי נגע למו:** (ישעיה נג, ח)

תרגום יונתן **מיסורין ומפורענות יקריב גלותנא** ופרישן דיתעבדן לנא ביומוהי מן יכול לאשתעאה ארי יעדי שולטן עממיא מארעא דישראל חובין דחבו עמי עד לותהון ימטו:

◇ בדברי חז"ל

תיקן להם הגלות למרק עוונם

תנא דבי אליהו

ברוך הוא וברוך שמו לעלם ולעלמי עלמיא, שהביא אותם לארץ ישראל שנקרא חמדת העולם הזה, וזמן להם סעודה מן המן ארבעים שנה, מן הלחם שמלאכי השרת אוכלין. ולאחר שעה לא היו מבקשים סעודת המלך, ותפלו על המן וקראו לו לחם הקלוקל, וכאלו אמרו ישראל אין אנו מבקשין מתנת ארץ ישראל. כיון שעברו על התורה ומצותיה, שבזכותה נתן להם ארץ ישראל, והיו ישראל כפויי טובה, עד שהגלה אותם מארץ ישראל וישליכם מעל פניו.

ואחר כך חזרו בתשובה, ושבו אל השם יתברך בתוך הגלות, ואמר להם הקדוש ברוך הוא, בני, הסבו שעה אחת עד שיגיע שעת הסעודה. **וכל כך למה, כדי למרק עונותיהן של ישראל, שיהיו כלן טהורין ויבואו לחיי עולם הבא.** לפי שאין כל אומה ולשון שברא הקדוש ברוך הוא בעולם מסוף העולם ועד סופו, שכלן יהיו בני העולם הבא, אלא זרעו של יעקב בלבד, שנאמר (ירמיה לא, ז) "הנני מביא אותם מארץ צפון, וקבצתים מירכתי ארץ, בם עור ופסח, הרה וילדת יחדו, קהל גדול ישובו הנה". "בם עור ופסח", אלו עמי הארץ שיש בהם דרך ארץ ושאר מצות ומרחיקין את עצמן מן הגזל ומן העבירה ומדבר מכוער. (תנא דבי אליהו רבה יד, א)

—◆◆◆—

נחמד למראה

ר' שמעון בן לקיש פתר קריא בגליות. **שמתחלת הבריאה ראה הקב"ה מעשיהן של ישראל שיחטאו וע"כ תיקן להם גלות למרק** כדי שלא ידונו בגיהנם כדלקמן (פמ"ד) וזה חוזר למה שאמר לעיל שתכלית הכוונה מהבריאה על יום ראשון שהוא יומו של הגאולה, ושיהיה זה על ידי יו"כ שמכפר עונות. וע"ז אמר רשב"ל פתר קריא בגליות, דס"ל אין יו"כ מספיק למרק עונות הקודמים אלא צריך לזה גלות כדי להצילם מגיהנם **וע"י שיתמרקו בגלות שנמשל לחושך ותהו ובהו יזכו לאור הגאולה.** (על מדרש רבה בראשית פ"ב א, ב, ראה לעיל ??? שהעתקנו לשון המדרש)

הגלות יהיה לטובתם לכפרת עוון

מדרש רבה

וה' אמר אל אברם אחרי הפרד לוט כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה גו', ושמתי את זרעך כעפר הארץ, מה עפר הארץ מסוף העולם ועד סופו, כך בניך יהיו מפוזרים מסוף העולם ועד סופו, ומה עפר הארץ אינו מתברך אלא במים, אף ישראל אינן מתברכין אלא בזכות התורה שנמשלה

למים, ומה עפר מבלה את כלי מתכות והוא קיים לעולם, כך ישראל כל עובדי כוכבים בטלים והם קיימים, ומה עפר עשויה דייש, **אף בניך עשויין דייש לעובדי כוכבים,** הדא הוא דכתיב (ישעיה נא) ושמתיה ביד מוגיך וגו', מה הוא מוגיך אילן דממיגין מכתיך דמלחלחין מחתיך, **אפילו כן לטובתיך משקשקין ליך מן חוביך,**
(פי' מענין המסה ומירוק שיהיו עונותיהם נמסים והולכים להם על ידי היסורים. עין יוסף).
(בראשית רבה פרשה מא פסקה ט)

רבי חיים ויטאל **כי הנה העבדות והגלות הזה הנה הוא ללבן עונותינו.**
(עץ הדעת טוב ריש פר' וישלח)

—◆◆◆—

קבלת יראת המלכיות נחשבת כעבודת ה' ותגדל הכפרה יותר

אלשיך הק' אם תהיה לכם יראת מלכות המושלת עליכם אל ירפו ידיכם אלא אדרבה עבדו את ה' באותה יראה כי **היא תהיה לכם עבודה את ה' שתקבלוה לכפרת עון וגילו אם תהיה לכם מהם רעדה כי תגדל הכפרה יותר.** וזולת הכפרה גם תהיה לכם נשק להלחם בם והוא הטוהר לב כי זכות האמנה תהיה לכם לנשק ברזל נגדם. (רוממות אל, תהלים ב')

—◆◆◆—

גלות הוא לכפר על עונות בעוה"ז

כתב סופר והנה **ידוע שהגלות הוא לכפר על חטאינו** כדכתיב חטא חטאה ירושלים וכו' ובמדרש בברית בין הבתרים שאלו הקב"ה לאאע"ה אם בניו חוטאים אם יענשו בעוה"ז בשיעבוד מלכיות או גיהנם ובחר לו שיעבוד מלכיות, **היוצא לנו מזה דגלות הוא לכפר עונות בעוה"ז כדי שלא יענש בעוה"ב,** אבל איש חושב מחשבות רעות כאלו ואומר אל נפשו ע"י שיסיר ויפרוק עול התורה יצא חפשי ולא מתיסר בגלות, אם כי אינו פועל כלום ועול הגלות על ראשו ככל איש ישראל, זאת לא זאת תרתי גיהנם אית לי' שהגלות אינו מכפר עליו עונשו בעוה"ז ובעוה"ב, וז"ש לא יאבה ה' סלוח לו, היינו שע"י יסורי הגלות לא יכפר לו חטאיו ורבצה בו כל האלות הכתובה היינו יסורי וענוי הגלות ומחה ה' שמו מתחת השמים שגם לעתיד ענוש יענש ולא יהי' הגלות לו לכפרת פשע, וק"ל. (פרשת נצבים, ד"ה פן)

—◆◆◆—

הגלות היא לכלא פשע ולהתם חטאת

מלבי"ם **גם אני נשאתי את ידי**, ר"ל והגם שמפני חילול השם השבותי ידי מהם, בכ"ז ראיתי שלא הגיע עדיין שעת התיקון, ושהם בטבעם מוכנים לחטא, ועי"כ ראיתי שגאולת מצרים אינה גאולת עולם, **ושעתידים לבא עוד בכמה גליות לכלא פשע ולהתם חטאת**, ושיפלו כמה נפילות עד שיבא שעת התיקון, ונשא ידו להפיץ אותם בגוים **ושמשם יזרו בארצות שונות ושם יוצרפו כמצרף וככור פעם אחר פעם**. (יחזקאל כ כג)

על ידי הגלות יתרבה כבוד שמים ויתוספו גרים

◇ בדברי חז"ל

גמרא אמר ר' אלעזר, לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, שנאמר (הושע ב' כ"ה) וזרעתיה לי בארץ, כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין. (פסחים פ"ז ע"ב)

מהרש"א **כדי שיתוספו עליהם גרים.** היינו לפרסם האמונה גם בשאר עובדי כוכבים ע"כ.

—◆◆◆—

על ידי הגלות מתפרסם האמונה בכל העולם

גמרא ההוא קיסר דהוי סני להו ליהודאי, אמר להו לחשיבי מלכותיה, מי שעלתה לו נימא ברגלו (פי' רש"י: בשר מת המצערו) יקטענה ויחיה (פי' רש"י: ויבריא) או יניחנה ויצטער, אמרו ליה יקטענה ויחיה, אמר להו קטיעא בר שלום, חדא, דלא מצית מכלי להו, דכתיב (זכריה ב' י') כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם, מאי קאמר, אילימא דבדרתינהו בארבע רוחות השמים, האי "כארבע רוחות" לארבע רוחות מיבעי ליה, אלא כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל, (פי' המהרש"א: כי בלא רוחות לא יתקיים העולם מרוב הבל וחמימות, כן הם ישראל,

שאלולי הם היה העולם מוחזר לתוהו ובוהו, **וע"י שפירש ופיזר אותן בד' רוחות יתפרסם בכל העולם אמונתו ותורתו, והוא קיומו של עולם). ועוד, קרי לך מלכותא קטיעא.**
(עבודה זרה י' ע"ב, וכן הוא בתענית דף ג' ע"ב)

—◆◆◆—

על ידי הגלות יתמלא כבוד ה' בעולם

פסיקתא זוטרתא — **ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ** (במדבר י"ד כ"א), **אלו ישראל שנקראו כבוד ה'**, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו (ישעיה מ"ג ז'), **מכאן שנגזרה גזירה על ישראל שיהיו גולים בין האומות, והיינו שעל ידי שישראל גולים בין האומות נתמלא כבוד ה' את כל הארץ, שנתפרסם בכל העולם אמונתו ותורתו.** (הובא בילקוט ראובני פ' שלח)

—◆◆◆—

הגלות היא לצורך בירור הניצוצות הקדושים

האריה"ק זי"ל — **טעם הגליות לברר הניצוצות הקדושים אשר בשביה בין האומות.**
(שער המצות פרשת ראה)

אור החיים הק' — **וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך** (ויקרא כה, לט). פרשה זו תרמוז למה שאז"ל בספר הזוהר כי ה' צוה לשר אדום שהוא ס"מ שלא יתנהג באכזריות עם ישראל והוא אומרו כי ימוך אחיך ע"ד אומרו הלא אח עשו ליעקב וכו' ואומר עד שנת היובל - הוא גבול הגאולה כידוע - יעבוד עמך, ומודיע ה' כי סוף סוף יצא מעמו דכתיב ויצא מעמך הוא ובניו, פירוש הניצוצים המתבררים באמצעות היותם עמו והוא סוד הגלות, שאל"כ למה לא ייסרם ה' בשבט מוסר שם בארצם ובנחלתם, אלא **אחד מהטעמים הוא כדי שיבררו הניצוצים של הקדושה מבין הארצות כי כל מקום ומקום שימצאון שם ישראל באמצעות היסורין והתורה והמצות הניצוצות מתבררים מעצמם** והוא סוד אומרו עת אשר שלט אדם באדם לרע לו.
וא"ת א"כ אם לא היו ישראל חוטאים וגולים מי היה מברר המתבררים עתה בתפוצות ישראל. דע כי אם לא היו ישראל חוטאים היה להם כח לברר ניצוצות הקדושות במקום שהם מכל המקומות אשר באו שם מה שאין כן אחר חטאם דחלש כחם ולואי שתשיג ידם במקום עצמו אשר שם הניצוצות. (ויקרא כה, לט)

—◆◆◆—

הגלות מועלת אל הכלל

רמ"ע מפאנו למחי' שלחם אלקים, לטהר המקומות אשר נפוצו שמה וכו', וזהו סיבה עצמיות לכל הגליות, שהי' ראשון לכולם ויגרש את האדם (בראשית ג' כ"ד), כי אז נתחדש לו מגרש חוץ לגן עדן, למען יתקן אויר החיצון בהבל פיו, ויכין כסא כבוד להשראת השכינה בכל מקום וכו'.
הדרן לגליות ישראל, לפי שגלות שומרון לא היו בני תורה די להם לקדש פאה אחת מן העולם וכו', אבל גלות ירושלים משם **נפוצו לארבע רוחות העולם, למען יפוצו מעיינותם להועיל אל הכלל.** (ספר עשרה מאמרות, ח"ד פי"ג)

—◆◆◆—

הגלות מציל מן גיהנם

מדרש רבה ויהי השמש באה ועלטה היה וגו' ד' דברים הראה לו: גיהנם, ומלכיות, מתן תורה, ובית המקדש. א"ל כל זמן שבניך עסוקים בשתים הם ניצלים משתים, פירשו משתים הם נידונים בשתים, א"ל **במה אתה רוצה שירדו בניך, בגיהנם או במלכיות.** ר' חנינא בר פפא אמר, **אברהם ברר לו את המלכיות.** רבי יודן ור' אידי ור' חמא בר חנינא אמרו, אברהם ברר גיהנם, **והקב"ה ברר לו את המלכיות,** הה"ד (דברים ל"ב ל') אם לא כי צורם מכרם, זה אברהם, וה' הסגירם (דברים שם), מלמד שהסכים הקדוש ברוך הוא לדבריו. ר' הונא בשם ר' אחא אמר, כך היה אבינו אברהם יושב ותמה כל אותו היום, אמר במה אברר, בגיהנם או במלכיות, א"ל הקב"ה אברהם קטע הדין מוניטא מן כדו. (פי' השלך מטבע הזאת מכאן, והוא דרך משל כמי שרוצה ליקח מטבע מזויפת אומרים לו שלא יקחנה כך א"ל שלא יביאום בגיהנום. משנת דרבי אליעזר).
(בראשית רבה פרשה מ"ד כ"א, וכעי"ז הוא גם במדרש רבה שמות פנ"א ז')

וע"פ מדרש זה י"ל את דברי רבינו גרשום מאור הגולה שכתב בפירושו למס' תמיד (דף ל"ב ע"א) שאמרו שם בגמרא "שטנא נצח", ופירש רבינו גרשום וזה לשונו: "אל תתמה ע"ז שהשטן הוא נוצח, שמתעה אותם ונותן להם גאולה ולבסוף יורידם לגיהנם" עכ"ל. ופירוש דבריו הוא ע"פ מדרש הנ"ל דאברהם בירר לו גלות במקום גיהנם, וכיון דהרשעים הם בועטין בגזירת הגלות, ממילא לבסוף ירשו וירדו לגיהנם.

—◆◆◆—

אם אין שעבוד מלכיות, נשאר ח"ו אשמותם צרורות לידון בגיהנם העתיד

אלשיך הק' ושמא תאמר הלא טוב היה לבטל המלכיות ולא נצטרך תפלה ובקשה לינצל מהם. לזה אמר וירד העיט וכו', והוא מאמרם ז"ל (ילקוט רמז עו) וירד העיט וכו' הוא דוד:

על הפגרים הם המלכיות, וישב אותם אברם ופירושו כי רצה דוד לכלות כל האומות, והשיבו אברהם שהוא במה שבירר לבניו את המלכיות במקום גיהנם, ועל כן מנע ה' את דוד מלבא בדמים. ויתכן הוא מאמר דוד באומרו (תהלים יח לח) ארדוף אויבי ואשיגם וכו' כמפורש אצלנו במקומו. וזה יהיה ענין הכתוב וירד העיט הוא דוד, על הפגרים הם הרמוזים בפגרים הנזכרים שהם המלכיות:

ומה שאמרתי וישב אותם אברם - את הפגרים - מליפול ביד העיט - הוא דוד:

הוא כי ויהי השמש לבא וכו' כי שם לפניו הוא יתברך את המלכיות, הם אימה וכו', ואת גיהנם הוא תנור וכו', ובחר אברם במלכיות, שעל ידי כן היה סיבה שלא נתנם השם ביד דוד, שאם יכלם איך ישעבדו את ישראל, נמצא בזה כאילו ימנעו בידים:

והענין כי הנה יש שני זמנים, אחד טרם זמן העתיד, שהוא זמן הדין הגדול המתייחס לנשף וערב יום. ועד הזמן ההוא הוא בעוד יום. **והנה אשרי מי שטרם יחשך היום ברוגז הדין, הוא נקי מפשעיו, ואין זה רק על ידי שעבוד מלכיות, ואם אין שעבוד מלכיות, נשארו אשמותם צרורות בשמלותם על שכמם, עד הדין ההוא לידון בגיהנם העתיד.** וזהו מאמר הכתוב ויהי השמש לבא, רמז אל טרם יחשיך, קודם סוף היום של דין הגדול, אז ותרדמה של נבואה נפלה על אברם, והנה אימה וכו' שהם הארבע מלכיות שיברור, שזה טוב להם, טרם יחשך ויצטרכו לדון בגיהנם העתיד - שהוא אחר בא השמש. ובהזכירו ביאת השמש, נרמז כי אז גיהנם הנקרא חשך - כמו שאמרו ז"ל (שמות רבה יד ב) על חשך מצרים, ועיקר גיהנם הוא תנור עשן כו' - כדי שיברור. ויהי כן על ידי מה שהפיס דעתו באומרו ידוע וכו' כאשר יבא ביאורו בס"ד:

ואמר אחרי כן, כי על ידי הבירור נמשך, כי הגיהנם שהעביר לפניו על ידי מה שבירר את השעבוד, ישלוט במשעבדים. וזהו שרמז באומרו (לקמן יז) ויהי השמש באה ועלטה היה, רמז כי אז בזמן ההוא שכבר בא השמש ועלטת הדין באה, אז והנה תנור עשן הוא גיהנם העתיד אשר עבר לפניו, יהיה בין הגזרים האלה הם האומות ולא על ישראל, כי בירר לבניו השעבוד.

(ספר תורת משה על בראשית - פרק טו פסוק יא-יז)

שעבוד מלכיות גדול מעלתו, בהיותו ממרק החטא של אדם הראשון וגם נצולים מדינה של גיהנם

רבי משה מקאסוב

וענין השבועות שלא יעלו בחומה ושלא ימרדו כו׳ ושלא ידחקו או ירחקו את הקץ, **הוא מפני שצריך כל אדם מישראל לקבל עליו עול גלות באהבה, עד עת לחננה, כי שעבוד מלכיות גדול מעלתו, בהיותו ממרק החטא של אדם הראשון בעץ הדעת, אשר משם נצמח כל צרות ישראל, וגם שעי״ז נצולים מדינה של גיהנם, כמו שבחר לו אברהם אבינו ע״ה בברית בין הבתרים.** על כן אין לדחוק את השעה, כי בדרך זה ח״ו מרחקים את הקץ, ושתי הגירסות ירחקו, ידחקו, עולות בקנה אחד, וק״ל. [ע״כ כל ערום יעשה בדעת, להתבונן בכל תנועה אשר שטחיות ענינה מורה אשר פעולתה לקרב גאולת ישראל, מכל מקום ההכרח להיות על אבן אחת שבעה עינים, פן היא ח״ו מרחקת הקץ, ויקו לעשות ענבים ויעש באושים, כדוגמת המעפילים. ודי בזה למבין]. (לקט עני, חיי עולם).

—◆◆◆—

הגלות מזכך

ע״י הגלות מזדכך הנפש לקבל הטוב הרוחני ולהיות סגולה מכל העמים

עקידת יצחק [בראשית ל״ג י״ד] ״...ואני אתנהלה לאטי, לרגל המלאכה״ הרַבָּה ״אשר לפני״, ״ולרגל הילדים״ **אשר לא יגיעו להשלמתם רק בשלמיות שכליות ופעולות אלהיות, ובבואם בכור הנסיונית ומצרף היסורין והגליות פעמים שלש, עד תזדכך נפשם לקבל הטוב הרוחני ולהיותם סגולה מכל העמים, להיות לעד שקטים ושלוים ואין מחריד,** אשר ימשך בזה מהזמן שיעור רב מאד, והוא ״עד אשר אבא אל אדוני שעירה״, דכתיב (עובדיה א׳ כ״א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה׳ המלוכה. (שער כ״ו)

—◆◆◆—

על ידי הגלות יהיה לנו פתחון פה, ויתבררו זכי הלבב

רבי יוסף יעבץ

כי עד צדק ישוב משפט ואחריו כל ישרי לב. הרבה נדחקו המפרשים בזה הפסוק. והנ"ל שביאר ב' תועלות גדולות בגלות, הא', כי יהיה לו ית' **פתחון פה להעלותנו על כל האומות** ביום הדין, **כי סבלנו גלותו והורגנו** כל היום על קדושת שמו בסבר פנים יפות, הב', **כי יתבררו זכי הלבב הראויים לידבק בשם הנכבד והנורא,** ע"ד (תהלים ע"ג) אך טוב לישראל אלקים לברי לבב.

(פירושו לתהלים צ"ד ט"ו)

—◆◆◆—

הגלות מזכך אותנו להיות מוכן לכל טוב לעתיד

אלשיך הק' ועוד הוסיף הוא ית' ע"י אבינו אברהם **לשעבדנו בגליות למען מרק וטהר גם על ידם את עמו להציל אותם מגיהנם העתיד** כמאמרם ז"ל (עירובין י"ט ע"א) לעתיד לבא אברהם יושב בפתח גיהנם ואינו מניח אדם ליכנס בו, כי מאז בירר לנו את הגליות.

והנה כאשר ניתנה תורה ופסקה זוהמתן וזכו אל העדי הנזכר אשר הוכנו להשיג האושר העתיד להיות מרכבה אל השכינה מאז, כי פסקה זוהמתן וניתן למו ב' מגינים, להגין כל א' אחת מהן שתי הכותרות הנזכר כמדובר, והנה ע"י עון העגל נהפך לאבל מחולם, כי שבה זוהמתן למקום **ואבדה תקות כל הטובה העתידה שהיא להיותם מרכבה אל השכינה אם לא ע"י מירוק הגליות והמות המצרפת את גויותם במותם מחלאת זוהמתם,** ע"כ אמר אלהים אוי להם לישראל אם לא יורידו עדים מעליהם, כי הלא יהיו בני חורין ממות ונמצא חלאת זוהמתן בלתי מתמרקת לעולם ולא יוכנו עוד בכל ימיהם גם אם לעולם יחיו להשיג האושר העתיד בגוף ובנפש, וטוב מהם הנפל, ע"כ כל טובם תלוי בהוריד עדים מעליהם שע"י כן יתמרקו ויתלבו ויוכנו אל כל הטוב העתיד הוא ית' להביא עליהם, וזה מאמרו ית' **ועתה הורד עדיך מעליך וקבל מות וגליות ואל יקשה בעיניך, כי לטובתך אני אומר, כי ע"י כך ואדעה מה אעשה לך, כלומר כל כך תהיה הטובה אשר אעשה לך שלא ידענה זולתי,** והוא מאמר הכ' עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו, וזהו ואדעה כו', לו' **ואדעה אני לבדי מה שאעשה לך, כל כך וכך יהיו רבוייו ורוממות איכותו לעתיד.** (תורת משה פ' תשא, סוד"ה וישמע העם)

—◆◆◆—

על ידי הגליות בא הזדככות

של"ה הק' כן בכאן בברית בין הבתרים בראשית הבטחת נתינת הארץ לאברהם, רמז לו ארבע גליות, כדאיתא במדרש רבה (מד, כ), והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו, אימה זו בבל כו', חשיכה זו מדי כו', גדולה זו יון כו', נופלת זו אדום כו'. ולכאורה קשה בשניהם, בשעת חדוה חדוה, ומה לו להזכיר בעת בנין העולם חורבן הגליות, וכן בעת בשורה לאברהם ענין ארבע גליות. אלא הענין בשניהם בשוה, כי ראה הקב"ה קלקול האדם, ובזה לא נשלם כוונת הבריאה כי נתרבה הקליפה, ועשה תיקון סותר על מנת לבנות, **כי סיבות גלות מאלו מלכיות בא הזדככות, כי יכלה הפשע ויקוים תם עונך בת ציון, ואז יזדכך העולם להיותו ככוונת הבריאה**, ורוח אלהים ירחף זהו רוחו של משיח, והארכתי בדרוש זה במאוד במקום אחר. וכן אברהם אבינו שהוא צוות העולם, רמז לו השם יתברך באימה חשיכה גדולה נופלת כו' ארבע מלכיות, ואחר כך הזכיר לו עשרה עממין קני וקניזי קדמוני, שזה יתקיים לעתיד כשרוח אלהים רוחו של משיח (פרשת לך לך)

דע כי אין רע יורד מלמעלה לאומה ישראלית כי בנים הם לה', ואף שחרה אף ה' בהם בחורבנות המקדשות וחורבן ישראל וגליותם בין האומות, הכל הוא לטובתם, וכאשר ייסר איש את בנו ה' מייסרנו, **והכל לטובתינו להזדכך בכור האומות להתם חטאת ופשע, להיות זך בלי שמרים בלי סיג, רק אור בהיר לעתיד. כי היסורין ממרקין וגם מביאים לידי תשובה, כמו שנפרש בפרשיות שהן בין המצרים**. ואז יקויים ארוממך ה' כי דליתני, ולו שני פירושים, לשון דלות ולשון התרוממות, כי הדלות שהם הצרות הם סיבות ההתרוממות, וגורמות להיות יתרון אור ממה שהיה. ויתרון אור הזה יבא מהחשך, כי במחשכים הושיבנו כדי שיצא אור גדול מהחשך. וכמו דם המתהפך לחלב שהוא לבן, כן ויהפוך ה' את הקללה לברכה, כי הקללה עצמה נתהפך לברכה. וחורבן בית המקדש היא בניינו, כי חורבן בית המקדש גורם להיות תם עונך בת ציון, ואז יבנה בית המקדש הגדול שהוא בנין בית עולמים הנצחיים (פרשת בלק)

—◆◆◆—

בזמן הגלות נתגלה שעם ישראל הם שלמי האמונה

תקיפת יד האויב היא להראות אמונתכם וחבתכם בעולם

רמב"ם ואתם אחינו חזקו ואמצו והשענו על הפסוקים האלה האמתים, ואל יבהילו אתכם השמדות אם תכפו אתכם, ואל יפחיד אתכם תוקף יד האויב עליהם וחלישת אומתנו. **שכל העניין הזה אינו רק נסיון ובחינה להראות אמונתכם וחבתכם בעולם.** (אגרת תימן)

—◆◆◆—

הגלות ענין הכרחי אל האמונה שאינה ניכרת רק בגולה

ספר החיים והנה נחזור אל הסיבה הרביעית, והוא **שהגלות ענין הכרחי אל האמונה שאינה נכרת רק בגולה,** כענין שאמרו רבותינו ז"ל (תענית טז, ב) כי במקדש היו עונין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אחר כל ברכה וברכה, ובגולה היו עונין אמן. והטעם, כי במקדש ראו עין בעין כי יש אלקים בישראל על ידי הנסים המפורסמים אשר הפליא ה' לעשות לעמו דבר יום ביומו (אבות פרק ה, ז), ועל זה היו מברכין את המלך הגדול ברוך הוא בבית מלכותו על שם כבוד מלכותו. אבל בגולה אשר אין לנו לא נביא ולא חוזה, ועם ה' ניתן להרג ולשבי ולבזה, והגוים מרקדים בהיכלו, והחזן עומד ומברך ברכת "אתה גבור", ואיה גבורותיו (יומא סט, ב)? והעם עונה אמן אף על גב שהחוש מעיד היפך זה, וזהו ודאי עיקר האמונה. ולפי שצרות הגלות כל יום קשה מיום שלפניו (עיין סוטה מח, א) על כן מתחדש האמונה אצלנו כל יום ויום. וזה שאמר הכתוב (איכה ג, כג): "חדשים לבקרים רבה אמונתך". ויש לפרשו גם כן על מעשה האדם שמתחדש לרעה בכל בוקר ובוקר, ואף על פי כן רבה הוא עלינו חסדי השם יתברך ואמונתו. נמצא לפי זה כי בזמן שהיה המקדש קיים, היה הכרח לצורך המלך כדי שיהא ניכר במלכותו על עבדיו עושי רצונו באחד הזמנים, וזמן הגולה **הוא כדי להודע שעמו ישראל הם שלימי האמונה.** (ספר החיים לאחי מהר"ל מפראג, פרק גאולה וישועה)

—◆◆◆—

הגליות היא סבת קיומינו

הגליות סבת קיום נפשותינו לפניו ית' והם טוב גמור

רבי יוסף יעבץ

והשי"ת מניחנו בגלות, הוא הוא מכפר עונותינו ועל ידו אנו מקיימים עול מלכותו עלינו, וגם הוא ית' בראותו אהבתנו העזה עמו כי אנחנו סובלים הצרות למען שמו באהבה, על כל פשעינו יכסה ויקיים בריתו עמנו, כענין שנאמר (ויקרא כ"ו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים וגו' ולמה כי אני יי אלהיהם, כשם שהם מקיימים אלהותי גם אני אעמידם לפני **נמצא כי הגליות סבת קיום נפשותינו לפניו ית' והם טוב גמור.**

(חסדי ה' דף ל"ץ, בסוד"ה הפרק התשיעי)

—◆◆◆—

ארץ ישראל בזכות הגלות והעבדות

בית הלוי

והנראה דהנה אברהם אבינו שאל אחר שהבטיחו לירש את ארץ ישראל במה אדע כי אירשנה, ואמר לו ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, הרי באה לו התשובה **דיוכלו בניו לירש את הארץ בזכות הגלות והעבדות שיסבלו מקודם**, ובמסכת ברכות (דף ה א) אמרו דארץ ישראל ניתן להם על ידי יסורים

(שו"ת בית הלוי - דרוש ג')

פרק רביעי
חשיבות הגלות

———◇◇◇———

גודל החשיבות של כנסת ישראל אצל הקב"ה כשמקבלים גזירת הגלות

זוהר הקדוש ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר (שמות כ"ד י'). דאתרשים ביה תחות דוכתיה חד לבינתא מאינון לבנין דהוו בנין במצרים, דתנינן אתתא חדא אולידת במצרים והוה אתיין סרכי פרעה ועאלת ליה בחד לבינתא, ואתא פס ידא ואחיד ליה ואתרשים תחות רגלוי דשכינתא, וקיימא קמיה עד דאתוקד בי מקדשא דלתתא, דכתיב (איכה ב' א') ולא זכר הדום רגליו. (זוהר חלק ב' דף ס"ו ע"ב)

ופי' מהרי"ק, דהאי הדום רגליו היינו **זכותא דישראל שקבלו עליהם עול הגלות**, אף תחת עינוי של חטיפת ילדיהם לבנותם בלבינים, וזה לא זכר בעת חורבן בית המקדש, אבל בעת דאתוקד בי מקדשא דלתתא יעמוד להם אז.

—◆◆◆—

הגלות היא כקרבן עולה

רמב"ם **ויש עלינו לשמוח במה שנסבל ונשא מן הצרות ואבדת הממון והגלות והפסד ענינינו, שכל זה לתפארת היא לנו לנגד בוראנו וכבוד גדול.** וכל מה שיפול ממנו בעניין הזה הוא חשוב כקרבן כליל על גבי המזבח, ויאמר

לנו על זה (שמות ל״ב כ״ט) מלאו ידכם היום לה׳ ולתת עליכם היום ברכה. לפיכך ראוי להם שיברחו וירדפו אחרי ה׳ ויכנסו למדברות ולמקומות שאין בהם ישוב ושלא יחושו על התבודדם מאנשי סודם וגם לא יחוסו על אבדת ממון, שכל זה דבר מועט ומצער לנגד מלך מלכי המלכים הקב״ה המולך על הכל השם הנכבד והנורא הזה ה׳ אלקיך, ונאמן הוא לשלם שכר טוב בעולם הזה ובעולם הבא. (אגרת תימן)

רמב״ן וכשאני עובד את בוראי ברשותך **בגלות ובעינוי ושעבוד**, וחרפת העמים, אשר יחרפונו תמיד, **שכרי מרובה**, (כי) **אני עושה עולה לאלקים מגופי, ובזה אזכה לחיי העולם הבא יותר ויותר...** (מאמר היוכוח הנקרא מלחמות ה׳)

—◆◆◆—

הגלות והיסורין מרוב חבת הבורא יתברך אלינו

רבי יוסף יעבץ ובוראנו ית׳ מרוב חבתו אלינו גובה בעולם הזה כל עונותינו על ידי גליות ויסורין, וזכיותינו חקוקין לפניו ועונותינו מכופרים, ולאומות עושה בהפך משלם להם זכיותיהם אל פניהם, ועונותיהם חתומים באוצרותיו, וכשיחדו למשפט נקרבה, נזכה אנחנו ויתחייבו הם. **וזהו המשוא פנים, והוא יושר גמור כי אין בו עול לשום אומה. רק חסדו שגבר עלינו כי אנחנו בני בחוניו, ואינו אלא כאיש אשר יחמול על קרובו לא יחמול על זר אשר לא בשרו הוא,** באמרו (ישעי׳ נ״ח) ומבשרך לא תתעלם. והוא לדעתי המשוא פנים שהשם ית׳ נושא לישראל, כי לאומות העולם מניחם לבחירתם לגמרי, ארז״ל בספרי כתוב כאן (במדבר ו׳ כ״ו) ישא ה׳ פניו אליך וכתיב (דברים י׳ י״ז) אשר לא ישא פנים, לא קשיא כאן בעולם הזה כאן בעולם הבא, וידוע כי תחלת העולם הבא ועקרו הוא יום הדין.
(חסדי ה׳ דף י״ח, בא״ד יברכך ה׳)

—◆◆◆—

המושג של גלות וגאולה שייך רק בישראל

מהר״ל **ועוד** אחר שהפסח כמו שאמרנו למעלה מורה על שאנחנו להקדוש ברוך הוא ובשביל כך יש יציאה לישראל מן רשות האומות, כי הוא יתברך אלהי האלהים המושל על כל הכחות ועל כל האומות, ובשביל זה אנו יכולים לצאת מרשות האומות, ואם לא כן באיזה צד אנו יכולים לצאת מרשות מצרים אם לא בזה שאנו לו יתברך והוא מוציא אותנו מרשות אחרים. וכמו שאנו אל השם יתברך ומצד הזה הוא גואל אותנו כן מצד הזה יש שעבוד לישראל יותר מכל האומות, וזה כי האומות יש להם כל אחד ואחד שר או מלאך מיוחד, ואיך יתכן שיהיה זה

תחת זה שהרי כל אחד ואחד מן האומות יש לו שר ומלאך מיוחד, **אבל לישראל שאין להם שר ומלאך מיוחד כי הם אל השם יתברך כאשר הם בשלימות מעלתם שאז הם ראוים אל השם יתברך, וכאשר אינם בשלימות מעלתם הם נעזבים והם נכנסים ברשות אחרים.** שאל תאמר כי ישראל הם משותפים עם האומות, שאם היו משותפים עם האומות עד שחס ושלום היו לחלק מלאך שאז שייך בזה אין כח נוגע במוכן לחבירו, אבל אין לישראל שווי עם האומות, כי דבר שיש לו שווי עם אחר ונתן לזה חלק ולזה חלק שני אין אחד נוגע בחלק אחר, שכך נחלק. אבל ישראל לא קבלו חלוקה, רק הם חלק ה' יוצר הכל, ולא שייך אצל השם יתברך חלק, וכן ישראל גם כן אין ענינם חלק שיהיו מקבלים חלוקה עם האומות, ולפיכך ראוים אל הגאולה לצאת מרשות אחרים כאשר הם אל השם, וכמו כן גם כן ראוים שיכנסו תחת רשות מושלים כאשר הם נעזבים מן השם יתברך, כיון שלא תוכל לומר שאין אחד נוגע במוכן לחבירו, שזה שייך דוקא באומות שהם שבעים וכל אחד יש לו חלק מחולק מחבירו ובמה שהם מחולקים לא יתכן שיכנס זה ברשות זה שיהיה משועבד זה לזה. **ואם תמצא לומר שהאומות מושלים זה על זה אינו אלא לפי שעה בסבה מקרית, ואין הגלות והשעבוד כי אם לישראל** שהיה תחלתם וראשיתם שעבוד וגלות.

ול**פיכך** למה יתמה האדם על אורך גלותם, כי דבר שהוא סגולה אינו קל בהסרה. וכאשר רמזו ז"ל בפרק החולץ (יבמות מ"ז ע"א) אצל גר הבא להתגייר שאומרים לו שאין ישראל יכולים לקבל רוב טובה בעולם הזה ולא רוב פורעניות, ופירוש זה כי העולם הוא עולם שפל אל מעלה אלהית, **ואם ישראל היו מקבלים מעלתם העצמית לישראל אי אפשר זה לעולם, ואין עולם הגשמי ראוי לזה,** ואם ישראל זכו בעולם הזה אל הגדולה זה היה בענין מיוחד שאין לענין זה תמידות כאלו היה הגלות להם מסוגל והחירות בדרך חדוש, וכן אין מקבלין רוב פורעניות, כי ההכנה שהם מוכנים לרוב הטוב הצפון הכנה זאת מציל אותם מרוב פורעניות, שלא יהיו נפסדים ברע המוחלט. כלל הדבר כי הגלות לישראל בסגולה, ואם ימצא בהם הטוב בעולם הזה הוא בסבה מיוחדת, ודבר זה יתבאר בזכות בעל הרחמים בספר הנצח. וכבר נתבאר זה למעלה בפרק ד' שישראל יש להם מעלת הצורה השלימה הנבדלת, ומפני כך או שהם בתכלית המעלה או בתכלית השפלות, עיין שם הטעם. והתבאר לך כי ישראל שהם לחלק ה' בלבד ובשביל זה אפשר בהם הגלות יותר כמו שיש בהם הגאולה, וזהו פסח שנאכל על מצות ומרורים, **ודבר זה ענין ברור מאוד מאוד** שזהו ענין פסח מצה ומרור כי הכל נמשך אחר הפסח במה שהם לחלק ה', **ואחר מדריגה זאת העליונה נמשך להם הגאולה מרשות האומות והשעבוד תחת רשות האומות.**

(גבורות השם פרק ם)

—◆◆◆—

ראוי היה דוד שימלוך בכיפה אלא א"א כי לא יתאפק מלכלות האומות

אלשיך הק' **ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי** (תהלים ב, ו). ושמא תאמר למה יאריך להם ולא יכלה אותם המלך דוד מעתה לז"א שאומרת רוח הקדש כאלו הוא יתב' המדבר ואני נסכתי מלכי כו'. והוא בהזכיר מאמרם ז"ל על פסוק וירד העיט על הפגרים כו'. **שבקש דוד הנמשל לעיט לכלות את כל האומות ולא הניחו אברהם** וזהו וישב אותם אברם, והוא כי אברם שמכרנו למלכיות באמור אליו הוא ית' יבחר לבניו גיהנם או מלכיות היה סבה שמנע הוא ית' מדוד כליון האומות וכן ארז"ל (פסחים פ"ח ע"א) כי אברהם קראו לביהמ"ק הר ויצחק קראו שדה ככתוב אצלנו, כי ידעו החרבן, ואברהם קרא לבית הראשון שהוא בזכותו הר כי הר שמם יהיה בחרבן, ויצחק קראו שדה על כי הבית השני שבזכותו שדה יחרש.

עוד נזכיר מאמרם ז"ל בבמדבר רבה ככתוב אצלנו פרשת נח, כי כמו שוה' הוא ובית דינו, כך באומרו ואני, הוא ובית דינו, כי אני הוא הב"ד והוא ית' הוי"ו. ונבוא אל הענין בשום לב אל אומרו נסכתי והיה ראוי יאמר המלכתי מלכי והוא שאומר הוא ית' **אל תתמהו אם לא המלכתי מעתה את דוד על כל העולם ויכלה את הכל** כי הנה ואני שהוא עם בית דינו נמנינו לעשות נסיך את מלכי כי עם היותו מלך שלי שמתייחס מינויו אלי **היה ראוי יהיה מולך בכיפה מלכות שלמה ולא עשיתיו כי אם נסיך** שמתייחס אל שר וכל זה עשיתי על ציון שעתיד להיות הר קדשי ולא בית כי עתיד ליחרב כמו שכתבנו שעל כן אברהם קראו הר כלומר **שע"י החרבן עתידים מלכיות למשול על ישראל ואיך ימלוך דוד בכיפה ויכלה את כל האומות אם מאתי הוא שימשלו האומות על ישראל**. ... ובכן על הקורבה הזאת שביני לבינך הלא אומר לך שאל ממני שאלה אחת והוא דבר שלא יסתור אשר עשה אברהם שהוא שלא אכלה את האומות כי אם ואתנה גוים כולם שיהיו נחלתך...כדי שתמשול בהם שתרועם בעול ושבט ברזל ולא שתמיתם ותכלם. אלא שלא עשיתי כן פן ככלי יוצר הנשבר שאין לו תקנה תנפצם ותשברם עד לא יהיה להם תקומה למשול הם אח"כ על ישראל כי לא תצער כח להתאפק לבלתי כלותם, **ואי אפשר מבלי שעבוד מלכיות....** (רוממות אל תהלים ב')

הכתוב ספר בשבח בני ישראל שבאו לסבול גזירת הגלות ולא פנו עורף

אור החיים הק' עוד ירצה [ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה (שמות א' א')], מה הראשונים ידעו והכירו בגלות וקבלו עליהם ועל זרעם, כמו כן אלה, והוא אומרו "ואלה" מוסיף על הראשונים.

ולדרך זה הרוחנו טעם נכון לדעת לאיזה ענין חזר הכתוב ומנאם, אחר שכבר מנאם בפרשת ויגש בירידתם למצרים (בראשית מ"ו ח'), ורש"י ז"ל פירש כי להודיע חבתם חזר ומנאם במותם, ואין דבר זה מספיק אלא לדרשה ולא לפשטן של דברים, ועוד לדבריו היה לו לקבוע המנין אחר אומרו וימת יוסף וגו' (שמות א, ו) ואלה שמות וגו'.

ולדרכנו הכתוב יודיע טעם מניינם, **שמונה הוא והולך בספר התורה מי ומי הבא לקבל גזירת מלך לסבול עול הגלות, ולא פנה עורף** כמעשה עשו הרשע (בראשית ל"ו ו') שהלך לו אל ארץ מפני יעקב, ודרשו ז"ל (בראשית רבה פפ"ד ב') מפני שטר חוב של הגלות. ואמר "ואלה שמות וגו' הבאים מצרימה", פירוש הבאים לסבול עול הגלות במצרים, "את יעקב", אתו בדומין לו, בהסכמה אחת לפרוע שטר חוב הגלות. לזה דקדק לומר "הבאים", פירוש הגם [אלמלי] שלא באו, **חפצים היו לבא**. וזה לך האות, "איש וביתו באו", כאדם שמכין עצמו על הדבר, ואילו ירדו למצרים לסיבה ידועה לא היו עוקרים דירתם ובאים, והיו באים ביאת עראי ורגליהם רגל ישרה לשוב ארצה כנען. (אור החיים הק' שמות א' א')

—◆◆◆—

בני ישראל סבלו באהבה גזירת השי"ת ולכך זכו לגאולה

תפארת שלמה

והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם מעבודתם (שמות ו, ו). יש להבין לשון סבלות מצרים, וכן וידעתם כי אני ד' המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים ובכל מקום נאמר לשון עבודה קשה, אך הנ"ל בזה **כי התורה מלמדת אותנו עיקר ענין הגדולה אשר בעבורה יצאו ממצרים** והוא בהיות עם בני ישראל זרע יעקב בחירו עם קדוש גם בהיותם במצרים תחת כור הברזל ויעבידו מצרים אותם בכל עבודה קשה בכל זה נאמנה את א-ל רוחם ולא הרעו בלבבם לאמר למה זה אנחנו בני ישראל עניים ומרודים יותר מכל שארי האומות להיות נרדים בעבודת הפרך, וכי מפני שאנחנו מיוחסים לבני אבותינו הקדושים אנו נשתעבד למצרים הפחותים ושפלים, **אך בכל העת ההיא קבלו הכל באהבה וסבלו עליהם גזירת הקב"ה כי אם בעיניו הוא טוב גם לנו ביושר**, וז"ש ויצא משה אל אחיו וירא בסבלותם, וכי הוא לבדו ראה, אך הכוונה בזה **כי משרע"ה ראה ברוה"ק מדת הסבלנות של בני ישראל כי נתנו שכמם לקבל הכל באהבה בגזירת הש"י** וזה וירא הסתכל היטב בסבלותם כי לא הוקשה בעיניהם כלום על הש"י ולכך זכו לגאולה כי כן נכון להיות האדם מאמין בד' בכל דרכיו ומקריו וכשם שמברכין על הטובה כו' אף אם ישיגוהו פגעי הזמן חלילה ורבו עליו המטרידים ומבטלין אותו מעבודתו ולימודו ולחבירו הגרוע ממנו לו עושר ונכסים ומנוחה, אולי ירע לבבו

לאמר למה זה ד׳ תרדפני באפך חנם ולרעי הפחות ממני נתת כל טוב הלא טוב היה לך להעניקי מטובך כאשר כל כוונתי לשבת בבית ד׳ באהלי תורה ואלה הסיבות מבטלים אותי חנם, כי לא כן הדבר, כי עמקו מחשבות ד׳ לא יבינם כל יושבי תבל, כי אולי רצון הש״י לנסותו אם יהרהר אחריו, אך זה ענין עבדות להש״י להאיר מתוך חשיכה את לבבי הזך לשמים...

נחזור לביאור הכתובים שלפנינו, הנה מדת הסבלנות היא שעמדה להם לאבותינו במצרים ולכך אמר להם פרעה החכם להרע, למה משה ואהרן תפריעו את העם ממעשיו לכו לסבלותיכם, ר״ל למה תפריעו אותם מעבודתם אשר להם עתה בבחינת הסבלנות ותאמרו להם לילך למדבר לעבוד שם את ד׳ הלא עתה טוב להם העבדות הזאת במדת הסבלנות וזהו לכו לסבלותיכם כנ״ל, וזה שאמר הכתוב ויעבידו מצרים את בני ישראל בפרך, ודרשו רז״ל בפה רך, ר״ל שלא היה קשה להם כלל על הש״י וזה תרגומו בפה רך בקשיו ר״ל כוונת סט״א להביא את בני ישראל בקושי׳ על הש״י ולא יכלו להם כי היו בפה רך ועי״ז נגאלו... והם עמדו בסבלנות גדול כמ״ש כי ראה את ענים ויקדו וישתחוו ר״ל בענים יקדו וישתחוו בשפלות וסבלנות, לכן כתיב והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים. (תפארת שלמה)

—◆◆◆—

תשימו אל לבבכם כי עול הגלות הוא "טוב" "ומועיל" ואז גם "יערב" לכם

רבי משה מקאסוב

אפס זאת נחמתנו בענייינו, כי אברהם מחוללנו וצור מחצבנו, הקדים את פני הרעה, מראש מקדם נהייתה, בעשותו חוזה עם ה׳ אלקינו (ב״ר לך), אשר גלותינו יכפר על כל חטאותינו, והיינו נקיים מה׳, לבל נפול לגי בן הנום, ונזכה לגאולה, ושבו בנים לגבולם, לחסות בצל שדי א-ל עולם.

אם כן, אם נבין את זאת, אשר הגלות המר, חזון יקר וכלי חמדה הוא לנו, להצילנו משחת בלי, ודרך הקודש יקרא לו, כי הוא מסלה בה נעלה בית א-ל, עיר חנה דוד משיחנו וגואלנו, **הלא נטל עלינו לדעת יקרת ערך הגלות, ולקבל עלינו עול סבלו באהבה ובחפץ לבבנו, ולשמור צורתינו הרוחניות, ולבטוח בה׳, כי ישיבנו לארצנו, ותקותנו תאמצנו, וטוב ויחיל ודומם לתשועת ה׳.**

וזה הדרך הנכון אשר נלך בה, למען היות לנו תקומה בארצות פזורינו, עדי בואנו למחוז חפצנו בשלום ובמישור.

והוא הדבר אשר דברנו, כי האמונה והתקוה המה עמודי בית ישראל, והמה מחזיקים אותנו על עמדתנו, והוא שאמר שלמה בחכמתו הקדושה (משלי ג׳) בטח אל ה׳ בכל לבך, ואל בינתך אל תשען, בכל דרכיך דעהו, והוא יישר ארחתיך כו׳ מוסר

ה' בני אל תמאס, ואל תקץ בתוכחתו כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה.

נודעו בשערים השלש מחלקות **טוב מועיל וערב**, וידעתי גם ידעתי אחיי, כי עול הגלות לא יערב לכם, וכי ימר לכם מאד, אולם אילו אל **המועיל** תשימו לבבכם, גם את **הטוב** תמצאו, או אז גם **יערב** לכם.

והנה שלש אלה צגים לפניהם, הלא כאשר דברנו, הן **הגלות במירוקיו מועיל להגיענו אל הטוב הצפון, ואחרי כי נדע כואת, איך לא יערבו מנעמותיו, אם צרור רוח חיים בכנפיו. איך לא ינעם לאדם טורח המביא עושר רב, ועמל המציל מסכנת מות, מכל שכן מות עולם ר"ל.**

ועתה נתנה ראש ונשובה אל האמונה והתקוה, אשר על שני הצירים האלה, כל עיקרי ויסודי דת הישראלית יסבו בלכתם. ומה היא האמונה, הלא היא כי נאמין באלקי אברהם. ונקרא כן, על כי הוא היה הראשון אשר הכיר את בוראו, ופרסם את כחו ועזוזו בעולם ודעת שאר האבות את האלקים, מורשה היא להם מאיתן האזרחי אבינו אברהם. וגם פקודת הגאולה שאמר יוסף פקד יפקד אלקים אתכם, גם היא מוסרת בידו מאברהם אבינו.

כן גם אנחנו בני בניהם, עלינו להאמין באמונה שלמה, אותה האמונה הטהורה שהאמין אברהם אבינו, לא נחליפנה ולא נמיר אותה טוב ברע, ואין טוב זולתה, וכל הרוחות וכל הזועות שבעולם לא יזיזו אותה ממקומה. כי אילו ח"ו תשתנה שינוי כל דהו, כבר איננה זאת. ואם איננה זאת, כבר היא אחרת, ואחרת היא כפירה. (לקט עני, שבולי הלקט)

—◆◆◆—

כאשר יודעין תועלת הגלות הוא מקלת הקושי

שם משמואל אך לפי האמור מובן שהם לא הביטו על הצרות בשטחיות הענין אלא הביטו על אחרית דבר הצרות שבודאי השי"ת יעשה להם ניסים, ויצמח מהן קידוש שם שמים, ובשביל זה היו גם הצרות חביבות בעיניהם, שהקדושים האלו היתה כל מגמת פניהם צורך גבוה וקידוש שם שמים וכו', **ובאמת זה עצמו מקל הרבה את קושי הגלות והצרות כאשר עומדת לנגד עינינו התועלת הגדולה הנמשכת מזה.** (עמוד פ"ז)

פרק חמישי
התועלת לישב בחו"ל

◇◇◇

בארץ אויביהם לא מאסתים

ספר ויקרא ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלקיהם. (כו, מד)

◆◆◆

ההבטחה שלא לכלות עמנו היא רק בארצות גולה

רמב"ן ודע, כי התוכחות במארה ובמהומה ובמגערת ובדבר והעץ ופרי האדמה (דברים כ"ח פסוק ט"ו-כ"א) ושאר כל התוכחות, הם כולם עד כלותו אותך מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה (שם פסוק כ"א), **אבל אחרי הגלות לא יקלל אותם** רק לעבוד שם אלהים אחרים עץ ואבן (שם פסוק ס"ד), אבל פעמים שיחזור להוכיחם בארץ, כאשר אמר (פסוק ל"ו) יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך ועבדת שם אלהים אחרים, והוא הגלות שגלינו לרומי על לכת אגריפס המלך שם, ואחרי כן ישוב ויאמר (פסוק ל"ח) זרע רב תוציא השדה וגו', **ואלה התוכחות בהיותם בארץ**, כי כן יאמר אחריו (פסוק ס"ג) ונסחתם מעל האדמה, שהוא הגלות...**אבל אחרי היותנו בגלות בארצות אויבינו לא נתקללו מעשה ידינו** ולא אלפינו ועשתרות צאננו ולא כרמינו וזיתינו ואשר נזרע בשדה, אבל אנחנו בארצות כשאר העמים יושבי הארץ ההיא, או בטוב מהם שרחמיו עלינו,

כי ישיבתנו בגלות היא בהכטחה שאמר לנו (ויקרא כ"ו מ"ד) **ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם.** וכבר פירשתי בסדר אם בחקותי (ויקרא כ"ו ט"ז) סוד הברית הזאת (שם פסוקים י"ד-מ"ו), וכי הוא על זמן גלותנו היום ביד החיה הרביעית (עיין דניאל ז' ז'), ואחר כן יבטיח בגאולה ממנו. (פירושו על דברים כ"ח מ"ב)

ויואל משה ומ"מ זה וודאי נראה ברור שאם רוב ישראל הם בארצות אויביהם וסובלים גזירת הגלות, שאז קיימת הבטחתו ית"ש לשמור מכליה אף את בני ארץ ישראל, ואין כוונת הרמב"ן אלא אם רוב ישראל עולין בחומה נגד רצונו ית"ש שגזר הגלות. נמצא לפי זה שישיבת רוב ישראל בגולה כגזירת הבורא ית"ש, היא המצלת גם תושבי ארץ ישראל. (ויואל משה מאמר א' סימן י"ד)

—◆◆◆—

ישראל פזרו עצמן בגולה מתוך הבטחון הגדול של אף גם זאת

באר הגולה **ונאמר** (ישעיה ל"ה ד') **אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו הנה אלקיכם נקם יבא גמול אלקים הוא יבא ויושיעכם, ובקשו ישראל על זה אות מהנביא, ואמר להם זהו האות מה שכתבה לכם התורה** (ויקרא כ"ו מ"ד) **ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלקיהם, וכששמעו ישראל הדבר הזה אמרו זהו הבטחון הגדול שיש לנו, וראינו עין בעין כי לא יעזוב אותנו, ע"כ דבר ד' בפיך אמת. על כן פזרו ישראל עצמן בגלות לסכות תחת כנפי המלכים והשרים, ושם מתפללים בעד שלום המלכים והשרים .** (ספר באר הגולה פרק כ"ה אות ט' מגולי ספרד, נזכר ע"י החיד"א בשם הגדולים)

—◆◆◆—

יסובב רחמיו ותכבש מדת הדין בראות עם עליון ביד אויביהם

אור החיים הק' עוד יתבאר [הכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'] ע"ד מה שפרשתי במה שקדם, כי ה' נותן טעם להקפדת כל חכם לב, למה יגלה ישראל מארצו ולא שם לו שם בארץ עצמה משפט תט אשורם מני אורח, עוד הוסיף לומר (ויקרא כ"ו מ"ד), אף גם טעם זה, והוא באמצעות הבאתם בארץ אויביהם ותעזב הארץ מהם, לא מאסתים וגו' לכלותם, ע"ד אומרם ז"ל (מדרש רבה איכה פ"ד

י״ד) כי ה׳ השליך חמתו על עצים ועל אבנים למלט עם בנ״י, כמזמור אסף (תהלים ע״ט) באו גוים וגו׳ שמו את ירושלים לעיים וגו׳ שהיה מזמר על הדבר, **גם יסובב רחמיו ותכבש מדת הדין, בראות עם עליון בני מלכים שפלים ביד אויביהם, וזה יסובב שפלם שלא תכלה אותם מדת הדין,** והוא אומרו ״ואף גם זאת״ סיבה להבאתם בארץ אויביהם, ש״בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים וגו׳ לכלותם״, ולצד זה בחרתי בעונש כזה. (ויקרא כ״ו מ״ד)

פרק ששי
טובת הפיזור בד' כנפות הארץ

———◇◇◇———

ע"י שמפוזרין בכל העולם אין האומות יכולים לכלותם

גמרא אמר ר' אושעיא, מאי דכתיב צדקות פרזונו בישראל (שופטים ה' י"א), צדקה עשה הקב"ה לישראל שפזרן בין האומות (פי' רש"י שלא יכלו לכלותן יחד). והיינו דאמר ליה ההוא מינאי לר' חנינא, אנן מעלינן מינייכו (אנו טובים מכם), כתיב בכו (מלכים א', י"א ט"ז) כי ששת חדשים ישב, ואילו אנן איתנייכו גבן כמה שנים ולית קא עבדינן לכו מידי, אמר לו, רצונך יטפל לך תלמיד אחד, נטפל ליה ר' אושעיא, א"ל משום דלא ידעתו היכי תעבדו: תכלינן לכולהו? ליתנייהו גבייכו. מאי דאיכא גבייכו? קרי לכו מלכותא קטיעא, אמר ליה גפא דרומאי (פירש"י, נשבע בע"ז) בהא נחתינן ובהא סלקינן (פירש"י, במחשבה זו אנו עסוקים תמיד). (פסחים פ"ז ע"ב)

—◆◆◆—

ע"י שאנו מפוזרים בין כמה אומות, ישאר לעולם מחנה אחת לפליטה

מדרש רבה ויאמר אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה (בראשית ל"ב ט'), אם יבא עשו אל המחנה האחת אלו אחינו שבדרום, והיה המחנה הנשאר לפליטה אלו אחינו שבגולה. (בראשית רבה פרשה ע"ו ג')

רמב"ן אם יבא עשו אל המחנה האחת והכהו, והיה המחנה הנשאר לפליטה (בראשית ל"ב ט'), וכו'. גם זה ירמוז, שלא יגזרו עלינו בני עשו למחות את שמנו, אבל יעשו רעות עם קצתנו בקצת הארצות שלהם, **מלך א' מהם גוזר בארצו על ממונינו או על גופינו, ומלך אחר מרחם במקומו ומציל הפליטים**, וכך אמרו בבראשית רבה (פרשה ע"ו ג') אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו אלו אחינו שבדרום, והי' המחנה הנשאר לפליטה אלו אחינו שבגולה, ראו כי גם לדורות תרמוז זאת הפרשה. (בראשית לב ט)

—◆◆◆—

בעל הבית יודע באיזה מקום יפקיד את כליו

תנא דבי אליהו מעשה בכומר אחד ור' יהודא הנשיא, שהיו אוכלין ושותין יחד, וכשהטיבו לבם אמר אותו הכומר לר' יהודא הנשיא, אנו רחמנים יותר מכם, כשניתן לכם רשות להכרית אותנו לא שיירתם אלא נשים, שנאמר (מלכים א', י"א ט"ז) כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום, שתק ר' יהודא ולא אמר להכומר שום דבר, ועמד ר' יהודא והלך לשוק ומסר את הדבר לתלמידיו, וחזר ובא וישב למקומו. ואמר ר' יהודא להכומר, אם רצונך יכנס תלמיד אחד משלי ויאמר לנו דבר ונשמח בו, אמר הכומר יכנס. נכנס אותו תלמיד, ועמד על רגליו ואמר, בעל הבית יודע לאיזה מקום יפקיד את כליו, וכשיבוא בעה"ב לביתו (פי' הישועות יעקב: כשיחזיר הקב"ה שכינתו לציון) יביא כליו עמו לתוך הבית. אמר את הדבר הזה ושנה ושילש ג' פעמים, עד שעמד הכומר לגופו של דבר (פי' עד שהבין הכומר כוונת הדברים לאמיתתן).

מיד עמד הכומר ונשא שתי ידיו לשמים ואמר, ברוך המקום ברוך הוא שבחר בכם בישראל יותר מכל באי עולם ומכל מעשה ידיו שברא בעולם, וקנה אתכם קנין גמור, וקרא אתכם בנים ועבדים לשמו, וקרא אתכם עם ונחלה וסגולה לשמו, **ופיזר אתכם בכמה מאות מקומות, ואמרנו [בשעה שנתייעצנו לכלות אתכם, שאין כדאי לגזור גזירת כליה כי] אם נהרוג אותן שבא"י, שבצפון ושבדרום מי יהרוג אותן, אם נהרוג שבצפון ושבדרום, שבכבל ובעילם מי יהרוג אותן, והרי הדברים בטלים מעצמן בלא כלום** (פי' על ידי זה מתבטלין גזירות ההשמדה שרוצין האומות לגזור על ישראל, מבלי שישתדל מישהו לבטלה), **בוודאי בעל הבית יודע באיזה מקום יפקיד את כליו, וכשיבוא בעל הבית לתוך ביתו יביא את כליו לתוך הבית.** (פרק י')

—◆◆◆—

אם ממשלה אחרת סובל יהודים תחתם גם אני אסבול

רבי יונתן אייבשיץ

והשבות אל לבבך בכל הגויים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה וגו' (דברים ל', א'). הא דאמר "בכל הגויים" נראה לבאר כי תרגיש חסד ה' שהכין זאבים וניצלת, וגם מלחמת ה' שהגלוך בכל הגוים מסוף העולם ועד סופו, מחמת זה אינם שולטים בכך שלא יהיה נקראים מלכות קטוע, וזה **אומר אם זה סובל יהודים תחת ממשלתו גם אני אסבול, ואחד תולה בחבירו, ואילו היו תחת ממשלה אחת כבר ספו תמו** ח"ו. גם ראה חסד ה' בכל הגוים אשר הדיחך הם כלים ונאבדים, הנה עם כתים הרומיים שגלו את ישראל מארצם כלו ונאבדו, כי בא עם גוטן והונון ויגרשום ויכלו אותם. ועם ספרדי שהי' בעזרת הרומיים ספו תמו ובאו עמים רבים תחתם, מתחילה עם גאטי, ואח"כ עם ברברים, ואח"כ עם גאליא. וכן עם בריטאני שהיו בסיועת טיטוס לחרוב את ירושלים כלו וישבו תחתם עם זאקסין, וכהנה בכל האומות, ומכ"ש בבל ויון שבאו תתריים מזרע אטמן ויגרשום. וא"כ לא נתקיים גוי וישראל תחת ממשלתם בגולה ולא נשתנה אומתם והם זרע עמותים, וא"כ זהו לאות ופלא, וזהו תשוב אל לבבך. (תפארת יונתן, נצבים ד"ה והשבות)

—◆◆◆—

בסיבת הפיזור בין העמים תמצאו רווח והצלה

מלבי"ם

והפיץ ה', **זאת שנית יעשה להצלתכם שלא יגלה אתכם אל מקום אחד רק יפיץ אתכם שתהיו מפוזרים בעמים**, שאז אם יגזרו עליכם גזרות וכליון במקום אחד תמצאו רוח והצלה במקום אחר ועי"ז ונשארתם מתי מספר בגוים, עי"כ ישאר מכם תמיד שארית, הגם שיהיו מתי מספר עכ"פ לא תכלו לגמרי. וכמ"ש חז"ל (פסחים פ"ז ע"ב) על צדקות פזרונו בישראל שעשה עמהם צדקה מה שפזרם בין האומות שאם גוזרים עליהם כליה במקום אחד ישאר להם שארית במקום אחר. (פירושו על דברים ד, כו - כז)

—◆◆◆—

בזה הזידו הציונים לחשוב שהקיבוץ למקום אחד הוא לטובת ישראל

רבי אפרים שלמה זלמן מלייפנא

ועל קיבוץ ישראל אל מקום אחד, אשר יאמרו להסיר בזה מעל ישראל החרפה ובוז, ולדעתם בהיותם יחד, תחת קלון ינחלו כבוד, ושם יאכלו בני ישראל את לחמם במנוחה וכושר, הטו אזניכם ושמעו את דברי חכמז"ל המאירים עינים לדעת צדקת ה', ומשיבים נפש להבין משפטיו ית"ש את ישראל, כי חסד ורחמים מלא כבודו ית"ש, בפסחים [דף פ"ז ע"ב] אר"א מ"ד צדקת פרזונו בישראל צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שפזרן לבין האומות, והיינו דא"ל האי מינא לר"ח אנן מעלינן מינייכו, כתיב בכו כי ששת חדשים ישב שם כו' ואילו אנן איתנייכו גבן כמה שנין ולא קעבדינן לכו מידי, א"ל רצונך יטפל לך תלמיד א' נטפל לו ר"א, א"ל משום דלא ידעיתו היכא תתעבדו, תיכלונן כלהו? ליתנהו גבייכו. מאי דאיכא גבייכו? קרי לכו מלכותא קטיעא. א"ל גפד"ר בהא נחתינן ובהא סלקינן...

(אורה לציון אות מ"א עמוד 40)

פרק שביעי
קיווי לד' בגלות ושכרו

———◇◇◇———

◇ פסוקי נביאים וכתובים

מצפין קץ אחר קץ

ספר תהלים **נפשי לאדני משמרים לבקר שמרים לבקר:** (קל, ו)

רש"י **נפשי לה' משומרים לבקר.** הריני מן המצפים לגאולה: **שומרים לבקר.** מצפין וחוזרין ומצפין קץ אחר קץ.

—◆◆◆—

וקויתי לו

ספר ישעיה **וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו:** (יב, יז)

מלבי"ם **וחכיתי.** יאמר הנביא, מעתה אחכה ואמתין לה', הגם שהוא עתה מסתיר פניו מבית יעקב ועזבם ביד אויביהם, מ"מ וקויתי לו שלא יפול מדבריו ארצה.

—◆◆◆—

גוי צדיק ששמר וצפה בגלותו

ספר ישעיה **פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמנים. יצר סמוך תצר שלום שלום כי בך בטוח. בטחו בה' עדי עד כי ביה ה' צור עולמים:** (כו, ב-ג)

רש"י **פתחו שערים.** שלה ויבא לתוכה גוי צדיק: **שומר. ששמר וצפה בגלותו ימים רבים לאמונתו של הקב"ה שיקיים הבטחתו שהבטיח ע"פ נביאיו לגאלם: שומר.** ממתין וכן (בראשית לז) ואביו שמר את הדבר וכן (דברים ה) ושמר ה' אלהיך לך: **יצר.** שהיה סמוך על הקב"ה ונשען עליו בחזקה שלא זז מאמונתו בשביל שום אימה ויסורין: **תצור.** שיהא שלום כי בך היה בטוח לפיכך הגון לך לנצרו: **כי ביה ה'.** כי יש לסמוך עליו שהוא דחילא ה' סלע וצור מחסה עולמים:

—◆◆◆—

מי בכם ירא ה' דמסתמיך על פורקנא דאלהה

ספר ישעיה **מי בכם ירא ה' שמע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בשם ה' וישען באלהיו:** (ג, י)

תרגום יונתן אמר נביא עתיד קודשא בריך הוא למהוי אמר לעממיא מן בכון מדחליא דיי די שמע בקל עבדה נביא דעבד אוריתא בעקא כגבר דמהלך בקבלא ולית זהור לה מתרחין בשמא דיי **ומסתמיך על פורקנא דאלהה:**

—◆◆◆—

ספר הושע **וארשתיך לי באמונה וידעת את ה':** (ב, כב)

רש"י **וארשתיך לי באמונה.** בשכר האמונה שהאמנת בגולה להבטחות שעל ידי נביאי.

—◆◆◆—

אם יתמהמה חכה לו

ספר חבקוק **כי עוד חזון למועד** (פי' המצודת דוד: יש עוד חזון על זמן קבוע), **ויפח** (לשון דיבור) **לקץ ולא יכזב** (והחזון הזה ידבר על קץ הגאולה שלא יהיה אחריה שעבוד ולא יכזב החזון ההוא), **אם יתמהמה חכה לו** (אף אם יתמהמה זמן רב, עכ"ז אתה ישראל חכה לו ולא תתייאש ממנו), **כי בא יבא** (כי בודאי יבוא בזמן הקבוע) **לא יאחר** (לא יאחר עוד לעבור את הזמן הקבוע) (ב, ג)

—◆◆◆—

לחכות לישועת ה'

ספר צפניה **לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד** (פי' רש"י: להתוועד עליכם. ויש מפרשים לעד לשון שלל וביזה, כמו בבוקר יאכל עד), **כי משפטי לאסף גוים לקבצי ממלכות, לשפך עליהם זעמי כל חרון אפי, כי באש קנאתי תאכל כל הארץ.** (ג, ח)

פסיקתא דרב כהנא — אמר לפניו רבונו של עולם אימתי הדין הזה, אומר להם **אין לכם אלא לחכות לי,** שנאמר לכן חכו לי נאום ה' ליום קומי לעד. (נספחים אות ב')

פסיקתא רבתי — שבועה היא לפני, **שכל שחיכה למלכותי אני בעצמי מעיד בו לטובה,** שנאמר לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד. (פרשה ל"ד)

ילקוט שמעוני — לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד. אמר הקב"ה שבועה היא לפני **שכל מי שיחכה למלכותי אני בעצמי מעיד בו לטובה,** שנאמר לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי לעד, אלו אבלי ציון שהשפילו את רוחם ושמעו את חרפתם ושתקו ולא החזיקו טובה לעצמם. ד"א ליום קומי לעד, ביום קומי להעיד במשיח ששקולה זכותו כנגד פמליא שלי וכי [אחר] כל המדות הללו לא תחכו לי, אמר להם הקב"ה שכרכם כפול, כי עם בציון ישב בירושלים חנון וגו' (ישעיה ל' י"ט), **שנתן לכם שכר התורה,** יחנך (ישעיה שם), **שאוכלים ימות המשיח,** כשמעתו ענך (ישעיה שם) לעולם הבא, בזכות המשיח שנתעכב כל אותם השנים. (נ"ך רמז תקס"ז)

—◆◆◆—

◇ בדברי חז"ל

חובת הצפיה

גמרא — בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו ... **צפית לישועה.** (שבת ל"א, א')

—◆◆◆—

המצפה לראותה יזכה לה

גמרא — ולציון יאמר איש ואיש יולד בה והוא יכוננה עליון (תהלים פז, ה). א"ר מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי אחד הנולד בה **ואחד המצפה לראותה.** ופרש"י אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה יקרא מבניה **ויביאוהו אצלה.** (כתובות ע"ה ע"א)

—◆◆◆—

בטחו בשמי והוא עומד עליכם, שכל מי שבוטח בשמי אני מצילו

מדרש תהלים — מזמור לדוד בך ה' חסיתי. זה שאמר הכתוב (ישעיה נ' י') מי בכם ירא ה' שומע בקול עבדו. **בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות, ואומרים לפני הקב"ה גאול אותנו.** אומר להם, יש צדיקים ביניכם ויראי שמים. והם אומרים, לשעבר, בימי אבותינו בימי משה ואהרן בימי שאול דוד ושלמה, היו בהם צדיקים.

אבל עכשיו, מפני עונותינו נאספו ממנו. שנאמר (ישעיה נ״ז א׳) מפני הרעה נאסף הצדיק. ואומר (תהלים י״ב ב׳) כי פסו אמונים מבני אדם. **ואין לנו על מי להשען, כי כל מה שאנו הולכים לפנים היא מחשכת לנו.** (ישעיה נ׳ י׳) **אשר הלך חשכים. אומר להם הקב״ה, בטחו בשמי והוא עומד עליכם. שנאמר** (שם) **יבטח בשם ה׳. ולמה, שכל מי שבוטח בשמי אני מצילו.** תדע לך, שכן חנניה מישאל ועזריה בטחו בשמי והצלתי אותם. שכן נבוכדנאצר אומר להם (דניאל ג׳ כ״ח) בריך אלההון די שדרך מישך ועבד נגו די שלח מלאכיה ושזיב לעבדוהי די התרחיצו עלוהי. וכן דניאל, בשביל שבטח בי מלטתיו מן הבור, שנאמר (דניאל ו׳ כ״ד) והוסק דניאל מן גובא, ולמה (שם) די הימן באלהיה. **אמר דוד, הואיל וכך הוא הבטחון שכל הבוטח בך אתה מצילו, בך אני בוטח.** (מזמור ל״א)

—◆◆◆—

מאמינים אע״פ שעדיין לא ראו

ילקוט שמעוני

אהבו את ה׳ כל חסידיו אמונים נצר ה׳ ומשלם על יתר עשה גאוה (תהלים לא, כד). אמונים נוצר ה׳, אלו שהן אומרים אמן באמונה, אומר מחיה המתים ועדיין לא ראו אלא לפי שעה ומאמינים שאני מחיה מתים, אומר גאל ישראל ועד עכשו לא נגאלו אלא לפי שעה וחזרו ונשתעבדו **והם מאמינים שאני עתיד לגאול אותם,** הוי אמונים נוצר ה׳. (תהלים רמז תקי״ט)

—◆◆◆—

כדאי הן לגאולה בשכר הקווי – קוו ושובו וקוו

ילקוט שמעוני

למנצח לדוד מזמור קוה קויתי ה׳ ויט אלי (תהלים מ׳ ב׳), זה שאמר הכתוב (ישעיה כ״ה ט׳) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו, **אין ביד ישראל אלא הקווי, כדאי הן לגאולה בשכר הקווי,** וכן הוא אומר (איכה ג׳ כ״ה) טוב ה׳ לקויו, ואומר (זכריה ט׳ י״ב) שובו לבצרון אסירי התקוה, שמא תאמר עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו (ירמיה ח׳ כ׳), תלמוד לומר (תהלים כ״ז י״ד) **קוה אל ה׳ חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה׳,** קויתם ולא נושעתם, **קוו ושובו וקוו.** וא״ת עד מתי נקוה, כתיב (תהלים קל״א ג׳) יחל ישראל אל ה׳ מעתה ועד עולם, ואומר (שם ל״א כ״ה) חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה׳, ומה כתיב אחריו (שם ל״ב א׳) לדוד משכיל אשרי נשוי פשע, דוד שקוה לי עניתיו. אמר דוד מתוך הקווי ויט אלי וישמע שועתי. (תהלים רמז תשל״ו)

מדרש שוחר טוב וכן הוא במדרש שוחר טוב בקצת שינויים: **למנצח לדוד מזמור. קוה קוויתי ה' ויט אלי וישמע שועתי** (תהלים מ' א'). **וזהו שאמר הכתוב** (ישעיה כ"ה ט') **ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קווינו לו ויושיענו. אין ביד ישראל אלא שיקוו שיגאלם הקב"ה בשכר קוה קויתי ה', דכתיב** (איכה ג' כ"ה) **טוב ה' לקוויו, ואומר** (זכריה ט' י"ב) **שובו לבצרון אסירי התקוה.**

שמא תאמר (ירמיה ח' כ') **עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו, קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'** (תהלים כ"ז י"ד). **קוה אל ה' וקוה אל ה', תקוה אחר תקוה. חזק ויאמץ לבך, אם קוויתם ולא נושעתם, קוו ושובו וקוו. ואם תאמר עד מתי נקווה, כבר כתיב** (שם קל"א ג') **יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם, ואומר** (שם ל"א כ"ה) **חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה'.**

אם עושין כן, הרי אתם נושעים, שנאמר (ישעיה מ"ט כ"ג) **אשר לא יבושו קווי, וכתיב** (שם מ' ל"א) **וקווי ה' יחליפו כח, וכתיב** (תהלים ל"ז ט') **וקווי ה' המה יירשו ארץ. לכך נאמר קוה קויתי ה' ויט אלי וישמע שועתי, דוד שקווה לי עניתיו.**

(מדרש שוח"ט תהלים מזמור מ' אות א', דפוס באבער)

—◆◆◆—

ישראל המחכים לישועת הקב"ה בכל יום ואומרים אין לנו חפץ טוב בעולם אלא אתה עאכ"ו שיוושעו

מדרש רבה ד"א נגילה ונשמחה בך, תמן תנינן נשא אדם אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי ליבטל אמר רבי אידי מעשה באשה אחת בצידן ששהתה עשר שנים עם בעלה ולא ילדה אתון גבי ר' שמעון בן יוחאי בעיין למשתבקא דין מדין אמר להון חייכון כשם שנזדווגתם זה לזה במאכל ובמשתה כך אין אתם מתפרשים אלא מתוך מאכל ומשתה הלכו בדרכיו ועשו לעצמן י"ט ועשו סעודה גדולה ושכרתו יותר מדאי כיון שנתיישבה דעתו עליו אמר לה בתי ראי כל חפץ טוב שיש לי בבית וטלי אותו ולכי לבית אביך מה עשתה היא לאחר שישן רמזה לעבדיה ולשפחותיה ואמרה להם שאוהו במטה וקחו אותו והוליכוהו לבית אבא בחצי הלילה ננער משנתיה כיון דפג חמריה אמר לה בתי היכן אני נתון אמרה ליה בבית אבא אמר לה מה לי לבית אביך אמרה ליה ולא כך אמרת לי בערב כל חפץ טוב שיש בביתי טלי אותו ולכי לבית אביך אין חפץ טוב לי בעולם יותר ממך הלכו להם אצל רבי שמעון בן יוחאי ועמד והתפלל עליהם ונפקדו ללמדך מה הקדוש ברוך הוא פוקד עקרות אף צדיקים פוקדים עקרות והרי דברים קל וחומר **ומה אם בשר ודם על שאמר לבשר ודם שכמותו אין לי חפץ בעולם טוב**

ממך נפקדו, ישראל המחכים לישועת הקב"ה בכל יום ואומרים אין לנו חפץ טוב בעולם אלא אתה עאכ"ו, הוי נגילה ונשמחה בך. (שיר השירים רבה פ"א ל')

—◆◆◆—

המתינו לי ותשמרו שבועתי ואני אעשה אתכם כצבא של מעלה

מדרש רבה אמר ר' אושעיא, אמר הקב"ה לישראל, **המתינו לי** (פי' היפה קול: **אע"פ שיתארכו ימי הגלות לא תדחקו את הקץ והמתינו לי**) **ואני עושה אתכם כצבא של מעלה.** ר' יודן בשם ר' מאיר, אמר הקב"ה לישראל, **אם תשמרו שבועתי אעשה אתכם כצבא של מעלה, ואם לאו, כצבא של מטה.** (שיר השירים רבה, פרשה ב' פסקא כ')

—◆◆◆—

לחכות ולהמתין צריך התאמצות, הקב"ה יתמה לעתיד היאך המתנתם כל אותן השנים

מדרש רבה זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל (איכה ג' כ"א), ר' אבא בר כהנא בשם ר' יוחנן אמר, משל למה"ד למלך שנשא מטרונה, וכתב לה כתובה מרובה, ואמר לה כך וכך חופות אני עושה ליך, כך וכך ארגוונות טובות (פי' המתנות כהונה, מיני בגדים טובים של ארגמן) אני נותן ליך. הניחה המלך והלך לו למדינת הים, ואיחר לשם. נכנסו שכנותיה אצלה, והיו מקניטות אותה ואומרות לה הניחך המלך והלך לו למדינת הים, ושוב אינו חוזר עליך. והיתה בוכה ומתאנחת. וכיון שנכנסה לתוך ביתה פותחת ומוציאה כתובתה וקוראת ורואה בכתובתה כך וכך חופות אני עושה כך וכך ארגוונות טובות אני נותן ליך, מיד היתה מתנחמת. לימים בא המלך, אמר לה בתי אני תמה איך המתנת לי כל אותן השנים, אמרה לו אדוני המלך, אלמלא כתובה מרובה שכתבת ונתת לי, כבר אבדוני שכנותי.

כך עובדי כוכבים מונין את ישראל ואומרין להם אלהיכם הסתיר פניו מכם וסילק שכינתו מכם, עוד אינו חוזר עליכם, והן בוכין ומתאנחין, וכיון שנכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין בתורה ומוצאין שכתוב (ויקרא כ"ו ט', י"א-י"ב) ופניתי אליכם והפריתי אתכם ונתתי משכני בתוככם והתהלכתי בתוככם, והן מתנחמין. למחר כשיבא קץ הגאולה, אומר להם הקב"ה לישראל, בני, **אני תמה מכם היאך**

המתנתם לי כל אותן השנים, והן אומרים לפניו, רבש"ע אילולי תורתך שנתת לנו כבר אבדנו האומות, לכך נאמר זאת אשיב אל לבי, ואין זאת אלא תורה, שנא' (דברים ד' מ"ד) **וזאת התורה.** (איכה רבה פ"נ ז')

—◆◆◆—

הנחמות וההבטחות נותן עוז לסבול

זוהר הקדוש אמר רבי חייא הכי הוא ודאי אבל חמינן והכי חמו תקיפי עלמא דהא גלותא אתמשך ועדיין בריה דדוד לא אתי. אמר רבי יוסי וכל דא הכי הוא. אבל מאן עביד דיסבלון ישראל גלותא דא כל אינון הבטחות דאבטח לון קב"ה. והא אתמר דעאלין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וחמאן כל אינון נחמות וחדאן בלבייהו למסבל כל מה דייתי עלייהו ואלמלא דא לא יכלין למסבל.
(שמות קפ"ח ע"ב)

—◆◆◆—

הגאולה האחרונה יהיה רק בזכות שממתינין עליה ואין ממהרין אותה

פסיקתא דרב כהנא **מי פרע לכם ממדי וכו', מרדכי ואסתר וכו'. מי פרע לכם מיון וכו', בני חשמונאים וכו'. מי פורע לכם ממלכות רביעית? נטרונא!** (פי' בעל המגן אברהם בזית רענן, **שצריכין לשמור ולהמתין**, [שנאמר] **והיה לכם למשמרת** (שמות י"ב ו'). **אל תאכלו ממנו נא** (שם ט'), **לא תבעיניה מהבהבה,** (פי' הזית רענן, **אל תבקשו לאכול אותם בהבהוב, כלומר שאינו צלוי כל צרכו).** (פסיקתא דרב כהנא פרשת החודש אות כ"ח, הובא במדרש ילקוט רמז קצ"א)

—◆◆◆—

הגליות יתכנסו בשכר אמנה

מכילתא **וכן אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמנה** שנא' **אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה** (שה"ש ד, ח), **וארשתיך לי לעולם וארשתיך לי באמונה** (הושע ב'). (מכילתא בשלח פרשה ו')

—◆◆◆—

"צפית לישועה" הוא בכלל מצות אנכי ה' אלקיך

סמ"ק ובזה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת לא.) ששואלים לו לאדם לאחר מיתה בעת דינו צפית לישועה, והיכן כתובה מצוה זאת, אלא ש"מ בזה תלוי, שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים שנאמר אנכי ה' אלקיך וגו' כך יש לנו להאמין שיוציאנו ויקבצינו מבין הגויים שנאמר ושב וקבצך מכל וגו'.
(מצוה א', ועיין לקמן בשער ג' עמ' רמח שהבאנו דבריו במילואם)

—◆◆◆—

בזכות תפלה והתוחלת נושע

רבי יוסף יעבץ יגעתי בקראי נחר גרוני כלו עיני מיחל לאלקי (תהלים סט, ד). הנה מפורש אורך הגלות, כאומרו כלו עיני מיחל לאלקי, **והזכיר ב' דברים גדולים,** כוללים בהם עולם ונושע, כי כל ישראל משותפים בהם, **ובזכותם נושע,** הא' התפלה, הב' **התוחלת והבטחון בגלותנו, עם היותנו מפוזרים בד' כנפות הארץ,** אמר הנביא (צפניה ג') עתרי בת פוצי יובלון מנחתי, קראנו בב' שמות, מתפללים, מפוזרים, לרמוז **כי מזה נזכה שיובילונו שי לה' צבאות,** כאומרו (ישעיה ס"ו) והביאו את כל אחיכם וגו'. (תהלים סט, ד)

—◆◆◆—

דע כי זכות גדול הוא לנו מה שאנו עומדים לו בצרותינו ומצפים לישועתנו

רבי יוסף יעבץ והנה אמר דוד ע"ה, מדבר עם יעפי הגלות והצרות, ראו עתה כי אני באתי בגבול הצרות, עד שגזרתי אומר כי לא יהיה לי תקוה, והוא בחפזי, כמ"ש (שמואל א' כ"ג) ויהי דוד נחפז ללכת גו', והש"י שמע קול תחנוני והושיעני, וכן יעשה אתכם, אף אם באו מים עד נפש הוא יושיעכם, לכן אהבו את ה' כו' אמונים נוצר ה', הם הסובלים עול הגלות והצרות ומאמינים בהש"י ובוטחים בישועתו. ובמדרש (פה) אמונים, אלו שעונים אמן באמונה ברוך מחיה המתים ועדיין לא בא ומאמינים בי שאני מחיה המתים, ברוך גואל ישראל ועדיין לא נגאלו אלא לשעה וחזרו ונשתעבדו והם מאמינים בי שאני עתיד לגאלם, הוי אמונים נוצר ה'. **ודע כי זכות גדול הוא לנו מה שאנו עומדים לו בצרותינו מצפים ומחכים ישועתנו,** וכן אז"ל (במדרש פה) בראש המזמור בך ה' חסיתי, זה שאמר הכתוב (ישעיה נ') מי בכם ירא ה' שמע גו', בשעה שישראל נכנסים לבית הכנסת ואומרים לפני

הקב"ה גאל אותנו, אומר להם יש צדיק ביניכם וירא שמים, והם אומרים לשעבר בימי אבותינו בימי משה ואהרן בימי שאול דוד ושלמה היו בהם צדיקים, **אבל עכשיו כל מה שאנו הולכים מחשכת לנו** [**שנא'**] (שם) **אשר הלך חשכים כו', א"ל בטחו בשמי והוא עומד לכם** [שנאמר] (שם) יבטח בשם ה', ולמה, שכל מי שבטוח בשמי אני מצילו כו', והבטחון הזה הוא סבלנו הגלות על קדושת שמו באהבה...
(פירושו על תהלים ל"א כ"ד, בא"ד עה"פ אהבו את ה' כל חסידיו אמונים נוצר ה')

—◆◆◆—

הנשק וכלי זיין להנצל מידם הם האמונה והסבלנות

אלשיך הק' והוא כי שתים רעות הן האפשריות לאבד אתכם בגלות, נמשכות מצרת השעבוד. אחת הרפות ידיכם מעבוד את ה' בראותכם כי גם בעבוד אותו ית' עדיין השעבוד במקומו עומד. שנית אריכות הגלות, פן תתייאשו מהגאולה ולא תשובו אל ה' ותאבדו, **ומה גם כי זכות האמנה היא העומדת ליגאל כאשר היה במצרים** על כן על הראשון אמר עבדו את ה' כמדובר.
ועל השנית אמר נשקו בר כו', **לומר זאת עשו ויהיה לכם נשק וכלי זיין כנגד המלכיות להנצל מידם והוא טוהר לב לבלתי הרהר על אריכות הגלות או על דוחקו כי זכות האמונה והסבלנות עומדת לעד כי הקץ ביסורין מכעים את קונו המיסרנו כאב את בן ירצה** וזהו נשקו בר שהנשק שלכם יהיה בר לבב פן יאנף השם הנזכר חלילה ויהיה סבה שתאבדו דרך לשוב בתשובה והוא כי טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך הוא דרך תשובה שהוא ית' מורה ומדריך אותנו בה ואם ח"ו יאנף תאבדו הדרך ולא תמצאוה כי לא יספיק בידם לשוב בתשובה ושמא תאמרו ומי יעצר כח לבלתי הרהר והיות טהור לב בראות לפעמים פתאומיות צרה גדולה אל תחושו כי הנה אדרבה כי יבער כמעט אפו אז אשרי כל חוסי בו כענין כי יבא כנהר צר אז רוח ה' נוססה בו לעוררו למען הבטחון יעמוד לכם להושיעכם כי אז אשרי כל חוסי בו ית' כי הוא מושיע חוסים וע"י כן אל על תקראו בתשובה שלמה, גם כוון לומר כי יבער כמעט פתאום אינו אלא אפו הוא האף אחד מהמשחיתים אך אשרי כל חוסי בו בה' הנז' כי הוא ית' יבא ויושיעכם.
או שיעור הענין אם תהיה לכם יראת מלכות המושלת עליכם אל ירפו ידיכם אלא אדרבה עבדו את ה' באותה יראה כי **היא תהיה לכם עבודה את ה' שתקבלוה לכפרת עון וגילו אם תהיה לכם מהם רעדה כי תגדל הכפרה יותר.** וזולת הכפרה גם תהיה לכם נשק להלחם בם והוא הטוהר לב **כי זכות האמנה תהיה לכם לנשק ברזל נגדם.** (רוממות אל, תהלים ב')

—◆◆◆—

מה שנותנים שכמם לסבול עול הגלות, זה מורה על האמונה

מהר״ל **בני אל חי, זרע אברהם, תולדות יצחק, צאצאי יעקב, אל יהא קטן בעיניכם התוחלת והתקוה הזאת שהיא לזכות ולצדקה עולמית, מורה על זרע אמת, לא ישקרו באמונתם, העם אשר יושבים בחושך, נותנים שכמם לסבול עול הגלות, ולהתבזות מן האומות זה עידן עדנין, דבר זה בודאי מורה על אמונתם.** ובמדרש אהבו את ה׳ כל חסידיו אמונים נוצר ה׳ (תהלים לא, כד), אלו שהם אומרים אמן באמונה; אומרים מחיה מתים ועדיין לא ראו אלא לפי שעה, מאמינים שאני מחיה מתים. אומרים גאל ישראל, ועד עכשיו לא נגאלו אלא לפי שעה, וחזרו ונשתעבדו, והם מאמינים שאני עתיד לגאול אותם, הוי אומר אמונים נוצר ה׳, עד כאן. בארו בזה כי האמונה הוא דבר גדול מאוד, שהוא מאמין בגאולה, ואף כי עדיין לא ראה. ודבר זה מורה כי הוא דבק בו יתברך לגמרי, שכל תקותו ותוחלתו בו יתברך. לכך כתיב אמונים נוצר, שהשם יתברך נוצר ושומר אותו, כי ראוי הוא לשמירה, אשר הוא עם השם יתברך ולא נבדל מאתו יתברך, כמו שהוא האמונה. ובמכלתא (פרשת בשלח עה״פ ויאמינו בה׳ ובמשה עבדו), **אתה מוצא שאין הגליות מתכנסות רק בשביל האמונה**, שנאמר (שיה״ש ד, ח) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה וגו׳. וגדולה האמונה לפני מי שאמר והיה העולם, שבשכר האמונה שהאמינו ישראל שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה, שנאמר (שמות יד, לא) ויאמינו בה׳ ובמשה עבדו אז ישיר וגו׳ (שמות טו, א). וכן אתה מוצא שלא נגאלו ישראל ממצרים רק בזכות האמונה, שנאמר (בראשית טו, ו) והאמין בה׳ ויחשבה לו צדקה. וכן הוא אומר (תהלים לא, כד) אמונים נצר. וכן הוא אומר (שמות יז, יב) ואהרן וחור תמכו בידיו ויהי ידיו אמונה, מזכירין זכות אבות. זה השער לה׳ צדיקים יבואו בו (תהלים קיח, כ). בבעלי האמונה מה הוא אומר (ישעיה כו, ב) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים. השער הזה כל בעלי אמונה נכנסים בו. וכן הוא אומר (תהלים צב, ב) טוב להודות לה׳ להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות, מי גרם לנו לבוא לידי שמחה, בשכר אמונה שהאמינו אבותינו בעולם הזה שכולו לילות וכו׳.

בא לבאר ולפרש מעלת האמונה. ובארנו דבר זה גם כן בחבור גבורות השם, ובמקום הזה נבאר עוד. כבר אמרנו כי האמונה הוא הדביקות בו יתברך מכל וכל, כאשר הוא מאמין בו יתברך בכל לבבו ובכל נפשו, כי זהו ענין האמונה. ולכך אמר שהגליות מתכנסות בזכות האמונה, כי זהו ענין האמונה שהוא יוצא מרשות עצמו, ולהיות אל השם יתברך להתדבק בו. ולכך הגליות - אשר הם נפרדים מן השם יתברך - מתכנסות אל השם יתברך בזכות האמונה, להיות דבקים בו מצד האמונה. וזה עצמו ששורה עליו רוח הקודש בשמחה, [ד]כאשר הוא דבק בו יתברך שורה עליו רוח הקודש. **ולכך באשר ישראל מאמינים בו יתברך בבטחון גמור, אז הגליות**

מתכנסות אל השם יתברך. לכך מה נעים תקותינו בו יתברך, ומה יפה אחריתנו של התקוה והתוחלת הזאת, שאם חשבה השם יתברך לאברהם לזכות ולצדקה עד עולם, ומכל שבן לישראל המיחלים לחסד ה' תמיד, ועיניהם מצפים וחוזרים ומצפים אל השם יתברך. (נצח ישראל פרק כ"ט)

—◆◆◆—

רוממות מעלת המקוה לד'

הרמח"ל **המקוה, אף על פי שיש לו מעט מעשים טובים, לא יבוש**, שנאמר (ישעיה מ"ט כ"ג) **וידעת כי אני ה' אשר לא יבושו קווי**. וזה (כמו איוב ה' ט"ז) כי יש לדל תקווה, ומי שהוא דל ממעשים טובים יש לו תקוה, כי ה' מתגלה עליו ומעביר כל פשעים. **וזה סוד התיקון, מגודל תקוות כל ישראל, באורך הגלות, ובוטחים באמונה שיגאלו.** וסוף התקווה: (זכריה ג' ט') ומשתי את עוון הארץ. וזה (בראשית מ"ט י"ח) לישועתך קויתי, כי **זהו כבוד המלך שבוטחים בו**. בא חבקוק והעמידה על אחת (מכות כ"ד ע"א) אמונה, תקווה.

המקווה אפילו נבנם בגיהנום יוצא ממנו, שנאמר (ישעיה מ' ל"א) וקווי ה' יחליפו כח יעלו אבר. הוי"ה מאיר עליו, וכמה מלאכים עליונים מעלים אותו המקווה, [וזהו] אבר כנשרים (שם), ומסתלקים עמו למעלה, ותקותו היא טהרתו, מקוה ישראל (ירמיה י"ד ח') ממש. כי הוא במדרגה עליונה שאין עושה בו פגם, אם חטאת מה תפעל בו (איוב ל"ה ו'), וזהו סוד התשובה, שהוא ממש שב אל מקורו, והסטרא אחרא לא יכלה לו, ונאמר (הושע י"ד ב') שובה ישראל עד ה', **כן המקוה הוא ממש בוקע בקו תקותו, ועושה נקב וסדק לעלות תחת כסא הכבוד**. וזה (בראשית מ"ט י"ח) לישועתך קויתי ה', וזה (תהלים ק"ל ז') יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד, במקום שמתגלה הוי"ה מתגלה חסד, ואין פגם מעכב. וכמו שקוה בחייו לה', כן לאחר מותו, כשמתגברים כנגדו הדינים הוא מתחזק בתקותו עד ה' ונקשר בו, ומסתלק ברגע. וזהו לישועתך קויתי, אינו אומר לישועתך אקוה, אלא קויתי בחיי, **כן אחר המות לא יבושו הקווים.** (אוצרות רמח"ל דף רמ"ז)

ואם תאמר שאין ישראל עושים תשובה לפניך, **הרי קיווי שלהם יעמוד לגלות תשובה זאת להם**, דכתיב (איכה ה' כ"א) השיבנו ה' אליך ונשובה, שהרי כמו שהם מצפים לישועתך כן אתה תצפה לישועתם, דכתיב (ישעיה ל' י"ח) לכן יחכה ה' לחננכם ולכן ירום לרחמכם כי אלהי משפט ה' אשרי כל חוכי לו.

(תקט"ו תפילות מהרמח"ל, תפילה קנ"ח)

אבל למעלה למעלה במקום שליטת שמך הקדוש הוי״ה ב״ה ודאי לא יעף ולא יגע, **ואף על פי שהם מדרגות עליונות גבוה מעל גבוה** שאין עליתם של בני אדם מגעת לשם, **הרי בכח הקיווי שלהם יוכלו להגיע גם כן אל המקום הזה**, ויאמר בהם (ישעיה מ׳ ל״א) וקווי ה׳ יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ילכו ולא ייעפו. (שם, תפילה קע״ה)

ולכל היד החזקה (דברים ל״ד י״ב) **דא תוקפא דהימנותא דישראל**, דאינון מצפאן תדיר בגלותא. ואתמר בהו (תהלים מ׳ ב׳) קוה קויתי ה׳ ויט אלי. מאי ויט, אלא בגין דרחיק איהו. ובגין כך אצטריך לארכא אודניה. ודניאל צלי בגין דא הטה אלקי אזנך (דניאל ט׳ י״ח). כדין וישמע שועתי אפילו בגלותא. אבל בזמנא דפורקנא קריב איהו ולא אצטריך האי. **ומאן דמצפי לקב״ה בגלותא, גרים לאינון דרגין דאינון רחיקן לאתקרבא ואנהיר לה לשכינתא בחשוכא. בגין כך אצטריך בכל יומא למצפי לפורקנא.** ורזא דא קוה אל ה׳ חזק ויאמץ וכו׳ (תהלים כ״ז י״ד). ורזא דא מאן דמצפי גרים לנהירו עלאה דיתקרב לגביה, וכדין איהו מתתקף יתיר בקדושה. בגין כך קוה, כדין חזק ויאמץ. וכדין תיכון למצפי יתיר. אבל מאן דלא מצפי בקדמיתא לא מצפי נמי בתר הכי. ומשה אתקיף תיקונא לישראל בגין דיתתקפון בציפויא דא, ולא ישתבקון מיניה. ולכל המורא הגדול, כמה דאת אמר גדול הרועה שמצילם. לשוואה דחילו על אומין דעלמא. **ומאן דמצפה לפורקנא גרים לנהירו דיתתקף יתיר, וגרים דחילו יתיר לאומין דעלמא.** בגין כך אלין מילין מתחברן כחדא, לכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה, בגין כל ישראל עבד לון ודאי.

(ספר תיקונים חדשים מהרמח״ל תיקון ל״ו)

—◆◆◆—

הרשע אינו יכול לסבול סבל ההמתנה

חתם סופר רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם וכו׳, ואף אתה אמור לו בעבור זה עשה ה׳ לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל.

א״נ י״ל כך, דידוע מה שקיי״ל (תורת כהנים פ׳ בהר) דאסור לומר לעבד עברי עדור תחת הגפנים עד שאבוא, מפני שזהו עבודה שאין לה קצבה, אבל מותר לומר לו עדור שעה א׳ או אפילו כמה שעות, רק שיתן לו קצבה, שלא תהיה תוחלת ממושכה מחלת לב (משלי י״ג י״ב). ואולי נאמר זה בעבד עברי משום דכתיב (ויקרא כ״ה נ״ה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם, ולכן אין מהראוי שנעבוד איש ברעהו מאומה בעבודה המיוחדת לעבוד בוראינו ית״ש, **כי זה כל פרי מעללינו, שאנו יושבים**

ומצפים ישועת ה' ואין אנו יודעים עד מתי קץ הפלאות וגם שכר המיועד לעוה"ב איכותו ומהותו ותוארו, **ומכל מקום אנחנו מאמינים ובוטחים בשמו הגדול.**

ואולי לזה אמרו חכז"ל (שוח"ט משלי י') בשעה שהחכם יושב ודורש והעם שומעים, הקב"ה מוחל עונותיהם של ישראל. ויל"ד מה טעם לזה שמוחל בשביל מצוה קלה כזה, ועוד ייתור לשון "והעם שומעים", וכי למי ידרוש הדורש אם לא ישמעו עם ה' אלה. אבל הענין, כי אמרו חז"ל (מכות כ"ד ע"א) בא חבקוק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה, כי המאמין בה' כיפר לו כל עונותיו, **וזאת כל פרי התרגל בעבודה, האמונה להיות יושב ומצפה.** ולזה נצטוו אהרן ובניו (ויקרא ח' ל"ה) להיות יושבים פתח אוהל מועד לילה ויום שבעת ימים לשמור משמרת ה', יושבים ואינם יודעים על מה, להתרגל בעיקר האמונה כנ"ל, יושב ודומם בעולם הזה ע' שנים עד מלאת ימי מילואיהם.

והנה החכם המאריך בדרוש חריפות ופלפול, והעם עמא דארעא שומעין ואינם מבינים, רק שומעין קול הברה וממתינים ומצפים עד גמרו, ואז יתחיל לדרוש באגדה, בלי ספק כי מורגלים בעבודת ה', האמונה ובטחון, ההיפך מבני אפרים נושקי רומי קשת הפכו ביום קרב (תהלים ע"ח ט'), ודרשו חז"ל (פרקי דר"א פמ"ז, מובא ברש"י תהלים שם) **שהיו ממהרים על הקץ, מה כתיב אחריו, לא שמרו ברית אלקים ובתורתו מאנו ללכת, שעי"ז גרמו לכפור בה' מכל וכל,** ויצא מהם ירבעם דעליו קאי כל הפרשה כידוע. ולכן כשהחכם יושב ודורש, יושב לשון עכבה, והעם עמא דארעא שומעין, הקב"ה מוחל עונותיהם כנ"ל.

וע"ז הרמז הושמו סימנים לתינוקות בלילה הזה, **להרגילם בזאת העבודה להיותם יושבים ומצפים על השולחן,** ואין אוכלים עד גמר כל הסדר של פסח, **להרגיל בעבודה הנ"ל.**

אכן הרשע הזה אין יכול לסבל סבל ההמתנה, לכן שואל לזה האריכות העבודה הזאת למה לכם כ"כ להאריך, וכבר הגיע זמן האכילה. לכן משיבים, "**בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים", בזכות ציפיתי לישועה ולא מהרתי הקץ** כבני אפרים, "אלו היה" הרשע זה "שם לא הי' נגאל", אלא הי' יוצא לנפשו כבני אפרים.

(דרשות חתם סופר ח"ב, דרושים לפסח דף רנ"ח, וכן הוא בתורת משה פ' צו)

—◆◆◆—

בזו האמונה לבד שאנו מחכים זה זמן ארוך יבוא הגואל

ישמח משה ה' בוקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה (תהלים ה, ד). ונחזור לענינינו כי יש לנו הבטחה שישמע אז קולינו רק אין אנו רוצים להמתין על הבוקר שיעשה הוא ית' דהיינו בעתו רק אנחנו נעשה בוקר ב"ב דהיינו אחישנה

והיינו בוקר אערך לך, ובמה ואצפה ר״ל דרק **בזה גופא שאנו מחכים זה זמן ארוך מאוד ואין** קול **ואין עונה וכל האומות שוחקים עלינו ואעפ״כ אנו מצפים זו האמונה לבד יבוא הגואל** ב״ב אמן. (תפלה למשה)

—◆◆◆—

משל מהחפץ חיים: באיזה מינוטין הפסיד שר הצבא את משרתו

חפץ חיים פעם בשרו לחיילי המלך שהיום יבוא המלך בכבודו ובעצמו לבקר במחנה הצבא. כל החיילים עמדו בשורות, וכלי זיינם בידם, ושרי הצבא בראשם, והמתינו לביאת המלך. עמדו על רגליהם והמתינו כמה שעות ארוכות, והנה לא בא המלך. אז צוה שר צבא אחד להביא כסא, וישב והיה מתנמנם. פתאום באותו רגע בא המלך עם משרתיו, ומיהרו כל החיילים והשרים לעשות לו כבוד הראוי (הנקרא סאלו״ט). ואותו שר צבא שנרדם נתעורר ורצה גם הוא לעמוד לכבוד המלך, אבל המלך צוה לו לישאר על כסאו, וצוה להוריד אותו מגדולתו.

וכך אמר לו המלך, ״אם לא היית יכול להמתין ולישאר עומד על רגליך עוד איזה מינוטין ביחד עם כל הצבא, הרי אינך חייל נאמן. הנה כל החיילים הפשוטים המקבלים שכר מועט היו יכולים להמתין, ואתה ששכרך גדול כמה פעמים משלהם לא יכלת.״

וכן הדבר אצלינו. כולנו אומרים ״כי מחכים אנחנו לך״, אנו מחכים למשיח צדקינו, אבל ברגע קטן אנו נעשים עייפים מהמתנה ורוצים לישב על כסא. צריכים להיות מתונים וסבלנים (געדולד בלע״ז) אצל המתנה זו, שהרי באיזה מינוטין הפסיד שר הצבא את משרתו.

(ספר ״הונדערט מעשיות און משלים״ מהחפץ חיים, מהגר״ש גריינימאן, אות י״ט)

פרק שמיני
המאמין לא יחיש

המאמין לא ימהר

ספר ישעיה **לכן כה אמר אדני אלקים הנני יסד בציון אבן אבן בחן פנת יקרת מוסד מוסד המאמין לא יחיש** (כח, טז).

רש"י **הנני יסד.** לשון עבר הוא כמו (אסתר א) יסד המלך, וכן צריך לפותרו הנני הוא אשר יסד כבר. **בציון אבן.** כבר נגזרה הגזרה לפני **והעמדתי מלך משיח** שיהא בציון לאבן בוחן לשון מבצר וחוזק כמו עופל ובחן (ישעיה לב) וכמו הקימו בחוניו (ישעיהו כג). **מוסד מוסד.** הראשון פתח לפי שהוא דבוק מוסד של מוסד (מוסד) שהוא מוסד גמור. **המאמין לא יחיש - המאמין דבר זה לא ימהרנה לא יאמר אם אמת הוא ימהר לבא.**

המאמין אינו קץ ואינו קוצף אלא מוסיף חוזק ואומץ, משום גודל ההטבה שיעשה עמנו

רבי סעדיה גאון ודמה מה שעבר עלנו לרגע קטון, ומה שיגמלנו עליו רחמיו הגדולים, כמ"ש (שם נ"ד) ברגע קטון עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך. ועל הנסיון והבחינה במה שעבר, הוא עתיד לעשות לנו כפלים על מה שיעדנו, מה שלא יוכל לספרו מהרה, כמו שאמר (דברים ל') והטיבך והרבה מאבותיך. ובעבור זה שונה לנו זכר יציאת מצרים במקומות רבים מהתורה, ומזכירנו מה שראינוהו, ואם נשאר דבר ממה שעשה לנו בגלות מצרים שלא הזכירו בפי' בגאולה הזאת, הוא נכנס תחת

מאמרו (מיכה ז׳) **כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. ועל כן אנחנו סובלים ומיחלים מה שיעדנו, לא נקוץ ולא נקצוף, אך נוסיף חוזק ואומץ, כמו שאמר** (תהלים ל״א כ״ו) **חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לי״.** (אמונות ודיעות לרס״ג, מאמר השמיני)

—◆◆◆—

אריכות הגלות גורם שרבים מבני עמנו נעדרה ונתבלבלה לבבם, וקצתם מעט מזעיר ישארו באמונתם

רמב״ם אבל מה שאמרת שדעת קצת בני עמנו נעדרה ונתבלבלה ונעה לבבם והתחדש להם ספק ונתעלפה סברתם, **וקצת לא סרו מאמונתם ולא נתעלפו ולא חרדו זה לזה.** דבר זה כבר קדם על ידי דניאל ע״ה כמו שהודיענו הבורא כי **בהאריך לנו הימים בגלותנו ובבא הצרות עלינו יצאו רבים מן הדת ויתחדש להם ספק ויטעו.** וסבה זו תהיה בראותם דלדולנו ותוקף יד מוננו והתגברותם עלינו. **וקצתם לא יתחדש להם ספק ולא תתבלבל סברתם שנאמר** (דניאל י״ב י״ד) **יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים והרשיעו רשעים ולא יבינו כל רשעים והמשכילים יבינו.** והוסיף לבאר לנו שאפילו המשכילים ההמה והמבינים שעברו עליהם צרות ועמדו כנגדם ונשארו באמונתם בה׳ ובמשה עבדו עדיין יעברו עליהם צרות קשות ורעות יותר מן הראשונות שעמדו כנגדם עד שיתחדש להם ספק ויטעו ויתעו **עד שלא יתבאר להם כי אם מעט מזער** כמו שאמר (דניאל י״א ל״ה) ומן המשכילים יכשלו לצרוף בהם ולברר וללבן עד עת קץ כי עוד למועד. (אגרת תימן)

—◆◆◆—

המאמינים בדת האמת בעתות כאלו, המה מזרע יעקב הטהור והנקי, שעמדו אבותם על הר סיני, ושמעו הדבור מפי הגבורה

רמב״ם ואתם אחינו חזקו ואמצו והשענו על הפסוקים האלה האמתים ואל יבהילו אתכם השמדות אם תכפו אתכם, ואל יפחיד אתכם תוקף יד האויב עליהם וחלישת אומתנו. שכל העניין הזה אינו רק נסיון ובחינה להראות אמונתכם וחבתכם בעולם, **ושלא יחזיקו בדת האמת בעתות כאלו אלא החכמים ירא׳ ה׳ מזרע יעקב הזרע הטהור והנקי שנאמר עליהם** (יואל ג׳ ה׳) **ובשרידים אשר ה׳ קורא. באר שהם יחידים והם האנשים שעמדו אבותם על הר סיני ושמעו הדבור מפי הגבורה** ושלחו ידיהם **ואמונתם לברית וקבלו על עצמם** המעשה והקבלה

ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע. וחייבו דבר זה עליהם ועל הבאים אחריהם שכן כתוב (דברים כ"ט כ"ח) לנו ולבנינו עד עולם. וכבר הבטיחנו הבורא יתברך כאדם הנכנס ערב לחברו ודי לנו בערבותו. והודיענו שכל מי שעמד על הר סיני שהם מאמינים בנבואות משה רבינו בכל מה שבא על ידו הם ובניהם ובני בניהם עד עולם. שכן אמר הקב"ה יתברך (שמות י"ט ט') הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם. **לפיכך יש לדעת שכל מי שנטה מדרך הדת הנתונה במעמד ההוא שאינו מזרע האנשים ההם.** וכן אמרו רבותינו ז"ל על כל המסתפק בנבואה לא עמדו אבותיו על הר סיני. המקום יצילנו ויצילכם מן הספק וירחיק ממנו ומכם המחשבות המביאות לידי ספק ולידי מכשול.

(אגרת תימן)

—◆◆◆—

הודיענו הקב"ה שמרוב אריכות ימי הגלות יחשבו הרבה שעזב אותנו, אבל העיד על עצמו שלא יעזוב אותנו ולא ישכחנו

רמב"ם אבל אתם אחינו חזקו ואמצו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לה'. וכמו כן חזקו קצתכם לקצתכם נטעו אמנה והאמינו בלבות הכל ביאת הגואל מהרה יגלה. חזקו ידים רפות וברכים כושלות ואמצו. **ודעו שהקב"ה הודיענו על ידי ישעיהו מבשר ישראל שמרב אריכות ימי הגלות והתחזקו יחשבו הרבה שהקב"ה עזבנו והסיר פני חסדו ממנו ח"ו בשביל זה ואחר כך העיד על עצמו שלא יעזב אותנו ולא ישכחנו** שכן אומר (ישעיה מ"ט י"ד) ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני. ואחר כך חזר ואמר התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך. ועל ידי הנביא הראשון ע"ה הודיענו הקב"ה כדבר הזה שנאמר (דברים ד' ל"א) כי אל רחום ה' אלקיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם. ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך שמה.

(אגרת תימן)

—◆◆◆—

אם נתאחר הגאולה היא להוסיף לנו שכר טוב וכדי להוסיף פורענות להמשתעבדים בנו

רבינו בחיי ודע כי עניני הגלות הזה הראשון רמז לעניני גלותנו זה האחרון שאנו עומדים בו בשעבוד ויסורין ברשות מלכות אדום ואנו מצפין לישועת הש"י כענין שאמר דוד ע"ה על הענין הזה (תהלים קל) נפשי לה' משומרים לבקר שומרים לבקר ממתינים וחוזרים וממתינים **ואם תתאחר הגאולה לבא הכל להוסיף לנו שכר טוב ולהטיב אותנו באחריתנו וכדי להוסיף פורענות ועונש לאותם המשתעבדים בנו.** (רבינו בחיי על שמות פרק ה פסוק כב)

—◆◆◆—

פרק תשיעי
השגחה בגלות
גדול כח הרועה המצילן

———◇◇◇———

◇ פסוקי נביאים וכתובים

אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות

ספר שמות ויאמר אלקים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם. (ג, יד)

רש"י **אהיה אשר אהיה.** אהיה עמם בצרה זאת אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות (ברכות ט) אמר לפניו רבש"ע מה אני מזכיר להם צרה אחרת דיים בצרה זו אמר לו יפה אמרת כה תאמר וגו'.

—◆◆◆—

בארץ אויביהם לא מאסתים

ספר ויקרא ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלקיהם. (כו, מד)

—◆◆◆—

אף בשעה שמסרת ישראל בידי אוה"ע, אתה שומרם

ספר דברים אף חבב עמים כל קדשיו בידך והם תכו לרגלך ישא מדברתיך. (לג, ג)

רש"י **אף חובב עמים.** אף בשעת חיבתן של האומות שהראית להם פנים שוחקות **ומסרת את ישראל בידם. כל קדושיו בידך.** כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בך ולא משו מאחריך **ואתה שומרם.**

—◆◆◆—

השי"ת מבטיח לבני הגולה שמהשגחתו לא רחקו ועתיד לקבץ אותם

ספר יחזקאל ויהי דבר ה' אלי לאמר: בן אדם אחיך אחיך אנשי גאלתך וכל בית ישראל כלה אשר אמרו להם ישבי ירושלים רחקו מעל ה' לנו היא נתנה הארץ למורשה. לכן אמר כה אמר אדני אלקים כי הרחקתים בגוים וכי הפיצותים בארצות ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם. לכן אמר כה אמר אדני אלקים וקבצתי אתכם מן העמים ואספתי אתכם מן הארצות אשר נפצותם בהם ונתתי לכם את אדמת ישראל. ובאו שמה והסירו את כל שקוציה ואת כל תועבותיה ממנה. ונתתי להם לב אחד ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי לב האבן מבשרם ונתתי להם לב בשר. למען בחקתי ילכו ואת משפטי ישמרו ועשו אתם והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלקים. ואל לב שקוציהם ותועבותיהם לבם הלך דרכם בראשם נתתי נאם אדני אלקים: (יא, יד-כא)

רד"ק (טז) והיו חושבים ואומרים לנגד אותם שגלו: **רחקו מעל ה'.** אותם שגליתם רחקו מעל ה' כלומר מעל אדמת ה' שהיא אדמת הקדש כי לנו היא נתנה הארץ למורשה לא לכם שגליתם ממנה: (יז) **לכן.** כי הרחקתים בגוים. ואף על פי כן לא עזבתים אלא הייתי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם, כלומר אם רחקו ממקדש ה' שהוא מקדש גדול שם בארצו אני אהיה להם למקדש מעט **כלומר בבתי כנסיות שהם נועדים שם להתפלל אלי אני עמהם ושומע קולם ומצילם מיד אויביהם שלא יעשה בהם כלה, ועוד אני עתיד לקבץ אותם כמו שאמר בסמוך וקבצתי אתכם:** (יז) **לכן.** אמר כנגד עשרת השבטים שגלו תחילה: וקבצתי אתכם. על גלות השבטים אמר זאת הנבואה, לא על גלות בבל, כי לאותן שהיו מבזים יושבי ירושלם בישר קבוץ גלותם, ועוד שאמר מן העמים מן הארצות, ועוד שאמר ונתתי להם לב חדש ורוח חדשה ולא היה כן לעולי בבל: (כא) **ואל לב שקוציהם. ואל אשר הם בירושלם עתה שהולך לבם ללב שקוציהם ותועבותיהם: דרכם בראשם נתתי. כלומר אשיב גמולם בראשם:**

—◆◆◆—

בשכר הליכה בדרכי אבות ניצולים מן האומות

שיר השירים הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים שלמה אהיה כעטיה על עדרי חבריך. אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתיך על משכנות הרעים. (א, ז-ח)

רש"י אומרת כנסת ישראל לפניו כאשה לבעלה הגידה לי שאהבה נפשי **איכה תרעה צאנך בין הזואבים** הללו **אשר הם בתוכם**, ואיכה תרביצם בצהרים בגלות הזה שהיא עת צרה להם כצהרים שהיא עת צרה לצאן. אם לא תדעי לך, כנסייתי ועדתי, היפה בנשים - בשאר אומות - איכה תרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות ביניהם ולא יאבדו בניך התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתי ושמרו משמרתי ומצותי ולכי בדרכיהם **ואף בשכר זאת תרעי גדיותיך אצל שרי האומות**.

—◆◆◆—

◇ בדברי חז"ל

עוד ידו נטויה עלינו

גמרא ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא (דברים לא, יח) **רב יוסף אמר ידו נטוי' עלינו** (פרש"י להגן עלינו). ר' יהושע בן חנני' הוה קאי בי קיסר אחוי לי' ההוא אפיקורסא עמא דהדרינהו מרי' לאפי' מיני', אחוי לי' ידו נטוי' עלינו. (חגיגה ה' ע"ב)

—◆◆◆—

הן הן נוראותיו

גמרא ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות. (יומא ס"ט ע"ב)

—◆◆◆—

שיתף הקב"ה שמו בישראל כדי שיתקיימו בגלות

תלמוד ירושלמי רבן שמעון בן לקיש בשם רבי ינאי שיתף הקדוש ברוך הוא שמו הגדול בישראל, למלך שהי' לו פלמנטריא קטנה אמר המלך אם אני מניחה [המפתח] כמות שהיא אבידה היא אלא הריני עושה לה שלשלת שאם אבדה השלשלת תהא מוכחת עליה. כך אמר הקדוש ברוך הוא אם מניח אני את ישראל

כמות שהם נבלעין הן בין העכו"ם (כאשר הם בגלות והם תחתיהם - נצח ישראל פ"י) **אלא הרי אני משתף שמי הגדול בהם והן חיים.** (ירושלמי תענית י' ע"ב)

—◆◆◆—

בכל מקום שגלו שכינה עמהן

גמרא **תניא רבי שמעון בן יוחי אומר בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא שבכל מקום שגלו שכינה עמהן ... ואף כשהן עתידין ליגאל שכינה עמהן שנאמר ושב ה' אלהיך את שבותך, והשיב לא נאמר, אלא ושב. מלמד שהקדוש ברוך הוא שב עמהן מבין הגליות.** (מגילה כ"ט ע"א)

זוהר הקדוש **רבי יהודה אמר, ודאי קודשא בריך הוא אשגח עלן תדיר, ודכיר לן, אי לאו דאיהו אשגח בהו בישראל ודכיר לון, לא יקומון חד יומא בגלותא, הדא הוא דכתיב** (ויקרא כו מד) **ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'.**
(זוהר חלק ג' דף קי"ב ע"א)

זוהר הקדוש **והשתא אף על גב דישראל אינהו בגלותא, קודשא בריך הוא אשתכח עמהון, ולא שביק לון, דכד יפקון ישראל מן גלותא, קודשא בריך הוא יתוב עמהון, דכתיב** (דברים ל ג) **ושב יהו"ה אלהי"ך, ושב יהו"ה אלהי"ך ודאי.**
(זוהר חלק ג' דף קט"א ע"א)

זוהר הקדוש **תאנא, וכל אדם לא יהיה באהל מועד, רבי יצחק פתח, וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק וגו', האי קרא אוקמוה, תא חזי, בשעתא דישראל בגלותא, כביכול קודשא בריך הוא עמהון בגלותא, דהא שכינתא לא אתעדי מנייהו לעלמין.** (זוהר חלק ג' דף ס"ו ע"א)

זוהר הקדוש **רבי יהודה אמר, לקיומא הוא דאתא, דאצטריך למהוי בגיניהון דישראל, לאשתמודעא דהא לא שביק לון קודשא בריך הוא, ובכל אתר דמתפזרין ישראל בגלותא עמהון הוא שריא.** (זוהר חלק ב דף פ"ב ע"א)

—◆◆◆—

גדול הרועה המצילן

מדרש רבה **אנדריאנוס קיסר אמר לו לר' יהושע גדולה היא הכבשה שעומדת בין שבעים זאבים אמר לו גדול הוא הרועה שמצילה ושוברן לפניהם. הה"ד** (ישעיה נ"ד) **כל כלי יוצר עליך לא יצלח וגו'.** (אסתר רבה י', י"א, תנחומא תולדות ה')

—◆◆◆—

לא שבקית ולא אשבק

מדרש רבה כל מה שהיה המן מקטרג את ישראל מלמטה היה מיכאל מלמד עליהם סניגוריא מלמעלה אמר לפניו רבש"ע אין בניך מתקטרגין לא על שעבדו עבודת כוכבים ולא על שגלו עריות ולא על שפיכות דמים אלא אין מתקטרגין אלא על שהן משמרין את דתותיך **אמר** לו **חייך לא שבקית ולא אשבק** הה"ד (שמואל א' י"ב) **כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול, בין חייבין בין זכאין כך אי אפשר להניחם לפי שאי אפשר לעולם בלא ישראל** (שיר ח') אם יתן איש את כל הון ביתו זה המן הרשע שנתן עשרת אלפים ככר כסף להכחיד את ישראל בוז יבוזו לו. (אסתר רבה ז, יב)

—◆◆◆—

וידע המרגיז הזה כי לא שכחת ההבטחה של ואף גם זאת

מדרש רבה ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי. אמרה לו לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים אלו הן י"ג וי"ד וט"ו בניסן שלח לה והרי בהם יום ראשון של פסח אמרה לו זקן שבישראל למה הוא פסח מיד שמע מרדכי והודה לדבריה הה"ד ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר תמן אמרין שהעביר יום טוב של פסח בתענית. ועל אותה צרה ויתפלל מרדכי אל ה' ויאמר גלוי וידוע לפני כסא כבודך אדון העולמים כי לא מגבהות לב ומרום עין עשיתי אשר לא השתחויתי להמן כי אם מיראתך פעלתי זאת לבלתי השתחוות לו כי יראתי מפניך לבלתי תת כבודך לבשר ודם ולא רציתי להשתחוות לזולתך כי מי אני אשר לא אשתחוה להמן על תשועת עמך ישראל כי לוחך הייתי מנעל רגליו, ועתה אלקינו הצילנו נא מידו ויפול בשחת אשר כרה וילכד ברשת אשר טמן לרגלי חסידיך **וידע המרגיז הזה כי לא שכחת ההבטחה שהבטחתנו** (ויקרא כ"ו) **ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלקיהם.** (אסתר רבה פרשה ח פסקה ז)

—◆◆◆—

גוזרין עליכם גזירות ואני מבטלן

מדרש תנחומא אתה מוצא ישראל אומרים לפני הקב"ה רבון העולמים ראה האיך העכו"ם משתעבדין בנו, אין להם מלאכה אחרת אלא יושבין ומתיעצין

עלינו, שנא׳ שבתם וקימתם הביטה אני מנגינתם (איכה ג). אמר להן הקב״ה **מה הן מועילין, גוזרין עליכם גזירות ואני מבטלן ושוברן.** (תנחומא, תולדות, ה׳)

—◆◆◆—

מציל עני מחזק ממנו

פסיקתא רבתי

כל עצמותי תאמרנה ה׳ מי כמוך מציל עני מחזק ממנו (תהלים ל״ה י׳), אלו ישראל **שהם נכנסים בידי או״ה והקב״ה מצילם**, ואין עני אלא ישראל, שנאמר (צפניה ג׳ י״ב) והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה׳, אמר דוד כבש בין שבעים זאבים מה יכול לעשות, **ישראל בין שבעים אומות חזקים מה הם יכולים לעשות אילולי אתה עומד להם בכל שעה ושעה**, הוי ״מציל עני מחזק ממנו״ אלו ישראל. (פסיקתא רבתי ט׳)

—◆◆◆—

והקב״ה מצילנו מידם

ברייתא דהגדה של פסח

והיא שעמדה לאבותינו ולנו, שלא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו, אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם.

—◆◆◆—

ויתנם לרחמים לפני שובימו

זמירות

מה יקר חסדו בצלו לגוננימו. בגלות בבלה שלח למענימו. להוריד בריחים נמנה בינימו. ויתנם לרחמים לפני שובימו. כי לא יטוש ה׳ את עמו. בעבור הגדול שמו. (זמירות ליום השבת)

—◆◆◆—

מה שהקב״ה מצילנו מידם מפרסם אהבתו העצומה אלינו

רבי אליעזר אשכנזי

והיא שעמדה לאבותינו וכו׳ מה הבטחה היא זאת שבכל דור ודור נהיה נרדפים והוא מצילנו מידם, הלא אויבינו טוב להם מבלתי הבטחה שהם אינם נרדפים אבל רודפים ואינם צריכים להצלה מידינו.

אמנם יתכן שימשך ישוב הספקות הללו והיתרם על פי דרכנו שאנחנו בו, שאחרי שאמר המגיד לשבח לשם יתברך ששמר ההבטחה שהבטיח לאברהם שזרעו יהיה

עבד, ושעל ידי כן תושלם כוונתו בפרסום האלקות, ושמר ההבטחה ההיא לישראל לא לבני קטורה ולא לבני ישמעאל ולא לבני עשו, שאחד מהם לא נהיה עבד, אמר עוד **שמעשה יציאת מצרים כבר היה נשכח מן האומות עד שהפרסום שנהיה אז לא היה להועיל לולא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב״ה מצילנו מידם**, כי בזה יהיה הפרסום מיכלתו יתברך ואהבתו אלינו בכל דור ודור, ויהיה אומרו ״והיא שעמדה״ איננה שב אל ההבטחה שנאמר לאברהם בברית בין הבתרים, אבל שב אל מה שעומדים עלינו בכל יום לכלותינו, כי מה שעומדים בכל יום עלינו לכלותינו היא שעמדה לאבותינו לתשלום כוונתם בפרסום האלקות על ידינו שאנחנו זרעם, **כי האמנם לא תתפרסם אהבתו יתברך אלינו כאשר יהרוג הקמים עלינו, כי אפשר לומר שאין הריגתו אותו לאהבתו אותנו אבל לשנאתו אותם, מה שאין כן כאשר יצילנו מידם בדרך היותו מגין עלינו כי אז תתפרסם אהבתו העצומה אלינו ותתאמת עד אשר אין ספק בה.** (מעשי ה׳ על ההגדה)

—◆◆◆—

עמדינו בין האומות בעת הגלות דומה לניסי יצי״מ ומתן תורה

חובות הלבבות

ואם יבקש אדם בזמן הזה לראות מה שהוא דומה לענינים ההם (ניסי יצי״מ ומתן תורה), **יביט בעין האמת עמדנו בין האומות מעת הגלות, וסדור ענינו ביניהם**, עם מה שאנו בלתי מסכימים עמהם בסתר ובגלוי והם יודעים בזה וכו׳. כמו שהבטיחנו יוצרנו יתברך ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם, ואמר עזרא כי עבדים אנחנו ובעבודתינו לא עזבנו אלקינו, ונאמר (תהלים קכ״ד א׳ב׳) לולי ה׳ שהי׳ לנו יאמר נא ישראל לולי ה׳ שהי׳ לנו בקום עלינו אדם. (שער הבחינה פ״ה)

—◆◆◆—

בכל דור ודור מתחכמים להאבידנו מן העולם ואין לאל ידם כי לא כן מחשבות הש״י

רבינו בחיי

וכמו כן יארע לנו בגלותנו זה בכל דור ודור חושבים עלינו מחשבות רעות והם מתחכמים להאבידנו מן העולם, ואין לאל ידם כי לא כן מחשבות הש״י וכמו שדרשו רז״ל וכאשר יענו אותו כן ירבה אמר הקב״ה אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה. ואמרו במדרש תהלים (מזמור ט) למנצח על

מות לבן, האויב תמו חרבות לנצח, שאל פליפוס את רבי אלעשא לא כך אמר הנביא (מלאכי א) כי תאמר אדום רוששנו ונשוב ונבנה חרבות כה אמר ה׳ אלהים המה יבנו ואני אהרוס, וכל מה שבנינו קיים, אמר לו לא דבר הכתוב כנגד הבנין אלא כנגד העצות שכל זמן שאתם יושבים בכל שנה ושנה וחושבים לכלותנו הוא הורס עצתכם, **אמר לו חייך כך הוא אנו יושבין בכל שנה ושנה לכלותכם ואתי חד סב מבטל לן.** (שמות א, י)

—◆◆◆—

הקב״ה נותן לנו חן בעיני האומות

מעלות המדות

גדולה היא החבה שחבב הקב״ה את ישראל, שאף בתוך גלותם אינו עוזבם ביד האומות וכו׳. ולא עוד אלא **שהקב״ה מושך חוט של חסד עליהן בפני האומות,** כענין שנאמר, ויתן אותם לרחמים לפני כל שוביהם. הלא תראו מה שנאמר ביוסף הצדיק, ויהי ה׳ את יוסף ויט אליו חסד וגו׳. במשה רבינו ע״ה כתיב, גם האיש משה גדול מאד וגו׳ בעיני עבדי פרעה ובעיני העם. במרדכי ואסתר כתיב, ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו וגו׳, ואומר, כי גדול מרדכי בבית המלך. בדניאל כתיב, ודניאל בתרע מלכא. בחנניא מישאל ועזרי׳ כתיב, באדין מלכא הצלח לשדרך מישך ועבד נגו במדינת בבל. (מעלה השניה)

—◆◆◆—

עוצם ההשגחה האלהית בגלות הזה ובגאולה העתידה

עקידת יצחק

ועל העקר השלישי, אמר ״אשר הדחתים שם״, וזה שכבר נתבאר (בשער ל״ו) שישראל מעצמם ירדו מצרים, ושלא הורידם השם יתעלה לעונש עון אשר חטא, ולזה לא נתברר משם עוצם ההשגחה האלהית בגלות ההוא ובגאולה ממנו באותו שיעור שיתפרסם מהגלות הזה וגאולתו. כי הגלות נודע שהיה להם עונש מעשיהם הרעים, כמו שנתפרסם על ידי הנביא כלם. ואחר כשמלאה צבאם ונרצה עונם גאלם, וכמו שאמר (יחזקאל ל״ט) על זה עצמו ״וידעו כי אני ה׳ אלהיהם בהגלות אותם בין הגולים וכנסתים על אדמתם ולא אותיר עוד מהם שם״, ונאמר (שם) וידעו הגוים כי בעונם גלו בית ישראל על אשר מעלו בי ואסתיר פני מהם וגו׳״. והנה לפי שלמות המעשה הגדול ההוא, ראו שהוא ראוי ליחסו אליו יתעלה, שהוא שלם בהחלט ופעולותיו שלמות מבלי שום חסרון. לא הגאולה הראשונה של מצרים, שלא היתה גאולה שלמה, אשר חזרו ונשתעבדו אחריה. אבל ייחסוה למשה ואהרן, וכן בכל שאר הגאולות הנעשות עד הנה. (שער מ״ב)

—◆◆◆—

הסברה שהשכינה אתנו בגלות יותר מאשר בשעת הגאולה

מהר"ל ובפרק בני העיר (מגילה כט.) תני רבי שמעון בן יוחאי אומר, בוא וראה כמה חביבין ישראל, שכל מקום שגלו - שכינה עמהם. גלו למצרים - שכינה עמהם, שנאמר (ש"א ב, כז) הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים. גלו לעילם - שכינה עמהם, שנאמר (ירמיה מט, לח) ושמתי כסאי בעילם. גלו לבבל - שכינה עמהם, שנאמר (ישעיה מג, יד) למענכם שולחתי בבלה. גלו לאדום - שכינה עמהם, שנאמר (ישעיה סג, א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'. ואף כשהם עתידים ליגאל - שכינה עמהם, שנאמר (דברים ל, ג) ושב ה' אלקיך את שבותך וגו', והשיב לא נאמר, אלא ושב, מלמד שהשכינה שב עמהם מבין הגלות, עד כאן. והרשב"א ז"ל בפירוש ההגדות שלו הוקשה לו מה שאמר ואף כשהם עתידים להגאל, פשיטא, אם הוא בגלות עמהם, מכל שכן שהוא בא עמהם כשנגאלו. ולכך הוצרך לפרש, כי מה שאמר 'וכשנגאלו שב עמהם מן הגלות', היינו שבא לומר שהשם יתברך עמהם בגלותינו זה, שהם נפוצים בכל קצוי הארץ, כך הם דברי הרשב"א.

ואני אומר שהדברים הם כמשמען, **שיותר יש טעם להיות עם ישראל בגלות ממה שיהיה עמהם כאשר יצאו מן הגלות.** שכן אמרו רז"ל לענין החולה בפרק יציאות השבת (שבת יב ע"ב), הנכנס לבקר את החולה, לא ישב על גבי מטה ולא על גבי כסא, אלא מתעטף וישב לפניו, שנאמר (תהלים מא, ד) ה' יסעדנו על ערש דוי וגו'. ובחבור גור אריה בפרשת ויחי (בראשית מז, לא, אות לד) פרשנו שני טעמים; **האחד, שכל דבר שצריך שמירה - השנחתו עליו יותר, והחולה שיצא מטבעו, אשר נתן השם יתברך הטבע אל האדם להעמיד את האדם, ועתה נשתנה טבעו, צריך הוא אל השמירה שלא יהיה נפסד, והשמירה מן השם יתברך.** והטעם השני הוא, שהכתוב אומר (ישעיה נז, טו) את דכא ושפל רוח אשכון, שזהו ממדת השם יתברך ששכינתו עם אשר הוא דכא, וכבר התבאר למעלה ענין זה באריכות. ולכך החולה שהוא דכא, השם יתברך עמו בפרט.

ולשני הטעמים ראוי שיהיה השכינה עם ישראל ביותר כאשר הם בגלות, **שכאשר הם בגלות אז הם כמו חולה שיצא מטבעו, כי אין מן הטבע וממנהגו של עולם** שתהיה אומה תחת אומה אחרת, וכמו שהתבאר למעלה. **ולפיכך השם יתברך אתם בגלות, ואם לא כן, איך יהיה עמידה וקיום להם במלכות רביעית, אם לא כי יד ה' עשתה זאת.** וכן לטעם השני אשר אמרנו, כי עיקר שכינתו בתחתונים, כי כן מדתו של השם יתברך להיות שכינתו את דכא, וישראל בגלות מדוכאים הם, ראוים שיהיה שכינתו עמהם. **אבל כאשר יצאו מן הגלות, אז יעלה על הדעת שאין השם יתברך אתם. ולפיכך אמר** (מגילה כט.) **אף כאשר ישובו מן הגלות הוא נמצא אתם.** וכאן מה שהשם יתברך עם ישראל בגלות הוא טעם אחר, כמו שאמרנו למעלה, כי

אין ישראל נפרדים מן השכינה מאחר שהוא יתברך שמו שתף שמו בשמם. ולכך בכל גלות וגלות ובשובם הוא אתם, כי לדביקות הזה אין פירוד. ולכך קאמר שאף כאשר הם עולים מן הגלות, שאז אין לומר שהוא אתם בשביל שצריך שיהיה לו השגחה עליהם, רק בשביל כי לא הוסר הדבוק ההוא, כי אין הסרה לו, וכמו שיתבאר עוד. (נצח ישראל פרק י')

—◆◆◆—

יש יותר כח הקדושה והגבורה בגלות מבימי הגאולה

דברי חיים אך באמת לולי השגחתו יתברך וידו הנטויה עלינו לא היה יכול השה להתקיים בין הזאבים, וגדול כח הרועה, וזה באמת הוא כח גדול יותר להמבין זאת ומתבונן בנפלאות השם, איך בהסתר פנים וכמעט אכלנו, ורבים קמים עלינו ולא יכלו לנו, והכל מצד גודל כח גבורתו וקדושתו, וכמאמר אנשי כנסת הגדולה (יומא סט:) הן הן גבורותיו. **ובאמת זה יותר כח הקדושה והגבורה מבימי הגאולה, ורק שהוא בהסתר.** (על המועדים דף רמב ד"ה אך)

—◆◆◆—

המוחש מעיד שגדול הרועה שמצילן והיא נפלאת בעיני כל באי עולם

מהר"ל ויותר מזה שמעיד על זה המוחש, כי כאשר נגלה ונראה לפניך שפלות ישראל וירידתם בין האומות, עד שאי אפשר שיהיה שפלות יותר מזה, ואיך יש להם קיום בין האריות והנמרים, אם לא כי גדול הרועה אשר שומרם, **ואם לא כי מאת ה' היתה זאת והיא נפלאת בעיני כל באי עולם** (עפ"י תהלים קיח, כג), **אי אפשר לאומה שיהא לה קיום כלל.** ובפרק קמא דמגילה (יא.) אמר שמואל לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלקיהם (ויקרא כו, מד), לא מאסתים בימי יונים, ולא געלתים בימי אספסיאנוס קיסר, לכלותם בימי המן, להפר בריתי אתם בימי מלכות רביעית, כי אני ה' אלקיהם לימות גוג ומגוג. במתניתא תנא, לא מאסתים בימי כשדים, שהעמדתי להם דניאל חנניה מישאל ועזריה. ולא געלתים בימי המן, שהעמדתי להם מרדכי ואסתר. לכלותם בימי יונים, שהעמדתי להם שמעון הצדיק ומתתיהו בן יוחנן כהן גדול וחשמונאי. להפר בריתי אתם בימי מלכות רביעית, שהעמדתי להם של בית רבי וחכמי הדורות, כי אני ה' אלקיהם לעתיד לבא, שאין כל אומה ולשון שולטת בהם, עד כאן.

הנה דעת שמואל בפירוש הפסוק הזה, שכל זמן שתבא צרה על ישראל, הוא יתברך מציל אותם ואינו מניח לכלותם, ומעמיד להם מצילים שיהיו נושעים על ידם. ובזה נראה בגלותם יותר שלא מאס בהם. ואילו הציל אותם השם יתברך שנתן בלב המושלים עליהם שלא יעשו להם דבר, בזה לא נראה שלא מאס בהם השם יתברך, אבל כאשר העמיד מהם אנשים שהיו קרובים אל המלכות, והיו נצולים על ידיהם, בזה נראה כי לא מאס בהם השם יתברך, כי בזה נודע כי ההצלה היא בעצמם, וזהו מעלתם העליונה. והברייתא מפרש שמעמיד השם יתברך להם בני אדם בכל מלכות ומלכות מצילים מיוחדים, כי כח כל מלכות ומלכות מיוחד בפני עצמו, ולכך מעמיד השם יתברך להם בכל מלכות ומלכות בפני עצמו פרנסים כפי מה שראוי לאותו מלכות, וכפי ענין המלכות. (נצח ישראל פרק י')

—◆◆◆—

חי נפשי, כי בהתבוננני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה הש"י לאבותינו במצרים ובמדבר ובא"י

רבי יעקב עמדין

ואיך לא יבוש הכופר בהשגחה ויעמוד נכלם, מי שיעיין ביחוד ענייננו ומעמדנו בעולם, אנחנו האומה הגולה שה פזורה, אחר כל מה שעבר עלינו מהצרות והתמורות אלפים מהשנים, ואין אומה בעולם נרדפת כמונו, מה רבים היו צרינו, מה עצמו ונשאו ראש הקמים עלינו מנעורינו, להשמידנו לעקרנו לשרשנו, מפני השנאה שסבתה הקנאה רבת צררונו. גם לא יכלו לנו לאבדנו ולכלותינו. כל האומות הקדומות העצומות. אבד זכרם בטל סברם. סר צלם. ואנו הדבקים בה' כולנו חיים היום. לא נפקד ממנו בכל תוקף אריכות גלותינו אפילו אות וניקוד אחד מתורה שבכתב וכל דברי חכמים קיימים לא יטה לארץ מגלם (איוב טו, כט). לא שלט בהם יד הזמן ולא כלם. מה יענה בזה פילוסוף חריף, היד המקרה עשתה כל אלה? **חי נפשי, כי בהתבוננני בנפלאות אלה, גדלו אצלי יותר מכל ניסים ונפלאות שעשה הש"י לאבותינו במצרים ובמדבר ובא"י, וכל מה שארך הגלות יותר, נתאמת הנם יותר ונודע מעשה תקפו וגבורתו.**

(הקדמה לסידור היעב"ץ)

—◆◆◆—

מעשי אבות סימן לבנים דאף כשישראל יהיה בשעבוד אומות, המלכים ישלימו עמם

קדושת לוי ויעש להם משתה ויאכלו וישתו וכו׳ וילכו מאתו בשלום. נראה כי כל מעשה אבות היה בשביל הבנים שבזמן גלותם לא ימאסו ולא יגעלו, כאשר דרכו בזה הקדמונים קדושי עליונים הרמב״ן ז״ל ובעל הטורים בענין הבארות עיין שם, ומעתה אפשר לנו לומר בזה מה שהשלים אברהם אבינו ע״ה ויצחק אבינו ע״ה עם אבימלך, גרמו בזה שאף על פי שישראל יהיה בשעבוד אומות ומלכים, יהיו מלכים משלימים עם ישראל לעשות רצונם כמו שהיה כאן שהשלים אבימלך עם אברהם אבינו ע״ה ויצחק לעשות רצונם, ומעשה אבות סימן לבנים והבן.
(פ׳ תולדות)

—◆◆◆—

בגלות דייקא נראה לעין השגחת ה׳ עלינו, וגדול הרועה המצילנו

הנצי״ב והיה זרעך כעפר הארץ, לא לענין רבוי המשיל כאן כעפר הארץ וכו׳, אלא המשיל לענין שפלות, כמ״ש הספורני אחר שיהיו זרעך כעפר הארץ בתכלית השפלות, אז תפרוץ בארץ, כי אמנם תשועת הא-ל יתברך העתידה תהיה אחר רב שפלות ישראל, וכן הוא מפורש בבראשית רבה, ומכל מקום ונברכו בך וגו׳ וגם **בגלות יהיו מתברכים בך כל משפחות האדמה בזה שישכילו כל נפלאות קיומו שהוא רק מחמת שהשגחת ה׳ נצב עליו וגדול הרועה אותו**, וזה לא היה ניכר אלו היה לעולם בשלוה על הארץ, משא״כ כשהיה כבוש תחת ידי לבן נראה לעין כי בהשגחת ה׳ עליו, ובזרעך, אותה השגחה הנפלאה ואשר יתברכו בו בזה אומות העולם יהיה כן בזרעך, **כשיהיו בגלות תחת זרועות עולם וגדול הרועה ומצילהו ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך לענין התגלות כח השגחה על ידו.**
(העמק דבר, פ׳ ויצא)

—◆◆◆—

עברו על השבועה, ע"כ נתעורר עלינו השנאה העזה בין האומות

רבי יעקב עמדין

ומי הוא זה לא יבין את פעולת ה', משפטי ה' אמת צדקו יחדיו במדה כנגד מדה לא בטלה, שתחת אשר **לא עמדה עדתנו בשבועת ה' הכתובה אם תעירו ואם תעוררו** את האהבה, ובאו לכלל טעות, **באו לכלל כעס ועונש השנאה העזה המתעוררת כהיום לנו בין האומות,** בכל המקומות תשימנו מדון לשכינו לעג וקלס לסביבותינו.

(ספר תורת הקנאות, בהעתיקו כתבי חכמי גאוני ווינציאה וגדולי איטליאה)

—◆◆◆—

על ידי דחיקת הקץ מסירים השגחת הקב"ה הנפלאה בגלות

רבי יעקב עמדין

טפשים מתעתעים, כבן כוזיבא כדוד אלמוסר רש"ם רא"ל, וזולתם המשתמשים בהשבעות וקבלה מעשית, פתאים עברו ונענשו **אע"פ שהיתה כונתם לטובה ולא עברו תורות לא נתקו מוסרות, מ"מ עברו על השבועה שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ. הן המה היו לצור מכשול ואבן נגף לבנ"י לעורר עליהם קנאת ושנאת האומות,** ולהרחיק מהם **השגחת השי"ת הנפלאה אשר לא סרה להראות כחה בגלות החל** הזה להקים על סלע רגלינו נגד כל הקמין עלינו בכל דור ודור לכלותינו והקב"ה מצילנו.

ואיך יתכן לחבוש להתיר עצמו לכבוש המלכות ע"פ עצת נפתלים נמהרה, יועצי עצה נבערה, על אלה הכתות והדומים נאמר ומן המשכילים יכשלו לצרוף בהם וגו' כי עוד למועד, ואשרי המאמינים בני מאמינים בני אברהם יצחק ויעקב ולא יחישו לא יהרסו לעלות בחומה, את שלום העיר אשר הגלו שמה ידרשו, ויחלו את פני ה' להשיב שבותם, לא יתנו דמי לו יתחננו ויבקשו, ונעתר להם ורפאם וקבץ נדחיהם אחד באחד יגשו, להביאם אל הארץ אשר נשבע, אשרי המחכה ויגיע כן נזכה בב"א מעמל נפשנו נראה נשבע.

(מגדל עז, סוף עליית הטבע אות ז')

מרן מסאטמאר

ואם מקבלים עול גליות עד עת קץ כמו שאנו מושבעים מהתוה"ק שלא ידחקו את הקץ, הקב"ה עושה גם להציל שה אחת בין כמה זאבים כמ"ש חז"ל (תנחומא פ' תולדות פ"ה) גדול כח הרועה שמצילן.

(דברי יואל מכתבים מכתב ס"ט)

מרן מסאטמאר

ואנו מאמינים שהקב"ה הוא המצילנו מידם, וכל הניסים שנעשו לנו הכל מהקב"ה, וגדול כח הרועה המציל את צאנו מידי הזאבים, ואלו הבוטחים בכוחם ועוצם ידם המה סכנה גדולה לישראל, וצריכין רחמים גדולים להנצל מהקטרוג.

(דברי יואל ב' עמ' שי"ג בא"ד והנה)

פרק עשירי
הכנעה בגלות
דרשו את שלום העיר

———◇◇◇———

◇ פסוקי נביאים וכתובים

ספר ירמיה ודרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה והתפללו בעדה אל ה׳ כי בשלומה יהיה לכם שלום: (כט, ז)

ספר משלי **ירא את ה׳ בני ומלך עם שונים אל תתערב:** (כד, כא)

מלבי״ם **ירא את ה׳ בני ומלך ועם שונים אל תתערב.** צוה שיירא את ה׳ בעניני הדת, ואת המלך אשר במשפט יעמיד ארץ בהנהגת הקיבוץ המדיני, ואל תתערב עם האנשים שרוצים לשנות הנהגת המדינית, ר״ל למרוד במלכם ולהקים תחתיו הנהגה שניה משונה מראשונה, שבזה תפר גם יראת ה׳ שצוה שתהיה מורא מלך עליך. (מלבי״ם שם)

—◆◆◆—

◇ בדברי חז״ל

הוי מתפלל בשלומה של מלכות

משנה רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה איש את רעהו בלעו. (מסכת אבות פרק ג משנה ב׳)

רש"י **בשלומה של מלכות** – [כמו שנאמר ודרשו את שלום העיר אשר הגלתי אתכם שמה] אפי' באומות העולם שכן מצינו שהיו נודרין נדרים ונדבות בשבילם וכמו שמצינו בשבעים פרים שהיו ישראל מביאים בחג על שבעים אומות:

רע"ב **בשלומה של מלכות** - ואפילו של אומות העולם:

—◆◆◆—

דיבור בלשון הכנעה כיעקב אבינו אל עשו

מדרש רבה **רבינו אמר לר' אפס, כתוב חד אגרא מן שמי למרן מלכא אנטונינוס, קם וכתב מן יהודא נשיאה למרן מלכא אנטונינוס, נסבה וקרייה וקרעה, א"ל כתוב מן עבדך יהודא למרן מלכא אנטונינוס, א"ל רבי מפני מה אתה מבזה על כבודך, א"ל מה אנא טב מן סבי [זקני יעקב], לא כך אמר כה אמר עבדך יעקב.** (בראשית רבה ע"ה, ו')

ר' יהושע אבן שועיב **ויש לנו לאחוז דרכו ולסבול הנסיונות כמו שסבל הוא ולעשות הענינים שעשה הוא לאחיו שראה נפשו בצרה, וכמו שהכניע עצמו לפניו וקראו אדון בפני שלוחיו, וצוה להם שיאמרו לו כה אמר עבדך יעקב, כל זה רמז לנו שנשפיל בגלות לבניו ונקראם אדונים, וכי אנחנו עבדים להם** כמו שאמר עזרא (ט, ט) **כי עבדים אנחנו**, ואמרינן במדרש ר' יהודה שלח ליה לאנטונינוס מאת עבדך יהודה והיה הדבר רע בעיני אנטונינוס ואמר מי יתן אני עבדך לעוה"ב, אמר לו רבי יהודה איני גדול מן זקני ואתה אינך גדול מזקנך, ועוד השפיל עצמו באמרו עם לבן גרתי לא נעשיתי שר ונגיד, ויהי לי שור וחמור, לא נתקיימו בי ברכות אבי שאמר מטל השמים ומשמני הארץ, וזה אינו לא מן השמים ולא מן הארץ, ואמר שור וחמור למעט עשרו, וכל זה מן השפלות. (דרשות ר' יהושע אבן שועיב)

בעל בני יששכר **וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו.** יש לפרש ע"פ המדרש והזהר **שהניח לו המלכות תחילה וקיבל אדונותו עליו והי' קורא לעצמו עבד עד לעתיד ב"ב,** והנה מבואר בגמ' דנבוכדנצר נטל שכר על שפסע ג' פסיעות בדבר כתיבת האיגרת לחזקי', ושינה המכתב וכתב קודם לאלקא רבא ואח"כ לחזקי'. הנה יעקב ברצונו לכבד את עשו בזמן ההוא הקדים שם עשו לשמו, וכך אמר לי' השליחות הזה אל עשו אחי וכו' כה אמר עבדך יעקב, וזה הפירוש וישלח יעקב מלאכים לפניו היינו קודם לשמי לקדם את עשו אחיו.

ואפשר לומר קצת בהפוך מדאשכחן באנטונינוס שכתב רבינו הקדוש אליו מנאי עבדך יהודא למרן מלכא אנטונינוס, ואמר ע"ז לא טוב אנכי מאבותי. הנה הקדים אעפי"כ את שמו לאנטונינוס דאין קפידא בזה כיון שקורא את עצמו עבד, וא"כ פי' הכתוב בכאן הוא כך וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו, היינו להקדים את שמו אל עשו, ואין קפידא כיון שאמר כה אמר עבדך יעקב. (אגרא דכלה פרשת וישלח)

לא יתקוממו נגד העמים ובכך יהיו ניצולים מהם

מדרש רבה אמר לו (עשו ליעקב) ואין אתה מתירא מדוכסי ומן אפרכוי ומן אסטרטילי, א״ל ואני אתנהלה לאטי, להוני אני מהלך, כמה דתימא את מי השילוח ההולכים לאט, ד״א בפנים כרוכות אני מהלך, כמא דתימא הנה היא לוטה כשמלה. (בראשית רבה ע״ח, י״ד)

יפה תואר ואיך לא תירא מהדברי ורברבוני שיצערך כשתהי׳ שפל ונכנע לפניהם, והשיב שיתנהל לאטי בנחת, כלומר שלא יהרוס להתקומם לנגדם ולהתגאות בשום דבר לתת להם מקום להתקנאות בו, אלא יהי׳ סובלן בסבלנות גדולה ובפיוסין וכיוצא, א״נ שילך בפנים כרוכות ר״ל שיתכסה מעיניהם ויברח מפניהם עד יעבור זעם.

—◆◆◆—

אף לדורות נאמר הלאו של אל תתגרו בם

מדרש רבה ואת העם צו לאמר אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו וגו׳ אל תתגרו בם (דברים ב׳ ד׳), אמר לו הקב״ה **ולא לכם בלבד אני מצווה, אלא אף אתם צוו לבניכם.** אמר הקב״ה למשה אף אתה צוה לראשי הדורות **שיהיו נוהגין בו בכבוד,** הוי ואת העם צו לאמר וגו׳. (דברים רבה א׳, י״ט-כ׳)

—◆◆◆—

פרשת יעקב ועשו נאמרה לדורות

מדרש לקח טוב ויצו אותם לאמר כה תאמרון לאדני לעשו (בראשית ל״ב, ה). **לאמר לדורות,** שלא יתקשו כנגד הגל, שכל המתקשה כנגד הגל הגל שוטפו, **וכל הנכנע מפני הגל הגל עובר.**

אמר ר׳ יהונתן כל מי שרוצה לרצות מלך או שלטון ואינו יודע דרכם וטכסיסיהם, יניח פרשה זו לפניו, וילמוד הימנה טכסיסים פיוסים וריצויים. (שם)

חרדים ואמרת לעבדך ליעקב. על דרך שאמרו **שהשביע הקב״ה את ישראל שלא ימרדו באומות** העולם אלא יסבלו הגלות ויכבדו אותם כעבד אל אדוניו, שהרי הם אינן אלא כרצועה בידו ית׳. **הילכך תכבדם בלשון כבוד** כאשר ישאלך מסים וארנוניות לא תבעט או תדבר דברי קושי, **אלא תתן לו כמנהג בכבוד ויקר.** (חרדים עה״ת, פרשת וישלח)

ויצו אותם לאמר. במקום אחר (קידושין כ״ט) ארז״ל אין צו אלא לשון זירוז, מיד ולדורות, וניחא נמי הכא דלדורות בא ללמד, **ויהיו זהירים בגלותינו זה בכבודו** [של עשו] כמו שנראה ממדרש רבה דבכל עת שהיו החכמים אצל מלכי אדום על צורכי

ישראל היו עוסקים בפרשה זו ללמוד ממנה כיצד יתנהגו, וכמו שפירש הרמב"ן שכל פרשה זו רמז לעתיד. (שם)

ויצו את הראשון לאמר, לאמר מיותר, אלא ר"ל לאמר לאחרים, כלומר **ללמד לדורות** שיתנהגו בהוליכם דורון למלכי עשו **להתנהג בכבוד גדול**. (שם)

בעל בני יששכר

ויצו אתם לאמר. ענין הלאמר יובן ע"פ מה שאמרז"ל **שרבנו הקדוש במכתבו לאנטונינוס כתב למרן מלכא אנטונינוס, ממני עבדך יהודא,** וא"ל אנטונינוס הלואי אהי' עבדך לעלמא דאתי, וא"ל לא טוב אנכי מאבותי, היינו יעקב שאמר כה תאמרון לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב, והנה יוצדק לפי"ז הלאמ"ר, **לאמר לדורות שינהגו כזה כל ימי גלותם עד יגאלנו גאולת עולם ב"ב.**
(אגרא דכלה פרשת וישלח)

שמנה לחמו

עזים מאתים וגו'. כל הפסוק מסיים בממון [בממי"ן], רמז בזה שבניו יתנו לעשו גם ממון לדורון. והקדים עזים בראשונה לפי שהוא חלקו של עשו, ולכן משלחין שעיר לעזאזל ולא מין אחר, וכן עזים עם ד' אותיותיו בגי' סמא"ל, שהוא שרו של עשו.
למי אתה ואנה תלך. ר"ת לאות. שציום שיהיה הראשון לאות אל העדרים ההולכים אחריהם, אם יקבל עשו אותם, אז יבואו גם המה אחריהם, ואם לא יקבל אותם, או שיכם, אז ינוסו אלה ההולכים אחריהם, לכן ציום ורוח תשימו בין עדר ובין עדר. **גם ר"ת לאות שרמז בזה שזה יהיה לאות לבני ישראל שיעשו גם המה נגד האוה"ע כמו שעשה יעקב אבינו נגד עשו.**
(ספר שמנה לחמו (נולד בשנת ש') פרשת וישלח, נדפס שנת תרמ"א)

—◆◆◆—

אל תקשו עורף לפני עשו בגדולתו

מדרש לקח טוב

ויצו גם את השני (בראשית לב, יט) - זו גלות שניה, גם את השלישי - זו גלות שלישית, גם את כל ההולכים - **זה גלות רביעית** שהשכיחה כל הגליות. כדבר הזה תדברון אל עשו - **שמלכותו מושכת עד המשיח,** במוצאכם אותו - **בגדולתו אל תקשו עורף לפניו,** וכן הוא אומר (דברים ב' ד') ויראו מכם ונשמרתם מאוד, אם בזמן שהם יראים מכם אמר הכתוב ונשמרתם, כל שכן כשישראל משועבדים תחת ידם, לכך נאמר (תהלים ל"ט ב') אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי, וכתיב (שם קט"ז י') **האמנתי כי אדבר אני עניתי מאוד.** (פרשת וישלח אות כ')

—◆◆◆—

עכשיו שאנו מובלעים ביניהם כ"ש שנשפיל עצמינו לפניהם

מדרש לקח טוב ואת העם צו לאמר (דברים ב' ד') - זו אזהרה לדורות הבאים אחריכם שלא יהו מתגרים בבני עשו, אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו - עוברים אתם ולא יושבים, שהפורענות עתידה לבא, ונשמרתם מאד - היה רשב"ג אומר, ומה במקום שהם יראים ממנו אמר הקב"ה ונשמרתם מאד, עכשיו שאנו מובלעים ביניהם על אחת כמה וכמה. (פרשת דברים)

—◆◆◆—

השררות של יהודים עתה בזה הזמן אינם אצלי הצלחה ולא טובה שלימה ולא רעה מעוטה

רמב"ם וכבוד הבן יודע **כי אלו הגדולות והשררות של יהודים עתה בזה הזמן אינם אצלי הצלחה ולא טובה שלימה מכוונת ולא רעה מעוטה, חי השם יתברך**, אלא תכלית הטורח והעמל והיגיעה. כי האיש השלם המצליח בתכלית ההצלחה שיעיין בהצלחת הדת ועשיית המחוייב עליו לעשותו ויתרחק מדעת בני אדם כולם ומהדרכים הפחותים וההמדות המגונות. **כי המשתרר ירבו יגונותיו ועצבונותיו** ושמא יכלימוהו ויביישוהו הגוים ויפול ביד המלוכה וייסרו אותו וישברו עצמותיו. ואם נביט בענייני האדם ושיישיר דרכיו לפני ה' כבר עמד כנגד תורת השם ית' ועשה חניפות ומשוא פנים. ואזהרת התורה בכבוד הממאנים והממרים מבואר מאד כאשר אמר בכמו זה הענין נביא השם איש האלהים לעלי הכהן ותכבד את בניך ממני. (אגרת לתלמידו רבי יוסף ברבי יהודה אבן עקנין)

—◆◆◆—

אזהרה מלהעיר שנאת הישמעאלים, אין לך עון גדול מזה

ריב"ש וכתב הריב"ש בח"ג סימן קע"ח (תר"ב תס"ד), אם היתה ההסכמה גדר לרבים או סייג לתורה ולדבר מצוה אין רשאים להתיר אפי' יסכימו כולם כדאמרינן בירושלמי (פ"ו דנדרים) בההוא דאישתבע דלא מרווחנא, ולכן ההסכמה שהסכימו שלא לטעון חטים בנמל מפני שהצבור היה בסכנה מפני הישמעאלים שהיו מעלילים שהיו עושים זה לעזר הנכרים, עתה שעברה הסכנה ההוא דומה לחרם דשבטים על מכירת יוסף שהתירוהו הם עצמם כשמצאו יוסף חי, אמנם עדיין נשאר בהיתר זה סכנה אחרת אם מפני טעינת החטים יתייקר השער, **וזה יהיה סבה**

להעיר הישמעאלים על בני עמנו ואין לך עון גדול מזה להביא בני עמנו בסכנה, מלבד גם הנזק המגיע להם בממון מחמת היוקר עכ"ל.
(שו"ת הריב"ש סימן קע"ח והובא בב"י יו"ד רכ"ח ד"ה ומ"ש בא"ד)

—◆◆◆—

אלמלא הבריונים

אלמלא נכנעו הבריונים לא גלו ישראל

גמרא הוו בה הנהו תלתא עתירי, נקדימון בן גוריון, ובן כלבא שבוע, ובן ציצית הכסת וכו'. בן ציצית הכסת, שהיתה ציצתו נגררת על גבי כסתות, איכא דאמרי שהיתה כסתו מוטלת בין גדולי רומי (כסא שלו, רש"י) (כשהיה הולך ברומי להקביל פני קיסר, רש"י) וכו'. הוו בהו הנהו בריוני (אנשים ריקים ופוחזים למלחמה), אמרו להו רבנן (להנך בריוני) ניפוק ונעביד שלמא בהדייהו, לא שבקינהו, אמרו להו ניפוק ונעבד קרבא בהדייהו, אמרו להו רבנן לא מסתייעא מילתא (לנצח), קמו קלנהו להנהו אמברי דחיטי ושערי, והוה כפנא. (גיטין נ"ו ע"א)

מהרש"א **איכא דאמרי שהיתה כסתו מוטלת וכו'.** והי' בידו להתנצל עליהם בפני המלכות, אי לאו כדמסיק משום דהוו בה בריוני כו', והם פריצי ישראל שהיו בהם, כמפורש ביוסיפון, והם מתוך שנאתן זה את זה **גרמו להם החורבן והגלות, שלא היו רוצים ליכנע לרומיים,** כדקאמר דא"ל רבנן ניעבוד שלמא כו', שכבר ידעו זה כי סימן אבות לבנים, שאמר יעקב (בראשית ל"ג י"ד) **יעבר נא אדוני** לפני עבדו וגו', כמפורש בחידושינו באגדות בפ"ק דע"ז (דף ח' ע"ב, סוף ד"ה אמר), ולכך אמרו רבנן לא מסתייעא מלתא ליעבוד בהדייהו קרבא.

—◆◆◆—

אילו היו הבריונים נכנעים לא היה נחרב ביהמ"ק

ספורנו וירץ עשו, **נהפך לבו כמו רגע בהכנעותיו של יעקב,** כאמרם ז"ל שאחיה השילוני קלל את ישראל בקנה הנכנע לכל הרוחות (תענית כ' ע"א), הן לו **עשו כן בריוני בית שני לא היה נחרב בית קדשנו** כמו שהעיד רבן יוחנן בן זכאי באמרו (גיטין נ"ו ע"ב) דאית בן לא שבקינן. (בראשית לג, ד)

—◆◆◆—

אם היו נכנעים היו נשארים על אדמתם ולא נשרף הבית

אור החיים **בנפול עמה ביד צר** (איכה א, ז). ואומרו בנפול עמה וגו', הכוונה כי בכל אותו זמן שצר אספסיינוס וטיטוס בית שני וגם בימי נבוכדנצר המציא ה' להם תרופה ע"י **שאם היו נכנעים להם היו נשארים על אדמתם ולא היה נשרף הבית.** ותמצא כמה פעמים היה ירמי' ע"ה צועק ואמר למלך שיפיל עצמו לפני המלך ואין רע, דכתיב (ירמיה לח, יז) ויאמר ירמיה אל צדקיהו כה אמר ה' וגו' אם יצא תצא אל שרי מלך בבל וגו', ואפ"ה לא רצו וכן תמצא שאמר ריב"ז לאספסיינוס "והלבנון באדיר יפול" שהיה יודע בוודאי שנכבשה הארץ לפניו, ואילו היו משלימין לא היה עושה מה שעשה אח"כ כדמוכח מהש"ס בפירוש. ולזה אמר הנביא בנפול עמה וגו' פי' דכאשר נפל ביד נבוכדנצר שהיתה העיר כבושה ועומדת לא מצאה עוזר, **דאם הי' לה עוזר היו עושים כדברי הנביא ולצאת ישראל אליו, לא הי' עושה מה שעשה אח"כ כשנכנסו להיכל,** והיינו (איכה שם) ראוה צרים ושמחו על שהשביתה לחלוטין ושרפה באש, דאם הי' להם עוזר לא היתה באה לדבר זה. **חטא חטאה ירושלים** על כן לנדה היתה, כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה גם היא נאנחה ותשב אחור (איכה א, ח). כונתו, להיות כי לא נגזר גזרה מאת ד', אלא שיהיו נכנעים ישראל למלך בבל כאמור לעיל, א"כ מצד שהקשו ערפם ולא השלימו לא היה ראוי שתלכד העיר, אלא שהיה לד' לעשות המצאה ליפרע מהם, ולמה לא היה כך ומה חטאה ירושלים בפרט זה מיהא שלא רצו להשלים, דמצד זה נמשך חרבן הבית, לזה אמר הלא תדע כי גם ירושלים יש לה חלק בחטא אחד, דהיינו שהיו מקיימין בה עבודה זרה, והרי מחזקת ידי עובדי עבודה זרה, שהיא מקום לעבודה זרה, ולהיותה היא אינה עושה כלום, לזה נחשב לה לחטא בעלמא. הגם שישראל מזידים, לזה כפל לומר חטא חטאה, לומר מה שאני מחשיב דבר זה חטא, לא גוף העון, כי גוף העון הוא מצד שהיו עובדי עבודה זרה, אלא שבערך ירושלים אני קורא אותו חטא ... **והן אמת, אילו ישראל היו נכנעים למלך, היה ד' מכפר ולא היה מביא הרעה, לא עליהם ולא עליה, מה שאין כן עתה בעידן ריתחא, ענשין אשוגג ואמזיד בכל אופן שיהיה בה.** (ראשון לציון על מגילת איכה)

—◆◆◆—

אם היו משעבדים עצמם לא היו נופלים במה שנפלו

רבי שמואל וידאש יתן למכהו לחי ישבע בחרפה (איכה ג, ל). והנכון כי היא עצה לרואה את עצמו שלא יוכל להשגב מפני אויביו שיכיר את הזמן ואת עת גדולת אויביו, וינטלם וינשאם, ולא ינסה להקהל ולעמוד על נפשו לבלתי השתעבד לו,

אבל יתן לו הלחי כרצונו, ואז זה האויב ישבע בזה, ולא יכהו, ופירוש מכהו אשר יוכל על זה. והנה רמז כפי מה שאחשוב לענין שקרה ליוסף בן גוריון ז"ל **עם עדת הפריצים שלא היו רוצים להשתעבד לרומה, ואף על פי שהשעה צריכה לכך, והנכבד הוא** ז"ל היה מבקש מהם **שישתעבדו לרומיים, הואיל והשעה צריכה לכך, עד ישקוף וירא ה' משמים, כי לא יבקש מהם שישתעבדו לעולם,** וכמו שאמר בסמוך, כי לא יזנח לעולם ה', וטעם הזכיר זה, כי יקונן **על שלא שמעו לזה המוסר ועצת השר הנכבד ההוא, כי אם כה היו עושים לא נפלו במה שנפלו כפי מנהגו של עולם.** (פירוש לחם דמעה על מגילה איכה)

(ועיין לקמן בשער ב', פרק ד' ??? מה שכתוב בספר יוסיפון בענין זה.)

—◆◆◆—

עצת ירמיה: להכניע עצמם מרצונם הטוב ובזה יהיו ניצולים מהכאות

בעל ההפלאה

והוא עפ"י מה שפירשנו בפסוק שאמר ירמיה הנביא ע"ה יתן למכהו לחי ישבע בחרפה (איכה ג, ל) שהוא עצה טובה כשהאדם רואה שאותו שרוצה להכות אותו מכת חרפה דהיינו מכה שיש בו בושת ומתגבר עליו ואינו יכול להנצל ממנו יכניע את עצמו לפניו ויתן לו בעצמו את הלחי ובזה ישקיט רוגז מכהו בראותו הכנעתו שנתרצה לקבל חרפותו ויהי' לו שביעה מזו החרפה לבלתי הכות אותו וזה עצה היעוצ' לו להנצל ממכתו שישבע מכהו חרפ' לבד בלתי הכאתו וזה **הי' עצת ירמיה שאמר לישראל כיון שנגזר שיכבשו תחת יד מלך בבל השיא אותם שיכניעו את עצמם ברצונם הטוב וירויחו ההכאות כמבואר בפסוקים ירמיה באריכות.** (ספר המקנה קדושין דף מ' ע"א)

—◆◆◆—

למד יעקב לזרעו שירבו מוהר ומתן לכל אלו האומות וע"י כן ינוחו מעט מן השמדות

רבי חיים ויטאל

אחר שבפרשה [וישלח] נרמז גלות אדום האחרון וגאולתם ממנו ספר עתה ממה שאמר דניאל (יא, לד) ובהכשלם יעזרו עזר מעט, והוא בזמן רבנו הקדוש שהשלים עמו אנטונינוס וכן כמה תנאים כמו רשב"י ור"א בנו וזולתם הנקראים מלאכים כי דומים למלאכי השרת גם היו שלוחין ממש והלכו לרומי הנקרא שדה אדום מאת כנסת ישראל הנקראת בשם יעקב ואף שהיו מכבדין אותם

מאד ובפרט אנטונינוס דהוי גחין גרמי׳ קמי׳ דרבינו הקדוש כד הוה אסיק לפורייא עכ״ז אמר לו רבי לאו אורח ארעא לזלזולי כולי האי במלכותא כי עדיין אנו עבדיך ואתה אדונינו. וזהו שאמר כה תאמרון לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב ולזה רמזו רז״ל שאמרו דכתב אגרתא לאנטונינוס מן עבדך יהודה לאנטונינוס מלכא כי הנה העבדות והגלות הזה הנה הוא ללבן עונותינו וז״ש עם לבן גרתי ואחר עד עתה בזה הגלות משנחרב הבית בימי ר׳ יוחנן בן זכאי עד זמן רבינו הקדוש ואנטונינוס ועתה עזרני ד׳ ויהי לי שור וחמור וכו׳ כמ״ש ז״ל אדוririה דרבי עתיר מן שבור מלכא ואשלחה להגיד לאדוני אנטונינוס למצוא חן בעיניך כי ידעתי שאתה צדיק ותשמח בטובתי ויגידו המלאכים הם התנאים הדומים למלאכים באנו אל עשו זה אנטונינוס שהוא כאחיך אבל וגם יהי׳ כהפוך מזה אל מלכים הבאים מזרעו ויהיו הולכים לקראתך להרע לנו כבתחילה, וארבע מאות איש עמו הם ת׳ כחות הטומאה הנ״ק ש״ק המעכבים תפלת ישראל מלעלות השמי׳ בזמן גלות אדום שעליהן נאמר אלביש שמים קדרות ושק הושם כסותם. ומאז והלאה ויירא יעקב מאד לסיבת כי ויצר לו שיבאנו עליו צרות תכופות ונתיירא פן יכלו בניו ח״ו בגלות אדום הקשה **ולכן ויחץ את העם אשר אתו הם זרעו וחציין הלכו בגלות ישמעאל וחציין נשארו בגלות אדום הם ענין חלום נבוכדנצר רגלוהי מנהון די פרזלא הם אדום ומנהון חסף הם ישמעאל וחציין בגלות אדום** כי הנביא שלהם התחיל ממשלתו בסוף זמן האמוראים וז״ש רגלוהי, ויאמר אם יבא עשו אל מחנה הא׳ אשר בארצו לגזור עליהם שמד והכהו ודאי כנודע ענין השמדות והגרושין שבכל ארצות אדום והי׳ המחנה הנשאר בארצות ישמעאל לפליטה מן השמדות כי ישמעאל אינם רודפים אחר הדת רק אחר הכסף כנודע בזמננו זה **ולכן למד יעקב לזרעו שירבו מוחר ומתן לכל אלו האומות וע״י כן ינוחו מעט מן השמדות** וז״ש ויקח מן הבא בידו ר״ל כי אע״פ שישראל באותו זמן יהיו עניים עכ״ז מן המעט ההוא הבא בידו יתנם מנחה לעשו ע״ד איש כמתנת ידו שנאמר על העני וע״י כן יתנהג עמהם באחוה וז״ש לעשו אחיו וכמו שדרשו רז״ל על גער חיות קנה וכו׳ שנאמר על רומי הרשעה שאינו מתרצה אלא ברצי כסף ומנחה וע״י המתנות וילן שם במנוחה בלילה ההוא הוא הגלות הנק׳ לילה, וז״ש וילן שם בלילה ההוא. (ס׳ עין הדעת טוב ריש פר׳ וישלח)

—◆◆◆—

הוזהרנו ע"י נביאים שיש לנו להתפלל בשלום המלכות אשר הגלינו שמה ולקבל עלינו ממשלתם, אחר שגזר הש"י שנהיה תחת רשותם

מהר"ל והרי משנה ברורה שמורה במסכת אבות (פ"ג) הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו. וידוע כי מה שאמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות אין הכוונה שיתפלל על מלכות ישראל, שא"כ לא היה צריך לתת טעם שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, שעל מלכות ישראל יש לו להתפלל ששלום מלכות הוא קיום של ישראל להמשיך שלומם וגדולתם ורוממותם והצלחתם. ולכך מה שאמרו הוי מתפלל בשלמה של מלכות, היינו שאר מלכות שאינו מישראל, ואם כן איך יתקנו הפך זה. ולא זה בלבד רק שהיה נגד הכתוב **מה שהוזהרנו ע"י נביאים שיש לנו להתפלל בשלום המלכות אשר הגלינו שמה שכך כתיב ע"י הנביא ירמיהו** (ירמי' כ"ט) **כה אמר ה' צבאות אלקי ישראל לכל הגולה אשר הגליתי מירושלים בבלה** בנו בתים ושבו ונטעו גנות ואכלו את פרים קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תתנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם ואל תמעטו **ודרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה והתפללו בעדה אל ה' כי בשלומה יהיה לכם שלום**, הרי כי ציוה אותנו להתפלל בעד המקום אשר הגלינו שמה אל ה', ואיך יתקנו הפך זה ח"ו לעבור דברי הנביא. **ואדרבא הזהירו אותנו חכמים לקבל עלינו מלכות וממשלת האומות, אחר שגזר הש"י שנהיה תחת רשותם ראוי עלינו לקבל ממשלתם ושלא לבטל הגזירה.** (באר הגולה - הבאר השביעי)

—◆◆◆—

מרדכי מסר לבגתן ותרש מפני שלומה של מלכות

מהר"ל כי לכך היה מרדכי מזהיר אותו [אחשורוש מפני בגתן ותרש] אף שהיה מן הסברא שלא יהיה חס עליו כדי שיוציא אסתר מתחת ידו מכל מקום **מפני כי הש"י הוא שומר את העולם ומעמיד המלך לשמור העולם** ולכך אמרו (אבות פרק ג, ב) הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מורא מלכות איש את רעהו חיים בלעו, ומכל שכן שיש להגיד עליו אם אחד רוצה להמית אותו.

(ספר אור חדש, עמוד קכ"ג)

—◆◆◆—

תפילה לשלום המלכות

הנותן תשועה למלכים וממשלה לנסיכים הפוצה את דוד עבדו מחרב רעה הנותן בים דרך הוא יברך וישמור וינצור ויעזור וירומם ויגדל וינשא את אדונינו המלך או שר ודוכס פלוני, מלך מלכי המלכים ברחמיו יחייהו וישמרהו מכל צרה ויגון ויצליחהו וידבר עמים תחת רגליו ויפיל שונאיו לפניו ובכל אשר יפנה יצליח.
(סידור התפילה)

מג״א **הא שמתפללים ויפיל שונאיו היינו שונאים שבמלכותו דבכל העולם יש יהודים.** (סי׳ רפ״ד סק״ז ד״ה העוסקים בצרכי צבור)

מחצית השקל ...ר״ל שמנהגן של ישראל כל קהל בכל שבת מתפללים בשלומה של מלכות, ויש בנוסח תפלה ההיא ויפיל שונאיו תחתיו, ע״כ ל״ל שונאים שבמלכות אחרת ואם יתגרה מלך אחד עם מלך אחר ויתפללו היהודים שבמלכות זה שיפיל שונאו דהיינו מלך המתגרה בו יפול תחתיו, והא תחת המלך המתגרה בו יש ג״כ יהודים וגם הם מתפללים על מלכות שלהם ויפול שונאיו תחתיו א״כ ע״כ תפלת אחד מהם הוא תפלת שוא אע״כ כל קהל מתפלל שיפיל שונאיו שיש לו במדינתו תחתיו. (סק״ז)

כל אדם חייב לאהוב מלכו ולשנוא שנאיו, המאמינים בדת האמת יראים את המלך אפי׳ בחדרי חדרים, ואימתו עליהם מפני אימת הש״י

חתם סופר עוד הרחיב והעמיק בעמוד כ״ג להחניף להיות מצלאין לחיי מלכא ובנוהי ואת מי אין כמו אלה תלי״ת בכל בתי כנסיות ישראל מתפללין על שלום מלכות והשרים וכ׳ בש״ע סי׳ רפ״ד במג״א ס״ק ז׳ וביאור דברי מג״א שכ׳ שבכל מקום יש ישראל היינו משום **שמפורסם באמונתינו שכל אדם חייב לאהוב מלכו ולשנוא שנאיו** וא״כ ע״ד משל היהודים שבארץ הודו שונאי׳ את מלך כוש הואיל ושונא את מלכם וא״כ איך יתפללו היהודים שבכוש לשונאי מלכם שיפלו והיינו אחיהם שבהודו וזה הקושי׳ שהוקשה למג״א שם דאי לאו דידוע ומצווה עלינו לאהוב מלכינו ולשנא שונאיו לא היה ק׳ מידי וע״ז תי׳ שאין הכוונה על מלך אחר אלא על מרדף שבמדינתו וזה בוודאי אינו בר ישראל שה״ה מושבע על הר סיני שלא לשנא מלכו ואמנם על שנאיו שבין המלכיות יש לנו תפלה אחרת והיא ס״פ הי׳ קורא יה״ר שתשי׳ שלום בפמלי׳ של מעלה ובפמלי׳ של מטה עי׳ פרש״י שם ועי׳ מתיקת ל׳ מהריעב״ץ ז״ל בסדור שלו בזה, **והא דאין אנו מתפללין גם על שלום שונאי׳ שבמלכות היינו שהמורדים במלכי׳ רשעי׳ הן ואין שלום אמר ד׳ לרשעים** ובכל הדרשות אנו מזהירין בכלל כל מצוות התורה לנהוג כבוד ויראה

במלך ושריו מנהיגי עיר ועיר אך אעתיק פה קצת מדרושי פה ק"ק בשבת שובה קע"ו לפ"ק אשר זה לשוני שם:

עוד אפרש קרא במשלי ירא את ד' בני ומלך עם שונים אל תתערב ק' מה ענין יראת ה' לענין מלך בשר ודם ומי הם אלו השונים שלא יתערבו עמהם ובקהלת כ' אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלדי' וע"ש פירש"י היטב, והנלפע"ד בכל הנ"ל עפ"מ שאקדים כי יראת האדם את המלך הוא על א' מב' אופנים הא' כי יש בידו להמית ולהחיות וחמת מלך מלאכי מות, וזאת שנית כי אנו מאמינים שהקב"ה מושיב מלכים לכסא, והוא האיש אשר בחר בו ה' להושיבו מושב אלדי' בארץ, והוא למטה במקו' השר שלמעלה ולהדי' כ' וישב שלמה על כסא ה' וכן אפי' מלך או"ה ממלא מקו' השר שלמעלה ויושב על כסאו ממש וראה איך אנו מברכים על המלך שנתן מכבודו לבשר ודם ולא אמרי' שנתן כבוד לבשר ודם אלא נתן מכבודו ית"ש ואם לא נאמין באמת שמכבוד שמי' ניתן לו איך נבוא לפניו ית"ש כדוברי שקרי' לומר מכבודו ואיננו ואין זה מברך אלא מנאץ **אע"כ זה מקובל אצלינו באמת ותמים כי המלך הוא בחיר ה' ומחוייבי' לירא ממנו ולכבדו מפני מורא כבוד שמי'** והנה ההפרש בין ב' היראה הוא מבואר שכל אותן בעלי הפקר שאינן מאמינים בדת אינם יראים את המלך אלא מחמת זרוע עוזו של מלך שיראי' פן יהרגם אינם מוראם וכבודם אלא בפניו אבל בחדרים הם מבזים המלך ושריו ויועציו וכל פקודיו ומצוותיו לשחוק בעיניהם כי חכמים המה בעיניהם יותר משבעה משיבי טעם המלך ואפי' נשבעו למלך שיהיו נאמני' לו השבועה זו היא בעיניהם כשבועת אונס מפני תוקפו של מלך ואם ימצאו מקום למרוד בו ימרדו בו וזאת שנית שאפי' אותו מקצת יראה וכבוד שהם נוהגים בו בפרהסיא איננו אלא בזיון למלך כיון שיראים ממנו מפני יכלתו כמתיירא מפני גזלן עתיק ח"ו וכדי בזיון וקצף וההיפוך בבעלי דת אמת מאמינים בני מאמינים כאשר בנינו כנטיעים מגודלים בנעוריהם מפורסם בעיניהם איסור גמור להרהר אחר המלך ושר כי מאת ה' היתה זאת לו וחוטא חומס נפשו לה' **אפי' בחדרי חדרים ואימת המלך עליהם מפני אימת הש"י** שציווה למרע"ה לנהוג כבוד בפרעה ואלי' לרוץ לפני אחאב המרשיע ואסתר נענשה על שקראה לאחשורש כלב וכדומה וזו הי' היראה והכבוד אמיתיים שאין אחריהם פקפוק והיינו דקאמר שהמע"ה אני את פי מלך שמור ועל דברת שבועת וכו' לא מפני שנשבעתי למלך אלא מפני שנשבעתי לאלקי' בשעת קבלת הדת ובכלל זה יראת המלך וכבודו כנ"ל והיינו נמי ירא את ה' בני ומלך שתהא יראת ד' ויראת המלך משולבת אשה אל אחותה ועי"ז עם שוני' אל תתערב עם אותם שוני' שמשני' בפרהסי' יראים ובחדרי חדרים מלעיגים עמהם אל תתערב עכ"ל.

(ליקוטי שו"ת חת"ם סופר תשובה פ"ו)

—◆◆◆—

הצלתינו להיות בהכנעה ולא להתגדל בגלות

מעבר יבק מאבינו יעקב שנרדף מפני אחיו, יש לנו ללמוד אנחנו בניו שנרדפים מבני ישמעאל ופרס, שהגם שליעקב הובטח מהקב"ה והשיבותיך אל האדמה הזאת כי לא אעזבך עכ"ז וירא יעקב מאד ויצר לו שכשידע שאחיו בא סבר שמא יגרום החטא, כן אנחנו גם שאנו מובטחים מפי הנביאים שהעכו"ם לא יוכלו לעשות כליה ח"ו, **עם כל זאת כשהם בכעס עמנו אין לנו להמנע מלעשות כל השתדלות עבור הצלתנו, ראשונה להשפיל עצמנו לפניהם** ולא להתגדל בארצותם בשום דבר ובפרט במלבושים ובתים מלאים במצעות מכובדות ובדרכים ובשווקים, **נדע כי אנו בגלות והם אדונים לנו שעם הענוה מתפיים מדת הדין ובי"ד של מעלה שהוא בעזר אומות העולם,** כמו שנצח יעקב אבינו אל מלאך שרו של עשו שנאמר ויאבק איש עמו, כיון שאומר שנתאבק בעפר א"כ הלא נפל לארץ תחת יעקב, ואצל הענוה והשפלות עם האומות צריך להתפלל לבורא יתברך עבור הצלתנו, ומלבד זה צריך לעשות צדקה לעניים, ואם לא, יוצרך לעשות מנחה לעשו, א"כ נעשה ברצון טוב המנחה לעניים שלנו שלא יבא סיבה שתאנוס אותנו לעשות מנחה גדולה לעשירי אומות העולם למען ידברו עבורינו ליועצים ושופטים בארץ. (פרשת וישלח)

—◆◆◆—

על ידי הכנעה יוכל לסבול הגלות

רבי יונתן אייבשיץ אמנם **תכלית התקנה לסבול גזירת גליות הוא, בהכניעו עצמו לכך ולקבלו בהכנעה והשפלה,** כמאמר חז"ל סוף יבמות (קכא.) כל גל וגל שבא עלי נעניתי והרכנתי ראשי, ללמדך אם צרות יבואו על אדם, ירכין ראשו **ובזה יוכל לסבול.** (יערות דבש ח"א דרוש ג')

—◆◆◆—

מן הראוי לקבל באהבה ולהכניע את עצמו תחת יד האומה השולטת

הגר"א והעם לא שב עד מכהו ואת ה' צבקות לא דרשו (ישעי' ט' י"ב). ר"ל **כשהקב"ה משעבד את ישראל תחת יד איזה אומה מן הראוי לקבל באהבה ולהכניע את עצמו תחת יד האומה ההוא** כמ"ש (ירמי' כ"ז י"ז) ועבדו את

מלך בבל וחיו ומכח השעבוד ההוא ראוי לשום על לב לדרוש אל ה' בכל לבבם.
(פירושו על ספר ישעיה)

—◆◆◆—

אנו מוכרחים לקבל עול גלות באהבה עד ירחם ה' עלינו ויגאלנו

נועם אלימלך

כה תאמרון לאדוני לעשו (בראשית ל"ב ה'). הנה התורה מלמדת אותנו איך להתנהג בגלות המר הזה אשר אנחנו נתונים תחת יד האומות, **ואנחנו מוכרחים לקבל הגלות באהבה עד ירחם ה' עלינו ויגאלנו גאולת עולם במהרה, ובעוד שאנחנו בגלות המר אנו מוכרחים להיות נכנעים לפניהם ולקוראם אדונים,** וזהו כה תאמרון לאדוני לעשו, ר"ל שתקראו אותו אדון בדברכם עמו. **ואז כאשר יוסיף להרע לכם יותר מן הראויה במסים וארנוניות, גזל היא בידם, ועי"ז ירחם ה' עלינו, כי די לו בזה שאנחנו נכנעים לפניו וחולקים לו כבוד.** (פרשת וישלח)

—◆◆◆—

הוראה בענין שלום מלכות

נודע ביהודה

ופן יאמר האיש שורש פורה ראש ולענה ההולך אחר שרירות לבו ויאמר שכל הנמצא כתוב בספרים והלכות מאזהרות גדולות וחיוב מורא וכבוד ואהבת מלכות הוא רק על מלך ישראל כשהיה להם מלך לכן אמרנו להעתיק כל הנמצא כתוב בספרים שלנו שהאומר כן טעה ושקר ענו ואין חילוק בזה בין מלך יהודי או אינו יהודי **ואנחנו כולם מחויבים בחיוב גמור מן התורה ועל פי דין לפקח בטובת המלכות שאנחנו יושבים תחת ממשלתו** וק"ו **וכ"ש שלא יעשה ח"ו איזה דבר המתנגד לאדוני ארץ המדינה** וכמו שיתבאר בראיות חזקות מפורשות לעין כל מן הפסוקים והלכות ודינים הנוגעים לכבוד המלכות וכל ישראל ישמעו ויראו מגודל החטא והעבירה שלא יכשל ח"ו ואשם נפשו בזה ובבא לאבד עצמו משני עולמות אם יעבור על שום דבר ודיבור יהיה מה שיהיה מה שהוא נגד כסא וכבוד המלכות שאנחנו יושבים תחת ממשלתה, היא המלכה הקיסרית מאריא טערעזיא יר"ה.

וזה יצא ראשונה: שהוא עובר על השבועה שהשביע הקב"ה אותנו בימי היותינו בגלות ויושבים תחת ממשלת המלכות שלא ימרוד ח"ו בשום דבר נגד כבוד המלכות כדאיתא בשיר השירים ב, ז השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או

באילות השדה. אמרו רז״ל ודרשו האי קרא בהלכות כתובות (דף קי״א) אמר ר׳ יוסי בר חנינא **שני שבועות השביע הקב״ה את ישראל בהיותם בגלות אחת שלא יעלו בחומה פירוש שלא יתקבצו ישראל לעלות ולכבוש ארץ ישראל** ואחת שלא ימרדו פירוש שלא ימרדו ח״ו באותו המלכות שהם יושבים תחת ממשלתו ואמר הקב״ה אם אתם משמרים השבועות מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה עכ״ל. הרי שהכתוב התיר דמו ובשרו מי שימלא לבו ח״ו למרוד במלכות וזה נאמר על היותינו בגלות כשאין מלך בישראל.

(קובץ כרם שלמה, שנה ט״ז חודש אייר תשנ״ג, עמוד ז׳ ע״ש מקור הדברים)

—◆◆◆—

כאשר יוכנעו ישראל ויקבלו עול הגלות וידברו בדברי פיוס לאוה״ע יכמרו רחמיהם ולא יוכלו להרע

מאור ושמש ויצו את הראשון וגו׳ גם את כל ההולכים אחרי העדרים לאמר וגו׳.

ויש לדקדק אם בא הכתוב לפרש היה לו לפרש גם את יתר העדרים ואם בא לעשות כלל לא היה לו לחשוב, רק אחר ויצו את הראשון היה לו לכתוב ויצו גם את כל ההולכים אחרי העדרים.

ונראה לי דהנה יעקב אבינו הקדוש ראה ברוח הקודש את הד׳ גליות אשר יגלו בניו בין האומות ובכל דור ודור יעמדו עליהם האומות אשר ירצו להרע להם. והנה האבות הם סימן לבנים, והשתדלותם היה עבור בניהם הכנסת ישראל, כאשר היה על ידי שנכנע לפני עשו והשתחוה לפניו נסתמו טענותיו ונכמרו רחמיו ונהפך לו לאוהב לבל הרע לו עוד, **כן בכל דור ודור ובכל הגליות כאשר יגלו בניו בין האומות וירצו להרע להם ח״ו, תיכף כאשר יכנעו בני ישראל לפניהם ולא יעמדו כנגדם בתקיפות רק בדברי ריצוי, ומקבלים עליהם עול גליות, ימתקו ולא יהיה ביכולתם להרע להם בשום אופן ויכמרו רחמי האומות עליהם.**

וזהו אשר מרמז הפסוק ויצו את הראשון גם את השני גם את השלישי, רצה לומר נגד השלשה גליות הראשונים. גם את כל ההולכים, רצה לומר גלות הרביעי שנמכרנו למלכים רבים ממלכות למלכות ומאומה לאומה כדבר הזה תדברון וגו׳ במוצאכם אותו. רצה לומר תכנעו לפניהם ותקראו אותם אדוני ואת עצמיכם תחשבו לעבדים ובזה יכמרו רחמיהם עליכם להיטיב עמכם אמן. (פרשת וישלח)

—◆◆◆—

עלינו להזהר בכבוד העמים והשרים אשר אנחנו חוסים בצילם

חתם סופר ויובן עפ״י מה שאמרנו בפסוק וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים פירוש שיצאו מזויינים בכלי זיין כעורכי מלחמה. וצע״ג לאיזה צורך עלו חמושים ולאיזה צורך הודיענו זה הפסוק, הלא ראינו כשרדפו מצרים אחריהם לא הרימו ישראל ידם נגדם, הגם כי המצרים זרקו בהם חצים ואבני בלסטראות כמ״ש רש״י על פסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים, מ״מ ישראל לא רפפו כנף ולא עשו שום דבר כ״א ויצעקו בני ישראל אל ה׳ וה׳ הושיעם בידו החזקה לא ע״י חרב וחנית וא״כ חמושים למה. והנלע״ד כי ישראל היה גבורי כח למלחמה וס׳ רבוא גברים בני עשרים מלבד בני י״ח וי״ט וכדומה עם רב מאוד וחמושים מזויינים ושני שרי צבאות ישראל כמשה ואהרן אין ספק אם היו עומדים למלחמה נגדם היו נוצחים [רק] אז היה לכל הפחות שפיכת דמים גדול והרבה מערכה מול מערכה שהרי מעיקרא נתירא פרעה מפניהם פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה וגו׳, אך ישראל בטוב מוסרם, וכן היה חפצו של הקב״ה שלא ירימו ידם במצרים אשר הי׳ אכסנאי להם בשעת הדחק הגם כי שיעבדם בעבודה קשה ומ״מ לא היה כפוי טובתם. וגם מזה יש ליקח מוסר איך עלינו להזהר בכבוד העמים והשרים אשר אנחנו חוסים בצילם המטיבים לנו בכל מילי מיטב ולדרוש שלומם וטובתם כל הימים. ועל כן לא הרימו ידם במצרים כלל ונתנו גיום למכים ומורטים, רק צעקו אל ה׳ והושיעם באופן שהם בני ישראל לא ישפכו דם כלל. ואמנם לבל יאמר האומר כי ישראל היו חסירי כח וחלושים נתונים בצרה גדולה באין משען ומנוס וע״כ הושיעם הקב״ה כי הוא העונה בעת צרה לכל קוראיו ומה מעליותא דישראל, להשמר מזה הודיע לנו הכתוב כי חמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים והיה בידם לעמוד נגד שונאיהם, ואך כי לא היה חפצם בחרב וחנית לקראת נשק, ומילא ה׳ רצונם והושיעם בלי שום מלחמה כנלע״ד.

(דרשת החתם סופר ז״ך שבט תפק״ח בהתאסף ראשי עם ישורן יחד להודות על רוב חסדים ביום שהגיע הקיסר פראנץ הראשון לכלל זקנה בן ששים)

—◆◆◆—

מעודם של היהודים לא מרדו במלך גם בעת שהי׳ מריע להם

כתב סופר על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה ראו על ככה וגו׳... בשנעמוד על הלשנת המן על היהודים

למלך "ואת דתי המלך אינם עושים", והוסיפו חז"ל (מגילה י"ג ע"ב), דמבזו להו למלכות, הנה אם האמת הי' כדבריו הי' בדין שיכתב לאבדם כי מורד במלך אחת דתו להמית, כי כל אשר ימרה פיו יומת, אבל שקר ענה בהם כי לא היו ממרים פי המלך וקיימו דתו, **וכן מעודם של היהודים לא מרדו במלך גם בעת שהי' מריע להם**, וכן מצינו במצרים ששעבדו אותם בקושי וימרדו חייהם בעבודה קשה, ולא עמדו נגד המלך ועמו וסבלו השיעבוד מבלי שפערו פיהם נגד המלך ולא עמדו לריב עמו, ופרעה חשד אותם על מגן באומרו "הבה נתחכמה לו פן ירבה וגו'", ולבסוף נתברר לו כי בחנם חשדם, כשהי' מכת חושך שלא ראו איש את אחיו ולא קמו מתחתם ולכל בני שיראל הי' אור במושבותם, אז מי יאמר להם מה יעשו והיו יכולים לעמוד ולהרוג את כולם ולפגוע גם המלך, ולא כן עשו לא פגעו בהם ובממונם ולא ברחו למו עד שפרעה בעצמו הי' מצווה "קומו צאו מתוך עמי", ומשו"ה מצאו חן בעיני פרעה ובעיני עבדיו אחר מכת חושך ולכן כתיב בתרי' (שמות י"א ג'), ויתן ד' את חן העם בעיני מצרים, כי נתברר להם כי בחנם חשדום ועל מגן התחכמו להם לענותם ולשעבדם, והן אם זה הי' במצרים שהרבו להרע להם מאות שנים, על אחת כמה וכמה שלא מרדו כשהיו תחת כנפי אחשורוש שלא הרע להם, אלא אדרבא היטיב עמהם, כי מרדכי היה יושב בשער המלך והי' מהקורבים אל המלך כמבואר, ולא הי' להם מקום למרוד בו, והמן הרע שקר ענה בהם, ולבסוף נתברר שקרותו כשהיו בעת צרה וצוקה ומוכתבים לאבדם ולהשמידם מופקרים הם ונשיהם ובינהם, היו יכולים להתאסף ולעשות מרידה במדינה אולי יצליחו, ואם לא מה יאבדו, שבלא"ה נדונים המה כמורדים במלכות, ועל כן עשו אלא אחזו אומנות אבותיהם צעקו והתפללו לד' בצום ובכי ומספד בכו אל ה' והתחננו אליו, אין לך מופת גדול וברור מזה כי שקר ענה המן במלך.

ונ"ל להבין בזה דבר ה מתמיה, שכתב מרדכי (ח' י"ג), ולהיות היהודים עתידים ליום הזה להנקם מאויביהם, ותמוה מאוד מה רצה מרדכי בזה, די לו שהציל עצמו וכל עמו ממות לחיים ולמה לו לצוות שיהרגו בשונאיהם ויעשו בהם כרצונם, הלא עי"ז תתעורר שוב שנאה וקנאה, וכבר הקשה כן הא"ע ותירוצו אין מיישב הדעת. ולדברינו אומר כי רצה מרדכי לברר למלך כי אינם מורדים במלך, והן אין לך ראי' גדולה ממה שכתבנו שבעת שהיו בצרה לא פערו פיהם ולא השביתו השלום במדינה, אלא דיכול המלך לחשוב אולי הרגישו בעצמם שהחלושים הם או שאין רוח מלחמה בקרבם, או אין יודעים ללחום, ולהורות למלך כי לא כן הדבר, ציוה מרדכי ע"פ רשות המלך לעמוד על נפשם ולהנקם מאויביהם והרגו ביום אחד חמשה ושבעים אלף, אחר שהיו זמן זמנים טובא בפחד ואימת מות, שמזה ראה המלך כי הם גבורי כח לוחמי מלחמה שערה ורוח אנשי חיל להם, ומ"מ כ"ז שלא הי' מצווים ועומדים לא עשו דבר ולא הרימו יד, מזה ראה המלך כי שקר ענה בו

המן צורר היהודים, כנ"ל והוא נכון (כתב סופר החדש לפורים)

—◆◆◆—

אנו מושבעין בשם ה' שלא נשקר ולא נבגוד במדינה שאנו דרים בה

מהר"ם שיק ועוד נראה אפילו אם הי' שייך איסור לא הי' שייך אלא באומות אחרות אבל במדינה ומלכות שאנו דרים בה והם מגינים עלינו ואנו מצווים מפי ה' על ידי הנביא ירמיה דרשו את שלום העיר אשר הגלתי אתכם שמה ואנו מושבעין בשם ה' ועומדין ע"ז מכח מצות ה' עלינו שלא נשקר ולא נבגוד בהם שהם מגינים עלינו וכמ"ש בע"ז דף ט"ז בהני פרסאי דמגנו עלן וא"כ כבר אנו בברית עמהם עפ"י ה' ע"ז ואיך יהי' איסור לישבע להם שלא לשקר ושלא נבגוד ואיך נימא שעשה אברהם אבינו שלא כדין בזה ותו כיון דמשום איבה ודרכי שלום אנו רשאין לרפאותם ולהחיותם כדאיתא בע"ז דף כ"ו וביו"ד סי' קנ"א וכיון דאף חיות אנו רשאין ליתן להם איך יהי' אסור לאברהם אבינו ע"ה לכרות ברית לקיים חיותם. (תשובה שפ"א)

—◆◆◆—

יעקב למד דעת לדורות הבאים, האיך לעמוד ולדבר בגלות לפני השרים

רבי דוד מדינוב ויאמר יעקב אל נא אם וכו' ולקחת מנחתי מידי וכו' כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים ותרצני. וקשה היתכן שיאמר יעקב על אותו רשע שראה פניו כראות פני אלקים וגם אח"כ אמר קח נא את ברכתי וכו', ופרש"י ז"ל ברכתי, מנחתי, וקשה מדוע לא נכתב בתורה מנחתי, ובפרט שעד כה גם יעקב אבינו ע"ה בכל הפסוקים קראו מנחה ומה נשתנה כאן לקראו ברכה.

אמנם יעקב אע"ה עשה שביל לדורות הבאים אחריו ויתעכבו בגלות המר עד יערה רוח ממרום לנחמינו, והן הן גבורותיו, הן הן נפלאותיו, שה אחת בין שבעים זאבים, ידו גורל כעל הפקר במדבר, ואעפ"כ ישראל יתקיימו ביניהם ברוב רחמיו וחסדיו ע"י העברת המנחה, ואם גם לא יאבה לקחת, כדרכם, יפצר בו ויקח, ויעבור ממנו הגזירות רעות המרומזים בשם אלקים מדה"ד.

והנה כשאמר לו עשו, אחי יהי לך וכו', אמר לו יעקב כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלקים, איזה מדה"ד, ותרצני, וע"י המנחה יתהפך לרצון, כמו שעיר המשתלח,

(וכמו שדרשו רז"ל על פ' ונוגשיך צדקה). **וזאת עשה יעקב אע"ה בחכמה נפלאה לדבר עם עשו בלשון כזה שיטעה בו עשו שמדבר אליו לנוכח, והוא הי' מכוין כנגד השם להמתיק הדינים בשורשם.** וכמו שפי' א"א הצדיק הק' זלה"ה [בעל בני יששכר] על מארז"ל עד אברהם אבינו לא הי' אדם שקראו אדון עד שבא אברהם אבינו וקראו אדון, היינו לדבר לשרים ולכנותם בשם אדון, ולכוין להש"י אדון האדונים ית"ש, לא הי' אדם עד אברהם אבינו ע"ה.

וכמו כן יעקב אע"ה הלך בעקבותיו, והוא עבר לפניהם קאי על הקב"ה, וישתחו ארצה שבע פעמים להשכינה ההולכת לפניו, ועשו טעה ודימה בנפשו שמשתחוה לו, כמו שהביא רש"י דברי רז"ל. וגם דבר זה ידוע מרז"ל, שבבהמותיו של יעקב אע"ה לא הי' שום עקרה, וידוע שלעתיד לבוא בבוא משיח צדקינו בב"א יצטרך עשו להחזיר כל המנחה עם הולדות וולדי וולדות שיעלה לחשבון גדול והון עתק. והוא שאמר לו יעקב קח נא את ברכתי, היינו מנחתי, אמנם לא נכתב מנחתי, רק ברכתי, שרימז לעשו דע"י שאני נותנה לך עם הברכה אשר לי שבבהמותי אין שום עקרה, לא תוכל לטעון שום טענה עת תצטרך להחזירה לבני.

ובזה יבאו על נכון גם הפ' שאח"כ ויקרא לו א-ל אלקי ישראל, ופרש"י ז"ל הקב"ה קראו ליעקב א-ל, וקשה הלא כתיב לא איש א-ל, היתכן לכנות ילוד אשה בשם משמותיו של הקב"ה. אמנם י"ל עפ"י דברי הגאון בעל פנים יפות, על דברי רז"ל (בנוסח הסליחות) א-ל הורת לנו לומר שלש עשרה, כי הנה בהי"ג מדות של רחמים, הנה על י"ב מדות מהי"ג נוכל לומר שמורים להדבק במדותיו, מה הוא רחום וכו' וכ"כ בשאר המדות, אבל לא כן במדת א-ל, כי לא איש א-ל, והנה מזאת המדה נדון על כל הי"ג מדות שגילה הקב"ה לנו, למען אומרם במו פינו ולעוררם עלינו. וזהו הוא הפי' א-ל ממדה הזאת הורית לנו לומר שלש עשרה, ולא לבד הדבק במדותיו אך גם לאומרם עד כאן תוכן דבריו. ועפ"י דברים האלה ביותר יוקשה מדוע קראו הקב"ה ליעקב א-ל.

אמנם כן עפ"י דברים הנ"ל **שלמד דעת לדורות הבאים, האיך ומה לעמוד ולדבר בגלות החל הזה לפני השרים וכוונתו בלתי לד' לבדו והדברים משתמעים לתרי אנפי ובזה הוא המתקת הדינים ועשה שביל לצדיקים הבאים אחריו כנ"ל,** לזאת קראו הקב"ה בשם א-ל לרמז כי ממדה"ד שם אלקים כנ"ל הפך לרחמים וחסדים המרומז בשם א-ל כאמור חסד א-ל כל היום לעשות מאלקים מלוי ההין רצה, הגם שמתחלה ויצר לו צרה, עשה מצרה רצה. (צמח דוד עה"ת פר' וישלח)

—◆◆◆—

תפילתינו על הגאולה אינה מרידה באומות

כתב סופר ולא כמו שאומרים פריצי הדור רשעי עמנו כי בהתפללנו על הגאולה וביאת מלך המשיח אנו מורדים במלך ושרים כי אנו רוצים לנתק מוסרותימו ולפרוק עול מלכות מעלינו ולבבינו אין שלום אתם, - יסכר פי דוברי שקר, - **כבר אמרו חז"ל** (כתובות דף קי"א) **ג' שבועות השביע הקב"ה את ישראל ואחד מהנה שאל תמרדו באומות, ואנו מחויבים בכבודם,** ואחז"ל (אבות פרק ג') הוי מתפלל בשלומה של מלכות היינו של מלך ויועציו עיי"ש בתוי"ט, ואנו מחויבים להכיר טובתם שאין מוחים בידינו לשמור דתינו, נהפוך הוא רוצים בקיום הדת של כל אומה. (דרשות כתב סופר, דרוש לשבת שובה, תר"ו)

—◆◆◆—

חלילה לנו לזלזל בכבוד המלכות

מהר"י אסאד גם אוכיח על דברת בני אדם שמקילים חיש מהר לדבר גבוה נגד כבוד המלך בשר ודם ושריו, הרי אמרו ז"ל (ב"ב דף ד') גבי הורדוס דקטלינהו לרבנן דדרשי מקרב אחיך תשים וכו' א"ל כתיב גם במדעך מלך אל תקלל וכו' כתיב נשיא בעמך לא תאור וכו', וגם אמרו ז"ל **חוי זהיר בגוי קטן, ומכ"ש אם הוא מלך בן מלך חלילה לנו לזלזל בכבודו הרמה, ובפרט צריכים ליזהר על גזילת וגניבת ממון נכרי שאסור מה"ת.** ובעת היום מצאתי את עצמי מחויב לעורר את העם ביותר ולהזהר ג"כ בכבודם ומחויבים אנחנו לדרוש בשלומם וטובתם, הרי התורה הזהירנו לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו ואע"ג שהרעו לנו בקושי שעבוד ומגינת לב וגם עובדי ע"ז היו, על אחת כמה וכמה היום שאנחנו בגלות חוסים בצילם וגרים בארצם ומגינים עלינו ואנו יונקים ונהנים מטובתם, והרי אף בזמן המקדש שלא היינו צריכים להם כ"כ היו מקריבים בחג הסוכות שבעים פרים בשביל עי"ן אומות לכפר עליהם להיותם כולם מעשה ידי יוצרינו, ואפילו באבדם של מצרים הרעים אמר הקב"ה מעשה ידי טבעו בים וכו' על אחת כמה וכמה כעת היום שכמעט רובם מודים באחדות ד' ובהשגחה, שמוזהרים אנחנו ביותר שלא לתעבם ולשנוא אותם ח"ו, וכמה גדולים דברי חז"ל שהזהירונו הוי מתפלל בשלומה של מלכות וכו' ואף שאין האומות מקיימין מצות התורה אין מצווים עליהם רק על ז' מצות שנצטוו עליהם ב"נ, ואם מקיימין אותם חסידי או"ה הם ויש להם חלק עוה"ב, ואלו הן ע"ז גילוי עריות שפיכות דמים אבר מן החי גזל וברכת השם דינין כמ"ש הרמב"ם ספ"ח מהל' מלכים, ובהיפוך גם רשעי ישראל שעוברים במזיד מצות ד' מצוה לשנוא אותו אחר שנוכיח אותו על חטאתו ואין רוצה לחזור בו

שנאמר הלא משנאך ד׳ אשנא וכו׳ עיין ספר החינוך פרשת קדושים מצוה רל״ח.
(דרשה לשבת שובה תרט״ז)

—◆◆◆—

להכיר טובה למלכי האומות ולהיות בהכנעה גמורה ובישרת לב

מהרא״ל צינץ

אני פי מלך שמור (קהלת ח, ב) - היינו מלכי אומות שאנו חוסים תחת צל כנפי חסדם, ולא נמרוד בהם ח״ו, כי הוא יתברך השביענו, כדאיתא בפרק בתרא דכתובות (קיא, א) **שהשביע הקב״ה לישראל שלא ימרדו באומות.** ועל דברת שבועת אלקים - שהשביע אותנו שלא נמרוד בהם חלילה. אדרבה, מחוייבים אנחנו לזכור ולהזכיר לבנינו את אמרי חכמינו ז״ל המסולאים והיקרים מפז מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע, **ולהכיר טובה וחסד למלכי האומות ירום הודם בהכנעה גמורה, בישרת לבב ובכל אשר לאל ידינו.**
(ספר מלא העומר על מגילת קהלת למהרא״ל צינץ)

—◆◆◆—

חרפת העמים תחת חבלי משיח

רבי אליעזר מדזיקוב

והיה עקב (ז, יב) הנה קודם הגאולה היו צריכין להיות חבלי משיח, ויהיו ישראל ח״ו נתונים לטבח, ויהרג משיח בן יוסף. אולם הקב״ה עושה עמנו חסד, **ותחת שהיה צריך להיות הדבר בפועל נתונים למכים, נחשב להקב״ה החרפה ובושה שיש לנו מאומות העולם,** ואנחנו אצלם כפתוחי ערך, ועל ידי זה לא צריך שיהיה הדבר בפועל. וזה פירוש (איכה ג, ל) יתן למכהו לחי ישבע בחרפה, היינו תחת שהיה צריך לתת למכהו לחי, ישבע בחרפה, **כי על ידי החרפה שיש לנו נחשב כאילן נתנו למכהו לחי, ונסתלקו מעלינו כל הדינים.** וזהו והיה עקב, שאנחנו בשפלות אצל אומות העולם, על ידי זה תשמעון את המשפטים האלה, כי תשמעון מלשון אסיפה, כמו (שמואל א, כג ח) וישמע שאול, ואסיפה נקרא הסתלקות הדבר, כמו (בראשית כה יז) ויגוע ויאסף וכדומה, והיינו על ידי החרפה שיש לנו אצל אומות העולם תשמעון את המשפטים, **יסתלקו ונאסף כל הדינים מעליכם.**
(אמרי נועם, פרשת עקב, לקוטים דף קצג)

—◆◆◆—

חובת האזרח לדרוש בשלום המדינה

רבי שמשון רפאל הירש

ואלה דברי הספר אשר שלח ירמיה הנביא מירושלים אל יתר זקני הגולה וגו'. בנו בתים ושבו, ונטעו גנות ואכלו פרין. קחו נשים והולידו בנים ובנות וגו'. ודרשו את שלום העיר, אשר הגליתי אתכם שמה, והתפללו בעדה אל ה', כי בשלומה יהיה לכם שלום (ירמיה כ"ט א')

כה דרש ה' מעם ישראל, גולי בבל, כי ישבו שמה בתור אזרחים ובתור תושבים ונתינים, כי ידרשו את שלום העיר והמדינה, גם להתפלל בעד שלומה, ואף כי מלך בבל הביא את היהודים "בחזקה" אל ארצו, ובכל זאת ה' דרש מכל אחד מישראל לראות את שלומו וטובתו רק בשלום המדינה ואושרה, גם לפעול ולעשות ולהתפלל בעד שלום הארץ והמדינה כמו בעד שלום עצמו - והנה אמנם רק "שבעים שנה" היה על ישראל לשבת בארץ גלותו ההיא!

אשר אם כן מובן מאליו, כי ביחס החובה הזאת וביתר שאת הן ידרוש ה' מכל בני ישראל בעד כל העתים וכל הזמנים, לקיים ולקבל עליהם את החובה והמצוה הזאת, לדרוש את שלום המדינות והארצות, אשר אלה המדינות והארצות הן לא הגלו אתכם בארצם ולא הביאו אתכם אליהן בחזקה, רק אתם בעצמכם באתם לגור או להשתקע שמה, אף ע"ד מושב בני ישראל במדינות ההן בארצות פזוריו בגולה, הלא לא הוגד מראש כמה זמן ועדן עליהם יהיה לשבת שמה, עד אשר ירחם ה' עמו - ואם כן על אחת כמה וכמה, כי בכל מקום מושב בני ישראל החובה והמצוה על כל אחד מהם, להוקיר ולחבב את האדמה אשר בה נולד וראה בה לראשונה אור וחיים, לדרוש את שלומה וטובתה כל הימים, ולהביט על מושל הארץ, על בתי הפקידות ודתי המדינה וכל פעולותיה ברב מבין, כי אמנם המה תנאי קיומו עלי חלד.

ואשר באמת זה מאות בשנים השתתף ישראל תמיד באושר ואסון המדינה, לכן חוק לישראל הוא עפ"י המצוה הזאת: כי בכל ארץ ומדינה, ששם הוא יושב ישראל בתור אזרח או תושב או עומד תחת החסות (שיטצלינג), כי החובה והמצוה עליו לכבד ולאהוב את המלך, את הנסיך והממשלה, אשר יחסו ויגנו עליו, ולדרוש את שלומם וטובתם בכל כוחו ומאודו. ובנוגע אל הארץ והמושל, לקבל ולקיים ולמלאות את כל החובות המוטלים על הנתין ביחס אל מושל הארץ, על התושב בנוגע אל ארץ מושבו, ועל האזרח ביחס המדינה שבה מצא מכון לשבתו.

גם בעת אשר התאחד ישראל בארץ אחוזתו, גם אז לא נקרא עליו שם "עם" (פאלק) רק בגלל הארץ לבדה, ששמה מצא לו אחוזת נחלה בחרה לאומית, בעוד ישראל הנהו גוי אחד בארץ גם בקרב גוים וארצות בעוד בנוגע אל תועדתו, הנה קנין ארץ ירושתו וסדרי המדינה המתיחסים אליה, לא נתנו לו להיות נחשבה "לתכלית" רק

"לאמצעי", שעל ידה יוכל למלאות ביתר שאת וביתר עוז את חובות ישראל.
"התורה לא ניתנה בשביל ארץ ישראל, רק ארץ ישראל ניתנה בשביל התורה"! - ורק זאת התורה, גם הרעיון הנעלה להיות שכם אחד נושאי דגל תעודה רוחנית, על ידי זה התאחדו הפרטים להיות חברת אנשים כללית בתור "עם" בפנימיות עצמותם, או "חברה" או "לאום" (נאציאן) במושג כפי הנאות לזה, ובחיצוניותו הוא "גוי" בהיותו בעל גוף אחד (פאלק), ואשר מפני זה גם אחרי כן, אף כי התרחק ישראל מעל אדמתו וארץ אחוזתו וגם נוטל כבוד ממנו מהיות עוד השליט על ארץ וממלכה, בכל זאת נפוצות ישראל אלה בגולה גם כן נקראים בשם "עם" או "לאום", לא ביחוד מפני השקפתו על "העבר", בזכרון שבתו יחד בארץ חמדה טובה ורחבה, גם לא בעבור זה בלבד, בגלל אשר ישים מבטו על "העתיד" ותקותו היא תסמכהו, כי הבטחת ה' תבוא בעתה, עת ירחם ה' עמו להקים את דבריו בפי הנביאים והחוזים, להשיבם אל נחלתם ולחדש ימיהם כקדם.
בעוד גם על פי הידיעה וההכרה הנאמנה של עם ישראל בדבר תעודתו בזמן "הוה" "עם" הנהו, הלא הוא כלל אנשים הנושאים דגל רעיון נצחי והמחזיקים שכם אחד בתעודת החיים הנצחית, הנהו "עם" המקיים והשומר את הברית הכרותה בינו ובין ה' אלוקיו, אשר הברית הזאת במעלתה נחשבה לישראל גבוהה ונשאה מחיי מדינה, ואשר בכלל התעודה הזאת יכול היה להאריך את קיומו גם אחרי חורבן ארצו ומדינת ממשלתו.
והנה בעת אשר מתאבלים אנחנו על חורבן הארץ ושרפת עיר הקודש והמקדש, אזי עיקר האבל שלנו הוא על החטא שחטאנו שמה, ואשר הוא אמנם הסב לנו את חורבן האיום והנורא ההוא, אף מחבבים אנחנו את הצרות אשר באו עלינו במסע מדבר גלות החל, בחשבנו אותן למוסר שדי, מוסר אב רחמן, למען נטיב את דרכנו ונשוב אל על. מתאבלים אנחנו על עזיבת התורה וההתרשלות בקיום המצוות, אשר כל אלה הביאו לנו את מפלת ישראל והגלותו מעל ארצו.
והנה כאשר נשפוך שיח לאלוקים בתפלותינו ונבקש ונתחנן מה' כי ישועה ישית לנו וישוב ירחמנו להשיב בנים לגבולם ולאחד אותנו עוד הפעם בארץ ירושתנו, אז אין כונתנו ומשאלותינו ביחוד כי בשובנו אל המנוחה ואל הנחלה נוכל להתהדר ולהתפאר ביפעת גדולתנו ורוממות תפארת נחלתנו בקרב מדינות וארצות. רק נעריך תפלה צקון לחש לה', כי ע"י הגאולה והתמורה, בשובנו לארצנו, נבוא לחיות באחדות לאומית גמורה למען נוכל עוד הפעם בנחת ולא בצער למלאות ביתר שאת וביתר עז את תעודתנו הרוחנית ולמלאות ולקיים את כל התורה והמצוה כאשר צונו ה'.
אמנם זאת התעודה הרוחנית תחובב אותנו: **כל עוד לא יקראנו ה' אל המקום ששם יעד עבורנו**, להאחז בארץ ונחלה כבימי עולם וכשנים קדמוניות, אזי הננו

מחויבים בכל מקום שיבחר ה' לשבתנו בו, בכל עיר ומדינה במושבות בני ישראל בגולה, לגור ולחיות שמה ברגשות אומן ואהבה לארץ מולדת, גם לפעול ולעשות בכל כוחות גופנו, רוחנו, רכושינו, ובכל מדה חמורה ויקרה הנמצא בפעולת איש ישראל, ולאחד את כל אלה לדרוש בהם את שלום הארץ והמדינה אשר קיבלו אותנו לגור בתוכן ולאחז בהן.

הננו מחויבים גם בארצות מושבנו בגולה להתאבל על חורבן ארצנו ולצפות ולקוות כי ישיב ה' את שבות עמו ויקבץ את נדחי ישראל בעת רצון מלפניו, אבל בידיעה נכונה כי כל אלה יבואו בעתם ובזמנם ורק באופן אם ישראל ימלא את מלואי חובותיו עפ"י התורה והמצוה, אף החובה ההיא תאסור עלינו ע"י איזה אמצעי חיצוני, להוציא בחזקה לפועל את ההתאחדות הכללית ע"י קנין הארץ.

שלש שבועות - אומרים חכמינו ז"ל - השביע הקב"ה בהיות ישראל בארצות גלותו: א) כי בני ישראל אל יעפילו בכוח ובזרוע נטויה, לבנות ולכונן בחזקה את חומת ארץ ירושתם. ב) לבל ימרדו באומות, הלא הוא כי בל יהגו בגד, מרד ומעל בארצות גלותם, רק יהיו נאמנים אל המדינה אשר קיבלה אותם לשבת בתוכה. ג) כי האומות בל יציקו ובל ישעבדו את עם ישראל עד למותר (כתובות קי"א א'). הן אמנם שתי השבועות הראשונות נתקיימו ע"י בני ישראל אל נכון, כפי אשר יעידו ויגידו על זה "לוחות דברי הימים" מדור דור, אך ע"ד השבועה השלישית ישפטו האומות והמדינות את עצמן. (חורב דף 435)

—◆◆◆—

תחת עול הגלות צריכים להיות מוכנעים בכל מעמד ומצב שהוא

מהרש"ב מליובאוויטש

אחינו החרדים יודעים **אשר המה תחת עול הגלות וצריכים להיות מוכנעים גם בכל מעמד ומצב שהוא,** כי גם בעת שהיו אצלינו כאלה שהי' להם מהלכים בין גדולי העמים ולפני מלכים התייצבו, הי' **בהם ההכנעה, בידעם שהמה בגלות תחת עם אחר ועליהם לנשוא את עול הגלות, אחרי שזהו רצון ה' בכדי לכפר על עוונותינו,** עד אשר ירחם השי"ת עלינו ויגאלנו בב"א. ולזאת הנה גם אחרי כל העול הכבד שהכבידו עליהם באיזה זמן מהזמנים, וגם אחרי כל הרדיפות ודחיפות שיש להם, ימצאו להם מקום, זיי האבן ביי זיך א ארט, כטבע הרך לעמוד בפני הקשה. (קונטרס ומעין מבית ה' ע' 49)

—◆◆◆—

בדורות הקודמים הקשיבו לעצות התורה, המתאימות למצב ישראל בין האומות, אבל עתה אפילו יתכוונו לטובתינו יזיקו לנו בעצותיהם הנבערות

רבי אלחנן וואסערמאן

והנה איך צריך להיות הטקטיקא שלנו בנוגע לאוה״ע? נתפרש בכמה מקומות בדברי רז״ל ונרמז בתורה ריש פ׳ וישלח עיי״ש ברמב״ן. ובדורות הקודמים הקשיבו לעצותיה של תורה הנאמנות ומתאימות למצב ישראל בין העמים, ״כבשה אחת בין שבעים זאבים״, אבל החפשים אשר כל תורתם היא ״נהיה כגוים״, בוחרים גם בפוליטיקא דרכי הגוים, אשר אינם מתאימים כלל למצבנו המיוחד במינו, ואשר אין דוגמתו בשום אומה ולשון. וא״כ אפילו בשעה שהם מתכוונים לטובתנו, יריעו ויזיקו לנו בעצותיהם הנבערות לנו לפי מצבינו.

(מאמר אומר אני מעשי למלך, אות כד, נדפס בילקוט מאמרים ומכתבים)

רבי אלחנן וואסערמאן

הקדוש בעל חפץ חיים זצ״ל היה רגיל לומר: יש בחיי אדם רגעים אשר הוא נאלץ להחליט בענין ידוע ואינו יודע מה להחליט, יש והענין נוגע לו עד נפש ומשאינו יודע מה לעשות, הוא בא לידי יאוש. והנה לוחש לו אחד על אזנו: הרי תוכל לשאול בעצתו של השי״ת בכבודו ובעצמו. איכה זה? ישתומם האדם. ובאמת, אמר החפץ חיים זצ״ל, נתנה אפשרות זו לכל אדם ואדם. יש לנו תורה, הכוללת תשובות על כל שאלות שבעולם. ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא. הפתרון שמוצאים אותו בתורה, הוא עצת ה׳. יש לדעת, כי מלבד המצוות והאסורים הכתובים בתורה, רשומות שם גם עצות, עצות מנוסות וכשם שהתורה נצחית היא, כך גם עצת התורה נצחית היא. לדוגמא: לעולם ישליש אדם מעותיו, שליש בקרקע, שליש בפרגמטיא ושליש בכספים (בבא מציעא מ״ב ע״א). כי במקרה שיפסיד עסק אחד והיה הנשאר לו לפליטה. זאת היא עצה מנוסה. מי שלא נהג לפי כלל זה לא בטל מצוה, אלא סרב לקבל עצה טובה. ועוד מרגלא בפומי׳ של החפץ חיים: דרושות עינים מאירות לראות את הכתוב בתורה ואיפה שכתוב בה, כי הכל כתוב בה.

אם יש עצות אפילו בשביל הפרט, קל וחומר כי בשביל כלל ישראל יש בתורה ציונים ברורים, בין אלה גם על אודות יחס היהודים בגלות לגבי אומות העולם. אם אין הולכים אחר עצת התורה, מכניסים את כלל ישראל לסכנה חמורה. עד דורותינו האחרונים ערכו היהודים את עניני הפאליטיק שלהם בהתאם לעצת התורה. התנאים טרם שהלכו לרומא לבטל גזירות קשות היו נוהגים ללמוד את פרשת יעקב ועשו ושם מצאו קוים לפעולתם בדורנו אנו בטלו את כבוד התורה. אצל התורה באים רק עם שאלות בעניני אמירת קדיש. שאלות של פאליטיק (ר״ל שאלות הנוגעות לכלל ישראל) מפקיעים מתחת רשות התורה. הממונים לברר שאלות אלה הם אנשי

הפאליטיק וכותבי הצייטונגען. הם הם מנהיגי הדור. מאיזה מעין שואבים את שיטותיהם בפאליטיק? מתורתם "נהיה ככל הגויים". בתורת ה' מזלזלים. כשם שיש לפי דעתם לחקות את הגויים בכל עניני החיים, כך גם יש לחקותם בענין פאליטיק ומפלגות. הם אינם יודעים - או יותר נכון מסרבים לדעת - את האמת, שאילו היו היהודים נוקטים תמיד בשיטת נהיה כגויים, כי עתה כשם שנמחקו עמים גדולים וכבירים מהם, לא היה נשאר גם למו זכר. לאדם חושב ברור כי דברי ימי ישראל הולכים בדרך יחיד ומיוחד שאין דומה לו בכל אומה ולשון. הנוקטים בשיטות דעלמא ביחס לפאליטיק הגלות של היהודים, מודדים במידה מזויפת ושוקלים במשקל מרמה. סחורות מודדים במעטע"ר וחלב בליטר או בכוסות. הבא למדוד משקה במעטע"ר וסחורה בליטר הרי זה משוגע. אלה הם אנשי הפאליטיק המתחדשים שלנו. הם מודדים במידה שאינה מתאמת. השיטות המתאימות לגבי עמים היושבים על אדמתם, אינן מתאימות לגבי מצב היהודים. אם רוצים להתנהג בבינה צריכים להתנהג לפי המצב. כשם שמצבינו הוא מיוחד במינו, כך גם מיוחדות הן שיטות הפאליטיק שלנו.

השיטות כתובות בתורה אשר חזתה את הכל מראש, וגם הגידה את הכל מראש. אלפי שנה הוכיחו עד כמה צדקו שיטות התורה. מה הן שיטות התורה? "**שלש שבועות השביע הקב"ה את ישראל: אל תמרדו באומות... זאת היא אחת משלש השבועות, שיהודים לא יהיו מהפכנים.** "ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב." התרו בנו: אם מקיימים אתם את השבועות מוטב ואם לא הרי אתם הפקר כצבי ואיל שהכל רצים אחריהם לצודם - "השבעתי אתכם בצבאות ובאילות השדה". (שיר השירים ב, ז) ...**בשעה שאנו מדברים עם אומות העולם, אנו צריכים לבקש מהם ולא לדרוש מהם.** "לשון רכה תשבר גרם" (משלי כ"ה, ט"ו), "כי לא בני אב אחד ולא בני אם אחת אנחנו, מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרים עלינו גזירות קשות" (ראש השנה יט.). "למה תתראו בפני אחיכם בני עשו ובני ישמעאל" (עי' תענית י:), זאת היא אזהרה ברורה שלא נתקע את עצמינו בכל מקום למראה עיני הגוים, ושלא ניתן לאומות העולם מקום לדבר עלינו. במידה שהאומות ימעיטו לזכור ולדבר בנו, באותה מידה יוטב גורלנו.

רק בשעה שגוזרים גזירות על מצוות התורה עלינו להיות קשים כחלמיש ולא לוותר כחוט השערה. בשעה שגזר נבוכדנצר שישתחוו לצלמו, סרבו חנני' מישאל ועזרי' להכנע לגזירה ואמרו לו "מלכא נבוכדנצר" - אם מלכא למה נבוכדנצר ואם נבוכדנצר למה מלכא? אלא כך אמרו לו אם למיסים וארנוניות מלכא את, אבל להעבירנו על דת תורתינו לאו מלכא את אלא נבוכדנצר, את וכלבא שוין (רש"י על דניאל ג, טז, ויקרא רבה לג, ו). במקום זה יהיו יהודים קשה כחומה ולא יתכופפו מפני שום רוח סערה.

אלה הן בקיצור הוראות התורה בדבר יחסנו אל הגויים ועל פי ההוראות האלה נהגו היהודים בכל הזמנים עד הדורות האחרונים, עד שקמו להם "מנהיגים" מתחדשים המסרבים לדעת את התורה ואת עצותי' והם מנהלים את הפאליטיק של היהודים בהיפוך הגמור מהוראת התורה. על היהודים להלחם ולדרוש. במי עלינו להלחם? במדינות הכבירות שבעולם, עלינו להחרימן (בויקא"ט בלעז) ולכנס קאנגרעסען, לירות במאמרי מכתבי עת ובזה נכניס מורא בלבבם.

...אין פוסקים לצעוק ציון ציון במקום לזעוק תורה תורה מה תהא עליה? בלעדי התורה אנו מחוסרי הגנה ומחוסרי עזר וישע, עם התורה אנו הכבירים בעולם. אין זו מליצה גרידא, אלא אמת המאושר ע"י דברי ימינו של שלשת אלפים שנה. **ועוד, אין לקיחת ארץ ישראל תלויה ברצוננו**, אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו (תהלים קכז, א), אבל מצד שני הרבצת תורה בישראל היא בידינו, ואדרבה אינה תלויה אלא בנו, והבא לטהר מסייעין אותו (שבת ק"ד ע"א).

(מאמר עיקבתא דמשיחא, ונדפס בילקוט מאמרים ומכתבים)

—◆◆◆—

עתה כאשר קץ הפלאות סתום וחתום, ובשגם מושבעים ועומדים אנחנו לבלתי עשות מאומה, עאכו"כ שאין לנו לזוז מדברי הנביא

רבי נפתלי אדלער

...כאשר גלו ישראל מעל אדמתם ויובאו בבלה, היו היהודים כאלה אשר סבלו ולא מצאו מנוחה תחת שבט הנוגש, וכל ישעם וחפצם היה לשוב אל אדמתם, ונביאים אחדים נבאו מלבם הות נפשם למרוד במלך בבל, אז כתב ירמיה הנביא מירושלים אל יתר זקני הגולה ואל הכהנים ואל הנביאים (ירמיה כ"ט) כה אמר ה' וגו' בנו בתים ושבו ונטעו גנות וגו' קחו נשים והולידו וגו' ודרשו את שלום העיר וגו' אל ישיאו לכם נביאיכם אשר בקרבכם וקוסמיכם ואל תשמעו אל חלומותיכם אשר אתם מחלמים כי בשקר הם נבאים לכם בשמי וגו' ובקשתם אותי ומצאתם כי תדרשני וגו' ושבתי את שבותיכם וקבצתי אתכם וגו'. ונושא המכתב הזה אמנם ארוך הוא אבל יאות מאד למענה על התנועה הזאת, **ואומר אני, אם בגלות בבל אשר היה להם קץ מגולה ותשועתם היתה קרובה להגלות לקץ שבעים שנה, ראה ירמיה להזהירם מאד על פי ה', לשבת תחתם ולבלתי עשות דבר מצדם, עתה כאשר קץ הפלאות סתום וחתום, ובשגם מושבעים ועומדים אנחנו לבלתי עשות מאומה, על אחת כמה וכמה שאין לנו לזוז מדברי הנביא בספר אשר שלח אז אל הגולה.**

אחי! **הנני מתבונן על התנועה הזאת בדאגת נפש**, יען אחשוב אותה למתנגדת לתורת היהדות ולהפוליטיקא, **וסכנת אסון צרורה בה**, ועל כן אינני רואה בה את הערך הנכבד של אהבת ציון...

(מתוך הדרשה שדרש רבי נפתלי אדלער, הרב הכולל במדינת ענגלאנד שנתיים אחר קום תנועת הציונית, נדפס בספר אור לישרים)

—◆◆◆—

צריכין לסבול את הגלות בהתנשאות הנפש, היפוך הכת הידועה שאינם יכולים לסבול הכניעה וסבלות הגלות

שם משמואל והנה ישראל שירדו לגלות הוצרכו להתחזק בכל עוז ולהזדיין בכל הכחות שבל יטמעו בגלות, ע"כ הזדיינו בכל שלשת הענינים שמורה עליהם שם ישראל שהוא התנשאות כאמרם ז"ל (סנהדרין ל"ז ע"א) חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, ויהיו כאפס ואין אנשי מלחמתו הם כחות החיצונים ורעי גוים המתקוממים והמפתים, ויביט על כל אלה בעין בוז, לעומת מעלתו וחשיבות תעודתו. וזה "שמות בנ"י הבאים מצרימה" הכוונה שבאים בכח מה שהם בני ישראל, ויש בהם שלשת הענינים שמורה עליהם שם ישראל. והוסיף ואמר "את יעקב" הכוונה שהוא בצירוף ההכנעה והשפלות שמורה עליהם שם יעקב. **והיינו שבצירוף ההתנשאות קבלו עליהם עול הגלות וסבלות מצרים, ואינם מתקצפים על כובד הגלות,** וכמ"ש הכוזרי ומי שסובל הגלות ומתקצף כמעט שמאבד את עולמו. **והכניעה איננה למצרים אלא להשי"ת הנוזר את הגלות,** וע"כ יכולות להיות ההכנעה והשפלות במדור אחד עם ההתנשאות ואין זה מבטל את זה כנ"ל, ושתי אלה החזיקו מעמד ישראל בגלות. וזה לימוד לגלותנו המרה והארוכה הזו לאחוז בשתי המדות יחד להתנשא ולהכנע ולסבול עול הגלות, וכמ"ש (איכה ג') יתן למכהו לחי ישבע בחרפה. **והרה"ק אדמו"ר הר"ר בונם זצללה"ה מפשיסחא אמר שבאם הגוי קורא על ישראל דברי זלזול, והישראל עונה לגוי לעומתו הרי הוא מאריך את הגלות רח"ל,** עכ"ד. **אלא יסבול את הגלות בהתנשאות הנפש, היפוך הכת הידועה שאינם יכולים לסבול הכניעה וסבלות הגלות,** ובזה נזכה לפאר תחת אפר בב"א. (שם משמואל פרשת שמות תרע"ז)

—◆◆◆—

קורא יקר! ידוע תדע שיש עוד מקראי קודש ומאמרי חכז"ל בענין הנ"ל, והעתקנום לקמן בשער לא בחיל ולא בכח פרק א'.

שער ב'
לא בחיל ולא בכח

איסור דחיקת הקץ ומרידה באומות ועונשה ◆ שלא לדחוק הקץ אף ברשות ◆ שלש שבועות בהלכה ◆ התעוררות דחיקת הקץ בקורות עולם ◆ ממשלת ישראל מעכבת ביאת המשיח

פרק ראשון
איסור דחיקת הקץ ומרידה באומות ועונשה

———◇◇◇———

אחת מהשלוש שבועות היא שלא ידחקו את הקץ (כתובות קיא.) ובשער זה יבואר מתוך מקורות רבות ונאמנות מן הראשונים עד גדולי האחרונים, שהכוונה היא גם שאסור לעשות שום פעולה לצאת מהגלות שגזר עלינו הקב"ה.

בפרק הזה מבואר גם כן איסור מרידה באומות מטעם חומר השבועות, שהוא איסור נפרד מלבד איסור דחיקת הקץ; אפס קצהו כבר נעתק בשער הקודם.

———◇◇◇———

◇ פסוקי נביאים וכתובים

השכינה משבעת את ישראל שלא יהיו מעוררים את האהבה עד שתחפץ

שיר השירים השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ: (ב, ז)

השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ: (ג, ה)

השבעתי אתכם בנות ירושלם מה תעירו ומה תעוררו את האהבה עד שתחפץ: (ח, ד)

תרגום יונתן יאמר מלכא משיח, משביע אנא עליכון עמי בית ישראל, **מה דין אתון מתגרין בעמי ארעא למיפק מן גלותא**, ומה דין אתון מרדין בחילוותיה דגוג ומגוג, **אתעכיבו פון זעיר** עד דישיצון עממיא די עלו לאגחא קרבא לירושלם, ובתר כן ידכר לכון מרי עלמא רחמי צדיקיא ויהא רעוא מן קדמוהי למפרקכון. (תרגום על שיר השירים ח, ד)

אבן עזרא **השבעתי אתכם.** זה שאמרו רז"ל כי בני אפרים יצאו ממצרים קודם שהגיע הקץ, וזה ענין "שתחפץ", ונהרגו, ועליהם כתוב (דה"א ז' כ"ב) ויתאבל אפרים אביהם. וענין "בצבאות", כמו שדמיתם מותרים לשפוך, כך יהיו דמיכם אם תתעוררו קודם הקץ. (פירושו על שיר השירים ב, יג)

הרמב"ן **דברי השכינה בזמן הגלות, משבעת את ישראל שלא ידחקו את הקץ**, ושלא יהיו מעוררים את האהבה עד שיגיע עת רצון. (פירוש על שיר השירים המיוחס להרמב"ן ב, ז)

—◆◆◆—

לא נצא מהגלות בכחינו ובגבורתינו

ספר תהלים **כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני:** (מד, ז)

רד"ק **כי**. אמר אין אנחנו בוטחים שנצא מהגלות **בכחינו ובגבורתינו** אלא באלקינו ובעזרתו.

—◆◆◆—

◇ בדברי חז"ל

שלש שבועות שהשביע הקב"ה את ישראל בזמן הגלות

גמרא ר' זירא הוה קמשתמיט מיניה דרב יהודה דבעא למיסק לארץ ישראל, דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה, שנאמר (ירמיה כ"ז כ"ב) **בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה'**. ורבי זירא, ההוא בכלי שרת כתיב. ורב יהודה, כתיב קרא אחרינא (שיר השירים ב' ז') **השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה** וגו'. ורבי זירא, ההוא שלא יעלו ישראל בחומה. ורב יהודה, **השבעתי** אחרינא כתיב (שיר השירים ג' ה', ח' ד'). ורבי זירא, ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי חנינא דאמר ג' שבועות הללו למה, אחת שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי. ורב יהודה, אם תעירו ואם תעוררו כתיב (שיר השירים שם). ורבי

זירא, מיבעי ליה לכדרבי לוי דאמר שש שבועות הללו למה, תלתא הני דאמרן, אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו הסוד לעובדי כוכבים. בצבאות או באילות השדה, אמר רבי אלעזר, אמר להם הקב"ה לישראל, אם אתם מקיימין את השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה. (כתובות ק"י ע"ב – קי"א ע"א)

—◆◆◆—

צורת שושן הבירה היתה מצויירת על שער ביהמ"ק לאות שלא ימרדו במלכות

גמרא **תנן התם שער המזרח עליו שושן הבירה צורה** (פרש"י צורה - מצויירת) **מאי טעמא רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד אמר כדי שידעו מהיכן באו** (פרש"י כדי שידעו ויראו מהיכן באו ויתנו הודאה למלכות שהוציאם משם) **וחד אמר כדי שתהא אימת מלכות עליהן** (פרש"י שתהא אימת מלכות פרס עליהם **ולא ימרדו בהם**) א"ר ינאי לעולם תהא אימת מלכות עליך שנא' וירדו כל עבדיך אלה אלי והשתחוו לי לאמר ואילו לדידיה לא קאמר ליה. רבי יוחנן אמר מהכא שנאמר ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני אחאב עד באכה יזרעאלה. (מנחות צ"ח ע"א)

—◆◆◆—

קיבוץ גליות שייך למלך המשיח

מדרש רבה א"ר חנין אין ישראל צריכין לתלמודו של מלך המשיח לעתיד לבא, שנא' (ישעיה יא) אליו גוים ידרושו לא ישראל, **אם כן למה מלך המשיח בא ומה הוא בא לעשות, לכנס גליותיהן של ישראל** וליתן להם שלשים מצות, הה"ד (זכריה יא) ואמר אליהם אם טוב בעיניכם וגו'. (בראשית רבה צ"ח, ט')

—◆◆◆—

אל תעמדו כנגדו

מדרש רבה מהו פנו לכם צפונה (דברים ב' ג'), א"ר חייא, אמר להם אם ראיתם אותו שמבקש להתגרות בכם, **אל תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמיכם ממנו** עד שיעבור עולמו, הוי פנו לכם צפונה וגו'. ד"א מהו צפונה, אמר רבי יצחק אמר

הקב"ה **המתינו** עד עכשיו [שעדיין צריך] מלך המשיח לבא, ויקיים (תהלים ל"א כ') מה רב טובך וגו'. (דברים רבה פרשה א' פסקא י"ט)

—◆◆◆—

אין אדם שליט בגליות לכלותם

מדרש רבה זה שאמר הכתוב (קהלת ח ח) אין אדם שליט ברוח לכלוא את הרוח. ר' יהודה ור' נחמיה, ר' יהודה אומר אין אדם שליט במלאך המות לכלות אותו ממנו. ואין רוח אלא מלאך, שנאמר (תהלים קד ד) עשה מלאכיו רוחות. ר' נחמיה אומר **אין אדם שליט ברוח, בגליות לכלותם מן העולם**, ואין רוח אלא גליות, שנאמר (דניאל ז ב) וארו ארבע רוחי שמיא. (דברים רבה פ"ט ג')

—◆◆◆—

יציאה מגזירת הגלות הוא איבוד לישראל ח"ו

מדרש רבה השבעתי אתכם בנות ירושלים במה השביען ר' אליעזר אומר **השביען בשמים ובארץ**. (שיר השירים רבה, פרשה ב' פסקא כ')

מהר"ל ומה שאמר רבי אלעזר שהשביעם בשמים ובארץ, כלומר שהשביעם בשמים ובארץ שהם שומרים הסדר אשר השם יתברך סדר אותם, ולא ישנו ולא ימירו את אשר גזר השם יתברך, ואין אחד שיעבור. **וכך ישמרו ישראל מה שגזר השם יתברך בגלותם על ישראל.** וכמו שאם היו יוצאים שמים וארץ ממה שסדר השם יתברך להם, דבר זה היה הפסד לעולם, **וכך אם יהיו יוצאים ישראל ממה שגזר השם יתברך הגלות, הוא איבוד לישראל, לכך לא ישנו הגזירה.** (נצח ישראל פרק כ"ד)

—◆◆◆—

שלא לעבור על השבועות אפי' כשנתנים להריגה ח"ו

מדרש רבה ורבנן אמרי השביען בדורו של שמד בצבאות שעשו צביוני בעולם ושעשיתי צביוני בהן. או באילות השדה ששופכין דמן על קדושת שמי כדם הצבי ודם האיל הה"ד (תהלים מ"ד) כי עליך הורגנו כל היום. אמר ר' חייא בר אבא אם יאמר לי אדם תן נפשך על קדושת שמו של הקב"ה אני נותן ובלבד שיהרגוני מיד אבל בדורו של שמד איני יכול לסבול ומה היו עושים בדורו של שמד היו מביאין כדוריות של ברזל ומלבנין אותן באש ונותנין אותן תחת שיחיהן ומשיאין נפשותם מהן ומביאין קרטיות של קנים ונותנין אותן תחת צפרנן ומשיאין נפשותיהם מהם. הוא שאמר דוד (שם כ"ה) אליך ה' נפשי אשא אשיא כתיב שהיו משיאין נפשם על קדושת שמו של הקב"ה. (שיר השירים רבה ב, כ)

מהר"ל ומה שאמרו רבנן **השביע[ם] בדורו של שמד.** כי לא די שהשביעם במילה, כי המילה אינו רק שפיכת דמים בלבד, אבל הגלות היו מייסרין אותו ביסורים משונים וקשים מאוד. ולכך אמר שהשביעם בדורו של שמד, שהיו מסרקין את בשרם במסריקות ברזל, ולכך השביעם בדורו של שמד. ואם תאמר, דורו של שמד עצמן במה השביעם שלא ישנו. ואין זה קשיא, כי פירוש 'בדורו של שמד' היינו במדה שהיה לדורו של שמד, שהיו דביקים בה דורו של שמד, **ובאותה מדה השביע אותם שלא ישנו בענין הגלות. כי דורו של שמד, אף על גב שהגיע להם המיתה בגלות, לא היו משנים.** ועוד פירוש 'בדורו של שמד', רוצה לומר **אף אם יהיו רוצים להמית אותם בעינוי קשה, לא יהיו יוצאים ולא יהיו משנים בזה. וכן הפירוש אצל כל אחד ואחד,** ויש להבין זה. (נצח ישראל כ"ד)

רבי שלום מבעלזא אבי זצוק"ל [הוא אביו של הרה"ק שר שלום מבעלז זצוק"ל] הביא במכתבו מדברי הגה"ק מהר"ל מפראג בפרק כ"ג מספרו הבחיר **נצח ישראל**... ובפרק כ"ד בספרו הנ"ל כותב דברים קדושים הנוגעים לענינינו... והגה"ק [המהר"ל] מאריך שם הרבה בענין הקץ בדברים שכליים, כי גזר הש"י שלא יצאו ברצונם ובחפצם מן הגלות והשעבוד. ובסוף הפרק הוא אמר אף אם יהיו רוצים להמית אותם בעינוי קשה לא יהיו יוצאים. וכל זה תורף דבריו הקדושים, ומהם יוצא כי בענין הגאולה עלינו להאמין באלקים ולבטוח בישועתו לבד.

(ספר אדמור"י בעלז ח"ג עמ' רנה, מתוך מכתב רבי ישכר דוב מבעלזא שבו מעתיק ממכתב זקנו רבי שר שלום מבעלזא)

רבי ישכר דוב מבעלזא ועד בא עת קץ עלינו להיות בגלות בהנהגת השי"ת עלינו. להחסידים ואנשי מעשה שבדורות הראשונים והאחרונים לא עלה במחשבה ליסד מלוכה כמזימות הציונים הגאים, והלא בר בי רב דחד יומא יבין שכל הענין נגד דעת רבותינו ז"ל. (שם עמ' רנז)

—◆◆◆—

לא תוכלו להכנס לארץ עד שיגיע הקץ

אבן עזרא השבעתי אתכם. **אף על פי שנכנסה שכינה עמכם לא תוכלו להכנס לארץ עד שיגיע הקץ,** והם אמרו הננו ועלינו (במדבר יד, מ) וכתוב ויכום ויכתום. (אבן עזרא, שיר השירים ג, ט)

—◆◆◆—

הג' שבועות הם ג' גזירות לעמידת הגלות – אל ידחקו הקץ להביא הקץ קודם זמן הגאולה – השנוי באלו הדברים הוא דבר מסוכן מאד מאד

מהר"ל שבועות הללו וכו'. פי' כאשר הש"י גזר הגלות על ישראל, והגלות הזה אינו לפי הסדר שראוי להיות בעולם, כי לא תמצא שהאומה יהי' גולה

ויהי׳ יושבים בתוך ארץ אומה אחרת, רק כל אומה ואומה היא תחת רשותה, **והש״י גזר הגלות על ישראל והגלות הזה אינו לפי סדר הראוי שיהיה בעולם, ולפיכך היה הש״י גוזר קיום על גלותם. ואם לא היתה הגזירה הזאת על דבר שהוא כנגד הסדר, אין לו קיום כי הסדר גובר עליו. ומפני זה היו ג׳ שבועות, כלומר ג׳ גזירות,** האחד שלא יהיו בטול אל הגלות עצמו, ולא יהיה תוספת, ולא יהיו לו גרעון, הרי ג׳ גזירות שבזה הגלות עומד על ענין הראשון. כי מה שלא יעלו בחומה דבר זה הוא שיהיו גורעים הגלות, באשר הגלות הוא הפירוד, והם יעלו בחומה בקבוץ לארץ הרי דבר זה נחשב גרעון לגלות, ושלא ישתעבדו בהם יותר מדאי הוא תוספת גלות, ושלא ימרדו דבר זה נגד הגלות עצמו כאשר ימרדו באומות ולא יקבלו עול שלהם עליהן אין כאן גלות. הרי לך ג׳ דברים אלו הם עמידת הגלות:

וכמו שאלו ג׳ שבועות שלא יעשו שנוי בגלות ע״י השלשה דברים, גזר עליהם ג״כ שלא ישנו ישראל בקץ כי יהיה הדבר עומד כאשר גזר הש״י בין בגלות ובין בקץ, כי כאשר מבקשים לגלות הקץ הם מרחקים הקץ לגמרי, כי גלוי הקץ מרחיק הגאולה שלא תבא, כדאיתא בחלק דרבא אשכח רבנן דהוו משתעו מיניה דמשיח אמר במטותא מינייכו לא תרחקיהו, **ואל ידחקו הקץ להביא הקץ קודם זמן הגאולה וזה מעוט מן הקץ,** ושלא יגלו את הסוד פי׳ שלא יגלו ישראל סודות שלהם לאומות וכן נמצא בהדיא במדרש (שו״ר פ״ב) שלא יגלו מטמורין שלהם לאומות וזהו בטול הקץ לגמרי, כי כאשר ישראל מגלים סודות שלהם לאומות והוא ענין פנימי כאשר יגלו סודות שלהם להם הרי יש לישראל חבור לגמרי עם האומות ואין כאן קץ אשר הקץ הוא מבדיל את ישראל מן האומות, וכאשר ישראל מגלין סודות שלהם לאומות הרי יש לישראל חבור אל האומות ולא יהיה הקץ שהוא הבדל ישראל מן האומות, ועוד שהקץ הוא בא ממדריגה פנימית, וכאשר מגלים סודות שלהם לאומות והאומות מושלים במסתורין שלהם אין להם קץ שהוא נסתר, **והבן הדברים האלו מאד ואין ספק שהשנוי בזה הוא דבר מסוכן מאד מאד:**

(חדושי אגדות חלק ראשון עמוד קסג - מסכת כתובות)

—◆◆◆—

גודל מעלתן של ישראל כשממתינים בסבלנות על הקץ

מדרש רבה אמר ר׳ אושעיא, אמר הקב״ה לישראל, המתינו לי ואני עושה אתכם כצבא של מעלה. ר׳ יודן בשם ר׳ מאיר, אמר הקב״ה לישראל, אם תשמרו שבועתי אעשה אתכם כצבא של מעלה, ואם לאו כצבא של מטה.

(שה״ש רבה ב, כ)

יפה קול **המתינו לי.** מפני שהשבועה היא שלא ימרדו על המלכיות ושלא ידחקו על הקץ כדלקמן, אמר שאע״פ שיתארך זמן הגלות ימתינו, **כי לסוף יהיו עליונים וקיימים כצבא של מעלה.**

קיבוץ גליות שייך למלך המשיח ואנו מושבעים שלא לעשות זה מעצמינו

מדרש רבה ר' חלבו אומר ארבע שבועות יש כאן, השביע לישראל שלא ימרדו על המלכיות, שלא ידחקו את הקץ, ושלא יגלו מסטירין שלהן לאומות העולם, ושלא יעלו חומה מן הגולה. אם כן למה מלך המשיח בא, לקבץ גליותיהן של ישראל. (ופ' מהרז"ו: שזהו ענין של מלך המשיח לקבץ ולעלות כל ישראל יחד מהגלות).
(שה"ש רבה ב, כ)

יפה קול **שלא יעלו חומה.** פירש"י יחד ביד חזקה, וקשה דאין מרד גדול מזה, ובתר דאשבע שלא ימרדו במלכיות, הא למה לי. וי"ל דסלקא דעתך אמינא דוקא בעודן תחת רשותן הוא שלא ימרדו בהן, שלא למנוע חקי המלכות כגון ארנוניות וגלגליות כמ"ש לקמן בפסוק "יונתי" (שה"ש ב' י"א), אבל כשיכולין לצאת מתחת רשותן [הוה אמינא דשרין], להכי קאמר שלא יעלו חומה עד שיגאלו ע"י משיח. ולי אפשר דהכא אפי' ברשות מלכיות קאמר, דכיון שה' פזרנו בכנפות הארץ, אין לנו רשות להתקבץ ולהיות כחומה לעלות יחד לא"י עד שיקבצנו ה' ע"י משיח, וראיה לדברי הא דאמר לקמן בפסוק "אם חומה היא" (שה"ש ח' ט') אילו עלו ישראל חומה מן הגולה, והתם לא מיירי ביד רמה.
א"כ למה מלך המשיח בא לקבץ. כלומר אם יעלו חומה מן הגולה, למה יצטרך מלך המשיח לבוא לקבץ נדחי ישראל, ומכיון דקי"ל דמלך המשיח יקבץ נדחינו מכמה קראי, א"כ אין בידינו להתקבץ מעצמנו יחד.

—◆◆◆—

אלו שדחקו את הקץ לא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו

מדרש רבה רבי אוניא אמר ד' שבועות השביען **כנגד ד' דורות שדחקו על הקץ** ונכשלו ואלו הן אחד בימי עמרם ואחד בימי דיניי ואחד בימי בן כוזבא ואחד בימי שותלח בן אפרים הה"ד (תהלים ע"ח) **בני אפרים נושקי רומי קשת.** ויש אומרים אחד בימי עמרם ואחד בדורו של שמד ואחד בימי בן כוזבא ואחד בימי שותלח בן אפרים שנא' בני אפרים נושקי רומי קשת, והן היו מחשבין בשעה שנתגזרה גזרה כשדבר הקב"ה עם אברהם אבינו בין הבתרים ומשנולד יצחק התחיל. מה עשו נתקבצו ויצאו למלחמה ונפלו מהן חללים הרבה. **מפני מה, שלא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו** (תהלים עח, כב) **על שעברו על הקץ ועברו על השבועה.**
(שה"ש רבה ב, כ)

—◆◆◆—

כשתחפץ מלכות שלמעלה אני הוא מביאה

מדרש רבה אם תעירו ואם תעוררו. רבי יודן ור' ברכיה ר' יודן אמר אהבה שאהב יצחק את עשו שנאמר (בראשית כ"ה) ויאהב יצחק את עשו מהו עד

שתחפץ עד שנעשה חפצו של זקן ר׳ ברכיה אמר אהבה שאהב הקב״ה לישראל שנאמר (מלאכי א׳) **אהבתי אתכם אמר ה׳ מהו עד שתחפץ מלכות של מעלן לכשתחפוץ מדת הדין מאליה אני הוא מביאה בקולי קולות ולא אתעכב לכך נאמר עד שתחפץ.** (שם)

—◆◆◆—

בני אפרים יצאו ע״י שטעו, לולי שטעו לא יצאו

מדרש רבה **לכך נאמר ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים. למה, אלא שטעו שבטו של אפרים ויצאו ממצרים עד שלא שלם הקץ ונהרגו מהם ל׳ רבוא ולמה נהרגו שחשבו מיום שנדבר אברהם בין הבתרים וטעו ל׳ שנה שנאמר** (תהלים עח) **בני אפרים נושקי רומי קשת. לולי שטעו לא יצאו, מי היה חפץ להוציא אל הרג בניו? אפרים,** שנאמר (הושע ט) ואפרים להוציא אל הורג בניו **והרגום פלשתים שנאמר** (ד״ה א ז) **ובני אפרים שותלח והרגום אנשי גת והיו עצמותיהם שטוחין בדרך חמרים חמרים** שכבר היה להם ל׳ שנה שיצאו עד שלא יצאו אחיהם ממצרים. אמר הקב״ה אם יראו ישראל עצמות בני אפרים שטוחין בדרך יחזרו למצרים למה״ד למלך שנשא אשה וביקש לילך למדינתו הושיבה באפריון ולא הספיק ליכנס למדינה עד שמתה אשתו קברה על פתח המדינה ואח״כ נשא אחותה אמר המלך הריני מסבבה שלא תראה קברה של אחותה ותחזור לה מה עשה סיבבה מאחורי המדינה כך אמר הקב״ה יהיו מסבבים את הדרך כדי שלא יראו עצמות אחיהם מושלכין בדרך ויחזרו למצרים מה עשה הקב״ה נטל דמם של בני אפרים וטבל בו כליו כביכול שנא׳ (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושך אמר הקב״ה איני מתנחם עד שאנקום נקמתן של בני אפרים שנאמר ולא נחם אלקים. (שם)

—◆◆◆—

להיות משועבדים בגלות עד השעה שתופיע מלכותו ית׳

מדרש רבה אמר רבי שמואל בר נחמן, כשעמד עשו עם יעקב, אמר לו עשו, יעקב אחי נהלך שנינו בעולם הזה כאחת, אמר לו יעקב (בראשית ל״ג י״ד) ״יעבר נא אדוני לפני עבדו״, מהו יעבר נא, טול עולמך תחלה, מהו ״אתנהלה לאטי לרגל המלאכה [ולרגל הילדים]״ וגו׳ (שם), אמר לו עד עכשיו יש לי להעמיד חנניה מישאל ועזריה שכתוב בהן (דניאל א׳ ד׳) ילדים אשר אין בהם כל מאום, ד״א אמר לו עד עכשיו יש לי להעמיד מלך המשיח שכתוב בו (ישעיה ט׳ ה׳) כי ילד יולד לנו. ״עד אשר אבוא אל אדוני שעירה״, אמר ר׳ שמואל בר נחמן חזרנו על כל המקרא ולא

מצינו שעמד יעקב עם עשו בשעיר, ומהו שעירה, אמר לו עד עכשיו יש לי להעמיד שופטים ומושיעים להפרע מאותו האיש, מנין שנאמר (עובדיה א' כ"א) **ועלו מושיעים** וגו'. אמרו ישראל לפני הקב"ה, **רבש"ע עד מתי משועבדים אנו בידו, אמר להם עד שיבא אותו היום** שכתוב בו (במדבר כ"ד י"ז) דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל, כשיצא כוכב מיעקב וישרוף קשו של עשו, מנין שנא' (עובדיה א' י"ח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה וגו'. אמר הקב"ה **אותה שעה אני מופיע מלכותי ואמלוך עליכם**, שנאמר (שם כ"א) ועלו מושיעים בהר ציון [לשפוט את הר עשו, והיתה לה' המלוכה] וגו'. (דברים רבה א, כ)

—◆◆◆—

אמרו לממהרים את הקץ הנה אלקיכם יבוא ויושיעכם

מדרש רבה אמרו לנמהרי לב חזקו אל תיראו הנה אלהיכם נקם יבוא גמול אלקים הוא יבוא ויושיעכם (ישעיה ל"ה ד'). אמרו לנמהרי לב, ר' הושעיא רבה אמר למפגרי לבא, שנאמר (נחום ב' ו') ימהרו חומתה. ריב"ל אמר **כגון אלו שהן דוחקין את הקץ**, שנאמר (בראשית כ"ד י"ח) ותמהר ותורד כדה. חזקו אל תיראו, לפי שהיו ישראל אומרים (תהלים מ"ב ד') היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה באמור אלי כל היום איה אלקיך, יצתה בת קול ואמרה להן הנה אלקיכם נקם יבוא, מי שהוא עתיד לשלם גמולן של אומות העולם, גמול אלקים הוא יבא ויושיעכם (ישעיה שם). (ויקרא רבה י"ט, ה')

—◆◆◆—

גאולתן של ישראל כשהוא בזמנו היא טובה מאד, אבל אם מהרסים לצאת מן הגלות קודם זמנו היא רעה גדולה ח"ו

מדרש רבה בארבעה דברים נמשלה גאותן של ישראל, בקציר (של תבואה), ובבציר (של ענבים), בבשמים, וביולדה. בקציר, הדא חלקא (שדה) כד היא מחצדא (נקצר) בלא עונתה (קודם זמנה) אפי' תבנא לית הוא טב (אינו טוב אפי' לתבן, למאכל בהמה), בעונתה (כשנקצר בזמנה) הוא טב, הדא הוא דכתיב (יואל ד' י"ג) שלחו מגל כי בשל קציר. נמשלה בבציר, הדין כרמא כד מיקטף בלא עונתיה אפי' בסמיה לית הוא טב (פי' המתנות כהונה דאפי' החומין שעושין ממנו אינו טוב), בעונתיה הוא טב, כך (ישעיה כ"ז ב') ביום ההוא כרם חמר ענו לה, (פי' רש"י בעת הגאולה ישירו לישראל זו הוא כרם חמר, הוציאה יינה הטוב). נמשלה בבשמים, מה בשמים הללו כשהן נלקטין כשהן רכין אין ריחם נודף, וכשהן

יבישין ונלקטין ריחן נודף. נמשלה ליולדה, הדא איתתא כד ילדה בלא ענתה לא חייא ולדה, כד ילדא בעונתה חיי, כך כתיב (מיכה ה׳ ב׳) **לכן יתנם עד עת יולדה ילדה,** (פי׳ רש״י יתנם ביד אויביהם עד בא העת אשר חלה וילדה ציון את בניה).

(שיר השירים רבה, סוף פרשה ח׳)

מתנות כהונה

וענין המשלים כולם, שכשישראל ממהרים את הקץ אינו עולה בידם, אבל בעתו במהרה יעלה בידם, ועלו בשם ה׳ יתברך ויתעלה לנצח נצחים.

יפה קול למהר״ש יפה

ועיין עוד ביפה קול (למהר״ש יפה) שכתב וז״ל: הא דאמר שלא בעונתה אינה טובה, **היינו אם יחרסו ישראל לצאת מהגולה בכח ידם, כענין בני אפרים** דלעיל בפ׳ השבעתי.

— ◆◆◆ —

לא תבעיניה מהבהבה: לא תאכלו הגאולה כשאינו צלוי כל צרכו

פסיקתא דרב כהנא

מי פרע לכם ממדי וכו׳, מרדכי ואסתר וכו׳. מי פרע לכם מיון וכו׳, בני חשמונאים וכו׳. מי פורע לכם ממלכות רביעית? נטרונא! (פי׳ הזית רענן מבעל מגן אברהם, שצריכין לשמור ולהמתין), **[שנאמר] והיה לכם למשמרת** (שמות י״ב ו׳). **אל תאכלו ממנו נא** (שם ט׳), **לא תבעיניה מהבהבה,** (פי׳ הזית רענן, **אל תבקשו לאכול אותם בהבהוב, כלומר שאינו צלוי כל צרכו**).

(פרשת החודש כ״ה, הובא במדרש ילקוט פרשת בא רמז קצ״א)

— ◆◆◆ —

אף לאחר ביאת המשיח יפחדו ישראל אולי לא הגיע עדיין זמן גאולה האמיתית

פסיקתא רבתי

רבי יודן ורבי חמא בשם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, ורב הונא בשם רבי אליעזר בן יעקב אומר, קול דודי הנה זה בא (שיר השירים ב׳ ח׳) **זה מלך המשיח, בשעה שהוא בא ואומר לישראל בחודש הזה אתם נגאלין, אומרים לו, רבינו מלך המשיח האיך אנו נגאלין, לא כך אמר הקב״ה שהוא משעבדינו בשבעים אומות,** והוא משיבם שני תשובות, ואומר להם אחד מכם גולה לברברייא ואחד מכם גולה לברטניא, כגון שגליתם כולכם. ולא עוד אלא שהמלכות מכתבת טירוניא מכל אומה ואומה, כותי אחד בא ומשעבד באחד, כגון ששיעבדה כל אומתי.

(פרשה ט״ו, ד״ה קול דודי הנה)

— ◆◆◆ —

אל תמרדו בכל דבר שהיה גוזר עליכם, אלא פי מלך שמור

מדרש תנחומא

צא מן התיבה (בראשית ח, טז). זהו שאמר הכתוב (קהלת ח, ב) אני פי מלך שמור ועל דברת שבועת אלקים, אמר הקב"ה לישראל משביע אני עליכם **שאם תגזור עליכם מלכות גזירות קשות אל תמרדו עליה, בכל דבר שיהיה גוזר עליכם אלא פי מלך שמור** אבל אם תגזור עליכם לבטל התורה ואת המצות אל תשמע לה אלא אמור לה אני פי מלך שמור בכל מה שאתם צריכים אבל על דברת שבועת אלקים, אל תבהל מפניו תלך, לפי שאין מבטלין אתכם מן המצות אלא שתכפרו בהקב"ה, לפיכך על דברת שבועת אלהים. (בראשית סימן י')

—◆◆◆—

אם אתם מקיימין את השבועות מוטב, ואם לאו לא אדרוש את דמכם ה"י

מדרש תנחומא

רב לכם סב את ההר הזה. זהו שאמר הכתוב השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה וגו' (שה"ש ב, ז) **שלש שבועות שהשביע הקב"ה בשיר השירים למה, אחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יגלו את הקץ ואחת שלא ידחקו את הקץ ואחת שלא ימרדו על המלכיות אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימין את השבועות מוטב** ואם לאו אני מתיר בשרכם כצבאות וכאילות **שאין להם דורש ומבקש** כך לא אדרוש את דמכם. (דברים סימן ד')

—◆◆◆—

שלא יעלו המונים המונים

מדרש תנחומא

רב לכם סוב את ההר הזה. זהו שאמר הכתוב השבעתי אתכם בנות ירושלים, אמר ר' לוי ארבעה פעמים כתיב השבעתי אתכם ולמה **כנגד ארבעה מלכיות** שלא ימרדו באחת מהם אמר ר' חלבו כנגד ארבעה דברים שלא ידחקו את הקץ וכשיעלו מן הגולה **שלא יעלו המונים המונים ושלא ימרדו על המלכות** ושלא יגלו מסטורין שלהם, ולפיכך השביען ארבעה פעמים.

(מדרש תנחומא באבער, הוספה לפרשת דברים סימן ג')

—◆◆◆—

הפייטנים הקדושים מזכירים שלא לצאת קודם הזמן

הפייטן רבי שלמה ברבי יהודא

ביוצר ליום א׳ דפסח בפיוט המתחיל אור ישע (והובא ברש״י שמות כ״ו ט״ו), **באות ר׳:**

רָשַׁם אִסָּר בְּצִבְאוֹתֵיכֶם, בְּזֹעֲזוּעַ חִיל אֱיָלוּתְכֶם, רִיחוּק דְּיחוּק אָתְכֶם, הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם:

מעשה אורג **רשם איסר בצבאותיכם.** הראב״ן פי׳ הקב״ה כו׳, שבועה שהשביע את ישראל. **בזעזוע חיל אילותכם.** בשמו אשר מזעזע ומחולל אילות וארזים, כמ״ש (תהלים כ״ט ט) קול ה׳ יחולל אילות. **ריחוק דיחוק אתכם.** שלא ירחקו אות של הקץ שלכם בעונותיכם, ושלא ידחקו את הקץ, שלא יצאו קודם הקץ כמו בני אפרים שיצאו שלשים שנה לפני הקץ והרגום אנשי גת, אלא עד שתחפוץ השכינה, בעתה אחישנה, וזו היא השבועה "השבעתי אתכם", וכך תרגם יונתן (שה״ש ח׳ ד).

ביוצר (זולת) **ליום א׳ דפסח, בפיוט המתחיל שחורה ונאוה, וז״ל:**

אַחֲרִית לְטַהֵר שׁוֹלַיִם, מַהֵר לְשַׁלֵּשׁ בְּכַפְּלַיִם, הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלָיִם:

מטה לוי **אחרית לטהר שולים.** מהר אותו האחרית המעותד לטהר עונות שולים, **תמהר** ותחיש בעבור **לשלש בכפלים השבעתי אתכם** וגו׳, שנכפל הלשון בכל אחת משלש שבועות שהשביע הקב״ה את ישראל בג׳ פסוקים השבעתי אתכם (שיר השירים ב׳ ז׳, ג׳ ה׳, ח׳ ד׳), וכתיב אם תעירו ואם תעוררו, הרי ב׳ שבועות בכל אחת ואחת מהשש שבועות שלא לדחוק את הקץ (עיין כתובות קי״א ע״א, וברש״י שם), לכן תמהר ותחיש.

רבי משולם ברבי קלונימוס **ביוצר ליום ב׳ דפסח** (הובא ברש״י על שה״ש), **באות ל׳:**

לְסָבוֹל עוֹל גָּלוּתְכֶם, בְּלִי לְדָחוֹק גְּאוּלָתְכֶם, לְהָחִישׁ יָשַׁע בְּעִתְּכֶם, הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם:

מטה לוי **לסבול עול גלותכם** וכו׳ השבעתי אתכם וכו׳, ואני משביע אתכם לסבול עול צרותיכם ולא תדחקו את הגאולה למהר ישע הגאולה בעתו.

מעשה אורג **לסבול עול כו׳ בלי לדחוק.** מבואר ע״פ מאמרם ז״ל כתובות דף קי״א שלש שבועות הללו למה, אחת שלא יעלו ישראל בחומה פי׳ ביד חזקה, ואחת שהשביע הקב״ה את ישראל שלא ימרדו [באומות], ואחת שהשביע הקב״ה את אומות העולם שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, ור״י וכו׳, ור״ז מבעי ליה לכדרבי לוי דאמר ו׳ שבועות הללו למה, ג׳ הני דאמרן, אינך שלא יגלו את הקץ שלא ידחקו את הקץ, פירש״י שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי.

רבי משולם ברבי קלונימוס **עוד שם ביוצר** (זולת) **ליום ב׳, בפיוט המתחיל אודך כי עניתני, באות ק׳:**

קֵץ אַהֲב נִדְבַתְכֶם, זְמַנּוֹ מִלְעוֹרֵר מְתֵיכֶם, הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם: רְצוּצַת זָרִים וְרָעוּלָה, קוֹמְמִיוּת הוֹלָכַת וּמְתַעֲלָה, מִי זֹאת עוֹלָה:

מטה לוי **קץ אהב וכו׳.** מה שאמרתי השבעתי אתכם, שלא יעוררו אנשיכם את זמן הקץ שהיא אהבת נדבת רוחי לדעת אותי, אנו מקבלים עלינו שלא לדחוק את הקץ כי אנו בטוחים **רצוצת זרים ורעולה**, מה שכנס״י המה רצוצים ושבורים, **קוממיות הולכת ומתעלה**, יהי׳ עת שתהא הולכת בקומה זקופה ותעלה למעלה, וכולם יתמהו ויאמרו **מי זאת עולה** למעלה זו.

מעשה אורג **מתיכם** המ״ם בשו״א, מן מתי מספר (דברים ד׳ כ״ז), שענינו אנשים, אבל כשהמ״ם בצירי הוא לשון מת, מן מתים בל יחיו (ישעיה כ״ו י״ד). ויסודו על הכתוב (שה״ש ב׳ ז׳) השבעתי אתכם אם תעירו וגו׳ ועל מאמר רז״ל שהעתקתי ביוצר אות ל׳ שלא ידחקו את הקץ [הועתק לעיל].

רבי אלעזר הקליר
בקינות לתשעה באב, קינה י"ד:
הַדּוֹר יָזְמוּ דַעַת סוֹד וְדָפְקוּ. הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם שִׁמְעוּ וּפָקְקוּ. יַחַד בְּשָׁמְעָם בֵּן נִתְמַקְמְקוּ. וְעַל פַּיִם סָפָקוּ.

ביאור: חשבו חכמי הדור ודפקו על העיון לסדר סוד הגאולה, וכאשר שמעו השבועה שלא ידחקו הקץ, סתמו פיהם, כשמעם כולם יחד זאת השבועה נמס לבם בקרבם, ומרוב צער ספקו כפיהם זו על זו.

—◆◆◆—

שלא יעלו מאליהם

רש"י
[על הגמרא כתובות קי"א ע"א ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה, פרש"י יחד ביד חזקה, ובשיטה מקובצת הביא דברי רש"י במהדורא קמא, וז"ל:]
שלא יעלו בחומה - **שלא יעלו מאליהם** ויעלו כולם בחזקה (רש"י במהדורא קמא), ואם תעוררו - משמע **שלא יעוררו את עצמן לילך לירושלים**.

—◆◆◆—

אחינו אהובינו קבלו עליכם שבועתו, ואל תעירו את האהבה עד שתחפץ

רמב"ם
ואלו הם הדברים אשר כבר קדם יעוד הנביאים בהם, והודיעונו במה שספרתי לכם, אשר בקרב ביאת המשיח האמתי ירבו המתנשאים והמכניסים ספק בלבות בני אדם, ולא תתאמת טענתם, ויאבדו הם ויאבדו עמהם רבים, ולפי שידע שלמה עליו השלום ברוח הקודש **שהאומה הזאת באורך זמן גלותה תפצר להתנועע בלא עתה הראויה, ויאבדו בשביל זה, ויבואו עליהם צרות, והזהיר מלעשות זה**, והשביע האומה על דרך משל, ואמר (שיר השירים ב' ז'): "השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ".
ואתם אחינו אהובינו קבלו עליכם שבועתו, ואל תעירו את האהבה עד שתחפץ, ובורא העולם במדת רחמים יזכור אותנו ואתכם לקבץ גליות נחלתו וחבלו לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ויוציאנו מגיא הצלמות אשר הושיבנו בו, ויסיר מחשך עינינו ומאפל לבנו, ויקויים בימינו ובימיכם (ישעיה ט' א') "העם ההולכים בחושך ראו אור גדול, ישבי בארץ צלמות אור נגה עליהם", ויחשיך באפו ובעברתו על כל הקמים עלינו, ויאיר מחשכינו, כאשר הבטיחנו (ישעיה ס' ב') "כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים, ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה". (אגרת תימן)

בזמן הגלות אין יכולת ללחום אלא העצה היא חנופה או התחמקות

רבי אברהם בן הרמב"ם

ועוד עליך לדעת, כי האויבים, המבקשים את נפשו של אדם ודומיהם - אם מאומות העולם הם, משפטם כמשפט החיות הטורפות: אם יש יכולת להשמידם או לקום כנגדם, כגון בנסבות, שבהן נמצאו ישראל בימי דויד, יש לעשות כדבר הזה ולהקדים בטחון להתקוממות - כמו שבאר ה' יתעלה באמרו (דברים כ, ג-ד) אל ירך לבבכם... כי ה' אלהיכם וגו', **ואם אין יכולת כזו, כגון במצב ישראל בגלות, או אין עצה בלתי אם לפנות אל הבטחון והערמה על ידי חנפה או התחמקות.**

(ספר המספיק לעבודת ה', מאמר הבטחון)

—◆◆◆—

נסתמו מישראל המעינות המעוררים האהבה בהשביעם שלא יעוררו את הקץ, מעשה דרבי חייא ובניו אותה שעה בלבד היה להם אותו הכח

רמב"ן

כי מה שאמרו (ילקוט תהלים תתמ"ג) [מפני מה ישראל מתפללים ואינן נענין] לפי שאינם יודעים להתפלל בשם, לא אמרוהו אלא לפי שישראל בגלות ושכינה עמהם ואינם יודעים לעורר האהבה, **כי נסתמו מישראל המעינות המעוררים, בהשביעם שלא יעוררו את הקץ כמ"ש השבעתי אתכם בנות ירושלים,** אבל בשאר ענינים אין ספק כי הם נענים. והתפילה היא שעמדה לאבותינו ולנו מיום גלות ירושלים וברית כרותה לי"ג מדות שלא יחזרו ריקם, וכפי רב המעשה הטוב תועיל התפילה בכל ענין וענין כפי הראוי לגלות, **ומעשה דרבי חייא ובניו דכבא מציעא** (פ"ה ע"ב) **אינו סותר את דברינו כי יתכן לפרש שאותה שעה בלבד היה להם אותו הכח,** כמו שאמרו אין לך אדם שאין לו שעה. והראיה לזה בכל יום ויום ר' חייא ובניו היו מתפללים י"ח אע"פ שלא היו יורדים לפני התיבה בכללם להביא את משיחנו. ועוד איך יתכן לומר שלא היה מחורבן הבית עד דורו של ר' חייא ובניו או בדורות שלאחריהן מי שהיה גדול בחכמה ובמעשים כמו ר' חייא ובניו, ולא נענש אליהו לפי דעתי אלא מפני שגלה השעה.

(ספר האמונה והבטחון להרמב"ן דף שס"ט)

—◆◆◆—

על הגאולה אין לנו לעורר בתרועות וצעקות כי אין לעורר את האהבה עד שתחפץ

אלשיך הק' **אמנם על הגלות אין ראוי לעורר ולהרבות תפלה עד שתחפץ כנודע** (שיר השירים רבה ד יט), רק ישתדל איש להיות צדיק וייחל אליו יתברך וידום, כי יבטח שלא ימנע מלהושיע שכינתו, ואגבה נושע גם אנחנו. וזהו טוב ויחיל וכו', והוא בשום לב אל וי"ו שבויחיל שהיא מיותרת, ואל סמיכות המשך הכתובים:

ולבא אל הענין נזכירה מאמר רבי יוחנן (ברכות ה ב), דאמר לרבי חייא בר אבא דחלש, חביבין עליך יסורין, אמר ליה לא הן ולא שכרן, אמר ליה הב לי ידך, יהב ליה ידיה ואוקמיה, וכן רבי חנינא לרבי יוחנן. וראוי לדעת, האם יאמר מעשה לעושהו לא תייסרני, ובמה תכופר אשמת דבר:

אך אחשבה כי אין זה כי אם על יסורין שבלי עון ירוצון ויכוננו לקבל שכר הם אלה דבריו לא הן ולא שכרן, לומר ואם על אשמת דבר המה, פריעת חוב בהן, אך אם לקבל שכר שהן יסורין של אהבה, לא הן ולא שכרן. ועל כי הוא יתברך למתנה טובה חשבה להפליג שכרו, אינו דרך ארץ יאמר חומר ליוצרו אי אפשי במתנתך, על כן עזרו בזכותו בתמוך בידו, באמור הב לי ידך. ועל ידי עזר אשר לא ניתנה לו המתנה, יוסר המסוה להורות שאינו חפץ בהם. וענין זה הטמין ברמז הגמרא (שם), באומרו אין חבוש מתיר עצמו. והנה ממוצא דבר מצאנו ראינו, כי יש לאל ידי צדיק לבלתי קבל יסורין של אהבה, מה שאין כן של תוכחות על עון. וזה יהיה ענין הכתובים. והוא אשר אמרנו, כי עם היות שטוב ה' לקוו וכו' (פסוק כה), עם כל זה **על הגאולה ועל התמורה מעבדות לחירות, אין לנו לעורר בתרועות וצעקות כעל יתר צרות המתרגשות שמתריעין וצועקים עליהם, כי אין לעורר את האהבה עד שתחפץ**. כי אם שיכין אדם עצמו בכשרון להיות טוב בעיני ה', ויקבל ויהיה דומם גם כי יראה צרות באות עליו. וזהו טוב וכו', לומר יהיה האדם טוב מובן לקבל תשועה ויחיל. וגם אם יצר לו ביסורי הגלות וזולתם יהיה דומם ומקבל, וזהו ודומם. ומה שאמרתי ויחיל, הוא לתשועת ה', והוא מאמרם ז"ל (שוחר טוב צא) כי בכמה מקומות מצינו שתשועתו של הקב"ה תשועתן של ישראל, כי משכון גדול יש לנו, כי לא יניח שכינתו בגלות, ועל ידי כן נגילה ונשמחה בישועתו שלו, כי בהושיע שכינתו הוא יושיענו. וזה יאמר, מה שאמרתי ויחיל הוא לתשועת ה', כי ישועתו של הקב"ה היא תשועתנו: (דברים נחומים על איכה - פרק ג פסוק כו)

—◆◆◆—

אל יתפרצו במעשים ופעולות לפני שיגיע הזמן

פירוש קדמון על שיר השירים

[השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו'] (שה"ש ב, ז). גם זה כבר נתבאר שהוא על דרך הצוואה, **שבהיותם בגלות ותחת שלטון זר אל יתפרצו במעשים ופעולות לפני שיגיע הזמן, פן יגרמו לעצמם נזק ואפילו כליון במקום מה שחשבו שתצמח להם טובה ורווחה, אבל כשיהיה הרצון האלקים ויגיע העת ויגמר הזמן אינם זקוקים לפעולה מצדם ולא לעשות שום תחבולה,** אלא יסתבבו סבות אלקים להופעת רצונו מה שלא יעלה על דעת בשר ודם אופן אותם הסבות והאיך השגו, ועל זה אמר ישעיה (מ' ב') דברו על לב ירושלים וכו' כי מלאה צבאה כי נרצה עוונה וכו', נשלם הזמן וקבלה את כל העונש שהיתה ראויה לו על כל חטאותיה, ונכפל פסוק זה בספר זה שלש פעמים לחיזוק הענין, וגם כנגד ג' גליות שהיו ישראל בהם, גלות מצרים וגלות בבל וזה הגלות הכללי הארוך, ה' יראינו סיומו בקרוב. (מפי' כ"י קדמון מיוצאי תימן על שיר השירים, נדפס מחדש בירושלים בחמש מגילות)

—◆◆◆—

בשעת מתן תורה כבר הזהיר הקב"ה לישראל שלא לעלות לארץ ישראל קודם הזמן

בעלי התוספות

ד"א והגבלת את העם סביב (שמות יט, יב). רמז והגבלת את העם, תגביל את ישראל בגלויות סביב סביב, מסביב ירושלים וסביב ארץ ישראל. השמרו לכם עלות בהר, רמז השביע את ישראל **שלא לדחוק את הקץ ושלא לעלות לארץ ישראל קודם הזמן,** כדכתיב "השבעתי אתכם בנות ירושלים מה תעירו וגו', וזהו השמרו לכם עלות בהר, בהר זו ארץ ישראל והר הבית. ונגוע בקצהו, (צ' בתגין) רמז שלא יגעו לבנות את ביהמ"ק קודם זמנו.

ד"א ונגוע בקצהו שלא ירחקו את הקץ ולא ידחקו. וזהו ונגוע בקצהו ולכך בקצהו תגין על ישראל. מות יומת **לא תגע בו יד כי סקול יסקל, כל הממהר לא יחיה, כל העולה קודם הקץ שעבוד הגלות,** היובל זה השופר שנאמר יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים, וזהו במשוך היובל המה יעלו בהר, וכתיב והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים. (תוספות השלם עה"ת פרשת יתרו, ירושלים תש"נ)

—◆◆◆—

יש לנו לעמוד ברשות האומות עד זמן הגאולה העתידה

רשב"א

ויעקב עצמו קודם לזה גלה חוץ למקום ארץ מגוריו מפני עשו אחיו, ובמקלו, לא בחיל ולא בכח, ועבד במקום גלותו את אחי אמו דל וגולה,

והיה עמו שם והעשיר, ולבסוף יצא שלא מדעתו עם כל אשר לו ונרדף, ואחר כרת עמו ברית מי שרדפו ונשבע שלא יעבור את הגל לרעה, ובשובו יצא לקראתו אחיו אשר רדפו ושלח אליו דורונות על ידי עבדים רבים והוצרך לבסוף ללכת אל ארץ אחרת מפני יעקב אחיו, ומעולם יעקב לא נרדף אלא על ידי עשו אחיו ועל ידי אחי אמו לבן.

גם אנחנו בגלות בשלישית גלינו מארצנו שבויים בזויים על ידי רומי שעיקרה אדומיים ועבדנו אותם לא כעבד נמכר רק כעבד משרת את אדוניו, ונותנים מסים וארנוניות פעמים רבות, **ויש לנו לעמוד תחת רשותו עד שיראה ד' בעניינו ויגיע זמן הגאולה העתידה**, וירדפונו בצאתנו קצת כרמוז בספרי הנביאים מן המלחמות שיעשו קצתם עם משיחנו הראשון, ואחר יכרתו לנו כולם ברית עד אשר יביאונו מנחה לה' כאמרו והביאו את כל האחיכם מכל הגוים מנחה לד'.

(חידושי הרשב"א פירושי ההגדות נדפס בעין יעקב חולין צ"א ע"א)

—◆◆◆—

במלחמה אי אפשר, שכבר השביעם שלא להתגרות מלחמה עם האומות

רבינו בחיי ודע כי יש בפרשה הזאת (בראשית ל"ב) באור למה שאירע ליעקב עם עשו אחיו, ורמז ג"כ לדורות למה שעתיד שיארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז דרכיו של יעקב שהתקין עצמו לשלשה דברים, למלחמה, לתפלה, לדורון. למלחמה, הוא שכתוב (בראשית ל"ב ח') ויחץ את העם אשר אתו, וכתיב (שם ט') ויאמר אם יבא עשו וגו'. לתפלה, הוא שאמר (שם י', י"ב) אלקי אבי אברהם וגו' הצילני נא. לדורון, הוא שכתוב (שם ט"ו) עזים מאתים וגו'. וממנו ראה חזקיה המלך וכן עשה, שהתקין עצמו לג' דברים אלו כלפי סנחריב מלך אשור, דכתיב (מלכים ב', י"ח ט"ו) ויתן חזקיהו את כל הכסף, וכתיב (דברי הימים ב', ל"ב ו') ויתן שרי מלחמות על העם, וכתיב (מלכים ב', י"ט ט"ו) ויתפלל חזקיהו לפני ה'. וכן אנחנו צריכים ללכת בדרכי האבות, להתקין עצמנו להקביל פניהם במנחה ובלשון רכה, ובתפלה לפני ה' יתעלה, **אבל במלחמה אי אפשר, שנאמר** (שיר השירים ב' ז') **השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו', השביעם שלא להתגרות מלחמה עם האומות.** (פרשת וישלח, ל"ב ח')

—◆◆◆—

בגלות לא אעורר במלחמה ולא אתגבר כלל עד שיבוא לעתיד

רבינו בחיי ובמדרש "נסעה ונלכה" (בראשית ל"ג י"ב) אמר עשו ליעקב נחלוק העוה"ז והעוה"ב, אמר לו יעקב "הילדים רכים" במצות, ואם אברר העוה"ז לחלקם, "ודפקום יום אחד" ליום הדין "ומתו כל הצאן", ישראל שנקראו צאן, ולא יוכלו לסבול דיני גיהנם.

"יעבר נא אדני לפני עבדו", יקח חלקו תחלה בעוה"ז, "ואני אתנהלה לאטי", אעמוד בגלותי ושפלותי, ומלשון ויהלך אט (מלכים א' כ"א, כ"ז) **שהוא לשון שפלות, כלומר לא אעורר מלחמה ולא אתגבר בגלות כלל, אבל אסבול עול השעבוד**, זהו "לרגל המלאכה". ועד מתי יהיה השעבוד, עד שיבא לעתיד לשעיר. (פ' וישלח ל"ג, י"ב)

—◆◆◆—

המשרה של ישראל היא סתומה בזמן הגלות

רבינו בחיי וכן אמר דניאל (דניאל י"ב) כי סתומים וחתומים הדברים עד עת קץ, ישוטטו רבים ותרבה הדעת. וכן אמר ישעיה עליו השלום (ישעיה ט') לסרבה המשרה ולשלום אין קץ, ובאה המ"ם סתומה שלא כמשפט, כי משפט המ"ם שבאמצע תיבה להיות פתוחה וזו סתומה, **לרמוז כי המעלה והמשרה של ישראל הלא היא סתומה בזמן הגלות.** ומצינו בעזרא מ"ם פתוחה בסוף תיבה, וזה גם כן שלא כמשפט, והוא שכתוב (נחמיה ב') בחומת ירושלם אשר המ פרוצים ושעריה אכלו באש. ואמרו במדרש שבא הרמז כאשר יסתמו חומות ירושלים שהם עתה פתוחים ופרוצים בזמן הגלות, אז תפתח המשרה שהיא סתומה.

(פרשת ויחי מ"ז, כ"ח)

—◆◆◆—

אולי תאמר אלי צא והלחם עמי, לזה אני משיבך שאי אפשר עתה

רבי יצחק בר' יהודא הלוי ואחר עד עתה (בראשית ל"ב ה). פי' אם **באולי תאמר אלי צא והלחם עמי** מאחר שקיימת תרי"ג מצות, **לזה אני משיבך שא"א עתה, אראנו ולא עתה** וגו', שאתאחר מלהלחם עמך עד יעבור עת"ה דהיינו ע' של גלות בבל ות' של גלות מצרים וגלות אדום שימשך עד אחר ה' אלפים ליצירה ואז אלחם עמך באלף הששי כדכתיב ועלו מושיעים וגו'. (פענח רזא מבעלי התוס')

במלחמה לא, שכבר הזהירם והשביעם הכתוב על זה

רבי יהודה בן מהר"ם חלאווה

ויירא יעקב מאד (בראשית ל"ב ח'). כי חשב בבואו עם ארבע מאות איש בודאי להלחם עמי בא, ויחץ את העם אשר אתו, התקין עצמו לתפילה שאמר אלקי אבי אברהם הצילני נא, לדורון דכתיב עזים מאתים, למלחמה דכתיב ויחץ את העם, והספור הזה הוראה שמעשה אבות יעשו בנים וצריכים אנו ללכת בדרכי האבות, כי כמו שאירע ליעקב עם עשו **כן יארע לנו לדורות, וראוי לנו להחזיק בתפלה ובדורון ולא במלחמה**, וכבר הזהירם והשביעם הכתוב על זה דכתיב **השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה.**

(אמרי שפר פרשת וישלח)

—◆◆◆—

במלחמה היינו לברוח ולהציל

רמב"ן

נכתבה הפרשה הזאת להודיע כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו, וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו והשתדל בהצלה בכל יכלתו. ויש עוד בה רמז לדורות כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו לתפלה ולדורון ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל, וכבר ראו רבותינו הרמז הזה מן הפרשה הזאת כאשר אזכיר. (פירושו עה"ת, הקדמה לפרשת וישלח)

אברבנאל

וכבר אמרו ז"ל בנועם מאמריהם, שכל מה שקרה ליעקב עם עשו היה סימן עם בני עשו וזרעו, וכמו שהתקין יעקב עצמו לתפלה לדורון ולמלחמה, כן יקרה לנו בכל דור ודור שיהיה השתדלותינו להנצל מיד עשו וזרעו, ראשונה בתפלה ותחנונים לפני אלקי יעקב, ובדורון שוחד ומתנות אליו, ובמלחמה לברוח ולהציל מתחת ידו. (פר' וישלח)

—◆◆◆—

צריך לסבול עול גלותם עד עת קץ, אברהם היה מעכב משיח בן דוד שלא יבוא על המלכיות עד קץ הגלות

אברבנאל

וההודעה השנית גלה באמרו (פרקי דר' אליעזר פרק כ"ז) **בצאת השמש הי'** אברהם יושב ומניף עליהם בסודרין שלא ימשול בהם העיט עד שיבא הערב (בראשית ט"ו י"א), ר"ל **שראה אברהם אורך הגלות הזה וצרותיו העצומות,**

וחשש אולי בניו יתעוררו לצאת מהגלות קודם זמנו הגדור לפניו ית', כאשר עשו בני אפרים שנבהלו נחפזו לצאת מגלות מצרים קודם הקץ ואף ה' חרה בהם ויהרוג במשמניהם אוכלסין הרבה, ולזה אמר שאברהם בדעתו קץ הגאולה הי' מפריח את העיט שהוא בן דוד שלא ירד על הפגרים המורים על המלכיות עד עת ערב שהוא זמן הגאולה וקץ הגלות, כדכתיב (זכריה י"ד ז') והי' לעת ערב יהי' אור.

ואין זה ספק שעל זה עצמו אמר שלמה (שיר השירים ב' ז') השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ואמרו בפרק שני דייני גזירות (כתובות קי"א ע"א), אמר ר' יוסי ברבי חנינא ג' שבועות הללו למה, אחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה, ואחת שהשביע את ישראל שלא ימרדו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה את אומות העולם שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי.

וענין המרד באומות העולם, הוא שיסבלו עול גלותם וישבו תחתם עד עת קץ בבוא חליפתם, ועל זה אמר הנביא צפני' (ג' ח') לכן חכו לי נאם ה' ליום קומי וגו', יצוה שיחכו עד עת הקץ ולא ימרדו לצאת מהגלות קודם העת הגדור לפניו ית'. ולכן תמצא כל הטובות והגדולות אשר זכרו הנביאים לזמן הגאולה, שיחכו לאותו זמן הגדור, שנאמר (ישעיה ס"ג ד') כי יום נקם בלבי ושנת גאולי באה, ואמר (שם ב' ב') והי' באחרית הימים נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים וגו', ויואל אמר (יואל ד' א') כי הנה בימים ההם ובעת ההיא אשר אשיב וגו', ומלאכי אמר (מלאכי ג' י"ז) ליום אשר אני עושה סגולה, וקראו (שם כ"ג) יום ה' הגדול והנורא. ועל אורך אותו זמן אמר המשורר (תהלים ק"ל ה'-ח') קויתי ה' קותה נפשי ולדברו הוחלתי, נפשי לה' משומרים לבוקר שומרים לבקר, יחל ישראל אל ה' כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות, והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו, ר"ל שיקוה ישראל לזמן הקץ, כי אז יגאלו בהכרח, ואע"פ שיהי' ביניהם עוונות ולא תושלם התשובה, הוא ית' יפדה אותם מכל עוונותיהם.

וכבר אמרו חז"ל בבבא מציעא בפרק הפועלים (דף פ"ה ע"ב), שאמר אליהו לרבי על ר' חייא ובניו, דאילו הוו מצלי בהדי הדדי הוה דחקא שעתא ואתא משיחא בלא זמניה.

הנה התבאר מזה כולו פירוש זה המאמר (פרקי דר' אליעזר פכ"ז), **שהי' אברהם מעכב ומונע משיח בן דוד שלא יבוא על המלכיות עד עת ערב, שהוא קץ הגלות.** ואל זה כיוון רש"י ז"ל בזה שכתב בפי' התורה (בראשית שם), "וישב אותם אברם (שם), לשון נשיבה והפרחה, כמו (תהלים קמ"ז י"ח) ישב רוחו, **רמז שיבוא דוד בן ישי לכלותם, ולא יניחוהו מן השמים עד שיבוא זמנו".** (ספר ישועות משיחו, חלק א', דף י"א ע"ב)

—◆◆◆—

לא יערכו עוד מלחמה מפני אהבת ארץ ישראל, עד שיהי' רצון השי"ת לשלוח משיח

באר הגולה אבל עכשיו נפלו גבורי ישראל ונאבדו כלי מלחמתן, וכיון שגבר האויב ולא הצליח והכה הכהן המשיח עם שר הצבא במלחמתם, **היו יודעים ישראל שאין רצון הקב"ה עוד במלחמתם וה' סר מעליהם עד זמן המשיח שיבא,** ועל ענין זה ובשביל גלות ישראל התפלל דוד ואמר (תהלים ס' י"ב) הלא אתה אלקים זנחתנו ולא תצא בצבאותינו וגו', ומעתה אם יעמדו ישראל ויערכו מלחמה שלא ברצון הקב"ה יפלו בחרב, כדכתיב (במדבר י"ד מ"ב) אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם, **שכשם שהיה הקב"ה לוחם מלחמותיהם כשהיתה המלחמה ברצונו, כמו כן יהפוך להם לאויב כשתהיה המלחמה שלא ברצונו,** כדכתיב (ישעיה ס"ג י') ויהפך להם לאויב הוא נלחם בם, וכתיב (איכה א' י"ג) ממרום שלח אש בעצמותי וגו'. (באר הגולה פרק כ"ה אות ב', מגולי ספרד, נזכר ע"י החיד"א בשם הגדולים, נדפס ביחד עם הספר כפתור ופרח הלכות א"י)

באר הגולה יודעים ישראל שאין הקב"ה חפץ עוד במלחמותיהם, ומעתה, **אם יערכו מלחמה שלא ברצון הקב"ה, יפלו בחרב, כדכתיב אל תעלו כי אין ד' בקרבכם, ולא תנגפו לפני אויביכם,** וכיון שראו ישראל כך, בחרו להם לפזר עצמם בד' כנפות הארץ, כדי שיראו האומות שלא יעלה על לבם לערוך מלחמה עוד עמם, **ושלא יצאו מן הגלות עד זמן שיבא המשיח, ואף על פי שיהיה להם בתוך זה הזמן אנשי גבורי חיל, ואעפ"כ לא יערכו מלחמה נגד האומות, שכבה השביע אותם** שלמה המלך הנביא בשם ה' ואמר (שיר השירים ב' ז') השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, הנה אמר לבנות ירושלים, **אם תהיו בגלות בין האומות אל תעירו ואל תעוררו עמהם מלחמה מפני אהבת ארץ ישראל עד שתחפץ, עד שיהיה רצון וחפץ השי"ת בכך, וישלח לכם המשיח** כדרך ששלח משה למצרים ואמר כה אמר ה' פקד פקדתי אתכם... וכיון שהדבר כן נמנו וגמרו כל ישראל שלא ילמדו עוד מלחמה אפילו לעזור אומה מהאומה שכנגדה אם לא ברצון מלכיהם אשר הם נכנעים תחת ידו, ויתפללו כל אחד ואחד בארץ אשר הוא גר שם שיתן ה' שלום והצלחה להמלך המושל על הארץ ההיא, וכן אמרו התלמודיים הוי מתפלל בשלומה של מלכות ולחלוק לו כבוד שכל מלך שישראל נכנעים תחת ידו הקב"ה אוהב המלך וקרא אותו משיח (ישעיה מה, א) כה אמר ד' למשיחו לכורש... וכיון שראו ישראל כך לא בקשו ולא חשקה נפשם לצאת מן הגלות עד זמן ההוא שיהיה רצון ד' בכך. (באר הגולה שם פרק כ"ה אות ה')

—◆◆◆—

אל תמהרו לחבל האומות קודם זמן עד שיבא קץ משיח

הרוקח השבעתי אתכם ד׳ שבועות וכו׳, בצבאות בשם הצבאות, ד״א בצבאות ישראל, או באיילות מלאכי השרת, ד״א בצבאות או באיילות אם אינכם שומרים התורה אני מתיר את בשרכם כצבי וכאיל, ד״א השבעתי אתכם בנות ירושלים, אני מאכיל אתכם ומשביע אתכם בשובע ובבשר האומות שהן צבאות ואיילות השדה, וכתי׳ (דברים ז׳) ואכלת את כל העמים, וזהו השבעתי אתכם לשון שובע, **הנה יבא אותו זמן אל תמהרו לחבל האומות קודם זמן, וזהו אם תעירו ואם תעוררו עד שתחפץ, האהבה עד שתחפץ בגי׳ עד שיבא** קץ משיח. (על שה״ש ב׳ ז׳)

—◆◆◆—

אם יעברו ישראל על השבועה אז ישתעבדו האומות בישראל יותר מדאי

קיצור אלשיך אומר לכנס״י המכונים בשם בנות ירושלים אני משביע אתכם בצבאות או באילות השדה, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה וגו׳, איתא בגמ׳ כתובות (קי״א ע״א) אמר רבי אלעזר שתי שבועות השביע הקב״ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ושלא ימרדו באומות ועוד שבועה שלישית השביע את האומות שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, **וא״כ אם יעברו ישראל את שבועתם וידחקו את הקץ, הקב״ה יתיר להאומות שבועתם להשתעבד בישראל אף יותר מדאי ואני מתיר את בשרכם להאומות שאני מתיר להם את שבועתם** ובשרכם יהיו הפקר להם כצבאות או כאילות השדה ע״כ אל תעירו ואל תעוררו את אהבת הקץ ער שתחפץ הכנס״י לעשות תשובה גמורה מאהבה. (שיה״ש ב׳ ז׳ נדפס בחומש לוין עפשטין תשל״א)

—◆◆◆—

הנשמה משבעת אותם שלא ידחקו את הקץ עד שתחפץ מלכות של מעלה

הרדב״ז השבעתי אתכם בנות ירושלים (שיר השירים ב׳ ז׳). הנשמה העולה מזה העולם השפל, ומודעת לשאר הנשמות צערם של ישראל ודוחקם בגלות, והן מצרות לצרתם, משבעת אותם שלא תתרעמנה על מדותיו **ולא ידחקו את הקץ עד שתחפץ מלכות של מעלה** והיתה לה׳ המלוכה. (מגדל דוד, שה״ש ב׳, דף כ״ב ע״ב)

—◆◆◆—

הגלות דומה לחולי שהממהר לסלקו יתגרה בו ביותר

ספר החיים

ודע כי הגלות המר הרביעי דומה לחולה קדחת הרביעית שאם ירצה האדם לגרשו ולסלקו מעליו קודם שפעל פעולתו ב' או ג' פעמים, אז יתגרה בו יותר ויכבד עליו, כך אין לקדם הגאולה טרם זמנו, ואעפ"י שיתמהמה חכה לו (חבקוק ב' ג').

(ספר החיים לאחי המהר"ל, חלק ה' פרק ו')

—◆◆◆—

הנחפז לצאת מן הגלות הוא דומה לחולה שבורח מבית החולים, לא יתכן שנקח בידינו שלטון בארצנו לפני שתושלם רפואתינו

רבי יוסף חיים זאנענפעלד

ורבינו הוסיף להסביר: משל בבן מלך מצויין ומושלם בכל המעלות שבעולם, ויחד עם זאת יחיד לאביו ואהוב לו כנפשו, ויהי היום ויחלה בן המלך במחלה קשה, מובן שמיד הריץ המלך אחרי הרופאים המומחים ביותר, וסיבבם מסביב למיטת בנו כשהוא מצטרף אליהם, היתכן שבן פיקח זה יבקש מאביו ומרופאיו לשחררו מיד מבית חליו ולהוליכו לביתו? הרי כל הסובבים אותו על אף רחמיהם עליו בודאי שלא יעשו זאת לפני שנשלמה רפואתו, מתוך סכנת חיים הנשקפת לו. והרי גם אנו - עם ישראל - שרויים במצב מעין זה: הקב"ה הגלנו מפני חטאינו, והגלות הוא בית חליו של עם ישראל, ולא יתכן שנקח בידינו שלטון בארצנו לפני שתשלם רפואתינו, - הקב"ה שומר וסוכך עלינו ומודד לנו יסורים רפואות במדה ובמשקל מדוייקים, ובטוחים אנו שכאשר תבוא העת ורפואתינו מן החטאים תושלם, לא יתאחר הקב"ה אף רגע אחד והוא בעצמו יגאלנו, ולא כן כשאנו נחפז לצאת את בית החולים, כי אז הרי סכנת חיים - סכנה עולמית מרחפת עלינו ח"ו, וגם מה שאנו מבקשים על גאולתינו מבקשים אנו רק שרפואתינו במהרה תושלם, ולא כדי לחזור לבית המלך בעודנו חולים ח"ו.

(מרא דארעא ישראל א', עמוד קמה)

—◆◆◆—

לא תעירו לקום קודם הקץ, גם שלא תעוררו מלך או שר עמכם שיקום עמכם, ותהיה עיניכם פתוחה לראות הרעה אם יקומו קודם הזמן

רבי שמואל אריפול* והכי פירושו השבעתי אתכם שאתם בנות ירושלים, שהייתם דרים בירושלים, ועתה יצאתם מפוזרים במקום צבאות ובמקום אילות השדה, ואפשר שלכן הותיר פה מלת השדה....ביען שכוונתו פה על הצבאים הרצים ממקום למקום, אשר שכונתם הם בהרים ובחורבות ובמקומות בלתי נושבות. **ועם כל זה השבעתי אתכם שלא תעירו לקום קודם הקץ. גם שלא תעוררו מלך או שר עמכם שיקום עמכם. ולכן אמר אם תעירו רוצה לומר אם תעירו עצמכם לקום, או אם תעוררו על ידי אחר עמכם.**

ואם נרצה לומר כי השבועה קאי על מלת בצבאות ובאיילות שהשביעם בהם, יהיה הכוונה לפי שהצבאים כשהם ישנים עינם אחת פתוחה ועינם אחת סתומה, והאיילות כשרצים מסתכלים לאחריהם ... לפיכך נשבעו בהם, **כדי שאפילו כשהם ישנים יהיה עינם פתוחה, ויסתכלו לאחוריהם לראות הרעה שימשך אליהם אם יקומו קודם הזמן, למען לא יעפילו לעלות קודם הזמן.** (שר שלום שה"ש ב' ז')

—◆◆◆—

איסור מרידה באומות נלמד מיעקב אבינו

חרדים ואמרת לעבדך ליעקב (בראשית לב, יט). ע"ד שאמרו (כתובות קי"א ע"א) **שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות** העולם אלא יסבלו הגלות יכבדו אותם כעבד אל אדוניו, שהרי הם אינן אלא כרצועה בידו ית'. **הילכך תכבדם בלשון כבוד** כאשר ישאלך מסים וארנוניות לא תבעט או תדבר דברי קושי, **אלא תתן לו כמנהג בכבוד ויקר.** (פרשת וישלח)

—◆◆◆—

במלחמה ממש אי אפשר שנאמר השבעתי אתכם

כלי יקר וענין הדורון והתפלה והמלחמה כבר הוא מבואר במדרשים הרבה, שענין הדורונות רמז למקבלי השוחד, והתפילה על דרך שנאמר (ירמיה ל"א ט') בבכי יבואו ובתחנונים אובילם, והמלחמה רמז למלחמה של תורה שבה אנו

*תלמידו של המבי"ט

נוצחין **אבל במלחמה ממש אי אפשר כמו שלמדו רז"ל** (כתובות קי"א ע"א) **ממה שנאמר** (שה"ש ב' ז') **השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו'.** (ספר עיר גבורים פר' וישלח)

—◆◆◆—

ומלחמה להלחם עם האומות לא שייך לנו

שלה"ק וכל המלחמות יעקב עם עשו רומז על העתיד כמוזכר בבראשית רבה, ואמרו (ב"ר ע"ו, ג') אם יבא עשו אל המחנה והכהו אלו אחינו שבדרום, והיה המחנה הנשאר לפליטה אלו אחינו שבגולה, וכן (ב"ר ע"ז, ד') וירא כי לא יכול לו ויגע בכף יריכו, אלו הם יוצאי יריכו. וכמו שנהג הוא לדורון לתפילה ולמלחמה כן נוהגין אנחנו בדורינו לבני עשו ואין כוחינו אלא בפינו להתפלל להשי"ת בעת צרה, **ומלחמה להלחם עם האומות לא שייך לנו**, אך ענין המלחמה עמהם, תוקף השתדלות שמחויבין השתדלנים מישראל להעיז פניהם נגד מלך והשרים ולהשתדל עבור ישראל בכל כוחם, אף שמראים להם פנים זועפות ודוחים אותם, יחזרו וילכו, וזה קיום ועמוד הגולה, כי הפרשה הזו הכל היא לדורות עד שיבא משיח צדקנו. (פרשת וישלח עמוד הגולה)

—◆◆◆—

למצוא חן בעיני האומות בגלות היא ע"י תפלה ודורון, אבל במלחמה אי אפשר

שלה"ק ומענין מרדכי הוא ענין אחר, על כן סדרו בפני עצמו. והוא כי הקשה על מרדכי למה לא למד מיעקב אבינו, כי הורנו בין האומות לתפלה ולדורון, ועל כן קורין וישלח בלכת לשררה כמוזכר במהרי"ל, וענין מלחמה עתה היא לדבר קשות לקדש השם, ואם כן היה למרדכי לעשות לצוות את ישראל להכין דורון גדול לאחשורוש, ובפרט שראה שהמן התחיל בעשרת אלפים וגו'.

ועל זה רמז שלמה (שיר השירים א' ז') "הגידה לי שאהבה נפשי איכה וגו' תרביץ בצהרים", ר"ל אף אם אוהב נפשי בגלות תגיד לי דרך הטבע מה אעשה להמציא חן בעיני האומות, ובאת התשובה "צאי לך בעקבי הצאן", לך בדרכי אבות ולמד מיעקב שהכין עצמו לתפילה, וזהו "ורעי את גדיותיך" הבל שאין בו חטא, על משכנות הרועים הוא הדורון, "עדר עדר לבדו", **ומלחמה בעצם לא הזכיר, כי אדרבה השבעתי אתכם וגו'.** (תורה שבכתב פ' משפטים, בדרוש לפ' שקלים. ועיין עוד מזה בשלה"ק פ' תצוה.)

ומכל מקום גם כן הנשמות נדחות ונפזרות, ואז חלה שבועה אחרת אשר השביענו הקב"ה **ואנחנו קבלנו השבועה ונשבענו שלא למהר הקץ.** (מסכת תענית דרוש לפרשת מטות)

בזמן הגלות צריכין אנחנו לסבול ולא למרוד ואדרבא לקבל בהכנעה

של"ה הק' הדרך הרביעי הוא, **בזמן הגלות** שהוא בעונותינו הרבים פירוד ולא דיבוק, **או צריכין אנחנו ליסבול** כדאיתא במדרש (שהש"ר ב, ז) **השבעתי אתכם כו' שלא ימרדו ואדרבא לקבל ההכנעה**, וכמו שמצינו ביעקב שהכין עצמו לדורון כו'. (תורה שבכתב פרשת שמות דרוש ואתה תצוה א')

וסוד הדברים כי כל שבעים אומות אין להם שלטון לחלל השבת להשומר שבת, **ואע"פ כן שלא להתגרות באומות** צוה הש"י להסתיר זה הדבר בפניהם.
(תורה שבכתב ויקהל פקודי, תורה אור ג')

—◆◆◆—

טוב לגבר כי ישא עול הגלות ולא ידחוק את השעה

מוהר"ר שפורטש **ובכלל אזהרתכם הוא שלא ידחקו את הקץ, ולא יעברו על שבועת אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ** (שיר השירים ב' ז'), והזכירו לפניהם דברי הימים שעברו באותם הדורות שטעו אחר משיח ונביא [שקר], והיכא דהזיקא שכיח אין סומכין על הנס, ובפרט גלילות המערב אשר גלותם כפול ומכופל בערך אחרים בעבור אומתם המושלת, וכי יטו שכמם לסבול על הגלות. ואם יתמהמה יחכו למושיעם, יקוו ויחזרו ויקוו, כי בוא יבוא ולא יאחר, ובשכר תקותם הגאולה ממהרת לבוא וכדרז"ל (פסיקתא רבתי פרשת בא, הובא במדרש ילקוט רמז קצ"א), ואין ביד ישראל אלא הקיווי, כדאי הם בשכר הקיווי כו'. (קיצור ציצת נובל צבי דף נ' ע"ב)

וטוב ויחיל ודומם כתיב (איכה ג' כ"ו), **טוב לגבר כי ישא עול הגלות**, עד שיבא פורק עול עכו"ם מעל צוארנו ויוליכנו קוממיות לארצנו בקומה זקופה, לזקוף כפופים ולהתיר אסורים ולפקוח עורים. (שם דף י"א ע"ב)

יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים (דניאל י"ב י'), העומדים בנסיונם יתיצבו כמו לבוש **לבושת הדוחקים את הקץ והשעה, והמשכילים יבינו כי דבר אלקינו יקום לעולם, בעת שיחפוץ, במקום שיחפוץ**, על ידי איש שיחפוץ, לא איש הולך רוח ושקר.
(שם דף כ"ד ע"א)

אשרי המחכה לקץ הימים עד שיגיע, ואוי לו למי שכופר בו ודוחק את השעה והקץ קודם שתחפץ האהבה הרצון אלקי. (שם דף ל"ד ע"א)

—◆◆◆—

אם לא תקיימו גזירת זירוי בגוים, חרב מרוטה לפניכם ח"ו

אור החיים הק' ואתכם אזרה וגו' (ויקרא כ"ו ל"ג). יתבאר הכתוב על דרך אומרם ז"ל במסכת כתובות (קי"א ע"א) שהשביע ה' את ישראל שלש שבועות, א' שלא יעלו בחומה, פירוש ביד חזקה, ואחד שלא ימרדו באומות העולם וכו', עד כאן. והוא מאמר ואתכם אזרה בגוים, כאן רמז לב' דברים, אומרו "אזרה" שלא יעלו בחומה, "בגוים" שלא ימרדו בגוים, ואומרו "והריקותי אחריכם חרב", יתבאר על דרך שאמרו שם וז"ל אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימין השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה, עד כאן. והוא אומרו והריקותי אחריכם חרב, **שתהיה חרב מרוטה לפניכם אם לא תקיימו גזירת זרוי בגוים** כנזכר **יהיה בשרכם וגו'**. ואומרו עוד "והיתה ארצכם חרבה", הוא נתינת טעם על הדבר, למה יחפוץ ה' בזירוי בגוים, כדי שתהי' ארץ שממה וערים חרבות, כדי ש"אז תרצה הארץ", לזה צריך שתהיו אתם בארץ אויביכם, והוא אומרו "ואתם בארץ וגו'". (פרשת בחקותי כ"ו ל"ג)

—◆◆◆—

הגם שיסבלו יסורין ח"ו, יהיו עוסקים בתורה ולא יעוררו אהבה עד שתחפץ

אור החיים הק' השבעתי אתכם בנות וגו' (שיר השירים ב' ז'). להיות שקדם לומר ענין הצער שיש לבני עמינו, **מזהירם שלא ידחקו השעה, הגם שיסבלו היסורין ויהיו עוסקים בתורה, ויראו כי ה' מעלים עין מהם, לא יעוררו האהבה**, כי אפשר שעדיין לא רצה ה' ב"ה שתהי' הגאולה, **ואם תעוררו ועדיין אין האהבה, פי' רצון ית' אינו חפץ בכך**, כי כאשר תחפוץ אהבה הוא ירוץ צדיק. ואומרו "קול דודי וכו'" (שה"ש שם ח') כאילו כבר נתקיים הכוונה, כי כאשר הבטיחנו המלך ב"ה לגאול אותנו, וזה הוא אומרו "קול דודי" וכו' כאילו כבר נתקיים הענין ובא, וזה הוא אומרו "הנה זה בא". (ראשון לציון על שה"ש ב' ז')

—◆◆◆—

והם סובלים את גלותם שכן הם מושבעים ועומדים

הרמח"ל א-ל אחד יחיד ומיוחד מה ידידות משכנותיך ה' צבאות, בכמה בתי כנסיות ובתי מדרשות שעוסקים בתורתך בגלות והשכינה עומדת שם במנוחה כמי שעושה מלון בדרך לנוח בו ונאמר בה גם צפור מצאה בית ודרור קן

לה, והם עוסקים בתורתך וסובלים את גלותם שכן הם מושבעים ועומדים שלא לדחוק **את** הקץ **דכתיב השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות וכו', ולפיכך שם זה מאיר עליהם והם מקבלים באהבה כחמור זה שנושא משאו,** ולפעמים הם רובצים תחת משאם בעבור ס"מ שמכביד עליהם, ואתה מקים אותם בכמה התעוררות של קדושה שאתה מעורר בהם והם קמים ונושאים משאם כבראשונה, מה ידידות משכנותיך ה' צבאות שכן כלם נקראים מקדש מעט שנא' בו מקדש ה' כוננו ידיך וזה יד יד שני ידים, בהם ידיד ה' ישכון לבטח עליו, ושלמה לפי שהיה לו לבנות בית המקדש נקרא ידידיה, ושני ידים אלה מאירים בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות, ומה שבבית המקדש נתבלבלו הסדרים ושני ידים אלה לא האירו בהם בישראל ולפיכך נא' בהם וילכו בלא כח לפני רודף, הרי עתה מחזירים אותם במקדש מעט, זה מה ידידות משכנותיך ודאי, ויותר שהם מקוים לפניך וסובלים גלותם כח של ידים אלה מתחזק שנא' בו וקווי ה' יחליפו כח, ועתה יגדל נא כח ה' ויחוד שלך יתגלה להיות מחזיר אותם לארצם, שעכשיו הם בח"ל שה פזורה ישראל וכן זה הכח מתפזר לכאן ולכאן, תקבץ כחך לבית שלך ומיד יהיו ישראל מתקשרים ביחוד זה, ויאמר בהם והיו לאחדים בידך. רבון כל העולמים הרי אתה אמת ואתה שומר אמת לעולם, וע"כ אפי' בגלות שמרת כחם של ישראל שלא יכלה, אבל עתה תחדשהו ויאמר בהם תתחדש כנשר נעורייכי, וכן יגדל כחך יותר ממה שהיה בתחלה ויאמר בו וישראל עושה חיל, לישועתך קויתי ה'.

(ספר תקט"ו תפילות להרמח"ל - תפילה קסח)

—◆◆◆—

הרוגי ביתר נשפך דמם כצבי וכאיל מפני דחיקת הקץ

רבי יעקב עמדין

חיות השדה אומרים, ברוך הטוב והמטיב. צבי אומר, ואני אשיר עזך וארנן לבוקר חסדך. (ברייתא דפרק שירה פ"ה)

עוד י"ל שהם הרוגי ביתר (החיים וקיימים בגן עדן) שהיו הפקר כחיות השדה ועליהם תקנו הטוב והמטיב, **וע"כ נקראו חיות השדה, לפי שכבר השביע הקב"ה את ישראל ע"ז בצבאות או באילות השדה שלא לדחוק את** הקץ, ואם לאו הריני מתיר את בשרכם כו', **לכן נשפך דמם כצבי וכאיל**, וזה נכון מאוד.

וניחא נמי דסמיך ליה שיר הצבי, ומה הוא אומר, וארנן לבוקר הידוע לה', וסובל הגלות ואינו דוחק השעה, אבל מצפה לישועה. (סידור היעב"ץ, בפירוש זמרת הארץ על פרק שירה)

—◆◆◆—

עברו על השבועה שלא ידחקו את הקץ, אשרי המאמינים אשר לא יהרסו לעלות בחומה

רבי יעקב עמדין

טפשים מתעתעים כבן כוזיבא כדוד אלמוסר רש"ם ורא"ל וזולתם, המשתמשים בהשבעות וקבלה מעשיות, פתאים עברו ונענשו, אע"פ שהיתה כונתם לטובה, ולא עברו תורות ולא נתקו מוסרות, **מ"מ עברו על השבועה שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ. הן המה היו לצור מכשול ואבן נגף לבנ"י לעורר עליהם קנאת ושנאת האומות, ולהרחיק מהם השנחת השי"ת הנפלאה אשר לא סרה להראות כחה בגלות החל הזה להקים על סלע רגלינו נגד כל הקמין עלינו בכל דור ודור לכלותינו והקב"ה מצילנו.**

ואיך יתכן לחבוש להתיר עצמו לכבוש המלכות ע"פ עצת נפתלים למהרה, יועצי עצה נבערה, על אלה הכתות והדומים נאמר ומן המשכילים יכשלו לצרוף בהם וגו' כי עוד למועד. **ואשרי המאמינים בני המאמינים בני אברהם יצחק ויעקב ולא יחושו ולא יהרסו לעלות בחומה**, את שלום העיר הגלו שמה ידרשו ויחלו את פני ה' להשיב את שבותם, לא יתנו דמי לו יתחננו ויבקשו ונעתר להם ורפאם וקבץ נדחיהם, אחד באחד יגשו להביאם אל הארץ אשר נשבע, אשרי המחכה ויגיע, כן נזכה בב"א מעמל נפשינו נראה ונשבע. (ספר מגדל עז סוף עליית הטבע אות ז')

—◆◆◆—

אהבה שהיא שנואה שלא בזמנה

רבי יעקב עמדין

עוד יש אהבה טובה וחשובה, אלא שהיא שנואה שלא בזמנה, ונמנעה, - **שלא לדחוק את השעה**, כמש"ה (שיר השירים ב' ז') השבעתי אתכם וגו' אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, אבל יש לנו לצפות תמיד לישועה קרובה. (ספר מגדל עז, עליית אהבה, פרק י"ב, סעי' ד')

—◆◆◆—

לא נבקש אפילו ארצינו המוחזקת לנו, לא בחיל ולא בכח

רבי יעקב עמדין

כי אמנם אנו לא ישמע על פינו דבר הגדולה והעושר והכבוד, שנזכה בהם בצדקתינו, הנה כבגד עדיים כל צדקותינו, גם לא לנו לבקש נקמתינו, כי האומות שהרעו לאבותינו כבר נעקרו מן העולם, גם אהבתם גם שנאתם כבר אבדה, והאומות שבדורינו הלא הם מגינים עלינו בקיום תורתינו ונצטוינו לדרוש שלומם כי בשלומם יהיה לנו שלום, אין עינינו כי אם אל אלקינו עד שיחננו יאר פניו אתנו, ויעזרנו על דבר כבוד שמו בשמירת בריתו וקיום מצותיו ועשות

רצונו בכל לב ובכל נפש, להרבות כבודו להגדיל תורה ולהאדירה כי זה כל חפץ אלוקינו וחלקו מעולמו... לזה נצפה לגאולה שלימה מהרה, שיסורו מאתנו כל המעיקים ומסירים מעבודתו יתעלה, ובין יגאלנו ויגדלנו בחסדו (לא בצדקתינו) וינטלנו וינשאנו כימי עולם, בין יניחנו עוד אלפי שנים בגולה חלילה, לא נמירהו בשביל כך, לא נסוג אחור לבנו, חלילה לנו זרע ישראל המקודש במעמד הר סיני, ה׳ האמירנו לגוי אחד בארץ הוא עשנו ולא אנחנו, זולתו לא ידענו, בלתו לא הכרנו, ומבלעדיו אין אלקים, **גם לא נבקש אפילו ארצינו המוחזקת לנו, לא בחיל ולא בכח. וכבר אנו מושבעים ועומדים שלא לעלות בחומה, ושלא נמרוד במלכות. והתירו חכז״ל בשרינו כצבאות אם נלך בגדולות ונפלאות,** עינינו אל ה׳ אלקינו עד שירחמנו וישיב שביתינו כימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות בימינו נצח נוראות. (ספר השימוש דף ס״ו ע״ב)

—◆◆◆—

לא נבקש להתפתח מכבלי מאסרינו מעצמנו עד בא דברו יתעלה, ישלח משיח ויתירנו

רבי יעקב עמדין

לא תהיה לנו זאת עוד לפוקה ולמכשול עון, ולהביא דבתנו רעה, כאשר כה עשו סבבו סכלי המונינו הנמהרים, שנפתו ונסתו איזה פעמים במשיחים כוזבים, והיינו חרפה לשכנינו, אשר חרשו עקבות משיחנו, בשביל שוטים שקלקלו, בהדי הוצא לקי כרבא, לכן גדר גדול גדרנו בעדינו להזהר בעצמנו, ולמשול ברוחנו, בל ימשול בנו החשק אל החירות, המאמין לא יחיש ולא יעורר את האהבה עד שתחפץ. **אם רוח המושל והשלטון יעלה עלינו, מקומינו לא נניח.** גם אם נשב בחושך הגלות ימים רבים מאד, ה׳ אור לנו, נר לרגלנו דברו ואור לנתיבתנו. **לא נבקש להתפתח מכבלי מאסרינו מעצמנו עד בא דברו יתעלה, ישלח מלך המשיח ויתירנו,** ומושל עמים ומוכיח לאומים עצומים ויפתחנו.

(ספר השימוש דף ע״ו ע״ב)

—◆◆◆—

אנו שומרים את שבועתנו וסובלין עול הגלות

רש״י **א-ל למושעות, בארבע שבועות:** (הושענות)

ויש אומרים אלו ארבע שבועות שכתובים בשיר השירים השבעתי אתכם וגו׳ שהשביע הקב״ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו את הקץ, שלא ימרדו באומות העולם, שלא יעלו בחומה, ושלא יגלו הסוד לאוה״ע, ובאותן שבועות כתב אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ועכשו מבקשת כנסת ישראל רבונו

של עולם יהר"מ שתהיה לנו למושעות, שהשבעתנו באותן שבועות שלא נמרוד במלכיות ואנן במלכיות שומרים את שבועתנו וסובלין עול גלות, ואתה אמרת עד שתחפץ - עכשו יהי רצונך וחפצך להושיענו מיד האומות.

(פירוש על הושענות המיוחס לרש"י, נדפס בסידור אוצר התפלות, והובא בסידור בית יעקב)

—◆◆◆—

מי שאינו דוחק השעה יזכה לראות בנחמתה

רבי יעקב עמדין

והמצפה לישועה **ואינו דוחק את השעה, יזכה לראות בנחמות ציון** וירושלים הבנויה בכדכוד ואבני אקדח (ישעיה נ"ד י"ב).

(ספר תורת הקנאות דף כ"ו)

—◆◆◆—

לא יתקבצו ישראל לעלות ולכבוש ארץ ישראל

נודע ביהודה

כדאיתא בשיר השירים ב, ז השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה. אמרו רז"ל ודרשו האי קרא בהלכות כתובות (דף קי"א) אמר ר' יוסי בר חנינא **שני שבועות השביע הקב"ה את ישראל בהיותם בגלות אחת שלא יעלו בחומה פירוש שלא יתקבצו ישראל לעלות ולכבוש ארץ ישראל** ואחת שלא ימרדו פירוש שלא ימרדו ח"ו באותו המלכות שהם יושבים תחת ממשלתו ואמר הקב"ה אם אתם משמרים השבועות מוטב ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה עכ"ל. הרי שהכתוב התיר דמו ובשרו מי שימלא לבו ח"ו למרוד במלכות וזה נאמר על היותינו בגלות כשאין מלך בישראל.

(קובץ כרם שלמה, שנה ט"ז חודש אייר תשנ"ג, עמוד ז' ע"ש מקור הדברים)

—◆◆◆—

הקב"ה השביע שלא יקום חלק אחד וילך לא"י וישתלטו עליהם

ילקוט מעם לועז

הקב"ה השביע את ישראל (כתובות קי"א ע"א) **שלא יקום חלק אחד וילך לאר"י וישתלטו עליהם ויבנו את ירושלים וחומותיה**, וכן השביעם שלא ימרדו במלכיות ואל יסמכו על כוחם, וכן השביעם שלא יפצירו הרבה בהקב"ה יותר מן המדה שיביא את משיח צדקנו, וכן השביעם שלא יגלו סודות תורתינו ועניני תקופות ומזלות לאומות העולם, ואת האומות העולם השביע שלא יכבידו עולם יותר מדאי עלינו, שאם יכבידו יותר מדאי ישלח הקב"ה את משיח צדקנו

אפילו לפני זמנו. ואמר הקב"ה (שיר השירים ב' ז') **השבעתי אתכם, אם תשעו לשבועתי** מוטב, ואם לאו בצבאות או באילות השדה, שיהיה בשרכם מאכל לחיות כצבאות או כאילות השדה. (פ' ואתחנן, דף רצ"ו)

—◆◆◆—

רק הקב"ה בעצמו ידרוש דם ישראל מהאומות

מרכבת המשנה

ד"א מיד כל חיה אדרשנו אלו ד' מלכיות אדרוש את נפש האדם אלו ישראל. (מדרש רבה בראשית לד, יג)

ויראה לפי שיטת הד"א שמקרא זה נאמר באומות שמשתעבדין בישראל מצינו מימר דלא אימעט מאך מעשה שאול, **רק המיעוט הוא לישראל שלא ימרדו במלכות לתבוע דמן בעצמם, כמאמר חז"ל שילחי מס' כתובות על פסוק השבעתי אתכם, רק השי"ת בעצמו ידרוש דמן מהאומות**... שהקב"ה ידרוש את נפש האדם של ישראל מידי האומות המשעבדים, וזהו התייצבו וראו את ישועת השי"ת, שה' ילחם לכם, **בל תתנו בדעתיכם למרוד באומות להלחם בעצמיכם**, ממש כשיטת ד"א, וזה שסיים ה' ילחם לכם, לא לשעה זו בלבד וכו'. (בשלח ב' ו')

—◆◆◆—

השלש שבועות כבר נשבעו על זה מהר סיני

רבי דוב בער טרייוויש

השבעתי אתכם בנות ירושלים, מקרא זה כפול ומשולש, ואמרינן שלהי כתובות ג' שבועות השביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה. וצריך ביאור היכן מצינו שבועה זו רמוזה בתורה. ונראה שהרי מושבעין אנחנו בהר סיני על כל התורה כולה, ובכללם דברי הברית שבתורה ובמשנה תורה, ושם מפורש שבאם יעברו אזי יגלו מארצם וימצא אותנו כל האלות, א"כ עכ"ח צריכין אנחנו לקבל הגלות, וז"ש בנות ירושלים הם הגליות. והא דכתיב בנות לשון נקבה, כמבואר במדרש בכמה דוכתי דכל הגאולות שהיו לישראל נקרא בלשון נקבה, כלומה שיש לה עוד צער הריון, ע"כ כתיב על כל גאולה שירה חדשה בלשון נקבה, אבל בהגאולה לעתיד ב"ב נאמר שיר חדש לשון זכר.

(ספר שיר חדש על שה"ר מח"ם רביד הזהב עה"ת,ריש בי דינה רבה בימי הגר"א)

—◆◆◆—

אף שיהי' רבים ושלמים מאריות גברו לא ידחקו את הקץ

החיד"א

השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו' (שיר השירים ג' י"ד), ג' פעמים כתוב בשיר השירים השבעתי אתכם, אפשר דאחד הוא **שבועה לבני הגלות**

אשר פזורים בד' כנפות הארץ שלא ידחקו את הקץ, והשני כנגד י' שבטים מעולמ"י עין והם יושבים לבטח ואבירים וחזקים, א' מהם ינוס אלף ושנים ינוסו רבבה, **שלא ידחקו הקץ**, והשלישי כנגד בני משה אשר מעבר לנהר סמבטיון **רבים ושלימים מאריות גברו, שלא ידחקו את הקץ**, וכנגד זה המה בכתובים ג' פעמים השבעתי אתכם. (חומת אנך, שה"ש ג' י"ד)

—◆◆◆—

הכתוב מלמד אותנו שלא ידחוק לגרום מיד ביאת המשיח לפי שאסור לדחוק הקץ

נועם אלימלך

או נפש אשר תגע בכל דבר טמא או בנבלת חיה טמאה או בנבלת בהמה טמאה או בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו והוא טמא ואשם (ויקרא ה, ב). פי' שהכתוב מלמד **שלא ידחק עצמו לכלות אותם** [הדינים וכחות הטומאה שהצדיק בא להמתיק] **לגמרי שיגרום מיד ביאת המשיח, כי אמרו חז"ל אסור לדחוק את הקץ**. רק והוא טמא פי' שהטומאה עדיין תשאר. אלא שיראה להמתיקם. וזהו ואשם לשון שממה ר"ל לעשותם משומם ומבולבל שלא יהי' בהם כח לשלוט כלל, ולהמתיקם עד שיבא משיח במהרה, ואז והעביר רוח הטומאה מן הארץ אמן. (פ' ויקרא בסוד"ה או נפש)

—◆◆◆—

הילדים רכים היינו שאסור לעורר את האהבה עד שתחפץ

בעל עבודת ישראל

ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך. ד"א שור זה יוסף חמור זה ישכר שנאמר יששכר חמור גרם ובניו של יוסף עומדים לכלות את עמלק ובניו של ישכר יודעים מה הקב"ה עושה בעולמו שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וכו' [נ"ב] כי מלחמת עמלק היה ע"י שהי' מכוונים השעה באצטרוגילין כמ"ש רש"י במלחמת מלך ערד, ובני יששכר יודעים בינה לעתים והחליף הזמנים ע"י התורה. וצאן אלו ישראל שנאמר ואתן צאני ועבד זה דוד שנאמר אני עבדך בן אמתך וכו'. [נ"ב] כי כל הפרשה הוא הכנה על הגלות עד ביאת מלך המשיח. וכן כל מעשה אבות היה סימן והכנה לבנים...**ויאמר אליו אדני יודע כי הילדים רכים וגו' זה משה ואהרן. [נ"ב] עפ"י מ"ש אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ**. (ספר שארית ישראל על המדרש)

—◆◆◆—

לא הודו לו חכמים לדחוק את הקץ

עבודת ישראל

והנה הצדיק איש אלקים מו״ה יעקב יצחק [החוזה מלובלין] אמר פי׳ הגמרא ביקש רבי לעקור תשעה באב שחל בשבת ואמר הואיל ואידחי ידחי, ע״ש, פי׳ שרצה לעקור צרת ת״ב כלל ועיקר, ולגלות הקץ ע״י שחל בשבת יום הקדוש, והואיל ואידחי ידחי לגמרי, **ולכן לא הודו לו חכמים כי אין לדחוק את הקץ**, עכ״ל. (פרשת מסעי)

—◆◆◆—

אנו מצווים לבלתי שלוח יד למהר גאולתינו ע״י פעולות, מן המקרא, ומן הקבלה, ומן הסברא, ומן הנסיון

רבי אברהם אב״ד עמדין*

אמנם היותנו מצווים לבלתי שלוח יד בשום אופן ובשום זמן למהר גאולתנו על ידי איזה פעולה מצדנו והיותנו מצווים לעבוד את אדוני הארץ בכל לבבנו ובכל נפשנו, מבואר מן המקרא, ומן הגמרא ומן הקבלה, ומן הסברא, ומן הנסיון.

מן המקרא, שכל הכתובים שבתורה שבאו על הגאולה אשר תבוא אחרי התשובה, לא נתייחס שום פעולת הגאולה לבני אדם, בלתי לד׳ לבדו, ושב ד׳ אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים. אם יהי׳ נדחך בקצה השמים משם יקבצך ד׳ אלקיך. ואמר עוד בשירת האזינו, כי ידין ד׳ עמו ועל עבדיו יתנחם, כי יראה וכו׳ ואמר וכו׳ יקומו ויעזרוכם וכו׳ ראו עתה כי אני אני הוא וכו׳ וכל הפרשה כולה. הרי שנתייחסה הגאולה בכל מקום אך ליכולת השי״ת לא לבני אדם.

מן הקבלה, שגם בכל הנביאים לא נתייחס ענין הגאולה זולתי לשמו הגדול והקדוש, בלתי שיהי׳ יד ישראל באמצע, ואין מן הצורך להביא כל היעודים, אשר יוכל כל איש ללקטם אחת אחת מדברי הנביאים, גם יאריך זכרם מאד וימלאו גליונות רבות. וירמי׳ הנביא הוסיף עוד בצוותו לאנשי הגולה שיתפללו בעד שלום אדוני ארצם אל ד׳, כמה שכתוב שם (קאפיטל כ״ט פסוק א׳) ואלה דברי הספר אשר שלח ירמי׳ וכו׳, ודרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה והתפללו בעדה אל ד׳ כי בשלומה יהי׳ לכם שלום. הנה הזהירם הנביא על שני דברים, האחד, ודרשו את שלום העיר

*עיין לקמן (עמ׳ ק״נ) בדברי בעל השואל ומשיב שמזכיר דברי הצרור החיים וכתב לאמר ״כאשר האריך הרב הגאון מו״ה אברהם ז״ל אבד״ק עמדין בחבורו היקר צרור החיים בחלק קץ הימין להראות לעיני העמים כח נפש הישראלי אשר מני אז הלכו בגולה עוד לא נשמע עליהם שמרדו במלכם, כי אם ישימו יד לפה, יחיל ודומם לתשועת ד׳, עיי״ש דבריו הקדושים והיקרים הנוזלים ממקור האמת והיראה הטהורה״, ומאחר שהחיבור הנעלה הזה הוא יקר המציאות וכל דבריו נוגעים לענינינו, לכן ראינו לנכון להעתיק כל דבריו כאן.

וכו' כלומר שלא תהי' דרישתם ומחשבותם למלחמה עלי', או להתקשר במרד, או להשתדל בשום דבר לרעתם, אבל דרשו את שלום העיר, שתהי' כל דרישת לשלומה ולתועלתה. השני, שלא תאמרו אם לא נעשה דבר לדעתה לא בפועל ולא במחשבה מצדנו, נתפלל אל ד' שהוא לבדו יעשה בידו החזקה לגדע קרנה ולהשפילה, גם זאת לא תהי' אמר ד', אבל והתפללו בעדה אל ד' וכו', ואל תאמרו אם נתפלל עלי' אל ד' להתמיד שלומה, א"כ תהי' הגאולה מתחת ידיהם, נמנע, לא כן הוא, כי בשלמה יהי' לכם שלום, כלומר לא שיבת שלומכם תלוי בהשבתת שלומה, אבל גם בשלומה יהי' לכם שלום, שהשם יכול להשפיע עליכם השלום המקווה אף בהיות גם לה שלום, לכן לא תחדלו מדרוש בעדה אל ד', ולהיטיב דרכיכם ומעלליכם, ויהי' גם לה גם לכם שלום.

מן הגמרא, דאמרינן בכתובות (דף קי"א ע"א) על שלש פעמים השבעתי דכתיב בשיר השירים: אמר ר' יוסי בר חנינא שלש שבועות הללו למה? - אחת שלא יעלו ישראל בחומה, פירש"י: בחומה, יחד ביד חזקה, ואחת שלא ימרודו באומות העולם, ואחת שהשביע הקב"ה את אומות העולם, שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי. ואמרו עוד שם: בצבאות או באילות השדה, אמר הקב"ה לישראל אם מקיימים אתם את השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה.

מן המכרא, הנה ארבע מאות שנה, ולפי דברי חכמינו ז"ל (שעמם מסכימים גם ספורי העמים) מאתים ועשר שנה, נתגלגלו אבותינו במצרים. ולא היו מפוזרים ומפורדים כמונו, אבל כולם היו יושבים יחד בפלך אחד בארץ צוען אשר נתן להם פרעה, באופן שהי' הדבר נקל להם להמתיק סוד ולהתייעץ יחד על איזה ענין מרד וכדומה. ושהי' בהן מן הגבורה ובלבם מן ההכנה ללחום מלחמה ולעשות חיל ביום קרב, נראה מן המלחמות העצומות שהי' להם אח"כ בעמלק ובסיחון ועוג ויתר מלכי כנען, כי גם עם הרפאים נלחמו, ומהענקים לא ידעו חתת, **ועם זה לא עלה על לבם בכל אותן הימים שהיו במצרים, עם העבודה הקשה אשר עובד בם, לחשוב מחשבות לפעול בזרוע כחם להוציא ממסגר אסיר, וצאת חפשי מבית עבדים, זולתי אנשי אפרים שמהרו את הקץ, ורצו לצאת בחזקה, ונענשו על זה ונפלו חללים לפני אנשי גת, וברור הוא שלא נטלו שאר השבטים שום חלק בקשר זה,** כי אם גם ידם היתה במעל, לא היו חדלים המצריים, כפי טבע אכזריותם, לנקום נקם רב מהנשארים, וזה לא שמענו ואבותינו לא ספרו לנו. אבל גם בסבל עבודת נוגשיהם הראו גבורת לבם, **כי בהיותם יודעים היות ביאתם למצרים והשתעבדו להם, מגזרת אלוק' עלימו, זעם ד' נשאו, עם אשר מביאם הוציאם, ומוחצהם רפאם, לא בחיל ולא בכח,** אך דודי שלח ידו ומפליא לעשות בידו החזקה ובזרוע הנטוי', בכחו הנפלא אשר לא ישוער, ויבא כגשם לנו אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם ויוציא עמו בששון ברינה את בחיריו.

גם אחרי הגלה יהודא, והי׳ עול בבל, מדי, ופרס, שנים רבות כמטיל ברזל על צוארימו, **לא עלה על לב איש בכל אותן הימים לשלוח ידו לשבר בריחי הכלא, ולנתק מוסרות שיעבוד העמים האלה,** עם שידענו מהם אשר הי׳ אמיץ לבם בגבורים בעמדם על נפשם בגזרת המן הרע (ולהלן נכבדות ידובר בענין זה אי״ה) והחיל אשר הלביש את רוחם אחרי כן, לצחוק עם מיעוטיהם לדברי סנבלט החורני אשר הרים ידו להשביתם ממלאכת בית ד׳ ועירו, **ועם זה, כל זמן שלא היו נגאלים, לא הי׳ גודר כנף ופוצה פה נגד לוחציהם. ובפירוש אמר הנביא זכרי׳ על הגאולה הזאת השני׳, לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ד׳ צבאות.**

יען כי מעת הי׳ ישראל לגוי, תחת כנפי אלקיו חסה ויהי׳ לו לבן, בהעותו - הכהו, שב - וירפאהו. הוא לבדו אסר את ידם בזיקי סבלות מצרים, וחמתו השפוכה בצדק על בנו הסורר, הוא לבדו החליף כח צורריו לגרשהו מנחלתו, לייסרו, ולענותו. לו היו ישראל עוזרים את עצמם כמעט בשוב ד׳ את שביתם, היו אומרים אנחנו אזרנו חיל, וזרועינו הושיעה לנו, ולא היו יודעים את ד׳ ולא הכירו את גדלו ואת גבורתו, באופן שלא הי׳ עולה מגלותם התועלת המכוון להשיב לב הבנים אל אביהם שבשמים - לא כן צוה ד׳. אבל איש לא ירים את ידו ואת רגלו, כל ימי היותם בשבי. וכאשר ייטב בעיני ד׳, הוא לבדו כאב רחמן באהבתו ובחמלתו ישוב ירחמנו. אלה המכות אשר הוכתי בית מאהבי הוא לבדו ירפאם, אלה המוסרות אשר בם יסור יסרני ד׳, הוא לבדו יסירם מעלי. ישבו בני ידמו אמר ד׳, והמוסרות ימאסו כמו מים; יחדו בשמחה וינצחו שיר, ואויביהם תרעץ ימיני, למען ידע ישראל כי לא אלמן הוא מאלקיו, ידו הכאיבם, וימינו יחבשם, הכם - ורפאם, יכירו כל העמים כי בני אל חי המה ומי אביהם, ושב ישראל אל עושהו, ישוב יטה אזנו אל מצות אלוק׳ אבותיו, ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד.

ועתה אחרי אשר יודעים אנחנו מפי כל הנביאים האמתיים, את אשר תהי׳ הגאולה האחרונה העתידה, בשיעור מן השלמות היותר אפשר, ובאופן היותר נפלא אשר כמוה לא נהייתה, עד שאמר ירמי׳ הנביא (קאפיטל ט״ז פסוק י״ד וט״ז) הנה ימים באים ולא יאמרו עוד חי ד׳ אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ד׳ אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון ומכל המקומות אשר הדחתי אתכם שמה; האם לא תגיד לנו הסברא הישרה, שאם הגאולות הראשונות הנה באו בלי שום עזר וסעד מצדנו, בלי שום מרד ומעל במלכים אשר ישבנו תחת שבט התנהגותם, עם היותם משימים עלינו עול ברזל כבד עלינו מנשוא, כאשר אמר ישעי׳ (קאפיטל מ״ז ח׳) קצפתי על עמי חללי נחלתי לא שמת להם רחמים, על זקן הכבדת עולך מאד. על אחת כמה וכמה הגאולה האחרונה שאנו מקוים ב״ב, אשר כפי הבטחתנו מפי כל נביאי ד׳, היו תהי׳ רבת השלמות הרבה מאותה שבבבל, עצומת הפלאות מאותה שבמצרים, והאומות אשר אנחנו תחת שבטם, מחסד ד׳ יתעלה מתחסדים עמנו

הרבה, ומקילין עולינו הרבה, ועיניהם נשואות עלינו ועל טובות כללותינו ופרטותינו כעל שאר עמי הארץ במקומותם למושבותם, **על אחת כמה וכמה שלא תשלוט ידינו במעשה ד׳ הגדול והנורא אשר הוא עושה עמנו! חלילה! לא במרד ולא במעל יהודא יעלה, לא בחיל ולא בכח ישבר עול יתק מוסרות, לא בשפוך דם, באנוק חלל, ישראל יעשה חיל!**

אבל, אך הוא העושה נפלאות גדולות לבדו, הוא הבורא לבות יצוריו ומטם כמים ברצונו, אך ימין ד׳ רוממה אשר אין שיעור ליכולתו, הוא יחל והוא יכל להושיע את ישראל, הוא לבדו ברוב ניסיו ונפלאותיו אשר תהיינה באחרית הימים, יאחד לבות כל דרי ארץ לעבוד עבודתו, ילהיב בקרב כל איש, אש האהבה לבנו בכורו, יטע בלב כולם הכבוד והפאר לעם זו חבל נחלתו, המורא והחתת מאיש אשר רוח אלקים בו, אשר צדק אזור מתניו ואמונה אזור חלציו, אשר חכמה ובינה, גדולה וענוה, גבורה וצדק, הוד וחן, בו יתאחדו, כולם יענו ויאמרו אליו משול בנו גם בנך גם בן בנך. ומברכותם יבורך ישראל בשובו לירושלים עיר הקדש, ובן ישי בראש נושא כתר מלוכה, מהולל מרבבות יושבי תבל, מפואר מכל אום, דגל השלום הולך לפניהם, וד׳ בראשם, הוא היום אשר אמר ד׳.

והנה אין כל חדש תחת השמש, כלומר שלא יבא שום דבר תחת השמש, אשר לא נמצא לו ערך עם ענין מהענינים אשר כבר הי׳ בימים שעברו, ודבר זה נתאמת גם בענינינו. הנה אמרו לנו חז״ל ששלמה המלך מלך בכל כיפת העולם כולו, וסופרי העמים עם שלא הזכירו שהיתה ממלכתו כללית, בזאת הודו שכל ארצות המזרחיים היו שומעים בקולו ולא שינו את תפקידו. ואיככה באה לו הממשלה הגדולה הזאת? לא בחרבו ובקשתו, כי לא שמענו ולא ידענו משום מלחמה, אשר הי׳ לו עם זולתו, ולא הי׳ כדוד אביו אשר לבו כלב הארי, וכמעט כל ימיו לא השיב חרבו אל נדנה, ועם זה לא היתה ממשלת המלך דוד גדולה כממשלת בנו המלך שלמה אשר ישב כל ימיו על כסאו בהשקט ובמנוחה, סבוב מכל מיני העונג הוכן אליהם הגו לקבלם, ואיככה נהייתה הממשלה הזאת? - אין זה כי אם רוח ד׳ אשר מלא את לבבו חכמה דעת ותבונה מכל אשר היו לפניו.

עוצם החכמה הזו, היא הגביהתהו בעיני כל המלכים מרחוק ומקרוב, אשר הרגישו בנפשם היות ערך מעלת איכות עצמם פחותה מאד, לעומת האיש הזה המפליא בחכמתו ובתבונתו כל רואיו וכל שומעיו, וחשבו את עצמם מכובדים ומוצלחים בהיות עליהם שבט מושלים מחוטר חכמה הלזה. וכמה חזקו חרצובות קשרי ההשתעבדות האלה אשר יד האהבה קשרם, מנחושתי הלחץ אוסרו בם על ידי דוד אביו מהתגברותו עליהם.

ואחרי אשר ידענו זאת באמתת היותו מאדונינו המלך שלמה, מה נפלאת היא בעינינו על האיש האלקים הזה, משיח אלקי יעקב, אשר כפי אשר הציגו אותו

הנביאים הקדושים לנגד עינינו, הננו רואים שמלבד אשר ישגה בחכמתו הרבה על המלך שלמה ועל כל אשר היו לפניו, עוד יושלמו אצלו כערך חכמתו כל המדות הטובות כולם, עד אשר לא תתראה בנוגה אור שמש חכמתו, וצדקתו, וענותו, וכל מדות נפשו, אף עב קטנה ככף איש, מה נפלאת היא כי תפול חתיתו מגודל התרוממות נפשו על כל מלכי ארץ, כי יראו קוטן ערכם נגד גדול היצורים הזה, ויתכבדו וישמחו בראותם עצמם תחת שבט חכמתו יחד נקהלו, כי ישמעון שמעו ורגזו וחלו.

מן הנסיון, הנה זה קרוב לאלף ושמונה מאות שנה אשר הוגל ישראל מעל אדמתו, ואפרים בעמים הוא יתבולל ובו מלכים ישורו. באותן הימים הרבים ההם, כמה שינויים נתהוו על פני כל הארץ, כמה עמים שברו עול מלכיהם, כמה עבדים התפרצו על אדוניהם, וכמה אדונים רחצו רגלי עבדיהם. אך אחת מעט היא, היא שה ישראל הנאלמה, אשר עם שהיו כמה פעמים רוב האומה מקובצים יחד, ויהיו כארבה לרוב, ומזרע דוד הי׳ עליהם לראש, כמו בימי הנשיאים וראשי גליות, **עם כל זה לא עלה על לבם מימיהם לצאת חפשי, ולקשור קשר להשיב המלוכה אליהם. אבל נאמנים היו כל עת בעבודתם למלכם ולאדוניהם, לא הרימו קרן, לא נשאו ראש, סבלו עול הברזל אשר הוטל על צוארם, ואכזריות חמה אשר שופך על נפשם בעתים הראשונים, מהגזרות והחרמות והשמדות ר״ל, באהבה, כי ידעו אשר יד ד׳ עושה כל אלה, הוא אמר ויהי ביום ההוא ישעה האדם אל עושהו ויט שכמו לסבול.**

אמת שמצאתי כתוב בקורות העתים אשר לרומיים, שבימי טריאנוס הקיסר, קשרו עם יהודה קשר בעיר הגדול האלקסנדריא של מצרים ועלה עליהם והרג בהם יותר ממאתים אלף. אבל בראשון אין מביאין ראי׳ מעיר פרטית על הכלל, שלא היו בקשר הזה.

ובשנית, שמחתי במצאי במדרש ריש אסתר מעשה זו ממש בענין נכון שלא הי׳ בהם שום עון אשר חטאו, אך אנשי רשע התעוללו עלילות עליהם, אשר לא עלה מימיהם על לבביהם.

וזה לשון המדרש: טרכינוס שחיק עצמות ילדה אשתו בליל תשעה באב והיו כל ישראל אבלים, נשחק הולד בחנוכה, אמרו ישראל נדליק או לא נדליק, אמרו נדליק וכל מה דבעי לימטי עלן, ימטי, אזלין ואמרין לישנא בישא לאשתו של טרכינוס, אילון יהודאין כד ילידת הוון מתאבלין, וכד מית ולדא אדליקו בוצינין, שלחה וכתבה לבעלה עד דאת מכבש ברבריין, בא וכבוש אילון יהודאין דמררו בך, סליק לאילפא (ספינה) וחשוב למיתי בעשרה יומין ואייתי רוחא בחמשה יומין הקיפן לגיונותיו והרגן, עכ״ל. ואין ספק שזה שקרא אותו המדרש, טראכינוס, הוא בעצמו זה שקראו אותו בספרי הקורות טראיאנוס, שאין כאן רק שינוי קצת בהברת הלשונות.

ומה שאמרו בסוכה ריש פרק החליל מהריגת אנשי אלקסנדריא בימי אלקסנדרוס מוקדון, הוא אותו המעשה עצמו שסופר במדרש זה, רק שנפל טעות פה או פה בהתחלפות השמות. תדע שהרי באותו מקום שם במדרש אמרו: ארשב״י בשלשה מקומות הזהיר הקב״ה את ישראל שלא לשוב למצרים, הראשון, כי את אשר ראיתם את מצרים היום לא תוסיפון לראותם עוד וכו׳, והשני, וד׳ אמר לכם לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד, ובשלישי, והשיבך ד׳ מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה. בשלשתן כפרו ובשלשתן לקו. הראשונה בימי סנחריב, דכתיב הוי היורדים מצרים לעזרה, השני׳, בימי יוחנן בן קרח דכתיב והי׳ החרב אשר אתם יראים ממנה וכו׳, ובשלישי בימי טרכינוס וכו׳ עכ״ל. ואם איתא דהאי מעשה דאלקסנדרוס שהביאו בסוכה, מעשה בפני עצמו הוי, הא הוי לי׳ ארבעה.

והסברא נוטה, שדברי המדרש הוא הנכון, שכפי אשר הסכימו כל סופרי הקורות, אלקסנדרוס בעצמו הניח אבן יסוד הראשון של אלקסנדריא של מצרים, כאשר כבש את ארץ מצרים מיד ממשלת פרס, אחרי הניצוח השני על דריוש מלך פרס, וזה הי׳ בשנת ששה למלכותו, ולא הי׳ אלקסנדרוס חי אחר זה כי אם שש שנים, כי יותר מי״ב שנה לא מלך. וקשה הדבר לאומרו שבזמן הקטן הזה של שש שנים, שכמעט נבנתה העיר על תלה, נתאספו שם מישראל עם רב כזה ונתיישבו בסדור הנפלא כמו שהזכיר שם בסוכה, והוא הרגן. אף גם שלא מצינו שהי׳ אלקסנדרוס במצרים כי אם זה הפעם הראשון שכבש את הארץ והחל בבנין העיר וקראה על שמו, כי אחר זה הי׳ הולך וכובש כל מדינות פרס, ונלחם על מלכי הודו ויכניעם ובשובו מת בבבל. לכן הנראה שדברי המדרש נכונים שלא הי׳ אלקסנדרוס אלא טראכינוס או טריאנוס שהי׳ כמה מאות שנים אחר אלקסנדרוס, ובפרט שנסתייעו דברי המדרש מחכמיהם כותבי הקורות.

הרי שלא כאשר ענו כותבי הקורות, שיהודים מרדו באדוניהם, כן הוא, רק לשון שקר ושפתי חלקלקות העידו עליהם דברים אשר לא כן, ואשר לא יזמו לעשות מעולם.

ומה שאמרו בתלמוד שבן כוזיבא מלך בביתר שתי שנים ומחצה עד שכבשוהו. כפי הנראה מדברי המדרש איכה לא היתה נלכדה ביתר עדיין בעת הזאת, עד שיכול אמיץ לבם מלהמסר ביד אויב להקרא בשם מרד, שאמרו שם על הפסוק בלע ד׳ ולא חמל (מדרש איכה ב, ב) חמשים ושתים שנה עשתה ביתר אחר חורבן הבית ולמה נחרבה? על שהדליקו נרות לחורבן בית המקדש, ואמר שם ששמחו שעתה כאשר נחרבה ירושלים, יהיו הם המטרפולין של מסחר וקנין כאשר היתה ירושלים מלפנים ע״כ ע״ש. באופן שלא הי׳ מלכות בן כוזיבא ענין מרד במלכות כלל, אבל הי׳ חרבן מלכותו סוף חורבן מלכות ישראל.

ודברים אלו עולים יפה להוציא מלב האומרים שר׳ עקיבא שהי׳ מעשרה הרוגי

מלכות, בדין נהרג, על שהי׳ מורד במלכות לפי שנטה אחרי בן כוזיבא. ולפי הדברים שדברנו הנך רואה שאיננו כן, וחלילה, חלילה לחשוב על התנא האלקי ר׳ עקיבא בן יוסף שהי׳ מורד במלכות. אבל, שהי׳ נוטה אחרי בן כוזיבא הוא אמת, אלא שבשעת מלכות בן כוזיבא בביתר, עוד לא הוסרה עטרת מלכות ישראל בעת הזאת, ולא בא עדיין צר ואויב בשערי, והי׳ ר׳ עקיבא דומה שלא תנוצח העיר הזאת לעולם, אבל בן כוזיבא שהי׳ גבור בגבורים וחכם שבחכמים והי׳ מזרע דוד ושלמה שהי׳ מולך בעת הזאת בביתר, הוא יציל את העיר ויהי׳ בתחילה מלך בביתר, ואח״כ יתגלו אותות השמים ויהי׳ ד׳ למלך על כל הארץ ויהי׳ בן כוזיבא המלך המשיח.

כמו שאמרו בסנהדרין (דף צ״ז ע״ב) שהי׳ ר׳ עקיבא דורש מה שאמר חגי: עוד אחת מעט היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ, שניבא על בן כוזיבא שיהי׳ משיח, כלומר קודם שיבא משיח עוד יהי׳ מלכות אחת ומעט היא, זה בן כוזיבא שמלך בביתר, ואח״כ אני מרעיש את השמים ואת הארץ, כמו שאמר הנביא ונתתי מופתים בשמים ובארץ, ואז יתגלה בן כוזיבא למשיח אלקי יעקב, כן חשב ר׳ עקיבא וטעה, כי נלכדה ביתר אח״כ ובן כוזיבא נהרג. באופן שלא הי׳ ר׳ עקיבא מורד במלכות חלילה, אבל הי׳ נאמן למלכו ולאדונו, דהיינו לבן כוזיבא שמלך בצדק ורצה להציל את עמו מיד שוסהו. ולחנם התאכזר הקיסר האכזרי הזה עם אותו צדיק זכרונו לטוב.

אבל שמרדו ישראל בשום מלכות אשר היו חונים תחת שבטו, זה לא נשמע עוד מעולם, והוא מטעם שעל זה נצטוו בשבועה כמאמר התלמוד כתובות שהבאנו למעלה, שהשביע אותם הקב״ה שלא ימרודו באומות העולם, ואמר להם אם אתם מקיימים את השבועה מוטב, ואם לאו הריני מתיר את בשרכם כצבאים וכאילות השדה.

ועל פי הדברים האלה האמורים באמת וצדק, מקרא אני דורש יפה יפה ב״ה, דהנה בנס אסתר הננו רואים מה שיש בו מן הקושי מאד. דכאשר גזר המן על היהודים לאבדם, כתיב: ויקראו סופרי המלך בחדש הראשון וכו׳ בשם המלך נכתב ונחתם בטבעת המלך, ונשלוח ספרים ביד הרצים אל כל מדינות המלך להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד וכו׳. וכאשר על ידי תשובת ישראל ותפלת מרדכי ואסתר נתהפך עלינו הגלגל לטוב, כתיב: ויאמר המלך אחשורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית המן נתתי לאסתר וכו׳ ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך, כי כתב אשר נחתם בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב, ויקראו סופרי המלך בעת ההיא וכו׳ ויכתוב בשם המלך ויחתם בטבעת המלך וכו׳ אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר להקהל ולעמוד על נפשם להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל עם

ומדינה הצרים אותם טף ונשים ושללם לבוז וכו׳ ע״כ.
וכל הרואה ובוחן בדברים אלה, יראה שיש במקראות האלה דברים מתמיהין מאד. דהלא בספרים שכתב המן על היהודים כתוב: בשם המלך אחשורוש נכתב ונחתם בטבעת המלך, ומה זה אם כן שאמר אחשורוש בהתהפך הענין, למרדכי ולאסתר, ואתם כתבו על היהודים וכו׳ בשם המלך וחתמו בטבעת המלך, כי כתב אשר נכתב בשם המלך אין לשנות, הא כיון שאין לשנות הספרים הנכתבים בשם המלך והנחתמים בטבעת המלך, לא הי׳ אפשר לו לשנות דברי המן, ואיך צוה כאן למרדכי ולאסתר שהמה יכתבו כטוב בעיניהם בשמו ויחתמו בשמו, אחרי שכל זה לא לעזר ולא להועיל יהי׳ לבטל ספרי המן. וגם על מרדכי ואסתר יקשה שעשו כן וכתבו בשם המלך וחתמו בטבעתו הספרים השניים, הא כיון שלא הושבו הספרים הראשונים שכתב המן, לא הועילו כלום בתקנתם.
ועל כולם יקשה מאד, מה זה אשר כתב מרדכי בשם המלך, אשר נתן המלך ליהודים להקהל ולעמוד על נפשם; וכי מי זה עצר את ידם אף בלא פקודת מרדכי להקהל ולעמוד על נפשם? הלא כל יראתם וחרדתם הי׳ שאחרי ששלח המן הספרים שלו אל כל עם ועם מדינה ומדינה, באופן שכל האומות של שבע ועשרים ומאה מדינה מלכות אחשורוש, היו עתידים ליום הזה להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, ואיך יעצרו הם כח אשר עם מיעוטם והתפזרותם אינם אפי׳ בערך שני חשיפי עזים מול רבבות גדודי עמים רבים העומדים עליהם לכלותם, לעמוד על נפשם והצל לקוחים למות; ואיזה תרופה הגיע עליהם מאגרות מרדכי, אשר כתב להקהל ולעמוד על נפשם, הלא מזה היו מתייראים? ואם גדול הי׳ מרדכי בבית המלך, היה צריך לבקש שחילי צבאות המלך יעמדו על ימין היהודים לעזרם ולהושיעם בעת צרה; לא שיניחם כאשר היו בלי שום תוספת תועלת, וכל דבריו וספריו אך דבר שפתים הוא. וכבר ראינו מה שכתבו המפרשים הגדולים, ודבריהם כדבש מתוקים, אבל עם זה עדיין לא הונח דעתנו בהם להתיישב כראוי על דרך פשוטם של מקראי קודש אלו.
אבל לפי דברינו אלה אשר באו פה, יבא הכל יפה ופשוט ומכוון על אמתתו. הנה מעת היתה ישראל לקדשו, מנוסים ועומדים היו בכל עת, כי לא בכח יגבר איש, ולא בחרב ובחנית יושיע ד׳ את ישראל, כבר נלחם ישראל עם סיחון ועוג וחיליהם גדולי הענקים והגבורים, כבר נלחם ישראל עם כל מלכי ארץ כנען העצומים והרבים, כבר הכה אחאב עם שבעת אלפים איש, מאה אלף רגלי מחיל ארם, והנשארים נסו על נפשם, כבר הרעים יונתן עם נערו אל כל מחנה פלשתים ויהומם והיו למשיסה לנו, וכמוהם הרבה. באופן שכאשר גזר המן על היהודים, לא הי׳ להם להמס לבבם כדונג מפני האש, אבל עם הרבות התשובה והתפלה, היו להם לבטוח בד׳ אשר לו לבדו המלחמה והי׳ להם לחזק לבביהם ולבטוח באלקיהם

אשר לא יטוש את עמו בעבור שמו הגדול, ולערוך מלחמה ביום קרב מול כל הקמים עליהם?

אמנם באמת, לא חוסן וגבורה הי' חסר, לא החיל ואמיץ לב אשר הי' להם בארצם, כולו כלה ואיננו. אכן השבועה שאמרנו למעלה שהשביע ד' את ישראל בלי שום תנאי, שלא ימרודו באומות בכל עת גלותם, היא אשר אסרה את ידם לבלתי ירימו יד או רגל למרוד במצות המלך. ואם חמת מלך מלאכי מות. ולפי שבאו סופרי המן בשם המלך ונחתם בטבעת המלך, לא היו רשאים להוציא חרב מתערה להציל את עצמם ולסמוך על הנס, כי אז הוסיפו חמת ד' עליהם בעברם על השבועה אשר השביעום, והיא לא תצלח. לכן היו טומנים ידיהם בצלחת לבלתי ימרודו במצות המלך. ולא הי' כחם אלא בפה, להרבות בתשובות וצומות ולבקש מד' שירבה להשיב אפו, והוא יגאלם מיד צריהם.

וכאשר חסד אל סבב הגלגל וירד המן ומרדכי עלה, ואסתר בקשה מאת המלך להשיב את הספרים מחשבת המן בן המדתא וכו', אמר המלך להם: ראו שאת אשר הי' ביכולתי לעשות לכם, עשיתי, הנה בית המן נתתי לאסתר ואותו תלו על עץ, ואתם ג"כ תכתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך, ר"ל כטוב בעיני חכמתכם, כי תדעו שכתב אשר נכתב בשם המלך אין להשיב, ואם כן הפקודה הנכתבת ע"י המן בשמי ונחתם בטבעתי אין להשיב עוד, לכן תכתבו כטוב בעיני חכמתכם על דבר היהודים שיהי' להם להועיל.

והנה בחכמתם וצדקתם כן עשו, שלא השיבו הספרים הראשונים כלל, אלא שבספרים הראשונים לא הי' כתוב רק שהמלך צוה להשמיד את היהודים, אבל לא צוה את היהודים שלא יעמדו על נפשם להציל את עצמם, אך היהודים היו יראים מחטוא לד' בהרימם יד נגד מצות המלך, ולכן לא הכינו את עצמם למלחמה כלל. על זה כתב מרדכי בפירוש בשם המלך ונחתם בטבעת המלך, שהוא, ר"ל המלך, מרשה את היהודים להקהל ולעמוד על נפשם להשמיד וכו' את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם; שדבר זה אינו מתנגד כלל לספרים הראשונים. וכיון שנתנה להם רשות מאת המלך לעמוד על נפשם, והיו יודעים שלא יהי' להם עון בדבר זה, לא חששו לבקש עוד מאת המלך עזר וסעד, אבל שמו באלקים כסלם, בטחו בישועתו, וישובו ויחיו העצמות היבשות, שבו ונתעודדו הלבבות הנרדמות, וילבשו חיל ויאזרו גבורה, ומי יתייצב לפני בני אל חי עת עיניהם אל אביהם שבשמים, ובימינם חרב נוקמת? - וכן הי' להם כי הפיל ד' חתת ומגור מסביב להם, יראו שונאימו ויבושו ויחגרו ממסגרותיהם, ומה נראתה השגחת השי"ת בזה, ועוצם נסיו ונפלאותיו בימי הגאולה האלו, כי מראשית, כל גויי הארץ דמו להשמידם, וישראל - כאשר אמרו חז"ל - לא שלחו יד רק בזרע עמלק, ואין איש מכל העמים אשר עלה על לבבם לעמוד לבני עמלק לעזרה, כי יראה ורעד יבא בם, ויתחבאו, ולא

יראו החוצה. כן הוא ענין הכתובים בלי ספק, והוא פשוט ומקובל מאד ב"ה.
(ספר צרור החיים בחלק קץ הימין, נדפס באמשטרדם בשנת ה'תק"פ)

—◆◆◆—

הגלות היא לטובתינו, לכן גזר עליהם שלא ידחקו

ערבי נחל והנה כל בחינות הללו היה לישראל בהיותם עדיין במצרים, כי ירושה היא להם מאבותיהם. והוא, כי לכאורה יפלא על עונש המצרים במצרים, והלא גזירה היתה מאת ה', אך כי ה' לא גזר עליהם רק גירות אבל העבדות הוסיפו המצרים מעצמם, וז"ש הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, ר"ל אני איני גוזר רק גירות אבל הסוף יהיה ועבדום וענו אותם מעצמם ועי"ז וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי. והנה ארז"ל (כתובות קי"א ע"א) שהשביע השי"ת לישראל שלא ידחקו את הקץ שלא יתפללו יותר מדאי, כי בכל עת שישראל מתפללים הרבה מוכרח ה' כביכול למלאות רצונם, **ובהיות יודע ה' כי צריכין הם להיות בגלות לטובתם לכן גזר עליהם שלא ידחקו ומאחר שהיא גזירה מלפניו דבר אלהינו יקום ולכן אין ישראל דוחקים.** (פרשת בא)

הנה הקב"ה השביע את ישראל שלא ידחקו את הקץ, כי דבר הבא בעתו ובזמנו כבר נתלבש הדבר תוך הטבע ואין מונע ואין שטן ופגע רע לכן בא יבא הדבר ההוא בנחת ולא בצער, **משא"כ אם ידחקו הקץ** דהיינו שירבו בתפלה אף כי א-ל כביר לא ימאס ויבא הגאולה קודם זמנו יהיו **הרבה מקטרגים ויהיה הדבר ההוא בהרבה צער ויסורין.** (פרשת תולדות)

—◆◆◆—

ג' שבועות השביע הקב"ה את ישראל, ולא נשמע מעולם עלינו שום שמץ דופי בפינה זאת

מהר"ץ חיות תשובה להגאון מהר"ם סופר ז"ל שהיה אבד"ק פרעשבורג להסיר השגותיו אשר שלח לי על ספרי תורת נביאים מכונה אלה המצות.

א) ז"ל הגאון מפ"ב, כתב רו"מ דף א' ע"ב וז"ל, דרך משל שלא להפר ברית שכרתו עם אומה מושלת, ושלא לבקש אהבת אומה אחרת ע"כ, הנה לא ביאר רו"מ כוונתו על איזה קרא נתכוון, אם על צדקיהו שנענש שהפר בריתו עם נבוכדנצר, זה היה מפני שנשבע עיין נדרים (מ"ט ע"ב). אך נ"ל שלא נתכוין מכ"ת אלא על דברי ירמי' אשר נאמר שמה והתפללו על שלום העיר, כי בשלומה יהיה לכם שלום ע"כ דברי הגאון הנ"ל.

הנה באמת גם אני כוונתי על מה שאמר ירמי׳ בחזיונותיו דרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה, והתפללו בעד האל ה׳, כי בשלומה יהיה לכם שלום, וע׳ מדרש תנחומא פ׳ נח פיסקא צא מן התיבה, זש״ה אני פי מלך שמור אמר הקב״ה משביע אני עליכם, שאם תגזור מלכות גזירות קשות אל תמרדו עליה, בכל עבר שהיא גוזרת עליכם, אלא פי מלך שמור, ע״ש.

ועיין כתובות (קי״א ע״א) ג׳ שבועות השביע הקב״ה את ישראל, שלא יעלו בחומה ושלא ימרדו באומות, עדיין אנחנו עומדים באמונתינו, זה זמן ארוך אשר אנחנו מפוזרים בין האומות בכל אפסי ארץ, תחת ממשלת אומות ואמונות שונות, **ולא נשמע מעולם עלינו שום שמץ דופי בפינה זאת, שיהיו ידינו במעל לבוא בקושרים נגד אומה מושלת**, וכלל גדול נתנו חז״ל בכיוצא בזה דינא דמלכותא דינא, אפילו לענין מסים וארנוניות. (כל ספרי מהר״ץ חיות, ספר תורת נביאים המכונה אלה המצוות)

—◆◆◆—

דבר זה ירושה לנו מאבותינו שלא למרוד במושל, אלא לצפות לישועת ה׳

מהר״ץ חיות וזה היא הענין בהגדת פסח וירעו אותנו המצרים שנאמר הבה נתחכמה לו פן ירבה, היינו דפרעה חישב על תכונת נפשנו שהיא רעה, ונתן אותנו לאנשים רעים תרבות חטאים, חושבי מחשבות זרות לצאת מארצו ביד חזקה נגד רצונו, ולבו פחד כי אם נרבה אזי נתחבר עם שונאיו לצאת מארצו ביד חזקה, כמו שפי׳ במדרש פ׳ שמות ועלה מן הארץ, היינו שינשאו מן השפלות אשר היו עד כה.

אולם אנחנו בעצמנו מעולם לא עלתה ולא יעלה על מחשבתינו כזאת, כי דבר זה ירושה לנו מאבותינו שלא למרוד במושל, בלתי אם שולח ה׳ מלאכו לפנינו להוציא אותנו בנסים יוצאים מגדרו של מנהג עולם, אזי גם המושל והשר הוא מוכרח להודות ולהגיד כי ד׳ הוא הצדיק, ויד ד׳ תעשה זאת.

וכן יהיה בגאולה העתידה אשר אנו מצפים ומיחלים אליה בכל רגע, אזי ברצות ה׳ יעלה כל המין האנושי למעלה נשגבה עד שלא יהיה בשום אופן צורך וזכר למרידות, ומלחמות וכלי קרב בין איש לרעהו ועם בעם, וכמו שבאו ע״ז ההבטחות והיעודים בכתבי קודש. אכן טרם בא האיש המקוה חלילה לנו **להרים יד במלך ולעבור על דתו**, ומובן וירעו לנו המצרים שנאמר הבה נתחכמה לו וגו׳, הביא מקרא זה לראי׳ שלא לבד שעבד אותנו בפרך, ועינה הגוף בכל מיני מרדות, עוד זאת הוסיף להרע לנו במה שחישב רע על תכונת נפשנו ונתן אותנו למורדים, אשר

כל היום מגמתינו לעשות שכם אחד עם שונאיו להרים יד בהמושל, ולא ידע מזה כי לא מחשבותיו מחשבותינו, אנחנו שמנו רק בה׳ מבטחנו, **שהוא בעצמו יפדה אותנו רק ע״י נסים יוצאים מנדר הטבע ולא ע״י מלחמות ומרידות**, וכיוצא בזה פי׳ מהר״י אברבנאל דף קע״ח קע״ט קע״ו.

(כל ספרי מהר״ץ חיות, ספר תורת נביאים המכונה אלה המצוות)

—◆◆◆—

מחוייבים אנחנו רק להזמין עצמנו להיות ראויים להגאל, אבל לא לעורר האהבה ולדחוק הקץ בכח

חת״ם סופר ובן[מדרש] רבה פרשה זו ויקרא אל משה כל ת״ח שאין בו דעה נבלה טובה הימנו צא ולמד ממרע״ה וכו׳ ולא נכנס אלא א״כ נקרא שנאמר ויקרא אל משה ע״ש שאין זה לשונו, ויש לתמוה חדא מה שייך לומר ת״ח שאין בו דעת א״כ איננו ת״ח והרי זה כאילו אמר חכם שהוא שוטה אינו חכם, ותו מ״ט דוקא נבלה טובה הימנו, ועוד וכי זה צריכים ללמוד ממרע״ה שלא יכנס בלי קריאה והא אפילו ההדיוטים יודעים, ואילו היה צריך ללמוד ממרע״ה ממילא תו לא שייך לומר מי שאינו כמרע״ה נבלה טובה הימנו. לבוא אל המכוון בעזה״י...

ומלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא ומקרא מלא דבר הכתוב (שיר השירים ב׳ ז׳) השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, **ואמרו חכמינו ז״ל שילהי כתובות** (קי״א ע״א) **שהקב״ה השביע את ישראל שלא לדחוק הקץ, ומחוייבים אנחנו רק להזמין עצמנו להיות ראויים להגאל, אבל לא לעורר האהבה ולדחוק הקץ בכח**, וה״נ כל נביא יחיד שראוי להשראת השכינה בכלל שבועה שלא לעורר ולדחוק שתשרה עליו שכינה, וברוך בן נרי׳ התלונן יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי, שלא התנבא, ובאת התשובה אשר בניתי אני הורס וגו׳ ואת תבקש לך גדולות אל תבקש (ירמיה מ״ה ורש״י שם)...

והנה שבועה הנ״ל היא גזירה נחרצה ״בצבאות או באילות השדה״, ולא קנס מיתה סתם, אלא החמיר עליו בטרפות חיות השדה, ואמרו חכמינו ז״ל במסכת שבת (ק״ח ע״א) דנבילה עדיפא מנהרגה בידי אדם, ומכל שכן נטרפה על ידי חיות, ומשל לשנים שנתחייבו מיתה, אחד הרגו מלך, ואחד הרגו אספקליטור. זה שהרגו מלך חשוב טפי, והכי נמי נבילה עדיפא שהרגה מלך, ע״ש.

ואם כן זה המעורר אהבה של מעלה, גרוע משארי חייבי מיתה בידי שמים שיהרגם מלך, והוא גרוע שיהיה טרף לצבאות ואילות. והן הנה דברי המדרש הנ״ל ת״ח שאין בו דיעה דבר הלמד מענינו דמיירי מת״ח גדול ומופלג וראוי לרה״ק, והוא

דוחק לעורר האהבה ואינו לומד ממרע"ה שלא נכנס בלי קריאה, וזה הת"ח דוחק השעה בזה לכאורה הוא חייב מיתה כדכתיב אחת דתו להמית, אלא שנבלה טובה ממנו, שהוא טרף בפי חיות היער ויהרגו אספקליטור ולא המלך.

(דרשות חתם סופר דף קנ"ב דרוש לז' אדר שני פרשת ויקרא תקפ"ו)

—◆◆◆—

סעודת החתונה עושין בבית הכלה והחתן בא לשם, לרמז כי הכלה כנס"י לא תקום מעצמה עד בוא דודה החתן כביכול להקימה

בעל בני יששכר

ונ"ל עוד שהנהיגו כן [היינו שהכלה עושה סעודת הנשואין] עפ"י דברי הזהר על הפסוק נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל, היינו שלא תהי' עוד הגאולה כגאולות האחרות אשר בתולת ישראל באת בהחזרה [לבית] דודה החתן וקיבלה. ובגלות החל הזה שבועה היא שהשביע הקב"ה אם תעירו ואם תעוררו וכו' וצריכה בתולת ישראל להמתין עד בוא [דודה] החתן אלי' להקימה. וזה הפירוש נפלה ולא תוסיף קום מעצמה עד בוא דודה להקימה, כמד"א ביום ההוא נאום ה' אקים את סוכת [דוד הנופלת]. ולרמז זה תיקנו הסעודה בדורות האחרונים בבית הכלה. ובוא יבא החתן אלי' לשמחה כימי עולם. לא כימים הראשונים שבאת [הכלה] לבית החתן והיתה הסעודה בבית החתן. והנח להם לישראל כל ענינים בנבואה הם כי בני נביאים הם.

(ספר ברכה משולשת, מסכת חולין פרק ה' משנה ג')

—◆◆◆—

שבועת אלקים, שלא נמרוד באומות

מהרא"ל צינץ

אני פי מלך שמור. היינו מלכי אומות שאנו חוסים תחת צל כנפי חסדם, ולא נמרוד בהם ח"ו, כי הוא יתברך השביענו, כדאיתא בפרק בתרא דכתובות (קיא, א) **שהשביע הקב"ה לישראל שלא ימרדו באומות.**

ועל דברת שבועת אלקים. שהשביע אותנו שלא נמרוד בהם חלילה. אדרבה, מחוייבים אנחנו לזכור ולהזכיר לבנינו את אמרי חכמינו ז"ל המסולאים והיקרים מפז "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע", **ולהכיר טובה וחסד למלכי האומות ירום הודם בהכנעה גמורה, בישרת לבב ובכל אשר לאל ידינו.**

(ספר מלא העומר קהלת ח, ב)

—◆◆◆—

השביעם שח"ו לא יעלה על רוחם לעלות בחזקה כחומה כ"א בעת שיעלה רצון השי"ת

רבי שלמה ב"ר יודא אבן גבירול

השבעתי וכו'. שהקב"ה השביע אותם שלא ימרדו בהמלך שהם חוסים בצלו ולא יעלו בחזקה, כמ"ש ירמי' הנביא לישראל (כ"ז, י"ב. כ"ט, ז'), ומבואר בזה, להיות שהאומה הישראלית בין אומות אחרות **ונפשם הומה לעבוד ה' בארצם, ופן תתן התחכמות בנפשה איך להמלט ולעלות לירושלים למען עבוד ה'. לזה השביעם שח"ו לא יעלה על רוחם כאלה לעלות בחזקה כחומה כי אם בעת שיעלה רצון השי"ת**, ויהיו נאמנים למלכם ולפקודתו ואהבת ארצו. והיא הערת מוסר למתבונן איך לשמור פקודת המלכות. (שירי שלמה שה"ש ח' ד')

—◆◆◆—

לא יוסיפו הבל שנצא בזרוע

רבי מרדכי יוסף מאיזביצא

במה טומנין, טומנין בכסות ובפירות ובכנפי יונה ובנעורת של פשתן דקה ובנסורת של חרשים (שבת מ"ז ע"ב, מ"ט ע"א). "במה טומנין", היינו **שנוכל להטמין כח חיותינו שלא יכבה בגלות**, ואסרו חכמים דבר המוסיף הבל, היינו **שלא ירעים בנו כח לצאת בזרוע ולדחוק את הקץ**, כדאיתא בגמרא (כתובות קי"א ע"א) שהשביע הקב"ה את ישראל, וזה פי' "טומנין בכסות", היינו במצות ציצית שהיא מגינה עלינו, "ובפירות", הם בארבעה מינים שבלולב, "ובכנפי יונה", היא תפילה ותפילין כמו שמצינו באלישע בעל כנפים (שבת מ"ט ע"א), וכמו שנתבאר על פסוק ויד תהיה לך, "נסורת של חרשים" היינו תכלית יסורין, כמו שמבואר בגמרא (פסחים קי"ח ע"א) אלמנה בתרנגולתה יתום בביצתו, "ונעורת של פשתן דקה" היינו גמילות חסדים, כל אלו מגינים עלינו **ולא יוסיפו הבל שנצא בזרוע, רק בשיאיר לנו השם יתברך.** (מי השילוח, על מס' שבת פרק במה טומנין)

—◆◆◆—

אין אנחנו רשאים לעשות שום פעולה לבוא אל המנוחה ואל הנחלה ולעלות ולכבוש ארץ ישראל

רבי צבי הערש לעהרן*

ואנחנו וכל אחינו בני ישראל מאמינים בני מאמינים בד' ובתורת משה עבדו שבכתב ושבע"פ, נאמין באמונה שלימה בביאת המשיח כחזון נביאי ד', וכמפורש בדברי הרמב"ם ז"ל (סנהדרין פ"י מ"א) כי הוא אחד מיסודי אמונתינו הקדושה.

---

*המכתב הזה נשלח לכל גדולי הדור (ובתוכם רבינו הכתב סופר, מהר"י אסאד, הייטב לב, המהר"ם שיק ועוד)

וגם נאמין באמונה שלימה במצוה הכתובה בכתבי הקודש (משלי כ״ד כ״א) **ירא ד׳ בני ומלך ועם שונים אל תתערב**, ובמה שאמרו חז״ל (כתובות קי״א ע״א) **א׳ מן השבועות שהשביע הקב״ה את ישראל** [הוא] **שלא ימרדו באומות העולם, ואין אנחנו רשאים לעשות שום פעולה לבא אל המנוחה ואל הנחלה, גם אם יהי׳ לנו כפלים כיוצאי מצרים שלופי חרב מלומדי מלחמה אין אנחנו רשאים לעלות ולכבוש ארץ ישראל, כי אם נשמור ונצפה עד שיחפוץ הקב״ה לגאלינו ולהביאנו לנחלת אבותינו, ויראו כל העמים כי ד׳ צבאות גואלינו.**

ובכל מקומות מושבותינו נקיים גם דברי הנביא (ירמיה כ״ט ז׳) ״ודרשו את שלום העיר״, ודברי המשנה (אבות פ״ג מ״ב) הוי מתפלל בשלומה של מלכות, ועבדים אנחנו למלכים ושרים אשר בארצות ממלכתם נשב, ולא נתערב עם שונים, ולא עם פריצי בני עמינו המחבלים כרם ד׳ צבאות.

ואנחנו בה׳ נעלוזה, ונשמח בדברי תלמוד תורתו הקדושה ובמצותיו וחוקותיו, עליהם נמסור נפשינו כאשר עשו אבותינו, כי מוצאיהם מצאו חיים ויפיקו רצון מד׳. (נדפס בשו״ת ריב״א (מהאחרונים בשנות ת״ר), או״ח-יו״ד סימן א׳)

—◆◆◆—

מחויבים אנו להכיר טובתם ולא למרוד בהם

כתב סופר כבר אמרו חז״ל (כתובות דף קי״א) ג׳ שבועות השביע הקב״ה את ישראל ואחד מהנה שאל תמרדו באומות, ואנו מחויבים בכבודם, ואחז״ל (אבות פרק ג׳) הוי מתפלל בשלומה של מלכות היינו של מלך ויועציו עיי״ש בתוי״ט, ואנו מחויבים להכיר טובתם שאין מוחים בידינו לשמור דתינו, נהפוך הוא רוצים בקיום הדת של כל אומה. (דרשות כתב סופר, דרוש לשבת שובה, תר״ו)

—◆◆◆—

מאת גאוני אמסטערדאם, ובראשם הרה״ג ר׳ צבי הערש לעהרן ז״ל שהיה ראש קהילת היראים באמסטערדאם, ונשיא כולל רבי מאיר בעל הנס, ולחם במסי״נ נגד מחבלי כרם ה׳ צבאות שהתפשטו אז בארצו ובארץ אשכנז. והחתם סופר כותב לו בתשובותיו (ח״ה חו״מ סי׳ ט׳) הרבני הנגיד המפורסם צדיק ונשגב וכו׳. והגאון וצדיק ר׳ יהודה אסאד זצ״ל כותב עליו בתשובותיו (שו״ת יהודה יעלה ח״א או״ח סי׳ ה׳) ובריך רחמנא מהקים מלכין דשדר לן רב חינא וחיסדא דומה למלאך ד׳ צבאות הוא נשיא הארץ עטרת תפארת בני עמינו נגיד ומצוה מקודש מקודש החסיד ורב בתורה ויראה המפורסם כבוד שמו מוה׳ צבי הירשל לעהרן הי״ו בטובי אמשטרדם ואחוזת מרעהו שלש ריעים אהובים כסא ושלחן של ארבעה רגלים בל ימוט לעולמים. כי מאז נודע לנו למשגב מהותם וטבעם להטיב ולהשפיע שפע רצון טוב בעין טוב. כאשר שמענו ונדעם מפי רבותינו הקדושים אשר בארץ החיים המה קדש ישראל לה׳ אשר שלחו מתם מכתב פתוחי חותם קודש לה׳. מצדקת פזרונם ומן השמים הסכימו למעשיו מקובלים מאז ומלפנים בלי משוא פנים. וכרמם היה כרם יפה ביתר שאת ויתר עז כן עתה וגם לעתיד מבקשים אנחנו את פני הרב הצדיק יסוד עולם מוה׳ צבי הירש לעהרין נ״י להיות רועה נאמן לשה נדחה צאן קדשים כאשר עד הנה באמונה הוא עושה כל מעשיהו רד עם אל ועם קדושים נאמן יהי חן ה׳ עמו ויעל. עכ״ל.

טבע בני ישראל, אשר הוחק עליהם מאת הבורא מני הלכו בגולה, שלא למרוד במלכם, אלא הם כשה נאלמה

שואל ומשיב הבה נתחכמה לו פן ירבה והי' כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ. וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם (שמות א, י-יא). לכאורה יפלא שזו עצה נבערה, שאם בהיותם חפשים נתייראו מהם אולי ילחמו בם, אף כי כאשר ישימו שרי מסים עליהם ויענו אותם כאשר תקראנה מלחמה בודאי ילחמו בם הלא שבעתים.

אך לפענ"ד נראה דהענין הוא, כי כבר נודע שזה **מטבעי בני ישראל אשר כן הושם לחק עליהם מפי הבורא אשר לא ימרדו במלכם** בהיותם בשבי כל אומה ואומה הם כשה נאלמה, **ולדעתי זה שכוונו חז"ל בכתובות דף קי"א ששלש שבועות השביעם הבורא ואחת מהם שלא ימרדו באומות, והיינו שכן השביעם ונתן להם בטבעם שיהיו נכנעים ומקבלים עליהם עול מלכות והגלות באהבה**, כאשר האריך הרב הגאון מו"ה אברהם ז"ל אבד"ק עמדין בחבורו היקר צרור החיים בחלק קץ הימין להראות לעיני העמים כח נפש הישראלי **אשר מני אז הלכו בגולה עוד לא נשמע עליהם שמרדו במלכם, כי אם ישימו יד לפה, יחיל ודומם לתשועת ד'** (איכה ג' כ"ו), עיי"ש דבריו הקדושים והיקרים הנוזלים ממקור האמת והיראה הטהורה.*

ומעתה כל עוד שהם חפשים היו מתיראים מהם שלא ימרדו בהם, אבל כל ששמו עליהם שרי מסים, ידעו כי יד ד' עליהם להיות בגולה עד יום פקד אותם לטוב, הם יעמדו עד בוש והם אסירי התקוה.

וגם לדעתי מה שאמר שם אח"כ (שמות ב' כ"ג) ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה, וישמע אלקים וגו', והנה המאמר וירא אלקים את בני ישראל (שם כ"ה) לא נודע מה ראה בם.

ולפמ"ש אתי שפיר, **כי באמת בני ישראל לריבויים כי כאשר יענו אותם כן ירבה וכן יפרוץ, א"כ היה בידם ללחום בעד נפשם, ובפרט אחרי כי עשו בהם שונאיהם כרצונם והיו שוחטים ק"ן ילדים בכל יום כדרשת חז"ל, א"כ מה להם ולחייהם, הלא טוב להם מותם מחייהם בעוני וצרות כאלה. ורק כי היו אסירי התקוה, כי יוסף אמר להם בעת מותו** (בראשית נ' כ"ה) **פקד יפקוד אלקים אתכם, והיינו כי לא יעשו דבר, רק שד' יפקוד אותם, והם שמרו הצוואה הלז, ולכך כשמת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה, לא לבם הלך להקהיל קהלות ולהמתיק סוד לעמוד על נפשם במלחמה**, ורק צעקו לד', וזה שכתוב וירא אלקים את בני ישראל, והיינו

*והעתקנו דבריו לעיל עמוד ???.

שראה והכיר בהם בתכונתם כי הם "בני ישראל", אשר לבם נכון בחוזק בטחון באמונתם כי ד' יחוש מפלט להם, [וזה] וידע אלקים.

וזה שאמר אח"כ, כששאל משה רבינו לד' (שמות ג' י"ג) כי באמרם מה שמו מה אומר אליהם, לא השיב לו כי ילחמו, ורק פקד פקדתי אתכם (שם ט"ז), ואח"כ כתיב (שם ד' ל"א) וישמעו כי פקד ד' את בני ישראל וכי ראה את עניים, והיינו שהוא ולא אחר, כי ישראל אין צריכין לשום דבר.

וזה לדעתי מה שאמר משה רבינו בשליחותו של הקב"ה, וא"ל (שם ג' י"א) מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל מארץ מצרים. ולכאורה יפלא מאד שמשה רבינו יסרב לקול ד' אשר שלחו, אך באמת ד' אמר לו בתחלה לך ואשלחך אל פרעה והוצא את בני ישראל, והבין הוא כי הקב"ה רוצה שהוא יוציאם בתחבולות אנוש, והוא ידע כי בני ישראל מצד טבעם לא ירצו לעשות שום פעולה, וע"ז אמר מי אנכי כי אוציא את בני ישראל, וע"ז השיב לו כי באמת ישראל לא יעשו דבר, רק שהקב"ה בכבודו יצילם.

וזה שהזהירם משה אח"כ (שם י"ד י"ד) ד' ילחם לכם ואתם תחרישון, כי באמת הם לא יעשו דבר, רק ד'. וראה פלא, כי גם בהיותם בליל שמורים והיו יודעים כי יצאו, עוד לא יצאו עד אשר שלחם פרעה (שם י"ב ל"א). ולו היה בעל המחבר הנ"ל עולה על רעיוניו כדברים האלה היה שמח מאוד, כי זה מסכים לדעתו.

וזה לדעתי מה שתמצא שבכל שופט ושופט טרם מלך מלך היה צריך להעיר אותו שילחם, ולבסוף נמצא שידיו היו רב לו, ועכ"ח משום שלא ידע שמותר לו ללחום לא היה מוצא שום כח, ואין ללחום עד שיעירו אותו מן השמים. וגם בשאול בתחלת מלכותו נתיירא מלמלוך וללחום, משום שמצד טבע היה כן נטוע בלב.

(דברי שאול, פ' שמות ד"ה הבה. וע"ע מזה בדברי שאול עה"ת מהדורא קמא, סוף פרשת פקודי)

—◆◆◆—

מה שחשש פרעה "והיה כי תקראנה מלחמה" היה רק על האפיקורסים, משא"כ מהכת היראים והצדיקים לא עלה מורא על ראשו, מאחר שהם מושבעים ועומדים שלא ימרדו ושלא יעלו בחומה, בודאי לא יעברו על אזהרה זו

משכיל אל דל

ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצו במאוד מאד ותמלא הארץ אותם, ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו, הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ (שמות סימן א' פסוק ז', ח', ט', י').

וצריך להסביר איזה מורא עלה על ראשו של פרעה שעבור כן אמר פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה, **אפשר לפרש המשך הפסוקים, ועי״כ יתישב גם דבר זה, דהנה אחז״ל** (כתובות דף קי״א) **על פסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים. אמר ר׳ יוסי בן חנינא השביע הקב״ה את ישראל שלא ימרדו באוה״ע,** וקהלת אמר אני פי מלך שמור, ושלמה אמר (במשלי) ירא ה׳ בני ומלך, וירמי׳ אמר דרשו את שלום העיר, וגם אחז״ל על פסוק כי צורם מכרם וה׳ הסגירם. הקב״ה אמר לאברהם שיבררו לבניו מלכות תחת גיהנם, ופרעה ראה שיש בישראל שני כיתות, הרוב מנין ובנין מהם הן המה היראים מד׳ ומתורתו ודבר ה׳ יקר בעיניהם: והן המה הנקראים (ארטאדאקסען) וכת השני המה הכופרים, ואפיקורסים המחדשים והמהרסים ומלעיגים ומתעתעים בד׳ ובנביאיו ותמיד סריותם בפיהם ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו, ואיתא (בתנחומא) על פסוק ותמלא הארץ אותם, שנתמלא מהם כל בתי תרטיאות וקרקיסאות, וזה הוא אפשר כוונת המשך הפסוקים ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אותם (בתנחומא) הנ״ל מש״ה אמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום, אותו עם ההולכין (בטעאטער) ושאר מקומות כאלו. ע״כ אין מכניעים ערפם ולבם לעול מלכות שמים ולעול התורה והמצותיה. מעתה יש לדאוג כמו שלא איכפת להו וניקל בעיניהם לעבור על ומושב לצים לא ישב, ועל והגית בו יומם ולילה, ועל ודברת בם ולא בדברים בטלים, ועל ללכת בהם אי אתה רשאי לפטור מהם, **כן קרוב הדבר או למיחש מיהא בעי שיעברו גם על פסוקי אלה המזהירים שיקבלו עליהם עול מלכי אומות, ולא למרוד בהם, ויכול להיות כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו.** מש״ה הבה נתחכמה צריכים אנו להתחכם עליהם למען ענותם. **אבל מהכת היראים והצדיקים אין לי מורא ולא עלה על דעתי כלל וכלל להרהר אחריהם ולחשוד אוותם באלה, שהרי מצות ה׳ ודברי נביאיהם יקר בעיניהם מאד, ומאחר שהם מושבעים ועומדים שלא ימרדו ושלא יעלו בחומה, בודאי לא יעברו על אזהרה זו:**

(**הגה**) הגם שמתפללים בכל יום שלש פעמים על בנין ירושלים וצמיחות קרן משיחם, מה שהכת הכופרים אין עושים כן, מעתה נהפוך הוא שיש סברא יותר לירא מהיראים שימרדו מאהבתם אל ארצם ומשיחם, לא כן הוא כי הבקי והמבין בענינים האלו יודע **ששני אלו הדברים לצפות לגאולה, ושבועה שלא ימרדו באומות, באמת דברים אחדים המה, כי כשיגיע זמן שיבא משיח צדקינו [לא תהי׳ גאולתן וישועתן ע״י נצחון של בו״ד ותשועת אדם]** אז לא יראו ולא ישחיתו, ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה, וכתתי חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות, ויקוים הפסוק והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לד׳ בצבים ובכרכרות, ומלאה כל ארץ דעה לעבדו שכם אחד, ואז אהפוך אל עמים שפה ברורה

לקרא כולם בשם ד׳, והיתה מנוחתו כבוד, ואליו גוים ידרושו, והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך, ומלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו, ואלי׳ יבשר על הרי ישראל ויכריז בא שלום בעולם, בא ישועה לעולם, בא טובה לעולם, ובת קול ישמע ממרומים לאמר לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו, אלו אחינו ישראל מעבר לנהר סמבטיון, ולאחינו מתחת הרי חשך, ולדבר זה אנו מתפללים לד׳ שנזכה לדברים אלה במהרה, אבל עד אותו שעה אנו עבדים נאמנים למס ולארנוניא ולכל מס המלך והשרים לכל מלך ומלך שאנו יושבים תחתיו, משא״כ להכת הכופרים בד׳ ובתורתו שאינם מאמינים בכל הדברים הנ״ל - וגוף הדבר שמתפללים על זה באותן ארצות שמלכיה ושריה המה אנשי חסד ובעלי יושר ונותנים להם כל מיני חירות ודרור כאחד האפרתים ואזרחי הארץ, עיין (מא״ד ח״ד דף ע״ג ע״ב) משום שכמעט שליש קיום התורה תלוי בישיבות אה״ק. (משכיל אל דל חלק ד כלל ג פרט ד שאלה ה - ע״ע בזה כלל י פרט ה שאלה א)

—◆◆◆—

חכז״ל תקנו ברכת הטוב והמטיב לאות לבנ״י למסור הנהגת האומה ביד השי״ת ושלא לנסות להתקומם בכח עצמם

רבי שמשון רפאל הירש

מרד בר כוכבא נתגלה כטעות רבת פורענות, והיה צורך להזהיר את בית ישראל בכל הדורות שלא יחזרו על הנסיון הזה, כי לא בכוחם ובעוצם ידם יחזירו את עטרת ישראל ליושנה. לא, חובה עליהם למסור את עתיד האומה להנהגת השי״ת לבד. משום כך כאשר הוקל לאומה אחרי תבוסתה ונתנה לה רשות לקבור את מאות אלפי חללי ביתר, ובכך ראתה את תחילת הרווחה, התקינו חכמי יבנה את ברכת הטוב והמטיב שהיא ברכה רביעית של ברכת המזון. **ברכה זו קובעת לנצח את מפלתה בדברי תודה, כדי שנלמד לקח לדורות עולם,** שנסיר את דעתנו מעזרת בשר ודם ונשליך את יהבנו על השי״ת לבדו. הוא הטיב, הוא מטיב, הוא ייטיב לנו וכו׳, הוא גמלנו, הוא גומלינו, הוא יגמול בעדינו, הוא ימלוך עלינו, הוא ישבור עול גלות מעל צווארנו. עכ״ל.

הטוב והמטיב. בשלוש הברכות הללו נדלו אותם הענינים, שעליהם צריך לשים לב מן התורה בברכת המזון. בשעה שמרד בר כוכבא בימי אדריאנוס הוכיח את עצמו כסטיה הרת-אסון, מצאו שזהו הזמן להזכיר לתודעה היהודית לעולמי עד את האזהרה, **לעולם לא לנסות שוב בכוחות עצמם להקים את העצמאות הלאומית. אלא יש להניח עתיד לאומי זה לשקול דעת של הנהגת ה׳ לבדו.** אי לזאת, כאשר האומה המדוכאת והנרמסת נשמה שוב לרווחה, אז קידמו בברכה את עצם נתינת הרשות לבדה, לקבור את מאות הרוגי חללי ביתר, וראו בכך ראשית תקופה טובה

יותר. לאור מאורע זה ניתקנה ע״י חכמי יבנה ברכה נוספת לברכת ״ובנה ירושלים״. בברכה זו הוכרזה ההודאה: ה׳, ואך ה׳ לבדו, בעבר כולו ובהווה נתן ונותן כל טוב, בו שמחנו ושמחים עכשיו, הוא לבדו הוא, ממנו ית׳ נוכל לייחל בעתיד כולו לאותו הטוב, שאנו מקווים, הוא הטיב, הוא מטיב, הוא ייטיב לנו וכו׳, הוא ימלוך, הוא ישבור וכו׳, רק הוא ית׳. (סידור תפלות ישראל, ביאור על ברכת המזון ברכת הטוב והמטיב, עמוד קמ״ח)

—◆◆◆—

ברכת הטוב והמטיב נתקנה על קיום האומה בגלות, ומורה על ההנהגה האלקית בבנין ירושלים וארץ

רבי מאיר שמחה מדווינסק

ויש להבין מה שאמרו (ברכות מח:) הטוב ומטיב ביבנה תקנוה על הרוגי ביתר וכו׳, דצריך הסבר, דעל ענין פרטי יתקנו חכמים ברכה קבועה, ועוד דעל שנוי יין צריך לברך הטוב והמטיב, וזה פלא מדוע רק על יין. ועיין תוספות פסחים (קא ד״ה שנוי) ורא״ש ברכות (פ״ט סימן טו) בזה. והבאור, דכל ברכת המזון נתקנה על בנין האומה אשר נבנית ציבחר ציבחר באצבע ההשגחה, וזה בהשגחה פרטית במן במדבר ונזדככו נפשותם כל מ׳ שנה ולמדו מושכלות אלדים, וכמאמרם (מכילתא בשלח יז) לא נתנה תורה אלא לאוכלי מן כו׳, והיה להם ארץ וירושלים מרכז הארץ ובהמ״ק ששכן שמו עליו והתנהג בנסים רצופים תמיד, אמנם הטוב והמטיב תקנו על קיום האומה הבודדת במועדיה להיות הולכת בגולה זה אלפים שנה והיא קיימת ברוחה ובהודה ותפארתה וכל כלי יוצר עליה לא יצלח (ע׳ ישעיה ס״פ נד). והנה אחר החורבן חשבו כי קיומה בלתי אפשר ועתידה לכלות ולנדוד כהצוענים בלא תפארת אדם, **כאשר ראו כי בביתר לא נושעו ע״י מלכות בן כוכבא שגדולי עולם היו מוטעים בו** (איכה רבה ב-ה), אמנם כאשר ראו כי עמד מלך חסד אחר וגזר עליהן קבורה כדאמרו ירושלמי תענית (ד-ה), הבינו כי ישראל שה אחת בין ע׳ זאבים (אסתר רבה י-יא), ובחסד ד׳ ע״י מלכי חסד יחליף כח ויוסיף דעת, וכאשר יהמיון גלי הים לשוטפם יבוא הרוח וישקטים ע״י מושלי ויועצי ארץ אשר לבבם ביד ד׳ (ע׳ משלי כא, א) המלאה חסד, **לכן תקנו הטוב והמטיב על קיום האומה, ומקיום האומה הפלאי למדנו כי נאמנו דברי נביאנו ודברי אבותינו אשר הנחילו לנו מורשה באמונת אומן כל ההנהגה האלקית בבנין ירושלים וארץ**, לכן המלכיות של הני ברכות תקנו להזכיר בהטוב והמטיב, ולכן על יין תקנו הטוב והמטיב, כי זה מפלאות תמים דעים אשר אומה כזו בנימוסים כאלה אשר אסר להם החיתון, וכמו שאמרו (איכה רבה א-כט) על קרא גלתה יהודה כו׳ מתוך שאוכלין ושותין כו׳ אין גלותן גלות כו׳, וישראל שאם נגע עו״ג ביינו אסור לו לשתות ומדיח כוסו ג׳

פעמים כמו שאמר המן (מגילה יג:), ובכ"ז הן מתקיימין בגולה, אין זה רק צדקת פזרונו בישראל (שופטים ה, יא וע' פסחים פז), ובעה"ב יודע להפקיד כליו (תנא דב"א פ"י מעשה), ושכינה גלתה עמהם (מגילה כט) לסוכך עליהן בגדפין דילה הוא כבוד השי"ת ויתעלה ודו"ק. (משך חכמה דברים ח, י)

—◆◆◆—

הפדות שלו והציות שלנו

רבי שמשון רפאל הירש

פדות שלח לעמו צוה לעולם בריתו. את הפדות שלח ה' לעמו **ועל מנת לזכות בה לא היינו צריכים לעזור לו.** אולם את שמירת בריתו וקיומה ציווה לנו לעולם. **הפדות שלו והציות שלנו.** (פירושו על תהלים קיא, ט)

—◆◆◆—

שתי השבועות נתקיימו ע"י בני ישראל אל נכון

רבי שמשון רפאל הירש

שלש שבועות - אומרים חכמינו ז"ל - השביע הקב"ה בהיות ישראל בארצות גלותו: **א) כי בני ישראל אל יעפילו בכוח ובזרוע נטויה, לבנות ולכונן בחזקה את חומת ארץ ירושתם. ב) לבל ימרדו באומות, הלא הוא, כי בל יהגו בגד, מרד ומעל בארצות גלותם, רק יהיו נאמנים אל המדינה אשר קיבלה אותם לשבת בתוכה.** ג) כי האומות בל יציקו ובל ישעבדו את עם ישראל עד למותר (כתובות קי"א א'). **הן אמנם שתי השבועות הראשונות נתקיימו ע"י בני ישראל אל נכון, כפי אשר יעידו ויגידו על זה "לוחות דברי הימים" מדור דור,** אך ע"ד השבועה השלישית ישפטו האומות והמדינות את עצמן. (חורב דף 435)

—◆◆◆—

מעולם לא שמו על שכמינו דרך הגאולה ע"י חיזוק ותיקון אדמת קודש

רבי שמשון רפאל הירש

להרב **צבי הירש קלישר**, אב"ד טהורן

נכבדתי לדבר מכ"ת נ"י מיום ג' העבר, אשר בשנים יאשימנו מעלתו נ"י חינם. הספרים אשר שלח מ' אלי זה שנתיים עשיתי שליחותו. את הס' הא' המצאתי ליד האדון וו. דרטה"ש דפה, והשאר מסרתי ליד מוכר ספרים קויפמאן לעשות את מבוקש מ', וגם לא חדלתי מהודיע מ' כל זה בכתב תשובתי מאז.

ואם דעתי קצרה מהכיר את הטוב והאמת אשר יפרחו כפי דעתו הרמה מהשתדלותו בענין ישוב א"י, ואת אשר לבבו למצוה וגם חובה גדולה יחשוב, לקט שכלי לא כן ידומה. ואני בעניי אשר אין לי עסק בנסתרות **אין טוב לי כי אם** להחזיק **בדרך הכבושה מאבותינו** קדמונינו **נ"ע, אשר לא שמו לנגד עינינו כי אם** להיות **חרדים בכל מאמצי כחנו** לתקן **דרכנו בדרך התורה לפני אלוקינו** ולהרים **מכשול מקרבנו, ולצפות לגאולה בכל יום אם** בקולו **נשמע. ומעולם לא שמו על שכמנו דרך הגאולה ע"י** חיזוק ותיקון **אדמת** קדש, **כי אם ע"י** חיזוק ותיקון **לבבנו ומעשנו לתושיה.**

ואם השגתי קצרה מראות עלות שחר הגאולה בקרוב כמה בתים גדולים כעת למלכות, אשר כמעט כולם זולתי האדון האחד והיחיד דפה יצ"ו רחקו מדרכי התורה והמצוה, ועם חדשים פורקי עול הדת ימנו. **והוכיתי בסנורים מלדמות בלבבי אשר** קלי **הדת יבחר אלקי' להיות שלוחים לפניו.** ואם לא יכולתי להכיר בהשתדלות להרבות עבודת אדמת קודש, כי אם דרך טוב למעט העוני והמחסור אשר אחינו ב"י על אדמת אבותינו נאנחים תחתיהם אם הי' אפשר, אכן מה אעשה כל הבאים משם וכל מיודעי אשר היו שם יבטיחוני כי מן הנמנע לבוא בזה לשום תועלת המועיל באמת, מחמת צוק העיתים וקלקול מצב המדינה. וגם דאגתי לא תנוח אשר רק בזה נעשה עוד מכשול על אדמת קדש בחלול שבת ובעבירה על מצות התלויות בארץ, כאשר כל זה כבר גיליתי לד"ר לוריא מפפדד"א אשר כתב אלי בענין הזה. הלא עם כל זה רק אתי תלין משוגתי, אם שגיתי, וה' הטוב יכפר בעד. ולא אמרתי מכל זה מאומה ברבים לעיני כל ולא אמרתי קבלו דעתי ולא היה מעולם כוונתי לתת דופי ופגם במכ"ת ובכל המחזיקים בעצתו אשר דעתם הרמה מסכמת עם דעתו, והלא אין לאדם כי אם ראות עיניו. ואם רק כולנו כוונתנו רצויה ורק עשות מצות בוראנו כפי ראות עינינו מגמת פנינו, זה יעשה וזה יחדל וזה יקבל שכר על הדרישה כמו זה על הפרישה, וה' הטוב יכפר על השוגג והמשגה. ובזה יצאתי ידי חובתי בענין הזה.

וה' יאיר עינינו ויציל דרכינו מלכד וימהר לשלוח מלאך בריתו אשר הבטיחנו לפנות דרך לפני משיחו והשב לבב כולנו אל אבינו שבשמים, ויחיש גאולתנו ופדות נפשנו כאות נפשו.

יום א' ט"ז שבט תרכ"ד לפ"ק.

(שו"ת שמש מרפא, אגרות ומכתבים י"ב)

—◆◆◆—

את אשר המה למצוה גדולה יחשובו היא בעיני עבירה לא מעט

רבי שמשון רפאל הירש

ב"ה פראנקפורט ע"מ יום ה' ט' למב"י תרמ"ו לפ"ק.

שלוכ"ט לכבוד החכם התורני והרב הנכבד והמפואר כש"ת מוהר"ר יעקב הלוי ליפשיץ נ"י.

זכיתי לגי"ה ואת כבוד מעלתו נ"י הסליחה אם גם היום יקצרון מלי, ולא אבוא כ"א בקצרה לפי צורך הענין.

הנה ע"ד מהר"צ קאלישער ז"ל לא נודע לי ולאנשי בריתי מאומה, ואין לתמוה על זה כי אני הייתי מתנגד מוחלט למה"ו קאלישער ז"ל בענין זה, אשר יותר משלשה וארבעה פעמים כתב אלי ושלח כתביו וחבוריו **והפציר בי לעמוד לראש עצתו בענין ישוב א"י**, עד אשר לבסוף בא אלי בתוכחות עלי און כאלו אני מעכב הגאולה וכו', **ובקשתיו להרף ממני בדבר זה, כי את אשר המה למצוה גדולה יחשובו היא בעיני עברה לא מעט**, ואם כן אי אפשר כלל לבא בזה לעמק השוה עמו, וכתבתי אליו טעמי ונמוקי אז מצאתי מנוחה ממנו וכו' וכו'.

זו"ז אין אתי כעת כי אם ברכת החיים והשלום כנפשו ונפש מכבדו ומוקירו בלב תמים.

הק' שמשון בן לא"א כמה"ו רפאל הירש זצ"ל

(נדפס בספר מרא דארעא ישראל דף כז)

—◆◆◆—

אפילו שכבר גדלה רשעת הגוים עד שראוים להגאל על זה באה השבועה

רבי צדוק הכהן מלובלין

ואתחנן אל ה' וגו' ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי וגו'. ופירש רש"י מספרי הרבה מזה שמור לך וכו', היינו לעולם הבא. ובפשוטו הוא על פי שאמרו (סוטה י"ד.) מפני מה נתאוה משה רבינו לכנוס לארץ ישראל וכי לאכול מפריה הוא צריך וכו' אלא הרבה מצות וכו' ואינן מתקיימין אלא בארץ ישראל אכנס אני לארץ וכו'. ועל זה אמר לו רב לך לעולם הבא וכמו שאמר בגמרא שם מעלה אני עליך כאלו עשיתם. אבל מכל מקום קשה כיון שרצון משה רבינו ע"ה היה לקיים המצות מה יועיל לו על זה השכר הלא הוא רצה רק בקיום המצות ולא בשכר המצות ובודאי היה עובד שלא על מנת לקבל פרס.

אך הענין על פי שאמרו (כתובות קי"א.) שש שבועות הללו למה וכו' ושלא ידחקו את הקץ ופירש רש"י שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי, והיינו שיש שהיה כח בידם להרבות בתפלה והיו פועלים בתפלתם לקרב את הקץ כעין שמצינו בר"ח ובניו (ב"מ פ"ה ע"ב) ועל זה היה השבועה שלא ידחקו את הקץ. וכן הפירוש כאן רב לך בידי לעולם הבא, היינו בעד דבר זה שלא תפציר בתפלה, כי אם היה מפציר בתפלה היה כח ביד משה רבינו לפעול בתפלתו לבטל הגזירה אבל רצון השם יתברך היה שישאר משה רבינו ע"ה בחוץ לארץ כדי שעל ידי זה יכניס גם דור המדבר לעתיד כמו שנאמר ויתא ראשי עם וגו' וכמו שאמרו (מדרש תנחומא חקת י') תהא בצדן ותבא עמהם. וזה שאמר רב לך בידי לעולם הבא לא בעד שכר המצות רק בעד זה שלא תרבה בתפלה אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה כיון שכן הוא רצוני.

וכן המכוון בהשבועות שלא יעלו ישראל בחומה ושלא ימרדו באומות העולם ולכאורה למה צריך שבועה על זה כיון שלא יהיה הזמן והרצון מהשם יתברך בודאי לא יהיה בכחם לעשות מאומה וכמו שמצינו שנאמר אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו וגו'.

אך הפירוש שלא יעלו בחומה, היינו אף שיעלה על דעתם שהם ראוים לגאולה וכמו שאמרו (פסחים פ"ז ע"א) אני חומה זו תורה וכו', וכן נדרש (שהש"ר פ' ח') אם חומה היא זה אברהם וכו' אם מעמיד הוא דברים כחומה וכו' אני חומה וכו' ואעמיד מעשים טובים כחומה. **וזהו שלא יעלו בחומה שלא ירצו דוקא לעלות בכח החומה אפילו כשיראו שהם ראוים ויש להם תורה ומעשים טובים כחומה על זה היתה השבועה שלא יעלו בחומה. ושלא ימרדו באומות העולם, היינו גם כן כשיראו שכבר גדלה רשעת הגוים עד שראוים להגאל על ידי זה על זה בא השבועה שכיון שהקץ לא נגלה וכל זמן שלא עלה ברצונו אין אתנו יודע אם ראוים לגאולה מצידם כנ"ל.** וכן אם נתמלא סאתם של האומות העולם שאין הקדוש ברוך הוא נפרע מן האומות עד שעת שילוחה (כמ"ש סוטה ט'). (פרי צדיק פרשת ואתחנן אות א')

—◆◆◆—

חלילה לאיש הישראלי לבקש תחבולות ולחשוב מזימות ואך לה' התשועה

רבי אליהו חיים מייזל

ועתה כבוא לידי מכתבם היקר עם מכתבי הרבנים הגאונים והצדיקים שי' לא אוכל לעצור ברוחי מלהשיב פני כבודם. והנני אומר לכבודם: **הציונים אינם דורשים לציון, הם אומרים ידינו תרום ושפתינו אתנו, ולתשועת ה' לא ייחלו, ואדרת ציון לבשו להונות בה רכי לב ולצודם בחרמם,** כהברדלס אשר בפגשו איש ירקד לפניו, יצחק גם יבכה עד אשר ימשכהו בחבלי הוללותו אל חורו,

ונפל לפניו ואז ימיץ לשד מוחו. וע״כ כל איש אשר יראת ה׳ בלבבו ירחק מהם, אל ילך בדרך אתם וימנע רגלו מנתיבותיהם. **יאמין כי לא ביד אדם תשועתינו, ואך לה׳ התשועה**, ילך בדרך התורה כאשר הורו לנו רבותינו לאהבה את ה׳ ולאהבה את עמו ואת כל האדם, ואז ה׳ יהא אור לנו וממרום ישלח לנו את הגואל האמיתי. **וחלילה לאיש הישראלי לבקש תחבולות ולחשוב מזימות. אנו אין לנו רק ליחל אל ה׳, הוא תקותנו והוא ירחמנו.**

הנני הדו״ש באהבה מצפה לישועה

אלי׳ חיים מייזל אב״ד דק״ק לאדז

ג׳, ג׳ טבת תר״ס לפ״ק

(נדפס באור לישרים עמ׳ 53)

—◆◆◆—

לצאת מן הגלות בחזקה ולגאול א״ע בכח עצמם הוא נגד תוקף אמונתם ותקוותם של ישראל

מהרש״ב מליובאוויטש

ובפרט לקבל צורה כזו **לצאת מן הגלות בחזקה ולגאול א״ע בכח עצמם, זאת לא יוכל כל המחזיק בתומ״צ לפעול בעצמו בשום אופן, כי זה נגד תוקף אמונתם ותקוותם של ישראל, אשר המה מקוים ומצפים לישועה בביאת משיח צדקינו בב״א**, ויגאלו גאולת הגוף וגאולת הנפש ויתעלו בעילוי מעלה העליונה, אשר בתקוה זו דוקא המשורשת בנפשם ימצאו מרגוע לנפשם, ובזה דוקא המה חיים בחיי הגלות המר ומתחזקים בקיום התומ״צ, ולא כהבטחת הערצל שיבטיחום להיות ממשלה בפ״ע ולחיות חיי גשמיים, אף אם נטעה את עצמנו ונחשוב שיש בידו לפעול זאת, ימצאו תענוג נפשם, ובתקוה זו לבד לא היו יכולים להתקיים תחת עול הגלות, כ״א בהתקוה בגאולתם ופדות נפשם אשר יגאלנו השי״ת על ידי משיח צדקינו בב״א. (קונטרס ומעיין מבית ה׳)

—◆◆◆—

גם היו האנשים האלה שלמים עם ה׳ ותורתו אין לנו לשמוע להם לדבר הזה, לעשות גאולתנו בכח עצמינו

מהרש״ב מליובאוויטש

בדבר שאלתם אודות הציונים והבאנק שלהם, הנני להשיב להם בקצרה:
א) **הנה אם גם היו האנשים האלה שלמים עם ה׳ ותורתו**, וגם היה מקום לחשוב שישיגו מטרתם, **אין לנו לשמוע להם לדבר הזה, לעשות גאולתנו**

בכח עצמינו, והלא אין רשאים גם לדחוק את הקץ להרבות בתחנונים ע"ז (רש"י כתובות דקי"א ע"א ד"ה שלא לדחוק את הקץ ועמ"ש במדרש רבה שיר השירים פ"ב על פסוק השבעתי אתכם) וכ"ש בכחות ותחבולות גשמיים, דהיינו לצאת מהגלות בזרוע אין אנו רשאים, ולא בזה תהיה גאולתנו ופדות נפשנו, ובפרט שהוא נגד תקותנו האמתית כי כל צפיתנו ותקותנו הוא שיביא הקב"ה לנו משיח צדקינו בב"א ותהי' גאולתנו ע"י הקב"ה בעצמו, כמ"ש במדרש רבה על פסוק כי עמך מקור חיים, כי גם הגאולה שהיתה ע"י משה ואהרן לא היתה גאולה שלמה וחזרו כו', וכ"ש הגאולה שע"י חנני' מישאל ועזרי' כו' גם שעשו עפ"י נבואת ירמיהו ועפ"י נביאים האחרונים שהיו עמם. ובהגלות הזה עלינו לצפות רק לגאולתנו וישועתנו של הקב"ה בעצמו, שלא ע"י בשר ודם, ותהי' גאולתנו שלמה. (נדפס באור לישרים דף 57)

—◆◆◆—

העברה על השבועות הוא דין גרמא לכל הצרות שסובלים כלל ישראל עתה, ודמינו ובשרינו הפקר ה"י

רבי ישראל זאב מינצבורג להנז"ל...

ב"ה. יום ז' מרחשון, תרפ"ב, ירושלים.

הודות להשם שנשארנו לפליטה מהפרצות שהי' בעי"ק ת"ו. השם ירחם עלינו הלאה, לע"ע היינו בפחדים, ועלה על רעיוני מאמר חז"ל בכתובות קי"א ע"א אם אתם מקיימין את השבועה מוטב וא"ל אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה, **ואחת מהשבועות הוא שלא ירחקו את הקץ בעונם או שלא ידחקו את הקץ, וכפי הנראה דין גרמא לכל הצרות שסובלים כלל ישראל עתה, ודמינו ובשרינו הפקר**, ובכל זה יש לנו להנחם ולקוות שכבר הגיע קצם ע"י שנתמלאה סאתם בשיעבוד שמשתעבדין בישראל יותר מדאי, והם מושבעין ועומדים ע"ז, כמבואר שם...

ידידו דושו"ט כל הימים. ישראל זאב מינצבורג

(שארית ישראל סי' מ"ד, דף קי"ח)

—◆◆◆—

יוסף לא התודע להם קודם הזמן כמו שלא יתכן לדחוק את הקץ

שם משמואל ובמדרש (פ' ויחי) נעשו בני ישראל אגודה אחת התקינו עצמן לגאולה. ובכן יש לומר דכל מה שהתאפק יוסף ולא התודע להם לא ממנו הי',

אלא כמו שלא יתכן לדחוק את הקץ למהר את הגאולה קודם הזמן, כן לא הי' יכול להתודע טרם הגיעה העת, ומ"מ אף שאנו מושבעים שלא נדחוק את הקץ שפירש"י (כתובות קי"א.) שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדי, עדיין נשארה לנו עצה למהר הגאולה, היינו לעשות אגודה אחת וכבמדרש (פ' ויחי) הנ"ל, אך כמעט אין הדבר בידינו כי תוקף הגלות עושה פירוד ואינו מניח להתאחד. (פרשת ויגש)

—◆◆◆—

לימוד לדורות שלא יעלו בחומה ולא יעלו מעצמן כמו שעשו בני אפרים

רבי מאיר שמחה מדווינסק

פקוד יפקוד אתכם והעלה אתכם וגו'. הנה למדם **כי לא יעלו בחומה** עד בא נביא מהשי"ת ויאמר פקד וכו', **וזה לימוד לדורות שלא יעלו מעצמן, ולא כמו שעשו בני אפרים** שהקדימו הקץ, וגם אם יאמר להם הנביא שיעלו לארץ אחרת הוא נביא שקר, רק שיאמר שיעלו לארץ אשר נשבע לאבותינו וכמו שהיה במשה רבינו ודו"ק. (משך חכמה פ' ויחי)

—◆◆◆—

לא הי' רצון רבותינו לעשות התחכמות לדחוק השעה

לבושי מרדכי

להרב הה"ג המפורסם וכו' מו"ה יונתן שטייף נ"י דומ"ץ דקה"י פעסט יצ"ו

אחדש"ה. ע"ד אשר ענותנותו הרבני להתייעץ ע"ד חברה בענין ישוב אה"ק, דבריו כנים וטעמו נכון מאוד יען כי ביד הציונים הממשלה, ומי יודע מה יגזרו על הקבוץ כזה, וידוע מ"ש מ' הגאון מהר"י אייבשיץ בספרו אהבת יהונתן פ' ואתחנן בהפטרה עה"פ מה תעירו ומה תעוררו וגו' דאפי' כנסת ישראל יצמדו יחדיו לילך לא"י ואוה"ע מסכימים אל תלך לתמן כי אינו אלא רצון לפי שעה, ומי ידוע אם לא יתחרטו ויגזרו גלות אחרת קשה מראשון, עד שתחפץ ר"ל עד שיגיע זמן אמתי וגו' עיי"ש ועיי' בסידור יעב"ץ בהקדמה הנקרא סולם בית א-ל אחרי אשר האריך והרבה בשבח ומצות חיוב לישוב א"י כי בח"ל אין ד"ת מתקיימי' בידינו, כי השר המשכח שולט כאן ומציון תצא תורה וגו' ושם מי שיש לו עושר ונכסים ולא נחסר לו מזונות יעלה ויצלח וישב על התורה ועל העבודה, אבל לרדוף לקנות נחלה בארץ הטובה זה הבל וחלי רע, ושוב כתב להצטדק על עצמו עיי"ש. וע' בתורת משה למרן חת"ס פ' שופטים על הפטרה במקרא מה נאוו על ההרים רגלי מבשר

משמיע שלום וגו' קול צופיך נשאו קול יחדיו ירננו כי עין בעין יראו וגו' אשר ראוי הי' כמה פעמים להיות גאולה שאינו שלימה או יותר מזה גאולה ממש כמו בבית השני אבל קול צופיך וגו' אבותינו אינם חפצים בגאולה כזו בכח רצון אוה"ע רק עין בעין יראו בשוב ה' ציון עיי"ש.

וצ"ע לכאורה ממ"ש במס' שבת [צ"ל גיטין ח', ובב"ק פ' ע"ב] וכן קיי"ל באו"ח סי' ש"ו סי"א דכותבין בשבת ע"י גוי שטר מכירה בקנין בית משום ישוב א"י ואפשר דוקא בית לדור כמ"ש ג"כ רבותיי לפני כמה שנים, אבל לא שדות וכרמים. ושמעתי מפי מ"ו הרב הגאון המובהק אבדק"ק גרוו"ד זצ"ל כי שמע מפ"ק מרן חת"ס אשר לפי גבולי ארץ, ארץ "ענגלאנד" מאיי אה"ק ועיי' מס' גיטין דף ז' וידוע מ"ש במדרשי' כי ירושלים לעת"ל רחבו ידים כמו א"י, וא"י רחבה מאוד וידרוך בנעלי' בב"א.

ויתר מרעהו צדקה שעושי' עם בני הכולל היושבי' בביהמ"ד על התו"ע וידוע מ"ש בתשו' אמרי אש כי עיקר מה שאנו מחזיקי' עניי אה"ק מכל מדינה ומדינה וישנם ג"כ מעיר ועיר אנשים שהם כמו אנשי מעמד מכל מקומות כ"ד משמרות כמ"ש במס' תענית שהיו שלוחים לעמוד על קרבניהם ובזה"ז עת גלותינו ודאי תפלה במקום קרבן ובירושלים עה"ק תובב"א שם שער השמים להעלות תפלתינו ותפלת כל עם ישראל ועולי' עם תפלות היושבים תמן על התורה ועל העבודה. וראיתי בעוה"ר כי הגבאים עצלי' וכ"פ צריך אני לבקש ולהזהיר עד שנותנים זמן ומקום ללקט מקופת רמבה"נ ולשלוח למהר כן טוב כמ"ש בש"ס זמן מצוי ואצ"ל פני כהד"ג ואסיים בכל חותמי ברכות ותשועות ישראל בקרב הימים

ידידו דוש"ת

הק' מרדכי ליב ווינקלער ח"פ מאד יצ"ו

(שו"ת לבושי מרדכי, מהדורא תליתאי, יו"ד סי' מ"ט)

—◆◆◆—

הקב"ה יתן לנו את הארץ ולא בחיל ובכח

רבי יוסף חיים זאננענפעלד

ומרגלא בפומיה לומר: לך אתן ארץ כנען כתיב, **הקב"ה הבטיחנו שהוא בעצמו יתן ויוריש לנו את הארץ, ולא שאנו בעצמנו נצטרך לקחתה בזרוע**. והוא גם מצא רמז לכך בפסוק אחר: "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" (ישיעה א' כז) - "ציון במשפט תפדה" בגימ' "תלמוד ירושלמי", "ושביה בצדקה" בגימ' "תלמוד בבלי", ללמדך שרק בקיום שני התלמודים תפדה ציון מיד הגויים **ולא בחיל ובכח**.

(מרא דארעא ישראל חלק א' עמוד קמה)

—◆◆◆—

מאז עזבו נשק אבינו ואחזו בכלי קרב, הלכנו הלוך וחסור

חפץ חיים **רב לכם סב את ההר הזה, פנו וסעו לכם צפונה** (דברים ב׳ ג׳), **אל תתגרו בם** (דברים ב׳ ה׳). **ובמדרש, הובא בילקוט, אם ראיתם אותו** (את עשו), שמבקש להתגרות בכם לא תעמדו כנגדו, אלא הצפינו עצמכם מלפניו, ולהיכן נברח, ברחו לתורה, ואין צפונה אלא תורה, שנאמר יצפון לישרים תושי׳ וכו׳. **התורה תלמדנו לבלי לעמוד נגד האומות אפי׳ בשעה שמתגרות בנו**, עלינו ללכת בעקבות אבינו יעקב במלחמתו עם עשו אחיו. וכברמב״ן ז״ל פרשת וישלח וז״ל: שיש בזה רמז לדורות, כי כל אשר אירע לאבינו עם עשו אחיו, יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחוז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא עצמו, לתפלה ולדורון **ולהצלה בדרך מלחמה לברוח ולהנצל**, עכ״ל. **והנה כל זמן שהלכנו בדרך הכבושה הזאת הצילנו הקב״ה מידם, ומאז הודחנו מדרכנו וחדשים מקרוב באו והנהיגו מנהגים חדשים, עזבו נשק אבינו ואחזו בכלי קרב של שונאינו, הלכנו הלוך וחסור ומצאוני רעות רבות וצרות.** ירחם ד׳ על עמנו וישיב שופטינו כבראשונה. (חפץ חיים עה״ת, פ׳ דברים)

—◆◆◆—

לו חכמו ישכילו זאת שתדלני זמננו, לבלי להתגרות באומות

חפץ חיים והמקור מבואר בתורה, שמטרת משלוח המנחה מיעקב לעשו היתה בשביל ״כי אמר אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו״ וזוהי פרשת הגלות... **והנה לו חכמו ישכילו זאת שתדלני זמננו, לבלי להתגרות באומות ולא ללחום בהם, אלא ללמוד מקודם הפרשה הלזו ״פרשת הגלות״** ואח״כ ללכת בעקבות ״הזקן החכם״, כי אז היו מצליחים בדרכם להטיב מצב ״הכבשה בין שבעים הזאבים״, כמו שמכנים חז״ל מצב עמנו הדל בין האומות. (חפץ חיים עה״ת פרשת שמיני)

—◆◆◆—

עוברים על השבועה שהשביענו שלא נלך בחומה לא״י

רבי שאול בראך אב״ד קאשוי **והגרועים ביותר הם אשר עוברים על השבועה שהשביענו שלא נלך בחומה לא״י**, והם חושבים שבכחם להלחם נגד שרי המדינה, **והם מוליכים נערי בני ישראל כצאן לטבח ללחום בא״י כנגד הממשלה ונגד הערבים.**

והנה מפורש בזוה"ק סוף וארא שבני ישמעאל יעכבו ישראל לבל ידורו בארץ ישראל. ואם הם המושלים באה"ק ודאי ידחקו את ישראל במסים וכדומה עד שאין להם תקומה. וגם אם יתנו לישראל מקום שיהי' בידם הממשלה אוי נא לנו, ישימו לראש נכרי שנתנכרו מעשיו והם ידחקו לישראל יותר מאוה"ע, ועוד יתוסף חרון אף ע"י שיהודים יסיעו מרכבות הברזל בש"ק, ויחללו שבתות באה"ק אשר מאז גורשנו משם עבור זה. (קונטרס שומר אמונים)

—◆◆◆—

יעקב אבינו לא רצה להלחם נגד המושל במצרים

הגאון מראגאטשאוו

קחו מזמרת הארץ, לתפלה, ולדורון. **אבל לא למלחמה, למד לנו בגלות,** וכמבואר כתובות דף קי"א ע"א. (צפנת פענח, מקץ, מ"ג י"א)

—◆◆◆—

הציונים העפילו לעלות לא"י בחוזק יד ונהרגו כמה בנ"י בסיבתם רח"ל

מנחת אלעזר

ויאמר משה למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח. אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם וגו'. ויעפילו לעלות אל ראש ההר וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה (במדבר יד, מא-מד). י"ל **דהוא נבואה על מה שיהיה והיה בזמנינו על ידי הציאניסטען והדומים להם, כל שום וחניכא דאית להו להכתות המפלגות שעלו לארץ ישראל בחוזק יד לעשות קאלאניען וללחום עם העמים. "ויעפילו לעלות אל ראש ההר", כנגד ציוי השם יתברך על ידי חכמינו ואבותינו, שהזהירונו שלא זו הדרך, ומרה תהיה אחריתם ר"ל, והלכו בדרך חוזק ועזות כפירוש רש"י בזה.** ועם כל זה "וארון ברית ה'", היא התורה הקדושה שאין לנו שיור להמאמינים רק התורה הזאת, "ומשה", בכל דור ודור שפיר קאמר, הצדיקים ומנהיגי אמת צווחו ככרוכיא על זה, ולא עלו ולא נתיחדו עמהם, "לא משו מקרב המחנה" ישראל הכשרים ומאמינים. "וירד העמלקי והכנעני היושב בה"ר ההוא", שנקרא היצר הרע, ובעצתו היה דומה להה"ר ההוא, כדאיתא בסוכה (נב, א). והאומות הרשעים הדרים בארץ ישראל ויכום ויכתום עד חרמה, **כאשר היה בעונותינו הרבים החרמה והחריגות בירושלים עיר הקודש סמוך לכותל מערבי על ידי הרשעים האלו** [בשנת תרפ"ט], **ה' יצילנו ויעזרנו ויגאלנו במהרה בימינו למען שמו ותורתו באהבה.** (ספר חיים ושלום פרשת שלח)

—◆◆◆—

הושענא ציון המצוינת בקודש הקדשים, ולא ציון של רעיון הפושעים לכבוש אר"י בכח קודם הזמן שאין לה שייכות עם הקדושה

קדושת ציון להושענא רבה, הושענא ציון המצוינת, הושענא קודש הקדשים, יש לומר בהמשך הדברים, דלכאורה יש לדקדק על כפל הלשון ציון המציונת, הלא בכל מקום אשר נזכר ארץ ישראל בשם ציון נקראת ציון לחוד, ולמה נקראת כאן ציון המצוינת, כאילו היא מצוינת באיזה סימן, ויש לומר שכוונו בלשונם על הדור שיהי' בעיקבתא דמשיחא, שראו ברוח קדשם כי באחרית הימים **יעמדו פושעים אשר** יקחו **לעצמם שם ציון להשתמש בו על רעיונם לכבוש את ארץ ישראל בכח** קודם **הזמן**, ואחר כך כשיראו המוני עם את שם ציון מוזכר באיזה מקום בתפלה, כגון אור חדש על ציון תאיר ורבים יחשבו שעל ציון זה יסובב הכוונה ח"ו, לזה תקנו הלשון הושענא ציון המצוינת, כלו' עיר ציון שהיא מצוינת בסימני', ואיזה סימן יש לה, ע"ז מסיים **הושענא** קודש **הקדשים, כלו' שכוונתינו על ציון שהיא מצוינת ומקודשת בקדושת ארץ ישראל, ולא חם ושלום על רעיון הפושעים הללו אשר מכנים עצמם בשם ציון, ואין להם שום שייכות עם הקדושה.** (מועדים, הושענא רבה, דף מ"ה)

—◆◆◆—

הרעיון לבנות ממשלה עצמית היא ההתנגדות וההיפוך מדת יהודית, והיא דחיקת הקץ

קדושת ציון **גם צפור מצאה בית ודרור קן לה** (תהלים פד, ד). **תיבת מצאה יש ב'** במסורה, דין, ואידך ואם לא מצאה ידו די השיב לו (ויקרא כה), הנראה לרמז בזה, כי הנה בימינו אלה קמו להם בני בליעל הפורקים מעליהם עול התורה ועול המצות ומדיחים את בני ישראל להיות ככל הגוים לבנות להם ממשלה עצמית ומדברים על לבם שזהו תכלית הגאולה, **אבל גלוי וידוע ששקר בימינם, וכי היא ההתנגדות וההיפוך מדת יהודית**, והם הם אותם הפורשים מצודתם בכל המקומות אשר דרים שם אחב"י להעבירם מעל חוקי התוה"ק, והשחיתו והתעיבו כרם חמד בית ישראל. ועיין בתרגום שיר השירים (ח, ד) עה"פ השבעתי אתכם בנות ירושלים, יאמר מלכא משיחא משביע אנא עליכון עמי בית ישראל **מה דין אתון מתגרין בעמי ארעא למפק מן גלותא וכו'** אתעכיבו פון זעיר עד דישיצון עממיא די עלו

לאגחא קרבא לירושלם ובתר כן ידכר לכון מרי עלמא רחמי צדיקיא ויהא רעוא מן קדמוהי למפרקכון, ע"כ לשונו הנחמד. והוא ע"פ דברי הגמ' בכתובות (דף קי"א) **שהשביע הקב"ה לישראל שלא ידחקו את הקץ**.

ויש לרמז הענין במסורה הנ"ל, שהפסוק אומר גם צפור מצאה בית היינו כנסת ישראל שנמשלה לצפור, כאוז"ל עה"פ ואת הצפור לא בתר (בראשית טו), כשיזכו לגאולה ולעלות להר ציון, אז ימצאו בית נכון ונשא בנוי לתלפיות, כמ"ש רש"י סוכה מ"א ע"א כי מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים שנ' מקדש ה' כוננו ידיך (והוא ממדרש תנחומא), רק ודרור, המה הרשעים החפשיים הרוצים להיות חפשי מן המצות ודרור יקרא להם, הם רוצים לבנות להם הקן כמו הצפור דרור שבונית לה קן ממעשי ידי', כמו כן הם דוחקים את הקץ ורוצים לבנות להם קן וממשלה ע"י עצמם, **וביותר צריך הכתוב לזרז ולהזהיר את ב"י שלא ילכו אחריהם להיות נשפעים מדיעות כוזבות שלהם**, לזה אמר, ואם לא מצאה ידו, פי' אם עדיין לא זכו ישראל לגאולה שלימה ואמיתית, לא יעלה על דעתם לעשות כמעשה הצפור דרור ולבנות להם קן ע"י עצמם, רק די השיב לו, שדי להם שישובו בתשובה שלימה, כי אין הדבר תלוי אלא בתשובה (סנהדרין צ"ז ע"ב), ואם רק יעשו תשובה אז גם צפור מצאה בית, כי יגאלנו ד' גאולה שלימה ויתגלה ביהמ"ק בנוי ומשוכלל משמים. (קדושת ציון על תנ"ך, עמוד צ"ב)

—◆◆◆—

הישועה יהיה פתאום מבלי הכנה מצדינו, וצריכים רק לבטוח בהשי"ת ולא לעשות עליות וקיבוץ גליות

קדושת ציון כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות [מפסוק זה יש רמז למ"ש חז"ל בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל].

כ"ק אדמו"ר זצ"ל הי"ד [הקדושת ציון] ביאר פעם פסוק הנ"ל, בהקדם מ"ש חז"ל (סנהדרין צ"ז ע"א) שמשיח יבוא בהיסח הדעת, כשישראל יסיחו דעת מלחשוב אודות הגאולה. זקיני הקדוש מצאנז זי"ע אמר עד"ז בשם רבו הרה"ק מראפשיץ זי"ע שמשיח יבא פתאום, בשעה שהחנוני עומד ועושה חשבונותיו, וסוחר היין עומד ומודד את יינו, פתאום ישמעו את הקול שבא משיח. ["בשעת דער גיוועלבער וועט שטיין און רעכענען אין זיין חשבונות ביך, און דער מוזג וועט שטיין און גיסען און מעסטען וויין, פלוצלינג וועט מען הערען א קול אז משיח איז געקומען"]. ועל יסוד זה חיבר רבינו ז"ל זמר ידוע.

כך היה גם במצרים, בני ישראל עמדו אצל הים ולא ידעו מה לעשות, וארבע כיתות נחלקו מה לעשות - פתאום כהרף עין בא הישועה מאת השי"ת - נטה ידך על הים

ובקעהו, **בלא הכנה מצדם כלום. כך לעתיד לבא אין אנו יודעים האיך יבוא הישועה, ואיך נצא מהגלות,** וכמ"ש הרמב"ם סוף הל' מלכים לא ידע אדם איך שיהיה עד שיהיה.

אין אנו צריכים לעשות כיתות ולבקש עצות למהר הגאולה ע"י קיבוץ גליות, עלי' וכו' ["מיר דארפען נישט מאכען קיין כיתות און זיכען עצות צו צואיילען די גאולה דורך קיבוץ גליות און עלי' וכו"], אלא אנו צריכין לבטוח ולהשען ("אינגאנצן פארלאזען") **על הש"ת שהוא יביא ישועה פתאומית באמצע יום א' מהימים.** וזה ביאור הכתוב, כימי צאתך מארץ מצרים, כמו אז שיצאנו מארץ מצרים שלא עשינו שום השתדלות כלום, ולא עשינו שום הכנה לזה, ופתאום באה הישועה, אראנו נפלאות, כן בגאולה הזאת שאנו מחכים, יבא משיח צדקנו פתאום, בלי שום השתדליות והכנה מעשיות מצדנו.

(הגה"ח ר' יושע וואלף זאפערן ז"ל כותב ויד ימינו של מהר"ש מבאבוב זצ"ל ששמע מהקדושת ציון זצ"ל)

—◆◆◆—

זאת היא אחת משלש השבועות, שיהודים לא יהיו "רעוואלוציאנערן"

רבי אלחנן וואסערמאן

השיטות כתובות בתורה אשר חזתה את הכל מראש, וגם הגידה את הכל מראש. אלפי שנה הוכיחו עד כמה צדקו שיטות התורה. מה הן שיטות התורה? "**שלש שבועות השביע הקב"ה את ישראל: אל תמרדו באומות...** (כתובות קיא.) **זאת היא אחת משלש השבועות, שיהודים לא יהיו "רעוואלוציאנערן".** "ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב." התרו בנו: אם מקיימים אתם את השבועות מוטב ואם לא הרי אתם הפקר כצבי ואיל שהכל רצים אחריהם לצודם - "השבעתי אתכם בצבאות ובאילות השדה" (שיר השירים ב, ז).

(מאמר עיקבתא דמשיחא סוף סעיף כ"ז ילקוט מאמרים דף נ"ד)

—◆◆◆—

כל כוחנו וקיומנו הוא בהיותינו נרדפים וחלילה לנו לבקש להיות רודפים – אל תמרדו באומות

רבי אלחנן וואסערמאן

בחתימת הדברים ראוי להזכיר את מאמרם "אתם נצבים היום וגו' (דברים כט, ט') היסורים מציבין אתכם ומקיימין אתכם לפניו", והנה פנים הרבה לביאור דברים אלו, אבל אחד מהאופנים הוא כי בעת שהקטיגוריה רבה על שונאי

ישראל והקטיגורים דורשים לעשות כליה ח"ו, וכביכול תש כח של מעלה לסתום פיותיהם אז מקימים עלינו רודפים כנחשים צפעונים, ומכיון שישראל הם נרדפים הלא היא מדת ההנהגה העליונה: והאלהים יבקש את נרדף (קהלת ג', ט"ו), אפילו צדיק רודף רשע. ולא תוכל מדה"ד לטעון נגד זה, **ובזה ישראל ניצלין מכליון ח"ו. מזה נבין כי כל כוחנו וקיומנו הוא בהיותינו נרדפים, וחלילה לנו לבקש להיות רודפים, ואחת משלש שבועות שהשביע הקב"ה לישראל: אל תמרדו באומות** (כמבואר בכתובות קיא.), כי אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר (תהלים כ', ח').

(מאמר דברי חכמים בנחת נשמעים נדפס בילקוט מאמרים ומכתבים דף קא- קב)

—◆◆◆—

מדינת יהודים היא צרה גדולה אשר כמוה לא נהיתה ח"י

רבי אלחנן וואסערמאן

בימים האחרונים אמר לי אחד מהגאונים הגדולים שבדור: "כשאני שומע אומרים שהוא אתחלתא דגאולה, הדבר דוקר וכואב אותי." אבל באופן אחד אפשר לומר שהוא מקרב את הגאולה. הגאון מווילנא אמר שתכלית כל הצרות הבאות על ישראל בגלות היא לקרב את הגאולה. **וכיון שצרה זו של מדינה יהודית, אם תהיה, היא צרה גדולה אשר כמוה לא נהיתה**, יכולים אנו לקוות שתקרב את הגאולה, וכמו שהיה במצרים שקושי השעבוד קירב את הקץ.

(מסוף הדרשה שנאם בכנס' הגדולה, נדפס בילקוט מאמרים ומכתבים דף קל"ג)

—◆◆◆—

להיות נח ושקט עד הבקר של הגאולה

רבי משה מקאסוב

יני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי חי ה' שכבי עד הבקר (רות ג, יג). יש לפרש על דרך רמז, יני הלילה, בעוה"ז. והיה בבקר, בב' אלפים ימות המשיח, אם יגאלך טוב, אם יזכו ישראל בתורה הנקראת טוב, כמ"ש כי לקח טוב נתתי לכם, וכמו שאמרו ז"ל (מנחות נ"ג) יבוא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים. יגאל, היינו אם זכו אחישנה. ואם לא יחפץ לגאלך, קודם הזמן, כי לא יזכו לזה, אזי וגאלתיך אנכי חי ה', ה' שהוא חי לעולם יגאלך בעתה.

ובין כך ובין כך שכבי עד הבקר, הוי נח ושקט עד הבקר של הגאולה, **על דרך שאמרו ז"ל** (כתובות קי"א) **ששה שבועות הללו למה, תלתא הא דאמרן, היינו שלא יעלו ישראל בחומה, ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות, ואחת שהשביע את האומות שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי, ואינך שלא יגלו**

את הקץ, ושלא ירחקו את הקץ, ושלא יגלו הסוד לאומות העולם – לעומת כל זה אמר שכבי עד הבקר.
עוד י"ל עד הבקר ולא בקר בכלל, והיינו אע"פ שאין למרוד באומות, מ"מ אם יגזרו לבטל תורה ומע"ט ח"ו, לא תאבו שמוע, כאמרם ז"ל (תנחומא נ"ח) אבל אם תגזר לבטל התורה אל תשמעו לה. והיינו עד הבקר (בראשית רבה פ"ג) אלו מעשיהם של צדיקים דוקא, אבל לא שתבטלו מע"ט ח"ו. (לקט עני מועדים)

—◆◆◆—

אין להתקומם ולבקש שררות ולא לקחת את ארה"ק עד שיבוא מלך המשיח

חקל יצחק **ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחוק ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור וגו'** (בראשית כב, ד-ה). **ובמדרש רבה אר"י עתיד המקום לירחק מבעליו** (ופי' המ"כ ירושלים תהיה מרוחקת מישראל בזמן הגלות), **ולעולם** (בתמיה), תלמוד לומר זאת מנוחתי עד עד פה אשב כי אויתה, לכשיבוא אותו שכתוב בו **עני ורוכב על החמור** (וזה פי' שבו לכם פה עם החמור, ואז יחזור המקום לבעליו).
וכבר כתבתי בפ' בראשית בס"ד **שאין לדחוק את הקץ ולא להתקומם ולבקש שררות ולא לקחת את ארה"ק ולעלות לתוכה לימשול בה עד שיבוא מלך המשיח, כי גם זה הוא בכלל דחיקת הקץ** כמ"ש באהבת יונתן בהפטורת פ' ואתחנן עיי"ש דברים נחמדים, וזה צוה לנו אאע"ה כאשר ראה שעתיד המקום לירחק מבעליו וישראל יהיו בגולה חשש פן ירצו להתקומם, ע"כ **ויאמר אברהם אל נעריו** (אלו ישראל, שנאמר כי נער ישראל ואוהבהו) **"שבו לכם פה" בגולה, ולא תעלו אלא "עם החמור", עם המלך המשיח שיבוא ויקבץ את ישראל מן הגלות.** (פרשת וירא)

—◆◆◆—

לא בחיל ולא בחוסן נשוב אל אדמתנו, ולא בחכמה מדינית תשוב לנו ממלכתנו

רבי משה מקאסוב **אבל באמת הנבון יתבונן, דעכ"ז דרכם זרה, ואין זו דרך הקודש, שנאמר עליו פנו דרך, דהרי אם כדבריהם, איך נפרנס מאמרם ז"ל** (כתובות קי"א) **דאמרו דהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה, ושלא ידחקו את הקץ** (כגירסא הב' שברש"י שם), **ופירש"י שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי, ע"ש, כל שכן שלא ידחקו ע"י חכמה מדינית לבד**, וע"פ גירסא הראשונה שלא ירחקו, בוודאי ניחא, דפירש"י

שלא ירחקו בעונם, דמבואר מזה דהעון מרחק, והתשובה עליו מקרב, אף כי אין זה צריך ראיה, מכל מקום לפי שיטתם אדבר.

וגם הא דאיתא (סנהדרין צ"ז.) **רבי זירא כי הוה משכח רבנן דמעסקי בי', א"ל במטותא בעינא מנייכו לא תרחקוה, דתנא ג' באין בהיסח הדעת, אלו הן, משיח כו'.**

ובוודאי להתפלל יש חיוב לכל ישראל להתפלל על הגאולה, רק שלא ירבו יותר מדאי, כדלעיל, ועוד דעסק לא משמע לשון תפלה, אלא הכוונה להתעסק ולהשתדל באופנים אחרים, זה הוי ריחוק, ועל זה אמר שלמה (תהלים קכז, א) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו. **כי לא בחיל ולא בחוסן נשוב אל אדמתנו, ולא בחכמה מדינית תשוב לנו ממלכתנו**, עד יערה עלינו רוח רצון ממרום, וקול מבשר ואומר לנו רב לך שבת בעמק הבכא, ושובו בנים אל ארץ אבותיכם. (לקט עני פורים).

—◆◆◆—

התיצבו וראו את ישועת ה' ולא כמו הציונים הרוצים לכבוש בכח עצמם

רבי שלמה זלמן עהרנרייך משמלויא

שנית, צריכין אנחנו לידע מה שאמר משה רבינו ע"ה לישראל בפרשת בשלח, כאשר ראו ישראל את מצרים רודפין אחריהם ויראו מאד ויצעקו בני ישראל אל ה' ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים וגו', ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום כי אשר ראיתם כו', ה' ילחם לכם ואתם תחרישון, ויש להבין מה שאמר משה להם התיצבו, דלכאורה למותר הוא, כיון שאמר להם אל תיראו ראו את ישועת ה' כו'.

אכן יש לומר דהיו בישראל גבורים, וגם ידוע כי מי שבלאו הכי רואה שהוכן לו המות והוא עומד להאבד, אז הוא מתחזק מאד והוא גבר בגוברין, ואין לך חזק יותר כמרורי נפש, וכיון שראו שהים עומד לפניהם ואין יכולין לפנות ימין ושמאל, אם כן ראו כבר שהם אבודין, על כן אמרו בלבם נתחזק ונלך ללחום נגד המצריים ונכה מהם מה שנוכל ואולי נגביר עליהם, כיון שבלאו הכי אנו אבודים דהרי הים סוער והשונא רודף. ומשה רבנו הבין את זאת, לכן אמר להם התיצבו, עמדו על מקומכם ולא תעשו כלום, כי אין השי"ת צריך שום סיוע מכם שתסייעו לו לישועתכם אדרבה עוד גרוע יותר, ה' ילחם לכם רק באופן אם אתם תחרישון ולא תעשו מאומה.

והעיקר הוא לידע שאין אנו בעצמנו יכולין לעזור לנו, אדרבה אם אנו רוצים לעזור לנו בעצמנו אז אנו נופלין בידם והשי"ת מסתלק מאתנו, רק אם אנו יודעין שאין אנו יכולין להושיע לנו בעצמנו כלום אז השי"ת מושיע לנו, כאשר אמר דוד המלך

ע״ה (בתהלים צ״ד) לולי ה׳ עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי אם אמרתי מטה רגלי חסדך ה׳ יסעדני, ופרשו המפרשים לולי ה׳ עזרתה, אם אומר, אני יכול לעזור לי בעצמי בכחי ובחכמתי בלתי עזר ה׳, אז כמעט שכנה דומה נפשי, אבל אם אמרתי מטה רגלי, אני כאפס ואין, לא אוכל בעצמי לעזור לי בכחי וגבורתי, אז חסדך ה׳ יסעדני.

וכענין המעפילים שרצו לעלות לארץ ישראל בכח עצמם, וירד העמלקי והכנעני ויכום ויכתום עד החרמה כמבואר בפרשת שלח, וכן סיפרו לנו חכמינו ז״ל (בסנהדרין צ״ב ע״ב) דשבט אפרים יצאו ממצרים שלשים שנה קודם יציאת מצרים שטעו בחשבון, וקמו פלשתים עליהם והרגום. ובתרגום יונתן ריש פרשת בשלח איתא דשני מאות אלף רגלי משבט אפרים יצאו בכל מיני כלי זיין, שלא יכלו לסבול הגלות עוד, ובאו עד גת והפלשתים הרגו אותם כולם, בגין דעברו על גזירת מימרא דה׳ ונפקו ממצרים תלתין שנין קודם קיצא ע״ש, אם כן חטאם היו שסמכו על כח עצמם בלי עזרת השם, כעין המעפלים בימי משה במדבר.

וזהו עיקר השני שאנחנו צריכין לידע שאין אנחנו יכולין להושיע לנו בעצמינו בכחנו בלתי עזרת השם ובלא התורה הקדושה, **כאשר רוצים הצואנים הכופרים לכבוש ולרכוש להם ארץ ישראל בכח עצמם בחזקה** וכיוצא בזה בלתי עזרת ה׳ ובלתי התורה, שהם רוצים להיות נאצינאלעט יודענטהום בלא התורה, ומרה תהי׳ באחרונה להם, כי לא יועילו ולא יצליחו לעולם, **ויגיע להם כאשר הגיע למעפילים ולשבט אפרים במצרים** ל׳ **שנה קודם יציאת מצרים**, וכמו שהזהיר משה רבינו ע״ה התייצבו כנ״ל, וכמו שאמר דוד המלך ע״ה לולי ה׳ עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי.

ודעו רבותי שכת כזו כבר היה בחורבן בית שני, והיו נקראים בריוני, לא היה חסר לנו כלום, ולא היינו גולים מארצינו הקדושה, אך הכופרים הצואנים בריוני לא אבו לשמוע לגדולי ישראל כמו היום. (דרשת לחם שלמה, דרשה ע״ו)

—◆◆◆—

מדינת יהודים היא ח״ו צרה גדולה ואיומה במאד ה״י

מהריי״צ מליובאוויטש

אודות שאלתו **ביחס השאלות הסוערות** [**היינו מדינת יהודים**] הנה להלכתא אינו נוגע חוות דעתו של מי שהוא אם לשלילה או לחיוב, כי בעלי הכח והזרוע יעשו כפי הנאות להם, **ודעתי הפרטית כי ח״ו החיוב הם שני צרות גדולות ואיומות במאד ה״י...** (אגרות קודש, תתקמ״ז)

—◆◆◆—

מדינת היהודים היא צרה ליהודים

מהריי"צ מליובאוויטש [אגרת המזכיר של האדמו"ר ר' יוסף יצחק - ביחס השאלות הסוערות הנ"ל]

עוד שאלו מר שעוולין הנ"ל לכ"ק דעתו בהנוגע להידיעה שנותנים לישראל חלק ארץ ישראל בתורת מדינת היהודים.

וע"ז השיב כ"ק כי בעצם הענין בלבו **"הוא נגד מדינת היהודים"** באופן כזה, **"ודעתו אז דאם איז א אומגליק פאר אידען"** (שזו היא צרה ליהודים), **ובזמן קצר ועט מען זיך חאפין דעם אומגליק ואם אין דעם איז** (יבואו להכיר את הצרה שבזה).

ואמר לו כי אינו מדבר ועגין דעם פוליטישען זייט אין דעם, ער האלט זיך ניט פאר א פאכמאן אין פוליטיק (אינו מדבר על צד הפוליטיק שבה, כי אינו מחזיק את עצמו לאומן בתחום הפוליטיק) עוד ספר לי כ"ק בהדבורים כי על שאלת הנ"ל איזה רושם עשה עליו בכלל הידיעה כי נותנים לנו ממלכה לעצמנו, אמר כ"ק כי השיב כי עליו לא פעל זה רושם.

ואמר לי כי הסברתי לו בזה, ישנו מי שנולד וחי חיי עושר ואח"כ נעשה עני, וישנו מי שנולד בעניות וחי חיי עוני ונתעשר, הנה הגם כי לפועל הרי זה שנתעשר יש לו יותר מהעשיר שהעני, עם זה סכום מעות כעשרת אלפים שקל למשל הנה זה שחי חיי עושר מופלג אינו מתפעל מסכום כזה כמו זה שהי' עני ונתעשר.

כן אנו בני ישראל עשירים הננו, הי' לנו ממלכת ישראל מיר זאיינען ארעם געווארין מיר האבין דאס אן געווארין, איז ממילא קענען מיר ניט נתפעל ווערין פון אזא ממלכה, **אן געווארין האבין מיר דאם ואיילע מיר זאיינען ניט געווען ווי עם דארף זיין, האט מען דאם בא אונז צוגענומען, מיר זאיינען איצט ניט שענער געווארין אז מען זאל רעכענען אז דאם גיט מען אונז צוריק, ווארען אליין נעמען, וויים מען דאך אז מיט דעם ערשטן מלך וואם מיר האבין אליין געבעטין האבין מיר ניט אזוי גוט געמאכט, ומיים "איך האלט אז דאם איז א אומגליק פאר אידן."**

(כן אנו בני ישראל עשירים הננו, היה לנו ממלכת ישראל, ונעשינו עניים, והפסדנו כל זה, לפי שלא היינו כמו שצריכים להיות, לכך לקחו זה מאתנו, והנה עכשיו לא היטבנו דרכינו כדי שנאמר שמפני כן מחזירים לנו את מה שאבד ממנו, אלא שלוקחים בעצמם. והנה אנו יודעים שבמלך הראשון ששאלנו לא היתה שאלה זו דבר טוב. וסיים, אני סובר שזו היא צרה ליהודים.) (אגרות קודש תתקמ"ז)

—◆◆◆—

האלקים אשר נתן אותנו בגולה, הוא יפדה את עם קדשו ובזרוע קדשו יגאלנו

מהריי״צ מליובאוויטש [תחלת כסלו תרפ״ב]

כבוד ידי״ע וידי״נ, הרב החסיד המפורסם, הגאון הנכבד, נודע בישראל שמו לתהלה ולתפארת, חו״ב עה״י פטה״ח כש״ת מוהר״ר אברהם מרדכי נ״י ויזרח (ה״ה האדמו״ר מגור ז״ל)

אחד״ש כת״ר

הנה אחד מאנ״ש שי׳, ממדינת לאטוויע פנו אלי בשאלתם דבר השתתפות באגודה ״קרן בנין הארץ״, ולא ידעתי ולא אדע גם היום תוכן דבר האגודה. אמנם לריח הנודף מרחוק, אשר כתב לי הנ״ל בהמשך דבריו כי אחד מהמתעסקים בהתפתחות האגודה, התהלל בנאומיו ברבים כי בבערלין הנה הצעירים כבר מדברים בשפת קדשנו, ובה בחרו לדבר בכל ענייניהם (א״כ כמובן היש לך דבר טוב מזה) אמנם עלינו, היראים, החפצים בתורה ומצות, פועל ידיעה ותוכן כזה רושם הפכי לגמרי, מאשר חשב המתהלל בזה שגם הצעירים מדברים בכל ענייניהם בשפת הקדש, כי הוד כ״ק אאמו״ר הרה״ק זצ״ל נבג״מ זי״ע (באחד ממכתביו הקדושים אודות הדיבור בלה״ק, מוכיח על יסודי תוה״ק בנגלה ובנסתר) **כי הדיבור בשפת הקודש בעניני חול אסור הוא**, ובהמשך דבריו יגיד, התבוננו כי בלשון שאמר הקב״ה אנכי ה״א, ידברו בו בנ״א כל דבר הנמאס והנאסר.

ועניתי להשואל כי לא ידעתי תוכן האגודה ומטרתה, אם נוצרה בשביל חזוק הדת התורה והמצוה, הלא יש לנו דרכים ואמצעים, דרך סלולה, שהורו לנו כ״ק רבותינו הק׳, אשר בה חיינו, ובה נכלכל את בנינו, **ואם מטרתה בשביל בנין הארץ כמשמעות שם האגודה, הלא גוי וממלכה גדולה היינו בחסד אל עליון, ובעברתו ית׳ בגלל חטאינו, אחר אלפי התראות נביאנו, מאת פני קדש ארצינו נגרשנו, וישימנו ה׳ אלקינו בגולה ויבט[י]חנו כי במועד הגלוי וידוע לפניו ית׳ יגאלינו, וברור הדבר כי לא בכח וגבורת ידינו נשוב אלי׳.**

האלקים אשר נתן אותנו בגולה, הוא יפדה את עם קדשו ובזרוע קדשו יגאלנו, וישיבנו אליו ית׳ ואל ארצינו הקדוש, ולא חברת או אגודת ״קרן בנין הארץ״, או אחרת הדומה לה.

ומאמין הנני באמונה שלימה, שכאשר נעשה חברה ואגודה אשר כל מעינה תהי׳ בחזוק התורה והמצוה, בקביעות עתים לתורה והתרחבות נועם ישראל, יהי׳ סבה לעורר רחמי האל הטוב והמטיב על עמו ונחלתו...

יוסף יצחק שניאורסאהן

(אגרות קודש מכתב ה׳ אלפים קו)

נתקיים הרי אני מתיר את בשרכם

חזון איש נשאל החזו״א ע״י אחד מבאי ביתו, היאך אפשר שכל האומות שתקו בשעה שהצוררים שפכו דם ישראל כמים ונהרגו אלפי רבבות במלחמת העולם? ע״ז ענה החזו״א הלא גמרא מפורשת במס׳ כתובות שכשעוברין על השלש שבועות הרי אני מתיר את בשרכם ח״ו.

(מפי הגה״צ רבי דוד שמידל שליט״א, והוא מפורסם בקרב באי ביתו)

—◆◆◆—

יודעים ישראל שאין הקב״ה חפץ עוד במלחמותיהם

רבי מיכאל בער וויסמאנדל אמרו חכז״ל אוהבי ציון הנאמנים, במס׳ כתובות דקי״א, שהקב״ה השביע את ישראל, שלא יעלו (לארץ ישראל) בחומה, (ופירש״י ז״ל יחד, ביד חזקה), ושלא ימרדו באומות, ואמר להם הקב״ה לישראל, אם אתם מקיימים את השבועה מוטב, ואם לאו, אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה, עכ״ל.

וכ׳ בס׳ באר הגולה (מגולי ספרד, נדפס ביחד עם הספר כפתור ופרח הלכות א״י), פכ״ה, וז״ל: יודעים ישראל שאין הקב״ה חפץ עוד במלחמותיהם, ומעתה אם יערכו מלחמה שלא ברצון הקב״ה, יפלו בחרב, כדכתיב, אל תעלו כי אין ה׳ בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם, ובחרו להם לפזר עצמם בד׳ כנפות הארץ, כדי שיראו האומות, שלא יעלה על לבם לערוך עוד מלחמה עמהם.

וכ׳ עוד שם, וז״ל: ואעפ״י שיהי׳ להם בתוך זמן הזה, אנשי גבורי חיל, אעפי״כ לא יערכו מלחמה, מפני אהבת ארץ ישראל, עד שתחפץ, עד שיהי׳ רצון השי״ת בכך, וישלח להם המשיח, כדרך ששלח משה למצרים, וכיון שראו ישראל כך, לא בקשו ולא חשקה נפשם לצאת מן הגלות, עד זמן ההוא שיהי׳ רצון השי״ת בכך, עכ״ל.

וכדברים האלה כ׳ רבינו יונתן ז״ל בספרו אהבת יונתן, ורבינו החת״ם סופר זצ״ל, בספר תורת משה, בפ׳ שופטים, ומקור הדברים מבואר באגרת תימן להרמב״ם זצ״ל.

אין אדם עומד על דבר הלכה אלא א״כ נכשל בה. כבר עלינו להודות, כי חכז״ל צדקו ברוח קדשם, ובחכמתם, ראו את הנולד מן היפוך דבריהם.

(תורת חמ״ד דף של״ז, במאמר מי נתן ישראל לבוזזים)

[ועיין עוד בשער ט׳ פרק שני ששם נדפס המאמר בשלימותה].

—◆◆◆—

פסוק מה תעירו קאי על זמננו זה

הגרי"ז מבריסק

מרן הגרי"ז זצ"ל דייק בשיר השירים בפסוקים המזהירים על ג' השבועות שהשביע הקב"ה את ישראל, דבפסוק אחד [ב, ז] כתוב לשון אם תעירו, ובפסוק אחר [ח, ד] כתוב מה תעירו.

והסביר דקאי על שני מצבים בזמן הגלות, **דשלמה המלך ע"ה צפה ברוח קדשו שיגיע מצב שאנשים מזרע ישראל ירצו לדחוק את הקץ, וייסדו ממשלה בזרוע בשר קודם ביאת המשיח, ועל כן בתחילה הזהיר שאסור לעשות כן ואמר בלשון אם תעירו.**

ועל המצב שאחרי הקמת המדינה, שדחיקת הקץ וההתגרות באומות יהפכו כבר למציאות, אמר בלשון **מה תעירו**, דהיינו לאחר שראיתם שלא הועיל לכם דבר, מדוע אתם ממשיכים בדרככם הרעה להתגרות באומות, ולשפוך דם ישראל כצבאות וכאילות השדה.

(הגאון רבי מאיר סאלאוויטשיק שליט"א בשם אביו, עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד' עמ' קפ"ז)

—◆◆◆—

עם הקמת המדינה אמר: הגלות נגזרה עלינו מאת ה', וחוא יגאלנו ויושיענו ע"י משיח צדקנו

הגרי"ז מבריסק

לאחר החלטת האו"ם על הקמת המדינה, אשר גם חלק מהציבור החרדי היה להוט ושמח על הצלחת הציונים, עלו כמה מנקיי הדעת שבירושלים להימלך בדעת מרן הגרי"ז זצ"ל, על הנוסח אותו יש לכתוב במודעות על המצב.

מרן הגרי"ז זצ"ל תיכף פתח לפניהם את ספר התהלים במזמור ב ואמר להם, כאן מתאר דוד המלך את מצבנו "יתייצבו מלכי ארץ"- מאומות המאוחדות, "ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו". צריך להתחזק ולהאמין **שהגלות נגזרה עלינו מאת השי"ת ולחכות בסבלנות שהוא יתברך יגאלנו ויושיענו ע"י משיח צדקנו,** ולעמוד בנסיונות.

ואז נזכה לראות את שחוקו של השי"ת מן הרשעים, וגאולת הכזב שלהם, כפי שממשיך שם דוד המלך ע"ה, "יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו."

(עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד' עמ' קצה)

—◆◆◆—

בסידור התפלה כתוב שלא ליגאל מעצמנו

הגרי"ז מבריסק

פעם שאל אחד את מרן הגרי"ז זצ"ל, "היכן כתוב בגמרא או בשולחן ערוך שרעיון הציונות פסול הוא".

אמר לו מרן הגרי"ז זצ"ל: "גמרא? שולחן ערוך? תביא סידור ואראה לך היכן זה כתוב", והראה לו בתפילת שמונה עשרה את התיבות ותחזינה עינינו **בשובך** לציון, **והיינו כשהשי"ת יחזור ויתגלה, ולא נחפוץ להיגאל מעצמנו** לפני בנין בית המקדש והתגלות כבוד שמים עלינו. (עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד' עמ' קצ"ה)

—◆◆◆—

עצם קיומה של המדינה אסור, אפילו אם היה מתנהג כחוקי התורה והשולחן ערוך

הגרי"ז מבריסק

כשנשאל מרן [הגרי"ז] זצ"ל על מה יש לתת את הדגש בהסברת השלילה שיש לראות בהקמת המדינה, אם בתיאור העומדים בראש ככופרים בעיקר, שכל מגמתם לעקור את הדת, וליצור דפוס חדש של יהודים המנוערים מכל זיק של יהדות, או שמא יש להדגיש ביותר את האיסור החמור הכרוך בעצם כינונה של המדינה לישראל, בטרם ביאת הגאולה וישיבת סנהדרין בלשכת הגזית.

השיב מרן זצ"ל: הדגש צריך להיות על האיסור שבעצם ההקמה של המדינה, שלא יחשוב מאן דהוא כי אילו תנהג המדינה כחוקי התורה והשולחן ערוך, יש היתר להקימה.

כיוצא בזה אמר לרבי עמרם בלויא: "חסרונה של המדינה איננו רק בשבל העובדה שראשיה פורקי עול ועוברי עבירות, לא כי אלא אף אם תשמש אתה כראש ממשלה, הדבר אסור"!

הג"ר מאיר הלוי סאלאווייציק שליט"א מציין שמרן זצ"ל התבטא שאף אם היו מעמידים את ה"חפץ חיים" בכבודו ובעצמו בראשות המדינה, הדבר היה אסור מצד עצמו. (עובדות והנהגות לבית בריסק חלק ד' ע' קצ"ו, וכן בספר הרב מבריסק ע' 467)

—◆◆◆—

למי שלומד ש"ס כל אלו המה דברים פשוטים שרק ד' הוא גואלנו ולא נשתדל לעזור בעצמינו

רבי יונתן שטייף

וכן נרמז בתהלים בפסוקי הלל, בית ישראל בטחו בד' עזרם ומגנם הוא, ר"ל **שרק הוא העוזר ולו לבד אנו מתפללים ומיחלים לישועתו לבדו,** וכפל הדבר באמרו בית אהרן בטחו בד' עזרם ומגנם 'הוא', שתיבת הוא בסוף הפסוק **מורה על זה שבכוונה מעורר הקרא אותנו לידע זה שרק הוא ד' מושיענו הוא גואלנו.**

והחכם ר' שמשון רפאל הירש ז"ל בסידורו כ' שחכז"ל רמזו זה בברכת המזון בברכה רביעית בהטוב והמטיב שתקנו על הרוגי ביתר, אחרי שראו שטעו במשיח, שחשבו שבר כוכבא הוא המשיח ועשו מלחמות גדולות ולבסוף ראו שח"ו לנו ללחום או למרוד כי זה מהשבועות שהשביע הקב"ה לישראל עת שהלכנו לגולה אל תמרדו וכו', כדכתיב השבעתי אתכם, וע"כ תקנו ואמרו בהנוסח הזה אלו התיבות הטוב והמטיב וכו' 'הוא' היטב 'הוא' מטיב 'הוא' ייטיב לנו, שכפלו תיבת הוא שלשת פעמים כדרך שהי' רגיל בדברי חכז"ל להוציא מלב הצדוקים לכפול כל ענין ג' פעמים, כדמצינו (מנחות ס"ה ע"א) בקצירת העומר שכפלו ג' פעמים מגל זה מגל זה מגל זה, אקצור אקצור וכו', **וכ"כ כאן כדי לקבוע האמונה בלב ישראל שנדע מעתה שלא נבטח על משיחי שקר ולא נשתדל לעזור בעצמינו,** כי אם נבטח בשמו הגדול לבד, שבודאי יקיים הבטחתו שהבטיחנו אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך וכו', עכת"ד.

וכל זה ימצא בש"ס ופוסקים עד שלמי שלומד ש"ס כל אלו המה דברים פשוטים ואין מהצורך אפילו להעלותם על הכתב, כי זה גלוי וידוע לכל ההולכים בדרכי הש"ס שכן היה האמונה מעולם שנמסר לנו מהתנאים ואמוראים והמה קבלום מדורות שלפניהם עד משה רבינו מסיני. וע"כ בזמן הזה מי שרוצה להנצל מכל כתות המהבלים דבריהם וח"ו אחזו בדרך עקלקלות צריך שילמוד תורה שבע"פ ואז ילך לבטח בדרכו, כי התורה שבע"פ היא הגשר החזק המוביל לדרך האמת והצדק וכו', עיי"ש. (ספר חדשים גם ישנים למסכת חולין, בהקדמה, דף ל"ג בדפי הספר)

ועיין כתובות קי"א ע"א אמרינן במאי דכתיב השבעתי אתכם בנות ירושלים כו' (שה"ש ב') שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ידחקו את הקץ... ובמ"ר שה"ש פרשה ב' על פסוק זה אמרינן ר' אוניא אומר ד' שבועות השביען כנגד ד' דורות שדחקו על הקץ ונכשלו וכו' ואחד בימי שותלח בן אפרים שבני אפרים היו מחשבין גזירת בין הבתרים שהתחיל משעה שנולד יצחק, מה עשו נתקבצו ויצאו למלחמה ונפלו מהם חללים הרבה, מפני מה, שלא האמינו בד' ולא בטחו בישועתו, שהקב"ה יושיעו בחסדו, אבל בטחו בזרועם.

ועיין סנהדרין צ"ב ע"ב שבני אפרים מנו לקץ וטעו. וכ"ה בשמות רבה פ"י מ"כ מהו עד שתחפץ וכו' עד שתחפץ מלכות של מעלה, לכשתחפוץ מדת הדין, מאליה אני הוא מביאה בקולי קולות ולא אתעכב, לכך נאמר עד שתחפץ, ע"כ. ועיין בספר אהבת יונתן על ההפטרות בפ' ואתחנן... ועי' בתורת משה מחת"ס פ' שופטים על הפטרה במקרא מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום וכו', עיי"ש. [ועל דברי החת"ס ז"ל הנ"ל עוררני כבוד הרב הגאון האמיתי מפה"ד מו"ה ר' מרדכי לייב ווינקלער שליט"א אבד"ק ה' מאד].

ומענין קץ הגאולה עיין עוד ברכות מ"ט., ירושלמי מעשר שני פ"ה ה"ב, בתיקוני זוה"ק י"א: קץ פורקנא כו' ובכסא מלך שם, ובזוה"ק פ' וירא, ובזוה"ח פ' וישב. ועיין ברמב"ם סוף הל' מלכים, ובס' מדרש תלפיות אות אלף ענף אותות ומופתים, עו"ש ענף גלות, ובאות כ"ף ענף כתובים, ובס' שבט מוסר פנ"א ובריקנטי פ' בהר. וכבר אמרו (סנהדרין צ"ז ע"ב) כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה כדכ' ובא לציון גואל אימתי ולשבי פשע ביעקב, ואז תהיה הגאולה על ידו יתברך ויתעלה שמו שהיא הגאולה שאין לה קץ ותכלית ותבנה מקדש העתיד שעשוי מאליו בידי שמים כדכתיב מקדש ד' כוננו ידיך, כמפורש ברש"י ר"ה ל., סוכה מ"א. ד"ה אני, ובתוס' שבועות ט"ו: ד"ה אין, - ואם יתמהמה נחכה לו ויקוים בונה ירושלים ד' נדחי ישראל יכנס בבאו"א. (חומש לימודי השם, חלק ראשון, אות ש"י, דף רל"ה)

—◆◆◆—

הרעיון של מדינה הוא כפירה גמורה אפי' היו מאמינים בתורה

רבי שמעון ישראל פאזען

והנה אף **אם** הי' **רוזני מדינה זו קצת מאמינים בתורת משה ובדברי חז"ל**, ולא הי' רודפים את עם ד' המחזיקים בתורת אלקינו ית', **אפילו הכי** הי' **כל הרעיון של מדינה זו כפירה גמורה, כי אי אפשר להעלות על הדעת, שיהי' מלכות לישראל אם לא תשוב השכינה הקדושה למקום המקודש, אשר כוננו ידיו ית'**, וחלילה לבנים להיות ממאסים בכבוד אביהם שבשמים ית', שלא ישו' להם צער אביהם, ויערב להם שלו' בין האומות לקבל מידם מתנה זו של "עצמאות", כמי שאומר לאביו מה לי ולך, אני בניתי לי דירתי ומה יש לי עסק בזה אם אתה הולך בגולה.

זה כתבתי נגד ה"דתיים" שאף אם היו המזרחים הטמאים שומרי תורה, במדה זו אשר הם באמת מהרסי תוה"ק, והיו יושבים בראש כל עניני המדינה זו, אפילו הכי כל ענין המדינה כפירה גמורה, ומי שמתכבד ברעיון זה שיש מדינה עם עצמאות אשר נקראת "מדינת ישראל", זה מגלה בזה מצפוני לבו, אשר הוא שונא לאביו

שבשמים, (ועי׳ בדברי מרן החתם סופר ז״ל בתורת משה פרשת שופטים מה שכתב על האי קרא דהפטרה מה נאוו על ההרים רגלי מבשר וגו׳).

ובאשר כל הרעיון הוא כפירה, על כן ממילא נתחזק בה כח הכופרים גמורים, כי כל רעיון נותן לחומר צורתו, וכאשר להבדיל בקדושה, צורת הקדושה גובר על החומר ונותן לו צורתו, כן להבדיל בטומאה, צורת אדם בליעל מצייר צורתו, ועל כן אי אפשר במדינה זו הנבנית על כפירה, שלא תלך הטומאה עד קצה האחרון.
(ספר תורת א׳ ח״א מכתב י״ג אות ב׳ ג׳)

—◆◆◆—

אע״פ שידעו חכז״ל שע״י מיתת בן כוזיבא יהיה הרג רב מ״מ בחרו את הרע במיעוטו להורגו ולבטל ממלכתו, לפי שמלכות ישראל לפני ביאת המשיח היא סכנה יותר גדולה

ויואל משה וכבר הבאתי מה שמבואר בגמרא על בן כוזיבא שחכמים קטלוהו, ובין אם יהיה הפירוש כפשוטו כמ״ש הכ״מ והלח״מ שחז״ל קטלוהו ממש, ומחולקין הש״ס עם המדרש, ובין אם יהיה הפירוש כדעת האברבנאל והרדב״ז דלא קטלוהו ממש אלא שדנו אותו למיתה, ועי״ז נהרג ע״י האומות, ואין בזה פלוגתא, עכ״פ לכו״ע לפי דברי הש״ס נהרג ע״י החכמים. וכתב האברבנאל בספרו ישועות משיחו פרק רביעי שסיפור בן כוזיבא הוא קצר אצלינו מאוד ולא תמצא ממנו כי אם מעט מזעיר בתלמוד ובמדרשים, אבל בספרי דברי הימים אשר לרומיים ראה דברים רבים ועצומים במלחמותיו ובגבורת לבו על אויבים ושהוא הלך לאלכסנדריא של מצרים ועשה נקמה גדולה באוכלסי רומי שהיו שם ונתפשט בכל מלכות מצרים ובבל, ואיש לא עמד בפניו, ובכל מקום שהיה הולך היה שופך דמי האויבים כמים בלי חמלה, ובאו ע״ז בספריהם ספורים גדולים יעי״ש. וא״כ היה הוא עמוד גדול לישראל נגד האויבים להצילם מהם ולעמוד כנגדם, ואח״כ כשנהרג בן כוזיבא היה ר״ל בהיפך שהרגו האויבים הרג רב בישראל יותר ממה שהיה בזמן החורבן, כמבואר בגמרא ובמדרשים, ואמרו ז״ל שבאותה שעה נגדעה קרן ישראל ואינו עתיד להחזיר עד שיבא בן דוד כמו שהבאתי למעלה, וא״כ היה הריגת בן כוזיבא סכנה גדולה ועצומה לכלל ישראל שגרם הרג רב ר״ל, וקשה לכאורה למה עשו זה חז״ל להורגו, הלא המה ז״ל ידעו הכל ברוח קדשם. וגם בדרך הטבע היה מובן לדבר ברור שכיון שהוא היה כ״כ אמיץ לב בגבורים וכ״כ עשה נקמה בשונאי ישראל, שוב אחר מיתתו יש סכנה עצומה מנקמת האויבים, כמו שהיה בעוה״ר. ולא בחנם עשו זה חכז״ל שהרגוהו. **וע״כ שכיון שראו שאינו מלך המשיח, א״כ הוי במלכותו**

לפני הזמן של ביאת המשיח סכנה גדולה לכלל ישראל, ומי יודע מה היה עוד ח"ו יותר אלו היה מתארך ממלכתו יותר, וע"כ בחרו חכז"ל את הרע במיעוטו להורגו ולבטל ממלכתו, וראו בזה הצלה פורתא. המתבונן באמת יוכל לראות מזה עד היכן הדברים מגיעים במלכות ישראל לפני ביאת המשיח כי נורא הוא.

(מאמר שלש שבועות, סימן קל"ג)

—◆◆◆—

לא תהיה הגאולה באתערותא דלתתא כי כן נשבענו

רבי צבי הירש מזידיטשוב

ענין לוי אחוי קידה קמיה דרבי (סוכה נ"ג ע"א) פרש"י אשר נופל על פניו ואינו מחזיק עצמו בשום אבר לסמוך עליו הן בהשתחואה משתטח בארץ והן בקימה ומנשק הקרקע... ורמוז בזה אשר הראה [לוי] ברמז לפני רבינו הקדוש, רמז גדול לגאולה העתידה, הנאמר (ישעיה ס"ג ח') ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך וגו' (שם מ"ח י"א) למעני אעשה, וידוע דאברים דשכינתא הם הצדיקים, ולא תהיה הגאולה באתערותא דלתתא כי כן נשבענו בעליית רצונו ברוך הוא וברוך שמו, והמשכיל יבין.

(עטרת צבי ח"א ל"ג ע"א)

—◆◆◆—

פרק שני
שלא לדחוק הקץ אף ברשות

כיון שנפזרנו אין לנו רשות להתקבץ בעצמינו, אפי' ברשות מלכיות, עד שיקבצינו ה' על ידי משיח

מדרש רבה **ר' חלבו אומר ארבע שבועות יש כאן** (שיר השירים ב' ז', ג' ה', ה' ח', ח' ד'), **השביע לישראל שלא ימרדו על המלכיות, שלא ידחקו את הקץ, ושלא יגלו מסטירין שלהן לאומות העולם, ושלא יעלו חומה מן הגולה. אם כן למה מלך המשיח בא, לקבץ גליותיהן של ישראל.** (ופי' מהרז"ו: שזהו ענין של מלך המשיח לקבץ ולעלות כל ישראל יחד מהגלות). (שיר השירים רבה ב, ז)

יפה קול **שלא יעלו חומה.** פירש"י יחד ביד חזקה, וקשה דאין מרד גדול מזה, ובתר דאשבע שלא ימרדו במלכיות, הא למה לי. וי"ל דסלקא דעתך אמינא דוקא בעודן תחת רשותן הוא שלא ימרדו בהן, שלא למנוע חקי המלכות כגון ארנוניות וגלגליות כמ"ש לקמן בפסוק "יונתי" (שה"ש ב' י"א), אבל כשיכולין לצאת מתחת רשותן [הוה אמינא דשרין], להכי קאמר שלא יעלו חומה עד שיגאלו ע"י משיח. **ולי אפשר דהכא אפי' ברשות מלכיות קאמר, דכיון שה' פזרנו בכנפות הארץ, אין לנו רשות להתקבץ ולחיות כחומה לעלות יחד לא"י עד שיקבצנו ה' ע"י משיח,** וראיה לדברי הא דאמר לקמן בפסוק "אם חומה היא" (שה"ש ח' ט') אילו עלו ישראל חומה מן הגולה, והתם לא מיירי ביד רמה.

א"כ למה מלך המשיח בא לקבץ. כלומר אם יעלו חומה מן הגולה, למה יצטרך מלך המשיח לבוא לקבץ נדחי ישראל, ומכיון דקי"ל דמלך המשיח יקבוץ נדחינו מכמה קראי, א"כ אין בידינו להתקבץ מעצמנו יחד.

אף שהיה רשיון לעלות לא אבו לדחוק את הקץ

רמב"ן והנה אחר הגאולה הזאת שנעשתה ברשיון כורש, אתה יודע ממגילת אסתר הפזור הגדול והפירוד העצום אשר הי' לעמנו בכל מדינות המלך אחשורוש מהודו ועד כוש, ואחרי כן לא עלו לארץ רק מעטים עלו עם עזרא מבבל וכו', ויתכן אצלי כי רשיון כורש לא הי' אלא למלכות יהודה, ואם תאמר **שהי' רשיונו על הכל כאשר אמר** (עזרא א' א') **"בכל מלכותו", לא רצו שאר השבטים לעלות, שלא אבו לדחוק את הקץ, שידוע הי' אצלם כי פקידת שבעים שנה לבבל נאמר ולא עליהם.** (ספר מאמר הגאולה, סוף שער הראשון)

—◆◆◆—

יעקב אבינו לא רצה לדחוק את הקץ, אף ברשות ובקשת האומות, נסעה ונלכה – ע"י דחיקת הקץ טרם יחפץ ומתו כל הצאן ח"ו כמו שקרה לכל העמים אשר מהרו

עקידת יצחק ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדך, ויאמר אליו אדוני יודע [כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן, יעבר נא אדוני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבא אל אדוני שעירה] (בראשית ל"ג י"ב-י"ד), וגו'. ואין ספק שסוף הסיפור הזה [של פרשת וישלח] מוכיח ומפלש עד אחרית הימים, והוא כשאמר לו "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך", הראה מדבריו שכבר היה אפשר שיהיה ענינם על מצב שוה או קרוב אליו, והוא הטעות שטעה בעת הברכות כמו שכתבנו. והוא רמז בתשובתו אל פתרון העיקר אשר היו מתרוצצים עליו מבטן אמם, ואמר "אדני יודע כי הילדים רכים" מאד עדיין לגבי הגעת תכליתם כי גדול הוא ורחוק מהשיג, "והנהגת צאנם ובקרם מוטלת עלי", שאין גידולם במקרה וכאשר יזדמן בשאר מקנה גויי הארץ. וכמו שאמר הכתוב ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם (יחזקאל ל"ד ל"א), ואמרו ז"ל (יבמות ס"א ע"א) אתם קרויין אדם וכו'. **"ואם ידפקום יום אחד" למהר את הקץ טרם יחפץ, "ומתו כל הצאן". כמו שקרה לכל העמים אשר מהרו למצוא להם מנוחה מאשר מצאו, ועברו על השבועות האמורות בקבלה** (שיר השירים ב' ז') **השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ.** ולזה "יעבר נא אדני" בענין ההצלחות הזמניות והגדולות והשררות "לפני עבדו", ויקבלם ראשונה, כענין שנאמר בסוף (בראשית ל"ו ל"א) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל, מלבד רוב השרים והאלופים שנזכר לפניהם (שם

ט״וי״ט). ״**ואני אתנהלה לאטי, לרגל המלאכה״ הַרָבָה ״אשר לפני״, ״ולרגל הילדים״ אשר לא יגיעו להשלמתם רק בשלמיות שכליות ופעולות אלהיות, ובבואם בכור הנסיוניות ומצרף היסורין והגליות פעמים שלש, עד תזדכך נפשם לקבל הטוב הרוחני ולהיותם סגולה מכל העמים, להיות לעד שקטים ושלוים ואין מחריד, אשר ימשך בזה מהזמן שיעור רב מאד, והוא ״עד אשר אבא אל אדוני שעירה״, דכתיב** (עובדיה א׳ כ״א) **ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה׳ המלוכה.** ושם יִשָּׂפֵט מכל החמס אשר בכפיו, והשיב את הגזלות אשר גזל מהדורונות והמסים והארנוניות אשר לקח.

ובמדרש (ב״ר פ׳ ע״ח) חד עמא דארעא אמר ליה לר׳ אושעיא אין אימא לך מלה טבא אמרת לה משמי בצבור, אמר ליה מאי היא, אמר ליה כל אותן דורונות ששלח יעקב אבינו לעשו עתידים אומות העולם להחזירן לימות המשיח, שנאמר (תהלים ע״ב י׳) מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו, יביאו לא נאמר אלא ישיבו. אמר ליה מלה טבא קאמרת, אנא אמינא לך משמך. (שער כ״ו)

—◆◆◆—

לא תהיה עוד כפקידת בית שני ששבו לאדמתם ברשיון האומות

אברבנאל **ויצא לנו לימוד מפרשה זאת** (דברים ל׳), **שהשי״ת בעצמו ישיב שבותנו,** כמו שאמר ושב ה׳ אלקיך את שבותך. **ולא תהיה כפקידת בית שני ששבו ישראל לאדמתם ברשיון כורש מלך פרס ומצותו,** ולכן לא התמידה ישיבתם בארץ, להיותם על ידי יולד אשה קצר ימים ושבע רוגז, אבל לעתיד לבא הקב״ה בעצמו ישיב שבותנו, ולכן תהיה תשובתו קיימת בקיומו. (משמיע ישועה, מבשר שני, נבואה ג׳)

—◆◆◆—

עשו רצה ליתן שררה ליעקב אף בימי הגלות, ולא רצה יעקב

מהרש״א ל״ב קרבי עבדי רומאי בהדי יוונאי ולא יכילו להו עד דשתפינהו לישראל וכו׳. (עבודה זרה ח׳ ע״ב) ביאור ענין זה דמלכות רומאי שהיא אדום אין לה ממשלה כ״א לפי זכות וחובת ישראל כמ״ש והיה כאשר תריד וגו׳ ולאום מלאום יאמץ וגו׳ ואמלאה החרבה וגו׳ ולזה שתפו עם ישראל ואתנו בהדייהו אי מינן מלכי מינייכו אפרכי ואי מינייכו מלכי וכו׳ לפי זכות וחובת ישראל ששתיהן שוין במעלה אחת א״א ולזה כשבא זמן ממשלת חיה הרביעית שראה דניאל ולא

היו יכולין הרומיים לנצח היונים במלחמה כי לא היה להם מממשלה אלא לפי זכות וחובת ישראל ולזה דימו ג' מלכיות הקודמים לפי מעלתם למרגלית ואבן טובה ואינך שכ"א נעשה בסיס וכפוף לחברו ואמרו שהאינך שהוא הג' יהיה כפוף להם ע"י הס"ת דאית בהדייהו שיהו מינייהו מלכי ומינייהו אפרכי לפי הזכות והחובה **וע"פ שאמרו כי מעשה אבות סימן לבנים וז"ש עשו ואלכה לנגדך דהיינו בשוה לך ולא להשתעבד בך וכמו שהתנו הרומיים בתחלה אך יעקב ראה שאפילו שוים קצת א"א שיהיו אלא דלפי מעשים של ישראל ישתעבד א' בחברו שיעבוד גמור וכדכתיב ורב יעבוד צעיר** שהכתוב אין לו הכרע כמ"ש מכאן ואילך נשתעבדו בהו וע"כ אמר לעשו יעבר נא אדוני לפני עבדו וגו' לשון לפני הוא קודם בזמן כמו לפני בא יום ה' וגו' **שעשו יהיה האדון קודם וישראל העבד ואח"כ יהיה ישראל האדון ועשו העבד,** וכ"ה בב"ר מי תופס מלכות אחרינו א"ל ואחר כן יצא אחיו ע"ש ודו"ק. (חידושי אגדות עבודה זרה ח' ע"ב)

—◆◆◆—

אפילו כל האומות מסכימים אפ"ה צווחה כנסת ישראל באלה ובשבועה שחלילה שתלך שמה

רבי יונתן אייבשיץ

על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון וכו' (ישעיה מ' ט'), פירש"י כאן כתיב מבשרת לשון נקיבה, ולהלן (שם נ"ב ז') כתיב רגלי מבשר לשון זכר, לומר אם זכו קל כזכר, לא זכו תש כנקיבה וכו', עיי"ש. ויובן גם מה דכתיב (שיר השירים ב' ז') השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, ותחפץ הוא כינוי לנקיבה בתי"ו המשמשת כנודע. וזהו פירושו, **דכנסת ישראל צווחה באלה ובשבועה "אם תעירו ואם תעוררו" את האהבה נגד קיבוץ ישראלי, באם שהכל נועדו יחדיו לילך לירושלים וכל האומות מסכימים, אפ"ה צווחה שחלילה שתלך שמה, כי הקץ סתום,** ואולי אין עתה הזמן האמיתי רק עת רצון לפי שעה, והיום או מחר יחטאו ומוכרחים לגלות פעם שנית ח"ו, ואחרון קשה מן הראשון, ולכך ביקשה שלא ילכו עד שתחפץ, רצה לומר עד שיגיע הזמן שימלא כל הארץ דעה, ומשם והלאה הבטיח עילת כל העילות שלא יהי' נעדר מן האומה ישראלית כלום, וזה הזמן האמיתי שיבא במהרה בימינו, ולכך אמר הנביא מבשרת לשון נקיבה, ומכאן ואילך הרימי אל תיראי ח"ו עוד פעם, כי אמרי לערי יהודה הנה אלקיכם יבא בעצמו ויגאלם, וק"ל. (אהבת יונתן, פ' ואתחנן)

—◆◆◆—

אף שפרעה הרשה להם לצאת והוי ברשות האומות היה צריך הקב"ה להתיר שבועתו

בעל תולדות יעקב יוסף

ונ"ל דשאני משה, דאיתא במכילתא (פ' זו) פן ינחם העם בראותם מלחמה, זו מלחמת בני אפרים שהרגום אנשי גת על שעברו על הקץ ועל השבועה וכו' יעו"ש, ופירש בזית רענן (על הילקוט רמז רכ"ז) משום שהשביען הקב"ה שלא יצאו קודם הקץ, כדכתיב (שיר השירים ב') השבעתי אתכם בנות ירושלים, והוא הדין לגאולה ראשונה וכו'. ובוודאי בכלל השבועה הוי שבט לוי גם כן, אף שלא היה שיעבוד לשבט לוי (שמות רבה פ"ה כ') מכל מקום גרות היה להם. ומעתה לפי זה תיקשי מהא דאיתא במכילתא, ילקוט פרשת בא רמז ר"ח, ויקם פרעה לילה קומי צאו מתוך עמי כו' אמר לו משה רוצה אתה שתכלה המכה, אמור הרי אתם ברשותכם הרי אתם בני חורין כו', ופירש בזית רענן משום שיצאו קודם זמנן לכך הוצרכו ישראל לרשות פרעה שישלחם מדעתו כו'. וקשה הא מושבעים ועומדין שלא יצאו קודם הקץ ואיך הוציאן הקב"ה קודם זמנן לעבור אשבועתן, ועל כרחך צריך לומר שהקב"ה השביען וכאשר חפץ בגאולתן התיר שבועתן, ובכלל היתר השבועה היה משה ואהרן וכל שבט לוי כנ"ל. (צפנת פענח דף קצ"ט, מהודורת ר' אברהם לויפער)

—◆◆◆—

ראוי הי' כבר כמה פעמים שיגאלנו גאולה שאינה שלימה אבל א"א מפני שבועתו של הקב"ה

חתם סופר

ראוי הי' כבר כמה פעמים שיגאלנו הקב"ה גאולה שאינה שלימה כמו פקודת בית שני, ואם יקלקלו אורחותיהם אז יחזרו ויגלו כמו שהי' בבית שני. אלא שנשבע הקב"ה (ישעי' נ"ד, ט') "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ" וכו', ע"כ א"א לגאלם עד שיהיו ראויים כ"כ שלא יוסיף להגלותם עוד. (פר' נח עמ' ל"ב)

—◆◆◆—

היה אפשר להיות גאולה ממש כמו בית שני (שהיה ברשות כורש) אבל אבותינו הקדושים לא יתרצו בזה

חתם סופר

והנה אפשר כבר הי' ראוי מכמה פעמים להיות נגאלים גאולה שאינה שלימה, או לשום שלום בינינו ובין או"ה שאנו שוכנים בצלם, או יותר

מזה להיות גאולה ממש כמו בבית שני וכדומה, אבל אין חפץ בזה, כי אם גם אנחנו אפשר שנתפשר ונקבל גאולה כזה רק להיות גאולים, **מ"מ אבותינו הקדושים לא יתרצו עתה כ"א בגאולה שלימה, וטוב לישראל לסבול אורך הגלות כדי שתהי' בסוף גאולה שלימה.** (תורת משה פ' שופטים)

—◆◆◆—

בלילה שקודם יציאת מצרים שמעו קול: "צאו מאתנו" ועם ה' חזקו באמונתם, כן יהי' בימי חבלי משיח לבחון אותנו בנסיון זה

חתם סופר כך שמעתי מאדוני אבי מו"ר מאור הגולה [החת"ם סופר] וכו', שלא נתייאש חס ושלום בבוא החבלי משיח. מי יודע מה יהיה בימים ההם מנסיונות גדולים כאלה, אשר יתחמץ לב האדם עליהם בראותו כאלה וכאלה, על כן ראויה לשום על לב ימי צאתנו מארץ מצרים, [כי] כעין נסיון הזה הי' בעת צאתינו מארץ מצרים, אשר היתה מצות ה' עלינו "אל יצא איש מפתח ביתו" (שמות י"ב כ"ב), והכתוב מעיד (שם ל') על הצעקה והמהומה הגדולה אשר היתה בלילה ההוא בארץ מצרים, ועם ה' אלה לא היו רשאים לילך לחוץ לראות ולשמוע מה הרעש הגדול, השודדים באים עליהם, **ושמעו קול: "צאו מאתנו", ועם ה' אלה חזקו ועמדו באמונתם, וזכות אמונה זו היא שעמדה להם, כי זה נסיון גדול ונורא, [ו]בזכות זה נגאלו. כן יהי' לעתיד במהרה בימינו בחבלי משיח, לזכותינו ולבחון אותנו בנסיון זה.** (מכתב סופר ח"א דף כ"ד ע"ד, ד"ה ויפה)

—◆◆◆—

רצה עשו לילך עם יעקב בשוה, ולא יהיה כן רק עשו יעבור בראש ויתפוס ממשלה קודם, עד יעלו מושיעים בהר ציון

מלבי"ם ויעקב נסע סכתה. הנה צורך הספור הזה בארו חז"ל, שעשו א"ל נחלק שנינו העה"ז והעה"ב, ר"ל שאם היה יעקב משתתף אז עם עשו והולך לשעיר, היו שניהם גוי אחד, והיה המסובב מזה שהיה חולק עמו הכל בשוה, **ויעקב שהיה עתיד להנהגה אחרת נשמט ממנו בהשגחת ה',** עד שכל הדברים שעברו בין יעקב ועשו, **הם מאורעות שעתידים לעבור בין בניהם בדורות הבאים,** שבני יעקב יכנעו אל עשו כמו שנכנע אביהם לפניו, וכי יתרפס ברצי כסף כמו שעשה עשו, **ומגמת עשו יהיה שילך עם יעקב בשוה, ולא יהיה כן רק עשו יעבור בראש ויתפוס**

ממשלה קודם, עד יעלו מושיעים בהר ציון וכו׳, וגם רצה עכ״פ בהפך שאנשי עשו ישתתפו עם יעקב, כמו שהיה בימי הורדוס, שהכניס את האדומים במילה וטבילה, וגם זה לא נתקיים כי שבו אח״כ לסורן באופן שיעקב נבדל מעשו.

(התורה והמצוה וישלח)

—◆◆◆—

חלילה לעשות בגלות השתדלות ביד חזקה אם עפ״י מלכי אוה״ע ושרים או נפיס להמלך למכור לנו כל מדינת א״י

מגדנות אברהם

השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו׳ (שיר השירים ב, ז). משיב הוא ית׳ לכנ״י על בקשתה להשפעת הנבואה ולחבוק הימין ע״ז אומר ראו נא גודל אהבתי אליכם, כי הלא ג׳ שבועות השבעתי, אחת, לעו״ג שלא יכבידו את הגלות על ישראל, ושבועה אחת שלא ידחקו את הקץ, ושלא יעלו בחומה.

והכונה בזה בדחיקת הקץ ובעליה בחומה ע״ד אומרם ז״ל: כשחרב הבית באחרונה, נתקבצו פרחי כהונה ומפתחות העזרה בידם, ואמרו: רבש״ע אם אין אנו נאמנים לפניך להיות גזברים, הרי המפתחות מסורים לך, וכמין פס-יד ירד מן השמים וקבל המפתחות. **והכונה בזה יעיר אוזן בלמודים, שישראל בגלות חלילה להם לעשות השתדלות ביד חזקה אם עפ״י מלכי אוה״ע ושרים, או ילכו בחומה, כולם כאחד ואיש לאחיו יחזק באו ונלכה לירושלים ביד חזקה ולבנות בהמ״ק, או נפיים להמלך תוגר בדמים עד כי ימכור לנו כל מדינת א״י להיות לנו כמקדם, ונבנה בית ונקריב קרבנות אבל חלילה לנו זאת! עד יערה רוח חסד ממרום וישלח ישועה ע״י משיחו ובהרשאה ממלך יושב מרום.** וזה נודע לנו מן פס- יד אשר קבל המפתחות מאתנו.

והוא דומה ממש למי שרוצה לילך לבית והבית נעול, ודומה לו כמי שאין בעלים לבית, ואם רוצה לפתוח בחזקה ולשבור את הדלת, אומרים לו שוטה עמוד! הרי יש בעלים להבית והמפתחות בידם ואתה רוצה ליכנס ביד חזקה? הרי אתה נתפס כגנב, המתן עד שיבא בעל המנעול ויתן לך המנעול ותפתח את הבית, כן אחר שמן השמים ירדו וקבלו המפתחות, איך יעלה בלבבנו לעלות בחומה בלי רשות מן השמים? וצריכים אנחנו להמתין עד כי יבא בעל המפתח וימסור לנו המפתח, ואז נעלה לציון ברנה והוא אמרו ית׳ : השבעתי אתכם את השבועה שלא תעלו בחומה ושלא תדחקו את הקץ,

ג״כ באותו מעמד השבועה היו ג״כ בנות ירושלים אלו עו״ג שלא יכבידו עול הגלות עליכם, וע״כ מה לכם לבקש עוד ממני, מה תעירו וכו׳ מה תתחזקו בבקשה למהר

השפעת נבואה ולעורר האהבה, **טוב המתינו עד שתחפץ עד כי יהי' החפץ והרצון מכל פמליא של מעלה.** (מגדנות אברהם לבעל כנפי נשרים שה"ש ח' ד')

מפי רבותי בחכמה שמעתי, כי זה היא הכונה המיוסדת לנו בתפלה שומה מאנשי כנה"ג: ואין אנו יכולים לעלות ולראות וכו' מפני היד שנשתלחה במקדשך - ר"ל אף אם היינו רוצים לעשות יד חזקה בהשתדלות המלך והשרים שנהי' יכולים לעלות ולראות, אבל אין אנו יכולים (ע"ד לא תוכל לאכול בשעריך ותרגומו לית רשו), והטעם, מפני היד שנשתלחה במקדשך, אשר כמין פס-יד ירד בנטילת המפתחות מאתנו.
(שם בהגה"ה)

מי זאת עולה: אומר הוא יתברך עוד - קחו לכם למופת לזכור ימי קדם עת אשר הייתם במדבר אשר הי' עולה מן המדבר, והרי כל עלייתם במדבר הי' הכל ע"פ ה' יסעו, ובעת כי לא הי' לרצון לפניו ית' שיעלו, כמו בשעת מרגלים אשר אמר הוא ית' לא תעלו ולא תלחמו, ואתם הייתם מתרפקים על דודה, התחזקתם על הידידות לעבור את פי ה' וכאלו רוצים לנצח את בוראם, כנאמר, וישכימו בבוקר לעלות, עתה ראו מה עלתה לכם! הלא שמה חבלתך וכו' ... נאמר שם ויצא וכו' ... ויכתום עד חרמה וכו' ... הרי כי זולת רשותו ית' אין חכמה ואין עצה.
(שם, שם, ה')

—◆◆◆—

כן יאמרו כל חכמי מדע אשר אמונתם חזקה כיתד בל תמוט בתוה"ק ומסורת אבות, אשר לא באלה חפץ ה'

רבי ירחמיאל ישעי' מינצבערג

ולמען לא יהי' מכתבי זה ריק מדברי תורה, הן אזכור את דרישתכם במכתב השני להיות לער מעיר על מקורות מאמרי חז"ל אשר שיטת הציונית היא לא כדת, מלבד אשר הערותי במכתבי הקדום, **ולדעתי הוא דבר ברור אשר אף אם יתעורר מלך התוגר יר"ה או כל מושלי עם ועם ויתנו רשות והורמן לעם ה' ללכת לארצם ונחלתם נחלת אבות בארצינו הקדושה כאשר מלפנים היתה גאולה שני' בימי עזרא, אם לא תהי' הגאולה מאת גואל החזק בעצמו ובכבודו כימי צאתנו מארץ מצרים, נאמר אנחנו ולפי דעתינו, כן יאמרו כל חכמי מדע אשר אמונתם חזקה כיתד בל תמוט בתוה"ק ומסורת אבות, אשר לא באלה חפץ ה' ולא זו הדרך להישועה האמיתית, ותכלית המקוה עפ"י מלאכי ה' ונביאים האמיתים, ואף לחיי שעה ולגאולה מקרית לא נחשוב אותה רק אלי' וקוץ בה נחשבה,** יען חז"ל האמיתים כן הורינו וכן נבאו לנו אשר הגאולה העתידה לא תהיה עוד כגאולת עזרא, בהתעוררת רוח תחתון וע"י המושלים, וגם הוסיפו

להודיע לנו אשר עוד לא תהיה כגאולת עזרא, לפני ביאת הגואל האמיתי אשר אנו מצפים לישועה בכל רגע... [ועי׳ שם מ״ש ראיות מזוה״ק מובא בדברינו].

ירחמיאל ישעי׳ מינצבערג האבדק״ק ליקאווע
בן רבי אברהם אבדק״ק יוזעפאף מנ״כ בירושלים
(רשפי אש, עמוד 23)

—◆◆◆—

אפילו נקבל ברצון מתנה זו של מלכות בריטאני׳ נהיה ח״ו בכלל המעפילים לעלות ההרה נגד רצון ד׳

רבי מרדכי ראטטענבערג

תשובתו להגאון יהודה ליב צירלסאהן ז״ל בדבר שאלת הנהלת וועד הפועל של מועצת גדולי התורה, בדבר התכוננות מלכות ישראל:

כתב עוד, אל לנו לאבד בידים שעה מלאה סוד עולמים וכו׳, פשיטא ליה להגאון שרצון ד׳ הוא שיכונן עתה ממלכת ישראל באופן שהציעה לפנינו מלכות בריטאני׳ השם יר״ה, ולדידי פשיטא לי שגם בלעדי הטעם שאין לנו להחבר עם החפשים, נגד רצון ד׳ ונגד טובתן של ישראל הוא לכונן ממלכת ישראל טרם בוא שליח ד׳ משיח צדקינו אשר אנו מחכים לו בכל יום שיבוא, דאיתא בש״ס כתובות דף ק״י ע״ב דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא״י עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו וכו׳ ורבי זירא האי בכלי שרת כתיב, ורב יהודה כתיב קרא אחרינא השבעתי אתכם בנות ירושלים וכו׳ ור״ז האי שלא יעלו ישראל בחומה, ור״י השבעתי אחרינא כתיב, ופרש״י כחומה יחד ביד חזקה, אלמא דכו״ע מודי דעל זה השביע הקב״ה את ישראל שלא יעירו ולא יעוררו את האהבה לעלות יחד לא״י, ואין לך כחומה יותר מלכונן ממלכת ישראל בארץ ישראל.

ועיין באהבת יהונתן להגאון ר׳ יהונתן זצ״ל בהפטרה לשבת נחמו שכתב על פסוק זה דהשבעתי אתכם וז״ל, וזהו פירושו דכנסת ישראל צווחת באלה ושבועה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה נגד קיבוץ ישראלי, באם שהכל נועדו יחדיו לעלות לירושלים וכל האומות מסכימים אפי״ה צווחה שחלילה שתלך שמה, ומי יכול לשער גודל ההפסד שיוכל לצמוח מזה לגאולה האמיתית.

עיין מדרש רבה שיר השירים על פסוק זה דהשבעתי, ר׳ חלבו אומר ארבע שבועות יש כאן השביע את ישראל שלא ימרדו על המלכיות ושלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו מסתורין שלהם לאומות העולם, ושלא יעלו בחומה מן הגולה, אם כן למה מלך משיח בא לקבץ גליותיהן של ישראל, ופירשו המפרשים שזהו ענין של משיח להצלות כל ישראל יחד מהגלות **ואם חלילה יעשו בעצמם כך יפסידו גאולת המשיח.**

אחרי הדברים האלה הנני בשאלה האם אין לנו לגור שאם נקבל ברצון מתנה זו של מלכות בריטאני׳ שנהיה ח״ו בכלל המעפילים לעלות ההרה נגד רצון ד׳, על כן חובת האגודת ישראל בהתאם לתכנותה לפתור את כל השאלות על פי רוח התורה למאן במתנה זו, ולהתחנן לפני מלכות בריטאניא שאם מפלגה ישראלית תסכים לקבלת מתנה זו תנאי זה תתנה עמה שיהי׳ הדת חפשית, שיהיה האפשרות בידי יראי ד׳ לחיות שמה עפ״י רוח התורה, ולהגיד לפני מלכי ארץ ושריה שאם אמנם מחכים אנחנו לקיבוץ גליותינו ולקיבוץ פזורינו מירכתי ארץ ולבא לציון ברנה ולירושלים בשמחת עולם, אבל רצוננו לראות את מלכנו משיח ד׳ אלקי יעקב כה ירצה השם בב״א.

מרדכי ראטטענבערג

רב אב״ד דקה״י אנטווערפען

(שו״ת יד מרדכי דף ק״ב-קכ״א)

—◆◆◆—

לא עלה על דעת שום פוסק שיש היתר בדחיקת הקץ אף ברשות – המדובר באבני נזר אינו אלא בשבועה שלא יעלו בחומה

ויואל משה

ויש טפשים האומרים שיעין שהיה בהסכמת רוב האומות אין כאן לא איסור שבועה ולא איסור העברה על הקץ, וכל כך גבר החשכות וסמיות העינים שנפל על העולם לטעות בדברי הבלים כאלו. והנה גם מה **שכתב באבני נזר** על השבועה שלא יעלו בחומה שהפירוש הוא בדרך מלחמה שלא ברשות, ולקח זה מלשון רש״י ז״ל ביד חזקה, **לא אמר זה אלא על השבועה שלא יעלו בחומה, אבל על השבועה השלישית שלא ידחקו את הקץ**, אדרבא כתב רש״י ז״ל דקאי על המרבה בתחנונים, אף שאינו עושה שום פעולה לא בדרך מלחמה ולא שום פעולה אחרת שבעולם אלא מרבה בתחנונים בלבד, כי על עצם הענין של מהירות הגאולה חלה השבועה, ואין נפקא מינה בזה כלל דעת האומות אם הוא ברשות אם לאו. והלא יתר מזה כתב המהר״ל שלא רק אם האומות מסכימים חלה השבועה, אלא אף אם האומות כופין אותם בכפי׳ של מיתה וכל מיני עינויים קשים ר״ל אסור לעבור על השבועה, ומכל שכן כשאין כופין אותם אלא נותנין להם רשות לצאת מן הגלות **שזה ודאי לא עלה על דעת שום פוסק שבעולם שיש איזה היתר בזה.**

(מאמר א׳ סימן פ״ו)

—◆◆◆—

מה שאומרים שהיה ברשות האומות הוא שקר

ויואל משה גם באותה השבועה שלא יעלו בחומה שהבין באבני נזר מלשון רש״י ז״ל שכתב ביד חזקה שהפירוש הוא בדרך מלחמה, כבר ביארתי באריכות שאין כן דעת פוסקים ראשונים ואחרונים, וביארתי לשון רש״י ז״ל בזה. וגם זה ודאי ברור שמה שהבין באבני נזר מלשון ביד חזקה שפירש בדרך מלחמה וכדומה, הכוונה על האומה היושבת שם, שאם צריכים ללחום עמה ודאי דהוי ביד חזקה, ומה ששאר האומות מסכימים לא מעלה ולא מוריד, וכי יש להאומות דין סנהדרין לדון מה יעשו ישראל על פי רוב דיעות שביניהם, הלא אף בדיניהם דיני ב״נ כתבו הפמ״ג והנוב״י ועוד כמה פוסקים דלא שייך בהם לומר דין אחרי רבים להטות, כיון שהוא דין מדיני התורה שלא ניתנה אלא לישראל, ומכל שכן בדיני ישראל שצריך לזה דעת תורה אמיתית שאפילו כל האומות שמכל העולם יחד לא יוכלו להכריע אף זיז כל שהוא בדעת התורה, ובגוים אין תורה. ואם נימא בדעת רש״י ז״ל שמה שאמר שלא יעלו ביד חזקה שהוא שלא ברשות, צ״ל שהקפידה התוה״ק שלא יעשו ישראל בענין זה יד חזקה, והוא כעין השבועה שלא ימרדו שהקפידה התוה״ק שלא למרוד בהאומה שיושבין ביניהם, ואם כל שאר האומות שבכל העולם יאמרו לישראל למרוד בהאומה שיושבין ביניהם בודאי שאין בזה היתר למרוד, כיון דסוף סוף היא מרידה, וזה אסרה התורה הקדושה, וכמו כן הוא בעליה לארץ ישראל, **דאם העליה הוא עכ״פ ביד חזקה אין בכח כל שאר האומות להתיר. זה הוא דבר פשוט וברור אף לפי דעת האבני נזר.**

אלא שאף מה שאומרים שהיה בהחלטת רוב העמים גם זה שקר, כי בישיבה האחרונה שהיתה צריכה לאשר הענין לפי החוק של קשר בין העמים, נדחה הדבר והחליטו למסור ארץ ישראל לידי קשר איזה עמים הנקרא ״טראסטישיפ״, **אלא שהציונים לא התחשבו עם החלטת העמים ולא צייתו להם. ובפרט מה שלקחו ירושלים, זה היה מתחלה ועד סוף נגד דעת כל העמים,** ואין להאריך בזה כלל, כי באמת לא מעלה ולא מוריד. ובפרט בשבועה השלישית של דחיקת הקץ לא אמר אדם מעולם שהוא תלוי ברשות האומות, וכשיבוא משיח צדקנו לא ישאל את פי האומות, אלא הם כולם ישאלו את מלך המשיח כדת מה לעשות, כמ״ש הרמב״ם ז״ל בפ״ט מהלכות תשובה והאריך יותר באגרת תימן, אבל ליקח מעצמינו חירות וממשלה באיזה אופן שהוא, הוא איסור איום ונורא. ואף למשה ולאהרן עם כל המופתים שלהם לא היו רשאין להאמין בגאולה טרם ששמעו הסימן הנמסר מאבותינו, כאשר הבאתי לעיל מדברי חכז״ל. (שם)

—◆◆◆—

ועיין עוד לעיל בשער א' פרק ששי שכך גזרה חכמתו ית' להיות בנ"י מפוזר ומפורד בין העמים, ואם עולין בחומה אף ברשות אפילו בלי דחיקת הקץ הוא נגד הגזירה.

ועיין בדברי אוה"ח (פ' בחקותי כ"ו ל"ג) שתהיה חרב מרוטה לפניכם אם לא תקיימו גזירת זרוי בגוים, כנזכר יהיה בשרכם וגו' רח"ל.
ועיין עוד לקמן בשער ג' פרק ראשון שהבאנו בשם הזוה"ק בכמה מקומות דבגלות החל הזה לית לה לכנס"י רשות למיקם מעפרא עד עת בוא דודה הקב"ה ויוקימה בכבודו ובעצמו, וכן הבאנו מדברי מהרבי יוסף יעבץ ומהנועם אלימלך ומבעל בני יששכר בספרו ברכה משולשת, עיי"ש.
ועיין עוד בפרק דחיקת הקץ בקורות עולם, ע' ??? שהבאנו המעשה הנפלא של יהודי אחד באמעריקא לפני ק"פ שנה שרצה לייסד קאלאניע ליהודים על אדמת אמעריקא וברשות המלכות, ואיך יצאו נגדו גדולי הדור ההוא.

פרק שלישי
שלש שבועות בהלכה

◇◇◇

אף שישוב ארץ ישראל מצוה, אבל עתה השביע הקב"ה אותנו שלא לעלות בחומה

ריב"ש ואחרי שלדבר מצוה מותר [לפרוש מיבשה לים] אפי' בערב שבת, אין ספק שהעלי' לאר"י מצוה היא, ורז"ל אמרו (כתובות ק"י ע"ב) שהדר בחו"ל וכו', וכן אמרו שם (דף קי"א ע"א) כל המהלך ד"א באר"י מובטח לו שהוא בן עוה"ב, ומה שהיה אומר הנביא לבני הגלות (ירמיה כ"ט ה') בנו בתים וכו', זה הי' מפני הגלות שנגזר עליהם, ומי שהגלם לא הי' מניחם לשוב עד שעלו ברשות כורש, וגם עתה אחת משלש שבועות שהשביע הקב"ה לישראל שלא יעלו בחומה.

(שו"ת הריב"ש סימן ק"א)

◆◆◆

מצות ישוב ארץ ישראל אפי' לדעת הרמב"ן אינה מצוה כוללת לכל ישראל שהיא מכלל השבועות

רשב"ש אין ספק שהדירה בא"י היא מצוה גדולה בכל זמן, בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית, וא"ז הרמב"ן מנה אותה מכלל מ"ע, כמש"ה וירשתם אותה וישבתם בה, וכן הוא דעת א"א הרשב"ץ בס' זוהר הרקיע. ואף לדברי הר"ם

ז"ל שלא מנאה מכלל מ"ע, מ"מ אם אינה מצוה נמנית, היא מצוה דרבנן, וזה זולת תועלת אחרות נמשכות ליושב בה.

אמנם מצוה זו אינה מצוה כוללת לכל ישראל בגלות החל הזה, אבל היא נמנעת כלל, כשאז"ל בגמ' כתובות פ' האחרון שהיא מכלל שבועות שהשביע הקב"ה את ישראל **שלא ימהרו את הקץ ושלא יעלו בחומה,** צא וראה בני אפרים מה קרה להם שמהרו את הקץ, אמנם מצוה זו על כל יחיד לעלות לדור שם, אלא שמצוה זו **אם יש דברים מונעים אינו מחויב לעלות.** (שו"ת רשב"ש סי' ב')

—◆◆◆—

אפילו להרמב"ן מצות ישוב א"י אינה מצוה חיובית מפני הג' שבועות

רבי שמואל סאלאנט

וקשה טובא, והלא ישיבת א"י אינה מצוה חיובית, אפי' לדעת הרמב"ן וסייעתו הסוברים שזה נחשב למ"ע "וירשתם אותה וישבתם בה", **מ"מ מודים דאינה מצוה חיובית כמו שארי מצות, ומבואר בגמ' שם ג' שבועות כו' אחת שלא יעלו בחומה, וא"כ ודאי אינה מצוה חיובית על כל איש ואיש,** וא"כ במה כחה דאשה לכוף לבעלה לקיים מצוה זאת של ישיבת הארץ, יותר משארי **מצות חיובית.** (גליון הלבנון חוברת י"ב, שנת תרכ"ד, עמוד 85, שיעור מהגר"ש סאלאנט בענין דין כפיה לעלות לא"י, ועתה נדפס מחדש בגליון צפונות שנה ג' קובץ א' עמוד מו)

לענין המצוה על כל יחיד לעלות ולדור בא"י לדעת הרמב"ן אף בזמן הזה, עיין לקמן בשער ו' פרק שני ובפרק רביעי.

—◆◆◆—

להרמב"ם אין מצות יישוב א"י עד שיבוא משיח, מפני שאנו מושבעים שלא לכבוש הארץ בחזקה

מגילת אסתר **נראה לי כי מה שלא מנאה** [היינו מצות ישוב ארץ ישראל] הרב [הרמב"ם] הוא, לפי שמצות ירושת הארץ וישיבתה לא נהגה רק בימי משה ויהושע ודוד וכל זמן שלא גלו מארצם, **אבל אחר שגלו מעל אדמתם אין מצוה זו נוהגת לדורות עד עת בוא המשיח, כי אדרבא נצטוינו לפי מה שאמרו בסוף כתובות** (דף קי"א) **שלא נמרוד באומות ללכת לכבוש את הארץ בחזקה, והוכיחו מפסוק השבעתי אתכם בנות ירושלים וגו' ודרשו בו שלא יעלו ישראל בחומה.**

ומה שאמר הרמב"ן (א) שהחכמים אמרו כי כבוש הארץ היא מלחמת מצוה, זהו כאשר לא נהיה משועבדים לאומות. ומה שאמר עוד (ב) שהחכמים הפליגו בשבח דירת הארץ, זה דוקא בזמן שבית המקדש קיים אבל עכשיו אין מצוה לדור בה, וכן פי' התוס' שם גבי הוא אמר לעלות. ועוד ראיה שאין בו מצוה ממה שאמרו ג"כ התם (שם) כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו, ואם היה מצוה בדירת א"י בכל הזמנים איך יבא נביא אחר משה לסתור דבריו והא אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה וכ"ש לסתור. (ספר המצות מצות עשה ד' לדעת הרמב"ן)

—◆◆◆—

אסור לעלות על מנת לכבוש עד שיבא הקץ

כפתור ופרח ירושלמי מס' שקלים: תנא בשם ר"מ כל מי שקובע בא"י ומדבר בלשון הקודש ואוכל חוליו בטהרה וקרא ק"ש בבוקר ובערב יהא מובטח שהוא מבני העה"ב, **מיהו לא יעלו על מנת לכבוש עד שיבא הקץ**, וכדאיתא סוף מס' כתובות אם תעירו ואם תעוררו וגו' ר' זירא ההוא שלא יעלו ישראל בחומה עכ"ל. (כפתור ופרח פ"י דף קצ"ז)

—◆◆◆—

מצד הדין כל ישראל ערבים זב"ז לקבל עול גלותם

אור זרוע ושמעתי שדודי רבי' קלונימוס זצ"ל קרוב למלכות היה מבני פלטין של המלך כשהיה המלך שואל מס מבני העיר היה מסייעם בפשרה הגונה ואח"כ היה מבקש מן המלך לנכות מן המס שליש או רביע מה שהיה מגיע לחלקו ליתן כי היה אומר למלך אני עובדך בהלוואות ובענינים הרבה אני רוצה שתתפשריני מן המס ודיני ליתן עמהם. אע"פ שהמלך היה מתרצה לו לנכות מן המס כפי חלקו היה חוזר ונותן עם הקהל. סבור הייתי שמדת רחמנות ומדת חסידות היתה. ואני רואה **שמדת הדין הוא כי כל ישראל ערבים זה בזה לקבל עול גלותם ויזכו להשתתף עמהם בנחמתם ובגאולתם** - שמחה ב"ר שמואל זצ"ל
(חלק ג פיסקי בבא קמא פרק י' סי' ת"ם)

—◆◆◆—

אין להם לישראל לעלות יחדיו ביד חזקה

ריא"ז לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר שרובה גוים, ואל ידור אדם בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל דומה

כמי שיש לו אלוק וכל הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוק, שנאמר כי גירשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים (כתובות ק"י ע"ב), ואעפ"כ אין להם **לישראל לעלות יחד ביד חזקה כעין קיבוץ גליות, שאין להם למחר הקץ עד שיחיש הבורא גאולתינו**, שנאמר (שה"ש ב' ז') אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ, עכ"ל. (פסקי ריא"ז האחרון, כתובות פי"ג ה"ח)

—◆◆◆—

שלא ימרדו היינו שנקבל גזירותיהם וחרמיהם, אחר שאנחנו משועבדים תחתם

מהרשד"ם אחר שמן הדין אין הפרש אם המשביע עברי או מעם אחר ואדרבה יגדל בהיותו מעם אחר בקצת ענינים מפני חילול ד' ואחר שאנחנו משועבדים תחתם אנו מחויבים לקבל כל דינא דמלכותא **כאשר נשבענו שלא נמרוד בהם כמוזכר בשלחי כתובות** (קיא.) ובודאי לא ירצו לומר שנמרוד לצאת תחת רשותם שא"כ זוהי השבועה הראשונה שהזכירו שם האמר שלא יעלו בחומה, אלא כוונתם ז"ל שלא ימרדו הוא אף בשלא נקבל איזה ענין מגזירותיהם וכן נמצא בכתובים בהרבה מקומות בענין כזה לשון מרד אמר וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלקים ושם היה דבר פרטי גילוי סודו לבד עם שיש בו דבר אחר שהיה מתבזה בו הוי כאילו מרד **לפי שאינו מחשיבו ואחר שאנו משועבדים תחתם אנו מחויבים לקבל חרמיהם.** (שו"ת מהרשד"ם חלק חו"מ סימן שם"ד דף ס:)

—◆◆◆—

אי אפשר לומר דמצוה על כל ישראל לעלות דא"כ היה בזה איסור השבועות

פאת השולחן אמנם אינה מצוה לכל ישראל בגלות החל הזה אלא מצוה על כל יחיד לדור שם ואם יש דברים מונעים וכו' (מרשב"ש). ושם בבית ישראל סקט"ו וז"ל: **לתרץ מ"ש בכתובות קי"א שלא יעלו בחומה ואם היה מצוה על כל ישראל א"כ הי' חיוב שיעלו כולם** ולכן פי' בכה"ג באם יש מונעים וכו' עיי"ש.
(הלכות ארץ ישראל, סי' א' ס"ג)

—◆◆◆—

מצות ישוב ארץ ישראל לא יבוא במנין המצות שאין כח בידינו לקיימה – אסור לנו לעשות שום מלחמה בזה"ז, ואדרבה אנו מושבעין שלא ימרדו במלכיות

רבי יצחק אייזיק מקאמארנא

מ"ע לרשת ארץ ישראל ולא לעזבה ביד גוים ולא להניחה שממה, שנאמר והורשתם את יושבי הארץ וישבתם בה, כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה, וכן מצוה לדורות לשבת בא"י עד היום בזמן הגלות, וזהו אף שהיא מצוה גמורה לא יבוא במנין באין פנים, שלא יבוא למנין שום מצוה אלא מה שיש כח ביד אנושי לקיים, אבל מצוה שצריך עזר אלהי ונבואה לא יבוא למנין. ולא מצינו מצוה שיהיה אדם נביא או בעל רוח הקודש, אף שהנבואה שורש גדול בדת ישראל, והאיך יצוה לנו האל ב"ה מצוה שאין בידינו לקיים אותה אם לא בעזר אלהי ובאותות ובמופתים, כנראה ממלחמות יהושע שהיה כמה אותות ומופתים בשמים ובארץ, וכן בכל המלחמות, ומצוה כזאת לא יבוא למנין באין פנים. ואסור לנו לעשות שום מלחמה וכיבוש אם לא על פי הנביא, ומצוה התלויה בנבואה לא יבוא למנין. אלא שכל פסוקים האלה הם לשעתן לזמן יהושע, שהנביא צוה להם על פי השם ב"ה שילכו למלחמה ויכבשו את הארץ והבטיח אותם שיצליחו בכל מעשיהם וכל זה לזמן יהושע, **ואדרבה אנו מושבעין שלא ימרדו במלכיות, אלא נקבל באהבה עד בוא יבוא משיח צדקנו, וזה לא יהיה בדרך הטבע אלא בכמה אותות ומופתים משונים ונפלאות. וזה לא יבוא במנין המצות, כי המצות נתנו לבשר ודם ולא לנביאים המשנים הטבע, אלא לכל ישראל בשוה** וכן הסכימו התוספות. (אוצר החיים קיצור התרי"ג מצות דף נ"ט)

—◆◆◆—

הפסוקים שנאמרו לשלמה ברוה"ק הוא גופי' השבועה

חתם סופר

אם כתב בו נשבעתי שתהי' שדי נתונה לך אעפ"י שמשמעותו לשון עבר אין בכך כלום והוא גופי' שבועה היא תדע לך שהרי אמרינן שלהי כתובות, ג' שבועות השביע הקב"ה את ישראל ומפיק להו מג' קראי, השבעתי אתכם בנות ירושלים, **והתם לא שלח נביא שדיבר עם כל ישראל והשביעם, אלא אלו הפסוקים שנאמרו ברוה"ק לשמהע"ה הוא גופי' השבועה**, ושם כתיב השבעתי אתכם ואיננו סיפור דברים שכבר השביעם **דאימתי השביעם וע"י מי אע"כ היא גופי' שבועה היא אע"ג דכתיב השבעתי** וה"נ דכוותי'. (שו"ת חת"ם, יו"ד סי' ר"כ)

—◆◆◆—

השבועה שלא יעלו בחומה ושלא ימרדו באו"ה הא בהא תליא

הגדול ממינסק

ברם משונה היא מצוה זו מכל המצות, שכל המצות חיובם אישי והחלטי ר"ל על כל אחד ואחד מישראל החיוב להקימה ולעשותה בלי תנאים וגבולים, **והמצוה הזו של ישיבת א"י חיובה כללי ומוגדר, ר"ל החיוב הוא רק על כלל האומה** וגבולים יש בה, חז"ל צפו ברוח קדשם שאם תמסר המצוה לכל ותקבע חובה על כל אחד ואחד אז יפרצו העם חק וגדר ויעפילו לעלות בלי עת וחשבון ומכנפי הארץ ינהרו עליה אנשים לאלפים ובזה שתים רעות יעשו, האחת כי בעליתם פרצום בלי סדרים באין מקור נאמן למחיתם ולכלכלתם איש את רעהו יצורו וידחקו ויגדלו השערורות ותרבה העזובה ולחץ העניות יעבירם על דעתם ועל דעת קונם ויטמאו קדושת המקום וישחיתו את הישוב וכבוד הארץ מעליה יפשיטו ויצא שכרם בהפסדם - והשנית כי תנועת התעוררות כאלה תוכלנה להביא רוח פשע ומרד בלב העם נגד מלכי ישר ארץ אשר בידיהם עתיתם כי יצרם ופחזותם ישיאום להתקומם לפרוק עול להתיר חוק ומשפט ודינא דמלכותא ולצאת ברוח חפשי ויד רמה... אז אף לב המלכים והשרים יהפכו עליהם לרעה בעבור הכעיסם אותם ויסירו צלם מעליהם ואז יהי' יעקב למשיסה וישראל לבוזזים... **לכן הודיעו לנו חז"ל שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה פירש"י "יחד" ושלא ימרדו באו"ה אשר לפי האמור הא בהא תליא** ובזה החלישו כח המצוה ויגרעוה בכמותה משום צורך השעה וזה ע"ד אמרם הפרו תורתך משום עת לעשות, אמנם לעומת זה הגדילוה והרחיבוה באיכותה עד כי ברבת הימים נתהוה בזה ענין פשר נפלאה נאה ומתקיים שניטל המצוה והחיובה מהיחידים והוטלה על כלל האומה שכל אחינו שבגולה העמידו עליהם מצוה רבה לכבד את הארץ מהונם ולקבוע נדבות קביעות תמידיות ולתמוך את נפשות השרידים היחידים המתנדבים לעלות ולחונן אדמת קודש ואין לאל ידם וזה היסוד לקופת רמבע"נ שנתיסדה בכל תפוצות ארצות פזורנו והיהודים קיומה וקבלוה עליהם לחק ולא יעבור וכה נוהג הדבר מדור דור וכה יקיימו את המצוה בכללם אלה בממונם ואלה בגופן.

(מכתב תשובה על מצות ישוב אר"י מהגדול ממינסק הגאון ר' יהוחם יהודה ליב פערלמאן זצ"ל (בסיני כרך ו' עמוד רי"ג))

—◆◆◆—

שלא ימצא בישראל מחשבת מרידה במלכות

ערוך השולחן

וכן מחוייבין להשגיח שלא ימצא חלילה בין ישראל איזה מחשבת מרד אף בלב נגד אדונינו הקיר"ה ושריו **וכבר אמרו חז"ל שהקב"ה השביע**

את ישראל שלא ימרודו במלכיות (כתובות קיא.) וכתיב ירא את ד׳ בני ומלך ומלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע. (ערוך השולחן חו״מ סימן ב׳ ס״א)

—◆◆◆—

לעלות לאר״י מותר רק ביחיד אבל לא בחבורה, משום השבועה דלא יעלו בחומה

הגאון מראגאטשאוו יום ב׳ ניסן תרצ״ד דווינסק יצ״ו

קבלתי מכ׳ הארוך בדברי הכ״מ וכו׳, בשאר מה ששאל **בדבר ישוב הארץ**, זה רק **בפרט, לא לעשות חבורה לזה**, וכמו הך דסוף כתובות **שלא יעלו בחומה**, ועיין ביומא דף י״ט ע״ב, וגם הרמב״ם ס״ל דרק ישוב היא זכות לא בקרקע, ובזה סתירה מהך דגיטין ד׳ ח׳ לב״ק דף פ׳ ומירושלמי מ״ק פ״ב הל״ד דנקט בתים עיי״ש ברמב״ם הך דב״מ דף ק״א עיי״ש בזה וגיטין דף מ״ז וב״מ דף ק״א ומנחות דף ל״א ע״א, ונפק״מ בין כהן לישראל בכל הני דקאמר בקידושין דף ל״א ע״ב ובסוף כתובות וברכות ושבת הוי הני כהנים כמר״י בירושלמי עיין בפ״ג במ״ק הל״א וברכות פ״ג הל״א ונזיר פ״ז הל״א, ועיין בירושלמי סוף פ״א בקידושין הל״ז גבי כהנת אם מותרת לצאת לחוץ לארץ ואכמ״ל, ודי בזה.

יוסף ראזין
(תיקון עולם, מונקאטש בריש הספר)

וע״ע בדבריו בשו״ת צפנת פענח (קמ״ג אות ב׳), שדן שם אודות גדרי הלכות שחל על הציבור וז״ל: וע״ד הך דכתובות ק״י (השבעתי אתכם) **הנה וודאי חל על הציבור דהוה תואר ומציאות.**

—◆◆◆—

להתפלל רק על ביאת משיח תמיד הוא בכלל דחיקת הקץ

החזון איש פעם אחת כשאמרו להחזו״א אודות אחד שכל תפילותיו תמיד, אינם אלא על ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, עד כדי כך שאינו מתפלל כלל על שום דבר אחר, הגיב על כך מרן שאסור, שהרי זה בכלל שלא ידחקו את הקץ. (זכור לדוד עמ׳ קנג, בשם רבי דוד פרענקל ז״ל)

—◆◆◆—

פרק רביעי
התעוררות דחיקת הקץ בקורות עולם

בני אפרים הפכו ביום קרב

ספר שמות **ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלהים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה.** (יג, יז)

תרגום יונתן ויהי והוה כד פטר פרעה ית עמא ולא דברינון יי אורח ארע פלישתאי ארום קריב הוא ארום אמר יי דלמא יתהוון עמא במיחמיהון אחוהון דמיתן בקרבא מאתן אלפין גוברין בני חילא משבטא דאפרים מאחדין בתריסין ורומחין ומאני זיינין ונחתו לגת למיבוז גיתי פלישתאי ובגין דעברו על גזרת מימרא דיי ונפקו ממצרים תלתין שנין קדם קיצא איתמסרו בידא דפלישתאי וקטלונון הינון הוו גרמיא יבישיא דאחי יתהון מימרא דיי על ידא דיחזקאל נביא בבקעת דורא ואין יחמון כדין ידחלון ויתובון למצרים:

ספר שמות **שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישבי פלשת:** (טו, יד)

רש"י **יושבי פלשת.** מפני שהרגו את בני אפרים שמיהרו את הקץ ויצאו בחזקה כמפורש בדברי הימים והרגום אנשי גת.

ספר תהלים **בני אפרים נושקי רומי קשת הפכו ביום קרב:** (עח, ט)

תרגום יונתן כד הוו יתבין במצרים אתרברבו בני אפרים מנו קצא ושעו ונפקו תלתין שנין קדם קצא בזיני קרבא וגברא נטלי קשתא אפיכו קדל ואתקטלו ביום סדרי קרבא.

רש"י **בני אפרים.** שיצאו ממצרים בזרוע לפני הקץ ובטחו בגבורתם ובחציהם וסופם הפכו לנוס ביום קרב כמפורש בדברי הימים והרגום אנשי גת הנולדי' בארץ: **רומי.** משליכין וזורקין, כמו רמה בים (שמות טו).

אבן עזרא **בני אפרים**. דרך דרש כי כל ישראל יקראו כן כמו הבן יקיר לי אפרים, גם רמז לבני אפרים שיצאו ממצרים בטרם שעת הקץ.

רד"ק **בני**. זה היה במדבר, ואף על פי שלא נזכר בתורה נזכר בדברי הימים (א ז כא-כב), והרגום אנשי גת הנולדים בארץ, והלכו אל גת בלא מצות האלוה יתברך כנגד דברו, כי אמר ארבעים שנה יהיו במדבר והם המרו את רוחו ונגפו: וטעם **נושקי רומי קשת.** שהלכו בכלי מלחמותם ונשענו בהם ולא באל יתברך, והפכו עורף לפני אויבים, זהו **הפכו ביום קרב**. הפכו עורף ביום מלחמה. ונושקי רומי סמוך על סמוך, ופירושו מזויינים ומורי חיצים בקשת.

—◆◆◆—

יהיה צער לאברהם שבניו יצאו קודם הזמן כמו בני אפרים

החוות דעת שלא יאמר אותו צדיק ועבדום ועינו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם וכו'. (ברכות ט.) והוא תמוה, דאברהם לא יהרהר אחר מידותיו, ועוד למה לו להזכיר אברהם, וכי ההוא אמר ולא יעשה, לכן נראה דבביזת הים נתקיים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, דאז הי' נחשב היציאה אחר שנטבעו הרודפים ולא יראו שוב מהם רק שאמר הקב"ה שיצאו גם כן תיכף ברכוש גדול שלא יאמר אברהם בלשון תמוה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בתמיה, ועל כרחך לא הגיע זמן היציאה עדיין, **ועל כרחך הם יוצאין כמו בני אפרים נושקי רומי קשת, ויהי' צער לאותו צדיק**, לכן ביקש שבשעת יציאה יצאו גם כן ברכוש גדול. (אמת ליעקב, ברכות ט.)

—◆◆◆—

העצמות היבשות

ספר יחזקאל **היתה עלי יד ה' ויוצאני ברוח ה' ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות:** (לז, א)

רש"י **והיא מלאה עצמות**. רבותינו אמרו שהיו משבט אפרים שיצאו ממצרים לפני הקץ והרגום אנשי גת הנולדי' בארץ כמו שאמור בדברי הימים.

מכילתא ד"א כי אמר אלקים זו מלחמת בני אפרים שנאמר (דברי הימים א' ז) אלה בני אפרים שותלח וכתיב (תהלים ע"ח) בני אפרים נושקי רומי קשת הפכו ביום קרב וגו' מפני שלא שמרו ברית האלקים ובתורתו מאנו ללכת עברי על הקץ ועל השבועה, ד"א שלא יראו עצמות אחיהם מושלכין בפלשת ויחזרו להם. **(הקדמה לפרשת בשלח)**

—◆◆◆—

קושי השיעבוד במצרים לא התחילה אלא לאחר שבני אפרים יצאו מהגלות קודם הזמן

פרקי דרבי אליעזר

רבי אליעזר אומר, כל אותן השנים שישבו ישראל במצרים, ישבו בטח ושאנן ושלוה, עד שבא נון מבני בניו של אפרים, ואמר להם נגלה לי הקב"ה להוציא אתכם ממצרים. בני אפרים בגאות לבם שהם מזרע המלכות וגבורי כח במלחמה, לקחו את נשיהם ואת בניהם ויצאו ממצרים, ורדפו המצריים אחריהם והרגו מהם מאתים אלף כולם גבורים, שנאמר (תהלים ע"ח ט') בני אפרים נושקי רומי קשת הפכו ביום קרב, לא שמרו ברית אלוקים ובתורתו מאנו ללכת וכו'. (פרק מ"ז)

—◆◆◆—

בני אפרים שקדמו לצאת בזמן השיעבוד, לא קמו לתחי' אלא כשהתחילו להשתעבד

המבי"ט

והראיה על זה כי אותם שיצאו שלשים שנה קודם הזמן והיו ראויים, אלא שרצו לקרב את הקץ קודם זמן ונהרגו, ועל ששמו בפועל לקיים היעוד זכו לתחייה בזמן יחזקאל בבקעת דורא, ומפני שקדמו בזמן שיעבוד שלא הגיע העת לא זכו לתחייה בזמן שהיו ישראל בגאולה והמעלה, אלא כשהתחילו להשתעבד בשיעבוד בבל בזמן יחזקאל. (בית אלקים, שער היסודות, פרק חמשים)

—◆◆◆—

בקשו להתקומם ולא הניחם ר' יהושע לעבור על מה שצונו בוראינו

מדרש רבה

בימי רבי יהושע בן חנניה גזרה מלכות הרשעה שיבנה בית המקדש הושיבו פפוס ולוליאנוס טרפיזין מעכו עד אנטוכיא והיו מספקין לעולי גולה כסף וזהב וכל צרכם אזלין אלין כותאי ואמרין ידיע להוי למלכא דהדין קרתא מרדתא תתבנא ושוריא ישתכללון מנדה בלו והלך לא יתנון מנדה זו מדת הארץ בלו זו פרובגירון והלך אנגרוטינה ואמר להון מה נעביד וגזרית אמרין ליה שלח ואמר להון או ישנון יתיה מאתריה או יוספון עליה חמש אמין או יבצרון מיניה חמש אמין מן גרמיהון אנון חזרין בהון והוון קהליא מצמתין בהדא בקעתא דבית רמון כיון דאתון כתיבא שרון בכיין בעיין לממרד על מלכותא אמרין יעול חד בר נש חכימא וישדך צבורא אמרין יעול ר' יהושע בן חנניא דהוא אסכולוסטקיא

דאורייתא עאל ודרש ארי טרף טרף ועמד עצם בגרונו אמר כל דאתי מפיק ליה אנא יהיב ליה אגריה אתא הדין קורא מיצראה דמקוריה אריך יהיב מקוריה ואפקיה אמר ליה הב לי אגרי א״ל זיל **תהא מלגלג ואומר דעילת לפומא דאריה בשלם ונפקת בשלם כך דיינו שנכנסנו לאומה זו בשלום ויצאנו בשלום.**

(בראשית רבה פרשה סד פסקה י)

ורבינו טוביא בן אליעזר בספרו מדרש לקח טוב פירש הטעם למה לא הניחם ר׳ יהושע למרוד במלכות:

אם תעירו ואם תעוררו בכלם הוא אומר אם תעירו ואם תעוררו את האהבה וכן [וכאן] הוא אומר מה תעירו ומה תעוררו אלא פעם אחת גזרה מלכות הרשעה לבנות בית המקדש ועלו ישראל המונים המונים על שעשו שעם רב מעט (הגירסא צ״ע) ועל אנטיפורס ובסוף חזרו בהם **בקשו לעמוד עליהם ולא הניחם ר׳ יהושע** אמר להם לא דיינו שאנו חיין בין האומות **אלא שאנו עוברין על מה שצונו בוראינו... עד שתחפץ הגאולה מן השמים.** (מדרש לקח טוב, הוצאת גראינוף, שיר השירים ח, ד)

—◆◆◆—

ד׳ דורות דחקו את הקץ

מדרש רבה רבי אוניא אמר ד׳ שבועות השביעין **כנגד ד׳ דורות שדחקו על הקץ** ונכשלו ואלו הן אחד בימי עמרם ואחד בימי דיניי ואחד בימי בן כוזבא ואחד בימי שותלח בן אפרים הה״ד (תהלים ע״ח) **בני אפרים נושקי רומי קשת** ויש אומרים אחד בימי עמרם ואחד בדורו של שמד ואחד בימי בן כוזבא ואחד בימי שותלח בן אפרים שנא׳ בני אפרים נושקי רומי קשת והן היו מחשבין בשעה שנתגזרה גזרה כשדבר הקב״ה עם אברהם אבינו בין הבתרים ומשנולד יצחק התחיל מה עשו נתקבצו ויצאו למלחמה ונפלו מהן חללים הרבה **מפני מה שלא האמינו בה׳ ולא בטחו בישועתו על שעברו על הקץ ועברו על השבועה.** (שה״ש רבה ב, כ)

—◆◆◆—

נהרגו מהם ל׳ רבוא מפני שטעו לצאת קודם הזמן

מדרש רבה לכך נאמר ולא נחם אלהים דרך ארץ (וגו׳ ולא נחם אלהים דרך ארץ) פלשתים למה **אלא שטעו שבטו של אפרים ויצאו ממצרים עד שלא שלם הקץ ונהרגו מהם ל׳ רבוא ולמה נהרגו שחשבו מיום שנדבר אברהם בין הבתרים וטעו ל׳ שנה שנאמר** (תהלים עח) **בני אפרים נושקי רומי קשת לולי שטעו לא יצאו מי היה חפץ להוציא אל הרג בניו אפרים** שנאמר (הושע ט) ואפרים להוציא

אל הורג בניו והרגום פלשתים שנאמר (ד"ה א ז) **ובני אפרים שותלח והרגום אנשי גת והיו עצמותיהם שטוחין בדרך חמרים חמרים** שכבר היה להם ל' שנה שיצאו עד שלא יצאו אחיהם ממצרים אמר הקב"ה אם יראו ישראל עצמות בני אפרים שטוחין בדרך יחזרו למצרים למה"ד למלך שנשא אשה וביקש לילך למדינתו הושיבה באפריון ולא הספיק ליכנס למדינה עד שמתה אשתו קברה על פתח המדינה ואח"כ נשא אחותה אמר המלך הריני מסבבה שלא תראה קברה של אחותה ותחזור לה מה עשה סיבבה מאחורי המדינה כך אמר הקב"ה יהיו מסבבים את הדרך כדי שלא יראו עצמות אחיהם מושלכין בדרך ויחזרו למצרים מה עשה הקב"ה נטל דמם של בני אפרים וטבל בו כליו כביכול שנא' (ישעיה סג) מדוע אדום ללבושך אמר הקב"ה איני מתנחם עד שאנקום נקמתן של בני אפרים שנאמר ולא נחם אלהים: (שמות רבה כ, יא)

—◆◆◆—

לא למרוד באומות אפי' במקום פקוח נפש, ושאם מורדין בהם אזי נכנסים ח"ו לרשות הסט"א

רבי אברהם גאלאנטי

אל תתוודע לרשות (אבות א' י'), כלומר להשביע השבעות כנגדם ולמרוד באומות ולצאת למלחמה כנגדם, **כמו שהעלו על לב אנשי פורטוגאל** [שהיה שם גזירת שמד והריגות במיתות משונות כידוע] **ורצו להרים ראש להרגם וללכוד המלוכה, והיה שם זקן א' ושאל ע"י שם אחד, והשיבוהו "אם תעירו ואם תעוררו"** (שיר השירים ב' ז'), **וכמו שפירשו ז"ל** (כתובות קי"א ע"א) ג' שבועות השביע הקב"ה את ישראל, אחת שלא ימרדו בהקב"ה. וז"ש אל תתוודע לרשות, דהיינו רשות הרבים, לילית ובן זוגה ס"מ, וע' שרים. (ספר זכות אבות)

—◆◆◆—

כל נסיון לפעול איזה פעולה לרכוש המטרה של הטבה כללית לאומתנו אסור לנו וזאת עבירה חמורה ומרידה נגד מרות ושלטון השי"ת המנהיג עמו ישראל

רבי אברהם דע קולוגנא. רבי רפאל מילדולה. רבי שלמה הירשענל.

בשנת תקפ"ה איש יהודי היה באמעריקא ושמו מרדכי עמנואל נח מוציא לאור כתב עת מפורסם ומקורב לשרי הממשלה, שעלה על לבו למצוא פתרון לגלות ישראל ע"י רכישת אחוזת קרקע שיתישבו שם הרבה מישראל ויהיה להם מדינה עם אטאנאמיא, עם הסכמת ממשלת

ארה״ב. ואכן השתדל לאסוף כסף וקנה קרקע על אי גדול באמצע הנהר קרוב להעיר באפאלא, ניו יארק. ואז כתב אגרות לרבנים מפורסמים לבקש מהם שיבואו ויכהנו שם כרבנים ומשגיחים על עניני הדת. מכתב זה הוא התשובה שקיבל מהרב אברהם די קולוגנא, הרב הראשי דפאריז, ורבני לאנדאן, הלא הם הגאון רבי רפאל מילדולה ז״ל אב״ד לקהלה הספרדית, בעל מחבר ספר חופת חתנים (תלמידו של החיד״א וראש ישיבה בעיר ליוורנו) והגאון ר׳ שלמה הירשעל אב״ד לקהלת האשכנזים. והנה העתק המכתב:

בנוגע לעצם הענין, טוב להסביר אל מר נואה - אשר הציע לייסד קאלאניא יהודית באמעריקא - כי כבוד תורתו של הרב הראשי הגאון הרב הירשעל שליט״א מקהלה האשכנזית בלאנדאן עם הרב הגאון מילדולה שליט״א מקהלה הספרדית בלאנדאן מחבר ספר חופת חתנים, וגם אני בעצמי הכותב מכתב הזה, נותנים הכרת הטוב אל מר נואה על השתדלותו. אולם ביחד עם זה אנו מסרבים וממאנים בכל תוקף להתמנות הזאת להיות רבנים ראשיים בהקאלאניא הזאת, הכבוד שהוא מר נואה רוצה לכבד אותנו.

אנו מודיעים באופן מוחלט כי לפי העיקרים של אמונתנו, רק השי״ת לבדו יודע זמן המוגבל לשוב שבות של האומה הישראלית, ורק השי״ת לבדו יודיע ויפרסם לכל באי עולם את גדולת ישראל שתבוא באופן למעלה מן הטבע עם אותות ומופתים שאי אפשר להחליף אותם ולטעות בם. וכל נסיון לפעול איזה פעולה בשטח זה בדרכים של פאליטיק ודרכים טבעיים לרכוש המטרה של הטבה כללית לאומתנו אסור לנו, וזאת עבירה חמורה ומרידה נגד מרות ושלטון השי״ת המנהיג עמו ישראל, כמבואר במם׳ כתובות קי״א.

אברהם דע קולוגנא
הרב הראשי דפאריז

(מכתב זה נתפרסם בשעתו בכ״ע בצרפת Journal De Debats, ולאחרונה נדפס בגליון החומה שבט תשס״ג)

—◆◆◆—

התעוררות כזו לא דבר חדש הוא

רבי מנחם מענדיל אב״ד ווילאהן

ב״ה יום ה׳ ויק״פ תרס״א לפ״ק פה ווילאהן יע״א

...ושמעתי מאנשים הכשרים שבתחלה הולכים עמהם בעצה אחת, מחמת שנתעורר דבר גדול כזה אצל אנשים כאלה שהמה ריקים מתורה ויראה בודאי לא דבר פשוט היא, והראתי להם שלא כן היא, רק ההתעוררות נצמח מזה שאנשים האלה הם בקיאים בהתהלכות הדורות גם מלפנים, **ומי שיש לו ידיעה אך מעט בקדמוניות יודע הוא שהתעוררות כזו לא דבר חדש היא וכבר הי׳**

לעולמים באיזה זמן מהזמנים, ושר אחד מחכמי אומות עולם פזר ע״ז איזה מיליאן רו״כ והי׳ הסכם גדול מחכמי א״ע ליתן ארץ ישראל לישראל והכל הי׳ לריק ולא פעלו כלום, ואדרבא שנצמח מזה רע לישראל...
א״ד המדבר לכבוד ה׳ ותורתו.

הק׳ מנחם מענדל חופ״ק והגליל
(דעת הרבנים – מכתב מג)

—◆◆◆—

פרק חמישי
ממשלת ישראל מעכבת ביאת המשיח

◇◇◇

כשתכלה גבורתם של עם ישראל יבוא הקץ

ספר דניאל **ויאמר לאיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר עד מתי קץ הפלאות.**
ואשמע את האיש לבוש הבדים אשר ממעל למימי היאר וירם ימינו
ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי וככלות נפץ יד עם
קדש תכלינה כל אלה: (יב, ו-ז)

רש"י **וככלות נפץ יד עם קדש.** כשתכלה כח ישראל כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב.
(פירושו על ספר דניאל)

וככלות נפץ יד עם קדש - כשתכלה תקומתם וחוזק ידיהם שהיתה נפוצה אילך ואילך גבורה ותועלת לפשוט אנה ואנה, **ואחר שתכלה גבורתם שיחיו שפלים למאד:** תכלינה - אלו הצרות **ויבא משיח,** כדאמרינן כי אזלת יד. (פירושו על סנהדרין דף צח ע"א)

מצודת דוד **ויאמר.** אחד מהם אמר: **לאיש לבוש הבדים.** הוא המלאך הדובר בו כי כן ראוהו לבוש כמ"ש למעלה: **אשר ממעל.** אשר עמד ממעל וכו': **עד מתי.** ר"ל עד מתי יתאחר קץ המכוסה: **ואשמע.** שמעתי את האיש וכו' שהיה מדבר: **וירם ימינו וגו'.** כדרך הנשבעים וכמ"ש הרימותי ידי אל ה' (בראשית יד): **בחי העולם.** בה' שהוא מחיה העולם ומעמידו: **למועד מועדים וחצי.** לזמן שני זמנים וחצי זמן: **וככלות. וכאשר יכלה נפוצות כח עם קודש ר"ל כאשר ימורק העון ותכלה מהם נפוצת הכח שהיה להם בקושי הגולה,** אז תכלינה כל העכו"ם האלה, ויקבלו ישראל את המלוכה:

—◆◆◆—

ממשלת ישראל בזמן הגלות מעכבת ביאת המשיח

גמרא אמר ר' חמא בר חנינא, אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות הזלה מישראל. (פי' רש"י שלא תהא שום שלטנות לישראל אפי' שלטנות קלה ודלה).
(סנהדרין צ"ח ע"א)

—◆◆◆—

כאשר אינם רוצים לסבול עול הגלות מרחקין את הקץ

יוסיפון וכל הימים אשר אתם מחזיקים ברשעתכם **לבלתי תת את הרומיים למשול עליכם, אתם מקציפים את ה' עליכם - גם כי תאחרו את קץ גאולתכם, ותרחיקו את הישועה לזרעכם אחריהם.** כי אחר אשר הדבר יצא מפי מלך העולם, להיותנו בגולים כמשפט חטאתינו, וקץ גלותנו לא נודע כי אם אליו - מי יתן וכבר עברו ימים מגלותנו ושנים מפרדנו - אשר כל אשר יעבור עלינו יום בגלות, נתקרב היום אל עת הגאולה והישועה הידועה לאלקינו, הידועה מאתו - במשפטו עלינו. **וכל ימי אשר נגע העקשות בלבבנו, ולא נודע לרצון אלקינו להשלים חפצו, להיותנו מושלים כאשר גזר, הנה אנחנו בצרה ובאנחה. והימים אשר עברו עלינו, לא יבאו בחשבון ימי קץ הגלות אשר נהיה בו, כי הגלות לא יתחיל עלינו, כי אם בהיות ירושלים משולה ביד אויבינו, בגלל אשר היא ראש למלכות ישראל ולממשלתם.**
(ספר יוסיפון סוף פרק חמשה ושמונים)

—◆◆◆—

אם היינו סובלים הגלות הזה לשם שמים היינו מקרבים הישועה

הכוזרי אמר הכוזרי: כן הוא אילו היתה כניעתכם ברצון, אבל היא בהכרח, וכאשר תמצא ידכם תהרגו.

אמר החבר: מצאת מקום חרפתי מלך כוזר, כן הוא אילו היה רובנו מקבל הדלות כניעה לאלקים ובעבור תורתו, לא היה מניחנו הענין האלהי כל הזמן הארוך הזה, אבל המעט ממנו על הדעת הזאת, ויש שכר לרוב, מפני שהוא נושא עול הגלות בין הכרח ורצון, כי אילו היה רוצה היה חבר לנוגש אותו - במלה שיאמר בלי טורח, וכמו זה איננו אבד אצל השופט הצדיק, **ואילו היינו סובלים הגלות הזה והדלות לשם האלקים בראוי, היינו לפאר הדור שאנו מצפים עם המשיח והיינו מקרבים עת הישועה העתידה שאנו מיחלים אותה.**
(מאמר ראשון אות ק"ד קט"ו)

—◆◆◆—

כשיתייאשו כל האומות מגאולתינו אז יבא משיח

רמב"ם שכשיחשבו העכו"ם שאומה זו לא יהיה לה לעולם ממשלה, ולא יגאלו מן השיעבוד בו, וכל החכמים כלם פה אחד בעצה זאת, אז יגלה המשיח. (אגרת תימן)

—◆◆◆—

עברו על השבועות, לפיכך נדחק הגאולה אע"ג שהי' אז עת רצון

רבי יעקב עמדין **עבר** [ש"ץ ימ"ש] **על השבועה שהשביע הקב"ה את ישראל שלא** ידחקו **את הקץ, והוא דחק את השעה**, לפיכך השעה דחקהו ונהפכה לו לרעה, **ועונת הקץ הימין בימיו לא הגיעה**, עם היות זכרתי בראשית דברי פתיחתי שנראה שהיה אז עת רצון. ורמז לדבר ג"כ מצד זמנו פרט השנה שנולד בה, אם היה כדאי לעמוד בנסיון ולא היה נותן כח לס"א לאתקומם כנגדו ולא היה דוחק השעה... ודיה לתשובה שעשו אז בשנת תכ"ו, **שהגינה עליהם מן הסכנה הגדולה שהיו בה מחמת שמרדו במלכות בפרהסיא** ועברו בזה ג"כ שבועה אחרת שהיו מושבעים מהקב"ה שלא ימרדו במלכות, ובחמלת ה' עליהם נמלטו מחרב היונה.

(ספר תורת הקנאות לרבי יעקב עמדין ז"ל)

—◆◆◆—

הרשעים המקדימין הם גרמו אריכת הגלות

ישמח משה **שוא לכם משכימי קום וגו'** (תהלים קכ"ז ב'). **נראה לי כי אמרו חז"ל** (כתובות קי"א ע"א) שלש שבועות השביע הקב"ה את ישראל, ואחת מהן שלא ידחקו את הקץ, ולכאורה אינו מובן מה דחיקת הקץ, ופירוש רש"י ג"כ אינו מובן וכו'.

אבל נ"ל דדחיקת הקץ היינו כעין דוחק את השעה (ברכות ס"ד ע"א) כמו שהיה בש"ץ ימש"ו שר"י, שלא יאחזו עצמן בהבל קודם ביאתו ויאמרו שזה הוא, רק מי שיקבץ הגליות ויבנה ביהמ"ק יאמינו בו, **וזה ברור לדעתי כי הרשעים המקדימין בהבל הם גרמו אריכת הגלות בהרשיעם להרבה מישראל מאוד מאוד.** אבל למה זה, ואף שקצת פתאים יאמרו שמצוה הם עושים בשקרותם, כדי לעורר לב ישראל שמסיחין דעתם מהגאולה. שקר נסכם! כי ישראל מאמינים בני מאמינים הם, רק שמסיחין

דעתם מזכור במחשבתם, מחמת שהם ישינים בהגלות, ונשכח מאתם כמו שנשכח מן הישן, אדרבה זה מקרב הגאולה, כמאמרם ז"ל (סנהדרין צ"ז ע"א) אין משיח בא אלא בהיסח הדעת.

וזה דברי הפסוק הנ"ל, כי כתיב (עמוס ה' ב') נפלה לא תוסיף, ופירשו רז"ל (ברכות ד' ע"ב) לא תוסיף לנפול [עוד] קום בתולת ישראל, והנה השכמה עד"מ כמו הקדמה, כמו וישכם אברהם בבוקר (בראשית כ"ב ג'), זריזין מקדימין (פסחים ד' ע"א), והיינו "שוא לכם משכימי קום", רצ"ל שהם משכימין ה"קום" הרומז על הגאולה - קום בתולת ישראל - בשקר ובהבל קודם זמנו, **ועי"ז בעוה"ר "מאחרי שבת", כי מאריכין הגלות** וכו'. ושמא יאמרו הרשעים כי בזה מעוררין ישראל מהסיח דעתם מהגאולה, לזה אמר "כן יתן" הגאולה באמת "לידידו" ישראל "שנה", בעת שהם ישינים ומסיחים דעתם כאמרם ז"ל, ואתם הרשעים מה לכם, והבן **כי זה רמז אמיתי שרמז דוד המלך ע"ה ברוח קדשו.** (תהלים תפלה למשה, מזמור קכ"ז)

—◆◆◆—

אחר שיהי' זרעך בתכלית הגלות אז ופרצת

בני יששכר

והי' זרעך כעפר הארץ ופרצת וכו' (בראשית כ"ח י"ד). רצ"ל **אחר שיהי' זרעך בתכלית הגלות, נתונים לדייש בין האומות, אז ופרצת** וכו' תקוים ברכתי ואז ינתן לך הבטחתך נחלה בלא מצרים, הנך רואה, הנחלה בלא מצרים לא נתקיים עדיין, ועתידה להתקיים ב"ב.(ליקוטי מהרצ"א)

—◆◆◆—

הגאולה אי אפשר ע"י תחבולות בני אדם – המשתדל להביא את הגאולה ע"י אמצעים מרחק את הגאולה ח"י

רבי יוסף לייב בלאך

כענין זה אמרתי על מה דמצינו בגמ' (סנהדרין צז) אין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה שנאמר ואפס עצור ועזוב כביכול אין סומך ועוזר לישראל, כי הא דר' זירא כי הוה משכח רבנן דמעסקי בי' אמר להו במטותא בעינא מנייכו לא תרחקוה דתניא שלשה באין בהיסח הדעת אלו הם משיח, מציאה ועקרב. ולכאורה אין הדבר מובן א) שמביא דאין משיח בא אלא כשיתאשו ממנו מהא דתניא דג' דברים באים בהיסח הדעת משיח, מציאה ועקרב, והנה מזה משמע רק דמשיח כמציאה, והלא גם במציאה אין המחשבה מפסידה ואין היאוש מועיל

למצוא את המציאה ולמה אמרו שצריכים להתיאש ולהביא את עצמו לידי היסח הדעת, ב) איך אפשר לומר שעלינו להתיאש מן הגאולה הלא נצטוינו לחכות על הגאולה "ואם יתמהמה חכה לו" (חבקוק ב') ואחת מן השאלות ליום הדין היא "צפית לישועה?" ובכל תפלה ערב ובקר וצהרים ובברכת המזון תקנו לנו חז"ל להזכיר בנין ירושלים ומלכות בית דוד ובזכות זה מבקשים אנו שיגאלנו "ותמלוך עלינו כי מחכים אנחנו לך" ואיך אפשר לומר שעלינו להתיאש מן הגאולה וכו'.

וגם זה עלינו לדעת כי אי אפשר לאדם להגיע עד סוף חשבון זה לדעת מתי ואיך תבא הגאולה, כי תכלית ענין הגאולה וביאת המשיח תלוי במחשבתו של הקב"ה שקדמה לבריאה, ולכן אי אפשר לבני אדם לדעת האמצעים איך לקרב ולהביא את הגאולה, ובזה טעו הרבה בזמנים שונים שחפשו עצות להביא את הגאולה בכל דור לפי מה שהוא, אם בדורות הקודמים על ידי סגולות רוחניות, על ידי שמות הקדושים וכדומה, אם בדורות האחרונים על ידי סבות טבעיות וכל זה לא הצליח ואי אפשר שתצליח **כי הגאולה אי אפשר להביא על ידי תחבולות בני אדם ואי אפשר לדעת אותן, נעלה ונעלם הוא ענין הגאולה**, ולכן תבא בהיסח הדעת, כי לא ידעו בני אדם אל נכון איזה מצב הוא הראוי לגאולה.

וזהו מה דאמרינן עד שיתיאשו מן הגאולה, היינו עד שיתיאשו מלהביא את הגאולה על ידי אמצעים ותחבולות, כשם שאי אפשר למצא מציאה על ידי עצות ותחבולות ואם יאבה אדם להשתדל ולחפש אחרי מציאה עלול שעל ידי חפושו יתרחק מן המציאה שהיתה אמנם קרובה ומוכנת לפניו כי יחפש במקום שאיננה ועל ידי זה יתרחק ממקום המציאה, **כמו כן אם נשתדל ונחפש אחרי אמצעים להביא את הגאולה הנה האמצעים לא יועילו ועוד עלול שנתרחק מן הגאולה**, כי הנה בחפשנו אחרי הגאולה לפי מובננו אנו במהות הגאולה הרי מתרחקים אנחנו מדרך הגאולה האמיתית ואת אשר אולי נמצא אין זאת הגאולה המיועדת לנו, וזה עצמה סבה לרחוקה.

וכמו שראינו כבר פעמים הרבה שעל ידי זה שחפצו בדרכים שונים להביא את הגאולה נתרחקו מדרך האמת והאמונה הנכונה **וכמו שאנו רואים גם בדורנו שעל ידי זה שחפצו להביא את הגאולה בכח עצמי נתרחקו בני דורנו מדרך התורה והאמונה וגרמו לכמה פורעניות ולשפלות הדור ועל ידי זה נתרחקו מן הגאולה כמה מעלות ה' ירחם.**

וזהו דאמרינן אין בן דוד בא עד שיתיאשו מן הגאולה, היינו עד שיתיאשו מלבקשה ולחפשה על ידי השתדלות עצמנו, כי זאת לא תצלח, ועל זה מביא מר' זירא דכי הוה משכח לרבנן דמיעסקו בה, לא נאמר שמדברים אודותה אלא שמעסקי שהיו עסוקים איך לקרב את הגאולה - אף אם האמצעים נעלים וקדושים הם כיאות לרבנן - אמר להו במטותא בעינא מינייכו אל תרחקוהו כי אין למצא תחבולות לגאולה

ובזה עצמם הנכם מתרחקים ממנה, כאשר תלכו בדרך אחרת מנגד לדרך הגאולה האמיתית, אמנם זה ודאי כי דרוש לאחוז באמצעים הכללים להחזיק בתורת ה' ולהתחזק באמונתו לחכות לגאולה ולצפות לישועת ה' לדעת ולהאמין כי רק בה' מבטחנו לו ניחל ואליו תקותינו וזה ה' שקוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.
(שיעורי דעת, מאמר דור הפלגה, דף סג-סה-סו)

—◆◆◆—

דחיקת הקץ והרחקת הקץ עולות בקנה אחד

רבי משה מקאסוב

וענין השבועות שלא יעלו בחומה ושלא ימרדו בו' ושלא ידחקו או ירחקו את הקץ, הוא מפני שצריך כל אדם מישראל לקבל עליו עול גלות באהבה, עד עת לחננה, כי שעבוד מלכיות גדול מעלתו, בהיותו ממרק החטא של אדם הראשון בעץ הדעת, אשר משם נצמח כל צרות ישראל, וגם שעי"ז נצולים מדינה של גיהנם, כמו שבחר לו אברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים.
על כן אין לדחוק את השעה, כי בדרך זה ח"ו מרחקים את הקץ, ושתי הגירסות ירחקו, ידחקו, עולות בקנה אחד, וק"ל. [ע"כ כל ערום יעשה בדעת, להתבונן בכל תנועה אשר שטחיות ענינה מורה אשר פעולתה לקרב גאולת ישראל, מכל מקום ההכרח להיות על אבן אחת שבעה עינים, פן היא ח"ו מרחקת הקץ, ויקו לעשות ענבים ויעש באושים, כדוגמת המעפילים. ודי בזה למבין]. (לקט עני, חיי עולם)

—◆◆◆—

ברור בעיני דלולא אותה הגאולה חשיכה ומרה מכבר היינו עומדים אחרי הגאולה שלימה

מרן מסאטמאר

ואני מכריז ומודיע ביום הקדוש הזה ובמקום קדוש הזה ובכ"ת שבידי, שברור בעיני דלולא אותה הגאולה חשיכה ומרה שנטלו להם הכופרים בארה"ק בזרוע בשר, מכבר היינו עומדים אחרי הגאולה שלימה וכבר היינו פטורים מכל הצרות, ורק דין הוא גרמא דעציראה שעי"ז נתעכבה הגאולה האמיתית ע"י שלקחו להם גאולה לפני הזמן, וכל הגאולה שלהם הוא מעשי הס"מ רח"ל, ועי"ז נדחה הגאולה האמיתית בעוה"ר.
(דבר"י מועדים יוה"ק [גרגיר משנת תשי"א כל נדרי אחר הוצאת ס"ת] עמוד שכט)

—◆◆◆—

שער ג'

ובא לציון גואל ולשבי פשע

אך הקב"ה הוא המשעבד והגואל ◆ הגאולה תהיה באותות ומופתים ושידוד המערכה ◆ אין ישראל נגאלין אלא בתשובה

פרק ראשון
אך הקב"ה הוא המשעבד והגואל

———◇◇◇———

תועלת העתקת פסוקי התנ"ך

כתב רבי אברהם לעווענשטאם ז"ל בספרו צרור החיים וז"ל:

אמנם היותנו מצווים לבלתי שלוח יד בשום אופן ובשום זמן למהר גאולתנו על ידי איזה פעולה מצדנו והיותנו מצווים לעבוד את אדוני הארץ בכל לבבנו ובכל נפשנו, מבואר מן המקרא, ומן הגמרא ומן הקבלה, ומן הסברא, ומן הנסיון.

מן המקרא, שכל הכתובים שבתורה שבאו על הגאולה אשר תבוא אחרי התשובה, לא נתייחם שום פעולת הגאולה לבני אדם, בלתי לד' לבדו, ושב ד' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים. אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך ד' אלקיך. ואמר עוד בשירת האזינו, כי ידין ד' עמו ועל עבדיו יתנחם, כי יראה וכו' ואמר וכו' יקומו ויעזרוכם וכו' ראו עתה כי אני אני הוא וכו' וכל הפרשה כולה. הרי שנתייחסה הגאולה בכל מקום אך ליכולת השי"ת לא לבני אדם.

מן הקבלה, שגם בכל הנביאים לא נתייחם ענין הגאולה, זולתי לשמו הגדול והקדוש, בלתי שיהי' יד ישראל באמצע, ואין מן הצורך להביא כל היעודים, אשר יוכל כל איש ללקטם אחת אחת מדברי הנביאים, גם יאריך זכרם מאד וימלאו גליונות רבות.

(עיין לעיל עמוד ??? דבריו במילואם)

ואנו כי רוכלא נחשוב וניזיל רבים פסוקי הגאולה אשר תבואנה בתנ"ך, ויראה הרואה שלא נתיחם שום פעולת הגאולה לבני אדם בלתי לה' לבדו. והבאנו כמ"פ דברי

המפרשים על הכתובים במלואם, לאחת משתי הסיבות: שכמ"פ מונח כוונת העתקת הפסוק בהסבר המפרש, או כדי להוכיח שהפסוק מדבר בגאולה העתידה.

—◆◆◆—

וקבצך מכל העמים

תורה **והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה. ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך. ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים** אשר הפיצך ה' אלקיך שמה. **אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך. והביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה** והיטבך והרבך מאבותיך.
(דברים ל, א-ה)

—◆◆◆—

הגאולה תהיה אך ורק ע"י השי"ת בעצמו, ולא ע"י פעולות טבעיות של בנ"א כפקידת בית שני.

אברבנאל **ויצא** לנו לימוד מפרשה זאת, **שהשי"ת בעצמו ישיב שבותנו**, כמו שאמר ושב ה' אלקיך את שבותך. **ולא תהיה כפקידת בית שני** ששבו ישראל לאדמתם ברשיון כורש מלך פרס ומצותו, ולכן לא התמידה ישיבתם בארץ, להיותם על ידי ילוד אשה קצר ימים ושבע רוגז, אבל לעתיד לבא הקב"ה בעצמו ישיב שבותנו, ולכן תהיה תשובתו קיימת בקיומו. (משמיע ישועה, מבשר שני, נבואה ג')

ישראל יהיו פדויים מהגלות ע"י השי"ת

ספר ישעיה **ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגון נסו יגון ואנחה:**
(נא, יא)

רד"ק **ופדויי**. כמו שעשית מקדם כן תעשה עוד עם גלות ישראל ועוד כמו שעברו גאולים בים סוף ובאו לארצם כן פדויי ה' ישובו מהגלות:

ספר ישעיה **והיה ביום ההוא יוסיף אדני שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרוס ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים. ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ** מארבע כנפות הארץ:
(יא, יא-יב)

רש"י **שנית.** כמו שקנאם ממצרים שהיתה גאולתם ברורה מאין שיעבוד אבל גאולת בית שני אינה מן המניין שהרי משועבדים היו לכורש.

רד"ק **שנית.** כי ראשונה קנה אותה מבית עבדים ממצרים, וביום קבוץ גליות יוסף ה' שנית ידו לקנותה מכל הגוים אשר נפוצו שם, ועל גלות בבל לא נאמר זה, כי לא יצאו אלא יהודה ובנימין שהיו בגלות בבל, ולא נקבצו עשרת השבטים, לפיכך לא נוכל לומר על אותו הקבוץ שנית, כי ממצרים יצאו כל ישראל לא נשאר אחד, ולא יאמר שנית אלא שתדמה לראשונה, וקבוץ זה הגלות תהיה שנית למצרים שיצאו כולם, וכן יצאו כולם בהקבוץ זה הגלות, לפיכך אמר מאשור וממצרים ומפתרוס ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים, ומה שאמר את שאר עמו אשר ישאר, לפי שרבים מהם כלו בגלות: **ומאיי הים.** גם אשר בארצות אדום וישמעאל אשר מארץ ישראל והנה שהם איי הים: **ונשא נס.** כאלו הקב"ה ירים נס לגוים שיחרדו לבוא אל מקום הנס כן ישלחו ביום ההוא כל הגוים את ישראל אשר בארצם שילכו להם בכבוד:

ספר ישעיה **כי ירחם ה' את יעקב ובחר עוד בישראל והניחם על אדמתם ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב. ולקחום עמים והביאום אל מקומם והתנחלום בית ישראל על אדמת ה' לעבדים ולשפחות והיו שובים לשוביהם ורדו בנגשיהם:** (יד, א-ב)

רש"י **כי ירחם ה' את יעקב.** לשמור להם הבטחת גאולתם מיד בבל: **ובחר עוד בישראל.** לעתיד יגאלם גאול' שלימה:

—◆◆◆—

הקב"ה הוא יתחיל האסיפה והקיבוץ של נדחי ישראל

ספר ישעיה **והיה ביום ההוא יחבט ה' משבלת הנהר עד נחל מצרים ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל. והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים:** (כז, יב-יג)

רש"י יחבט ה'. ת"י יתרמון קטילין, ואני אומר ב' לשונות הללו חיבוט ולקיטה נופלין זה על זה כחובט זיתיו וחוזר ומלקטן ואחרים מלקטין אותו מן הארץ **כך הקב"ה יתחיל האסיפה כמו שנאמר יתקע בשופר גדול.**

מצודת דוד יחבוט ה'. ר"ל כמו שחובטין את השבלים במקל להסיר התבואה מן הקשין **כן יסיר את ישראל מבין האומות**: משבולת הנהר. מארץ אשור היושבים על נהר פרת עד נחל מצרים ר"ל מכל המקומות שבין זה לזה **יפריש את ישראל מבין האומות**: ואתם וכו' בני ישראל. סרם המקרא ואתם בני ישראל תלקטו וכו', רצה לומר אחר הפרשה תהיו אתם הנלקטים אחד אחד והמוצא אחד מכם יביאהו לירושלים: (יג) יתקע בשופר גדול. הוא ענין משל לומר כולם יתקבצו ויבואו כאלו תקעו בשופר גדול להשמיע הקול בכל העולם להתקבץ ולבוא.

ספר ישעיה **על הר גבה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה הנה אלקיכם. הנה ה' אלקים בחזק יבוא וזרועו משלה לו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו.** (מ, ט-י)

רד"ק הנה ה' בחזק יבוא. ביד חזק, **כי לא יצטרך ליד אחרת אלא ידו החזקה.**

מצודת דוד אמרי לערי יהודה הנה אלהיכם. בא המקום לגאול אתכם. וזרועו מושלה לו. רוצה לומר **לא יהיה צריך לעזרת זולתו.**

ספר ישעיה **אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתיך נאם ה' וגאלך קדוש ישראל.** (מא, יד)

מצודת דוד אני עזרתיך. מאז: וגאלך. **ואחיה גאלך לעתיד** אני קדוש ישראל:

ספר ישעיה **אני ה' קראתיך בצדק ואחזק בידך ואצרך ואתנך לברית עם לאור גוים. לפקח עינים עורות להוציא ממסגר אסיר מבית כלא ישבי חשך. אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי לפסילים. הראשנות הנה באו וחדשות אני מגיד בטרם תצמחנה אשמיע אתכם. שירו ה' שיר חדש תהלתו מקצה הארץ יורדי הים ומלאו איים וישביהם.** (מב, ו-י)

רד"ק **אני ה'.** אומר לישראל **אני ה' שעשיתי כל זה יכול להוציאך מהגלות, ואני הוא שקראתיך בצדק כשהגיע זמנך לצאת שתצא, ולא תירא בצאתך כי אני אחזיק בידך: ואצרך.** אשמרך מן הגוים שלא ירעו לך: **הראשונות הנה באו.** אמר הנביא הנבואות הראשונות שנבאתי על סנחריב הנה באו כי בימי ישעיהו הנביא באו: **וחדשות אני מגיד.** ועתה אני מגיד לכם נבואות חדשות שלא שמעתם ואשמיע אותן אתכם בטרם תצמחנה, ותדעו כי כמו שנתקיימו הראשונות כן יתקיימו האחרונות, והלא הם העתידות שאומר להוציא ישראל מגלות זה, ואמר תצמחנה על דרך משל, וכן אצמיח קרן לדוד אצמיח קרן לבית ישראל, כי הדבר החדש הוא כמו הצמח שיתחדש ויתגלה על פני הארץ אחרי הסתרו כן תהיה תשועת ישראל: (י) **שירו לה'.** בעת גאולת ישראל: **מקצה הארץ.** תהלתו יגידו הגוים מקצה הארץ כי ממזרח שמש ועד מבואו ידעו בגאולת ישראל כי הם מפוזרים בכל פאות והגוים בראותם הנפלאות ההם ישירו תהלתו, וכן יורדי הים באניות כלומר בים וביבשה ישירו לה', ואמר ומלואו, על דגי הים שהם מלא הים והוא על דרך משל כמו וכל עצי השדה ימחאו כף, וכן איים ויושביהם באלו המקומות ישירו:

תרגום יונתן לפתחא עיני בית ישראל דאינון כסמן מן אוריתא **לאפקא גלותהון מביני עממיא דאינון דמן לאסירין ולמפרקהון משעבוד מלכותא** דאינון ענינין כאסירי קבל:

ספר ישעיה **אל תירא כי אתך אני ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך. אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ. כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו:** (מג, ה-ז)

רד"ק **אל תירא.** זה לא יתכן פירושה אלא עתידה, ולמה שפירשנו מה שלפני זה על סנחריב יאמר אל תירא כי כמו שעשיתי עמך כאשר עבר כן **אעשה עמך בעתיד ואקבץ גלותך מארבע כנפות העולם**, ומה שאמר זרעך ר"ל אפי' הקטנים אנהלם לאטם, או אמר זרעך בעבור שהנבואה עתידה לזה הגלות והנבואה נאמרה לאותם שהיו בזמן ההוא והם לא יהיו בזה אלא זרעם הוא שיהיה לפיכך אמר אביא זרעך, ומה שאמר אקבצם יורה על תחית המתים שיחיה אותם שהיו בדור ההוא וגלו:

מצודת דוד כל הנקרא בשמי. כל ישראל הנקראים בשם עם ה': ולכבודי. הנעשה להתכבד ולהתפאר בהם כמ"ש ישראל אשר בך אתפאר (ישעיהו מט): בראתיו וכו'. ר"ל **כבר הכנתי לו כל צרכי הגאולה אין מחסור:**

ספר ישעיה **כה אמר ה' מלך ישראל וגאלו ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים:** (מד, ו)

לאמר לאסורים צאו לאשר בחשך הגלו על דרכים ירעו ובכל שפיים מרעיתם: (מט, ט)

רד"ק לאמר לאסורים צאו. שהם בגלות כמו אסורים **שאין להם כח לצאת מתחת ממשלת הגוים,** וכן דמה הגלות לחשך: ירעו. שימצאו בכל מקום ספקם בצאתם מהגלות: ובכל שפיים. מקומות הגבוהים, וכן וילך שפי, וזכר שפיים כי אין דרך למצוא מרעה לבהמות בהרים כי אינם מקום מים כן המקומות שלא ימצא בהם הולך דרך ספקו אבל הם ימצאו בהם ספקם.

ספר ישעיה **לכן ידע עמי שמי לכן ביום ההוא כי אני הוא המדבר הנני:** (נב, ו)

רש"י ידע עמי. כשאגאלם יכירו כי שמי אדון שליט ומושל כמשמעו. לכן ביום ההוא. **ביום גאולתם יבינו כי אני הוא המדבר והנני קיימתי.**

ספר ישעיה **כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכון כי הלך לפניכם ה' ומאספכם אלהי ישראל.** (נב, יב)

מי האמין לשמעתנו וזרוע ה' על מי נגלתה: (נג, א)

רש"י מי האמין לשמועתינו. כן יאמרו האומות איש לרעהו **אילו היינו שומעים מפי אחרים מה שאנו רואים אין להאמין. וזרוע ה'.** כזאת בגדולה והוד על מי נגלתה עד הנה.

רד"ק **מי האמין.** הגויים יאמרו אז מי היה מאמין לשמועה שהיינו שומעים עליו מפי הנביאים או מפי האומרים בשמם לא **היינו מאמינים מה שאנו רואים עתה בעינינו.**

מצודת דוד **מי האמין לשמועתנו.** אז יאמרו בגוים עד הנה לא ראינו הדבר בעינינו מי מכולנו האמין אל השמועה אשר שמענו ממרבית הגדולה והממשלה הבאה לישראל. **וזרוע ה'.** חוזק כח זרוע ה' בעבור מי נגלתה מימות עולם לשנאמין שגלה זרוע עזו בעבור ישראל.

ספר ישעיה **ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדלים אקבצך** (נד, ז)

מצודת דוד ברגע קטן עזבתיך. העזבון שעזבתיך לא היה רק רגע קטן מול הקבוץ **שאקבצך** כי ברחמים גדולים תהיה ותתמיד לאורך ימים.

ספר ישעיה **והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי עולתיהם וזבחיהם לרצון על מזבחי כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים. נאם אדני ה' מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו:** (נו, ז-ח)

תרגום יונתן אמר יי אלהים **דעתיד לכנשא מבדרי ישראל** עוד אקרב גלותהון לכנשא יתהון:

ספר ישעיה **וינקת חלב גוים ושד מלכים תינקי וידעת כי אני ה' מושיעך וגאלך אביר יעקב:** (ס, טז)

ספר ירמיה **לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים. כי אם חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ**

צפון ומכל הארצות אשר הדיחם שמה והשבתים על אדמתם אשר נתתי לאבותם: (טז, יד-טו)

רש"י **לכן**. לשון שבועה אע"פ שבגדתם בי שבועה היא בידי שאגאול אתכם: **ולא יאמר עוד** וגו'. רבותינו דרשו לא **שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא גאולה אחרונה עיקר ויציאת מצרים טפל לה.**

גמרא תניא: אמר להם בן זומא לחכמים: וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, והלא כבר נאמר: הנה ימים באים נאם ה' **ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה** וגו', אמרו לו: לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו. (ברכות י"ב ע"ב)

ספר ירמיה **ואני אקבץ את שארית צאני** מכל הארצות אשר הדחתי אתם שם **והשבתי אתהן על נוהן** ופרו ורבו. והקמתי עליהם רעים ורעום ולא ייראו עוד ולא יחתו ולא יפקדו נאם ה'. הנה ימים באים נאם ה' והקמתי לדוד צמח צדיק ומלך מלך והשכיל ועשה משפט וצדקה בארץ: (כג, ג-ה)

ספר ירמיה הדבר אשר היה אל ירמיהו מאת ה' לאמר. כה אמר ה' אלהי ישראל לאמר כתב לך את כל הדברים אשר דברתי אליך אל ספר. כי הנה ימים באים נאם ה' ושבתי את שבות עמי ישראל ויהודה אמר ה' והשבתים אל הארץ אשר נתתי לאבותם וירשוה: (ל, א-ג)

רד"ק הדבר אשר היה אל ירמיהו. מבואר: כה אמר ה', את כל הדברים אשר דברתי אליך. פירוש אשר אני מדבר עתה, כי על אלה הדברים אמר, כמו שאמר ואלה הדברים אשר דבר ה' וגומר, **ואמר שיכתבם בספר כי הם דברים שעתידין לבא באחרית הימים,** ואמרם לו סמוך לפורענות שאמר למעלה, לפי שזאת הפרשה להיות נחמה לישראל שהיו באותו הדור, כי כמו שיראו שתתקיים הפורענות בקרוב, כן ידעו שתתקיים הנחמה הגדולה באחרית הימים: אל ספר. כמו בספר וכן ואל הארון תתן את העדות כמו ובארון: כי הנה ימים באים. **לעתיד לימות המשיח כמו שאמר ושבתי את שבות עמי ישראל ויהודה** ומגלות בבל לא שבו אלא יהודה ובנימין שגלו שם:

מצודת דוד ושבתי את שבות. אשיב **בהשקט ובמנוחה את בני השבי של עמי ישראל ויהודה והיא הגאולה האחרונה בימי המשיח**, ור"ל לכן כתוב הדברים בספר למען יקראו בו ויקוו אליה:

ספר ירמיה **ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים** ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד. כי אתך אני נאם ה' להושיעך כי אעשה כלה בכל הגוים אשר הפצותיך שם אך אתך לא אעשה כלה ויסרתיך למשפט ונקה לא אנקך: (ל, י-יא)

הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ בם עור ופסח הרה וילדת יחדו קהל גדול ישובו הנה. בבכי יבאו ובתחנונים אובילם אל נחלי מים בדרך ישר לא יכשלו בה כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכרי הוא. שמעו דבר ה' גוים והגידו באיים ממרחק ואמרו **מזרה ישראל יקבצנו** ושמרו כרעה עדרו. כי פדה ה' את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו: (לא, ז-י)

מצודת דוד הנני מביא. כי הנני מביא אותם מארץ צפון הם שגלו לבבל: מירכתי ארץ. הם בני עשרת השבטים שגלו למרחוק לקצות הארץ: בם. בהבאים יהיה עור ופסח וכו' ר"ל **כולם ישובו איש לא נעדר**: קהל גדול. קבוץ גדול: **בככי יבואו. ר"ל ע"י תשובה ותפלה אגאלם**: אל נחלי מים. אצל נחלי מים למען ימצאו לרווח הצמאון: בדרך ישר. בדרך שוה מבלי עקמימות למען לא יכשלו בם: לאב. לחשוש בתקנתם כאב החושש בתקנת בנו: בכורי הוא. חביב עלי כבן בכור לאביו: והגידו. מה שתשמעו הגידו באיים הרחוקים: ואמרו. כה תאמרו הנה המפוזר **המקום יקבץ אותו וישמרו כרועה השומר עדרו**:

רד"ק מזרה ישראל יקבצנו. **מי שזרה אותו והגלהו בין האומות הוא יקבצנו** וידעו הגוים **כי לא בכחם הגלוהו אם לא ברצון האל שהרי על כרחם יוציאנו מרשותם וישיבנו לארצו** זהו שאמר אחר כן כי פדה ה' וגו':

ספר ירמיה **והשבתי את שבות יהודה ואת שבות ישראל ובנתים כבראשנה. וטהרתים מכל עונם אשר חטאו לי וסלחתי לכל עונותיהם אשר חטאו לי ואשר פשעו בי. והיתה לי לשם ששון לתהלה ולתפארת לכל גויי הארץ אשר ישמעו את כל הטובה אשר אנכי עשה אתם ופחדו ורגזו על כל הטובה ועל כל השלום אשר אנכי עשה לה:** (לג, ז-ט)

מצודת דוד והשיבותי. **אשיב לארצם את שבי יהודה ואת שבי ישראל**: ובניתים. רצה לומר יהיו מושפעים מטובה והצלחה כמאז: וטהרתים. ר"ל אמחול עונם ויהיו מטוהרים מטומאת העון: וסלחתי וכו'. כפל הדבר במ"ש: פשעו בי. מרדו בי: והיתה לי. הדבר הזה **תהיה לי לפרסום ששון ולתהלה לכל הגוים השומעים הטובה** אשר אעשה לישראל כי כולם ישמחו בתשועת ישראל ויהללו ויפארו את ה' **על כי אז יכירו האמת שה' הוא האלהים**: ופחדו ורגזו. ישראל יפחדו וירעדו מחטוא עוד בעבור כל הטובה וכו' ר"ל יפחדו לחטוא שלא יאבדו הטובה המרובה: עושה לה. ר"ל לירושלים:

ספר יחזקאל **לכן אמר כה אמר אדני ה' וקבצתי אתכם מן העמים ואספתי אתכם מן הארצות אשר נפצותם בהם ונתתי לכם את אדמת ישראל. ובאו שמה והסירו את כל שקוציה ואת כל תועבותיה ממנה. ונתתי להם לב אחד ורוח חדשה אתן בקרבכם והסרתי לב האבן מבשרם ונתתי להם לב בשר. למען בחקתי ילכו ואת משפטי ישמרו ועשו אתם והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים:** (יא, יז-כ)

ושבתי את שביתהן את שבות סדום ובנותיה ואת שבות שמרון ובנותיה ושבות שביתיך בתוכהנה: (טז, נג)

מצודת דוד **ושבתי**. אולם אשוב לארצם את השבויים מאנשיהן: **את שבות**. את בני השבי: **ושבות שביתיך**. בני השבי של השבויים עמך: **בתוכהנה**. אחר שתגלה ותלקה כמותן תשובי בתוכן, ר"ל בעת שישובו הן, **וזה יהיה בימי המשיח אבל לא תקדם** לחן כי לא טובה אתה מהן.

מצודת דוד למען. באופן שילכו בחוקותי וישמורו משפטי בלבם ויעשו אותם: והיו לי לעם. להאמין בי ולשמור מצותי: ואני אהיה להם לאלהים. להציל ולהושיע אותם.

ספר יחזקאל **והוצאתי אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצותם בם ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה.** (כ, לד)

מצודת דוד **והוצאתי**. כי אוציא אתכם מן העמים אשר נטמאו שם וחזרו לדתם במחשבה הזאת: **ביד חזקה**. אכביד ידי עליהם ואשפוך עליהם חמתי בתת בלב העמים לגרשם ולהוציאם מארצם:

ספר יחזקאל **בריח** ניחח ארצה אתכם **בהוציאי אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות** אשר נפצתם בם ונקדשתי בכם לעיני הגוים. וידעתם כי אני ה׳ **בהביאי אתכם אל אדמת ישראל** אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאבותיכם: (כ, מא-מב)

מצודת דוד **בריח ניחוח**. בעבור הבאת ריח הקטורת הבאה לנחת רוח אהיה מרוצה לכם וזה יהיה בזמן שאוציא אתכם מן העמים וכו׳: **ונקדשתי בכם**. על ידכם אהיה מקודש לעיני העמים כי יראו שידי משלה לי:

ספר יחזקאל כה אמר אדני ה׳ **בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפצו בם** ונקדשתי בם לעיני הגוים וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב. וישבו עליה לבטח ובנו בתים ונטעו כרמים וישבו לבטח בעשותי שפטים בכל השאטים אתם מסביבותם וידעו כי אני ה׳ אלהיהם: (כח, כה-כו)

כי כה אמר אדני ה׳ הנני אני **ודרשתי את צאני ובקרתים**. כבקרת רעה עדרו ביום היותו בתוך צאנו נפרשות כן אבקר את צאני והצלתי אתהם מכל המקומת אשר נפצו שם ביום ענן וערפל. **והוצאתים מן העמים וקבצתים מן הארצות והביאתים אל אדמתם** ורעיתים אל הרי ישראל באפיקים ובכל מושבי הארץ. במרעה טוב ארעה אתם ובהרי מרום ישראל יהיה נוהם שם תרבצנה בנוה טוב ומרעה שמן תרעינה אל הרי ישראל. **אני** ארעה צאני **ואני** ארביצם נאם אדני אלקים: (לד, יא-טו)

רד״ק כי כה אמר, הנני אני. כיון שפשעו בהם הרועים **אני אדרוש אותם ואוציאם מגלותם**. ביום ענן וערפל. כי יום חשך היה לכם הגלות, והמליצה כי הצאן מתפזרות ביום המעונן:

מצודת דוד **כבקרת**. כמו שהרועה חוקר בעדרו ביום היותו בתוך צאנו, והמה נפרשות, שאז דרכו לחקור לדעת אם לא נעדר מה מהם, כן אבקר אני את צאני ואציל אתהם ממקרי כל המקומות אשר נפוצו שם ביום בוא עליהם היום המר והחשוך, ולפי שהמשילם לצאן אמר לשון הנופל בהם שדרכם להתפזר ביום ענן וערפל:

ספר יחזקאל ויהי דבר ה׳ אלי לאמר. בן אדם בית ישראל ישבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרכם לפני. ואשפך חמתי עליהם על הדם אשר שפכו על הארץ ובגלוליהם טמאוה. **ואפיץ אתם בגוים ויזרו בארצות** כדרכם וכעלילותם שפטתים. ויבוא אל הגוים אשר בו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה׳ אלה ומארצו יצאו. ואחמל על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה. לכן אמר לבית ישראל כה אמר אד׳ אלקים לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם. **וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים** אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני ה׳ נאם אד׳ אלקים בהקדשי בכם לעיניהם. **ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מן הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם**. וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם. ונתתי לכם לב חדש ורוח

חדשה אתן בקרבכם והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. (לו, טז - כו)

רד"ק **בטומאת הנדה.** לפי שעל דרך משל נקראת כנסת ישראל אשה לאל יתברך והוא לה לבעל, המשילה בעת חטאתם לנדה שהבעל מרחיקה כל ימי נדותה ומקרבה אחרי טהרתה, וכן הרחיק האל יתברך ישראל והגלם לארצות העמים מפני חטאתם, ועתיד להחזירם אחרי שישיבו אליו ויטהרו מעונותיהם:

ספר יחזקאל **ודבר אליהם כה אמר אדני ה' הנה אני לקח את בני ישראל מבין הגוים אשר הלכו שם וקבצתי אתם מסביב והבאתי אותם אל אדמתם. ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ בהרי ישראל ומלך אחד יהיה לכלם למלך ולא יהיו עוד לשני גוים ולא יחצו עוד לשתי ממלכות עוד. ולא יטמאו עוד בגלוליהם ובשקוציהם ובכל פשעיהם והושעתי אתם מכל מושבתיהם אשר חטאו בהם וטהרתי אותם והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים. ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכלם ובמשפטי ילכו וחקתי ישמרו ועשו אותם. וישבו על הארץ אשר נתתי לעבדי ליעקב אשר ישבו בה אבותיכם וישבו עליה המה ובניהם ובני בניהם עד עולם ודוד עבדי נשיא להם לעולם:** (לז, כא-כה)

ספר הושע **ואת בית יהודה ארחם והושעתים בה' אלקיהם ולא אושיעם בקשת ובחרב ובמלחמה בסוסים ובפרשים** (א, ז)

אחרי ה' ילכו כאריה ישאג כי הוא ישאג ויחרדו בנים מים. יחרדו כצפור ממצרים וכיונה מארץ אשור והושבתים על בתיהם נאם ה': (יא, י-יא)

רש"י כאריה ישאג. **עוד ישאג להם כאריה שיצאו מן הגליות וילכו אחריו:** ויחרדו בנים מים. ויתכנשון גלותא ממערבא:

מצודת דוד אחרי ה'. ר"ל זאת אעשה להם **בבוא זמן הגאולה בימי המשיח ילכו אז אחרי ה' אל ארצם:** כאריה ישאג. כמו שע"י שאגת האריה מתאספים אליו כל החיות, כי הוא המלך עליהם, כן יתאספו כולם אחרי ה': כי הוא ישאג. ר"ל יעורר הלבבות כאלו ישאג בקול לישראל הנקראים בנים למקום ימהרו לבוא מפאת הים:

רד"ק אחרי ה' ילכו. אף על פי שאסלק בעונם שכינתי מקרבם ואגלה אותם מארצם, עוד יהיה זמן רב שילכו אחרי השם וידרשוהו בגלותם, כמו שאמר בתחלת הספר **אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלהיהם:** כאריה ישאג. כמו האריה שישאג שיתאספו החיות אליו כי הוא מלך החיות כן יאספו בני ישראל לקול שאגת האל יתי', כי הוא ישאג כלומר **יגלה להם לישראל בגלותם ע"י נביא או אות ומופת שישלח:**

ספר מיכה **אסף אאסף יעקב כלך קבץ אקבץ שארית ישראל יחד אשימנו כצאן בצרה כעדר בתוך הדברו תהימנה מאדם:** (ב, יב)

מצודת דוד אסוף אאסוף. עתה חזר לנחמם ואמר אולם לא לעולם אקצוף **כי באחרית הימים אאסוף כל בית יעקב ממקום גלותם: קבץ וגו'.** כפל הדבר במ"ש: **יחד.** את כולם יחד אשים אותם בארצי כצאן הנתונה בגדרות הצאן שהוא להם למבצר ולמעוז: **בעדר.** כמו העדר הנתונה במקום מנהגו הוא דיר הצאן כן יהיו כל ישראל נאספים בארצם: **תהימנה.** קול המייה תהיה נשמע בארצם מרוב בני אדם:

ספר מיכה **ביום ההוא נאם ה' אספה הצלעה והנדחה אקבצה ואשר הרעתי. ושמתי את הצלעה לשארית והנהלאה לגוי עצום ומלך ה' עליהם בהר ציון מעתה ועד עולם:** (ד, ו-ז)

מצודת דוד אוספה הצולעה. **אאסוף מבין העכו"ם את עדת ישראל** שהיא כצולעה שאינה יכולה לזוז ממקומה: והנדחה. **ישראל הנדחה מארצה לארצות העכו"ם הנה אקבץ אותה**, והוא כפל ענין במ"ש: ואשר הרעותי. ר"ל כשיעור אשר הרעותי לה כן איטיב עמה: **לשארית**. להיות לה שארית בין העכו"ם ולא יכלו אותה: **והנהלאה**. העם אשר נתייגעה בגולה בשובה לארצה תשוב להיות גוי חזק: **ומלך ה'**. מאז לא ימשלו עוד הבבליים בהם כי ה' ימלוך עליהם, ומלכותו תהיה בהר ציון כי שם ישרה שכינתו מהעת ההיא עד עולם ולא תזוז עוד משם:

רד"ק **ביום ההוא**. ביום קבוץ גליות כמ"ש באחרית הימים:

ספר צפניה **הנני עושה את כל מעניך בעת ההיא והושעתי את הצולעה והנדחה אקבץ ושמתים לתהלה ולשם בכל הארץ בשתם. בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את שבותכם לעיניכם אמר ה':** (ג, יט)

מצודת דוד הנני עושה. אני אכתש ואמעך את כל הבבליים שעינו אותך: בעת ההיא. בזמן הגאולה אכתש אותם: והושעתי. **ואז אושיע את עדת ישראל שהיא כצולעה שאינה יכולה לזוז ממקומה**: והנדחה. ישראל הנדחה מארצה לארצות הבבליים הנה אקבץ אותה והוא כפל ענין במ"ש: ושמתים. אשים אותם לתהלה ולפרסום שם טוב בכל הארץ שלקחו בשתם ר"ל במקומות שהיו לבושת שם יהיו לתהלה: בעת ההיא וגומר. זה אמר על עשרת השבטים כאומר עם כי בבנין בית השני לא חזרתם לארצכם **אבל בעת הגאולה ההיא אביא אתכם לארצכם**: ובעת קבצי אתכם. זה אמר על יהודה, כאומר עם כי בבנין בית השני לא חזרתם כולכם **אבל בעת הגאולה ההיא אקבץ את כולכם אל ארצכם**: כי אתן אתכם וגו'. **ולכן לא ישאר מי מהם בגולה**, כי בעבור שיהיו לתהלה בכל העכו"ם יביאום למנחה לירושלים את מי אשר ימצאו בקצות הארץ: בשובי. בעת אשקיט וארגיע את בני השבי לשבת שאנן אז תהיו לתהלה: לעיניכם. בזה ירמוז על תחיית המתים לומר לבני דורו הנה תעמודו בתחיה ואת זה תראו בעיניכם כן אמר ה':

ספר זכריה **ויען המלאך הדבר בי ויאמר אלי הלוא ידעת מה המה אלה ואמר לא אדני. ויען ויאמר אלי לאמר זה דבר ה' אל זרבבל לאמר לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות** (ד, ה-ו)

מצודת דוד הלא ידעת. הלא מעצמך תשכיל לדעת על מה מרמז: לא אדני. לא השכלתי לדעת: זה דבר ה'. ר"ל בזה ירמז כאלו אמר ה' על מלך המשיח הבא מזרע זרובבל: לא בחיל. **ר"ל ממשלתו על העכו"ם לא יהיה בעבור חילו הרב ולא בכח זרועו יכבשם במלחמה, אבל ימשול בם מבלי טורח מלחמה, כי אם ברצוני**, כי אתן בלב העכו"ם להיות נכנעים לו וסרים למשמעתו, ויהיה דומה לעריכות נרות המנורה שהיו מבלי טורח, אבל הכל נעשה מעצמו, כי הזיתים נתלשו מעצמם ונדרכו מעצמם ומעצמו נמשך השמן אל הגולה, כאשר יאמר עוד למטה ומן הגולה נמשכו מעצמם דרך הצינורות אל הנרות:

ספר זכריה **כה אמר ה' צבאות הנני מושיע את עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש. והבאתי אתם ושכנו בתוך ירושלים והיו לי לעם ואני אהיה להם לאלהים באמת ובצדקה:** (ח, ז)

ספר תהלים **מי יתן מציון ישעות ישראל בשוב אלהים שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל:** (נג, ז)

תרגום יונתן מן הוא דיהב מן ציון פורקניא דישראל **אלהין** יי - כד יחזיר מימרא דיי גלות דעמיה ירנן דבית יעקב יחדי דבית ישראל.

ספר תהלים **ולא נסוג ממך תחיינו ובשמך נקרא:** (פ, יט)

רד"ק ולא. לא נשוב אחור ממך, כלומר מעבודתך: תחיינו. **מתמותת הגלות: ובשמך נקרא. ואתה גואלנו:**

ספר תהלים **הלא אתה תשוב תחינו ועמך ישמחו בך:** (פה, ז)

רד"ק **הלא אתה. כי אין זולתך שיחיינו מתמותת הגלות,** ואז עמך ישמחו בך:

ספר תהלים **הושיענו ה' אלהינו וקבצנו מן הגוים להדות לשם קדשך להשתבח בתהלתך:** (קו, מז)

יאמרו גאולי ה' אשר גאלם מיד צר. (קז, ב)

רד"ק יאמרו. תהלה ותודה לאל אשר גאלם מיד צר. **ויבירו כי הוא הגואל, לפיכך קראם גאולי ה'.**

ספר תהלים **הנה כעיני עבדים אל יד אדניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עינינו אל ה' אלהינו עד שיחננו:** (קכג, ב)

רד"ק עבדים. שאין להם מחיה ופרנסה אלא מהם ואליהם תלוים עיניהם. ואדוני אבי ז"ל פירש אל יד אדוניהם, אל יד גברתם שיכו אותם, אין להם למי ישאו עין אלא לעצמם שירחמו עליהם וירפו ידם מהם, כן אנחנו **מי הכנו ומי נתננו בגלות, האל יתברך שירחם עלינו ויוציאנו ממנו:**

—◆◆◆—

תקות כל הדורות היו הפסוקי נחמה, שמבשר שהשי"ת בעצמו יגאלנו, היפוך החזון החדש ע"י דרך הטבע

הגרי"ז מבריסק בעת שמרן הגרי"ז זצ"ל עלה להפטרה בז' דנחמתא, היו זולגות עיניו דמעות, והסביר שבכל הדורות תקוות כל יהודי היו לדברי הנביא נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם, אנכי אנכי הוא מנחמכם, ושאר פסוקי נחמה, שנאמרו ע"י הנביאים בשם ה', **שהשי"ת בכבודו ובעצמו יגאלנו, וזה היה למשיבת נפש לכל יהודי.**

אולם היום העמידו להם הציונים חזון חדש, שכאילו יהיה פתרון ל"שאלה היהודית" בדרך הטבע, ויהודים יקחו את גורלם בידם, ומדמים וחושבים שכאילו יש ב"מדינה" איזה ישועה לכלל ישראל, בזמן שהיא אינה אלא גלות הקשה מכולן.

(עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד עמ' קפט)

—◆◆◆—

אני אקבץ אתכם

מדרש שוחר טוב אמר הקב"ה לישראל, כשהייתם במצרים הייתם מפוזרים, וכנסתי אתכם לשעה קלה לרעמסס, ועכשיו שאתם מפוזרים בכל הארצות, **אני אקבץ אתכם לעתיד לבא,** שנאמר (ישעיה י"א י"א) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו וכו', ואומר (שם י"ב) ונשא נס לגוים. (מדרש שוחר טוב, תהלים מזמור ק"ז)

—◆◆◆—

ענין הגלות והגאולה שייך להקב"ה בלבד

מדרש רבה ויאמר ה' אל אברם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך (בראשית ט"ו י"ב), ידוע שאני מפזרן, תדע שאני מקבצן. ידוע שאני ממשכנן, תדע שאני פורקן. ידוע שאני משעבדן, תדע שאני גואלם. (בראשית רבה פרשה מ"ד י"ח)

—◆◆◆—

ברכה של גליות שישוב הקב"ה בעצמו לקבצינו

מדרש רבה כל הברכות שבירך יצחק את יעקב, כנגדו ברכו הקב"ה מלמעלה וכו', וכי מאחר שברכו הקב"ה אביו למה חזר וברכו, שנאמר (בראשית כ"ח א') ויקרא יצחק את יעקב ויברך אותו, אלא שראה יצחק ברוח הקודש שעתידין בניו להגלות לבין האומות, אמר לו בא ואברכך ברכות של גליות, **שיחזור עליך הקב"ה ויקבצך מבין הגליות.** (בראשית רבה ע"ה ח')

—◆◆◆—

מיכן ואילך כי לא בחפזון תצאו

מדרש רבה בעולם הזה כשאכלו ישראל את הפסח במצרים, אכלו אותו בחפזון, שנאמר (שמות י"ב י"א) וככה תאכלו אותו [וגו' ואכלתם אותו בחפזון], על שם (דברים ט"ז ג') כי בחפזון יצאת מארץ מצרים, אבל לעתיד לבא (ישעיה נ"ב י"ב) כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכון. למה הדבר דומה, לסוחר שנכנס לשרות בפונדק, עמד שם כל היום, בלילה עמד ונטל כל אשר לו ויצא לדרכו, עמדה הפונדקית בבקר והתחילה צווחת ראו הפרגמטוטוס עמד בלילה ונטל כל אשר לי ויצא לו, שמע אותו הפרגמטוטוס ואמר מי גרם לי לשמוע כך אלא מפני שיצאתי בלילה לפיכך נשבע אני שלא אצא בלילה עוד. כך התקינו ישראל עצמן בלילה

לצאת בהשכמה, עמדו המצרים אחר שהלכו להם ואמרו נרדוף אחריהם מפני שנטלו כל אשר לנו, שנאמר (שמות י"ד ט') וירדפו מצרים אחריהם, אמר להם הקב"ה **מי גרם לכם כל אלו, חפזון שיצאתם בו, מיכן ואילך כי לא בחפזון תצאו.** לשעבר אני ובית דיני הייתי מהלך לפניהם, שנאמר (שם י"ג כ"א) וה' הולך לפניהם יומם, **אבל לעתיד לבא אני לבדי,** שנאמר (ישעיה שם) כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלקי ישראל. (שמות רבה פרשה י"ט אות ו')

—◆◆◆—

כשתחפץ מלכות של מעלן אני הוא מביאה

מדרש רבה אם תעירו ואם תעוררו רבי יודן ור' ברכיה ר' יודן אמר אהבה שאהב יצחק את עשו שנאמר (בראשית כ"ה) ויאהב יצחק את עשו מהו עד שתחפץ עד שנעשה חפצו של זקן ר' ברכיה אמר אהבה שאהב הקב"ה לישראל שנאמר (מלאכי א') אהבתי אתכם אמר ה' **מהו עד שתחפץ מלכות של מעלן לכשתחפוץ מדת הדין מאליה אני הוא מביאה בקולי קולות ולא אתעכב לכך נאמר עד שתחפץ.** (שיר השירים רבה, פרשה ב' פסקא כ')

—◆◆◆—

כשיוציא הקב"ה את ישראל מן הגלות ילך לפניהם עם הפנס

מדרש רבה וכשהוציא הקב"ה את ישראל ממצרים היה נוטל הפנס ומהלך לפניהם שנא' (שמות י"ג כ"א) וה' הולך לפניהם יומם, **וכן הוא עתיד כשיוציאם מאדום,** שכן אמר ישעיה (ישעיה נ"ב י"ב) **כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלהי ישראל,** וכתיב (שם מ"ב ט') הראשונות הנה באו וגו', לקיים מה שנאמר (יואל ד' י"ט) מצרים לשממה תהיה ואדום למדבר שממה. (מדרש רבה שמות פט"ו י"ז)

—◆◆◆—

הקב"ה יצמיח הישועה מתוך שעבוד

מדרש תנחומא וזאת התרומה אשר תקחו וגו'. "זהב" כנגד מלכות בבל, דכתיב ביה (דניאל ב' ל"ח) אנת הוא ראשה די דהבא, "כסף" כנגד מלכות מדי, דכתיב (אסתר ג' ט') ועשרת אלפים ככר כסף, "נחושת" כנגד מלכות יון, שהיא פחותה מכולם, "ועורות אלים מאדמים" כנגד מלכות אדום, שנאמר (בראשית כ"ה כ"ה) ויצא הראשון

אדמוני. אמר הקדוש ברוך הוא, אע"פ שאתם רואין ארבע מלכיות מתגאות ובאות עליכם, **אני מצמיח לכם ישועה "מתוך שעבור"**, מה כתיב אחריו, "שמן למאור" זה מלך המשיח, שנאמר (תהלים קל"ב י"ז) שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי. (תנחומא פ' תרומה סימן ז')

—◆◆◆—

לשעבר גאולת בשר ודם ולפיכך גאולת שעה, לעתיד שהקב"ה גואלינו גאולת עולם

מדרש תנחומא

אמר ר' אמי משה מקלס לכנסת ישראל (דברים ל"ג כ"ט) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה', עם הושיע ה' אין כתיב, אלא עם נושע בה', משל לאדם שהי' לו סאה של חטין של מעשר שני, מהו עושה מהן, נותן מעות ופודה אותן, כך ישראל במה הן נפדין, כביכול בהקב"ה, שנאמר עם נושע בה'. אמר הקב"ה בעוה"ז הייתם נושעים על ידי בני אדם, במצרים ע"י משה ואהרן, בימי סיסרא ע"י ברק ודבורה, במדינים ע"י שמגר בן ענת, שנאמר (שופטים ג' ל"א) ויושע גם הוא את ישראל, וכן ע"י שופטים, וע"י שהיו בשר ודם הייתם חוזרין ומשתעבדין, **אבל לעתיד לבא אני בעצמי גואל אתכם ושוב אין אתם משתעבדין**, שנאמר ישראל נושע בה' תשועת עולמים. (תנחומא סוף פ' אחרי)

מדרש שוחר טוב

כי עמך מקור חיים באורך נראה אור (תהלים לו, י). א"ר יוחנן עובדא הוה בחד בר נש היה מדליק את הנר בלילה והיה כבה ומדליקו כבה ומדליקו אמר עד מתי אהיה מתיגע והולך ממתין אני עד שתזרח השמש ואני הולך לאור השמש, כך ישראל נשתעבדו במצרים עמדו משה ואהרן וגאלם, חזרו ונשתעבדו בבבל וחוזרין ונגאלין ע"י חנניה מישאל ועזריה, חזרו ונתשעבדו ליון ונגאלו ע"י חשמונאי ובניו, וחזרו ונשתעבדו באדום, אמרו ישראל הרי נתיגענו נגאלין ומשתעבדין **אין אנו מבקשין שיאור לנו בשר ודם מעתה, אלא הקב"ה**, שנאמר (תהלים קיח) קל ה' ויאר לנו. (מדרש שוח"ט תהלים מזמור ל"ו)

ילקוט שמעוני

קומי אורי כי בא אורך (ישעיה ס' א'), אמר ר' יוחנן, משל למהלך בדרך עם דמדומי חמה, בא אחד והדליק לו את הנר, וכבה, ובא אחד והדליק את הנר, וכבה, אמר מכאן ואילך איני ממתין אלא לאורו של בוקר, כך אמרו ישראל לפני הקב"ה, עשינו לך מנורה בימי משה וכבתה, בימי שלמה וכבתה, **מכאן ואילך אין אני ממתין אלא לאורך**, שנאמר (תהלים ל"ו י') כי עמך מקור חיים באורך נראה אור. (נ"ך רמז תצ"ט)

אמר הקב"ה בעוה"ז הייתם נושעים ע"י בני אדם, במצרים ע"י משה ואהרן, בימי סיסרא ע"י דבורה וברק, ובמדינים ע"י שופטים, וע"י שהיו ב"ו הייתם חוזרים ומשתעבדים, **אבל לעתיד לבא אני בעצמי גואל אתכם,** ועוד יותר אין אתם משתעבדים, שנאמר (ישעיה מ"ה י"ז) ישראל נושע בה' תשועת עולמים. (שם רמז תקע"ז)

מדרש תהלים

דבר אחר בך ה' חסיתי. זה שאמר הכתוב (ישעיה מ"ה י"ז) ישראל נושע בה'. אמרו ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם כל הימים שאנו משועבדים אנו בבושה. גאלתנו, אין לנו בושה. לפי שגאולתך גאולת עולמים. הוי, תשועת עולמים. עולם אינו אומר, אלא עולמים. אמר הקב"ה, אני הוא שגאלתי אתכם ואני הוא גואלכם. שנאמר (שם מ"ג א') כה אמר ה' וגו' אל תירא יעקב כי אני גאלתיך. כי גואל אני אין כתיב, אלא גאלתיך. אמרתי דבר ונעשה מעשה. אמר הקדוש ברוך הוא, אמרתי שאגאלך כמו שגאלתיך. שכן כתיב, (ירמיה ל"א י') כי פדה ה' את יעקב, וגואלו אין כתיב כאן, אלא וגאלו. אמרו ישראל לפניו, לא כבר נגאלנו על ידי משה, וכן על ידי יהושע, וכן על ידי השופטים ומלכים, והיינו חוזרין ומשתעבדין, והיינו בבושה כמי שלא נגאלו. **אומר להן הקב"ה, לשעבר, לפי שגאולתכם על ידי בשר ודם, היום כאן ומחר בקבר, לפיכך גאולתכם גאולת שעה. ועכשיו, אני גואל אתכם על ידי עצמי שאני חי וקים לעולם, לפיכך גאולתי גאולת עולם.** שנאמר (ישעיה מ"ה י"ז) ישראל נושע בה' תשועת עולמים. לפיכך, לא תבשו ולא תכלמו עד עולמי עד. אמר להם הקב"ה, לשעבר, אתם בחורים והיה בכם כח לבושה. ועכשיו שהזקנתם ואין בכם כח לבושה. הוי, לא תבושו ולא תכלמו. אמר דוד, רבונו של עולם כשתגיע הגאולה אין לנו בושה. שנאמר, בך ה' חסיתי אל אבושה לעולם. (מזמור ל"א)

—◆◆◆—

החילוק שבין גאולת מצרים הנחשבת גם ע"י בני אדם, לעומת גאולה האחרונה הנחשבת רק ע"י הקב"ה, אף כי ישתף בה מלך המשיח

מהר"ל

ואף כי גאולה אחרונה גם כן יהיה על ידי המשיח, חילוק והפרש בין גאולה ראשונה ובין גאולה אחרונה, כי גאולה ראשונה היתה מתחייבת מצד ישראל ומצד זכות אבות, וגאולה זאת [יש לה] הפסק, כי כל דבר שהוא מצד האדם, (ש)יש לו הפסק. אבל גאולה אחרונה, אף כי תהיה על ידי המלך המשיח, תהיה מצד השם יתברך, אשר הוא מעמיד המשיח, ודבר זה נקרא כי השם יתברך הוא הגואל. וכבר התבאר למעלה על פסוק (ישעיה נב, יג) "ירום וגבה

ונישא", כי מלך המשיח מעלתו על המלאכים, וזה מפני שהשם יתברך מעמיד אותו. אבל גאולה ראשונה היתה מצד ישראל, וזכות ומדריגות האבות גרם, ודבר זה מחייבים הכתובים. עד שבשביל זה אמרנו כי האבות נזכרו בגאולה ראשונה כסדר. וזה כי הגאולה הראשונה בזכות אבות, וראשון לזה אברהם, שאליו הבטיחו תחלה על גאולת בניו, ולכך ראוי שיזכיר אותו ראשון.

אבל גאולה אחרונה אינה מצד האבות, רק מצד השם יתברך, אשר ממנו הגאולה. ויעקב קרוב אל השם יתברך, כי צורתו חקוקה בכסא הכבוד (חולין צא ע"ב), וכמו שהתבאר למעלה שיעקב קרוב אל השם יתברך מצד הסדר שהוא אל האבות. **ומה שאמרו כי גאולה אחרונה נצחית, במה שהגאולה מצד שהשם יתברך צורה אחרונה לישראל, וכך היא נצחית. וכמו שאמר הכתוב** (ישעיה מה, יז) "ישראל נושע בה' תשועת עולמים". (נצח ישראל - פרק סב)

—◆◆◆—

בשעת הגאולה יתגלה הקב"ה ויראה כבודו ומלכותו וגואל את ישראל

פסיקתא רבתי

בשעה שהקדוש ברוך הוא גואל את ישראל, קודם שלשה ימים שיבא משיח בא אליהו ועומד על הרי ישראל, ובוכה ומספיד עליהם ואומר הרי ארץ ישראל עד מתי אתם עומדים בחורב צייה ושממה, וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו, ואחר כך אומר להם בא שלום לעולם, שנאמר (נחום ב' א') הנה על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום, כיון ששמעו רשעים הם שמחים כולם ואומרים זה לזה בא שלום לנו, ביום השני בא ועומד על הרי ישראל ואומר טובה באתה לעולם, שנאמר (ישעיה נ"ב ז') מבשר טוב, ביום השלישי בא ואומר באתה ישועה לעולם, שנאמר (ישעיה שם) משמיע ישועה, וכיון שהוא רואה את הרשעים שהם אומרים כך, לכך (ישעיה שם) אומר לציון מלך אלהיך, ללמדך לציון ולבניה בא ישועה ולא לרשעים. **באותה השעה מראה הקב"ה את כבודו ומלכותו לכל באי עולם, וגואל את ישראל ונגלה בראשם,** שנאמר (מיכה ב' י"ג) עלה הפורץ לפניהם פרצו ויעבורו שער ויצאו בו ויעבור מלכם לפניהם וה' בראשם. (פרשה ל"ה)

—◆◆◆—

ואסף הקב"ה גליותיהם של ישראל

פסיקתא רבתי

ואסף איש טהור את אפר הפרה זה הקב"ה שכתב בו ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל וגו' (ישעיה י"א י"ב): איש זה הקדוש ברוך הוא דכתב ביה ה' איש מלחמה (שמות ט"ו ג'): טהור זה הקב"ה טהור עינים מראות ברע וגו' (חבקוק א' י"ג). את אפר הפרה אילו גליותיהם של ישראל. והניח מחוץ למחנה במקום טהור זה ירושלים שהיא טהורה. (פרשה יד)

—◆◆◆—

אין ישראל רואין סימן גאולה עד שיחזרו מלכות שמים ומלכות בית דוד וביהמ"ק

ילקוט שמעוני

תני ר' שמעון בן יוחאי אומר לא אותך מאסו כי אותי מאסו וגו' (שמואל א', ח' ז'). בג' דברים עתידים למאס, במלכות שמים ובמלכות בית דוד, ובעבודת בית המקדש. אימתי מאסו בשלשתן, בימי רחבעם, הדא הוא דכתיב (שמואל ב', כ' א') ויען איש ישראל "ויאמרו אין לנו חלק בדוד" זו מלכות שמים, "ולא נחלה בבן ישי" זו מלכות בית דוד, "איש לאוהליו ישראל" ולא לבית המקדש, אל תקרי לאוהליו אלא לאלהיו. אמר ר' שמעון בן מנסיא **אין ישראל רואין סימן גאולה עד שיחזרו ויבקשו את שלשתן**, הדא הוא דכתיב (הושע ג' ה') "אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ד' אלקיהם" זו מלכות שמים, "ואת דוד מלכם" זו מלכות בית דוד, "ופחדו אל ה' ואל טובו" זה בית המקדש.

(נ"ך רמז ק"ו, וכן הוא במדרש שמואל פרשה י"ג, ועיין כ"ז ברש"י הושע ג' ה')

—◆◆◆—

גאולה העתידה לא יהיה באמצעות בשר ודם כמו שהיה בגאולות הקודמות, רק הקב"ה בעצמו יוקים לנו מעפרא

זוהר הקדוש

רבי אלעזר ורבי אבא ורבי יוסי הוו אזלי מטבריא לצפורי, עד דהוו אזלי פגע בהו חד יודאי, פתח ואמר (ישעיה י"ט א') משא מצרים הנה ה' רוכב על עב קל ובא מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו, תא חזי כל מלכין דעלמא וכל עמין דעלמא לא חשיבי כלום קמי קב"ה, דכתיב (דניאל ד' ל"ב) וכל דיירי ארעא כלא חשיבין וכמצביה עביד בחיל שמיא, והכא במצרים אף על גב דכל אינון גבוראן ודרעא מרממא גלי קודשא ב"ה במצרים, מה כתיב הנה ה' רוכב על עב

קל ובא מצרים, מאי שנא בכל עמין דעלמא דלא הוה הכי, דהא קב"ה גזר גזירה ואתעביד, והכא איהו אתא, דכתיב ובא מצרים, וכתיב (שמות י"ב י"ב) ועברתי בארץ מצרים וגו' אני ה'.

אלא בגין דמלכא הוה אתי לאפקא למטרוניתא דהוות תמן, ובגין יקרא דמטרוניתא הוה אתי, ועל דא הוה קב"ה **בעי ביקרה ואתי לגבה לאקמא לה ולמיהב לה ידא ולזקפא לה, כמה דזמין קב"ה למעבד בסוף גלותא דאדום.** אמר רבי ייסא אי הכי דבגין דמטרוניתא הוה, הא בגלותא דבבל מטרוניתא תמן הות, אמאי לא הוה כך, אמר ליה הא תנינן דחטאה גרם דנטלו נשים נכריות ואעילו ברית קיימא קדישא ברשותא אחרא, ובגין כך אתאבידו מנהון נסין ואתוון דאתחזי למעבד להו, מה דלא הוה הכי בגלותא דמצרים, דכלהו הוו שבטי י"ה. בני ישראל (שמות א' א') עאלו, בני ישראל נפקו. בגלותא דאדום בעי קב"ה לאתיקרא בעלמא ולמיתי איהו לאקמא למטרוניתא ולנערא לה מעפרא וגו'. (זוה"ק פרשת שמות, דף ז' ע"א)

ותא חזי בזמנא דאתבני בי מקדשא ואתעביד, אתכפיא סטרא אחרא ואסתלק מעלמא. וכד אסתלק מעלמא ואתקם משכנא על ידא דמשה, כדין אתקם לעילא ותתא. ה"ד (שמות מ' י"ח) ויקם משה את המשכן, מאי ויקם, אלא דאוקים לה לאסתלקא לעילא לעילא, ועל דא ויקם משה, מאן דהוה מאיך אוקמיה, כמאן דאוקים למאן דנפיל.

כגוונא דא לזמנא דאתי כתיב (עמוס ט' י"א) אקים את סכת דוד הנופלת, כתיב (שם ה' ב') נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל, מאי ולא תוסיף קום (משמע דהא זמנא אחרא קמת), אלא בזמנא אחרא קמת, היא קמת מגרמה ולא אוקים לה קב"ה, דהא בגלותא דמצרים קב"ה אוקים לה ועבד כמה נסין בגין לאקמא לה, ובגלותא דבבל הוא לא אוקים לה בגין דלא עביד לון נסים, דגרים חובה, אלא היא קמת, וסליקו בני גולה כאינון דלא הוה לון פרוקא, ולא הוה תיאובתא דקב"ה עלייהו, בגין דגרם ההוא חובה דאינון נשים נכריות, ועל דא קודשא בריך הוא לא אוקים לה לכנסת ישראל ולא עבד לה נסים וגבוראן בההוא זמנא כדקא יאות, **אבל לזמנא דאתי ולא תוסיף קום כתיב, לא תוסיף קום מגרמה, אלא קב"ה יוקים לה,** דכתיב אקים את סכת דוד הנופלת, וכתיב (ירמיה ל' ט') ואת דוד מלכם אשר אקים להם. (זוה"ק ח"ב דף רל"ט ע"ב)

תא חזי, בכלהו גלוותא דגלו ישראל, לכלהו שוי זמנא וקצא, ובכלהו הוי ישראל תייבין לקודשא בריך הוא (וריחם הקב"ה עליהם על ידי תשובתם), ובתולת ישראל הות תבת לאתרהא בההוא זמנא דגזר עלה, והשתא בגלותא דא בתראה לאו הכי, דהא היא לא תיתוב הכי כזמנין אחרנין, והאי קרא אוכח, דכתיב (עמוס ה' ב') נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל (פי' שלא תקום מעצמה, כי הנה) נפלה ולא אוסיף להקימה, לא כתיב, (שאז ה' משמע שח"ו אין לה עוד תקומה), [אבל כתיב נפלה לא תוסיף קום מעצמה, אלא ע"י הקב"ה].

מתל למלכא דרגז על מטרוניתא, ואשדי לה מהיכליה לזמנא ידיעא, כד הוה מטי ההוא זמנא, מיד מטרוניתא הות עאלת ותבת קמי מלכא, וכן זמנא חד ותרין ותלת זמנין, לזמנא בתרייתא אתרחקת מהיכלא דמלכא, ואשדי לה מלכא מהיכליה לזמנא רחיקא, אמר מלכא, האי זמנא לאו הוא כשאר זמנין דהיא תיתי קמאי הכי, אלא אנא איזיל עם כל בני היכלי ואתבע עלה.

כד מטא לגבה, חמא לה דהוה שכיבת לעפרא, מאן חמא יקרא דמטרוניתא זימנא, ובעותין דמלכא לקבלה, עד דאחיד לה מלכא בידוי, ואוקים לה, ואייתי לה להיכליה, ואומי לה דלא יתפרש מינה לעלמין ולא יתרחיק מינה.

(הנמשל) כך קודשא בריך הוא, כל זמנין דכנסת ישראל בגלותא, כד הוה מטי זמנא היא אתיאת והדרת קמי מלכא, והשתא בגלותא דא לאו הכי, אלא קודשא בריך הוא יוחיד בידהא, ויוקים לה, ויתפייס בהדה, ויתיב לה להיכליה.

ותא חזי דהכי הוא, דהא כתיב (עמוס ה' ב') **נפלה לא תוסיף קום** (שפירושו שלא תוסיף קום מעצמה), **ועל דא כתיב** (עמוס ט' י"א) **ביום ההוא** (של גאולת ישראל ע"י המשיח) **אקים את סוכת דוד הנופלת, היא לא תוסיף קום כזמנין אחרנין, אבל אנא אוקים לה,** ועל דא כתיב, ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת, אני אקים את סוכת דוד, מאן סוכת דוד, דא בתולת ישראל, הנופלת, כמה דכתיב נפלה, ודא היא יקרא דבתולת ישראל ותושבחתא דילה וכו'.

ואזלא האי כמלה חדא דשמענא ושכחנא והשתא רווחנא לה, דתנינן א"ר יוסי, זמין קודשא בריך הוא לאכרזא על כנסת ישראל ויימא (ישעי' נ"ב ב') התנערי מעפר קומי שבי ירושלים, **כמאן דאחיד בידא דחבריה ויימא התנער קום, כך קוב"ה יוחיד בה ויימא התנערי קומי,** א"ל רבי אחא וכן כל אינון בני היכלא דמלכא בלישנא דא פתחין, הדא הוא דכתיב (שם ס' א') קומי אורך כי בא אורך, הא מלכא הכא וודאי, כדין הוא יקרא דילה, כד מלכא אתפייס בהדה, (כתיב (מלכים א' א' ט"ז) ותבא בת שבע אל המלך החדרה, כגוונא דא) בכל אינון זמנין איהי אתת לגבי דמלכא וקמת קמיה, הדא הוא דכתיב (שם כ"ח) **ותבא** לפני המלך ותעמוד לפני המלך, **אבל בזמנא דא לאו הכי, אלא מלכא ייתי לגבה ויתפיים בהדה ויתיב לה להיכליה,** הה"ד (זכרי' ט' ט') הנה מלכך יבא לך ודאי, ולא אנת לגביה, **יבא לך לפייסא לך, יבא לך לאקמא לך, יבא לך לאשלמא לך בכלא, יבא לך לאעלאה לך** להיכלי' ולאזדווגא עמך זווגא דעלמין, כמה דאת אמר (הושע ב' כ"ב) וארשתיך לי באמונה. (ח"ג דף ו')

—◆◆◆—

הודיענו אלוקינו שהוא יגאלנו, ויקבענו, ויביאנו אל ערי קדשנו

רבי סעדיה גאון

אמר יהודה בן שאול, אמר המחבר. **הודיענו אלהינו על פי נביאיו שיגאלנו קהל בני ישראל מן העוני אשר אנחנו בו, ויקבץ נפוצותינו ממזרח וממערב מצפון ויום, ויביאנו אל עיר קדשנו וישכיננו בה, ונהיה סגלותו ונחלתו.** כאמרו (זכריה ח׳) הנני מושיע את עמי מארץ מזרח ומארץ מבוא השמש והבאתי אותם וכנו בתוך ירושלים. והרחיבו נביאיו בענין הזה, עד שכתבו בו ספרים רבים. ולא רגיעתנו הידיעה הזאת מהנביאים האחרונים בענין הזה, עד שכתבו בו ספרים רבים. ולא רגיעתנו הידיעה הזאת מהנביאים האחרונים בלבד, אבל מהנביא הראשון מרע״ה עמדנו על המועד הזו, שאמר בתורה (דברים ל), ושב יי אלהיך את שבותך ורחמך. ושאר מה שכתוב בפרשה עד סופה. והעמידו האותות והמופתים על זה וקבלנוהו. (אמונות ודעות, תחילת מאמר שמיני)

המצוה דאנכי ה״א היא להאמין שכשם שהוציאנו ממצרים כך עתיד לקבץ אותנו ולהושיענו

סמ״ק

א. רמב״ם הלכות יסודי התורה סמ״ג חלק עשין סימן א. לידע שאותו שברא שמים וארץ הוא לבדו מושל מעלה ומטה ובד׳ רוחות כדכתיב (שמות כ) אנכי ה׳ אלקיך וגומר, וכתיב (דברים ד) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה׳ הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. ודרשו חכמים אפילו באויר. לידע, פירוש לאפוקי מן הפילוסופין שאמרו שהעולם נוהג מאליו במזלות. ואין לו מנהיג ולא דבר, ואפילו קריעת ים סוף ויציאת מצרים וכל הנפלאות שנעשו במזל היו. ויש לנו להאמין כי שקר הם דוברים. אכן הקב״ה מנהיג את העולם כולו ברוח פיו. והוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות. ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה שנאמר (תהילים ל״ד) מה׳ מצעדי גבר כוננו. ובזה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת דף לא) ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה. והיכן כתיב מצוה זו. אלא ש״מ בזה תלוי, **שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב אנכי ה׳ אלקיך אשר הוצאתיך וגו׳.** על כרחין מאחר שהוא דיבור, הכי קאמר, **כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה׳ אלקיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן יושיענו ברחמיו שנית,** כדכתיב (דברים ל) ושב וקבצך מכל העמים וגומר.

(ספר מצות קטן לר״י מקירבול בעל התוס׳, יום ראשון, מצות התלויות בלב)

—◆◆◆—

ביאור מפני מה לשעבר הייתם נושעים ע"י בני אדם ולעתיד יהיה על ידי הקב"ה בעצמו

עקידת יצחק והענין הזה בעצמו, וכל אשר דברנו עליו, הוא מה שכוונוהו חז"ל באותו מאמר שזכרנו ראשונה (תנחומא ס"פ אחרי) אמר להם הקב"ה לישראל לשעבר הייתם נושעים על ידי בני אדם וכו'. וזה, כי לפי שכלל העם המונהג הם חסרי השלמות בענינם, ואינם דבקים עם אלהיהם, אשר לפי זה היה מההכרח שתהיה פרנסתם והנהגתם על ידי אמצעיים, והם היותר שלמים וקרובים אל ה' שבהם, ויהיו פעולות האנשים אשר בעפר יסודם, ואף כי יהיו היותר שלמים שבמין, כמשה ואהרן, ואין צריך לומר כל אשר נמשכו בדורות האחרונים, בלתי איפשר להמלט מהחסרון או החסרונות בבחינה או בחינות, כמו שהיה הענין במעשה שאול שזכרנו במלחמה זו וכדומה והיה מההכרח שלא תשתלם ישועת העם על ידם לגמרי, ושלא תתקיים הצלחתם לעד, אבל הם נושעים על ידם זמן מה, וחוזרין ומשתעבדין כפי מה שחוייב מחסרונן. אמנם לעתיד לבוא, בשוב ה' את שבות עמו, שימול להם לבות האנשים, ויהפכו כלם שפה אחת ברורה לקרא בשם ה' ולעבדו, הנה אז הוא יתברך בכבודו ובעצמו ימלוך עליהם, ויפרנסם וינהיגם ויגאלם, כי הם מעצמם יזכו לישועה וגדולה. ושוב אינם חוזרין לשיעבוד, בהסתלק סבתו, מה שעד הנה לא יתסלקו סבות השעבוד על ידי שאר הפרנסים.

הוא מה שאמר הנביא (ירמיה ט"ז י"ד) "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם". ירצה, כי בימים ההם ובעת ההיא, יכירו ישראל מעלת הגאולה ההיא הנעשית, על ידי עצמו, שתהיה נפלאת ונבדלת מגאולת מצרים בשלשה עקרים גדולים... (שער מ"ב)

—◆◆◆—

דברי ניחומים על אריכות הגלות, שהגאולות שעברו היו על ידי שליח, וזו תהיה ע"י הקב"ה בעצמו ובכבודו

רבי יוסף יעב"ץ ואמנם התשובה נשענת על ב' הקדמות, הא', כי החרפה אשר נסבול בזה הגלות תהפך עלינו לכבוד גדול, ולפי גודל הבכי והשפלות, תהיה השמחה והרוממות, ולזו הסבה היה הגלות ארוך מאד, יען כי הגאולה ממנו תהיה לעד, כאומרו (איכה ד') תם עונך בת ציון לא יוסיף להגלותך, הב', **כי הגאולות שעברו היו על ידי שליח, וזו תהיה בעצמו ובכבודו,** כאומרו (ישעיה ס"ג) ומלאך פניו הושיעם

גו׳.

וראיתי בספר הזוהר (ח״ג ו׳. עיין שם) ששאל מין אחד לר׳ אלעזר ג׳ שאלות, וא׳ מהם (עמוד ה׳) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, שנראה מפשט הפסוק שאין לנו עוד תקוה, ומ״ש המפרשים דוחק גדול, והוא השיבו כי הפסוק כפשטו, והמשיל משל למלך שכעס על המלכה, וא״ל, מכאן ועד ג׳ חדשים לא תבא אצלי, כעבור הזמן הלכה אל ארמון המלך, וכן פעם ב׳, פעם ג׳ כעס עליה כעס גדול וגרשה מארמונו וא״ל דבר, אין ראוי למלכה להתעורר מעצמה לשוב אל המלך, כי אינה יודעת את לב המלך, ובהגיע הזמן אשר המלך אמר בלבו, לקח עמו כל שרי ביתו עבדיו והלך הוא בעצמו אל המלכה, ואחז בידה, והרימה מן העפר, והביאה אל ארמונו.

כן אנחנו, בגלות מצרים אחר ד׳ מאות שנה, בגלות בבל ע׳ שנה, כתוב שם (עזרא א׳) מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל, **אבל בגלות הארוך הזה לא גלה הזמן, ולכן אין לה רשות מעצמה לקום, כי הש״י יקימנו ונחיה לפניו, על כן אמר** (עמוס ה׳) **נפלה לא תוסיף קום, מעצמה, אבל יקימנה מלכו של עולם,** דכתיב (שם ט׳) ביום ההוא אקים את סוכת דויד הנפלת, וכתיב (תהלים קמ״ז) בונה ירושלים ה׳ נדחי ישראל יכנס, אלה הם התשובות אשר ישיב המשורר אל נפשו: מה תשתוחחי, כי ההשפלה הזאת סופה רוממות גדול, והוא אומרו עוד אודנו יותר ויותר מבראשונה.

(פירוש מהר״י יעב״ץ על תהלים מ״ב ו׳, עה״פ מה תשתוחחי נפשי ותהמי עלי)

—◆◆◆—

נתארך הגלות מאוד מאוד כי מאספכם אלקי ישראל, וא״כ יהיה נצחי

ישמח משה כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכון כי הולך לפניכם ה׳ ומאספכם אלקי ישראל (ישעיה נב יב). על דרך שאמרתי לעיל ס״י תירוץ על קושית הגמרא (יומא דף ט׳ ע״ב) בירה תוכיח שחזרה לראשונים ולא חזרה לאחרונים. דאינו דומה בירה שהיה לבירה שיהיה, כי זה היה זמנו, וזה יהיה נצחי, ולדבר גדול כזה קיום נצחי צריך אריכות זמן, והבן. והענין שיהיה נצחי, מבואר במדרש (תנחומא אחרי סי׳ י״ב) לשעבר הייתם נושעים על ידי בני אדם כו׳, הה״ד (ישעיה מה יז) ישראל נושע בה׳ תשועת עולמים. ועל פי זה מבואר הפסוק כי לא בחפזון, ר״ל כמו שהיה במצרים לרד״ו שנים ולא היה אריכות הגלות כל כך, והוי הגאולה כמו בחפזון תצאו, ולא במנוסה תלכון כמו שהיה בבבל רק לשבעים, וביון לנ״ב שנה, רק **הגלות הזה יתארך כמו שאנחנו רואים שכבר נתארך מאד מאד, ומבאר הטעם להאריכות, כי הולך לפניכם ה׳ ומאספכם אלקי ישראל, ואם כן יהיה נצחי, וצריך לזה אריכות הזמן,** והבן.

(סוף הפטורה שופטים)

גאולה העתידה לא תהי' ע"י אמצעי רק ע"י הקב"ה בלבד

מהרש"א **לא מאסתים בימי יונים כו' לכלותם בימי המן כו' [כי אני ה' אלקיהם בימי גוג ומגוג]**. ... והוא מבואר, דגאולת מצרים לא חשיב, לפי שהיתה גאולה שלימה ע"י הקב"ה, כמו שאמרו (ברייתא דהגדה ש"פ, ילקוט שמות רמז קצ"ט) **אני** ולא מלאך וכו', אבל בד' אלו הגאולות דחשיב הכא לא היה בהן גאולות שלימות רק ע"י אמצעי, כדקאמר (מגילה י"א ע"א) **לא מאסתים** (ויקרא כ"ו מ"ד) **בימי כשדים ע"י** דניאל, [ולא געלתים (שם)] **בימי יונים ע"י שמעון וכו'**, ומסיים כי אני ה' אלקיהם (שם) לעתיד לבא, שאין כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהן. כי בכל אלו ד' גאולות עדיין היו תחת ממשלת אומות, **משא"כ לעתיד שתהי' הגאולה שלימה ע"י הקב"ה,** כמ"ש אני ולא מלאך כמו ביציאת מצרים, **כמו שנאמר** (מיכה ז' ט"ו) **כימי צאתנו ממצרים אראנו נפלאות,** ועל כן אין כל אומה ולשון יכולין לישלוט בהם אז ובכן, במהרה בימינו אמן סלה. (חידושי אגדות, מגילה י"א ע"א)

—◆◆◆—

הגאולה לא תהיה ע"י שום אדם רק על ידו ית'

רבי יעקב שאשפורט איך מלאו לבו לומר שילך המשיח לבקש מאת המלך תרגומא שישלח לחפשי לישראל וימליכנו, והא ליתא, **שגאולה זו לא תהיה על ידי שום אדם, כי אם על ידו ית',** כדכתיב (עמוס ט' י"א) אקים את סוכת דוד כו', וכחלום נבוכדנצר (דניאל ב' ל"ד-ל"ז) התגזרת אבן די לא בידין ופתרונו יקים אלה שמיא כו'. (קצור ציצת נובל צבי דף ל"ז ע"א)

—◆◆◆—

כל הנביאים נבאו כי הגאולה האחרונה לא תהי' לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח אלא הקב"ה בעצמו יגאלינו

רבי אברהם זוטרא ולמכחישי הגאולה איני צריך להשיב, כי מכחישי הגאולה הם המה מכחישי תורה, כי מקרא מלא דבר הכתוב (דברים ל' ג') "ושב ד' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך שמה" - **וכל הנביאים נבאו כי הגאולה האחרונה לא תהי' לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח אלא הקב"ה בעצמו ינאלנו,** התורה אמרה "ושב ד' אלקיך את שבותך"; וכן מוכח בישעי' מפרשה מ' עד סוף הספר כי הקב"ה בעצמו יקבצנו, "הנה ד' אלקים בחזק יבוא וזרועו מושלה לו וכו', כרועה עדרו ירעה" (ישעי' מ', י' י"א), "אל תירא כי אתך אני

ממזרח אביא זרעך וממערב אקבצך" (היינו הקב"ה בכבודו ובעצמו), "אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה הארץ" (שם מ"ג, ה' ו'), "הנה אלה מרחוק יבואו והנה אלה מצפון ומים ואלה מארץ סיגים" וכו' (ישעי' מ"ט י"ב), "כה אמר ה' אלקים הנה אשא אל גוים ידי ואל עמים ארים נסי והביאו בניך בחצן ובנתיך על כתף תנשאנה" (שם כ"ב), "ברגע קטן עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך" וכו' (ישעיה נ"ב ז'), "כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא ימוש" וכו' (שם י'); ירמיהו אמר "ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה והבאתי אתכם ציון" (ירמי' ג' י"ד), "הנני מביא אותם מארץ צפון וקבצתים מירכתי ארץ בם עור ופסח הרה ויולדת יחדו קהל גדול ישובו הנה" (שם ל"א ח'); וכן אמר יחזקאל (ל"ו כ"ד) כי הגאולה תהי' לא ע"י שליח אלא ע"י הקב"ה, "ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מן הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם"; וכן אמר צפניה (ג' כ') "בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם". (תורת הקנאות סימן ו')

—◆◆◆—

הגאולה אינה בידי אדם כלל רק בידי שמים

הגר"א מפני ששלשה גליות גלו ישראל, א' אחורי הרי חשך, ואחד מעבר לנהר סמבטיון, וא' נדחו בארבע כנפות הארץ וכו'. וכן כשיבוא משיח צדקנו יבואו תחלה עשרת השבטים, ואח"כ יהודה ובנימין יעלו, כמו שנאמר (ישעיה כ"ז י"ג) "ובאו האובדים בארץ אשור" תחלה, הם עשרת השבטים, ואח"כ "הנדחים בארץ מצרים", הם פליטת בית יהודה ובנימין. וכן אמר ירמיה (ג' י"ח) "בימים ההם ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבואו יחדיו מארץ צפון", פי' בתחלה יבואו "בית ישראל" הם עשרת השבטים, ואחריהם יבואו בית יהודה, ויתקבצו יחדיו לארץ צפון, ומשם יבואו לארץ ישראל וכו'. לכן אמר (תפילת י"ח) "תקע בשופר גדול לחרותנו", על אותן שהם אחורי הרי חשך, שיצאו לחירות, "ושא נס לקבץ גליותינו", על אותם שמעבר לנהר כו', "וקבצינו יחד מארבע כנפות הארץ", על שבט יהודה ובנימין הנדחים בכל הארץ, מקצה השמים ועד קצהו. "בא"י מקבץ נדחי עמו ישראל", לא הזכיר אלא הנדחים, מפני שהן יתקבצו באחרונה כאמור, ואז כבר יהיו הצולעה ואשר הרעותי נגאלים, ויחדיו יבואו מארץ צפון. ונכלל בברכה ראשונה בתואר "מלך כו' ומושיע", **כי הגאולה אינה בידי אדם כלל, רק בידי שמים,** כמו שאמר אליהו על אימתי יבוא משיח, לכשירצה אדון זה (עיין סנהדרין צ"ח ע"א). (סידור אשי ישראל, עפ"ד הגר"א, בפי' אבני אליהו על ברכת תקע בשופר)

—◆◆◆—

כבר היה ראוי כמ"פ לגאלם כביהושע בכיבוש הארץ, אבל הקב"ה רוצה לגאול אותם בעצמו כדי שיהיה נצחי ולזה צריך זכות הרבה

חתם סופר

בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם (ישעיה ס"ג ט'). רצ"ל אין צרתם לפניו צרה שלימה, כי יש פת בסלו, כי כבר היה ראוי כמה פעמים לגאלם ע"י מלאך פניו, הוא מ"ט שר צבא ה' אשר הלך לפני יהושע בכיבוש הארץ, אלא להיות שאין זה גאולה שלימה, כי הואיל ולא נעשית ע"י הי"ת בעצמו נחרב הבית וגלו ממנה, **והקב"ה רוצה לזכות ישראל לגאלם בעצמו וכבודו כדי שיהי' דבר קיים נצחי, ולזה השיעור צריך זכות הרבה, ע"כ הוא ממתין על תשובתם**, וזה שאמר באהבתו ובחמלתו הו"א גאלם, ולא ע"י מלאך פניו, כדי שעי"ז וינטלם וינשאם כל ימי עולם, אמן. (דרשות חתם סופר ח"ב דף שנ"ה ע"ב)

—◆◆◆—

לא אוסיף עוד להקים את ישראל כאשר בתחילה רק אבא בעצמי אליך

נועם אלימלך

דאיתא בזוהר הקדוש ע"פ נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל ואיתא בגמרא במערבא מתרצי הרי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד. קום בתולת ישראל ובזוהר הקדוש פירוש בענין אחר ומאריך שם בדרך המשל למלכות שהיה לו מטרוניתא ומחמת שלא היה בניו מתנהגים כשורה. גרש אותם מאתו וגרש אתם את המטרוניתא ואחר כך נכמרו רחמיו עליהם ושלח ולקח אותם בהסתר מחמת בושה שעדיין לא היו מתנהגים כשורה. ואחר כך הוסיפו בסרחונם וגרש אותם עם המטרוניתא. ואמר אל המטרוניתא לא אשיב לקחת אותך בהסתר כאשר בתחילה. עד אשר אראה שתקנו מעשיהם. אז אבוא בעצמי אליך. כן הנמשל בימי עזרא שהיה ראויה לישראל לעשות להם נם כבימי משה רק מחמת החטא שהיה להם נשים נכריות לקח אותם מגלות בבל בהסתר ע"ש הלשון בזוהר הקדוש וזהו **נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל רוצה לומר לא אוסיף עוד להקים את ישראל כאשר בתחילה שלקחתי אותם בהסתר. רק כאשר יתקנו את מעשיהם או אבוא בעצמי אליהם** ע"ש וזהו ויראה יהודה ויחשביה לזונה רוצה לומר שהשם יתברך ראה שעדיין אין מעשיהם מתוקנים ושהיו להם נשים נכריות. כי כסתה פניה פירוש והוכרח ליקח אותם בהסתר מחמת בושה. לכן ויט אליה הדרך פירוש השם יתברך

הטה עצמו אליה ויאמר הבה נא רוצה לומר תראה להיות מוכנת אז כאשר יתקנו את מעשיהם **ואבא נא אליך רוצה לומר אז אבא בעצמי אליך** כנ״ל לא כבתחילה שלקחתי אותך בהסתר. כי לא ידע כי כלתו היא. ידע מלשון כי ידעתיו לשון אהבה. פירוש שהשם יתברך ברוך הוא אין לו בזה אהבה כי כלתו היא רוצה לומר שהיא אצלו ככלה דהיינו בגלות המר שהיחוד הוא על ידי חיתון כנ״ל ותאמר מה תתן לי כי תבא אלי פירוש השכינה אומרת להקדוש ברוך הוא מה תתן לי אז יותר כי תבא אלי במהרה שאתה מבטיח לי. ואיזה דבר טוב תתן לי אז יותר מקיבוץ הגלות הראשון. ויאמר אנכי אשלח גדי עיזים מן הצאן פירוש כי אז אשלח ואסיר כל הקליפות והסטרא אחרא המרומז בגדי עזים אסיר הכל מהצאן פירוש מישראל צאן קדשים. ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך רוצה לומר השכינה היא מבקשת מהשם יתברך שיתן לה איזה עריבות ומתיקות בתוך כך בגלות המר קודם שיגיע העת שתשלח הס״א. (נועם אלימלך פרשת וישב)

—◆◆◆—

צריכה כנסת ישראל להמתין עד עת בוא דודה להקימה

בעל בני יששכר

ונ״ל עוד שהנהיגו כן [היינו שהכלה עושה סעודת הנשואין] עפ״י דברי הזהר על הפסוק נפלה ולא תוסיף קום בתולת ישראל, היינו שלא תהי׳ עוד הגאולה כגאולות האחרות אשר בתולת ישראל באת בהחזרה [לבית] דודה החתן וקיבלה. **ובגלות החל הזה שבועה היא שהשביע הקב״ה אם תעירו ואם תעוררו וכו׳, וצריכה בתולת ישראל להמתין עד בוא** [דודה] **החתן אלי׳** להקימה. וזה הפירוש נפלה ולא תוסיף קום מעצמה עד בוא דודה להקימה כמד״א ביום ההוא נאום ה׳ אקים את סוכת [דוד]. **ולרמז זה תיקנו הסעודה בדורות האחרונים בבית הכלה. ובוא יבא החתן אלי׳ לשמחה כימי עולם.** לא כימים הראשונים שבאת [הכלה] לבית החתן. והיתה הסעודה בבית החתן. **והנח להם לישראל כל עניניהם בנבואה הם כי בני נביאים הם.** (ברכה משולשת על המשניות, חולין פרק ה׳ משנה ג׳)

—◆◆◆—

האומות ימחלו על כבודם לעתיד, בראותם כי מאת ה׳ באה הגאולה ולא בכוחינו ועוצם ידינו

רבי אברהם שאג

ובזה יש לפרש דברי הנביא: מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אומר לציון מלך אלקיך (ישעיה נב, ז).

והוא דלו היה לעת הגאולה מיועד מלחמות ורעות נגד האומות היו האומות מתגרות בנו, גם לא לישראל הטובה בשלימות, כי אם אין שלום אין כלום, לא כן כי ו"כתתו חרבותם לאתים" ולא יהיה עוד קשת ומלחמה רק יתרבה המשרה והשלום וגם להאומות יטיב ד' עמהם לעת הגאולה וא"כ הטובה בשלימות לנו וגם האומות ראוים לשמוח, וכש"כ שלא יהיו נגד תפלתינו על הגאולה כי לא תהיה זאת ח"ו להם לרעה כי גם הם יקבלו הטוב בשכר שחסינו בצילם בגלות ואם כי יהיה המלוכה לקרן ישראל וירום קרננו על כל האומות, הלא ימלא הארץ דעה, וידעו כי מאת ד' היתה זאת וימחלו על כבודם בראותם **כי מאת ד' היא, לא בכחינו ועוצם ידינו עליהם,** יודו לד', וזה דברי הנביא "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר" שיהי' באופן הזאת כי ישמיע שלום מתחילה על כל האומות "מבשר טוב" רק טוב לא רע לשום אומה "ומשמיע ישועה" באופן "אומר לציון מלך אלקיך" שיתנו לו כתר המלוכה להמליך מלך המשיח ובלצ"ג אמן. (דרשות הרא"ש, דרוש פ"ב דף ע"ז)

—◆◆◆—

לא יעלה על הדעת לומר כי אתם בידי אדם תבנו חרבות ירושלים

רבי יהודה גרינוואלד

נודע ומפורסם בעולם כי רבים מבני עמינו קמו והתעודדו להם והם אומרים לקנא קנאת ישראל, וקנאת ציון, וכלליות אה"ק, ושמו להם ראשים אשר יצאו לפניהם בענין הזה ובאו להם בברית א' להיות לחברא כלליית וקורא להם שם "ציאניסטען פערייאן" ותוכן הענין ידוע לכל והנם קוראים בקול גדול בכל מחנה העברים לאמר העורים הביטו לראות על מה אדני הציאניסמוס הטבעו ועד מה רמו פארותיו, הנה כי כן אומרים שמחשבתם רצוי' אבל נחזי אנן אם גם מעשיהם רצוי' או אולי נאמר לא אראה עוד את הגדולה הזאת בהקריבם אש זרה לפני מחנה העברים ואת האש זרה הלאה הכירו נא דבר אמת למי החותמת, וזאת חקרנוה כן מצאנוה לחיוב להגיד כדברים האלה לומר:

למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט גם אני הדל באלפי ישראל מלהרים קולי אל בני אדם גם בני איש, הגם אולי על זה ראוי לומר כדבר שכתוב בתורת משה ממרן בעל ח"ס זללה"ה בתשו' סי' פ"ה וז"ל אין דעתי להדפיס בזה שום ספר כי גם המה ידפיסו כהנה וכהנה ופשתה המספחת יותר וילעיגו וכו' ויהי' המכריעים בין ב' הספרים יושבי שער וכו' ועוד אולי נזכה שיתבטל הדבר ולמה נקבענו בדפוס ונעשה ממנו קיום לדורות וכו' עכלה"ק.

אמנם חזקו עלינו דברי גדולי זמנינו שיחי׳ לדבר בזה באזני העם למען יחרדו בנים, ישמעו ויאמרו אמת. ואפתח בשיעור פי ושפתי: **הנה** בוודאי כולנו בני אל חי יתברך אם גם שבעוונותינו לא עזבנו אל יתברך ויט אלינו חסד לפני מלך ושרים יר״ה, בכל זאת דוה לבנו ועל אלה חשכו עינינו על הר ציון ששמם וארצינו לנגדינו זרים אוכלים אותה ושממה כמהפכת זרים ונתון בכמה ארצות למשסה יעקב וישראל לבוזזים בעוה״ר ומכאב לב ובעינים זולגות צועקים ובוכים אנחנו על שפלת קרן ישראל ומתפללים בכ״י תמיד על צמח דוד עבדו ומצפים ליום ישועה, **אבל** האמנם שתים הנה **קוראותיך** ובזה ״הציאניסמוס״ יש סכנת גוף ונפש, **סכנת הגוף** ח״ו, לא רק סכנת גוף אחד אלא גם סכנת רבים ח״ו עדשאז״ל במס׳ מגילה שהשיבו לה חכמי ישראל לאסתר ששלחה שלהם קבעוני לדורות והשיבו קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות הגם שאז ישבו שם ישראל בשלוה גדולה, הנה כי כן מי אשר לו עינים לראות ואזנים לשמוע יבין וידע כי עתה בזה הדבר שייך זה הטעם, ובעזרא א׳ הקדים לומר ״העיר ה׳ את רוח כורש וכו׳ מי בכם מכל עמו יהי׳ א׳ עמו ויעל״ וכיון שניתן רשות מטעם המלך לעלות לכל אשר ירצה אין עוד פחד וכתוב שם ויקומו ראשי האבות וכו׳ ומי ראה את אלה יוצאים ולא יצא גם הוא, וגם בנחמי׳ ״בתחלת הסדר״ מבואר כי רק ע״י התעוררות מלמעלה עלו מהגלות דכתיב ויאמר לי המלך מדוע פניך רעים ואומר למלך מדוע לא ירעו פני אשר העיר קברות חרבה ושעריה אכלו באש וגו׳ אשר תשלחני, כתיב וייטב לפני המלך וישלחני וגו׳, **מבואר** מכל הנ״ל שהצדיקים קיימו בעצמם אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ. ועתה באזנינו שמענו בדבר הציאניסמוס הנ״ל שההתעוררות רק מלמטה **ואם גם** באולי יותן רשות מצד המלכות יר״ה לעשות כדבר אשר יחפצון בעלי החברא הנ״ל, אבל מי יודע מי יהיה בעתיד, וחוששני הרבה בזה שלא יתן מקום עי״ז ח״ו להתגרות בנו להבאישנו ביושבי הארצות ונאספו וכו׳ ח״ו והיכא דאיכא אפי׳ רק חשש צד סכנה רחוקה חוששין לה, עיין תוס׳ יומא דף פ״ה ע״א, ועח״ס חיו״ד סי׳ רמ״ה בפי׳ דברי התוס׳, **ואת** ועוד אחרת יותר גדולה **סכנת הנפש** סכנה שמה, כי לפי מה שנודע ונתברר שכבר אכלה האש אהבת ציון של המתחדשים את סביבותיהם וגם הרבה פריצות ונשמע בין החיים מהיראים אשר בשאר מדינות כי בני ציון ״ציאניסטען״ הנ״ל איך נחשבו באמת לנבלי חרש ומהם כמה בני ״בליעל״ בלי עול תורה ועול יראה וגורם ״רעפארם״ וכמה צדיקים צועקים לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן וכו׳ ואם בסכנת הגוף חוששים למיעוט כדכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וכנ״ל מכש״כ לסכנת הנפש ושל רבים.

וקרא אמר ״בונה ירושלים ה׳ נדחי ישראל יכנס״ וכתיב גבי׳ ״הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם״ סמיכות ב׳ הכתובים לומר: לא יעלה על דעתך לומר כי אתם

ב"ידי אדם" תבנו חרבות ירושלים, ותעירו את הקץ מרוב אהבת ישראל להטיב מעמדם עי"ז וכדעת הציאניסטען בזה ג"כ רק **הית"ב הוא לבדו הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם, ואם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו.**

והנביא ירמי' ע"ה אמר מי האיש החכם ויבן את זאת על מה אבדה הארץ וכו' ויאמר על עזבם את תורתי וכשאנו רוצים לקרב הגאולה ולהיטיב מעמדינו בכללות, אחת שאלתינו אותה נבקש, שאז נדברו יראי' ה' איש אל רעהו לקיים מה שארז"ל **אין נגאלים אלא בזכות תשובה** כמש"כ ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב, ואז"ל אין הגלות מתכנסות אלא בזכות משניות כאז"ל מקרא גם כי יתנו בגוים עתה אקבצם, ונצטוינו מפי מרן רשכב"ה החת"ס זללה"ה: הרבו תורכתם לרומם ב"א ולהעמיד חורבותיו ואז יהי' כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו בבי"א.

מכל הנ"ל מצטרף אנכי בעניי לאותם הרבנים הגדולים שיחיו שכבר קדמוני ואסרו להתחבר עם החבריא "ציאניסטען" הנ"ל ואל תאמרו קשר לכל אשר יאמרו הם קשר וכתיב בשה"ש אם לא תדעי לך, צאי לך בעקבי הצאן ודז"ל הסתכלי בפסיעות שפסעו אבותיך כמבואר לעיל ואז ישראל נושע בה' תשועת עולמים בבי"א.

כ"ו תמוז תרס"ב לפ"ק

(שו"ת זכרון יהודה, ח"א ס' קפ"ז)

פרק שני
הגאולה תהי׳ באותות ומופתים ושידוד המערכה

◇◇◇

ספר ישעיה **אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקָעות מעינות אשים מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים. אתן במדבר ארז שטה והדס ועץ שמן אשים בערבה ברוש תדהר ותאשור יחדו. למען יראו וידעו וישימו וישכילו יחדו כי יד ה׳ עשתה זאת וקדוש ישראל בראה:** (מא, יח-כ)

מצודת דוד **על שפיים**. במקומות הגבוהים אוליך נהרות עם כי אין דרך הנהרות למשוך שמה: **מעיינות**. אפתח מעיינות: **למוצאי מים**. להיות מקום מוצא מים: **אתן במדבר ארז וכו׳**. שיתעננו בני הגליות בצלם: **יחדו**. כולם יחדו יהיו שמה: **למען יראו וכו׳**. **זה הפלא אעשה לחם למען יראו העכו״ם וישימו על לב וישכילו לדעת אשר יד ה׳ עשתה זאת הגאולה והוא ברא הפלא החיא**:

רד״ק **למען**. **אעשה הנפלאות האלה** למען יראו אותם אומות העולם לפיכך אמר יחרדו כל הגוים וידעו וישימו על לבם וישכילו **כי יד ה׳ עשתה זאת שהוציא ישראל מהגלות ועשה להם הנפלאות האלה**:

ספר ישעיה **שירו לה׳ שיר חדש תהלתו מקצה הארץ יורדי הים ומלאו איים וישביהם:** (מב, י)

רד״ק **שירו לה׳**. בעת גאולת ישראל: **מקצה הארץ**. תהלתו יגידו הגוים מקצה הארץ כי ממזרח שמש ועד מבואו ידעו בגאולת ישראל כי הם מפוזרים בכל פאות **והגוים בראותם הנפלאות ההם ישירו תהלתו**, וכן יורדי הים באניות כלומר בים וביבשה ישירו לה׳, ואמר ומלואו, על דגי הים שהם מלא הים והוא על דרך משל כמו וכל עצי השדה ימחאו כף, וכן איים ויושביהם באלו המקומות ישירו:

ספר ישעיה **אל תזכרו ראשנות וקדמניות אל תתבננו. הנני עושה חדשה עתה תצמח הלוא תדעוה אף אשים במדבר דרך בישמון נהרות. תכבדני חית השדה**

תנים ובנות יענה כי נתתי במדבר מים נהרות בישימן להשקות עמי בחירי. עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו: (מג, יח-כא)

רד"ק אל תזכרו ראשונות. אמר הנה אלה הנפלאות הראשונות אל תזכרו אותם **בקבוץ גליות כל כך תהיה הפליאה ההיא גדולה,** וכפל הענין במלות שונות, ואמר וקדמוניות אל תתבוננו, וכן אמר ירמיהו הנביא לא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה וגו', ורז"ל פי' אל תזכרו ראשונות זהו שיעבוד מלכיות, וקדמוניות אל תתבוננו, זהו יציאת מצרים: הנני עושה חדשה. **הנני עושה פליאה חדשה, והוא אומר על קבוץ גליות:** עתה תצמח. ובאמרו עתה וענין המלה הזאת על זמן קרוב לפי שהגאולה קרובה לבא אם ישובו ישראל בתשובה וזה כמה הגיע זמנה אם זכו ישראל, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו, או אמר עתה כאלו עתה תצמח, כלומר תהיו בטוחים בה כאלו תראו אותה בעיניכם: הלא תדעו. **זאת הישועה הלא תדעוה מקדם כי כתובה בתורת משה, שנאמר ושב ה' את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים וגו',** וזה לא נאמר על גלות בבל כי לא היו נפוצים בכל העמים ולא יצאו מן הגולה כי אם גולי בבל כי עשרת השבטים לא יצאו מגלותם, ועוד כי אמר כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, והשבים לבבל לא שבו אל ה' בכל לבבם ובכל נפשם שהרי היו בהם מחללי שבת ונושאי נשים נכריות, ומה שאמר בספר ירמיה לפי מלאת לבבל שבעים שנה, ואמר ובקשתם אותי ומצאתם, על שתי הגליות זכר באותה הפרשה: עם זו יצרתי לי. **יצרתי לחיות לי לעם והם יספרו תהלתי על הניסים שאעשה להם בהוציאי אותם מהגלות,** ועתה החל בפרשה אחרת להוכיח את ישראל שבאותו הדור אמר כי כל הטוב שאני עתיד להטיב לבניכם אחריכם שיהיו בגלות לא במעשיכם הטובים ולא למענכם אעשה וכו':

ספר ישעיה **ופדויי ה' ישובון ובאו ציון ברנה ושמחת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגון נסו יגון ואנחה:** (נא, יא)

רד"ק **ופדויי.** כמו שעשית מקדם כן תעשה עוד עם גלות ישראל ועוד **כמו שעברו גאולים בים סוף ובאו לארצם כן פדויי ה' ישובו מהגלות:**

ספר מיכה **כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות:** (ז, טו)

ספר תהלים **נוראות בצדק תעננו אלהי ישענו מבטח כל קצוי ארץ וים רחקים. מכין הרים בכחו נאזר בגבורה. משביח שאון ימים שאון גליהם והמון לאמים. ויראו ישבי קצות מאותתיך מוצאי בקר וערב תרנין:** (סה, ו-ט)

רד"ק נוראות. **תעננו בנפלאות שתעשה עמנו אתה אלהי ישענו. וקרא הפעולות שהם בפלא והיוצאים מטבע נוראות** בעבור כי ה' נורא על בני אדם: **מבטח כל קצוי ארץ וגו'.** ואתה מבטח כל ישראל הפזורים בקצוי ארץ וקצוי הים הרחוקים מירושלם, **כך בטחו שתקבצם לירושלם.** וקצוי שזכר עומד במקום שנים, כאילו אמר קצוי הארץ וקצוי הים והם איי הים: **מכין הרים בכחו.** ואם יאמרו הגוים איך יתכן שיצאו ישראל מגלות שהם עם דל ושפל מפוזר ומפורד, מי יוציאם מתוכם, וכבר נשקעו בגולה זמן כל כך ארוך. לכן אמר **הנה מכין הרים,** מי **שעושה הגבורות והנפלאות האלה יוכל להוציאם.** וזכר ההרים, כי ההרים הגבוהים מנפלאות האל יתברך, לפיכך סמך אותם אל אל, שאמר כהררי אל שבהם נראה כחו: **נאזר בגבורה.** כי אינו קונה גבורתו מאחר לעת הצורך, אלא מראה גבורתו בכל עת שירצה כי הגבורה אזורו: **משביח שאון ימים.** אמר מי שמשביח שאון ימים לפני ישראל שבקע להם את הים והעבירם בתוכו, הוא ישביח המון לאומים ושאונם ויעלה ישראל מתוכם. ואמר **כמו שיראו יושבי קצוות מאותותיך שעשית להם בקריעת ים סוף, כמו שאמר שמעו עמים ירגזון, כן יראו עוד ממך בקיבוץ גליות ומאותותיך עוד** כמו שעשית להם שהיית מרנין לבם במוצאי בקר וערב, והוא שהיית מוציא להם עמוד ענן יומם ועמוד האש לילה, כן תעשה עמהם בקיבוץ גליות:

ספר תהלים **אזכור מעללי יה כי אזכרה מקדם פלאך:** (עז, יב)

רד"ק כי אזכרה מקדם פלאך. פלאיך שעשית מקדם במצרים, כשאזכור אותם הנפלאות שעשית מקדם להוציאנו ממצרים, ולא עלה על לב איש כמו אותם הנפלאות שעשה אותם הקדוש ברוך הוא בעבור ישראל, **וכמו שעשה אותם הנפלאות אחר היאוש ואיבוד התקוה כן יעשה עמנו בזה הגלות:**

ספר תהלים **כל גוים אשר עשית יבואו וישתחוו לפניך אדני ויכבדו לשמך. כי גדול אתה ועשה נפלאות אתה אלהים לבדך:** (פו, ט-י)

רד"ק **כי.** יכירו אז כולם כי אתה גדול על כל אלהים, **ואתה שעושה נפלאות כשיראו שתעשה נפלאות עם ישראל בהוציאך אותם מביניהם, ואז יכירו כי אתה אלהים לבדך:**

ספר תהלים **מאת ה' היתה זאת היא נפלאת בעינינו. זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו:** (קיח, כג)

מצודת דוד מאת ה' וגו'. **ולא בכח ידינו:** היא נפלאת. הדבר ההיא נפלאה היא בעינינו ולא נוכל לדעת **איך היתה נאולה שלמה כ"כ מה שלא יורה עליו הטבע:** זה היום. יום הגאולה ההיא עשה ה' ולזה נגילה ונשמחה בו כי בוודאי לעולם תהיה לא כמעשה בשר ודם שאינו מתקיים:

רד"ק **מאת.** יתמהו עליהם מלכי הארץ ויאמרו לא היתה זאת התשועה לאומה זאת אלא מאת ה'. **מאד נפלאת זאת התשועה בעינינו, ואיך היתה אלא כי מאת ה' היתה,** ויענו כולם ויאמרו: **זה.** יום התשועה, **ה' עשה אותו כי לא יוכל להיות בלתו, לפיכך אין לנו להיות עצבים בישועת ישראל,** אלא שנגילה ונשמחה עמהם בזה היום, כי מאת ה' היתה והוא עשה אותו:

ספר תהלים **תהלה לדוד ארוממך אלוהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד:** (קמה, א)

רד"ק **תהלה.** אלה הששה מזמורים עד סוף הספר הם כולם תהלות האל יתברך ושבחו, לפיכך החל בהם תהלה ... ומתי תהיה תהלת האל גדולה, **בקיבוץ גליות שיראו כל העם הנפלאות שיעשה עם ישראל, לפיכך הזכיר בהם קיבוץ גליות ובנין ירושלים.**

—◆◆◆—

הצלחת ישראל יהיה בפתע פתאום בלי הדרגה

מדרש רבה **אמר ר' אבון מה שושנה זו שרב יוצא עליה והיא כמושה, יצא טל היא מפרחת, כך כל זמן שצלו של עשו קים כביכול נראין כמושין בעולם הזה, עבר צלו של עשו ישראל מרטיבין והולכין,** הדא הוא דכתיב (הושע יד ו) **אהיה כטל לישראל יפרח כשושנה:** (שיר השירים רבה פ"ב סי' ט')

יפה תואר והיא כמושה. פי' נקמט. ודבר זה מיוחד בשושנים יותר משאר צמחים. שהם יותר רכים מכל הצמחים. ולכן השרב ירשום בהם יותר. וכן הפרחתה בטל הוא יותר משאר צמחים שכל עליה מוסגרות בגבעול שלה הנקרא קונג"ה. וכשירד הטל עליה תפתח ויתפשטו עליה בתוך כ"ד שעות. **וכן ישראל גלותם כבד מכל גלות אומות העולם** כמ"ש באיכה רבתי גבי גלתה יהודה מעוני. **והצלחתם בגאולה תהיה גדולה ותהיה בפתע פתאום בלי הדרגה כהצלחת כל האומות.**

מדרש ויושע אמר להם משה לישראל, ראיתם **כל הניסים האלו שעשה לנו הקב"ה בזמן הזה** (של יציאת ממצרים), **כך עתיד לעשות בשעה שהוא גואל את ישראל**. שכך אמרו חכמים, שלשה ימים קודם שיבוא משיח, יבא אליהו בתחילה ויעמוד על הר סיני וצועק במר ובוכה וצועק וסופד עליהם ואומר עד מתי תהיה חרבים, וקול בכיתו נשמע מסוף העולם ועד סופו, ואח"כ יבוא בשלום, שנאמר מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה.

—◆◆◆—

הגאולה יהי' באופן ניסי כפלים ממה שהי' ביציאת מצרים

רבינו סעדיה גאון ומהם שנקיש המועדים האלה למועד הראשון שיעדנו בהיותנו במצרים. שיעדנו שידין את לוחצינו ומעבידינו ושיתן לנו רכוש גדול בלב. והוא אמרו (בראשית ט"ו) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. וכבר ראו עינינו מה שעשה לנו מקריעת ים סוף והמן והשלו, ומעמד הר סיני ועמידת השמש והדומה לזה, כל שכן שיעדנו בדברים הגדולים העצומים מהטובה וההצלחה והגדולה והנצח והכבוד, אשר שמם כפל מה שהגינו מן העוני והשפלות, באמרו (ישעיה ס"א) תחת בשתכם משנה וכלמה ירונו חלקם לכן בארצם משנה יירשו. **ודמה מה שעבר עלנו לרגע קטון, ומה שיגמלנו עליו רחמיו הגדולים,** כמ"ש (שם נ"ד) ברגע קטון עזבתיך וברחמים גדולים אקבצך. ועל הנסיון והבחינה במה שעבר, **הוא עתיד לעשות לנו כפלים על מה שיעדנו, מה שלא יוכל לספרו מהרה,** כמו שאמר (דברים ל') והטיבך והרבה מאבותיך. ובעבור זה שונה לנו זכר יציאת מצרים במקומות רבים מהתורה, ומזכירנו מה שראינוהו, ואם נשאר דבר ממה שעשה לנו בגלות מצרים שלא הזכירו בפי' בגאולה הזאת, הוא נכנס תחת מאמרו (מיכה ז') כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. **ועל כן אנחנו סובלים ומיחלים מה שיעדנו, לא נקוץ ולא נקצוף, אך נוסיף חוזק ואומץ, כמו שאמר** (תהלים ל"א) **חזקו ויאמץ לבבכם כל המיחלים לי"י.** (אמונות ודיעות, מאמר השמיני)

—◆◆◆—

הפלגת הניסים ונפלאות שיהיה בגאולה עתידה

רבינו יונה אמור מעט ועשה הרבה... רבותינו ז"ל (דברים רבה א') למדוהו מהקב"ה שלא הבטיח אלא בשתי אותיות שנא' (בראשית ט"ו, י"ד) "דן אנכי", וגאלם בשבע ועשרים מלות שנא' (דברים ד', ל"ד) "או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי וכו'".

ועל זה אמר ר׳ סעדיה גאון ז״ל **אם להבטיח את אבותינו בשתי אותיות עשה להם כמה נסים ונפלאות, על הגאולה העתידה לבוא שנכתבו כמה דפין וכמה קונדרסין וכמה ספרים מהבטחות וכמה נחמות בירמיה, על אחת כמה וכמה כי נפלאים יהיו מעשיו** ממה שהבטיח נפשנו יודעת מאד, ויש לו לאדם לדעת ולחשב בדבר ולתת את לבו כי שכר גדול יהיה לו מפני הבטחות. (אבות פ״א מט״ו)

—◆◆◆—

הקב״ה יעשה ניסים ונפלאות לעיני הגויים יותר ויותר מביציאת מצרים

רבינו בחיי קבלה בידינו שהגאולה העתידה עתידה שתהיה בדמיון גאולת מצרים ... ועל כן כשאנחנו בגלות ראוי לנו לסבול הצרות המתרגשות עלינו ולהתפלל להקדוש ברוך הוא שיתן לנו כח לסבלן, ושיהיה בטחוננו בו שהכל לטובתנו, וכמו שאמרו רז״ל (בראשית רבה פס״ו) צדיקים תחלתן יסורים וסופן שלוה. וראוי לנו לתת אל לבנו כי אם הקדוש ברוך הוא קצף עלינו, ובגלותנו לא מאסנו, שכך העידה תורה (ויקרא כו, מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים וגו׳. ירמיה עליו השלום אפילו בשעת הפורענות לא אמר אלא (איכה א, א) ׳היתה כאלמנה׳ ולא אלמנה ממש, אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ודעתו לחזור אליה (כדאיתא בסנהדרין ק״ד ע״א ובמדרש איכה). וכמו שארע לנו בשעבוד מצרים שסבלנו כמה יסורין וכמה שעבוד וענוי, והקדוש ברוך הוא ברחמיו הרבה נפלאותיו ומופתיו בפרעה ובכל מצרים והוציאנו ביד רמה, כן הוא עתיד לעשות בגלות המחודש הזה מכל שאר הגליות אשר סבלנו בדורות שעברו כמה צרות וכמה יסורין וגזרו עליהם כמה גזרות מחודשות וכמה מיני שמדים, וכמה מישראל שמסרו עצמן להריגה על יחוד השם יתברך. **על אחת כמה וכמה שעתיד הקדוש ברוך הוא לכפול שכרנו, ולחדש נסים ונפלאות לעיני הגויים יותר ויותר מביציאת מצרים.** ולפיכך תמצא ביעקב אבינו השלישי באבות, שהיו כל עניניו ומקריו רמז לגלות השלישי הזה, [וכמו שכבר כתב רש״י בריש פרשת ויחי], אחר שעברו עליו כמה צרות עם עשו הרשע ועם השר שלו, שהתגבר באחרונה על הכל ונצל מכל הצרות ההם, ואמר בו הכתוב (בראשית לג, יח) ויבא יעקב שלם. וההבטחה הזו בעצמו מצינו לדניאל שבשר לישראל בכל ימי הגלות הארוך הזה שיהיו מחזיקים באמונתם, וכל הצרות והתלאות והיסורין שראויין להגיע לנו בגלות, כמו שאמר (דניאל יא, לג) ונכשלו בחרב ובלהבה בשבי ובבזה ימים, אין הזק אותם הצרות דבק במו, כמו הרקיע

שאורו זהיר ובהיר ואין החושך דבק בו, והוא שכתוב (שם יב, ג) והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד. (כד הקמח נר חנוכה)

—◆◆◆—

נחסרה אות ז"ן מברכת יהודה לפי שמלכות ישראל הבא מיהודה אין עיקר נצחונן בכלי זיין כשאר האומות

רבינו בחיי ואם תסתכל בפרשה זו בברכת יהודה תמצא שם כל אותיות התורה רשומות חוץ מאות ז"ן, **והטעם לפי שמלכות ישראל הבא מיהודה אין עיקר נצחונן בכלי זיין כשאר האומות**, כי החרב ירושה לעשיו, **אבל מלכות ישראל לא בחרבם ירשו ארץ ואינה נוהגת מנהג הטבע ובכח היד**, רק לפי הזכות והעונש בכח העליון יתברך. ומזה תמצא בשמו של יהודה שהמלכות ממנו השם המיוחד שלם, כי כשישראל עושים רצונו של מקום ישראל עושה חיל ומלכותם מתגברת ומצלחת והשם המיוחד עמהם אין להם צורך לכלי זיין, **ולכך נחסרה אות ז"ן מברכת יהודה**. (בראשית מט, יב)

—◆◆◆—

הגאולה תהיה נפלאת מגאולת מצרים בשלשה עקרים גדולים

עקידת יצחק הוא מה שאמר הנביא (ירמיה ט"ז) "ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם". ירצה, כי בימים ההם ובעת ההיא, יכירו ישראל מעלת הגאולה ההיא הנעשית, על ידי עצמו, שתהיה נפלאת ונבדלת מגאולת מצרים בשלשה עקרים גדולים: האחד, מה שיורה על כללות ממשלתו. השני, על עוצם אמתתו ונאמנותו. והשלישי, על גדולת השגחתו. ועל האחד אמר "אשר העלה ואשר הביא מארץ צפונה ומכל ארצות", אשר מזה יראה כי מלכותו בכל משלה. אמנם במצרים לא נודעה גבורתו כי אם על המצריים לבד. והוא שטענו מזה בשעת הצורך (במדבר י"ד) ושמעו מצרים וגו' ואמרו הגוים אשר שמעו את שמעך לאמר מבלתי יכולת וגו' ועתה יגדל נא וגו'. ועל השנית אמר "את זרע בית ישראל", כי מעשה ארץ מצרים היה עם הבנים הקרובים אל האבות הנגשים אליו, אשר נשבע להם בו, ומי יודע אם לדורות האחרונים ישכח בריתו ואמונתו, וכבר חשש לזה משה באומרו (שמות ל"ב) זכור לאברהם וגו' אשר נשבעת להם בך וגו', והנביא אמר (ירמיה י"ד) זכור אל תפר בריתך

אתנו, (איכה ה׳) למה לנצח תשכחנו וגו׳. אבל המעשה הגדול והנורא העתיד להיות באחרית הימים, יהיה עניינו עם כל זרע זרוע אשר יזרע על כל פני האדמה, בדורות הרבים ההם אשר עברו עד עת קץ, ובדבר ההוא ידוע בגוים, כי הוא נאמן בבריתו ושומר חסדו לאוהביו ולשומרי מצותיו לאלף דור. ועל העקר השלישי, אמר ״אשר הדחתים שם״, וזה שכבר נתבאר (בשער ל״ו) שישראל מעצמם ירדו מצרים, ושלא הורידם השם יתעלה לעונש עון אשר חטא, ולזה לא נתברר משם עוצם ההשגחה האלהית בגלות ההוא, ובגאולה ממנו באותו שיעור שיתפרסם מהגלות הזה וגאולתו. כי הגלות נודע שהיה להם עונש מעשיהם הרעים, כמו שנתפרסם על ידי הנביא כלם. ואחר כשמלאה צבאם ונרצה עונם גאלם, וכמו שאמר (יחזקאל ל״ט) על זה עצמו ״וידעו כי אני ה׳ אלהיהם בהגלות אותם בין הגולים וכנסתים על אדמתם ולא אותיר עוד מהם שם״, ונאמר (שם) וידעו הגוים כי בעונם גלו בית ישראל על אשר מעלו בי ואסתיר פני מהם וגו״. והנה לפי שלמות המעשה הגדול ההוא, ראו שהוא ראוי ליחסו אליו יתעלה, שהוא שלם בהחלט ופעולותיו שלמות מבלי שום חסרון. לא הגאולה הראשונה של מצרים, שלא היתה גאולה שלמה, אשר חזרו ונשתעבדו אחריה. אבל ייחסוה למשה ואהרן, וכן בכל שאר הגאולות הנעשות עד הנה:

והוא מה שאמר (ברכות י״ב ע״ב) בן זומא לחכמים כשדרשו ימי חייך העולם הזה, כי ימי חייך להביא את ימות המשיח, וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, והלא נאמר הנה ימים באים נאם ה׳ ולא יאמר עוד וגו׳. והיתה התשובה, לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שיהיה שעבוד מלכיות עקר. והכוונה, שאין הצרות שלא תזכור יציאת מצרים עוד, ושאר הישועות הפרטיות, כי אין ראוי שישכחום לעד, רק שתהיה זאת הישועה האחרונה עקר ליחס אותה אליו יתעלה, והראשונות טפלות, לפי היו חסרות בעצמן מה שיחייב היותן בלתי נצחיות:

והוא מה שאמרו הדא הוא דכתיב ישראל נושע בה׳ תשועת עולמים. כי מהשלם יתעלה תקווה תשועה שלמה מכל צדדיה, כמו שאמר המשורר ע״ה (תהלים ק״ו) ״זכרני ה׳ ברצון עמך פקדני בישועתך לראות בטובת בחירך לשמוח בשמחת גוייך להתהלל עם נחלתך״. ירצה, כי הספיק ישועתו לשיראו בחירי ה׳ הטוב העצמי הנכסף להם בייחוד, והוא הטוב הנפשי והדבקות בה׳, וכמו שאמר במקום אחר (שם כ״ז) לולא האמנתי לראות בטוב ה׳ בארץ חיים והגוי כלו יראו בשמחתם המקווה להם בצאת לחפשי מתחת סבלות הגלות, והשיג העניינים הזמניים הנדרשים להם בהשקט ובטחה, וכמו שאמר (ישעיה ל״ה) ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה. וגם יגיע לכלם ההתפארות אשר יכספוהו הכל מנעימות הנצחון, ונעביר חרפת העמים האומרים איה אלהיהם, וכמו שנאמר (תהלים נ״ו) באלהים אהלל דבר וגו׳, ונאמר (שם ט״ז) שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח, כי בזה יכירו הכל וידעו כי ישראל

נושע בה', וגם בהיות ישועתו תשועת עולמים, ולא תוסר עד עולמי עד. וזהו שיעור מה שרצינו אליו בזה השער. (שער מ"ב)

—◆◆◆—

הקיבוץ מכל הארצות אשר הדחתים שם יהיה יותר נפלאים ומפורסמים וקיימים מביציאת מצרים

עקידת יצחק ציווים באיסור החמץ, ובאכילת המצות שבעת ימים, ובביטול מלאכה, כדי שלא יתעסקו בדבר, רק בשיתבוננו שם בינה לזכור את אשר עשה להם בצאתם ממצרים, אשר לא הספיק בצקם להחמיץ עד שנגלה עליהם וגאלם, ויקבעו זאת האמונה והבטחון בלבם ולא יסורו ממנה ויזבחו זבחי צדק לאל עליון גואלם:

ולזה השתדלו החכמים השתדלות עצום, שיגיע תועלת זה המעשה הבא עליהם במגילת ספר כתוב אל כללם הנשים והטף והאנשים אשר כגילם, עד שלא ישאר בהם מי שלא ידע בכל אלה, כמו שהוא מבואר מסדר ההגדה, ואין ספק שיגיע מהתעסק בעניינים ההם והתבונן בכתובים אפילו לחכמים תועלת נמרץ, בהשכיל יותר במעשה יי' כי נורא הוא, כמו שאמר בהגדה ואפילו כלנו נביאים כלנו יודעים וכו' וכל המספר וכו' הרי זה משובח. **וכל זה לפי שהיא הפנה היותר הכרחיית אלינו לגאולתנו ולפדות נפשנו**, עד ישקיף וירא ה' משמים לקיים מה שנאמר (ירמיה ט"ז) לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם. כי **אז יהיו העניינים האלה יותר נפלאים ויותר מפורסמים ויותר קיימים**, כמו שנתבאר זה הכתוב עם כוונת חכמינו ז"ל בו סוף פרשת עמלק (שער מ"ב). ודי בזה למה שרצינו אליו הנה, לפי שאין הכוונה עכשיו רק להביא זכרונו בסדר העקרים האלו, כמו שעשינו בעקר השבת, כי כל העניינים הראויים אל זה המועד. (שער סז)

—◆◆◆—

הנפלאות אשר יראנו הן רבות באיכות וכמות יותר מנפלאות מצרים

המבי"ט ויש ממנו ראיה מן החוש, **כי הגאולה העתידה המיועדת בנסים ובנפלאות גדולים מהם** תתקיים כמו שנתקיימה זאת, וגם כן יש ראיה

מן החוש משאר הגאולות אשר נגאלו ישראל בשאר השיעבודים אשר נשתעבדו, אלא שגאולת מצרים היא דומה יותר לגאולה העתידה בריבוי הנפלאות אשר נעשו בה, **גם כי אין להם ערך אל הנסים ונפלאות אשר יהיו בימים ההם**, וכמו שאמר הנביא ע"ה (ירמיה ט"ז) לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה וגו' מארץ מצרים וגו' אשר העלה מארץ צפון וגו'. ועל זה אמר הנביא (מיכה ז') כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, **והוא נודע כי הנפלאות אשר יראנו הן רבות באיכות וכמות יותר מנפלאות מצרים**, אלא הכוונה היא להביא ראיה מן החוש, כי כמו שהראנו נפלאות בימי צאתנו ממצרים נהיה בטוחים ג"כ בביאת הגואל המשיח, כי משם ראיה כי גאולת מצרים היא דומה יותר משאר גאולות לגאולה העתידה, ולז"א אראנו נפלאות כי שניהם דומות זו לזו בריבוי הנסים והנפלאות כמו שכתבתי.

ותשוב תתפלא בענין הנסים והנפלאות המיועדים להיות בזמן הגאולה, **כי הוא מן ההכרח שיהיו נסים ונפלאות גדולים ונאמנים כנסי מצרים לעין כל**, אשר לא יסופק בהם לומר שהם בדרך חכמה או מכשפות.

(ספר בית אלקים להמבי"ט, שער היסודות, פרק אחד וחמשים)

—◆◆◆—

הטוב ההוא שיעור לא יכילהו שכל, ויהיו הניסים וגילוי השכינה לישראל בפלא

רמ"ק והטעם, שהשכינה תדין את ביתה, ויביאם אל מסורת הברית כדי לזככם אל הגאולה ואל הטוב המובטח לנו על ידי נביאיו. **והטוב ההוא שיעור לא יכילהו שכל ורעיון**, שלא תזכר גאולת מצרים וניסים לפני גאולת מצרים ונסים ונפלאות כאומרו ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את ישראל ממצרים כי אם חי ה' אשר העלה וכו'. **ויהיו הנסים וגילוי השכינה לישראל בפלא, ויאמרו כולם אשר יזכו אליה, הנה אלהינו זה קווינו לו ממש מורה באצבע על גילוי שכינה.** ולזה מי ומי הזוכים לזה.

באותם הימים ירבו הצרות לצרף את ישראל כפי הדין, וכל אחד ואחד כפי חיובו יצטער, וכל מי שיקשה עורפו ולא ישוב יאבד. ומי שיתן צווארו בעול התשובה וקבלת הצרות בסבר פנים יפות ויתן שכמו לסבול, יצטרף ויזכה.

(אלימה רבתי, עין כל, חמר ה', פרק כ"ד)

—◆◆◆—

גאולה שהקב"ה מביא רוצה שידעו הכל כי הוא ית' פעל זאת ולא כוחם ועוצם ידם

מהר"ל ויש לדעת כי **כאשר הקב"ה מביא גאולה הש"י רוצה שידעו כי הוא יתברך פעל, ולא יאמר לא השי"ת פעל כל זאת רק חכמתם ועוצם ידם.**
(דרך החיים לפרקי אבות, פרק ו משנה ז [בקנין מ"ח])

—◆◆◆—

מצוה התלויה באותות ומופתים לא יבוא במנין המצות

רבי יצחק אייזיק מקאמארנא **ומצוה כזאת** (ר"ל מצות כיבוש הארץ שכתב הרמב"ן שהיה לו להרמב"ם למנותו) **לא יבוא** למנין באין פנים. ואסור לנו לעשות שום מלחמה וכיבוש אם לא על פי הנביא, ומצוה התלויה בנבואה לא יבוא למנין. אלא שכל פסוקים האלה הם לשעתן לזמן יהושע, שהנביא צוה להם על פי השם ב"ה שילכו למלחמה ויכבשו את הארץ והבטיח אותם שיצליחו בכל מעשיהם וכל זה לזמן יהושע, ואדרבה אנו מושבעין שלא ימרדו במלכיות, אלא נקבל באהבה עד בוא יבוא משיח צדקנו, **וזה לא יהיה בדרך הטבע אלא בכמה אותות ומופתים משונים ונפלאות. וזה לא יבוא במנין המצות**, כי המצות נתנו לבשר ודם ולא לנביאים המשנים הטבע, אלא לכל ישראל בשוה וכן הסכימו התוספות. (אוצר החיים קיצור התרי"ג מצות דף נ"ט)

—◆◆◆—

הגאולה תהי' בנסים יוצאים מגדרו של מנהג עולם

מהר"ץ חיות וזה היא הענין בהגדת פסח ויריעו אותנו המצרים נאמר הבה נתחכמה לו פן ירבה, היינו דפרעה חישב על תכונת נפשנו שהיא רעה, ונתן אותנו לאנשים רעים תרבות חטאים, חושבי מחשבות זרות לצאת מארצו ביד חזקה נגד רצונו, ולבו פחד כי אם נרבה אזי נתחבר עם שונאיו לצאת מארצו ביד חזקה, כמו שפי' במדרש פ' שמות ועלה מן הארץ, היינו שינשאו מן השפלות אשר היו עד כה.

אולם אנחנו בעצמנו מעולם לא עלתה ולא יעלה על מחשבתינו כזאת, כי דבר זה ירושה לנו מאבותינו, שלא למרוד במושל, בלתי אם שולח ה' מלאכו לפנינו, להוציא אותנו בנסים יוצאים מגדרו של מנהג עולם, אזי גם המושל והשר הוא מוכרח להודות ולהגיד כי ד' הוא הצדיק, ויד ד' תעשה זאת.

וכן יהיה בגאולה העתידה אשר אנו מצפים ומיחלים אליה בכל רגע, אזי ברצות ה׳ יעלה כל המין האנושי למעלה נשגבה עד שלא יהיה בשום אופן צורך וזכר למרידות, ומלחמות וכלי קרב בין איש לרעהו ועם בעם, וכמו שבאר ע״ז ההבטחות והיעודים בכתבי קודש. אכן טרם בא האיש המקוה **חלילה לנו להרים יד במלך ולעבור על דתו**, ומובן ויריעו לנו המצרים שנאמר הבה נתחכמה לו וגו׳, הביא מקרא זה לראי׳ שלא לבד שעבד אותנו בפרך, ועינה הגוף בכל מיני מרדות, עוד זאת הוסיף להרע לנו במה שחישב רע על תכונת נפשנו ונתן אותנו למורדים, אשר כל היום מגמתינו לעשות שכם אחד עם שונאיו להרים יד בהמושל, ולא ידע מזה כי לא מחשבותיו מחשבותינו, אנחנו שמנו רק בה׳ מבטחנו, **שהוא בעצמו יפדה אותנו רק ע״י נסים יוצאים מגדר הטבע ולא ע״י מלחמות ומרידות**, וכיוצא בזה פי׳ מהר״י אברבנאל דף קע״ח קע״ט קע״ו.

(כל ספרי מהר״ן חיות, ספר תורת נביאים המכונה אלה המצוות)

—◆◆◆—

הציונות באה לבטל האמונה בגאולה של נסים גלוים וגאולה הבאה מתוך תשובה

רבי אפרים שלמה זלמן מליפנא

הדרך הראשון אשר בחרה לה הציונות, להונות את ישראל מאחוזת נחלתם אשר שפרה להם מאז יצא ישראל בגולה, **שהגאולה העתידה בב״א תהי׳ בנסים גלוים ומפורסמים, כמו שהי׳ בגאולת מצרים, כהבטחתו ית״ש ביד הנביא** (מיכה ז׳ ט״ו), **כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות**, ולבחור להם אלהים חדשים להביא גאולה בהוצאות אשר בדו מלבם, אשר לא יכילם רעיון אנושי, לארוג מקורי עכביש חוטי שוא עם דוק רשע, כאשר אומר.

כמה עזין פני האומרים כזאת, שהם אומרים בפיהם שכופרים בתוה״ק שכתוב בה ושב ה״א את שבותך כו׳, [דברים למ״ד] ושם **מפורש ושום שכל כתוב בתורה שבכתב, שהגאולה העתידה בב״א תהי׳ ע״י התעוררות התשובה, שיתעוררו לשוב בתשובה ויקבלו עליהם לשמוע בקול התורה הם ובניהם בכל לב ובכל נפש**, ומפורש שם שהשי״ת ב״ה וב״ש ישיב שבותינו, והשי״ת יביאנו אל הארץ אשר יראו אבותינו, לרשת אותה, והשיבה שישיב אותנו לא תהי׳ בדרכים טבעים רק בנסים ונפלאות גלוים, למען יכירו כל יושבי תבל כי הוא ית״ש הגואל בלי שום העטפה טבעית, עד שדרשו חכמז״ל והשיב לא נאמר כביכול כו׳ להורות שבכל צרת ישראל כביכול עמו אנכי בצרה. (אורה לציון, עמוד 22 אות י׳)

—◆◆◆—

כאשר יתאמת הדבר בלבבינו שאין שום אפשרות לבא ישועתינו רק מאתו ית"ש, אז השי"ת יוצא לקראתינו לשלוח עזרתו לנו

רבי אפרים שלמה זלמן מלייפנא

דוד המלך ע"ה [בתהלים י"ג] אמר עד אנה ה' תשכחני נצח עד אנה תסתיר את פניך ממני כו', הכונה לענ"ד ע"ד שכ' האפיקי יהודא בח"ב, ובהקדם הדברים שכ' בס' בינה לעתים [דרוש כ"ד] שאנחנו עם בני ישראל צריכים לחקוק בלבבינו עמוק עמוק יתד בל תמוט, כי לא בכחינו ועוצם ידינו נוכל לעשות חיל, לצאת ממהפכת הגלות וצרות הגוף, כ"א ע"י עזרתו ית"ש לבד, ורצונו הפשוט, שכמו שהגלות והצרות הם מאתו ית"ש כפי השערת חכמתו ית"ש הבלתי בע"ת, כן הצלתינו מהם א"א להיות באמצעות שום נמצא ונברא, רק מאתו ית"ש לבדה, כי מי בא בסוד ה' לאמור לו מה תעשה, ואם ה' יעץ מי יפירנה, זולת הצדיקים שבתורתם ומעשיהם הטובים, יאמר עליהם מי מושל בי צדיק שהקב"ה גוזר והצדיק מבטלה, אבל לא ע"י שום השתדלות טבעי.

וכאשר יתאמת הדבר בלבבינו באמת ותמים, שאין שום אפשרות לבא ישועתינו, רק מאתו ית"ש, אז השי"ת יוצא לקראתינו לשלוח עזרתו לנו, וכמו שאמר [בתהלים ס' י"ג י"ד] הבה לנו עזרת מצר ושוא תשועת אדם באלקי' נעשה חיל והוא יבוס צרינו, שמתפללים אנחנו להשי"ת שהוא יזמין לנו העזר מצר, כי תשועת אדם הוא שוא דבר שאין בו ממש כלל, ומביא ראי' ע"ז, שגם הדברים הנראים שאנחנו העושים בידינו היעלה על הדעת שהצלחנו בכח גבורתינו, הלא רק מיד ה' נעשה, וא"כ איפוא למה זה יסתיר השי"ת פניו שלא להראות בעת שמטיב לנו, ולעטפו בטבע, הלא טוב יותר, שגם הסיבות המסבבים את העזר והתשועה דגם הם יהיו מאת השי"ת לבדו בלתי שום עטיפת הטבע כלל, שיכירו כל באי עולם שידו ית"ש עשתה זאת, וז"ש באלקי' נעשה חיל שגם החיל שאנחנו עושים לאסוף חיל למלחמה טבעית הן לא נעשה אותה רק באלקי', ותבוסת צרינו אינו בכח החיל, רק שהשי"ת יבוס אותם, וע"כ על זאת נתפלל הבה לנו עזרת מצר, שגם העזרה מצר תהי' ממנו ית"ש בנסים גלוים, שיכירו כולם שהשי"ת הוא הנותן אותם ומכינם, אולם אם דבר אלינו יגונב שבתחבולות אנושיות נעשה חיל, ונתלה עזרתינו בכחנו ושכלנו והנהגת דרכנו, אז ח"ו מסלק השי"ת השגחתו מעלינו, ונחנו מה, מה כחנו מה גבורתינו, ואז ח"ו מעותדים אנחנו לכל מקרה ופגע, ואין מציל ח"ו.

ועפ"י הדברים האלו ביאר מש"כ התוה"ק בפ' עקב [ז' י"ז והלאה] כי תאמר בלבבך כו' לא תירא מהם כו', שהכונה שכאשר תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני, איכה אוכל בדרך הטבע להורישם, ויהי' הדבר באמת מאומת בלבבך שאין שום

מבוא טבעי שתנצל מהם, ואף לנצח אותם ולהתגבר עליהם בדרך הטבע, אז מבטחת התוה״ק לא תירא מהם, כי זכור תזכור כו׳ אבל אם יהי דבר עם לבבך שגם ע״פ דרך הטבע אינך צריך לירא מהם, כי אתה לבדך תוכל לכבוש אותם בדרך הטבע, אז באמת יש לך לירא מהם, כי הדבר הזה שתחשוב ח״ו בלבך שאינך צריך ח״ו עזרתו ית״ש, הוא האות והמופת שיש לך לירא מאוד מאוד, פן תעזבך ההשגחה העליונה ביד הטבע רח״ל.

וביאר בזה דברי המשורר הק׳ [בתהלים נ״ו ד׳] יום אירא אני אליך אבטח, שהכונה שביום אשר אירא, באשר יתאמת בלבבי שאין שום מציאות אצלי להנצל בדרך הטבע, אני אליך אבטח, אז בטחוני בך בטחון אמתי, אבל כל שלא אירא לנפשי, ונחשב ח״ו בעיני שאנצח בדרך הטבע, אז ח״ו אין בטחוני בטחון אמתי, כי הנני תולה נצחוני גם בדרך הטבע, ואינני בטוח שיעזרני השי״ת, שכאשר אתלה הנצחון בדרה״ט, מסיר השי״ת ח״ו השגחתו ית״ש, כמבואר בתוכחה דת״כ [בחקותי כ״ו כ״ז כ״ח] והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי כו׳, [ושם כ״ג כ״ד] והלכתם עמי קרי והלכתי אף עמכם בקרי כו׳, ובזה יש לפרש מה שאמר משרע״ה לישראל בעמדם על הים, [בשלח י״ד י״ד] ה׳ ילחם לכם ואתם תחרישון, שכאשר תחרישון ולא תבקשו שום עצה ותחבולה טבעית, אז ה׳ ילחם לכם בשבילכם, אבל אם תעשו ח״ו פעולות טבעיות מדומיות להנצל מפרעה וחילו, אז ח״ו לא ילחם השי״ת ב״ה וב״ש בשבילכם.

וזהו ששאל המשורר הק׳ בשם האומה הישראלית, עד אנ״ה תשכחני נצח, עד אנה תסתיר את פניך ממני, היינו עד מתי תשכחני ה׳ ותסתיר את פניך ממני, משיב להם תשובה בשם ה׳ עד אנה אשית עצות בנפשי, **היינו כל זמן שאשית אנכי עצות בנפשי, שארצה אנכי בעצמי לחפש עצות להושיע את עצמי בדרכים טבעים, להושע בכחי, וחכמתי תעמוד לי,** עד אז ח״ו יגון בלבבי יומם, וע״ז אני מלא יגון, כי אתה ה׳ תשכחני ח״ו ותסתיר א״פ ממני, שעד אז ירום אויבי עלי.

שמזה תדעו ותבינו שע״י שהעלתה לבם טינא, להעלות על לבן של ישראל, **מחשבת פיגול אשר לא תרצה שתהי׳ הגאולה בדרך הטבע, יוסיפו ח״ו על חרון אף ה׳ להסיר השגחתו מישראל, ובסור ההשגחה ח״ו, היא הנותנת למשסה יעקב וישראל לבוזזים, בזוזי בתר בזוזי,** ואולי זהו כונת הכתוב, ולא אבו בדרכיו הלוך, שלא רצו לילך בדרכיו ית״ש שיתנהגו בהשגחתו, רק בחרו להם דרכים חדשים דרכים טבעים, ואולי זאת היתה חכמת אותו תינוק שהי׳ חבוש בבית האסורים ברומי בגיטין [דף נ״ח ע״א] שעמד ריב״ח על פתח בית האסורים ואמר מי נתן למשסה יעקב, נענה אותו תינוק ואמר הלא ה׳ זו חטאנו לו ולא אבו בדרכיו הלוך ולא שמעו בתורתו, שתשובת אותו תינוק היתה, שלא אבו שיהלך השי״ת עמם בדרכיו, דרך הנס הנגלה, וכ״ז באה להם, באשר לא שמעו בתורתו, שלא רצו לשמוע לד״ת, ע״כ לא אבו

שיתנהג עמם בדרכים נסים, שאם היו מטים אזנים לשמוע ד"ת, הי' מאומת בלבבם, שהשי"ת מתנהג עם ישראל בדרך הנס, ורק מאשר לא שמעו לתורתו, ע"כ לא האמינו בנפלאותיו, שיעשה להם השי"ת נסים ונפלאות יוצאים מגבול הטבע, ובקשו להם חשבונות לנצח ע"פ הטבע, וע"כ נתנם השי"ת למשסה ובוזזים, שלא כדרך הטבע. (אורה לציון, עמוד 28 אותיות יז-יט)

—◆◆◆—

בגאולה העתידה יהי' כ"כ שדוד הטבע עד שיתראה כבריאת שמים וארץ

רבי אפרים שלמה זלמן מליפנא

מעתה שתים רעות הם עושים במה שאומרים בפיהם שאין לסמוך ח"ו על הנס, רק להשתדל בפעולות אנושיות להביא גאולה, האחת במה שמכחישים נסים שנעשו לנו מימות עולם ושנים קדמוניות, נסים גלוים, שאם היתה האמונה שהנהגת ישראל מעולם מאז הכיר איתן האזרחי את בוראו, היתה בנס שידוד הטבע כמו שדרשו ע"פ ויוצא אותו החוצה צא מאצטגנונית שלך, תקועה בלבבם באמת, מדוע זה יפלא בעיניהם שגם עתה באחרית הימים, יוסף ה' שנית ידו לקנות שאר עמו בנסים גלוים והשתנות סדר הטבע, שבאמת אמרו בברכות [דף י"ב בע"ב] על מקרא שכתוב [בירמי' ט"ז י"ד] לכן הנה ימים באים נא"ה ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני"ש מארץ מצרים, כ"א חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפנה ומכל הארצות כו' שיהי' שיעבוד מלכיות עיקר ויצאת מצרים טפל, הרי **שבגאולה העתידה יהיו הנסים יותר מאשר היו ביצ"מ, והשי"ת הבטחנו ע"י** [ישעי' נ"א ט"ז] **לנטוע שמים וליסוד ארץ ולאמר לציון עמי אתה, שמבואר הדבר שהבטיחנו השי"ת שהנסים שיהיו בגאולה העתידה בב"א שאז יאמר לציון עמי אתה, יהיו כ"כ בשדוד הטבע עד שיתראה כנטיעת שמים חדשים ויסוד ארץ חדשה**, וחיזק הבטחתו שקודם הגאולה יתראה שלגאולתן של ישראל צריך נטיעת שמים ויסוד ארץ, ובכ"ז נהי' בטוחים כי יאמר השי"ת לציון עמי אתה. (שם עמוד 31 אות כ')

—◆◆◆—

יביא לנו גאולה ניסית לא טבעית

בעל שדי חמד

...אך לעצם השיטה הזאת, הנני מנגד בכל דעתי, יען כי השיטה הכזבה הזאת היא אבן נגף וצור מכשול לבית ישראל בגשם ורוח, כי זאת רואים

אנחנו בעליל את הרעה אשר הביאה בכנפיה, בנוגע לכניסת היהודים לארה״ק, ושלילת הזכויות כידוע. וברוח, הה! השיטה הזאת שוללת מכל המחזיקים בה כל תקות ויעודי ישראל המחכים לביאת הגואל האמיתי, גואל צדק, גואל רוחני מופשט מגשמיות, **אשר יביא לנו גאולה נימית, לא טבעית**...

כעתירת ידידם מוקירם ומכבדם ודו״ש באה״ר

(אגרות שדי חמד, עמוד רטו)

—◆◆◆—

קיבוץ גליות לא יהיה בדרך הטבע

רבי משה נתן כהנא שפירא

ואל יאמר הציוני כי רק הגאולה [תהיה בדרך למעלה מן הטבע] לבדה ולא הקיבוץ, ע״ז נאמר ״בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא, עלות ינהל״ מוסיף הנביא לדבר לאלו האנשים מחסורי אמנה **משימי עיניהם רק בטבע, תאמרו אתם מכחישי נפלאות** ״מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן״ הלא מוסדות הטבע עצמה רק נפלאות הבורא יתעלה, אכן למה זה תרבו עצות לו בדבר הגאולה כי ״את מי נועץ ויבינהו״ ״וילמדהו דעת ודרך תבונות יודיענו״ את כל אלה עשה וברא יש מאין בלי יועץ ומורה, עתה לקבץ עם בני ישראל מגלותם תחתרו עצות לו, הלא ״הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבו הן איים כדק יטול״ וכאלה כתובים אין מספר לא יכילם הגליון.

(דעת הרבנים מכתב ??? – עיין לקמן ע' ??? שהבאנו כל דבריו)

—◆◆◆—

עיקר מגמתם להקטין האמונה בניסים רק בדרך הטבע

הגאון מראגאטשאוו

ב״ה. יום ד׳ כ״ו תשרי תרס״ה פה דענאבארג דמתקריא דווינסק.

מכתבו קבלתי כעת וע״ד המזרחים אני לא מהם ולא מהמונם וכ׳ ודרך צחות אני אומר עליהם מה דאיתא ב״ב דף כ״ה ע״א לכל רוחתא וכו׳ דמורי בה וכ׳ ובירושלמי ברכות פ״ד ה״ה עיי״ש לכל רוחות וכו׳ ועיימ״ש המפרש ש״ט במורה פ״ה גבי פלסופיא המזרחית עי״ש **דעיקר מגמתם להקטין האמונה בנסים רק בדרך הטבע** ר״ל **מהאי דעתא** ועיין ביומא דף ה׳ ע״ב כשיבא משה וכו׳ ותוס׳ פסחים דף קי״ד ע״ב גבי ב׳ תבשילין וערובין דף מ״ג ע״ב הכל עבדים ורש״י סוכה דף מ״א וכ״מ וגם ברכות דף מ״ח ע״ב גבי מלכות ב״ד בבנין ירושלם ושם מ״ט ע״א בפלוגתא דר״ש ור״נ אימתי בונה ירושלם וכו׳ ובירושלמי ספ״א דברכות ופ״ב ה״ד שם דס״ל דכולל של דוד בבונה ירושלם ושם פ״ד ובר״ה פ״ד ה״ה בתפלה ובסוטה פ״ז גבי ברכות כה״ג דהוה זה מחלוקת אם ציון ומקדש אחד

עיי"ש וכבר כתבתי בזה קצת בח"א בהל' תפלה פי"ב גבי ברכת מפטיר ובאמת עיקר הסמך שלהם על הירושלמי פ"ה דמע"ש הידוע לא ר"ל קודם לביאת משיח רק דהנה בפסחים ה' ע"א חשיב שם שמו של משיח לאחר ביהמ"ק ועיין ב"ב דף ע"ה ע"ב דהנה בסנהדרין דף צ"ח ע"ב אמר דעתיד שיהי' דוד אחר קיסר ופלגא קיסר, דוד הראשון עיי"ש ברש"י ועיין מ"ש הראב"ד בהשגות פ"א מה' מלכים גבי מלכי ישראל כה"ג והרבה הארכתי בזה בחיבורי על ה' מלכים אי"ה אדפיסו והוא כך דהנה הרמב"ם בה' רוצח פ"ב כתב דיש כוח למלך להרוג אף היכי דעפ"י דין אינו חייב ועמ"ש פי"ח מה' סנהדרין אך זה רק היכא דעכ"פ יש לזה הוכחה ואומדנא וכעין דמבואר בירושלמי פ"ב דחגיגה ה"ב גבי ב"ד מכין ועונשין וכ' וכן גבי מלך משא"כ בלא אומדנא לא וזה ר"ל הגמ' בר"ה דף כ"א ע"ב בקש קהלת וכו' אף דהוא מלך מ"מ לא אבל משיח דהוה קיסר יכול גם זה וזה ר"ל בסנהדרין צ"ג ע"ב דמורח ודאין ע"ש וזה יהי' לאחר ביהמ"ק וזה שמו של משיח **משא"כ זה ודאי קודם ביאתו לא יהי' לא הגאולה ולא הבנין ויש בזה אריכות ואכמ"ל סוף דבר כל הדרכים שלהם בחזקת סכנה ועם שונים לא יתערב ותל"מ.**

יוסף ראזין רב דפה הנ"ל.

(הפלס תרס"ה ע' קל"ח מכתב ט')

—◆◆◆—

גזירת הכליה היה על חטא שחשבו שיטת הכפירה שהגאולה יהיה על ידי השתדלות עצמי

רבי בנציון שטערנפעלד אב"ד בילסק*

ועוד קשה הלשון בגמרא מפני שנהנו מסעודתו, הלשון מפני שנהנו מאוד תימה, דה"ל לומר מפני שאכלו מסעודתו.

... ולבאר הדבר נלע"ד דהנה ידוע שכורש המלך הכריז בכל מלכותו מי בכל עם ד' ויעל ואח"כ חזר בו ע"י צוררי ישראל שהשטינו על ישראל, ומבואר במדרש שכורש חזר בו ואמר מאן דעבר פרת עבר ומאן דלא עבר לא יעבור. גם במלכות אחשורוש כתבו שטנה **והנה הי' דעת העם בשושן דהגאולה יהי' ע"י דרך הטבע, ולא כדעת מרדכי וסייעתו שהגאולה יהי' עפ"י ישועת ד',** ורק **עפ"י דרך הטבע יהי' וכדעת הציונים דכעת.** ולזה כאשר אחשורוש הזמין להם בסעודה שמחו מאוד ואמרו זה טובה גדולה שיהי' להם הכרות והתקרבות עם שרי מלוכה היושבים ראשונה במלכות שיאכלו עמהם וישתו עמהם וירקדו עמהם

*החפץ חיים ביקש ממנו הסכמה על ספרו משנה ברורה

ועי״ז ישיגו הגאולה עפ״י דרך הטבע, ואדרבה צעקו ככרוכי׳ על מרדכי וסייעתו ואמרו שהמה רודפים הכלל וכמו שאומרים הציונים עתה ואף שיאכלו מאכלות אסורות מ״מ בשביל פקוח נפש הכל מותר.

ומעתה ניחא מה שמבואר הלשון בגמרא מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע ואינו מבואר מפני שאכלו מסעודתו, דבאמת בשושן היו הרבה מאוד יותר משמנה עשר אלפים וחמש מאות שהלכו לבית המשתה, ונשארו הרבה שלא אכלו מאכלות אסורות ולא נתקלקלו, וכן מבואר הלשון שמנה עשר אלף וחמש מאות הלכו לבית המשתה משמע שנשארו הרבה שלא הלכו ושמעו לדברי מרדכי וסייעתו **אבל מ״מ נהנו מזה, שגם המה היו בטעות הזה שאותן האנשים שהלכו יעשו טובה גדולה ויפעלו ששרי המלוכה יבקשו מן המלך שימלא דברי כורש שילכו אחב״י לארצם. וכמו הציונים הכשרים היו בטעות הזה שיבוא ישועה ע״י דאקטאר הערצל ומאקם נרדוי וסייעתם, אף גם על הכשרים שנהנו מזה והאמינו שהגאולה יבוא ע״י אנשים כאלו שאוכלים מאכלות אסורות, ובאמת הגואל יבוא מישועת ד׳ ולא ע״י דרך הטבע כלל.**

והראי׳ שגם אח״כ אחר נס אסתר למה לא בקשו מרדכי ואסתר כלל שאחשורוש יצוה שילכו לארץ ישראל אחרי שנעשו אח״כ מקורבים למלכות באופן נפלא מאוד וכן דניאל וחנני׳ מישאל ועזרי׳ לא בקשו כלל ע״ז ובוודאי הי׳ דבריהם נשמעים למלכות. אך באמת ידעו שהגאולה נצרכת לבוא ע״י ישועת ד׳ ולא ע״י השתדלות אנושי כלל וגם בתחלה מבואר העיר ד׳ את רוח כורש שהיתה רק הערת ד׳ ולא ע״י השתדלות אנושי כלל. ולכן קטרג השטן שמפרידין לבם ואמונתם מהקב״ה שדבר זה תלוי באמונה וד״ת. (שערי ציון דרוש ד׳ לפ׳ זכור)

—◆◆◆—

הגאולה והשגת ארץ הק׳ אין שום דרך הטבע ע״ז

רבי בנציון שטערנפעלד אב״ד בילסק

ומעתה ניחא השבועה שנשבע השי״ת להאבות הקדושים שיתן לזרעו את ארץ כנען וג״כ הכוונה שאף שעפ״י דרך הטבע אין באפשרי שינתן לנו את ארץ כנען וג״כ הכוונה שאף שעפ״י דרך הטבע אין באפשרי שינתן לנו את ארץ כנען בכ״ז ע״ז עומדת השבועה שנשבע הקב״ה להאבות הקדושים ולכן ע״ז נצרך שבועה שיעמוד הדבר על כל פנים.

ומעתה כיון שהגאולה שאנחנו מקוים ע״ז אין שום דרך הטבע ע״ז וגם השגת ארץ הק׳ ג״כ אין שום דרך הטבע ע״ז ורק אנחנו תלוים ברחמי השי״ת שיעשה עמנו נסים ויקיים הבטחתו שהבטיח להאבות הק׳, והנה מובן מאליו שנצרך לזה תשובה ומע״ט וכמבואר ברמב״ם פ״ז מה׳ תשובה הלכה ה׳ וז״ל כל הנביאים כולם ציוו

על התשובה ואין ישראל נגאלים אלא בתשובה וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הם נגאלים שנאמר והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה ושבת עד ד' אלקיך כו' ושב ד' אלקיך. (שערי ציון, פתח השער, דף ז)

—◆◆◆—

ישראל יכבשו ארץ ישראל שלא בדרך הטבע

בעל ויגד יעקב מפאפא

דידוע דהגלות היותר מר הוא אם אנחנו בגלות אצל אחינו בני ישראל **הכופרים ואינם מאמינים דגאולתן של ישראל יהא שלא כדרך הטבע, כמו שאנו רואין בעוה"ר בדור הזה בכת שקראו לעצמם ציונים... גם מאמינים שאפשר לכבוש את ארץ ישראל בדרך הטבע** וכו', אבל האמת הוא כמו שרחב הזונה אמרה כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף ונשמע ונמס לבבינו, **דישראל יכבשו ארץ ישראל שלא בדרך הטבע.** (ספר ויגד יעקב, דברים עמ' ט)

—◆◆◆—

האפיקורסים אינם מאמינים דגאולתן של ישראל תהא שלא בדרך הטבע

בעל ויחי יוסף מפאפא

וכמו כן יש לומר בעניני הנפש, מאחר שבעוה"ר בדורינו יש הרבה חולי הנפש, הן מצד דעות נפסדות הנוגעים לשרשי האמונה, **שנפשטו ע"י כתות האפיקורסים הידועים, שאינם מאמינים דגאולתן של ישראל תהא שלא בדרך הטבע,** כמו שהאריך אאמו"ר זצ"ל [ה"ה מח"ס ויגד יעקב] בפנים הספר בפ' דברים על פסוק אחינו המסו את לבבינו עיין שם [הכוונה לפיסקא הקודם], ומאז ועד עתה נתפשטו דיעותיהם עוד יותר בעוה"ר על ידי שעלתה בידם לקבל ממשלה באה"ק. (בהקדמתו לספר ויגד יעקב, דברים)

—◆◆◆—

בכל יעודי התנ"ך מוכח שהגאולה יהי' למעלה מדרך הטבע ושכל האנושי

רבי יצחק יעקב רבינאוויטש מביאלא

הנה ידוע שהגלות הרביעי החל הזה הוא גלות אדום הנקראת יושבת בארץ עוץ, ע"ש שכל רעתם הרוצים להרע ח"ו לישראל ולאבד ח"ו את תורתם הק', הם מכניסים וגונזים בתוכם עצות טובות להחניף להם

בחלקת לשונם להורם הדרך אשר ילכו בה לצורך מחיתם ופרנסתם, ושלא יהיו שונאים לאוה״ע, ולכן נקראו עוצית מלשון עצות. והנה ידוע אשר בכל הגליות היו פושעים בישראל שנתקרבו להם ועל ידיהם יוכלו להוציא לפעולות את כל גזירותיהם ותחבולותיהם ע״י שהם האמצעיים לזה, כי באמת אין ביכולת שום אומה ולשון לשלוט בעצמם על ישראל, רק ע״י הפושעים והמרדים המקבלים ברצון את כל דעותיהם הנפסדות וחכמתם הכוזבת, על ידיהם מתגלה כחם הרע בעולם, והם הם המוציאים מן הכח אל הפועל כל הרעות והגזירות רח״ל.

ובעוה״ר נתרבו עתה הכופרים והאפיקורסים המסרסרים לישראל את מועצותיהם ותחבולותיהם הרעים של המלכיות, לומר שמתכונים בזה לטובתינו לשם לנו שארית בקרבם, **ובפרט החברה הרעה והקשר של רשעים המכונה ציונים הכופרים בכל, בביאת המשיח ב״ב, ובקדושת הארץ, ובכל יעודי התוה״ק והנביאים המורים באצבע שהגאולה העתידה שתהי׳ ב״ב היא למעלה מדרך הטבע** ושכל האנושי וכמ״ש עין לא ראתה אלוקים זולתך יעשה למחכה לו, והם רוצים לבטל מישראל אמונתם הפשוטה ולהכנים בהם **דיעה נפסדה כזאת שהכל הוא בדרך הטבע** ח״ו וצריכים לקנות קרקעות בא״י וללמוד עבודת האדמה ולהיות אכרים וכורמים, וזהו אצלם תכלית המקווה, והם מורים לנו עצות איך לבוא לזה כנודע לכל מי שנגע יראת ה׳ בלבו שכל **דבריהם ושקריהם הם נגד ה׳ ותורתו הק׳.**

והנה כל עתירותינו ותפילותינו הוא שהוא ית׳ ימדוד להם מדה כנגד מדה וזהו שתי אלה, המפורשים בפסוק, שכול ואלמון ברגע אחת באופן שלא ימצאו עצה להנצל מהם כי הצרה הבא פתאום אין פנאי להביא עצה עלי׳ ולקנות תחבולה להנצל ממנה, וזהו שתי אלה, המפורשים בפסוק, שכול ואלמון תביא לעוצית, לאותם שנקראו עוצית בפסח שיתעורר השפע העליון שהושפע ונשתלשל באותו היום הק׳ שאז ראו כל באי עולם עין בעין שגאולתן של ישראל הוא למעלה מדרך הטבע וסדר הזמן, רק ע״י השי״ת לבדו ישועתינו ופדות נפשינו. (הגדה דברי בינה)

פרק שלישי
אין ישראל נגאלין אלא בתשובה

תורה **והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלקיך שמה. ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך. ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך שמה.** (דברים ל, א-ג)

ספר ישעיה **הנני עשה חדשה עתה תצמח הלוא תדעוה אף אשים במדבר דרך בישמון נהרות:** (מג, יט)

רד"ק הנני עושה חדשה. הנני עושה פליאה חדשה, והוא אומר על קבוץ גליות: עתה תצמח. ובאמרו עתה וענין המלה הזאת על זמן קרוב לפי **שהגאולה קרובה לבא אם ישובו ישראל בתשובה** וזה כמה הגיע זמנה אם זכו ישראל, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, ובעונותינו שרבו יצאו מהם מה שיצאו, או אמר עתה כאלו עתה תצמח, כלומר תהיו בטוחים בה כאלו תראו אותה בעיניכם: **הלא תדעו**. זאת הישועה הלא תדעוה מקדם כי כתובה בתורת משה, שנאמר ושב ה' את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים וגו', וזה לא נאמר על גלות בבל כי לא היו נפוצים בכל העמים ולא יצאו מן הגולה כי אם גולי בבל כי עשרת השבטים לא יצאו מגלותם, **ועוד כי אמר כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך, והשבים לבבל לא שבו אל ה' בכל לבבם ובכל נפשם שהרי היו בהם מחללי שבת ונושאי נשים נכריות**, ומה שאמר בספר ירמיה לפי מלאת לבבל שבעים שנה, ואמר ובקשתם אותי ומצאתם, על שתי הגליות זכר באותה הפרשה:

ספר ישעיה **כי כה אמר ה', חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו:** (נב, ג)

רש"י חנם נמכרתם. על עסקי חנם, הוא יצר הרע שאינו לכם לשכר: **ולא בכסף תגאלו. אלא בתשובה**:

ספר ישעיה **ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב נאם ה':** (נט, כ)

יומא פ"ו ע"ב א"ר יונתן גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה שנאמר ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב, מה טעם ובא לציון גואל משום דשבי פשע ביעקב.

ספר הושע **אסף אאסף יעקב כלך קבץ אקבץ שארית ישראל יחד אשימנו כצאן בצרה כעדר בתוך הדברו תהימנה מאדם. עלה הפרץ לפניהם פרצו ויעברו שער ויצאו בו ויעבר מלכם לפניהם וה' בראשם בראשם:** (יא, יב-יג)

מצודת דוד אסוף אאסוף. עתה חזר לנחמם ואמר אולם לא לעולם אקצוף כי באחרית הימים אאסוף כל בית יעקב ממקום גלותם: קבץ וגו'. כפל הדבר במ"ש: יחד. את כולם יחד אשים אותם בארצי כצאן הנתונה בגדרות הצאן שהוא להם למבצר ולמעוז: כעדר. כמו העדר הנתונה במקום מנהגו הוא דיר הצאן כן יהיו כל ישראל נאספים בארצם: תהימנה. קול המייה תהיה נשמע בארצם מרוב בני אדם: עלה הפורץ. עד לא יעלו הם יעלה לפניהם מי שיפרוץ גדרות סירים ומסוכת חדק ליישר את הדרך, ועל אליהו הנביא יאמר שהוא יבוא קודם הגאולה ליישר לבות ישראל לאביהם שבשמים להיות מבוא אל הגאולה וכמ"ש הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' והשיב לב אבות וגו' (מלאכי ג): פרצו. שבי הגולה יפרצו גם הם את הגדרות והמסיכות ויעבורו בפרצה כאלו היה שער ודרך בו יצאו מן הגולה, **ר"ל הם יוסיפו אומץ ליישר לבותם לפתוח בתשובה ובזכות זה יצאו מן הגולה**: ויעבור מלכם לפניהם. **בשובם יעבור לפניהם מלכם** הוא מלך המשיח וה' יעבור בראש כולם כי אז יחזיר גם הוא שכינתו לציון:

ספר תהלים **אשמעה מה ידבר האל ה' כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו ואל ישובו לכסלה. אך קרוב ליראיו ישעו לשכן כבוד בארצנו:** (פה, ט-י)

רד"ק אשמעה. אמר הנביא אני שומע מה שידבר היכול ה', ומה הוא מדבר **כי ידבר שלום אל עמו להוציאם מהגלות:** אך. אם יהיו כל ישראל יראיו קרוב יהיה להם ישעו, **כי הגאולה תלויה בתשובה:**

ספר ירמיה **בככי יבאו ובתחנונים אובילם אל נחלי מים בדרך ישר לא יכשלו בה כי הייתי לישראל לאב ואפרים בכרי הוא:** (לא, ח)

מצודת דוד **בככי יבואו. ר"ל ע"י תשובה ותפלה אנאלם: אל נחלי מים.** אצל נחלי מים למען ימצאו לרווות הצמאון: **בדרך ישר.** בדרך שוה מבלי עקמימות למען לא יכשלו בם:

ספר יחזקאל **ויהי דבר ה' אלי לאמר. בן אדם בית ישראל ישבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרכם לפני:** (לו, טז-יז)

רד"ק בן אדם, כטומאת הנדה. לפי שעל דרך משל נקראת כנסת ישראל אשה לאל יתברך והוא לה לבעל, המשילה בעת חטאתם לנדה שהבעל מרחיקה כל ימי נדותה ומקרבה אחרי טהרתה, וכן הרחיק האל יתברך ישראל והגלם לארצות העמים מפני חטאתם, **ועתיד להחזירם אחרי שישובו אליו ויטהרו מעונותיהם:**

—◆◆◆—

היום אם בקולו תשמעו

גמרא רבי יהושע בן לוי אשכח לאליהו דהוי קיימי אפיתחא דמערתא דרבי שמעון בן יוחאי אמר ליה אתינא לעלמא דאתי אמר ליה אם ירצה אדון הזה אמר רבי יהושע בן לוי שנים ראיתי וקול שלשה שמעתי אמר ליה אימת אתי משיח אמר ליה זיל שייליה לדידיה והיכא יתיב אפיתחא דקרתא ומאי סימניה יתיב ביני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו שרי חד ואסיר חד אמר דילמא מבעינא דלא איעכב אזל לגביה אמר ליה שלום עליך רבי ומורי אמר ליה שלום עליך בר ליואי אמר ליה לאימת אתי מר אמר ליה היום אתא לגבי אליהו אמר ליה מאי אמר לך אמר ליה שלום עליך בר ליואי אמר ליה אבטחך לך ולאבוך לעלמא דאתי אמר ליה שקורי קא שקר בי דאמר לי היום אתינא ולא אתא **אמר** ליה הכי **אמר** לך **היום אם בקולו תשמעו.** (סנהדרין צ"ח ע"א)

—◆◆◆—

לית מלתא דא תליא אלא בתיובתא

זוהר הקדוש הדא הוא דכתיב (רות ג') אם יגאלך טוב יגאל, ואם לא יחפץ לגאלך וגאלתיך אנכי, חי ה' שכבי עד הבקר, דאיהי ימינא פשוטה לקבל שבים, **דלית מלתא דא תליא אלא בתיובתא,** ימין עלאה דשכינתא. (תיקוני זהר דף כב ע"ב)

—◆◆◆—

כשישראל עושין תשובה הקב"ה מחזיר המלכות לישראל

מדרש רבה אמר ר' איבו, כתיב (תהלים כ"ב) כי לד' המלוכה ומושל בגוים, ותימר על כסא מלכותו, אלא לשעבר היתה מלוכה בישראל, כיון שחטאו ניטלה מלכות מהם וניתנה לאוה"ע, הה"ד (יחזקאל ל' י"ב) ומכרתי את הארץ ביד רעים, אר"י ביד אפוטרופסין רעים, **למחר כשישראל עושין תשובה** הקב"ה נוטלה מעכו"ם ומחזירה לישראל, אימתי, ועלו מושיעים בהר ציון (עובדיה א' כ"א). (אסתר רבה פ"א ס"ג)

—◆◆◆—

בזכות התשובה

מדרש רבה ורוח אלקים מרחפת זה רוחו של מלך המשיח האיך מה דאת אמר (ישעיה יא ב) ונחה עליו רוח ה', **באיזו זכות ממשמשת ובאה המרחפת על פני**

המים בזכות התשובה שנמשלה כמים שנאמר (איכה ב יט) **שפכו כמים לבך.**
(בראשית רבה פ"ב א, ב)

—◆◆◆—

אם יעשו תשובה, הקב"ה מקבצם

מדרש רבה צו את בנ"י, רבנן פתרין קרי' בגלות, אין וישלחו אלא לשון גלות כמה דתימא שלח מעל פני ויצאו, מן המחנה זה א"י וכו' כיון שחטאו גלו, כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בנ"י, מה דבר הקב"ה למשה **שאם יעשו תשובה במלכיות שיהיו שם, הקב"ה מקבצם.** (מ"ר פ' נשא ז, י)

—◆◆◆—

מגיד מראשית אחרית שיעשו תשובה ונגאלין

מדרש רבה רבנן אמרי יתברך שמו של הקב"ה שיודע מה היה ומה עתיד להיות דכתיב (ישעיה מו) מגיד מראשית אחרית וגו' כיצד בפרשה זו הראה משה לישראל אם חטאו היאך הם עתידים לגלות והיאך הן עושין תשובה והיאך הם נגאלים היאך הם עתידין לחטוא דכתיב (דברים ד) ועשיתם הרע בעיני ה' ואח"כ והפיץ ה' אתכם בעמים ואח"כ בצר לך ומצאוך. (ד"ר פרשה ב, כב)

—◆◆◆—

תשובה הוא מן החמשה דברים שצריך להקדים לגאולה

מדרש רבה ד"א אמר ר"א כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא מתוך חמשה דברים אלו, מתוך צרה, ומתוך תשובה, ומתוך זכות אבות, ומתוך רחמים, ומתוך הקץ, מתוך צרה דכתיב (שמות ב) ויאנחו בני ישראל, מתוך תשובה דכתיב (שם) ותעל שועתם, מתוך זכות אבות דכתיב ויזכור אלהים את בריתו, ומתוך רחמים דכתיב וירא אלהים את בני ישראל, מתוך הקץ וידע אלהים, ואף לע"ל אין נגאלים אלא מתוך חמשה דברים הללו, מתוך צרה דכתיב בצר לך הרי מתוך צרה, ושבת עד ה' אלהיך הרי מתוך תשובה, כי אל רחום ה' אלהיך הרי מתוך רחמים, ולא ישכח את ברית אבותיך הרי מתוך זכות אבות, ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים הרי מתוך הקץ ודוד פירש אותן (תהלים קו) וירא בצר להם הרי מתוך צרה, בשמעו את רנתם הרי מתוך תשובה ויזכור להם בריתו הרי מתוך זכות אבות,

ויתן אותם לרחמים הרי מתוך רחמים (שם) הושיענו אלהי ישענו וקבצנו והצילנו מן הגוים הרי מתוך הקץ. (שם כג)

—◆◆◆—

הגאולה אי אפשר להיות בלא תשובה

רבי סעדיה גאון

פרק ה. וכיון שפרשתי הקצים האלו ובארתים, אומר עתה, כבר ידענום שאם לא תשלם תשובתנו נעמוד עד השלמת הקץ, **ואם ישלם הקץ קודם שנשוב לא יתכן שתהיה הישועה ואנחנו חוטאים**, שהוא הגלנו מפני חטאינו, וכאשר ארך גלותינו ולא שבנו, ישיבנו קודם שנתקן יהיה זה בשוא. אבל קדמוננו ז"ל קבלו שתקראנה אותנו צרות רבות ורעות, שנבחר בעבורם התשובה, ונהיה ראויים להגאל. והוא מה שאמרו (סנהדרין צ"ז) אם ישראל עושין תשובה נגאלין, ואם לאו, הקדוש ברוך הוא מעמיד עליהם מלך, שגזרותיו קשות כהמן, והם עושין תשובה ונגאלין. (אמונות ודעות, המאמר השמיני)

—◆◆◆—

תולדת הסליחה והאות שלה היא הגאולה

הכוזרי

אמר החבר ...ומהמאמרים, התפלות והברכות והתשבחות, ומהמדות, האהבה והיראה והשמחה. והראויה להקדים מהבקשות, בקשת השכל והדעת, שבהם יגיע האדם להתקרב אל אלהיו, על כן הקדים חונן הדעת, סמוכה אל מה שאחריה, ר"ל הרוצה בתשובה, כדי שתהיה החכמה והדעת והבינה ההיא בדרך התורה והעבודה, כמו שהוא אומר השיבנו אבינו לתורתך, ומפני שאי אפשר לאדם בלתי חטא ופשע, **התחייב להתפלל על סליחת החטא במחשבה ובמעשה בברכת חנון המרבה לסלוח. וסומך אל התפלה הזאת תולדת הסליחה והאות שלה והיא הגאולה ממה שאנחנו בו**, ומתחיל ראה נא בעניינו וחותם גואל ישראל. ואחר כן יתפלל על בריאות הגופים והנפשות, וסומך לתפלה הזאת הזדמנות מזונם לשמירת כחם בברכת השנים. ואחר כן יתפלל על קבוץ הגלות במקבץ נדחי עמו ישראל, ויסמוך לו הראות הצדק וסדור הענין במה שאומר ותמלוך עלינו אתה ה' לבדך. ואחר כן יתפלל לבער הסיגים בברכת המינים וסומך לה שמירת הסגולה הזכה, באמרו על הצדיקים ועל החסידים. ואח"כ יתפלל להשיב שבות ירושלים ולשומה מקום שכינתו, ויתפלל סמוך לה על משיח בן דוד, וישלים מהצרכים העולמיים, ואחר כן יתפלל על קבול התפלות בשומע תפלה. ויתפלל סמוך לה להראות השכינה עין בעין כאשר היתה לנביאים ולחסידים וליוצאי מצרים, באמרו

ותחזינה עינינו בשובך לציון ויחתום המחזיר שכינתו לציון, ויחשוב בלבו שהשכינה נצבת נגדו וישתחוה לנכחה, כאשר היו ישראל משתחוים בראותם השכינה, ויכרע כריעות מודים בברכת הודאה שהיא כוללת ההודאה בטובות הבורא יתברך והשבח עליהם יחדו, וסומך לה עושה שלום שהיא החתימה כדי שתהיה פטירתו מלפני השכינה בשלום. (מאמר ג אות י"ט)

—◆◆◆—

קודם הגאולה ישובו ישראל מעבירות שבידם

רמב"ם כל הנביאים כולן צוו על התשובה, ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין, שנאמר (דברים ל' א'-ג') והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה ושבת עד ה' אלקיך, ושב ה' אלקיך את שבותך ושב וקבצך מכל העמים. (פ"ז מהלכות תשובה ה"ה)

—◆◆◆—

המלוכה נסתלקו ממנו עד שנסור מן העוונות

רמב"ם וידוע גם כן שהנבואה והמלוכה כבר נסתלקו ממנו עד שנסור מן העוונות שאנחנו מחזיקים בהם ויכפר לנו וירחמנו כמו שייעדנו ויחזירם לנו, כמו שאמר בחזרת הנבואה (יואל ג) והיו אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם, ואמר בחזרת המלך והממשלה (עמוס ט) ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנפלת וגדרתי את פרציהן והריסותיו אקים ובניתיה כימי עולם, וידוע שהמלחמות וכבוש הארצות לא יהיה אלא במלך ובעצת סנהדרי גדולה וכהן גדול כמו שאמר (במדבר כז) ולפני אלעזר הכהן יעמוד, ולפרסום הענינים האלו כלם אצל רוב האנשים, כל מצות עשה או לא תעשה שתהיה תלויה בנביא ומלך... או מלחמת מצוה או מלחמת רשות לא אצטרך שאומר בה וזאת אין אנו חייבים בה אלא בפני הבית, כי זה מבואר ממה שזכרנו. (ספר המצוות סוף שורש י"ד)

—◆◆◆—

הגאולה תלויה בתשובה

רבינו בחיי ובאור הכתוב... שומר ישראל מה מליל על פורענות אדום, עד מתי נמשך, הודיענו מתי קצו. והנביא משיבם אתא בקר, על שאתם שואלים

אותי מדת הלילה כמה משמרות עברו, קרוב הוא לפני הבוקר, כלומר קרובה הישועה לבוא. אתא בוקר, כבר עבר גלות בבל שדומה ליום, ועל שלא עמד אלא שבעים שנה כנהו ליום. וגם לילה, גם גלות אדום, שדומה ללילה כבר עברו שניהם, ומי מעכב שאין אנו נגאלים, אין שום דבר מעכב אלא תשובה. אם תבעיון בעיו, כלומר אם אתם מבקשים להגאל, בקשו רחמים לפניו ושוב מן הגליות ובאו לירושלים. **למדנו הכתוב בכאן שהגאולה תלויה בתשובה.** וכן דרשו ז"ל (יומא פ"ו ע"א) בזכות התשובה עתידין ישראל להגאל, שנאמר (ישעיה נט, כ) ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב בזכות שבי פשע ביעקב. (כד הקמח גאולה א')

והנה משה רבינו עליו השלום אדון כל הנביאים הבטיח בני ישראל בגלות **כי בזכות שיחזרו בתשובה הקדוש ברוך הוא יגאלם ויקבצם מארבע רוחות העולם,** הוא שאמר (דברים ל, א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה וגו' (שם פסוק ב) ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו, וכתיב אחריו (פסוק ג) ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים. (כד הקמח, תשובה)

—◆◆◆—

התשובה היא התנאי הצריך שיגאלנו הש"י מבין האומות

ר"ן ועל דרך זה, אף על פי שתחלת התשובה היתה מתוך הצרה - אף על פי כן, כיון שהיתה התשובה גמורה, הרי היא נשמעת ומקובלת; וזהו שאמר "כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך". **וזה התנאי הצריך שיגאלנו הש"י מבין האומות ויוליכנו קוממיות לארצנו.** אבל אף על פי שלא היתה התשובה שלימה כל כך, מועילה ומגינה מן היסורין וממעטת את התלאה. וזהו שאמר הכתוב [דברים ל, א - ד] "והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה וגו' והשבות אל לבבך וגו' ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים, משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקחך". (דרשות הר"ן, הדרוש התשיעי, ד"ה ועל דרך זה)

—◆◆◆—

הקב"ה אינו צריך לשום הכנה, רק ממתין על תשובת ישראל

ספורנו כי אקח מועד אני מישרים אשפט (תהלים עה, ג). כי אקח מועד, שאמרתי (דניאל י, ב) כי למועד מועדים וחצי מועד תכלינה כל אלה, לא היה זה מפני שאצטרך שום הכנת זמן לפעול פעולתי, אבל אני מישרים אשפט, אבל אני עושה זה במדת מישרים שלי, **להמתין תשובת ישראל,** ולהאריך אף

לאומות העולם עד שתתמלא סאתם, כי לא אחפוץ במות המת. (פירושו על תהלים)

—◆◆◆—

גאולתינו תלויה בתשובה, משא"כ בגאולות הקודמות שהיה להן זמן קצוב

המבי"ט ולכך אמרו תפלת ערבית רשות, כי זאת הגאולה שאנו מקוים היא רשות בידינו בכל יום אם בקולו תשמעו, מה שלא היה כן בגאולת מצרים שנא' בפירוש זמן הגלות ארבע מאות שנה, וגלות בבל שבעים שנה, ונאמר להם בנו בתים ושבו ונטעו כרמים ואכלו פרים, כלו' כי אין לכם תקוה לצאת מן הגלות עד תשלום השבעים שנה, אבל גלותנו הוא ארוך מצד וקצר מצד, הקיצור הוא שכל זמן שנחזור בתשובה לפניו ונשמע בקולו יגאל אותנו, כי מזמן החרבן היו מצפים לגאולה מפני שהיתה בידם במה שישובו בתשובה, ולכך נסתם הקץ לדניאל ולא נתפרש, כי לא היה אלא כשלא ישובו מעצמם, **אבל אם ישובו מעצמם בכל יום יהיו מובטחים שיבא הגואל**, כמו שאמר אליהו (פרק חלק) היום אם בקולו תשמעו, **ובהגיע זמן הקץ** (שם) **אם לא יחזרו בתשובה מעצמם יעמיד עליהם מלך עז וקשה שיגזור גזירות עד שיחזרו בתשובה שלמה.** (בית אלוקים להמבי"ט שער התפילה פרק יח)

—◆◆◆—

ביאור הדברים שגאולת הגוף תלויה בגאולת הנפש

המבי"ט ויש התיחסות לתשובה עם הגאולה לשתבא בגללה, **כי הגאולה היא תשועת שעבוד הגוף, והתשובה היא תשועת שעבוד הנפש**, כי אין שעבוד מלכיות גדול משעבוד המלך הזקן וכסיל והוא היצר הרע, וכמו שהגאולה היא היפך השעבוד כן התשובה היא היפך העונות, ובעוד שהנפש היא משועבדת ליצר הרע, ראוי גם כן שהגוף יהיה משועבד למלכיות, אבל **כשהנפש שחררה עצמה** משעבוד היצר במה ששבה בתשובה גמורה, ראוי ג"כ שיהיה **הגוף משוחרר משעבוד המלכיות**, וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים ס"ט) קרבה אל נפשי גאלה למען אויבי פדני, רוצה לומר תתקרב אל נפשי בתשובתי כדי שתגאל אותה מן היצר הרע, למען שיהיה סבה שתפדה גופי מיד אויבי.

(בית אלוקים להמבי"ט שער התשובה פרק יח)

—◆◆◆—

בכל מקום שנזכרה גאולתינו נאמרה שם תשובה

אלשיך הק' ובזה מצאנו ראינו טוב טעם אל מה **שבכל פעם שנזכר גאולתנו העתידה** שהוא מגלות הזה **נאמרה שם תשובה**, והיה כי יבואו עליך וכו' ושבת עד ה' אלהיך וכו'. ואומר בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלהיך וכן בכל מקום בתורה נביאים ובכתובים. והוא ענין חבלי משיחנו כי למה ששרי המלכיות זולת זו ברוב זכיות מספיק אך להפיל שר עמלק צריך נרחץ ונטהר לגמרי בל ישען על עונינו. **וע"כ אם נשוב מעצמנו יחישנו ית' ואם לא, יהיה בעתה, ולמען נשוב יהיו חבלי משיח לזככנו עד גדר שכל הנשאר בציון קודש יאמר** לו ולכן מפלת עמלק הניחה הוא ית' מדור לדור עד בא דור שכולו זכאי. או אם יהיה חייב ויהיה עת קץ ימרק אותו בחבלי משיחנו **עד שובנו עד ה'**. ויתש כח שרו של עמלק ויפול עוזר כאשר יתבאר עוד בשלהי הפרשה בס"ד. (תורת משה אלשיך פ' בשלח)

—◆◆◆—

התשובה היא הכרח אל הגאולה

ספר החיים הסבה השניה, הוא עכבות התשובה שמעכבת עקבות המשיח, כי האיך ירחמו עלינו מן השמים לגאלנו גאולת הגוף שאינו רק חיי שעה, ואין אנו מרחמים על נפשנו לגאול אותה גאולת עולם, ואותה גאולה הוא בידינו לעשותה. ואם העבד עברי צריך להיות עבד עולם על שלא בחר בשחרור הגוף, אנו שמואסים בשחרור הנפש, על אחת כמה וכמה. **ולכך התשובה הכרח אל הגאולה** (רמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ח) **כמו שנאמר** (דברים ל, ב): "ושבת עד ה' אלקיך וגו' ושב וקבצך" וגו'. וכן (ישעיה נט, כ): "ובא לציון גואל ולשבי פשע".

(ספר החיים לאחי המהר"ל, גאולה וישועה, פרק ראשון)

לכו"ע לא יהי' הגאולה אלא ע"י תשובה, ולא פליגי אלא אם צריך להיות בהתעוררות עצמם, או אפשר ע"י אתערורתא דלעילא

רבי דובער מליובאוויטש ובאמת הרי לפי כל הנ"ל בענין כח הרחמים רבים ואהבה רבה עצמי' המעורר לכנסת ישראל שישובו בתשובה שלימה, וגם יסיר לב האבן כו' ורוח חדש יתן בהם שילכו בחוקותי כו', א"כ יכול להיות פשר דבר במחלוקת דר' אליעזר ור' יהושע הנ"ל ובמאמר דר' יוחנן הנ"ל **דבלא תשובה אין נגאלין,**

אך לא כר׳ אליעזר שאומר שיהי׳ תשובה שלהם מכח עצמם דוקא כמ״ש שובו אלי ואשובה אליכם כו׳, **אלא גם אם התשובה שעושין באה מכח התעוררות שמעוררין אותו ולמעלה** כמו בת קול המכריז בכל יום כנ״ל, שהוא נמשך מי״ג מדות הרחמים, ברחמים עצמי׳ הנ״ל, גם זה תשובה אמיתית הוא יותר מכח עצמם.

(מאמרי אדמו״ר האמצעי דברים צח)

—◆◆◆—

דברי הרמב״ם שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה אינם תלויים במחלוקת

ויואל משה והנה מ״ש סימן הראשון שהמלך המשיח יכוף כל ישראל לקיום התוה״ק ולחזק בדקה, מקור הדבר כמ״ש בה׳ תשובה פ״ז הלכה ה׳:

אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן, ומיד הן נגאלין, שנאמר והיה כי יבואו עליך כל הדברים וגו׳ ושבת עד ה׳ אלקיך ושב ה׳ אלקיך וגו׳. וצריך להבין הלא היא פלוגתא בגמרא סנהדרין צ״ז ע״ב דלר״א אין נגאלין אלא בתשובה, ור״י חולק. וכן היא פלוגתא בין רב ושמואל, דרב אמר כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, ושמואל אמר דיו לאבל שיעמוד באבלו, ופירש״י ז״ל בלשון ראשון אם לא יעשו תשובה אינו עומד באבלו כל הימים אלא ודאי קץ לדבר, ובל״א פי׳ דיו לאבל דיין לישראל צער הגלות אפילו בלא תשובה נגאלין, ובכל מקום בר״א ור״י הלכה כר״י, גם ברב ושמואל הלכה כשמואל בדיני, ומדוע החליט בזה כר״א ורב, שבלא תשובה אין נגאלין...

גם לפימ״ש הרמב״ם ז״ל שיש הבטחה מהתוה״ק שיעשו תשובה בסוף גלותן והקרא דושבת עד ה׳ וגו׳ הוי הבטחה, אם כן האיך איתא בזה פלוגתא מה יהיה אם לא יעשו תשובה אם יהיו נגאלין הלא הוא דבר שאינו במציאות שלא יעשו תשובה שהרי א״א להסתפק במה שהבטיחה התוה״ק. ועוד מה יענו החולקין וסוברין שאף בלי תשובה יהיו נגאלין לאותו קרא דושבת. ובאמת כל הברייתות הן בבבלי והן בירושלמי שהביאו כמה קראי לא הזכירו כלל מאותו קרא דושבת שהביא הרמב״ם ז״ל, אלא שבירושלמי יש ברייתא אח״כ שהביא קרא דושבת ושמה לא נזכר כלל אם אותה ברייתא היא בפלוגתא דר״א ור״י או לא. גם במהרש״א מגילה דף ל״א ד״ה כדי כתב הלשון שלעתיד יהיו נגאלין ע״י התשובה כמפורש בפ׳ נצבים ושבת וגו׳. הנה כתב שהוא מפורש, והלא כיון שהוא פלוגתא בגמרא האיך אפשר לומר שהוא מפורש...

אבל האמת יורה דרכו שדברי הרמב"ם ז"ל אינם נוגעים כלל לפלוגתא דתנאי ואמוראי שבש"ס והוא ענין אחר מהתם שבזה הכל מודים, והוא מבואר בקרא לכל הדעות...הפלוגתא שבש"ס ומדרשים תנאי ואמוראי אם יהיו נגאלין אף בלי תשובה קאי על התשובה שקודם ביאת אלי' ומשיח שבודאי רצון הבוב"ה שיהיה שובו אלי ואח"כ ואשובה אליכם, שזה ודאי עדיף יותר, אך ישראל טוענין השיבנו וכו' ואח"כ ונשובה. ובזה פליגי תנאי ואמוראי אם יש מציאות שיהיה התגלות אלי' ומשיח להעולם בלי תשובה, וכן מבואר ברש"י ז"ל שם על הא דאמר רב אין הדבר תלוי אלא בתשובה וז"ל: אם כל ישראל חוזרין בתשובה יבוא, ואם לאו לא יבוא, וכן כתב עוד רש"י ז"ל אח"כ בדף צ"ח במה שאמר וככלות נפץ וגו' תכלינה, אחר שתכלה גבורתם ויהיו שפלים למאוד תכלינה אלו הצרות ויבוא משיח כדאמרינן כי אזלת יד, והרי שכל פלוגתתם הוא על קודם ביאת המשיח אם יש מציאות שיבוא לשפלות הדור אף בלי תשובה, ואמרו ז"ל ע"ז לשון נגאלין, כי התגלות אלי' או משיח לבשר הגאולה זה בעצמו נקרא גאולה אף טרם עשותם שום ענין מהגאולה או קיבוץ גליות במעשה...

על כן לא הביא הרמב"ם מזה מאומה, שאינו מכריע בשום פלוגתא בכי האי גוונא כנז"ל, שהרי כתב בהלכות מלכים סימן למלך המשיח שיכוף כל ישראל לקיום התוה"ק וחקי' ומדכתב שהמלך המשיח יכוף אותם לקיום התורה הקדושה, ע"כ שלא עשו תשובה טרם ביאתו, כי ביאת המשיח בלא תשובה היא פלוגתא בש"ס ולא אמר בזה שום הכרעה כאשר הבאתי למעלה דעת הרמב"ם ז"ל שדבר שהוא ביד הקב"ה בעצמו אין לו לומר שום הכרעה, **אך סובר הרמב"ם ז"ל שאחר ביאת המשיח טרם שיעשה שום תנועה של גאולה או קיבוץ גליות בודאי מקודם יחזור כל ישראל בתשובה, ובזה אין שום פלוגתא** והיא בברייתא שנשנית בירושלמי בסתמא ואינו תלוי בפלוגתא דתנאי והוא מבואר בקרא דושבת וכו' שאח"כ נאמר שם קיבוץ גליות וגאולה וביאתם לארץ. (מאמר שלש שבועות סימנים מ-מא)

—◆◆◆—

אין תנאי אחר לגאולה אלא תשובה

רבי שמשון רפאל הירש

כתבי הקודש ודברי חז"ל אינם יודעים כל תנאי אחר לגאולה אלא תשובה: שיבה להקשבה גמורה לה': היום אם בקולו תשמעו!

(פירושו על תהלים צה, ז)

—◆◆◆—

אך בידי הקב"ה לבדו תלוי קיבוץ פזורינו, ואי אפשר מבלי תשובה מצידינו

רבי שמשון רפאל הירש

תקע. זו הבקשה לגאולת כלל ישראל. בגלות לא צפויה לו חרות. גאולת כלל ישראל תקום רק בקבוץ פזורינו. ואין לאל ידם של מעשי בני האדם להשיגו ואפילו בהפעלת כל האמצעים. אלא עלינו להוחיל לקריאת השופר הגדול של ה׳ לקבצנו. כשם שאין ליחל לגאולת יחידים (ראה בענינו) אלא אם קדמו לה דעת, תשובה וסליחה, **כך אין אנחנו יכולים להביא גאולת כלל ישראל אך ורק כאשר שוב נשיב את ההכרה הנכונה ונזכה לתשובה לתורת ה׳ ולעבודתו באמונה הודות לסליחה ומחילה. כל דעה הטוענת שקיימים צעדים אחרים חיצוניים המביאים למטרה זו, אינה אלא דמיון שוא ממיט אסון.** (סידורו, ביאור על תפילת תקע בשופר גדול, עמוד פ״ב)

—◆◆◆—

מפורש בתורה שהגאולה העתידה תהי׳ ע״י התשובה

רבי אפרים שלמה זלמן מלייפנא

הדרך הראשון אשר בחרה לה הציונות, להונות את ישראל מאחוזת נחלתם אשר שפרה להם, מאז יצא ישראל בגולה, **שהגאולה העתידה בב״א תהי׳ בנסים גלוים ומפורסמים, כמו שהי׳ בגאולת מצרים, כהבטחתו ית״ש ביד [מיכה ז׳ ט״ו] הנביא, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות,** ולבחור להם אלקים חדשים להביא אולה בהוצאת אשר בדו מלבם, אשר לא יכילם רעיון אנושי, לארוג מקורי עכביש חוטי שוא עם דוק רשע, כאשר אומר.

כמה עזין פני האומרים כזאת, שהם אומרים בפיהם שכופרים בתוה״ק שכתוב בה ושב ה״א את שבותך כו׳, [דברים למ״ד] ושם **מפורש ושום שכל כתוב בתורה שבכתב, שהגאולה העתידה בב״א תהי׳ ע״י התעוררות התשובה, שיתעוררו לשוב בתשובה ויקבלו עליהם לשמוע בקול התורה הם ובניהם בכל לב ובכל נפש,** ומפורש שם שהשי״ת ב״ה וב״ש ישיב שבותינו, והשי״ת יביאנו אל הארץ אשר יראו אבותינו, לרשת אותה, והשיבה שישיב אותנו לא תהי׳ בדרכים טבעים רק בנסים ונפלאות גלוים, למען יכירו כל יושבי תבל כי הוא ית״ש הגואל בלי שום העטפה טבעית, עד שדרשו חכמז״ל והשיב לא נאמר כביכול כו׳ להורות שבכל צרת ישראל כביכול עמו אנכי בצרה. (אורה לציון, עמוד 22 אות י׳)

—◆◆◆—

קודם הבטחת ושב ה' אלקיך צריך להתקיים ושבת עד ה' אלקיך

הנצי"ב **ב"ה**

יום צום השביעי יהפך לשו"ש תרנ"א

כבוד הרב המופלג ודרשן, לוקח נפשות בדברו, בהטיפו מוסרו כ"ש מ' **חיים יוסף יפה** נ"י.

כבר כתבתי בקצרה למעכ"י נ"י שאין נפשי נוחה מהספר "דרישת ציון" שהעלה הגאון וצדיק מוהרצ"ה קלישער ז"ל כי נוסד על אור מתעה שראה בארצות המערב שניתן שווי זכיות לאחינו, והיה מדמה כי זהו הבטחת "ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך" מעתה עלינו להגיע לסופיה דקרא "ושב וקבצך" וגו' - ובמח"כ אינן אלא דברים בטלים.

א' - שעיקר שבות ישראל אינו בארצות המערב כי אם בירכתי צפון, וירמי' הנביא אמר שמתחילה "הנני מביא אותם מארץ צפון" ואח"כ "וקבצתים מירכתי ארץ".

ב' - שזה האור של שווי הזכויות החשיך עיני אחינו בארצות המערב והסיר צורת היהדות, זולת יחידי סגולה.

ג' - **שהרי לפני זה המקרא כתיב "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו" וגו' וזה לא החל להתקיים כלל.**

עוד זאת, שיסוד דעת הגאון הנ"ל, שזהו תחילת הגאולה, ובזה מסתיים דבריו לבאר היאך נגיע לידי גאולה - ובאמת אין אדם יודע עד מה סדר הגאולה העתידה, והרי גאולת מצרים מצד הסברא היה פשוטה מגאולת כל ישראל בזה"ז, מצד שהיו כל ישראל במקום אחד ובמלכות אחת, משא"כ בגלות החל הזה, ע"כ כתיב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, והיה ראוי לכתוב יהיה נפלאות, או כאשר הראתיך בצאתך ממצרים אראנו נפלאות, אלא משום שאין ערוך נפלאות הגאולה העתידה לגאולת מצרים, וכשאר ידוע מאמר הגמ' במס' נדה (דף ל"א) לעושה נפלאות גדולות לבדו, אפילו בעל הנס אינו מכיר בניסו, וא"כ באמת הנס גדול הרבה ממה שרואין, וזהו דבר הכתוב כימי צאתך ממצרים, כמו שהיה באמת כך אראנו נפלאות, תראה בעיניך, ומזה מבואר שהיה באמת הרבה יותר.

וזה הפי' מבואר במכילתא פ' בשלח עה"כ "עושה פלא", עושה פלא עם אבות ועתיד לעשות עם בנים שנאמר כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות אראנו מה שלא הראיתי אל אבות, שהרי ניסים וגבורות שאני עתיד לעשות עם בנים יותר הם ממה שעשיתי לאבות, וכן הוא אומר "לעושה נפלאות גדולות לבדו", הדברים מבוארים כמש"כ, ובכ"ז כששאל משה רבינו "ואמרו לו מה שמו מה אומר אליהם", היה התשובה "אהיה אשר אהיה", פי' היאך יהיה פעולת ההוצאה אם בדרך הטבע

או בדרך נס, דאין להקב"ה שם עצמי ח"ו, אלא לפי מעשיו הוא נקרא מעתה אם ירצו ישראל לדעת מה שמו באיזה אופן יהיה הגאולה, והשיב הקב"ה שזה אינו מבורר שהרי תלוי במעשה הדור, אם יהיו ראויים לנס נגלה או לא, וזה הפי' אהיה אשר אהיה, והרבה יותר מזה מבואר בחיבורי "העמק דבר" שם, וגם נשתנה הסדר שאמר הקב"ה למשה לך ואספת וגו' עד ונצלתם את מצרים, ואח"כ נעשה סדר אחר עפ"י סרבנות משה רבינו ולא נתקיים ושמעו לקולך, מעתה אם ביציאת מצרים לא נתבשר סדר הגאלה עד בא העת, מכש"כ גאולה העתידה אשר היא בהרבה מלכיות שאין אחת דומה לחברתה, ואין ישראל שבקרבם דומין זל"ז במעשיהם, בודאי א"א לחשוב מצד השכל היאך יעשה הקב"ה, וכבר אמר ה' כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי.

ויפה הורה לנו רבן של ישראל הוא הרמב"ם בה' מלכים (פי"ב ה"ב) וז"ל: - וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו שדברים סתומין הן אצל הנביאים גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע הפסוקים ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו ועל כל פנים אין סדור הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן ולא ישימם עיקר שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה וכן לא יחשב הקצין וכו' אלא יחכה ויאמין בכלל הדבר כמו שבארנו עכ"ל. גם מה שהאריך הגאון המחבר בענין קרבנות כבר כתבו בת"כ (פ' בחקתי) בתוכחה "ולא אריח בריח ניחוחכם" וממילא א"א להקריב שהרי בכל הקרבנות כתיב ריח ניחוח, וכדתנן ספ"ב דזבחים לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם ריח ולשם ניחוח, זולת ק"פ דלא כתיב ביה ריח ניחוח היו מקריבין אפי' אחר חרבן ביהמ"ק כדאיתא בסנהדרין ספ"א. והדברים עתיקים ומפורשים בהעמק דבר פ' ראה בפס' "שמור את חדש האביב". אמנם כל הדברים הללו אינן נצרכים אלא לפי שדמה הגאון שהחל אורה של הגאולה בזמנו, אבל בזה"ז שאנו כבושין בגולה וגזרות מתחדשות, אסור לנו להזכיר רעיון של גאולה בענין ישוב הארץ, דבלי ספק ישמעו התוגר ושריו דישוב הארץ ע"י ישראל אתחלתא דגאולה היא, ויפריע ח"ו עיקר הישוב, ושארי מלכיות יחושו לדבר ויגזרו גזרת המן ר"ל, **וחלילה לנו להראות בעסק הישוב סימני גאולה,** ורק העיר ה' בלבנו להשיב שממות הארץ ולעשותה לישוב, ויותר מזה לא ידענו מאומה, ואין לנו לדבר בזה אלא לחכות בלב ולהאמין לגאולה באיזה אופן שירצה לפי מעשנו, על כן איני מסכים לשוב ולהדפיס ספר "דרישת ציון" שיש בו סכנה לעיקר העסק, המקום ית' יורנו דרך הישרה וחפץ ה' עלינו יצליח להושיב נשמות הארץ ויזכו לראות ישראל בנויהם.

כנפש העמוס בעבודה
נפתלי צבי יהודה ברלין
(מרא דארעא ישראל ח"ב עמוד ט"ו)

שער ד'

לא האמינו באלקים ולא בטחו בישועתו

הרעיון של לקיחת גאולה לפני הזמן הוא: כפירה באמונת ההשגחה ◆ פגיעה בעיקרי אמונה ובאמונת ביאת המשיח ◆ כפירה בהבטחת התורה ◆ נגד גזירת הגלות ◆ גורם לכפירה בעיקר ◆ ציבור שנקבעו לעבור עבירה לכפירה יחשב ◆ כיבוש אר"י בלי ביעור ע"ז, דינה כעוע"ז ◆ ממשלה עם חוקי עכו"ם הוא כפירה בתוה"ק

פרק ראשון
כפירה באמונת ההשגחה

◇◇◇

אלו שדחקו את הקץ לא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו

מדרש רבה **רבי אוניא אמר ד' שבועות השביעין כנגד ד' דורות שדחקו על הקץ ונכשלו** ואלו הן אחד בימי עמרם ואחד בימי דיניי ואחד בימי בן כוזבא ואחד בימי שותלח בן אפרים הה"ד (תהלים ע"ח) **בני אפרים נושקי רומי קשת** ויש אומרים אחד בימי עמרם ואחד בדורו של שמד ואחד בימי בן כוזבא ואחד בימי שותלח בן אפרים שנא' בני אפרים נושקי רומי קשת והן היו מחשבין בשעה שנתגזרה גזרה כשדבר הקב"ה עם אברהם אבינו בין הבתרים ומשנולד יצחק התחיל מה עשו נתקבצו ויצאו למלחמה ונפלו מהן חללים הרבה **מפני מה שלא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו על שעברו על הקץ ועברו על השבועה.** (שה"ש רבה ב, כ)

ויואל משה מלשון המדרש שחלקו בתרתי, עברו על הקץ ועברו על השבועה, מזה מבואר שמלבד איסור העברה על השבועות, יש איסור העברה על הקץ שהוא לגמרי נגד האמונה.

(ויואל משה מאמר א' סי' מ"ה עמ' נט)

—◆◆◆—

בני אפרים לא האמינו בה' שיושיעם "בהשגחתו", אף שחשבו שהגיע הקץ, לא היה להם לצאת עד שינתן להם אות ומופת כי מה' יצא הדבר

יפה קול שלא האמינו בה', תימא כיון דטעו לחשב את הקץ משנדבר בין הבתרים כדלעיל **מאי שלא האמינו** כו', אדרבה **נראה שהאמינו בדברו ובטחו בישועתו לפי מחשבתם** ואין כאן עבירה על הקץ ולא על השבועה רק **טעות בעלמא** וי"ל שחשבו שהקץ שאמר ה' לאברהם היינו שיארע שיהיה להם כך שיצאו בחזק ידם **לא** שה' יושיעם "בהשגחתו" **ולא בטחו בזה אלא חשבו כי בחרבם וזרועם יושעו דאי הוו מאמינים בה' לא היו יוצאים עד ינתן להם אות ומופת כי מה' היה הדבר** שאף שבא גואון ואמר להם שה' שלחו כדלעיל לא היה ראוי להאמין בו בודאי בלי אות ומופ' ועוד שמסורת היה בידם שהגואל שיבא ויאמר בלשון פקוד פקדתי אתכם הוא אמתי: כדאיתא בב"ר פ"ה וכיון שלא בא בלשון זה לא היה לחוס לו אלא ודאי כי בזרוע בשר חשבו לנצח ולא האמינו בפקידת ה' ותשועתו ולא חששו להשבעתו שלא יתעוררו לצאת עד יהיה חפץ בה' ולכן עברו על הקץ שאחר שלא מצאו חזון מה' היה להם לדעת כי לא הגיע הקץ ויש טעות בחשבונם. (פירושו על שה"ש רבה שם)

—◆◆◆—

לחקות בלבינו "אמונת השגחתו יתברך" לדעת כי לא בכחינו נוכל לצאת מעול הגלות אשר על צווארנו בדרך הטבע

הבינה לעתים העצמית שבכוונות אשר בהזכרת מפלאות תמים דעים, יתברך, בכל ניסי הגאולה הראשונה אנו אומרים תמיד זכר ליציאת מצרים, הלא היא **לחקות בליבנו "אמונת השגחתו יתברך", ולדעת נאמנה כי לא בכוחנו ועוצם ידנו נוכל לצאת מתוך הפיכת הצרות והמאורעות, ולהינצל מעול הגלות אשר על צווארנו בדרך טבע,** כי אם על ידי יכולתו המוחלט ברצונו הפשוט, כי חפץ חסד הוא, **שאם,** חס וחלילה, **יעלה בציורנו היות באפשרות לבוא לידי כך על פי המרוץ הטבעי, תישאר המחשבה זו נשחתת והיא לא תצלח.** (עת צאת, דרוש כ"ד)

—◆◆◆—

בני ישראל רצו להקדים הקץ ולשאול מלך קודם השעה המתוקנת לכך, היה נגד השגחתו ית'

הבינה לעתים

...על דרך מה שאמר הנביא שמואל [ש"א יב, יז]: הלוא קציר חיטים היום, אקרא אל ה' ויתן קולות ומטר. ודעו וראו כי רעתכם רבה, אשר עשיתם, בעיני ה', לשאול לכם מלך.

וראוי להתבונן: מה ראה הנביא לתת מופת זה של מטר מזולתו. ונדקדק לשון זה: "כי רעתכם רבה, אשר עשיתם, בעיני ה'" - והיה נראה יותר צודק לומר: ודעו וראו כי בעיני ה' רעתכם רבה אשר עשיתם לשאול וגו'.

ואחשוב, כי שמואל רצה לרמוז להם עצמות חטאם מה היה, לשלא יאמרו: מה פשענו ומה חטאתנו? אחרי אשר שימת המלך היא אחת ממצוות התורה, ומאותן השלוש אשר נצטוו ישראל בכניסתן לארץ [סנהדרין כף], כאשר האריכו בזה קדמאי ובתראי. והמתיישב על הלב מאוד הוא מה שכתב הרמב"ן, ז"ל [בראשית מט, י], כי אין ספק שהמלך הוא ראוי והגון לישראל, ומאז, בחר ה' בשבט יהודה לך, כאשר הנתנבא הזקן: "לא יסור שבט מיהודה" [בראשית, שם]. **אבל היה צריך שיהיה זה בזמנו הנאות, כשתגיע השעה המתוקנת לכך, שהיא אחרי כלות זמן הגויים שהיו ראויים למלוך לפני מלוך מלך בישראל**, באופן תתעכל הקליפה ותתקשט ביני וביני מלכות בית דוד, שאין מלכות נוגעת בחברתה [ברכות מח:]. **אבל הם שאלוהו שלא בזמנו ורצו להקדים את הקץ, ואכלוהו בוסר ופגה**, ובמקום מלכות השבט הנבחר האמיתי, הוצרך להיכנס שאול, ע"ה, משבט אחרון שבשבטים. **וכיון שישראל נכנסו בגבול האומות, גרמו שגם האומות היה להן מקום להיכנס בגבול ישראל בעת מלוכתם האמיתית, מה שאולי לא היה אומה ולשון שולטת בהם, אילו היו ממתינים לבקש המלך בעיתו ובזמנו.**

... באופן ששאלת המלך היא הגונה ורצויה בהיותה בזמן הראוי, אבל כשהיא שלא בזמנה, נמצאת שאלה שלא כהוגן, ואינה אלא לסימן קללה, חלילה. והרי זה ממש כעין שאלת הגשמים, אשר בעתם הם גשמי רצון ברכה ונדבה, ושואלים אותם בזמנם, אבל בימות הקיץ אין שואלים הגשמים, ואם שאל מחזירים אותו [תענית ג:], כי לא לרצון יהיו.

והוא המכוון לנביא, ע"ה, באמרו [ש"א יב, יז]: הלוא קציר חיטים היום וגו'. כאילו יאמר: הלא תדעו כי שאלתכם המלך בעת ובעונה הזאת שלא בזמנה, הוא דומה לשאלה שאני אשאל עתה קולות ומטר בזמן קציר חיטים, אשר לא תאות שאלה כזאת אלא להלן בזמן החורף, שאז היתה שאלה הגונה. כן, גם כן, אתם: אילו הייתם ממתינים לשאול המלך בזמנו, היה דבר רצוי לפניו, יתברך, וטוב לכם, ועתה, **בהיותכם מזהירים להקדים, לשאול אותו שלא בעונתו, הסכלתם עשוה, כי**

בזה הוא כאילו אתם מטילים, חלילה, איזה דופי או מום בהשגחתו יתברך. וזה הוא "כי רעתכם רבה אשר עשיתם בעיני ה'" וגו' - כלומר, אתם עושים רעה גדולה בענין עיני המשוטטות ומשגיחות תמיד [ראה זכריה ד, י, דה"ב טז, ט], על דרך "אשר ה' אלהיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלהיך בה" וגו' [דברים יא, יב], **ש"עיני ה'" - כינוי אל ההשגחה. ובהיותכם שואלים מלך, אתם עושים רעה גדולה בעניין השגחה זאת, כאילו אין עין של מעלה רואה, חם ושלום, ושלכן תצטרכו אל הנהגת המלך.** (עת צאת, דרוש כ"ד)

—◆◆◆—

הדוחק את השעה כופר בו

רבי יעקב שאשפורט

אשרי המחכה לקץ הימים עד שיגיע **ואוי לו למי שכופר בו ודוחק את השעה** והקץ קודם שתחפץ האהבה הרצון אלקי. (קצנ"צ, דף ל"ד ע"א)

—◆◆◆—

כבישת א"י למעלה מהטבע, והמתנהג בזה בדרך הטבע פוגם בהשגחה

רבי נתן מברסלב

וזה בחי' (במדבר יג) שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען פי' שבאו ישראל לפני משה ואמרו נשלחה אנשים לפנינו כשפרש"י שם וע"י שרצו לשלוח שלוחים לתור את הארץ עי"ז פגמו בא"י וכו'. **כי א"י למעלה מהטבע לגמרי כי שם השגחתו ית' תמיד כ"ש תמיד עיני ה' אלקיך בה וכו' וכשרצו לשלוח מרגלים פגמו בהשגחה ורצו להתנהג בדרך הטבע לשלוח מרגלים לראות אם יוכלו** לכבוש ע"פ דרך הטבע ולא האמינו שע"י השגחתו ית' שנמשכת ביותר בא"י יוכלו לעלות אפילו לשמים. (ליקוטי הלכות הלכות שלוחין ה"ג)

—◆◆◆—

פעולות להביא הקץ הרי הן בגדר השתדלות האסורה

רבי משה נתן כהנא שפירא גדול יע"א

ב"ה יום גימל לסדר כל אשר דבר ד' נעשה תרס"א לפ"ק פה קשונז

אחדשה"ט באהבה עזה ונאמנה כיאות ליראי השם ולשומרי תורתו ובפרט למקנאי קנאת ד' צבאות, לפועלי טבא אומר יישר, ולעובדי עבודת הקודש תחזקנה ידיכם, ותעשינה תושי' ושכרכם לא יקופח כפנחס ב"א ותזרחו ותופיעו!

... הנני אומר לכם אשר אנחנו הולכי תום חלילה לנו להלך בעקבות האנשים החוטאים האלה, החותרים להם והתרים לנפשם גאולה טבעית, אחרי שלא הותר לנו בפירוש, הרי רפואה שהוא טבעי ומועלת דרשו חכז״ל ברכות ס׳. ובבא קמא פ״ה. ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות, וכן ברכות ל״ה: ת״ר ואספת דגנך מה ת״ל לפי שנאמר לא ימיש ס״ת הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת״ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג ד״א, הרי דאלמלא לא התירה לנו התורה בפירוש, היה אסור לנו לעסוק אף בדברים הטבעים מוכרחין כמו רפואה וד״א.

ועתה בנידון שלפנינו לא די שלא התירה לנו התורה, אלא שגם אסרה לנו בפירוש בהמון הכתובים, נאמר בתורה (דברים ל׳) ״והיה כי יבואו עליך וגומר והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך וגו׳ ושבת עד ד׳ אלהיך ושמעת בקולו וגו׳ ושב ד׳ אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ד׳ אלהיך ומשם יקחך והביאך ד׳ אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירושתה״ **הרי נאמר ד׳ אלהיך בפעולת הקיבוץ ונשנה בפעולת ההבאה להורות כי אך פעולות התשובה בלבדה נמסרה בידינו לקרב הקץ, אבל מעשה הקיבוץ וההבאה תלוים רק ביד ד׳ לבדו** (בנעים זמירות קכ״ז) אם ד׳ לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו ״אם ד׳ לא ישמור עיר שוא שקד שומר״ (ובשיר השירים ב׳) ״השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ״ אך חכו עד ״קול דודי הנה זה בא וגו׳״ (ובישעי׳ מם) נחמו נחמו עמי יאמר אלהיכם דברי על לב ירושלים וגומר ״הנה ה׳ אלהיכם בחזק יבוא״ לא בדרך הטבע רק ״וזרועו מושלה לו״ היינו בזרוע נטוי׳ שהוא דרך ניסיי כימי צאתינו מארמ״צ. ואל יאמר הציוני כי רק הגאולה לבדה ולא הקיבוץ, ע״ז נאמר ״בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא, עלות ינהל״ מוסיף הנביא לדבר לאלו האנשים מחסורי אמנה **משימי עיניהם רק בטבע, תאמרו אתם מכחישי נפלאות** ״מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תכן״ הלא מוסדות הטבע עצמה רק נפלאות הבורא יתעלה, אכן למה זה תרבו עצות לו בדבר הגאולה כי ״את מי נועץ ויבינהו״ ״וילמדהו דעת ודרך תבונות יודיענו״ את כל אלה עשה וברא יש מאין בלי יועץ ומורה, עתה לקבץ עם בני ישראל מגלותם תחתרו עצות לו, הלא ״הן גוים כמר מדלי וכשחק מאזנים נחשבו הן איים כדק יטול״ וכאלה כתובים אין מספר לא יכילם הגליון.

כי יאמר הציוני אין מטרתינו לדבר גאולה רק להושיע את כל אחב״י לקבצם אל מקום אחד ולהוציאם מתחת ידי צורריהם כת האנטיסימיטין ומהלחץ מצוקי הפרנסות, הוי חכמים בעיניהם איך לא יבושו מדבר המפורסם ומוסכם נאמר בדברי חכמינו ז״ל פסחים פ״ז, אמר ר׳ אושעיא מה דכתיב (שופטים ה׳) צדקת פזרונו בישראל, צדקה עשה הקב״ה בישראל שפזרם לבין האומות, והיינו דאמר לי׳ האי מינא לר׳ חנינא אנן מעלינן מינייכו, כתיב בכו כששת חדשים ישב שם, ואלו אנן

איתנייכו גבן כמה שני ולא קא עבדינא לכו מידי, א״ל רצונך יטפל לך תלמיד אחד, נטפל לו ר׳ אושעיא, א״ל משום דלא ידעיתו היכי דתתעבדו תכלינן כלהו ליתנייהו גבייכו מה דאיכא גבייכו קרא לכו מלכותא קטיעתא א״ל גפא דרומא בהא נחתינן ובהא סלקינן, וכן בע״ז דף י׳ ע״ב גרסינן שם קטיעה בר שלום מה היא דהאי קיסרא דהוי סני ליהודאי א״ל לחשובי דמלכותא מי שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחי׳ או יניחנה ויצטער, אמר לו יקטענה ויחי׳ א״ל קטיעה בר שלום חדא דלא יכלת להו לכלהו דכתיב כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם מה קאמר אילימא דבדריתהן בד׳ רוחות, האי כארבע רוחות, לד׳ רוחות מבעי ליה, אלא כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות כך א״א לעולם בלא ישראל, ועוד קרי לך מלכותא קטיעה ע״כ, הרי את אשר ימנו לחסרון הוא מותרו, דכל קיומם של ישראל בגלותם אך יען אשר המה מפוזרים בכל המלכות לארבע רוחות השמים...

... ועתה אתם הציונים אם באמת אתם חפצים בתשועת ישראל שובו אל ד׳ בכל לבבכם, והסירו את אלהי הנכר מקרבכם היא הטבע וההשכלה, והרפו מן הדרך אשר אחזתם בו להרבות עצות בדבר גאולה, כמאמר הכתוב (ישעי׳ נ״ט) ״הן לא קצרה יד ד׳ מהושיע וגו׳ כי אם עוונתיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם״ יען ״בטוח על תהו ודבר שוא וגו׳ ותהי האמת נעדרת וסר מרע משתולל וירא ד׳ וירע בעיניו כי אין משפט״ אמנם מבטיח אותנו הנביא בשם ד׳ אשר לקץ הימין ״ותושע לו זרועו וגו׳ וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה בראשו וגו׳״ ואז ״ובא לציון גואל״ ונזכה לראות יחד בבנין ציון וירושלים אמן ואמן.

ממני ידידכם לנצח הדוש״ת בלב ונ״ח.

משה נתן כהנא שפירא חופ״ק קשונז גדול והגליל

[בעמ״ס שמן למאור על תהלים חותן השם משמואל]

(דעת הרבנים עמ׳ 38)

—◆◆◆—

אף שבענין רפואה ושאר דברים מותר להשתדל בזה, אבל בענין גאולתן של ישראל שהיא יסודו של עולם אין לעשות מעצמינו שום דבר

רבי יוסף זונדל הוטנר
אב״ד
מאיישישאק*

ב״ה. יום ה׳, כ״ו תשרי תרס״ה לפ״ק איישישאק.

מכתב רומעכ״ת קבלתי היום ושמחתי לראות כי לא אלמן ישראל ועוד יזהירו בתוכנו חכמים עדיפי מנביאים אשר יגלה להם ה׳ סודו, כי כפי

*מחבר ספרי חבל יוסף, מפורסם בהפלגת גאונותו וצדקתו, ידוע שהחפץ חיים היה רגיל לשלוח אליו משחרי פניו להתברך מפיו.

הנראה לא ראה חיבור אור חדש על ציון, ואלו ראה מה לנו לשאול על הפועל, כי הפעולה תעיד על פעולה, וכל גדולי מדינתנו נאנחים ונאנקים על זה ואין בידנו לתקן ה"י, ושאר הראשים והמנהלים הם הם מנהלי הציונות הידוע, רק התחכמו לכסות ערותה לאמר כי לא יצאו מדת התורה, ולא כן שמענו, בכל מקום שהתאספו הטו דרכם בנפש חפצה לפי הַמַּיַת ההולכים אחר החדשות, כי כל ההנהגה בידם בכל דבר, הרחמן יצילנו מהם ומהמונם ושאונם ונזכה לגאולה האמתית, כי גם שורש הדבר איננו מקובל אצלנו, **ובדרשותי בעניותי הרבתי ראיות כי כל הנהגת ישראל וכ"ש גאולתן אשר היא יסודו של עולם אין לנו בעצמנו לעשות שום דבר רק עפ"י הקב"ה, ואף בשאר דברים אשר אנו רשאים בזה כמו רפואה ביחיד, דבר רחוק מהטבע כזה הוא אסור** יותר מדרכי אמורי אשר אסרו לנו חז"ל, ואם העת סדורה לפני רמעכ"ת חפצתי לדעת דעתו הגדולה בזה.

ידידו הדו"ש ומכבדו באהבה

יוסף זינדל כעת פק"ק

(נדפס בירחון הפלס, כסלו תרס"ה, דף קל"ט מכתב י')

—◆◆◆—

מיסודי האמונה והשגחת השי"ת, להאמין שאף הטבעים הם נסים נסתרים, השתדלות ברפואות ופרנסה מותרת מפני שהתורה התירה, השתדלות בעניני גלות וגאולה שהתורה אסרה, שאך השי"ת הוא המשעבד והגואל, הוי כל השתדלות ועשיית פעולות בזה כפירה בהשגחה ר"ל

ויואל משה וכבר הבאתי דברי חכז"ל שאמרו עה"כ ידוע תדע, ידוע שאני מפזרן, תדע שאני מכנסן, ידוע שאני משעבדן, תדע שאני גואלם, ולכאורה יפלא מה שכפל הכתוב ידוע תדע להזהיר את אברהם אבינו ע"ה בפרטיות על אלו הענינים של גלות גאולה וקיבוץ גליות שידע שהוא מהקב"ה, הלא המאמינים יודעים שגם בשאר דברים כל הנעשה הוא מהקב"ה והוא אחד מי"ג העיקרים לידע שהוא לבדו ית"ש עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. וכתב הרמב"ן בסוף פרשת בא שאין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם בין ביחיד בין ברבים, וכן הרמב"ם ז"ל באגרת תימן פי' הכתוב ואם תלכו עמי קרי דר"ל שיחשב שיש מקרה בלא השגחה, וכ"כ גם בספר המורה, וא"כ תימה מה שדרשו חכז"ל ביתורא דקרא דידוע תדע דקאי

בפרטיות על אלו הדברים של גלות וגאולה לידע שהם מהקב״ה כאילו ח״ו בשאר ענינים אינו כן.

אבל האמת הברור הוא דבשאר ענינים אף שהכל הוא בהשגחה מכל מקום אמר הכתוב למען יברכך ה׳ אלקיך בכל מעשה ידך אשר תעשה, שצריך שלא לישב בטל מלעשות, גם אמרו אין סומכין על הנס, וכתב הרמב״ן בסוף פרשת עקב בפסוק י״ג וז״ל: ודע כי הנסים לא יעשה לטובה או לרעה רק לצדיקים גמורים או לרשעים גמורים, אבל הבינונים כדרך מנהגו של עולם יעשה בהם טובה או רעה כדרכם וכעלילותם, עכ״ל. ומ״ש בפ׳ בא שהכל נסים, הכוונה שאף המלובש בטבע הוא נסים נסתרים, אבל צריך לעשות כמנהגו של עולם, משא״כ בעניני הגאולה צריך לידע שאך הקב״ה הוא העושה ואין לנו רשות לעשות מאומה אלא תשובה ומעשים טובים, ולכן טרח הכתוב לומר ע״ז ידוע תדע שאין זה כשאר ענינים...

(סי׳ מ״ה, דף נח - נט)

ומכל שכן בהך שכבר נתבאר שלקיחת גאולה ומלך וממשלה קודם הזמן הוי כפירה בהשגחה, ואף בבני אפרים שלא הי׳ אלא מחמת טעות שהי׳ להם חשבון שכבר הגיע הזמן, אף על פי כן כתב עליהם הפסוק כי לא האמינו באלקים. וכבר הבאתי לעיל דברי המהר״ש יפה שכתב הטעם דאף שחשבו שהגיע הזמן, מכל מקום כיון שיש כמה קראי שאך השי״ת הוא הגואל, הוי מה שעושים בעצמם בזה בזרוע בשר נגד האמונה. והבאתי דברי הרמב״ן סוף פרשת בא שכתב שאין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם וכו׳ ע״כ. ומה שאנו צריכים לעשות פעולות גשמיות בכל ענינינו הוא בשביל שכן גזר הבוי״ת שאמר הכ׳ למען יברכך ה׳ אלקיך בכל מעשה ידך אשר תעשה, והחובת הלבבות כתב טעמים לזה, אמנם בעניני הגאולה שבפירוש אסרה התורה הקדושה לעשות שום זיז כ״ש של דחיקת הקץ והוי העושה בזה לגמרי נגד האמונה ואין לו חלק בתורת משה*.

(סי׳ ע״ו בא״ד דף צ״ב)

וכתב הכלי יקר בפרשת בראשית במה שאמרו [והובא ברש״י] אר״י לא הי׳ צריך להתחיל את התורה וכו׳ אלא כדי שלא יאמרו האומות לסטים אתם. וקשה מה בכך

---

*במס׳ ב״ק (פ״ה ע״א) תניא דבי ר׳ ישמעאל אומר ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, והקשה בתוס׳ והא מרפא לחודי׳ שמעינן לי׳, וי״ל דה״א ה״מ מכה בידי אדם, אבל חולי הבא בידי שמים כשמרפא נראה כסותר גזירת המלך, קמ״ל דשרי עכ״ל. וכן כתב הרשב״א בחידושיו לב״ק. ובתשובות הרשב״א (סי׳ תי״ג) אחר שמבאר שם מאמר הכתוב תמים תהי׳ עם ה׳ אלקיך שהכוונה על אמונת ההשגחה והכל כפי הזכות והחובה, והתורה והמצות מצילים מן המקרים, ומ״מ מי שאירע לו מקרה מותר להתעסק ברפואות, ובלבד שיהא לבו לשמים וידע שאמיתת הרפואה ממנו ית׳, כתב בזה״ל, והוא אמרו ורפא ירפא ואמרו ז״ל מכאן שנתנה רשות לרופא לרפאות, ואמרם נתנה רשות לומר שאין זה הפך מה שהזהירה התורה בהשגחה עכ״ל.

והיוצא מכל האמור כי כל דבר הבא בגזירה לולא שהתירה התורה ונתנה רשות להשתדל, הי׳ כל השתדלות בזה כמנגד לאמונת ההשגחה.

אם יאמרו לסטים אתם, וכי בעבור זה ישנה סדר התורה. תשובה לזו, לפי שדבר זה גורם כפירה בעיקר כי יאמרו לית דין ולית דיין וכל דאלים גבר, והאריך בזה עד שכתב לבסוף שמה שאמר לא הי' צריך להתחיל, אין הפי' שלא יכתוב בתורה כלל הסיפור שמבראשית עד החודש וגו', שהרי יש בו צורך גדול בסיפור חידוש העולם ועוד כמה ענינים עיקריים שמה. אלא ר"ל שמאחר שעיקר התורה למצותי', הי' לו להתחיל התורה במצוה ראשונה והסיפור שמבראשית יאמר אח"כ, ע"כ מתרץ שאלו הי' כותב כן הי' נותן יד לפושעים לפקור על התורה במינות וכפירה, ע"כ הוצרך להקדים סיפור חידוש העולם להורות שלא ע"י לסטיות לקחו הארץ, יעיי"ש שהאריך טובא בזה.

והנה מה שנראה מדבריו דכל מיני גזל הוי מינות וכפירה, בזה יש לפקפק דידוע שהקב"ה מניח בעלי בחירה לעשות*, וכן הוא בכל העבירות שהמה נגד רצונו ית"ש ואעפי"כ הבחירה חפשית, אבל באותו המאמר שכתב זה על מה שאמרו לא הי' צריך להתחיל את התורה, דמיירי שמה מכיבוש הארץ וחירות מן המלכיות, בזה דבריו צודקים מאוד, כי כיבוש הארץ וחירות מן המלכיות הוא אך בידו של הקב"ה ונשבע על ככה.... (סי' מ"ד, דף נו - נח)

---

*ועיין לשון הראב"ד בענין בחירה וז"ל: **שהבורא הסיר זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו**, עכ"ל (השגות הראב"ד על רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ה). אבל בעניני גלות וגאולה שאך השי"ת הוא המשעבד והגואל, אפס בלתו גואלינו לימות המשיח, מלך ישראל וגואלו, ונאמר גואלינו ה' צבקות, הוי הלוקחים גאולה לפני הזמן מרידה במלכות שמים ומינות וכפירה בהנהגת השי"ת. משא"כ באיסור גזל וכדומה אם יעברו ע"ז יענשו למרק חטאתם ואדרבה הקב"ה מניח בעלי בחירה לעשות ומסרה הממשלה ביד האדם עצמו.

זאת ועוד אחרת, דמבואר להלן בדברי מרן זצ"ל סי' ע"ו ד"ה ומובן וד"ה ומבואר, דמעשי הכפירה אף דאין מחשבתו וכוונתו לכך ואדרבה הוא אנוס מחמת פחד הריגה וכמדומה, מ"מ כיון דהוי מעשה הכפירה יהרג ואל יעבור ע"ז.

לפי"ז נקיט לדוגמא איסור גזל, כדלעיל הן אמת דאם דכוונת הגזילה להשתכר יותר ממה שנגזר עליו הוי כפירה בהשגחה, אבל בדרך כלל **מעשה הגזילה**, הוי בבחי' אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות ולבו בל עמו, **והמעשה אינו כפירה** משום דהניח הקב"ה בעלי בחירות לעשות, אבל **לקיחת גאולה לפני הזמן** אף דאין מחשבתו להכפירה שבה, מ"מ **הוי מעשה כפירה**, ויהרג ואל יעבור ע"ז.

פרק שני
פגיעה בעיקרי אמונה ובאמונת ביאת המשיח

———◇◇◇———

חירות משעבוד מלכיות תלוי בביאת המשיח.

גמרא אמר רבי חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן, כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא ״עין לא ראתה אלקים זולתך״ (ישעיה ס״ד ג׳). ופליגא אדשמואל, דאמר שמואל אין בין עוה״ז לימות המשיח **אלא שעבוד מלכיות בלבד.** (סנהדרין צ״ט ע״א)

מבואר שעכ״פ חירות משעבוד מלכיות תלוי רק בביאת המשיח, דהחולקין בזה לא פליגי אלא במה שספרי שגם שאר שנויי הטבעים המבוארים בקרא יהיו תיכף אחר ביאת המשיח, אבל במה שאמר שמואל בשיעבוד מלכיות בזה לא פליגי כלל. וכן הוא לשון רש״י ז״ל בסנהדרין דף צ״א ע״ב ד״ה כאן לימות המשיח כשיכלה השיעבוד. והרי שהחליט דכלות השעבוד תלוי בביאת המשיח. (ויא״מ סי׳ מב דף נו ד״ה ובמדרש בא״ד)

—◆◆◆—

המלכות לא תחזור לישראל אלא לאחר ימות המשיח

רמב״ם ומפני זה נתאוו כל ישראל נביאיהם וחכמיהם לימות המשיח, כדי שינוחו ממלכיות שאינן מניחות להן לעסוק בתורה ובמצוות כהוגן, וימצאו להם מרגוע וירבו בחכמה, כדי שיזכו לחיי העולם הבא. לפי שבאותן הימים

תרבה הדעה והחכמה והאמת, שנאמר (ישעיה י"א ט') כי מלאה הארץ דעה את ה', ונאמר (ירמיה ל"א ל"ג) ולא ילמדו איש את אחיו ואיש את רעהו, ונאמר (יחזקאל ל"ו כ"ז) והסירותי את לב האבן מבשרכם.

מפני שאותו המלך שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהיה יתר משלמה, ונביא גדול הוא קרוב למשה רבינו, ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה', ויבואו כל הגוים לשומעו, שנאמר (ישעיה ב' ב') והיה באחרית הימים נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים. וסוף כל השכר כולו והטובה האחרונה שאין לה הפסק וגרעון, הוא חיי העולם הבא. **אבל ימות המשיח הוא העולם הזה, ועולם כמנהגו הולך, אלא שהמלכות תחזור לישראל, וכבר אמרו חכמים הראשונים** (ברכות ל"ד ע"ב) **אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד.** (הלכות תשובה פ"ט ה"ב)

—◆◆◆—

המלך המשיח יחזור המלכות ויבנה ביהמ"ק, והוא יקבץ נדחי ישראל

רמב"ם **המלך המשיח עתיד לעמוד** ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש **ומקבץ נדחי ישראל**, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם. מקריבים קרבנות, ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו, **לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו, שנאמר** (דברים ל' ג'-ה') **ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו' והביאך ה'. ואלו הדברים המפורשים בתורה, הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים.** אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל באחרונה, ושם הוא אומר (במדבר כ"ד י"ז) "אראנו ולא עתה" זה דוד, "אשורנו ולא קרוב" זה מלך המשיח, "דרך כוכב מיעקב" זה דוד, "וקם שבט מישראל" זה מלך המשיח, "ומחץ פאתי מואב" זה דוד, וכן הוא אומר (שמואל ב', ח' ב') ויך את מואב וימדדם בחבל, "וקרקר כל בני שת" זה המלך המשיח, שנאמר בו (זכריה ט' י') ומשלו מים עד ים, "והיה אדום ירשה" זה דוד, שנאמר (שמואל ב', ח' ו') ותהי אדום לדוד לעבדים וגו', "והיה ירשה שעיר אויביו" זה המלך המשיח, שנאמר (עובדיה א' כ"א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו וגו'. (הלכות מלכים פי"א ה"א)

—◆◆◆—

אין לנו עמידה מגלות אדום עד בא המשיח

רמב"ן ודע כי אנחנו הסומכים על דעת רבותינו ז"ל, **חושבים כי אנו היום בגלות אדום, ושאין לנו עמידה ממנה עד בא המשיח**, כאשר אמר אבינו הזקן והיה כאשר תריד וכן אנו דורשים אמלאה החרבה ומקרא מלא אצלינו, **ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה.** (ספר הגאולה דף רפ"ד)

—◆◆◆—

מה שנותנים שכמם לסבול עול הגלות, זה מורה על האמונה

מהר"ל בני אל חי, זרע אברהם, תולדות יצחק, צאצאי יעקב, אל יהא קטן בעיניכם התוחלת והתקוה הזאת שהיא לזכות ולצדקה עולמית, מורה על זרע אמת, לא ישקרו באמונתם, **העם אשר יושבים בחושך, נותנים שכמם לסבול עול הגלות, ולהתבזות מן האומות זה עידן עדנין, דבר זה בודאי מורה על אמונתם.** ובמדרש "אהבו את ה' כל חסידיו אמונים נוצר ה'" (תהלים לא, כד), אלו שהם אומרים אמן באמונה; אומרים 'מחיה מתים' ועדיין לא ראו אלא לפי שעה, מאמינים שאני מחיה מתים. אומרים 'גאל ישראל', ועד עכשיו לא נגאלו אלא לפי שעה, וחזרו ונשתעבדו, והם מאמינים שאני עתיד לגאול אותם, הוי אומר "אמונים נוצר ה'", עד כאן. בארו בזה כי האמונה הוא דבר גדול מאוד, שהוא מאמין בגאולה, ואף כי עדיין לא ראה. ודבר זה מורה כי הוא דבק בו יתברך לגמרי, שכל תקותו ותוחלתו בו יתברך. לכך כתיב "אמונים נוצר", שהשם יתברך נוצר ושומר אותו, כי ראוי הוא לשמירה, אשר הוא עם השם יתברך ולא נבדל מאתו יתברך, כמו שהוא האמונה: (נצח ישראל פרק כ"ט)

—◆◆◆—

הכת שאין אמונתם לה' חזקה אם יבוא זמן שיהיה בכוחם למרוד וללחום, בוודאי היו עושים כן

רבי הלל מקאלאמיינע והפיץ ה' אתכם בעמים ונשארתם מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה, ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון לא יאכלון ולא יריחון (דברים ד' כ"ז כ"ח), פירש רש"י משאתם עובדים לעובדיהם כאילו אתם עובדים להם. צריך הסבר המשך הפסוקים איך תליא זה בזה, משום ונשארתם מתי מספר ועבדתם שם, מכלל דאם לא היה מתי מספר לא היה

ועבדתם, וגם גוף דבר זה מה שפירש רש"י משום שאתם עובדים לעובדיהם הוי כעובדים להם קשה מאד מה טעם.

והיה נראה לענ"ד ליישב, דהנה בקהל הגולה בכללם הנפוצים והמפוזרים בין האומות בגלות החל הזה, יש שני כיתות. יש מהם שבכל עבודתם ושיעבודם ועול מסים וארנוניות אשר עליהם, בכל אלה בלבם ובקרבם המה בני חורין, ואין עובדים ואין נכנעים לשום אומה ולשון, רק לה' לבדו, ומשו"ה המה תמיד שמחים וטובי לב ומבלים בטוב ימיהם, ואין צריך לומר עבודתם אל ה' בעניני לימוד התורה וקיום מצותיו היא על דרך לבי ובשרי ירננו, ושש אנכי על אמרתיך, אשרינו מה טוב חלקינו, משום שאין להם דבר הגורם להעציבם ולמונעם מלשמוח. ויש מהם אשר המה באמת בגלות המר נכנעין עבדים לאדוניהם ופורעין מס וארנוניות שלא בטובתן, ודבר זה שבע"כ צריכים להיות נכנעין מביאם שחייהם אינם חיים, וכל ימי עני רעים, וגם עבודתם אל ה' היא רק בעצבות, ובשפתם כבדוני ולבם בל עמם, וביאור דבר זה כך היא, דהגם שישראל בכללם נקראים מאמינים בני מאמינים, עם כל זה ברוב הימים שעברו ובאריכות הזמן של ימי השיעבוד הזה נסתבב שירדו עשר מעלות אחורנית בענין האמונה, עד שיש כיתות וכיתות שונות זו מזו, יש שאמונתו חלושה מאד, ויש שרק חלושה ולא מאד, ויש שרק רפויה היא, ויש שגם חזקה היא אצלו, ויש שחזקה היא אצלו מאד, ויש שהיא בתמימות ובשלימות.

והנה אמרו חז"ל (בראשית רבה פמ"ד כ"א) **על פסוק "אם לא כי צורם מכרם וה' הסגירם"** (דברים ל"ב ל'), **שהקב"ה אמר לאברהם שיברור לבניו גלות ועול מלכיות כדי להצילם מגיהנם, וזה הוא וה' הסגירם, ואמרו חכז"ל** (כתובות קי"א ע"א) **על פסוק השבעתי אתכם** (שה"ש ב' ז'), **שהשביע את ישראל שלא יעלו בחומה ושלא ימרדו באומות עד שיבא הזמן וקול התור נשמע בארצינו לאמר לאסורים צאו ולאשר בחשך הגלו,** וגם אמרו חז"ל (ב"ב ט' ע"א) על פסוק ונוגשיך צדקה (ישעיה ס' י"ז), שכל המסים וארנוניות שנותנים ישראל לאוה"ע נחשב להם למצות צדקה לה'. **מעתה לישראל עם ה' המאמינים באמונה שלימה שתורה שבכתב ושבע"פ המצויה עתה בידינו הכל מה' היא ומאתו יצאו הדברים, גם אם יבא זמן שיתרבו ויגדלו ויעצמו ישראל בגולה בכמות שיהיו עם רב, ובאיכות שיהיה להם עושר עצום, וגם יהיו מלומדי מלחמה באופן אשר ידעו בבירור שאם ילחמו עם מלכיהם אשר המה תחת ידם, בלי ספק שיצליחו וינצחו אותה, עם כל זה מורא שמים עליהם ויראת ה' על פניהם לבלתי ירים איש את ידו ואת רגלו נגד אדוניהם, כי שלמה הזהיר שלישים לבלתי עשות זאת, ירא את ה' בני ומלך ועם שונים אל תתערב** (משלי כ"ד כ"א), **אני פי מלך שמור על דברת שבועת אלקים** (קהלת ח' ב'), **השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו** (שה"ש ב' ז'), **מעתה הם עובדים למלכיהם ונותנים להם מסים כימי קדם, הגם שיש כח בידם להשתחרר מהם,** מעתה היכול

אוכל לומר עליהם ועל כיוצא בהם שהמה עובדים לעובדיהם, הלא בידם טובם ובכוחם הצלחתם ומי הוא המעכב וגורם שאינם עושים כן אלא נשארים בעבדותם ובעניים, הלא הוא רק ה׳ לבדו שצוה אותם והזהירם ואיים עליהם בתורה הקדושה שלא לעשות כן, וכיון שכן, בשיעבודם ובגלותם הגם שלפי ראות העין המה משועבדים לעבוד עבודת מלכיהם, אבל באמת המה רק עובדים לה׳ לבדו, משום שלולא זאת כבר היו בני חורין.

אבל הכת השנייה שאין אמונתם לה׳ חזקה, להאמין שהשם הגלה אותם מארצם והסגירם ביד מלכי אוה״ע עבור חטאם, רק אומרים עולם כמנהגו נוהג, עולה ויורד, יורד ועולה, יש זמן שמזל של איזה אומה פורח ועולה ומצליח, ויש זמן ושעה שהיא נופלת וצריכה להשתעבד תחת אחרים, ולהם ולכיוצא בהם אם יבוא זמן שיהיה בכוחם למרוד וללחום, בוודאי היו עושים כן, ומינה שאין להם אמונה שהשם פעל כל זאת, [וא״כ] כל זמן שהמה עבדים ומשועבדים למלכי אומות המה באמת רק עבדים להם לבדם ולא לה׳, ומינה משאתם עובדים לעובדיהם כאילו אתם עובדים להם, משום שבעבודתם שהמה מוכנעים ומושפלים תחת אומה האחרת המה אומרים שאלהיהם של אומה זאת ידה רמה ח״ו.

וזה הוא אפשר כוונת המשך הפסוקים, משום ״ונשארתם בגוים מתי מספר״, וחוזר ומפרש לא שישראל רק מתי מספר חלילה, הלא אומה ישראלית היא באמת לעת עתה אומה היותר גדול שבכל שבעים אומות, אלא לענין זה יהיה מתי מספר ״אשר ינהג ה׳ אתכם שמה״, אותן אנשים שיהיה בלבן אמונה שלימה אמונה תמה שסיבות גלותם היא מהמסבב העליון, וזה הוא ״אשר ינהג ה׳ אתכם שמה״, אותן אנשים יהיו מתי מספר, כי בעוה״ר מרוב זמן של אריכות הגלות נחלש האמונה זאת ודומה להם שעולם כמנהגו נוהג, ומשו״ה ״ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם״, וכפירוש רש״י, אבל הכת הראשונה בכל מקומות מושבותיהם רק לו אנחנו עמו וצאן מרעיתו. (ספר משכיל אל דל חלק שלישי, כלל ג׳ פרט ב׳)

—◆◆◆—

רוצין להכחיש משיח אשר במהרה יבא

רבי אליעזר זוסמאן סופר

ואין אני מסכים כלל להתחבר עם רשעים **אשר רצו להביא הגאולה** ולהכחיש משיח אשר במהרה יבא ברנה ברצות ה׳.

(אב״ד פאקש, בעמח״ס עט סופר, מובא בתל תלפיות דף פג, תרנ״ח)

—◆◆◆—

רעיון הציונות שוללת כל תקות ויעודי ישראל המחכים לביאת הגואל האמיתי

בעל שדי חמד

בס״ד

ב״ה פעיה״ק חברון ת״ו ז״ך ניסן שנת אתה סת״ר לי מצר לפ״ק

למע״כ הגבירים הנכבדים חכמים ונבונים דורשי טוב לעמם ועומדים בפרץ, מו״ל ספר ״אור לישרים״ בעי״ת קאוונא יע״א.

יהי׳ שלום בחילם, וחפץ ה׳ בידם יצליח,

אחדשה״ט

נתכבדתי בקבלת ספרם הנ״ל ומכתבם הגלוי, אשר בו ידרשוני לטובה, להגיד חוות דעתי על ספרם ופעולתם.

הנה אם כי אין עתותי פנויות כי עבודת הקודש עלי בחבור ספרי ״שדי חמד״ בעזה״י עכ״ז נתתי אל לבי לעיין בספרם, וראיתי את האור כי טוב וכל הדברים האמורים בו אמת צדקו יחדיו, ואולם כשאני לעצמי בדרכי לבלי להתערב בדברי ריבות כלליות, ואי חפצי לפגוע בכבוד אנשים אשר לא אדעם ולא אכירם, אמנע מלדבר על מחוללי השיטה ציונית ועל מחזיקיה.

אך לעצם השיטה הזאת, הנני מנגד בכל דעתי, יען כי השיטה הכזבה הזאת היא אבן נגף וצור מכשול לבית ישראל בנשם ורוח, כי זאת רואים אנחנו בעליל את הרעה אשר הביאה בכנפיה, בנוגע לכניסת היהודים לארה״ק, ושלילת הזכויות כידוע. וברוח, הה! השיטה הזאת שוללת מכל המחזיקים בה כל תקות ויעודי ישראל המחכים לביאת הגואל האמיתי, גואל צדק, גואל רוחני מופשט מגשמיות, אשר יביא לנו גאולה נימית, לא טבעית.

ובכן אליכם שלומי אמוני ישראל אתחנן, למען קדושת שמו יתברך, ולמען שמירת קיום האומה הישראלית, אשר סבלה רעות רבות וצרות, כאלה בתקופות שונות כידוע, משכו ידיכם ולבכם מהשיטה המסוכנה הזאת וקחו לכם לקו את האמונה הטהורה המסורה לנו מאבותינו ונביאי ה׳, כי יבוא לציון גואל, יבא בשליחותו של הקב״ה, לא אשר נביא אותו בחזקת היד, שום השתדלות גשמי מצידנו דרוש לביאתו רק השתדלות רוחני כמאה״כ ״היום אם בקולו תשמעו״, עלינו להטיב מעמדינו בשמירת התורה וקיום המצוות בכל פרטיהם ודקדוקיהם, עלינו להיות נאמנים להמלכים ולהארצות אשר נשב בהם ובצלם נחסה עד אשר תבא העת המיועדת לגאולתנו ופדות נפשנו ואז יכירו וידעו כל עמי הארץ את ערכנו. וראו כי שם ה׳ נקרא עלינו, וירום קרן ישראל בכבוד.

ואתם הדבקים בה׳ לכו בכחכם זה להושיע את ישראל, הוסיפו אור בנר מצוה זאת,

להאיר החשיכה האיומה, למען ימשרו אחינו הישרים בלבותם מלכת אחרי ההבל, וה׳ יהי׳ עוזר לכם.

כעתירת ידידם מוקירם ומכבדם ודו״ש באה״ר

(אגרות שדי חמד, עמוד רטו)

—◆◆◆—

הנוטים לציונות אף מהגדולים אמונתם פגומה, אמונתם בה׳ הוא מפני שמחויבין להאמין ואינה מצד ההכרה

רבי יוסף לייב בלאך

והן בכל החזיון הזה אנו רואים גם בדורינו, כשנתעוררה התנועה הציונית והרימו בגאון את דגל גאולת הארץ והרעישו את העולם בפעולותיהם, נמצאו כמה אנשים חשובים, וביניהם גם מגדולי הדור, שנמשכו אחריהם. ורבים תמהו כי רוב מנין ובנין של גאוני ישראל לא מצאה התנועה הזאת חן בעיניהם כלל, אבל אנשי הדעת שהשקיפו אל תוך הדבר תמהו להפך על הנמשכים אחריהם שנתפתו לחסרי אמונה ונתנו יד לעבודתם, כי אם אמנם כולנו משתוקקים לארץ חמדתנו, וכל בן ישראל אשר לבו רד עם א-ל יכסוף אל ציון ונפשו תכלה אלי׳, אבל הצורה שנתלבשה בהתנועה הציונית אש זרה היא אשר לא צוה ה׳, ...**אולם המאמין בה׳ ההולך בדרכם ונמשך אחרי רגשם אין זה כי אם בעבור שישנם כמה אנשים מהפשוטים וגם מהגדולים שאמונתם בה׳ היא רק בדרך חיוב על פי דין, מוצאים הם עצמם מחוייבים להאמין בה׳, כי הלא אסור שלא להאמין, ובעבור זה מאמינים הם בכח ה׳ ושעוד יביא גאולה לעם ישראל, אבל כל זה באמונה פגומה, חסרה להם המדה הראוי׳ והשלמה באמונה זאת**, עוד נסוגים הם אחור בעמקי לבם פנימה מאמונת התגשמות הדבר הזה שהם מאמינים בו מפני העכובים הגדולים והמכשולים הקשים הנראים לעיניהם קצרי הראות, ולכן כשהם מוצאים איזה דרך להוציא הגאולה לפועל בדרך טבע ובאופן מעשי, אף אם בדרך רחוקה מאד, ירוצו אלי׳ ויחבקוה בשתי ידים, כי בה הם מוצאים שלמות אמונתם וזה משלים תשוקת נפשם המורגשת בקרבם לקרב אל לבם ולרגש טבעם את האמונה שהם חייבים בה, ובכל כחם מתאמצים הם בזה באמתלא שהם דואגים לטובת הכלל, ואינם מרגישים בעצמם את הכח הדוחף אותם לעבודתם.

(שיעורי דעת מאמר התגברות הדעת על הטבע דף מז-מח)

—◆◆◆—

התועים אחרי גאולה של שקר, הוא משורש הכפירה בביאת המשיח דוק ותשכח

דברי יואל ובזה נבא ליישב תמיהת החת"ס ז"ל על מה שמנה הרמב"ם בין העיקרים את האמונה בביאת המשיח. ונראה שטעם הרמב"ם הוא לפי שהאמונה בביאת המשיח הוא יסוד מוצק לקיום התורה והמצוות, ומי שאין לבו שלם בה עלול להתפתות בניקל אחרי גאולות של שקר ולסור מדרך התורה והמצוות. וכאשר נראה בעליל בזמנינו, **כי כל מה שתועים אחרי גאולות של שקר הכל הוא משורש הכפירה בביאת המשיח, דוק ותשכח. ובלי ספק שאם היו מקושרים באמת באמונה בביאת המשיח היו בורחים ומתרחקים מדרכים אלו כמטחוי קשת.** (דברי יואל פ' ויקרא עמוד נ"ט)

—◆◆◆—

האור שמח חשש שענין בנין ארץ ישראל בסופו ידחה אמונת המשיח

רבי מאיר שמחה מדווינסק **רבינו סיפר שראה מכתב תשובה - שעוד לא נדפס - מהגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל** (בעל האור שמח), **בו השיב לשאלה האם מותר** לשנות ממעות קופת רבי מאיר בעל הנס המיועד לתלמידי חכמים עניי ארץ ישראל, לשאר עניני יישוב ארץ ישראל (כגון קנין קרקע). והשיב רבי מאיר שמחה זצ"ל, דאע"פ שיישוב ארץ ישראל גם בזמן הזה מצוה, מכל מקום היא פחותה בחשיבות ממצות תלמוד תורה, ואין לשנות המעות דהוי כהורדה ממצוה חמורה למצוה קלה דאסור. ועוד כותב הגאון הנ"ל, שהוא חושש שענין בנין ארץ ישראל **בסופו ידחה אמונת המשיח.** (במחיצת רבינו דף קמו, מר' יעקב קאמינעצקי)

ועתה כבר נדפס מכתב זה מבעל האור שמח בספר מרא דארעא ישראל וז"ל: לכן לעורר רבים למצות ישיבת ארץ ישראל היא אצלי משנה שאינה צריכה... אמנם בכל זה אם כי מצות ישיבת א"י היא שקולה ככל המצוות - מצות ת"ת שקולה כנגד כולם, ויוצא אדם מא"י לחו"ל ללמוד תורה, ובפרט למוד התורה בא"י אשר אין תורה כתורת א"י, וחד מינן כי סליק לתמן עדיף כארבעה מינן... הלא מובן שגדלה מעלת העוסק בתורה בא"י והמחזיקים הלומדים בירושלים עיר קדשנו, מלבד שהמה חובבי ציון עוד יקראו אוהבי שערי ציון שערים המצוינים בהלכה... לנגוע בהספקת החכמים אשר שמים לילות כימים, ועל קופת הרמב"ן על כל פרוטה ופרוטה מתני רבנן מאה פרקי, הוא עון פלילי וגדול מנשוא. הנה כל אחת ובפני

עצמה היא פעולה קדושה לד׳ ואשה לא תצור רעותה, אם ישוב א״י קודש הוא לד׳, למוד התורה והספקת החכמים בארץ היא קדש קדשים...

והנה מידי דברי בזה התאפק לא אוכל מלגלות אשר היה טמון בלבבי, וגלוי למתי סודו, כי המביט בעין פקוחה בספר דברי הימים להיות ישראל בגולה, יראה פעמים לא ספורות עמדו בעמנו משתגעים ובעלי דמיון אשר חש עתידות למו, זה בזרוע ימינו וזה במופתים בדויים וכזבים, וזה בתשובה ותענית הוליכו את העם שולל ויאמינו כי הגאולה קרובה לבוא, **ובהיות דבריהם כמסים ניסם, וכל מעשיהם הרסו כקורי עכביש יצאו רבים מקהל עדת ד׳ מהדת והאומה, וכחשו בתקוה העתידה** והיה לפוקה ולמכשול לבית ישראל, עם כל האזהרות שהזהיר רבינו משה בספר שופטים, ואגרת תימן, לבלי להטות לב לרעיון כוזב **ולבלי לחשוב אודות פעולות ודרכים להגאולה המקווה**, לא הועיל לרכי הלבב ונדכאי רוח אשר בהריחם ממרחק דמיון להתנצוצות רעיון זר אודות התקוה הנועדה מפי ה׳, הלכו כבהמה בבקעה ויהיו למרמס **בשכחם דברי ד׳ על יד נביאו ופתאום יבוא אל היכלו וכו׳**.

הנה מה נורא היה המחזה בעת יצאו הנלהבים לאמר: זה הדרך המביאה להגאולה העתידה, ומהם חכמי וחסידי אשכנז בדמיונם אמרו כי אין לך קץ מגולה מזו כו׳, וסמכו במאמרים אשר מצאו לעזר, אז כל נבון דעת הביט על זה כאשר הביטו גדולי החכמים על התקופה הנוראה בשנת ת״כ אשר כמאה שנה עכרו רוח ישראל ולבב חכמיו, אשר היה אז הדמיון יציר שבושים אשר בספרי החכמים האלודיים כן היה בתמונה הזאת יצר ההשכלה הלאומית לאמר: **זאת הגאולה וזאת התמורה** ובשמות קראו לזה עזרא השני כו׳ **ועוד מעט היה סכנה נוראה להדת והאומה בכללה נשקפת כי אם חלילה לא תצליח אז יפלו מאה מעלות אחורנית מהדת והעיקרים המקובלים**, תודה להההשגחה העליונה כי נתנה בלבב רבני וחכמי הדור לעמוד מרחוק, וברוח כהה הביטו על מפלגות נלהבים, וקבלו חצים ובליסטראות שהשליכו עליהם הסופרים עד כי הדבר התלבש צורה אחרת למרכז מסחרי לעשירים ונכבדי ארץ, ומה הדבר הזה דבר מסחרי אשר פריו יוציא הלולים לבעליו וגם הוא קדש לד׳, **אם לא באתם ליישר דרך להגואל צדק כי אם יתמהמה חכה לו, ולא יבקש עזר מבן אדם ובנין העתיד ירד בנוי ומשוכלל בלא עמל בן תמותה, ולא תאמרו כי זאת הכנה להתקוה העתידה, כי הסכנה גדולה להדת והאומה**, ואף אם יעלה רעיון מוטעה בלבב איש, הלא מדת קונו יהי בו ליבא לפומא לא גליא.

(מרא דארעא ישראל ח״ב ע׳ כד-כו)

—◆◆◆—

לצאת מהגלות בזרוע הוא נגד תקותנו האמתית

מהרש"ב מליובאוויטש

וכ"ש בכחות ותחבולות גשמיים, דהיינו לצאת מהגלות בזרוע אין אנו רשאים, ולא בזה תהיה גאולתנו ופדות נפשנו, ובפרט שהוא נגד תקותנו האמתית כי כל צפיתנו ותקותנו הוא שיבא הקב"ה לנו משיח צדקינו בב"א ותהי' גאולתנו ע"י הקב"ה בעצמו, כ"ש במדרש רבה ע"פ כי עמך מקור חיים כי גם הגאולה שהיתה ע"י משה ואהרון לא היתה גאולה שלמה וחזרו כו', וכ"ש הגאולה שע"י חנני' מישאל ועזרי' כו' גם שעשו עפ"י נבואת ירמיהו ועפ"י נביאים האחרונים שהיו עמם. ובהגלות הזה עלינו לצפות רק לגאולתנו וישועתנו של הקב"ה בעצמו שלא ע"י בו"ד ותהי' גאולתנו שלמה. (אור לישרים דף 57)

—◆◆◆—

לגאול א"ע בכח עצמם הוא נגד תוקף אמונתם של ישראל

מהרש"ב מליובאוויטש

ובפרט לקבל צורה כזו לצאת מן הגלות בחזקה ולגאול א"ע בכח עצמם, זאת לא יוכל כל המחזיק בתומ"צ לפעול בעצמו בשום אופן, כי זה נגד תוקף אמונתם ותקוותם של ישראל, אשר המה מקוים ומצפים לישועה בביאת מ"צ בב"א. (קונטרס ומעין מבית ה')

—◆◆◆—

הקיבוץ גליות יהי' ע"י משיח והוא אמונה פשוטה בלב אחינו עפ"י התורה ונבואת הנביאים

מהרש"ב מליובאוויטש

והרמב"ם הל' מלכים פי"א [הלכה א'] כ' וז"ל המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה [כו'] ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל [כו'] עכ"ל. [ובהלכה ד'] כ' וז"ל ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כו' ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל כו', עכ"ל. **הרי דקיבוץ גליות יהי' ע"י משיח.** ובס' צדה לדרך מ"ה פ"ג כ' וז"ל, ואמר בעבור משיח ודרך כוכב מיעקב בעבור שהמשיח יקבץ נדחי ישראל מקצה הארץ עד קצה הארץ כו', עכ"ל, והוא מהרמב"ן על התו'. וכן מבואר בכמה ספרים ראשונים ואחרונים. **והוא אמונה פשוטה בלב אחינו עפ"י התורה ונבואת הנביאים, וע"ז אנו מצפים ומייחלים בכל יום ויום.** (אגרות קודש מהרש"ב, מכתב ק"ל)

—◆◆◆—

המחפש את מבוקשו ממקום אחר, מודיע על עצמו שאמונתו במלך אבדה, מאמינים אנו שרק הוא בעצמו יקיים את הבטחתו במהרה

רבי יוסף חיים זאנענפעלד

הסביר להם זאת רבינו במשל נאה: "גדול מלכי העולם נענה פעם לידידו הנאמן והבטיח לו מתנה חשובה בזמן מסויים אלא שבלא זמן קבוע, כיון שנשתהה הדבר, שוב חידש המלך את הבטחתו במשך כמה פעמים, כאשר ארך הזמן, קרא לו המלך והודיעו שוב שהוא עומד בהבטחתו בצירוף שבועה והתחייבות בכתב, והנה שנים חלפו, שוב עברה תקופה ארוכה, והמלך את הבטחתו עדיין לא קיים, האם יעלה על דעת מי לייעץ לאותו ידיד המלך שילך לחפש את מבוקשו ממקום אחר? הרי בודאי לא, **כי אז יודיע על עצמו שאמונתו במלך זה אבדה, וכאילו מכריז קבל עם שהבטחת המלך איננה הבטחה**, כתבו אינו כתב, ושבועותו אינה שבועה, ובהכרח יצפה בכליון עינים לאותו יום בו תעלה עתירתו לפני המלך ויפקדהו". ומספרים באי ביתו של רבינו שנוכחו באותו מעמד, שבהגיע רבינו לדברים אלה **התייצב מלא קומתו ואמר בהתרגשות**: "הקב"ה כתב בתורתו הקדושה 'אשר כרת את אברהם ושבועותו ליצחק ויעמידה ליעקב לחוק לאמר לך אתן את ארץ כנען', (תהלים קה) - **עדיין לא אבדנו את נאמנותנו להקב"ה ח"ו, ומאמינים אנו שרק הוא בעצמו יקיים את הבטחתו במהרה, ובשום אופן לא נקבל כל תחליף זול מאיזה מקום אחר**"... (מרא דארעא ישראל חלק א' עמוד קמד)

—◆◆◆—

החפץ חיים זירז לימוד סדר קדשים להלחם נגד תנועת הציונות שהוא מכחשת את האמונה בביאת המשיח

החפץ חיים

מה שזירז החפץ חיים זצ"ל את לימוד סדר קדשים בישיבות, היה לו טעם עמוק בזה, והיינו להלחם נגד תנועת הציונות שנתחדשה והתפשטה בימים ההם, **שמכיון שראה שהציונות מכחשת את האמונה בביאת המשיח והגאולה השלימה על ידי הקב"ה**, הדריך החפץ חיים לעיין ולהתעמק בלימוד סדר עבודת בית המקדש בכדי לחזק את האמונה במשיח וכו'.

(במחיצת רבינו דף לא הליכות והלכות מרבי יעקב קאמינעצקי ז"ל)

—◆◆◆—

מטרת הציונים להסיר אמונת ביאת משיח מלבות ישראל ח״ו, באמרם כי המה יבנו חורבות ירושלים

בעל הקדושת יו״ט

ב״ה. יום א׳ בשלח תרנ״ח לפ״ק, סיגוט.

כבוד ידידי הרב הגאון המפורסם סיני ועוקר הרים, חמדת הימים, וראש הבשמים, כש״ת מוה״ר ישעי׳ זילבערשטיין נ״י, אבד״ק קהל יראים בווייצען

אחדש״ה כן הגיעני מכתב בשם מעכ״ת מאת הרבני מו״ה דוד קאטצבורג נ״י ע״ד התנועה חדשה מקרוב באה אשר עוזבי התורה מתעוררים לעשות חבורות חבורות בשם חברת אהבת ציון וירושלים, לקנות שדות וכרמים בארצנו הקדושה ולהושיב בהם אחב״י לעבוד את האדמה לאכול מפריה ולשבוע מטובה, ויען ראיתי מכותלי המכתב כי עוד טרם התחבר הכותב בפועל עם הפושעים והכופרים האלה המתעסקים בדבר זה, כבר זרקו בו שמץ מינות, ופיו הכשילו במכתבו בדברים תצלנה אוזן משמוע, שאומר כי אינו דומה במצרים כשהיינו בקיבוץ אחד היינו ראוי וכדאי לנסים, משא״כ כשאנו מפוזר ומפורד זעיר שם זעיר שם, נחוצים אנחנו להשתדלות טבעית, אמרתי אל תען וגו׳, ידי אל תהי בו להשיבו כי לפי דבריו חלילה אבדה תקותנו ונשתקע בגלות ח״ו, אם לא נושיע לעצמינו בפעולת ידינו פעולה טבעית.

ולכן אך אל מעכ״ת אשים דברתי.

ידוע תדע כי ממר לא יצא מתוק, מהפושעים והכופרים האלה לא יוכל לצמוח טובה וישועה לישראל.

אין כוונתם להיטיב מעמד ומצב אחב״י, אלא להסיר אמונת ביאת משיח מלבבם ח״ו באמרם כי המה יבנו חורבות ירושלים וישיבו שופטינו כבראשונה וכדומה.

וגם לפה ערנו בא משולח מהם ונשא מדברותיו בתוך קיבוץ אנשים ובחלקלקות לשונו נסה ליסד חבורה, אבל אני ב״ה עמדתי בפרץ לבל יפק זממו וכאשר בא כן הלך.

וכבר נשאלתי בזה ממקומות אחרות והשבתי חלילה וחלילה לחבר אל כת הלזו אשר כל ראשי׳ המה אפיקורסים וכופרים.

לזה יאבה כהדר״ג להזהיר את הרבני המו״ל הנ״ל: השמר והזהר לצעוד צעד כזה, ואל ידבר דבר אף חצי דבר בהעלה תל תלפיות מזה, לבל נצטרך להרעיש עליו, וה׳ הטוב יבנה ביתינו וישיב שבותינו במהרה במהרה בימינו.

דברי המצפה להרמת התורה וקרן ישראל על ידי ישועת ה׳ במהרה בקרוב באהבה חנני׳ יום טוב ליפא טייטלבוים

(תל תלפיות תרנ״ח עמוד 84, משכנות הרועים ע״פ כת״י ח״א עמוד רי״ג)

הקמת מדינה היא נגד היעודים המשיחיים

רבני גרמניא

מאמציהם של אלה המתקראים ציונים להקים מדינה לאומית יהודית בא"י.... מנוגדים ליעודים המשיחיים של היהדות.

(הארגון הארצי של רבני גרמני', מובא בהמהפכה הציונית ח"א עמ' 256)

—◆◆◆—

הציונות מחלה ממארת היא בעצמותה, כפירה והכחשה לדתנו

רבי שמחה ישכר בער האלברשטאם מציענשנוב

אשר אוי לאזנים שכך שומעות ורואות והלב נקרע לשנים עשר קרעים בשמוע דבריהם ומודעותיהם אשר ידביקו על כותלי ביהכ"נ ובמהמד"ר להכחיש בפומבי את תקות גאולתנו בדברים בוטים כמדקרות חרב בזה"ל אם אין אני לי מי לי וכו' דברים שאסור לשומען ובדברים כאלו ימלאו את חלל דעלמא.

ואח"ז קמו אלה המכונים בשם המזרחים רק בשינוי השם לבד, ובאמת פנימיותם ושיטתם אחוזי יד המה עם הציונים, **כי רעת הציונים איננה מפני שאנשים חטאים הם המחזיקים בה, כי האמת הוא בהיפך, הציונות מחלה ממארת היא בעצמותה, כפירה והכחשה לדתנו.** (דברי שמחה מכתב ג)

—◆◆◆—

הבסיס של דת ישראל הוא האמונה והתקוה, ועתה בדור החדש הזה אשר ירצו ליקח להם בחוזק יד ולא רוצים עוד לקוות אל הכול יכול

רבי משה מקאסוב

... והבסים של דת ישראל הוא האמונה והתקוה, ועתה בדור החדש הזה אשר ירצו ליקח להם בחוזק יד, ולא רוצים עוד לקוות אל הכול יכול, והאמונה ג"כ רפויה בידם, ע"כ יפלו מעדת ישראל בזמן קצר. ועל כי גדול מספרם על כן מעי עליהם ככינור יהמו, וקרבי על משכיליהם, כי אבידה גדולה תאבד מישראל וחלק גדול מעל מספרם. שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו מבית ישראל, הלא בא חבקוק הנביא והעמידן על אחת, והוא אמונה ותקוה ... וגם הגלות דומה לבית אסורים, **ואיך יכול עבד מבית אסורים לאמור כי מבית האסורים יצאו למלוך, הלא המה מכחישין עד כי יבא שילה. ואם ירצו להקל עול**

הגלות מעל עם ישראל, הלא יוכלו לעשות מושבות תחת ממשלת ענגלאנד או אמעריקע תחת יד רבנים שוחטים מלמדים ועפ"י דרכי ישראל, ונהיה תחת יד ממשלה אדירה אשר לא נפחד לקול עלה נדף. וגם מה יעשו בשבת ויו"ט בנתיבת הברזל האם יעמוד? או ילך? ואם יעמוד איך יהיה קשר עם משלות אחרות, ואם ילך איך יחללו בני ישראל את יום השבת בפומבי. וישעיה הנביא קרא אותנו עניים מרודים, עד אשר ירחם עלינו ד' בעל הרחמים ויחזיר אותנו מארץ שביינו, כאשר עשה עם המלך כורש אשר השמיע קול בכל מלכותו מי בכל עמו ויעל, דזה היה עפ"י דרך הטבע, וד' יביאנו אל הבית. **ועל פי התורה צריכים אנחנו להיות עניים מרודים.** ואם באלה לא תוסרו לו והלכתם עמו בקרי, אף אני אלך עמכם בקרי והיכיתי אתכם גם אני שבע על חטאתיכם, ואף בעת שובם כתוב והתודו את עונם ואת עון אבותם במעלם אשר מעלו בי ואף אשר הלכו עמי בקרי, וצריכים לקבל תשובה גם על המכות אשר קבלו בעת אשר הלכו בקרי, כמו הנזיר שציער עצמו מן היין. ובדברים לא יוסר עבד, וכאשר נראה תוקף הגלות לא יוכל ר' עקיבא לאמור כי לא כעבדים אנחנו, **אך גם ענים מרודים צריכים אנו לקבל על עצמנו, כי אם לאו יהיה אשמה בראשינו על אשר נלך בקרי, ונתלה בפגעי הזמן.**

(בעמ"ם לקט עני, בקונטרס שלום אסירי התקווה [בבת"י])

—◆◆◆—

על ה' ועל משיחו

רבי יצחק יעקב רבינאוויטש מביאלא

וכמו כן הם רוצים להתקשר ולהתאחד יחד על ה' ועל משיחו, ובאמת היא צר ואויב שאין למעלה מהם, **שרוצים לבטל מישראל אמונתם הפשוטה אשר גאולתינו ופדות נפשינו היא למעלה מדרך הטבע ושכל אנושי.**

(דברי בינה דף כז ע"א)

—◆◆◆—

התנועה הציונית היא בניגוד היותר חזק לאמונת ישראל

רבי שאול בראך

ב"ה

מודעה רבה!

חוב קדוש עלינו להודיע בשער בת רבים ויודעים ומכירים אנחנו עד היכן הדברים מגיעים, **כי התנועה הציונית** עם כל אשר הסבה בתעמולתה, עומדת בניגוד היותר חזק **אל עקרי אמונת ישראל,** המסורה מאבות לבנים, **היא בעצמה הכחשת**

וסתירת כל המקובל בעם ישראל, לענין קדוש ונורא. וכן הורו וכן מורים כל הרבנים והגאונים החרדים על דברי ד׳ באמת, בעבר ובהווה, בארץ ובחוץ לארץ, באין פרט היוצא מן הכלל.

בשנים הראשונים של התנועה הציונית, בהיותה נושאת עוד על פניה רק מסוה אהבת ישראל וישוב הארץ, נלכדו ברשתה באיזהו מקומן רבנים אחדים אך כהיום אשר התנועה היא מראה את כל סימני אמונית, קולטירת ופאליטית של משיחות שקר, עומדים בקשרי מלחמה נגדה כל הרבנים החרדים, כמו שעשו מלחמה רבותינו הרמב״ם, רמב״ן והרשב״א זצ״ל וכו׳ עם משיחי שקר של תקופותיהם, כמו אשר קראו מלא הרועים בזמן שבתי צבי ימ״ש, וכאשר הניף חרבו על הפראניקיסטען בדור האחרון רבינו הבעל שם טוב זצ״ל.

ההתחברות עם הציונים היא אסור על פי חוקי התורה לפי המסורה הקדושה לנו, התנועה הציונית פיגול היא לא ירצה.

המודעה הזאת היא הוראה גמורה, ואיננו כגילוי דעת מעניני הפאליטיק היהודית, **כי אם ככל הוראת איסור והיתר.**

בר ישראל אשר יראת ד׳ נוגע בלבבו, בודאי יקבל אזהרתינו זאת ככל ההוראות אשר דינם מפורש בשו״ע, ויקיים כמו שכתוב לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. ולהשומעים יונעם ועליהם תבוא ברכת טוב.

ד׳ דחנוכה תרפ״ו לפ״ק, קאשוי יע״א

הק׳ שאול בראך מנייטרא אב״ד.

הק׳ חנוך העניק פאק, דומ״ץ. הק׳ שמואל בה״ג מהרי״ץ הלוי יונגרייז, דומ״ץ

(משכנות הרועים, ע׳ תקצ״ח)

—◆◆◆—

לא בחוזק יד ח״ו כרצונם של כת הציונים

רבי שמואל ענגעל

ב״ה.

הנה נדרשתי להשיב חו״ד אם על פי דין תוה״ק מותר לחבר את עצמו לכת הציונים, לזאת מחויב אנכי להגיד דעתי עפ״י דתה״ק, חלילה לשום בר ישראל ההולך בדרכי התורה והיראה להתחבר לכת הלז. והשי״ת ירחם עלינו ויחזיר שכינתו לציון ב״ב. **אך ורק בתפלות ובקשות ירחם עלינו, ולא בחוזק יד ח״ו כרצונם של כת הלז.**

באעה״ח ד׳ דחנוכה תרפ״ו לפ״ק, קאשוי יע״א

הק׳ שמואל ענגעל, אבדק״ק ראדאמישלע

(הקול קול יעקב, ירושלם תשמ״ב)

ענין הציונות מתנגד לאמונה

בעל בית אברהם מסלאנים

כב' היקר המשכיל אם ירצה ע"ד טוב אם ירצה מו"ה...
קבלתי מכתבך כו' ואמהר להשיבך את אשר יזמין ה'. והנה כתבת כי הנך מחזיק במדת אמת ומבקש אתה שאמונתך יהי' תקוע כיתד במקום נאמן - אם תעמיק ותתבונן תבין כי אמת ואמונה תרין רעין דלא מתפרשין, כי באין אמונה האמת שלו שקר, וע"ז כתיב ועד ארגיעה לשון שקר, כי במשך הימים א"א לו לעמוד. וא"ת האיך עומדים כל הדברים השקרים, הוא מפני כי באמת המה מאמינים אבל בדבר שאסור להאמין, התבונן בזה.
וטוב שפירשת ענין הציונות **כי ענין הציונות מתנגד לאמונה, הן בתושבע"פ והן בנביאים והן בתורה מן השמים והן בתורה שבכתב, - ומפני זה המעם עצמו שהוא נגד לאמונה הרחקנו אותו עד קצה האחרון.**
אין אנו מדברים באלו הציונים החפשים שפקרו מעליהם עומ"ש לגמרי כי אין אלו ציונים רק רשעים.
רק אנו רומזים אל המזרחים אשר בחיצונותם המה פורשים טלפים, ואפילו עוסקים בתו"ת אבל נקודת האמת והאמונה חסר להם, - ויש מגדוליהם שכבר מרגישים זאת אבל הגיאות והפניות מעגל המסכה הנעשה מזהב וכסף א"א להם לחזור בתשובה ר"ל.
בוא וראה אשר על שבנא וסיעתו אשר דרש ברבוואתא יותר מן חזקי' מלך יהודא אחז"ל קשר של רשעים אינו מן המנין ואיך נוכל להרים ראש כנגד מאמחז"ל הזה אשר מרפס אגרא, אדרבא זה כל עמלינו לזכות לנקודת אמת ואמונה, ופרי כל עבודתינו במסירת נפשינו ונפש בנינו ובנותינו אולי ישארו יהודים נאמנים לה' ולתורתו, להאמין פשוט בי"ג עקרי הדת.
ובודאי מראה היצה"ר כל החסרונות על האנשים המחזיקים באמונה ומוציא עלילות שוא ומדוחים, ובאמת דבר שצובעים יכול לעשות צבע וגוון הדור בכלילת יופי, אבל דבר שצומח מעיקרא קשה שיהי' כ"כ הגוון הדור מאד וראי' מאתרוגים אמיתיים ומורכבים, וכן בכל דבר, והאדם יראה לעינים, אבל החכם מבין היטב מה אמת ומה שקר, ולזה צריך הבנה טובה ונקודה אמיתית ועזר השי"ת, כי אנו נמצאים בעוה"ז שכולו שקרים, - ולזאת שים אזנך כאפרכסת לשמוע דברי חכמים, ולבך הט לתבונה, וככתוב אם כמטמונים תחפשינה אז תבין יראת ה'.
בודאי מה שהנך נבוך בענינים גורם עצבות כי אין שמחה כהתרת הספקות, בין תבין זאת וזכות אבות יעמוד לנו זכות האמונה שלימה וברורה שלהם שנלך

בעקבותיהם ונשתה בצמא את דבריהם וישמח לבנו ותגל נפשינו בישועתו ית״ש באמת באמור לציון מלך א׳ וכו׳.

כ״ד ידידך דו״ש וחפץ טובך אשרך כל הימים

(החומה תשכ״ט)

—◆◆◆—

העולים לפאלעסטינע פוגמים באמונת ביאת המשיח

מנחת אלעזר **והן מי לנו גדול מרבינו הגאון זקיני הפני יהושע** ז״ל (בכתובו׳ בסופו דף קי״א בד״ה שם אמר ר״א כל הדר בארץ ישראל) **וכו׳ שמי שדר שם מפני שבח** פירות ארץ ישראל וכיוצא לצורך נגיעתו ה״ז אינו מכפר עליו וכו׳ עיין שם שהעלה דלא עדיף מיוה״כ דגם כן אינו מכפר רק לשבים ומאמינים בכפרתו, מכ״ש מי שאינו חפץ בישיבת אה״ק מצותה וקדושתה רק לטובת גופו כנ״ל בודאי אינו מכפר עליו ישיבתה, ומזה מוסר גדול נגד **העולים עתה לפאלעסטינע אשר לא לבד שאינם מכוונים רק לצורך פרנסתם כפי דבריהם, ואינם מאמינים, אדרבה פוגמים באמונת ביאת המשיח (ובכל יום אחכ׳ לו שיב׳)**, וכנודע אשר ארס צפעוני טמון בלב כל א׳ מחבירי המסתדרים (כלומר מחריבים) **האלו** (כל שום חניכא דאית להו) **בודאי** עליהם נאמר ותבואו ותטמאו את ארצי וכמ״ש בפנ״י שם.

(תיקון עולם מבעל המנחת אלעזר, סי׳ צ״ד, דף ק״מ)

—◆◆◆—

הדיחו את ישראל מהגאולה שלמה ע״י משיח צדקנו

מהריי״צ מליובאוויטש **האנשים האלה, לא ידעו בשת, כעשרים וחמש שנה, תקעו והריעו בחצוצרות לבשר את ישראל בכל מדינות הגולה - ולכל ראש במדינות** עפרות זהב - על ידי בעלי כשרון כסם הנאום וההטפה, לאמר, מצרים נתנו יד ואשור ישענו, ואין דבר גאולת ישראל תלוי׳ אלא בממון הקל, ובכן הנה יביאו את התרומה לבנות את הארץ, ומכיון דאשור פשטה את הרגל ופנתה עורף, **הנה אשור חדשה המציאו במה להטעות את ישראל, להטותם באמונת הבל שוא ומדוחים ולהדיחם מהאמונה הטהורה בד׳ אשר ינאלנו בגאולה שלמה ע״י משיח צדקנו.**

איש לא יפונה אשר המחללי שבתות ומועדים, אוכלי טריפות ונבילות, עוברים על התורה והמצוה בשאט נפש המה הראוים לעמוד בראש תנועה קדושה המיועדה מאת אבינו שבשמים, לקבץ את נדחינו מארבע כנפות הארץ ולהוליכנו קוממיות

לארצנו הקדושה, ולא עוד אלא מהרהיבים המה לחלל בזרוע רשע את קדש הקדשים של יעוד ד' והבטחתו בחולי חולין של כוזב ושקר המדיניות - פוליטיק - **בונה ירושלים ד' ואת נדחי ישראל יכנס כתיב, אבל נדחי ישראל יכנסו לבנות את ירושלים - בלא ד' - אין כתיב.** ... (אגרות קודש ד' תתנג)

—◆◆◆—

משיח שקר של זמנינו, מוליך לכפירה בעיקר רח"ל

רבי אלחנן וואסערמאן

והמסתכל בעין חודרת יראה כי גם בזמננו, ישנו למשיח השקר הזה, אשר התלבש בכח הידיעה האומרת בפיה להוליך לארץ ישראל, ובאמת היא מוליכה לכפירה גמורה בעיקר. (קובץ הערות בסופו סי' ו' אות ח')

—◆◆◆—

דחו כל ההצעה על דבר הקמת מדינה יהודית, אף אם תהא בנוי' על יסודות הדת, מפני שזהו כעין כפירה באמונת ביאת המשיח

רבי אלחנן וואסערמאן.
ר' אהרן קאטלער.
רבי מרדכי ראטענבערג.

ביום א' בערב, ט"ז אלול [תרצ"ז], התאספו גדולי התורה לדון על שאלת מדינת היהודים, ולעשות החלטה להכנסי', אשר כל עיני ישראל צופיות אליה, האספה היתה סוערה, והשתתפו באספה האדמורי"ם מגור, טשארטקוב, באיאן, סדיגורי, וגדולי הרבנים, חברי מועצת גדולי התורה, האספה דנה שבע שעות, ומלחמה גדולה התנהלה באספה זו, ונסחו החלטות, ונלחמו על כל קוצו של יוד, **הרב ווסרמן, הרב קאטלער, הרב ראטענבערג מאנטוורפן, רבני טשעכין, ואונגארין, הי' בדעתם לדחות כל ההצעה על דבר הקמת מדינה יהודית. ואף משני עברי הירדן, ואף אם תהא בנוי' על יסודות הדת, מפני שזהו כעין כפירה באמונת ביאת המשיח.** ובפרט שמדינה יהודית קטנה זו תבנה על יסודות הכפירה ונמצא שם שמים מתחלל....

(הפרדס שנה י"א חוברת עמוד 285)

—◆◆◆—

והמטיפים הסירו ממני אמונה זו

רבי זעליג ראובן בענגיס

והמטיפים החפשים הסירו ממני אמונה זו מקרב לבי, והתפארו עלי להטעות את דעתי בדרך חדש אשר לא שערום אבותינו, **והמה רימוני' שהם יביאו גאולתינו בדרך המטבע... הכזה יקרא גאולה** או אפילו אתחלתא דגאולה לא מן השם הוא זה. (לפלגות ראובן חלק שביעי)

—◆◆◆—

יסוד המדינה הוא לנפץ האמונה בביאת המשיח והניסים שיתרחשו אז

הגרי"ז מבריסק

והוסיף ואמר מרן הגרי"ז כי בחומש בראשית (כ"ה ל"ד) כתיב ויבז עשו את הבכורה, ולכאורה קשה הרי במדרש איתא דחמש עבירות עשה עשו, וביניהם בא על נערה המאורסה, והרג את הנפש וכו', וא"כ למה העיד הכתוב רשעו רק על ביזוי הבכורה? אלא שבעבירות האדם עלול להיכשל, אבל למכור בכורה בנזיד עדשים, הדבר מראה שכל עבודת ה' אצלו לא שוה מאומה. וכן ענין הציונות והמדינה, הלא כלל ישראל חי כל הזמן סמוך ובטוח על הבטחת ה' ביד נביאי אמת וצדק, **ועל האמונה בביאת המשיח וניסים גלויים שיתרחשו אז, ויסוד המדינה הוא לנפץ כל אלו,** וכעין נזיד עדשים עבור הבכורה, ואין לך עבירה כמוהו. (הגאון רבי משה שטערנבוך שליט"א משמו, בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן ק"מ, והובא בעובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד עמ' רה)

—◆◆◆—

מי שתולה גאולת ישראל בלי משיח חסר לו באמונת משיח

הגרי"ז מבריסק

עם הקמת המדינה אמר מרן הגרי"ז זצ"ל מבריסק שמבואר ברמב"ם סוף הל' מלכים שמלך המשיח הוא יגאל את עם ישראל משעבוד מלכיות. ומי שתולה גאולת ישראל ממלכות הרשעה שלא ע"י משיח חסר לו באמונת משיח השלמה. (מפי תלמידי הגרי"ז - ילקוט דעת תורה מר' משה שיינפעלד)

וע"ע דף ??? מרבי יונתן שטייף מ"ש בזה.

—◆◆◆—

הרמב"ם כתב שבכלל האמונה בביאת המשיח, להאמין בכל ההבטחות שנאמרו בקראי בעניני הגאולה, ומבואר בכמה קראי שהגאולה הוא רק בידו של הקב"ה, א"כ הלוקחים גאולה מעצמם כפירה בתוה"ק ובאמונת ביאת המשיח

ויואל משה וכבר כתב הרמב"ם בפרק חלק, אחר שביאר הי"ג עיקרים, וז"ל: כאשר יאמין האדם אלה היסודות כלם ונתברר בה אמונתו בהם הוא נכנס בכלל ישראל ומצוה לאוהבו וכו׳, ואפילו עשה מה שיכול מן העבירות מחמת התאוה והתגברות הטבע וכו׳, וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות הרי יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורס וקוצץ בנטיעות וכו׳, ועליו נאמר הלא משנאיך ה׳ אשנא, עכ"ל ועיי"ש שהאריך עוד.

ובתוך אלה היסודות שכתב הוא האמונה בביאת המשיח, וכתב הטעם שם בפירוש המשניות ובספר היד הלכות מלכים, בשביל שהוא מבואר בקרא, והמסתפק בזה הוא כופר בתורה. וכתב שם שבכלל האמונה בביאת המשיח הוא גם האמונה בכל ההבטחות שנאמרו בקראי בעניני הגאולה כמובן. וכבר נתבאר שמבואר בכמה קראי שהגאולה הוא רק בידו של הקב"ה, ואנו מוזהרין על זה מקודם מתן תורה כדכתיב ידוע תדע, וא"א לבוא לידי קבלת התורה בלי אמונה זו כמבואר כ"ז לעיל באורך, לכן דעת המהר"ל שלוקחי הגאולה מעצמם קודם הזמן נגד שבועות של הקב"ה וחושבים שהמה בזרוע בשר יכולים לבטל גזירתו של הקב"ה הוא כפירה גמורה בתוה"ק ובאמונה כפי המבואר לעיל, וזהו גרע מכפירה בביאת המשיח, ע"כ דעת המהר"ל ז"ל בהחלט שהוא באיסור יהרג ואל יעבור כדין משומד, כמו כל הענינים שיש בהם מינות וכפירה בתוה"ק. (סי׳ ע"ו בא"ד דף צ"ב)

פרק שלישי
כפירה בהבטחת התורה

◇◇◇

האומר שהגאולה יכול לבוא בלא תשובה הוא כופר בתורה

רבי בנציון שטערנפעלד אב"ד בילסק

ומעתה ניחא השבועה שנשבע השי"ת להאבות הקדושים שיתן לזרעו את ארץ כנען וג"כ הכוונה שאף שעפ"י דרך הטבע אין באפשרי שינתן לנו את ארץ כנען וג"כ הכוונה שאף שעפ"י דרך הטבע אין באפשרי שינתן לנו את ארץ כנען בכ"ז ע"ז עומדת השבועה שנשבע הקב"ה להאבות הקדושים ולכן ע"ז נצרך שבועה שיעמוד הדבר על כל פנים.

ומעתה כיון שהגאולה שאנחנו מקוים ע"ז אין שום דרך הטבע ע"ז וגם השגת ארץ הק' ג"כ אין שום דרך הטבע ע"ז ורק אנחנו תלוים ברחמי השי"ת שיעשה עמנו נסים ויקיים הבטחתו שהבטיח להאבות הק', והנה מובן מאליו שנצרך לזה תשובה ומע"ט וכמבואר ברמב"ם פ"ז מה' תשובה הלכה ה' וז"ל כל הנביאים כולם ציוו על התשובה ואין ישראל נגאלים אלא בתשובה וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הם נגאלים שנאמר והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה ושבת עד ד' אלקיך כו' ושב ד' אלקיך.

והנה הרמב"ם כתב בפרק י"א מה' מלכים שכל מי שאינו מאמין בביאת הגואל לא לבד בשערי נביאים הוא כופר אלא כופר בתורת משה ובמשה רבינו עצמו שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ד' א' את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ד' אלקיך שמה כו', והנה **באותו מקום שמביא הרמב"ם שכל מי שאינו מאמין בביאת הגואל הוא כופר בתורה ובמשה רבינו הלא באותו מקום**

עצמו מבואר בהדיא שהגאולה נצרכת לבוא ע"י תשובה דהא מבואר והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה ושבת עד ד' אלקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך ושב ד' א' את שבותך ורחמך **כו' הלא באותו מקום עצמו הא מבואר דתנאי הגאולה נצרכת לבוא ע"י תשובה וא"כ האומר שהגאולה יכול לבוא בלא תשובה א"כ הא כופר בתורה ובמשה רבינו,** וזה מה שכתוב בתורתנו בפ' נצבים הנ"ל הוא זה שהביא הרמב"ם בפ"ז מה' תשובה שהבאתי לעיל.

והנה הגאון ר' ישעי' ברלין בהגהות להרמב"ם כתב וז"ל לולי דבריו של הכ"מ הו"א דדברי הרמב"ם לקוחים ממה דאמר רב בסנהדרין דצ"ז ע"ב כלו כל הקיצים ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ודעת הרמב"ם כוותי' דרב ולא כשמואל דפליג עלי' דרב ואע"ג דמסיק דשתיק ר"א מ"מ דעת הרמב"ם כדעת רב דמחליט הדבר, עוד י"ל עפ"י הנוסחא שראיתי בילקוט גדולה תשובה שמביאה גאולה לעולם שנאמר ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב מאי טעמא ובא לציון גואל משום ולשבי פשע ביעקב עכ"ל הגאון ר' ישעי'.

והנה המעיין בדברי הגמרא יראה שהרמב"ם פסק כדברי ר' יהושע כי הך ברייתא דמייתי תניא אידך ר"א אומר אם עושין תשובה נגאלים ואם לאו אינם נגאלים ר' יהושע אומר ואם לאו אינם נגאלים אלא הקב"ה מעמיד כו' ומחזירן למוטב, (בימים הקדמונים), וזה כוונת הרמב"ם בהלכות תשובה שכתב וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל בגלותן לעשות תשובה ומיד נגאלים שנאמר והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה וכו' ושבת עד ד' אלקיך ושב ד' אלקיך את שבותך כו' עכ"ל הרמב"ם, הרי בהדיא מביא הרמב"ם כר' יהושע היינו אם יבואו עליך הברכה והקללה אז ע"י זה ושבת עד ד' אלקיך. (שערי ציון, פתח השער, דף ז)

—◆◆◆—

הרמב"ם פסק שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה כהבטחת התורה, א"כ החושב ההיפוך שיש מציאות לגאולה בלא תשובה הוא כופר ביעודי התורה ר"ל

ויואל משה והודיע לנו הרמב"ם ז"ל דבר גדול אף שבאמת להודיע לדינא אין נפקא מינה לנו לידע מה יהי' אחר ביאת המשיח, כמ"ש הרמב"ם בהלכות מלכים שלא להתעסק בזה לידע איך יהיו הענינים אחר ביאת המשיח, וממה נפשך כיון שסובר שזה הבטחה מהתורה הק', בוודאי יהיה כן אף אם אנחנו לא נדע עכשיו מה יהי' אח"כ, אמנם דבר זה הוא הכרח גדול לידע עכשיו שלא יהי' מקום

לטעות בגאולה של שקר, כי נחזי אנן, דממנ״פ אם כל ישראל יעשו תשובה ויקיימו את התוה״ק בכל חוקותי׳ ומשפטי׳ בודאי יהי׳ תיכף הגאולה, כמ״ש כלו כל הקיצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה, וכמו שאמר משיח לריב״ל היום אם בקולו תשמעו, ואם עדיין לא עשו תשובה השריש לנו הרמב״ם ז״ל בהלכותיו שא״א שיהי׳ גאולה, וכתב שזה מבואר בקרא והבטחה מהתוה״ק שהתשובה מוקדמת לגאולה.

וא״כ מי שחושב ההיפך, שיש מציאות לגאולה בלי תשובה, הרי הוא חושב נגד המבואר בקרא והוא כופר בתורה ר״ל. והרמב״ם ז״ל כתב (פי״א מהל׳ מלכים) דלכן מי שאינו מאמין בביאת המשיח או שאינו מחכה לביאתו הוי כופר בתורה ובמשה רבינו יען שהתורה העידה ושב ה׳ אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו׳, והביאך ה׳ וגו׳, ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על ידי כל הנביאים, עכ״ל. וא״כ קדימת התשובה שהיא קודמת לכל אלו הדברים המפורשים שנאמרו על ידי כל הנביאים הוא ג״כ מבואר באותו הפסוק, והעידה התורה ע״ז כמו על ביאת המשיח.

ואין ספק שאין חילוק בין הכופר בהבטחה זו שאי אפשר לגאולה בלי תשובה להכופר בהבטחה של ביאת המשיח, ואדרבה הוא גרוע יותר, שכבר ביאר החת״ס (חיו״ד סי׳ שנ״ו) שמעיקר הסברא אי אפשר לומר שהגאולה הוא א׳ מעיקרי הדת, שאלו הי׳ ח״ו חטאינו גורמים שיגרש אותנו גירוש עולם, וכדס״ל לר״ע בעשרת השבטים שהם נידחים לעולם, האם מפני זה רשאים הם לפרוק עול מלכות שמים או לשנות קוצו של יוד אפילו מדברי רבנן, ואין זה עיקר ולא יסוד לבנות עליו, אך כיון שעיקר יסוד הכל להאמין בתורה, ושם נאמר גאולתינו האחרונה בפרשת נצבים והאזינו, א״כ מי שמפקפק על הגאולה הלז הרי הוא כופר בעיקר האמנת התורה, יעיי״ש שהאריך בדברים ברורים. ומכל שכן הכופר בהבטחה זו שבאותו הקרא שאי אפשר לגאולה בלי תשובה, שמלבד שכופר במה שמבואר בקרא, גם עצם הענין ליקח לעצמו גאולה ומלוכה טרם הגיע עת הקץ הוא ענין של כפירה ר״ל.

(סי׳ מ״ב דף נ״ו)

פרק רביעי
נגד גזירת הגלות

המורדים באומות רוצים לבטל גזירת השי"ת בכח

מהר"ל ואדרבה הזהירו אותנו חכמים לקבל עלינו מלכות וממשלת האומות, אחר שגזר הש"י שנהי' תחת רשותם ראוי עלינו לקבל ממשלתם ושלא לבטל הגזירה, בפרק בתרא דכתובות (קי"א ע"א) אמרינן, השבעתי אתכם בנות ירושלים (שה"ש ב' ז', ג' ה', ח' ד') שלש שבועות האלו למה, אמר ר' יוסי בר חנינא אחת שלא יעלו ישראל בחומה לארץ, ואחת שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות, ואחת שהשביע הקב"ה את האומות העולם שלא ישתעבדו בישראל יותר מדאי. בצבאות או באילות השדה (שה"ש שם), אמר ר"א אמר להם הקב"ה אם מקיימים אתם השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה, ע"כ. הרי גודל האזהרה שלא ימרדו במלכות אומות העולם, עד שיהי' ח"ו בשרם הפקר כצבאות וכאילות השדה.

ואין ספק כי טעם דבר זה, שאחר שהנה גזירת השם יתברך שיהיו ישראל תחת האומות, לא יבטלו גזירת השם יתברך בכח, שהי' זה נגד הגזירה, כי אם שיתפללו על מלכות של ישראל שתחזור, כמו שתקנו בברכת את צמח דוד ובברכת ולירושלים עירך וכו'. (באר הגולה, באר השביעי)

פרק חמישי
גורם לכפירה בעיקר

◇◇◇

הממהרים הקץ גורמים לכפור בה'

חתם סופר רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם וכו', ואף אתה אמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו, אילו היה שם לא היה נגאל ...

א"נ י"ל כך, דידוע מה שקיי"ל (תורת כהנים פ' בהר) דאסור לומר לעבד עברי עדור תחת הגפנים עד שאבוא, מפני שזהו עבודה שאין לה קצבה, אבל מותר לומר לו עדור שעה א' או אפילו כמה שעות, רק שיתן לו קצבה, שלא תהיה תוחלת ממושכה מחלת לב (משלי י"ג י"ב). ואולי נאמר זה בעבד עברי משום דכתיב (ויקרא כ"ה נ"ה) כי לי בני ישראל עבדי הם, ולכן אין מהראוי שנעבוד איש ברעהו מאומה בעבודה המיוחדת לעבוד בוראינו ית"ש, **כי זה כל פרי מעללינו, שאנו יושבים ומצפים ישועת ה' ואין אנו יודעים עד מתי קץ הפלאות** וגם שכר המיועד לעוה"ב איכותו ומהותו ותוארו, **ומ"מ אנחנו מאמינים ובוטחים בשמו הגדול.**

ואולי לזה אמרו חכז"ל (שוח"ט משלי י') בשעה שהחכם יושב ודורש והעם שומעים, הקב"ה מוחל עונותיהם של ישראל. ויל"ד מה טעם לזה שמוחל בשביל מצוה קלה כזה, ועוד ייתור לשון "והעם שומעים", וכי למי ידרוש הדורש אם לא ישמעו עם ה' אלה. אבל הענין, כי אמרו חז"ל (מכות כ"ד ע"א) בא חבקוק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה, כי המאמין בה' כיפר לו כל עונותיו, **וזאת כל פרי התרגל בעבודה, האמונה להיות יושב ומצפה.** ולזה נצטוו אהרן ובניו (ויקרא ח' ל"ה) להיות

יושבים פתח אוהל מועד לילה ויום שבעת ימים לשמור משמרת ה', יושבים ואינם יודעים על מה, להתרגל בעיקר האמונה כנ"ל, יושב ודומם בעולם הזה ע' שנים עד מלאת ימי מילואיהם.

והנה החכם המאריך בדרוש חריפות ופלפול, והעם עמא דארעא שומעין ואינם מבינים, רק שומעין קול הברה וממתינים ומצפים עד גמרו, ואז יתחיל לדרוש באגדה, בלי ספק כי מורגלים בעבודת ה', האמונה ובטחון, ההיפך מבני אפרים נושקי רומי קשת הפכו ביום קרב (תהלים ע"ח ט'), ודרשו חז"ל (פרקי דר"א פמ"ז, מובא ברש"י תהלים שם) שהיו ממהרים על הקץ, **מה כתיב אחריו, לא שמרו ברית אלקים ובתורתו מאנו ללכת, שעי"ז גרמו לכפור בה' מכל וכל**, ויצא מהם ירבעם דעליו קאי כל הפרשה כידוע. ולכן כשהחכם יושב ודורש, יושב לשון עכבה, והעם עמא דארעא שומעין, הקב"ה מוחל עונותיהם כנ"ל.

וע"ז הרמז הושמו סימנים לתינוקות בלילה הזה, **להרגילם בואת העבודה להיותם יושבים ומצפים על השולחן**, ואין אוכלים עד גמר כל הסדר של פסח, **להרגיל בעבודה הנ"ל**.

אכן הרשע הזה אין יכול לסבל סבל ההמתנה, לכן שואל לזה האריכות העבודה הזאת למה לכם כ"כ להאריך, וכבר הגיע זמן האכילה. לכן משיבים, "**בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים**", **בזכות ציפיתי לישועה ולא מהרתי הקץ** כבני אפרים, "אלו היה" הרשע זה "שם לא הי' נגאל", אלא הי' יוצא לנפשו כבני אפרים.

(דרשות חתם סופר ח"ב, דרושים לפסח דף רנ"ח)

—◆◆◆—

המשיכו הלבבות מתחלה להיות ככל הגוים בית ישראל, ואח"כ בעיקר הרעיון כפירה בעיקר רח"ל, אלא הכל תלוי בזרוע בשר

ויואל משה אמנם זאת ועוד יותר, כי הכתות האלה שהמשיכו ברעיון הטמא הזה להקים להם מדינה לפני הזמן בלי תורה, המשיכו את בני ישראל למינות ואפיקורסות נוראה אשר לא היתה כמוה מיום הוסדה הארץ, כי אף אוה"ע עובדי ע"ז מאמינים בהשי"ת שהוא הסיבה הראשונה, אבל אלה הרשעים כופרים בעיקר, **ובתחילה ממשיכים הלבבות במה שתאוה הוא לעינים, להיות ככל הגוים עם וממשלה כמו האומות, ושוב נמשכו אחריהם גם בעיקר הרעיון דלית דין ולית דיין ח"ו אלא הכל תלוי בזרוע בשר וכלי זיין**. ואין צריך להאריך בזה כי נודע בחוש המהפכה הנוראה שהסבו הכתות האלה, שנהפכו למינות ר"ל כמה מדינות

ונפרץ כח המינות במלואו בהרבה בתי בני ישראל הכשרים עד אין שיעור, וממש מספר גדול של מיליונים מישראל נפלו על ידם ברשת המינות ר״ל. ועל ידי שהצטרפו עמם גם כתות שאומרים שמטרת וכוונת התחברותם אליהם הוא בכדי לתקן ולהביא בתוך המינים גם דרך התורה, זה הי׳ הסרסרות להמשיך מבני ישראל הכשרים לספחם אל הרעיון הטמא הזה של הקמת המדינה בחשבם שיש שם גם מתקנים ופועלים בשביל התורה, ושוב אח״כ נופלים ברשת המינות לגמרי ע״י הגשר של הדתיים הספחים אל הציונים. ומינות כזאת בוודאי פוגם במחשבה. וכל החושב לנטות אחר הכתות הלאה נופל במחשבה לרעיון שיש בו מעיקרי ושרשי המינות ר״ל, אף שאינו מרגיש בתחילת מחשבתו, אבל היא סוף מעשה במחשבה תחלה.

כללו של דבר: מלבד עון החמור של העברה על השבועה, עוד טמאו את בית ישראל בטומאת המינות והכפירה ר״ל. (הקדמה דף ז׳)

וכעי״ז לעיל דף ??? מרבי אלחנן וואסערמאן.

פרק ששי
ציבור שנקבעו לעבור עבירה לכפירה יחשב

———◇◇◇———

רמב"ם וכן הוא הדין אצלי בכל עבירה שיראה ממנה סתירת התורה או המחלוקת כנגדה. ואפילו אכל אדם מישראל בשר בחלב או לבש שעטנז או הקיף פאת ראש לבזיון התורה, מפני דעת שיתבאר ממנו שאינו מאמין שזאת התורה אמת, הוא אצלי הנאמר עליו, את יי הוא מגדף, ויהרג מיתת כפירה, לא מיתת עונש - כאנשי עיר הנידחת, שיהרגו מיתת כופרים, לא מיתת עונש, ולזה ממונם בשריפה ואינו ליורשיהם כשאר הרוגי בין דין. **וכן אני אומר בעדה מישראל שזדו לעבור על אי זו מצוה שתהיה ועשו ביד רמה - יהרגו כולם; וראיה לדבר - ענין בני ראובן ובני גד שבא בהם, ויאמרו כל העדה לעלות עליהם לצבא; ואחר כן בואר להם בשעת ההתראה שהם כבר כפרו בהסכימם על העבירה ההיא וכפרו בתורה כולה - והוא אמרם להם, לשוב היום מאחרי יי, והשיבו הם גם כן, אם במרד וגו'. - והעלה בידך אלו העיקרים גם כן בענשים:** (ספר מורה נבוכים - חלק ג פרק מא)

מבואר מדבריו דאפי' עבירה קלה אם נעשית בעדה מישראל יש לה דין עבודה זרה וכפירה, ומכ"ש העברה על השבועות החמורות, וכל התורה כולה, עם קביעות גדול של ממשלה היא כפירה רח"ל.

פרק שביעי
כיבוש אר"י בלי ביעור ע"ז
דינו כעוע"ז

———◇◇◇———

אסור לכבוש א"י בימינו דהכובשה ואינו מאבד בתי ע"ז יש לו דין עובד ע"ז

ויואל משה והיוצא לנו מזה שהכובשים ארץ ישראל עם הע"ז שבתוכה ומחזיקים ממשלתם על כל בתי הע"ז ואינם מאבדים אותם, יש להם בזה דין עובדי ע"ז, ובעת שהיתה ההשגחה גלוי' ולא הי' עדיין הסתרת פנים היו המים שוטפים את כל שונאי ישראל אף עבור מחשבה כזאת. וא"כ אלה הרשעים שלא די שאינם מאבדים את הע"ז שתחת ממשלתם אלא אדרבה מתקנים אותם ונותנים להם כל עניני כבוד ובונים בתי ע"ז חדשים, וגם הועמד מטעם הממשלה משרד הדתות שנקרא בלשון רבים לכלול כל הדתות, שמשמרתם לתקן כל הדתות. וזה איזה שנים נתפרסם במכתבי העתים ששר הדתות שהי' אז התפאר בפני כותבי העתים שהוא עושה באמונה לתקן את כל הדתות אף דת ישראל בתוכם, ואלו הי' האמת כדבריו שעושים תיקונים גם בדת ישראל כמו בע"ז, הוי ע"ז בשיתוף, אבל אין האמת כדבריו, כי בדת ישראל עושים קלקולים גדולים ונוראים וממעטים אותה בעוה"ר, ואת הע"ז המה מרבים בישראל, והאומות לא נצטוו על ע"ז בשיתוף, אבל בישראל הוא עון חמור מאד ואין שום חילוק בין ע"ז ממש. ואין שום ספק כי אף בשביל עון זה בלבד יש לאותה הממשלה דין ממשלת ע"ז שהוא ביהרג ואל יעבור,

שהרי אף על אביזרא דע"ז ואביזרא דג"ע הדין כן כמבואר בשו"ע יו"ד סי' קנ"ז ובש"ך שם ס"ק י' שהוא מדברי הש"ס תעמוד לפניו ערומה ימות, תספר עמו מאוחרי הגדר ימות, שבודאי שדברים אלו אינם ג"ע ממש אלא על אביזרא דידהו הדין כן, עיי"ש, ומכש"כ בזה שיש לו דין ע"ז ממש כאשר נתבאר. אלא שאף מי שיתעקש לומר שאינו אלא אביזרא דע"ז גם כן הדין כן. (מאמר שלש שבועות סי' צ"ח דף ק"י)

פרק שמיני
ממשלה עם חוקי עכו"ם
היא כפירה בתוה"ק

———◇◇◇———

מה שמבעטים ועוזבים התוה"ק לחקוק להם חוקי עכו"ם הרי זה כפירה גמורה בתוה"ק, ההולך בערכאות אינו אלא כחירוף וגידוף אבל זה חירוף וגידוף ממש

ויואל משה הנה ידוע גודל האיסור לילך בערכאות עכו"ם, וכתב רש"י ז"ל בפרשת משפטים דהוא מייקר שם אלילים. ולשון הרמב"ם סוף הלכות סנהדרין והטור וש"ע סימן כ"ו דהוי כאלו חירף וגידף והרים יד בתורת משה, והוא שבשביל שמניח תורת ה' התמימה ובוחר בדיני עכו"ם הרי הוא בזה כמודה לדתם. ועי' בש"ך חו"מ סי' כ"ב ס"ק ט"ו שחמור יותר המקבל עליו סתם לדון בדיני עכו"ם ממי שמקבל עליו עכו"ם פלוני שסומך עליו ומהימן בעיניו, כי עיקר החומרא הוא בשביל שהיא דיני עכו"ם. וכ"ז מיירי אף ביחיד שהולך לדיני עכו"ם לטובתו להנאתו ואינו בשביל שנותן יותר חשיבות לדיני עכו"ם אלא בשביל תאות ממונו שחושב להשיג יותר בזה, ומכל מקום הוי כמו חירוף וגידוף, זולת כשיש אלם שאי אפשר לכופו באופן אחר לעשות כדת של תורה נותנין לו הבי"ד רשות לילך בערכאות, ואין זה חירוף וגידוף כי הוא עושה ברשות בי"ד כדי להקים עולה של תורה לשבר זרועות אלם.

ולפי זה המחוקקים חוקי עכו"ם לכוף את ישראל לחוקיהם בכל דבר הן בדיני ממונות ונפשות ועריות, אף שיש להם רבנים ודיינים המשרתים אותם, אבל במשפטיהם רוצים רק בחוקי עכו"ם ובכוונה עוזבים לגמרי את התוה"ק, זה גרוע הרבה יותר מהילוך בערכאות בשביל תאות ממונו, דאילו כשהולך בערכאות בשביל תאות הממון אינו אלא כחירוף וגידוף בכ"ף הדמיון, אבל זה הוא חירוף וגידוף ממש, והאומות העושין כן מקיימין בזה מצוה כי בני נח נצטוו על הדינים ולא קבלו את התוה"ק, ואדרבה עכו"ם העוסק בתורה חייב מיתה, אם כן נצטוו רק על ככה לעשות להם דינים כפי שכלם ומקיימין בזה המצוה, אבל ישראל שקבלו את התוה"ק ונבחרו בזה מכל העמים, ואם מבעטים בתוה"ק לחוקק להם חוקי עכו"ם הרי זה ודאי כפירה גמורה בתוה"ק, וברור שיש בזה הענין בלבד איסורא דיהרג ואל יעבור, מלבד האיסורים האחרים שיש בזה שדינם כך כמו שכתבתי למעלה. וכל חברי אותה הכנסת שנתייסדה בחוקים האלה המה שותפים באיסור הנורא הזה, והיעלה על הדעת שיהי' בזה איזה היתר להשתתף עמם. אבל עוד גרוע יותר מה שאומרים בפירוש שאין צורך ח"ו להתוה"ק כלל, ומפורש יוצא בדבריהם שעשו ממשלת ישראל באה"ק רק בחוקי מדינה ולא בחוקי תורה, ואף הדתיים שבכנסת כשמבקשים שם איזה ענין הנוגע לדתוה"ק אומרים רק שמבקשים חוק הדעמוקראצי', ואי אפשר לומר שם כלל שמבקשים בזכות דיני התורה, שבזה כולהו מודי שהיא מדינה בלי תורה אלא מדינה של מינות וכפירה ר"ל, והכל יודעין שכל התוה"ק מלאה מזה שאי אפשר לארץ ישראל בלא תורה, והכתוב צוח עמדתם בחרבכם וגו' והארץ תירשו, בתמי'. (מאמר שלש שבועות סי' ק"א דף קי"ג)

שער ה'
והיא לא תצלח

מלכות החטאה וסופה מראש דברתי ◆ מציאות ממשלת ישראל
בגלות אין לה קיום ◆ חובתינו הצלתינו ותקוותינו אחרי המציאות

פרק ראשון
מלכות החטאה וסופה מראש דברתי

———◇◇◇———

ספר במדבר **ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי ה' והוא לא תצלח:** (יד, מא)

אבן עזרא והיא לא תצלח - העליה אל ראש ההר לא תצלח או **העברת פי השם אין בה הצלחה.**

ספר עמוס **הנה עיני אדני ה' בממלכה החטאה והשמדתי אתה מעל פני האדמה אפס כי לא השמיד אשמיד את בית יעקב נאם ה'. כי הנה אנכי מצוה והנעותי בכל הגוים את בית ישראל כאשר ינוע בכברה ולא יפול צרור ארץ. בחרב ימותו כל חטאי עמי** האמרים לא תגיש ותקדים בעדינו הרעה. ביום ההוא אקים את סכת דויד הנפלת וגדרתי את פרציהן והרסתיו אקים ובניתיה כימי עולם:
(ט, ח-יא)

זוהר הקדוש פתח ואמר, (עמוס ט' י"א) ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת וגו', מאי ביום ההוא, ביום דקודשא בריך הוא יעביד דינא בעלמא, ויפקוד על חייבי עלמא כעובדיהון. **דהא לית קימה לכנסת ישראל מעפרא, בעוד דאינון חייבין דישראל יקומון בעלמא.** מה כתיב לעילא (שם פסוק י') בחרב ימותו כל חטאי עמי, האומרים לא תגיש ותקדים בעדנו הרעה, מה כתיב בתריה, ביום ההוא אקים את סכת דוד הנופלת וגו'.
האי קרא אית לאסתכלא ביה, את פרציהן, את פרצה מבעי ליה, והריסותיו, והריסותיה מבעי ליה. אלא וגדרתי את פרציהן, ממאן, מאינון חייבין, דכתיב בחרב ימותו כל חטאי עמי, דהא כדין יתעביד פרצן בישראל, ועל דא וגדרתי את פרציהן.
והריסותיו אקים, הריסותיו דמאן, הריסותיו דסוכת דוד (ממאן מדוד), בגין **דכד אתקף מלכו חייבא בעלמא, כדין האי מלכו קדישא אתרפי,** וסוכת דוד אסתיר בניינא דיליה. ועל דא והריסותיו אקים, דהא תנינן, כל זמנא דהאי אתקף, האי אתרפי, דא מליא, ודא חרבה. בגין כך עד ההוא יומא מלכו חייבא יתקף, בההוא יומא יתקף ויוקים לה קודשא בריך להאי מלכו קדישא ועל דא והריסותיו אקים, ובניתיה כימי עולם. (זוהר שמות דף ר"מ ע"א)

—◆◆◆—

המתגאים בהר קדשי אסיר מקרבך, וישאר עם עני ודל החוסים בשם ה׳

ספר צפניה ביום ההוא לא תבושי מכל עלילתיך אשר פשעת בי, כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך, ולא תוספי לגבהה עוד בהר קדשי. והשארתי בקרבך עם עני ודל וחסו בשם ה׳. שארית ישראל לא יעשו עולה, ולא ידברו כזב, ולא ימצא בפיהם לשון תרמית, כי המה ירעו ורבצו ואין מחריד: (ג, יא-יג)

אבן עזרא עליזי גאותך. **שהיו מתגאים בעבור היותם יושבים בהר קדשי:**

רש״י עם עני ודל. עם ענוותן ומקבל עולבן:

ספר תהלים שיר המעלות לשלמה אם ה׳ לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אם ה׳ לא ישמר עיר שוא שקד שומר: (קכז, א)

זוהר הקדוש אם ה׳ לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו מאי שוא עמלו בוניו בו אינון סמא״ל ונחש.
(רעיא מהימנא דף רסה ע״א)

ספר דניאל ובעתים ההם רבים יעמדו על מלך הנגב, ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו: (יא, יד)

מצודת דוד רבים יעמדו. מלבד מלך הצפון יעמדו עוד רבים על מלך הנגב ובני פריצי עמך. **ר״ל רשעי ישראל ינשאו. ירוממו א״ע להעמיד חזון אבל יוכשלו כי ימותו ויאבדו בעבור זה:**

—◆◆◆—

שני קצין עתידים להיות אחד מצד הטהור ואחד מצד הטמא

זוהר הקדוש אמר רבי יוסי קין קינא דמדורין בישין דאתו מסטרא דמסאבא לעלמא ולבתר אייתיאו קרבנא, דא אקריב מסטרא דיליה ודא אקריב מסטרא דיליה הדא הוא דכתיב ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה וגו׳, רבי שמעון אמר **ויהי מקץ ימים מאי מקץ ימים דא הוא קץ כל בשר, ומאן איהו דא מלאך המות,** וקין מההוא קץ ימים אייתי קרבנא דייקא דקאמר מקץ ימים ולא אמר מקץ ימין, ובג״כ כתוב בדניאל (דניאל י״ב) ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך, **א״ל לקץ הימים או לקץ הימין, א״ל לקץ הימין,** וקין מקץ הימים אייתי.
(זוהר פרשת בראשית נ״ד ע״א)

—◆◆◆—

הערב רב יהון רחיקין מן פורקנא ואל אדמת ישראל לא יבאו

זוהר הקדוש וערב רב כגוונא דאתמר בהון (שמות כ' ט"ו) וירא העם וינועו ויעמדו מרחוק, **הכי יהון רחיקין מן פורקנא,** ויחמון לתלמידי חכמים ולעמא קדישא בכל האי יקר ואינון רחיקין מינייהו. ואי בעו לאתחברא בהדייהו מה כתיב בהו (שמות י"ט י"ג) לא תגע בו יד כי סקול יסקל או ירה יירה. **בההוא זמנא יתקיים בהו בישראל** (דברים ל"ב י"ב) **ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר,** והא אוקמוה אין מקבלין גרים לימות המשיח. ורשעים בחושך ידמו (ש"א ב' ט') אינון ערב רב ובגין דא **אמר נביאה עלייהו** (יחזקאל י"ג ט', כ' ל"ח) **ואל אדמת ישראל לא יבואו.**

(ברעיא מהימנא נשא ח"ג קכ"ה ע"ב)

—◆◆◆—

השלטון דערב רב חלף הלך לו

זוהר הקדוש קם רבי שמעון ואמר סבא סבא, (שה"ש ז' י"ג) נשכימה לכרמים, הא אית כרמים דלאו אינון ישראל, כגון (שה"ש א' ו') דשמוני נוטרה את הכרמים כרמי שלי לא נטרתי, **ואינון ערבוביא דערב רב, דאינון מעורבין בהון בישראל בגלותא.**

ובגין דא כד ייתי קודשא בריך הוא לגבי שכינתא, איהו יימא לגבה, נשכימה לכרמים, נראה אם פרחה הגפן בהון, דאיתמר בה (ישעיה ה' ז') כי כרם ה' צבאות בית ישראל, הנצו הרמונים אלין ודאי אינון דמליין מצות כרמונים. שם אתן את דודי לך, אלין דאינון רחימין דילך, תמן יהיבנא לון לך.

כי הנה הסתיו עבר (שה"ש ב' י"א) שולטנו דשאר ממנן דאומין. **הנשם חלף הלך לו, שלטנותא דערב רב.** בההוא זמנא יימא לגבה (שה"ש ז' א') שובי שובי השולמית וכו', ומיד (דברי הימים א', ט"ז ל"א) ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים ה' מלך.

(תיקוני זהר תיקון ו' השני (כ"ז) קמ"ד ע"א)

—◆◆◆—

השטן נותן להם גאולה ולבסוף יורידם לגיהנם

רבינו גרשום מאוה"ג שטנא נצח. אל תתמה ע"ז שהשטן הוא נוצח שמתעה אותם **ונותן להם גאולה ולבסוף יורידם לגיהנם.**

(רבינו גרשום מאור הגולה, תמיד ל"ב ע"א)

—◆◆◆—

בקץ הנעלם בוודאי יטעו

הר״ן הנה בגלות מצרים נאמר כי גר יהי׳ זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ועכ״ז בני אפרים מנו וטעו ומהרו את הקץ כמו שאמרו ז״ל וכן קרה בגאולה אע״פ שנכתבה קצת בביאור דברי ירמיהו לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכו׳. ואם בנבואות אלו המפרשות בשנים קצובות **מנו וטעו מה יהיה בקץ הנאמר במלות כוון ההעלם עדן עדנין כו׳.**

(דרשת הר״ן הדרוש החמישי)

—◆◆◆—

ההולך נגד המוכרח מציאות או סדר העולם, הוא מוכרח שלא יהיה בנמצא

מהר״ל והן הן הדברים אשר אמרנו כי כל דברי תורה הם מוכרחים להיות ואין מציאותם במקרה, **כמו שסדר העולם בעצם ואינו במקרה שדבר זה הכל מודים שאין העולם מציאותו במקרה** (הערת המלקט וכ״ה בעניני גלות וגאולה כלשון קדשו (גבורות השם פרק נד): שהרי ידוע ומפורסם **בודאי כי הגלות והגאולה הוא עיקר מענין העולם וסדר שלו...**) כך הם כל דברי תורה. וכאשר היו חולקים על דבר שמציאותו הכרחי אי אפשר שיהיה אדם כזה נמצא **כי המוכרח במציאות הדבר שהוא כנגדו הוא מוכרח שלא יהיה נמצא** אחר שהפכו מוכרח. ולכך כאשר היו חולקים על התורה שכל דבריה מוכרחים במציאות, המתנגד לזה מוכרח שאין לו מציאות כלל, ולכך כתיב " (במדבר ט״ז) ויאבדו מתוך הקהל וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה שהיו מוכרחים להיות בלתי נמצאים כלל וירדו חיים שאולה שהוא האבדון. ואלו ירדו מתים לא נקרא זה שאין ראוי להם המציאות כלל, אחר שהיו מקבלים מיתה טבעית כדרך כל הארץ והיה להם חיים טבעיים, אבל משה אמר אם כמות כל אדם ימותון ויהיה להם המציאות אשר ראוי לנמצאים לא ה׳ שלחני לתת התורה כי התורה שהמציאות שלה מוכרח, אין ראוי להתקיים החולק על המוכרח ודבר זה ברור מאד:

(תפארת ישראל - פרק יח)

—◆◆◆—

קודם הגאולה ירצו ישראל להגביה עצמם ולמשול על האומות והאומות יתגברו עליהם מאוד

החוות דעת אמר רבה בר בר חנא זמנא חדא הוה אזלינן בספינתא וחזינן האי כוורא דיתבא ליה חלתא אגבא וקדחא אגמא עלוי׳ וסברינן יבשתא הוא

וסלקינן ואפינן ובשלינן וכד חם גביה אתהפיך ואי לאו דהוי מקרבא ספינתא הוי טבעינן (בבא בתרא עג:) ונראה לפרש שראה ברוה"ק שיהי' קודם ביאת משיח שיגביה הישראל שתחת ממשלתו על שאר אומות, והאומות מכונים על שם כוורא, וזה שאמר דיתבא חלתא, דחלתא הוא מלשון חולם, והיינו שהותש כוחו של אומה זו וקדח אגמא עליה, והאגמא הוא מלשון הכנעה ושפלות כמבואר בערוך, מלשון הלכוף כאגמון ראשו, כלומר שגדלו הכנעה על האומה, סברינן יבשתא כלומר שחשבו שכבר יבשו תקותם, וסלקינן ואפינן ובשלינן, **היינו שרצה הישראל להגביה עצמם עליהם ולמשול עליהן, וכד חם גביה אתהפיך, כלומר נהפכו ונתחזקו עליהם, ואי לאו דהוי מקרבא ספינתא הוי טבעינן, כלומר שדבר זה יהי' קרוב לגאולה מחמת כשנתהפך ונתגברו מאוד על ישראל ואילו לא היה קריבת הגאולה הוי טבעינן.** (אמת ליעקב על אגדות הש"ס)

—◆◆◆—

פריצי העם שדוחקין את השעה, הניחם ד' לנסות בם את בני ישראל לדעת הישנם אוהבים את ד' לסבול עול גלות

רבי יעקב עמדין

הנבלים המשוגעים כמו המומרים שבתי צבי, ברחיא, קרדוזו, חיון וסיעתם ימ"ש, חרשי משחית חברי ירבעם, אשר הסיתו את ישראל בכישופיהם הרבים והקדיחו תבשילם ברבים, הקדיחו אשכולות מרורות הבשילו חטאו והחטיאו כשלו הכשילו, עליהם **ועל כיוצא בהם נתנבא דניאל ומכני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו, מתוך שבקשו לדחוק את השעה**, סוף יצאו לתרבות רעה, גיהנם כלה והם אינם כלים על רוב עונותם רבה משטמה, המה היו במורדי אור תרבות אנשים חטאים רבי אשמה, להוסיף חרון אף ד' על ישראל ולהעלות חמה.

ואע"פ שכבר נעקרו מן העולם והיו דיראון לכל בשר היו לשמה, עדיין נשארו שרשים רעים, כאשר בזמנינו איזה פעמים חדשים מקרוב נראה במקום פלוני ופלוני שורש פורה ראש ולענה, **אשר הניח ד' לנסות בם את בני ישראל לדעת הישנם אוהבים את ד' בכל לבבם ובכל נפשם, לסבול עול גלות באהבת אביהם שבשמים**, ולא לפרוק מעליהם עול תורה ומצות, לבלתי לכת אחרי התהו להכביד עליהם עב טיט, לטבוע ביון מצולה לפקוד עליהם עונותיהם כחטאתיהם שבע כי כל סאון סואן ברעש ושמלה מגוללה בדמים רקמתים צבעי. (מגדל עוז, עליית הטבע)

—◆◆◆—

מבני פריצי עמך יעפילו לעלות בבח ויגרמו כמה רעות לישראל

מלבי"ם הנה עפלה לא ישרה נפשו בו וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב, ד). הנה עפלה לא ישרה נפשו בו - מי שנפשו אשר בו לא ישרה הנפש ההיא תתעפל ותתחזק לחשב קצין ולדחק את הקץ, **הודיע לו כי רבים יכשלו ויעפילו לעלות בכח ובתוקף להביא את הקץ, כמ"ש ופריצי בני עמך יתנשאו להעמיד חזון ונכשלו, שיעמדו כמה נביאים מזוייפים ויגרמו כמה רעות לישראל,** ושיעמדו רבים שיעפילו להעמיד חזון ולחשב קצין וכשלא יבא בזמן הנחשב להם יצאו מן הדת, אבל וצדיק באמונתו יחיה - הצדיק אשר ישרה נפשו בו, לא תעפל נפשו לחשב קצין ולהעמיד חזון, רק יחיה **באמונתו ויאמין כי יש יום לה' וידום לה' ויתחולל לו.** (פירושו על חבקוק)

פרק שני
מציאות ממשלת ישראל בגלות אין לה קיום

———◇◇◇———

הצלחת הרשעים סופו אבדון ואין בזה סתירה להבטחת הקרא

רבי צדוק הכהן מלובלין

..וכדרך שמובא בזוהר (ויקרא ט' ריש ע"א) כד בעא קודשא בריך הוא לאתפרעא מרשיעיא ולאובדא להו יהיב להו שלום, עיין שם. ואף על גב **דאין שלום אמר ה' לרשעים השלום שניתן להם כדי להאבידם הוא באמת אין שלום* מאחר שהכל הולך אחר התכלית והמכוון וכיון שהגאון הוא לפני שבר גם הוא מכלל השבר.** (רסיסי לילה אות נח)

—◆◆◆—

*הערת המלקט: חזינן מהכא דנותנין לרשעים שלום אף דהבטחת הקרא היא אין שלום אמר ה' לרשעים אבל כיון דהתכלית של השלום הוא אבדון, אין זה שלום, ואין כאן סתירה, ה"ה בנידון דידן באלו שלקחו "גאולה" לפני הזמן, נגד גזירתו יתברך, דהבטחת הקרא היא דאך הקב"ה הוא המשעבד והגואל, ואין ישרא' נגאלין אלא בתשובה, וכנס"י לא תוסיף קום מעצמה אלא ע"י דודה הקב"ה, מ"מ כיון דהגאולה השפילה הזאת עומדת ליבטל וכפי' רבינו גרשום נותנין להם גאולה ונופלין לגיהנם אין זה נחשב גאולה, והשי"ת יזכנו שתכלה אותה המלכות ע"י כח מלמעלה מאת השי"ת בלי שום צער ונזק ליהודי בביאת גוא"צ בב"א.

כלבוש יחליפו ועצת ה' היא תקום

מהרש"ב מליובאוויטש

העולה על רוחם להתאסף ולהקבץ בכח עצמן היה לא תהיה, **וכל התוקף והעוז שלהם וריבוי התחבולות וההתאמצות לא יועילו ולא יצליחו נגד רצון ה', וכלבוש יחליפו ריבוי רעיונות והצעות ועצת ה' היא תקום,** והוא לבדו יתברך יאספינו ויקבצינו יחד מארבע כנפות הארץ. (איגרות קודש ח"א, ס' קל)

—◆◆◆—

לא יועילו ולא יצליחו

רבי שלמה זלמן עהרנרייך

וזהו עיקר השני שאנחנו צריכין לידע שאין אנחנו יכולין להושיע לנו בעצמינו בכחנו בלתי עזרת השם ובלא התורה הקדושה, כאשר רוצים הצואנים הכופרים לכבוש ולרכוש להם ארץ ישראל בכח עצמם בחזקה וכיוצא בזה בלתי עזרת ה' ובלתי התורה, שהם רוצים להיות נאצינאלעט יודענטהום בלא התורה, ומרה תהי' **באחרונה להם, כי לא יועילו ולא יצליחו לעולם, ויגיע להם כאשר הגיע למעפילים ולשבט אפרים במצרים ל' שנה קודם יציאת מצרים,** וכמו שהזהיר משה רבינו ע"ה התייצבו כנ"ל, וכמו שאמר דוד המלך ע"ה לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. (דרשת לחם שלמה, דרשה ע"ו)

—◆◆◆—

סופם

הגרי"ז מבריסק

מרן הגרי"ז זצ"ל התבטא פעם על **בנין הארץ של הציונים**: יבש חציר נבל ציץ ודבר אלוקינו יקום לעולם.

(רבי מאיר הלוי סאלאוויטשיק שליט"א בשמו, עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד עמ' רו)

—◆◆◆—

החשש מהרע אשר יגיע לתומכי הציונים

הגרי"ז מבריסק

מרן הגרי"ז זצ"ל התבטא פעם ואמר, אלו שמרחיקים את עצמם מהתנועה הציונית, הן ממעשיהם, והן מכספיהם, ומכל אשר להם, אינם צריכים לחשוש ולפחד פן יגע בהם חלילה וחם **הרע אשר יגע בתומכי הציונות.**

(רבי משולם דוד הלוי סאלאוויטשיק שליט"א בשמו, עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד עמ' רג)

—◆◆◆—

ההצלחה של לוקחי גאולה הוא כהצלחת ע"ז, וכל העומדת ליבטל כבטל דמי

ויואל משה **ואם רואים לפעמים איזה הצלחה בהלוקחים גאולה שלא כדת אין זה אלא כמו הצלחת הע"ז** שאמרו על זה בגמ' ע"ז ד' נ"ה ע"א הבא לטמא פותחין לו, ונעשה להם אף נסים גדולים כמו שאמר הכתוב ובא אליך האות והמופת וגו' כי מנסה וגו' אתכם. ועי' בספר חסידים סי' תתרנ"ד שאדם רע מצליח יותר כשעושה רע מבעושה טובה כדי לטורדו מן העוה"ב. ועי' מדרש תלפיות ענף הצלחה שהאריך בזה והביא שאם העוברים על החרם מצליחים הוא כדי ליפרע מהם אף על ההצלחה, ובימי בן כוזיבא הי' להם הצלחה נפלאה כמבואר במדרשי חכז"ל ונמשכה הצלחתם ט"ו שנה כמבואר בסדר הדורות דמה שאמרו בגמרא שהי' ב' שנים ומחצה כוונו על בן כוזיבא האחרון ולבסוף אחר כ"א שנה הי' אסון נורא ר"ל והרג רב מה שלא הי' בכל החורבנות שהי' לפניהם, ובראי"ש מסכת ברכות פ' שלשה שאכלו סי' כ"ב והובא גם ב"י סימן קפ"ט בברכת הטוב דקאי על הרוגי ביתר, אמרינן בירושלמי כשנחרבה ביתר נגדעה קרן ישראל ואינה עתידה לחזור עד שיבוא בן דוד, ולכך סמכוה אצל בונה ירושלים, והנה אנשי ביתר היו צדיקים גמורים כאשר הבאתי למעלה, ונגדעה על ידם קרן ישראל, כי מעשה דחיקת הקץ לפני זמנו רע ומר יותר מכל העבירות ואפילו החמורה שבחמורות שבכל התורה כולה. ולכן הזהיר אותנו הכתוב לידע זה בידיעה ברורה שאם בזה לוקחים מעצמם שלא כדת הוי ודאי מינות וכפירה גמורה ר"ל... (סי' מ"ה דף נ"ח- נ"ט)

פרק שלישי
חובתינו הצלתינו ותקוותינו אחרי המציאות

———◇◇◇———

חובתינו:

כשאין מוחין נגד מלכות של כפירה אין לך בזיון התורה והאמונה יותר מזה

ויואל משה וא״כ כש״כ כשמלכות ישראל שהם לפי דעת האומות באי כוחם של כל ישראל מתנהגים נגד התורה והאמונה, ואין קול ואין עונה לנגד זה, אלא כל ישראל ששים ושמחים בפני האומות ממלכות של כפירה בכל התורה כולה, ורואין כל האומות שזה דעת כל ישראל כולם לחפוץ רק בארץ ומלוכה אף בלי תורה ואמונה כלל, אין לך בזיון התורה והאמונה יותר מזה, אשר כמוהו לא נהייתה שבעוה״ר החיה״ש בזה נורא מאד, **וא״כ הוא חיוב עצום להודיע אף להאומות שעדיין יש תורה בישראל ויש שומרי תורה ומצות בישראל שזועקים נגד הפרת הדת, בכל לב ונפש.** (מאמר שלש שבועות סימן ק״ב)

—◆◆◆—

צריכין להודיע במס"נ לאומות העולם כי הרשעים הללו אינם באי כוחם של יהודים

דברי יואל ולמותר להאריך כי המצב הנורא שכלל ישראל נתון בו ברוחניות הוא בסיבתם ומהם יצא שורש המינות, כי אף יהודי אמעריקא לא היה בהם מינות לצאת ולהזיק שכבר התבוללו, משא"כ אלו שהם ממש מקור של מינות שמשם מפיצין מינות וכפירה לכל העולם. וזהו דבר שא"א להכחישו בשום אופן, שזה הכרית את הכל ל"ע, כל אותם הרבבות ורבי רבבות שטרחו ויגעו להכניס בהם בעל כרחם מינות וכפירה גמורה בתכלית ל"ע כידוע לכל. ואת כל אלה סובלים ושותקים ומבליגים, ולא עוד אלא שמרימין ומנשאין אותם למעלה ראש בעוה"ר. איה המה המנהיגים שישמיעו קולם נגד ניאוץ שם שמים וכפירה גמורה כזאת, ולא עוד אלא שמעודדין אותם ונותנים להם כח וחיזוק, וזאת היא סכנה חמורה לכלל ישראל לומר על אלו שאינם שומרי תורה ומצוות כופרים בעיקר, שהם מנהיגי ישראל, **וכל האומות נתעים על ידי כן לחשוב כי הם מדברים בשם כלל ישראל, ונהפכין ע"י כן לשונאי ישראל. ובאמת אילו היה באפשרי אף במסירות נפש ממש להודיע לאומות העולם כי הרשעים הללו אינם באי כוחו של כלל ישראל, ויהודים שומרי תורה ומצוות אין להם שום שייכות עמהם, היה דבר זה מן המצוות הגדולות ביותר, והיה צריך לעשות כן במסנ"פ.** אבל בעוה"ר יראים מן הדור, ואם כבר נמצא אחד האומר זאת בפומבי, הרי המנהיגים החרדים לוחמים נגדו ומחפים עליהם בתירוצים שונים. (דברי יואל פרשת נשא, עמוד קכח)

הצלתינו:

אילו היו מוותרים על מדינתם ועל ממשלתם היו מסירים בלי ספק חרון אף ה' מישראל וגם בדרך הטבע לא היה שפיכות דמים

על הגאולה ועל התמורה ושמעתי אומרים שפירסמו שהמלחמה הזאת (של שנת תשכ"ז) היתה הכרחית וחיובית עפ"י התורה. אולם גלוי וידוע לכל רואי האמת שכל

ההתגברות ומקור הצרות לרבות סכנת המלחמה כל זאת באתנו אך ורק כתוצאה מקיומה של אותה מדינה הציונית, שאין בה חפץ ותועלת לא להבוי"ת ולא לכנס"י, ואדרבה היא שגרמה כל הצרות והחורבנות ועקירת הדת והתוה"ק ר"ל, והממשלה הציונית היא שהציתה חרון אפם של הערביים בהתגרות עמהם באופנים שונים, ולולא קשיות ערפם של מושלי' הרשעים מעיקרא לא הי' ולא נהי' כל סכנת המלחמה. **וגם עכשיו אילו היו מוותרים על מדינתם ועל ממשלתם היו מסירים בלי ספק חרון אף ה' מישראל, ולא בא עלינו כל הצרה הזאת מסכנת המלחמה והריגת נפשות ישראל, ובכל רגע ורגע שמחזיקים במדינתם ובממשלתם מנאצים את הבוי"ת בהעברה על השבועות ובהתגרות ומרידה באומות שאסרה התוה"ק והתרה עלינו בעונש חמור על עבירתן כאמרז"ל הריני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה.** וק"ו בממשלת זדון ומלכות מינות כזאת, אין לשער גודל הקצף והחרון אף ר"ל שמעלים על ישראל, וה' ירחם.

וגם עפ"י טבע אילו היו מוותרים על ממשלתם ומדינה הציונית אין ספק כי הי' ביכולתם של האומות המאוחדות לעשות איזה סדר למנוע מן המלחמה ומשפ"ד והריגת נפשות ישראל. ואיך יעלה על הדעת ומי הוא אשר יוכל לחשוב ככה שתורתינו הקדושה מסכמת לשפוך דמי ישראל בשביל רעיון הטמא של מדינתם. ואין בזה צד ספק שאין שום היתר עפ"י התורה להפקיר אפילו נפש אחת מישראל בשביל כל המדינה הציונית כולה, אלא שבעוה"ר רוב העולם טועים לדעתם הנפסדה וחפצים ורוצים במדינתם להיות ככל הגוים בית ישראל, ונתננו ד' בידי לא אוכל קום, ונתפסו רוב העולם למינות על ידיהם. אבל דעת תורתינו הקדושה לא תשתנה לעולם ואינה חפיצה ומסכמת לממשלתם. וכל מי שיש לו אפילו מחשבה שיש צורך במדינתם הרי זה מודה בע"ז בלי ספק, ונפשות ישראל הם כהפקר בעיניו, וכ"ז הוא היפך דעת תורתינו הקדושה שחסה על כל נפש ונפש מישראל. (סימן מ"ד)

תקוותינו:

כוונת התפלה הנכונה

מרן מסאטמאר

וגם עכשיו אנו צריכים עוד לרחמים שנזכה אל הישועה דמי יודע מה שממתין עוד עלינו בזמנים אלו וע"כ צריך כל אחד לידע שאין זה דבר פשוט מה שגזרו תענית על שבוע הבאה וליום תפלה צריך לידע שהוא ענין גדול וצריך כל אחד לבכות עצמו באמת לפני השי"ת שצריכים אנו רחמי שמים גדולים כל בני ישראל בכל מקומות מושבותם ובפרט יושבי הארץ הם הראשונים שצריכים רחמים גדולים.

ובעוה"ר נתקיים עכשיו מה דאיתא בגמרא (חגיגה ה' ע"א) ר' יוחנן כי מטי להאי קרא בכי והי' כי תמצאנה אותו רעות רבות וצרות מאי רעות וצרות אמר רב רעות שנעשות צרות זו לזו כגון זיבורא ועקרבא (ופירש"י חמימי לעקרבא וקרירי לזיבורא וחילופא סכנתא הילכך היכא דנשכיה זיבורא ועקרבא נעשות צרות זו לזו דלית ליה תקנתא לא בקרירי דקשה לעקרב ולא בחמימי דקשה לזיבורא) כ"כ **אנו היום בארצנו הקדושה באיזה דרך שננקוט הוא סכנה גדולה** שחלילה אם אוה"ע ינצחו הוא סכנה להכלל ישראל שהם שם וחלילה אם הכופרים ינצחו אז הסכנה יותר גדולה דמי יודע מה יבוא עוד אחריו דמי שמאמין בהשי"ת ובתורתו הקדושה יודע שכל פסיעה ופסיעה היא באיסור וכמו שאמר משה רבינו לישראל למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח ופירש האבן עזרא שכל העברת פי ה' לא תצלח - וחוץ מזה סכנת הנפש שנתרומם עי"ז כבוד המינים במה שבוחנים את אלקים והוא גדול יותר כמו שאמרו חכמז"ל גדול המחטיא את חבירו יותר מן ההורגו שהוא גרוע יותר **ואין לנו רק עצה אחת שנזכה מיד לביאת המשיח** והוא יבוא ויבטל אותם כעפרא דארעא דכיון שיהיה ע"י מלך המשיח וודאי שיהיה ברחמים וחסדים **נפלה נא ביד ה' וביד אדם אל אפולה** ועצה אחרת אין לנו לזיבורא ועקרבא שאין טוב שום דרך משני הדרכים שהם מצירות זו לזו, שדרך הזה הוא צרה גדולה וגם דרך האחרת כנ"ל ואין לנו עצה אחרת רק בין תנור לכירים לבכות להשי"ת שיזרח קצת אמונה בלבות בנ"י והבוכ"ע הוא כל יכול ובידו הישועה שהוא גדול העצה ורק העליליה ואנו לא נחשוב שום פלאן ועצה רק לבקש מהשי"ת. (חידושי תורה פרשת וישלח תשי"ז)

—◆◆◆—

צריכין לרחמי שמים שתכלה אותה המלכות אך ורק על ידי כח מלמעלה מאת השי"ת, לא על ידי האומות

דברי יואל השי"ת ירחם שיתעקר מלכות הזדון במהרה ע"י אליהו ומלך המשיח, ולא ע"י האומות ח"ו דאם ניתן רשות למשחית אינו מבחין, והשי"ת יעזור שתתקיים במהרה להעביר ממשלת זדון מן הארץ והי' ה' למלך על כל הארץ. (דברי יואל פרשת בא, עמוד ר"נ)

ויואל משה גם הבאתי דברי הש"ס סנהדרין צ"ח ע"א אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות הזלה מישראל, ופי' רש"י ז"ל שלא תהא להם שום שלטנות לישראל, אפילו שלטנות קלה ודלה. הרי מבואר שקודם ביאת המשיח תכלה אותה מלכות הזלה, שאי אפשר ביאתו באופן אחר, והיא המעכבת את הגאולה. וכעין זה מפורש יותר בדברי הרמב"ם באגרת תימן, אלא שצריכין לרחמי שמים שתכלה אותה המלכות אך ורק על ידי כח מלמעלה מאת השי"ת, לא על ידי האומות, כי אם ח"ו יהי' ע"י האומות היא סכנה גדולה לישראל כמובן, והשי"ת ירחם עלינו ועל כל עמו ישראל. (הקדמה עמוד ח')

שער ו'
מי יעלה בהר ה'

עלייה לארץ ישראל בזמן הגלות ◆ עלייה לארץ ישראל לדעת הרמב"ן ◆ עלייה לארץ ישראל אחרי הקאלאניעס ◆ עלייה לארץ ישראל אחרי קום המדינה

פרק ראשון
עלייה לארץ ישראל בזמן הגלות

———◇◇◇———

רבי זירא לא עלה לארץ ישראל עד דחזא בחלמא שסרו עונותיו

גמרא הרואה שעורים בחלום **סרו עונותיו** שנאמר וסר עונך וחטאתך תכופר אמר רבי זירא אנא **לא** סלקי מבבל **לארץ ישראל עד דחזאי שערי בחלמא.** (ברכות נ"ז ע"א)

—◆◆◆—

לא יעלה לא"י אא"כ יהיה פרוש מחטא ולא יצטרך ליבטל מן התורה

מהר"ם מרוטנבורג וששאלת להודיעך עיקר המצוה ההולך לארץ ישראל אינו אלא כמו שמפורש במס' כתובות, ואם מוחלין לו על כל עונותיו, הכי מפורש בסוף מס' כתובות, ובלבד שיהיה פרוש מכאן ואילך ויזהר מכל מיני עון ויקיים כל המצות הנוהגות בארץ, **שאם יחטא יענש יותר מאם יחטא חוצה לארץ, כי ה' דורש אותה תמיד ועיני ה' בה והשגחתו תמיד, ואינו דומה מורד במלכות בפלטין**

למורד חוץ לפלטין, והיא אוכלת יושביה, וכתיב ולא תקיא וכו', לפי שהיא תקיא עוברי עבירה והיינו דכתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה, ואפי' אוה"ע שבה אין מצליחים מחמת שהם עוברי עבירה, וע"כ עכשיו שממה היא ואין בה עיר המוקפת חומה ומיושבת כמו בשאר עירות. ואותן ההולכים לשם ורוצים לנהוג קלות ראש בפחזותם ולהתקוטט שמה קורא אני עליהן ותבואו ותטמאו את ארצי, מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, אבל מי שהלך להתנהג בקדושה ובטהרה אין קץ לשכרו, ובלבד שיוכלו להתפרנס דכל דסליק אדעת' למדר וכו' כדאיתא פ' האיש מקדש.

וששאלת למה לא הלכו גדולי ישראל לשם כל האמור לשם, אשיבך דלא הוה מותר להו והיו צריכין להתבטל מלמודם ולשוט אחר מזונותם, ואמרינן פ' מי שהוציאוהו דמותר לצאת מארץ ישראל לח"ל אחר רבו ללמוד תורה כ"ש שאין לילך מרבו מח"ל לארץ ישראל וכ"ש להתבטל מלמודם ולשוט אחר מזונותם.

וששאלת לפרש לך הדר בח"ל כמי שאין לו אלוה, אשיבך, היינו משום דעיקר שכינה בארץ, וכבודו בארץ ישראל כסא מול כסא, וכתוב והתפללו דרך ארצם, תלפיות תל שכל פיות פונות לשם. (תשובת מהר"ם מרוטנבורג, הובא בכלבו דין קכ"ז)

—◆◆◆—

אנחנו ואבותינו לא השתדלנו בחזקת היד לגור בארץ הקדושה, העיקר הוא קיום תורה והמצוות

רבי יעקב בן חביב ... לחזק ידים רפות אל עם השם, אלה אשר ארצות גוים היו מולדתנו ואבותינו ואבות אבותינו שם נקברו **וגם הם גם אנחנו לא השתדלנו בחזקת היד לגור בארץ הקדושה, ותהי נחמתנו שקיום תורה ומצוות בכל ארצות מגורינו כפי כוחנו היא שעמדה לאבותינו ולנו,** בהיות עיקר תלמודינו בעיון ובמעשה בכל המצוות שהם חובת הגוף ובאמונת חובת הלבבות במצות עשה ובמצות לא תעשה, ועל הכל בצפיתנו צפינו לישועת נפשנו באמצעות משיח צדקנו כפי מאמרם ז"ל צפית לישועה, אבינו אב הרחמן ימהר יחישה נבואת נביאיו אשר עין בעין נראה בשוב ה' ציון. (בעל העין יעקב בפירוש הכותב על הירושלמי ברכות פרק א)

—◆◆◆—

מ"ש מי שדר בחו"ל נעשה כמי שאין לו אלוק, לא מיירי במי שמצפה לגאולה, וחלילה שיהי' כעובד ע"ז

ספר החיים אמרו **שכל מי שדר בחו"ל נעשה כמי שאין לו אלו' וכאלו עע"ז**, לא אמרו זה רק כל העושה קביעות דירתו בחו"ל ומתערב עמהם, וזהו הלשון הדר בחו"ל, לפי שכל מחשבתו הוא ששם יהי' ביתו עד עולם ושם תהי' קבורתו כי אוה ישיבת חוץ לארץ למושב לו, שזה הוא וודאי כמו כפירה באלקי הארץ, **אבל המצפה תמיד לישועת הגאולה ועינו ולבו שם כל הימים, חלילה שיהי' כעובדי ע"ז, אדרבה מעלה עליו הכתוב כאלו דר ועמד בתוכה**, כענין שאמרו מחזירין פנינו למזרח ארץ ישראל בשעת התפלה ומכוונים לבינו נגד ירושלים שנחשב כאלו אנו עומדים שם.

ומפני טעם זה לא הוזכר ירושלים בפירוש בכל התורה, רק אמר סתם אל המקום אשר יבחר ה', לפי שכל מקום מוקטר ומוגש לשמי והכל בכלל המקום אשר יבחר ה'. וכן מה שאמרו שמתי חו"ל אינם חיים רק בצער גלגול מחילות, לא אמרו זה רק על אותם שאינם מחבבים את הארץ, אבל המחבבים את הארץ בחייהם ומצפים על הגאולה שיבוא בב"י גם במותם לא נפרדו מאותה הקדושה שיהי' מצוייר וחקוקה על לוח לבם בחייהם, והקב"ה הניח לנו למשכון את אדונינו משה אדון כל הנביאים שגם הוא קבור בחו"ל, אלא שחיבב את הארץ מאוד, ומי שיעלה את עצמותיו יעלה ג"כ עמו עצמות כל קווי ה' המצפים לישועתו עכ"ל.

(ספר החיים לאחי המהר"ל מאמר גאולה וישועה פרק א')

—◆◆◆—

בארץ ישראל יתפשטו כל מיני הטומאה והתאוה שבעולם

ספר החיים ולכך אמרו רבותינו ז"ל אוירא דאר"י מחכים, וכן יתפשטו שם כל מיני הטומאה והתאוה שבעולם, ולכך יהיה העם היושב עליהם גם כן יותר מקולקל משאר האומות, שנאמר כמעשה ארץ כנען וכו', וישראל נמי אחר שקלקלו מעשיהם לא היה נאה להם רק שתקיא אותם הארץ מטעם שפירשתי. (שם פרק ד')

מהר"ם שיף מוטב לאדם לעבוד ע"ז ואל יצטרך לבריות, ר"ל ע"ד שאמרו חז"ל כל הדר בחו"ל כאילו עע"ג, והבן, דהיינו **שמוטב לדור בחו"ל שנראה כאלו עע"ג ואל יצטרך לבריות כדי לדור בא"י**. (קונטרס ישוב ארץ ישראל פתח דבר דף ט')

—◆◆◆—

רצועה מארץ העמים נמשכת על א"י ועליה בנו כל בתי הע"ז

צמח ה' לצבי

אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים כו' (דברים י"ב ב'). ע"ד שכתב בספר ש"ך על התורה בשם רבינו בחיי וז"ל, ובזה תבין איך מקום השכינה וכו' שהיה כהן גדול נכנס פעם אחת בשנה אחר כמה טבילות וקידושין ואחר כמה תפילות שהיו ישראל מתפללין עליו, איך עתה היא בית תורפה של ישמעאלים בית ע"ז שלהם, **אלא שנתקפלה ירושלים וגברה עליה קליפה של שאר ארצות**, ואפשר **שבקיפול ארצות באה שם רצועה מארם** עד שבנו שם בית הע"ז, **והם חושבים שבנו בירושלים והם מכוזבים** וכן הוא אומר הרחיבי מקום אהל כו', עיין שם בש"ך דף ג', וידוע מה שדרשו רז"ל הנותן מטר על פני הארץ זה ארץ ישראל, ושולח מים על פני חוצות זו שאר ארצות, היוצא מזה ארץ נקרא אר"י וחוצות נקרא חו"ל, וזה פירוש הפסוק שכבו לארץ חוצות, ר"ל שהחוצות שוכבים על א"י, וזהו בודאי אחר שיתרחב ירושלים וכו', **בודאי הרצועה מארם והחוצות השוכבים על א"י יאבדו ממקומם**, כי אין זה מקומם, רק שהגוים העובדים שם ע"ז **המשיכו לשם רצועה מארץ העמים הטמא** וארץ ישראל מתקפלת תחתיו, ולכן ארז"ל אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, כי ההרים שהם באמת א"י אין מקבלים על עצמם שום ע"ז, כי הם קדושים, ואין ההרים אלו אלהיהם, **שבודאי נתקפלו בעת נטעו שם אשירה וע"ז**, רק ע"ז על ארץ חוצות שהמשיכו לשם, וזהו אבד תאבדון, ר"ל מה שכבר נאבד דהיינו הרצועה בישא הנ"ל שנאבדת מארצם הטמא ובאתה לכאן, תאבדון אותה לגמרי מכאן ומכל מקום, ומפרש את כל המקומות וגו', רצ"ל שהמקומות האלו שבאו לכאן ע"י שעבדו הגוים את האלהיהם בכאן וקדושת א"י לא רצתה לסבול הטומאה ובאו המקומות מארצם הטמא לכן וכו' **שנתקפלה הארץ תחתיהם ורצועה בישא מארץ העמים נמשך עליה**

(פ' ראה, עה"כ אבד תאבדון)

—◆◆◆—

תקנות קדומות לעשות משמרת למשמרת להחולכים לדור בארץ ישראל

רבי שמואל בן אברהם אבוהב

כתב ספר הזכרונות הניתן לחכם אחד העולה לדור בא"י לזרזו לקדש עצמו ולעשות משמרת למשמרתו בקצת איסורים שנכשלים שם קצת בני אדם בדורות הללו:

מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו.

הולך תמים ופועל צדק בדקדוק חילוק המעות ששולחים לעניים על ידו, שלא לשנות בהם מדעת הבעלים ושלא לחלקם כי אם ביושר ואמונה, לכל א' כפי הראוי לו ומיוחד בסתם או במפורש.

ודובר אמת בלבבו לקיים באמת ואמונה כל התנאים שעושים טובי העיר עם הבאים לדור שם על דבר המסים ושאר צרכי העיר לא יעברו עליהם בשום אופן וסבה, כל משך זמן המוגבל לשמירתן.

לא רגל על לשונו איסור הקללות איש לרעהו על כל דבר או סבה קלה שבקלות ונמצא חוטא ולא לו.

לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא וגו' בעת פטירת א' מן הבאי לגור בארץ שלא ליקח ממה שהשאיר שם אחריו יותר מהראוי להוצאת קבורתו והספדו, ולכלכל בזה דבריהם במשפט השוה לכל כפי ממונו ומדרגתו, ומותר המת ליורשיו יהא מונח שם ביד ב"ד או אנשים נאמנים בפקדון עד שיוחזר ליורשיו בחשבון צודק שלא ליתן פתחון פה למערערי.

נבזה בעיניו נמאס למעט בתענוגים ותאות גופו ובכללם התענוג, באבק ועשן עשב הטאבק"ו, ואבידת זמן הלמוד בזה והאיסור הגורם בימים טובים על דבר הכיבוי דצווחו עליו קמאי.

ואת יראי ה' יכבד התלמידים ההגונים ליזהר בשקידת תלמודם שלא לבטלו אפי' שעה אחת או להפסיקו בדברים אחרים אפי' של מצוה שיכולה ליעשות ע"י אחרים כל זמן שעוסקי' עמהם לש"ש ללמדם.

נשבע להרע ולא ימיר זהירות יתירה בדבר השבועות בביטוי שפתים ובשטרות שחילול דבריהם מביא לידי חילול ה' ולהטיל מום בקדשים.

כספו לא נתן בנשך ליזהר ולהשמר מאיסור הריבית צרעת פורחת היא כהיום בהמון עדתנו ובפרט הקצוצה הנעשה כהיתר ליתומים ואלמנות ויש מקילים ג"כ לבעלי תורה.

ושוחד על נקי לעשות משמרת למשמרתם לבלתי התקבל פרס ושכר על הדינים. וכתיבת הפסקי'. היא גרמא בנזיקין וערעורי דברים כנגד ת"ח, אלה לחכמים לדרוש לחקור ולתקן.

להחמיר באיסור יחוד השפחו', ועשיית מלאכתן בשבת, ובחימום משקה הקאהו"י.

בזריזות בדיקת הסכין של שחיטה, וזהירות הממונים על מלאכת הניקור.

בהשגחת מעשה הגבינות לראות החליבה והכשר הכלים.

בגדר קדושת הצניעות כל א' לגבי בניו ובני ביתו, בדירתם הצרה עלית קיר קטנה.

לזרז התלמידים שיהיו בקיאים בכל כ"ד ספרי המקרא והשגרת גרסת המשנה בע"פ וקביעות עיון פרטי בפירושיה ודקדוקיה. (דבר שמואל, שאלה קנו)

לא דברה תורה במי שהוא מבעט בה ומזלזל בקדושת הארץ לילך אחר יצרו הרע

פני יהושע שם אמר ר״א כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון כו׳. נראה דהיינו דווקא במי שדר בה לשם מצות ישיבת ארץ ישראל שהיא מקום קדושה וכדי שתגין עליו זכות ארץ ישראל שלא יבא לידי חטא ואז אף אם לפעמים חטא בא לידו או אפילו עון שהוא מזיד ע״י שתקף עליו יצרו מ״מ מסתמא גורם לו זכות ישיבת ארץ ישראל שלא לן ועבירה בידו דלאחר שחטא ומצא עצמו עומד במקום קדוש ודאי תוהה על הראשונות ושב ורפא לו מה שאין כן מי שדר שם דרך מקרה או מפני שהוא מקום מולדתו או מפני שבח פירותיה וכיוצא בו **ומכל שכן במי שהוא מבעט בה ומזלזל בקדושת הארץ לילך אחר יצרו הרע לא דברה תורה במתים אדרבה עליו נאמר ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה ומפני כך מצינו כשגברו עונות אבותינו גלינו מארצינו ושמם** מקום מקדשינו ואיה הבטחת העם היושב בה נשוא עון אלא על כרחך כדפרישית ובלא״ה נמי מסתברא דהכי הוא שאף אם נאמר דארץ ישראל מכפר לגמרי אפ״ה לא עדיף מיום הכפורים שמכפר כפרה גמורה ואפ״ה מי שאומר אחטא ויוה״כ מכפר אין יוה״כ מכפר הרי דעל כרחך הא דאמרינן דהיושב בארץ ישראל שרוי בלא עון היינו דאף שעשה איזה עון מבלי שם על לב קדושת הארץ בשעת יצרו בכה״ג זכות ארץ ישראל גורם שיתחרט לעשיית עון, כן נראה לי. (כתובות - דף קיא ע״א)

—◆◆◆—

בזמן שישראל גולים אין שבח כ״כ בארץ

אור החיים הק׳ אשר ה׳ אלקיך דורש אותה (דברים י״א י״ב). דקדק לומר תיבת אלקיך, להעיר כי שבח הארץ היא כשה׳ מיחד אלקותו על ישראל, **אבל בזמן שישראל גולים ואין השכינה בתוכם, אין שבח כל כך בארץ.** (פרשת עקב, י״א י״ב)

—◆◆◆—

אם יוכל לדור עם בני ביתו בבית הכנסת, אזי יסע לארץ ישראל

הרמ״ל מסאסוב שמעתי מאאמו״ר [הרה״ק בעל אמרי יוסף מספינקא] זצוללה״ה שאיש אחד שאל את הרה״ק מרן ר׳ משה ליב מסאסוב זצוק״ל זי״ע האם יסע

לארץ ישראל, והשיב לו דאיתא בברכות (ח.) דר' יוחנן תמה למען ירבו ימיכם על האדמה כתיב אבל בחו"ל לא, כיון דאמרי לי' מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו, וכתב המהרש"א דבי כנישתא דבבל יש להם קדושת ארץ ישראל, ועל כן הוי כאילו הם על האדמה, דכיון דמקדמי ומחשכי לבי כנישתא, א"כ הרי הם בבוקר ובערב בארץ ישראל, ע"כ הוי כו' שהרי יקבעו לעתיד בארץ ישראל עיי"ש.

ונמצא למד דבית הכנסת הוא כארץ ישראל, **על כן אם יודע בנפשו שהוא מתנהג בקדושה כזאת שיוכל לדור עם בני ביתו בבית הכנסת, אזי יסע לארץ ישראל, ואם אינו יכול לדור בביהכ"נ גם לארץ ישראל לא יסע,** עכדה"ק.

(ס' חקל יצחק, פ' שלח, עמ' תעד)

—◆◆◆—

לא כל הרוצה ליטול את השם לעלות יעלה

בעל חיי אדם

ואמנם **לא כל הרוצה ליטול השם לעלות יעלה**, אע"ג דבמתני' (סוף כתובות) איתא הכל מעלים וכו', **היינו דוקא מי שיש בידו לקדש את עצמו שם ולהתטהר ולעבוד ד' תמיד בכל לבו**, והוא נקי כפיים ובר לבב כדכתיב מי יעלה בהר ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב, ור"ל נקי כפים בין אדם לחבירו, לאחר שיתקן כל מה שחטא בין אדם לחבירו, לא מבעי בדברים הנוגעים בממון שלא יועיל לו, אפילו הביא כל אילי נביות וכל הסיגופים ותעניתים וכל המצות לא יועיל לו עד שיחזיר את הגזלה או את התשומת יד, אלא אפילו אם חטא לחבירו בדברים צריך לפייסו עד שיתרצה, וזה כולל כל המצות שבין אדם לחבירו. ואח"כ בר לבב, והוא כולל כל הדינים שבין אדם למקום, **וכ"כ בכלבו סי' קכ"ז בשם מהר"ם וכ"כ השל"ה בשם החרדים שמי שאינו מתקדש ומתטהר שם מוטב שלא יעלה.** (חכמת אדם, שערי צדק, שער משפטי ארץ פרק י"א ב')

צריך שיהיה בקי בכל הדינים

בעל חיי אדם

שם בסי' ג': צריך שיהי' בקי בכל הדינים המבוארים בספר הזה בכדי שלא יצא שכרו בהפסדו כי הרבה דינים יש שיכול לבא לידי מכשול, וזהו ג"כ כוונת ר"ח כהן (שכתבו תוס' סוף כתובות) וז"ל שאין מצוה בזה"ז לדור בא"י שהרבה מצות תלוים בארץ וא"א להזהר בהן וענשם מרובה עכ"ל, ואין כוונתו מחמת שבטלה קדושת הארץ, דא"כ ל"ל לכתוב שהרבה מצות תלוים כו', אלא כוונתו כיון שיש הרבה דינים וענשם מרובה ואם אינו יכול להיזהר בהם מוטב שלא

יעלה.

ושם בבינת אדם: הרא"ש כ' סוף כתובות בשם מהר"ם, דהא דאיתא בירושלמי היא אומרת לעלות כו' אין כופין אותו, דלא כש"ס דילן, מיירי בזה"ז. והקשה הטור דא"כ למה כופין אותה, ועוד דמ"ש בזה"ז. והנה א"ל שכונת מהר"ם אין מצוה מחמת שנתבטלה קדושתה, וכמו שהבין הטור בכונת מהר"ם, שהרי בכלבו סי' קכ"ז כ' בשם מהר"ם שאם עולה להתקדש ולהטהר שכרו מרובה. ולכן נ"ל דכונתו דבשלמא בזמן המקדש שכל איש ואשה היו בקיאין בכל הדינים ואפילו בטומאה וטהרה ולפיכך גם היא יכולה לכוף אותו, משא"כ בזה"ז דנפישי ע"ה, ואפילו הלומדים עפ"י הרוב אין בקיאין בדינים ההם, לכן היא אינה יכולה לכוף אותו, שיכול לומר אין אנו בקיאים בדינים, ואין ביכולתי לפזר ממון להחזיק בביתי חבר לתקן כל מאכלי, משא"כ הוא יכול לכופה שיאמר אחזיק בביתי חבר לתקן כל דבר. ושם בס' א': וכתיב העם היושב בה נשוא עון ור"ל **שהקב"ה מעניש אותם כדי לנכות אפילו המזידים מעוונות הקטנים.**

—◆◆◆—

אין לעלות אלא מי שיכול להשמר

בעל זרע קודש מראפשיץ. בעל אך פרי תבואה מליסקא.

וכמו שאמר הקדוש מהר"נ מראפשיטץ זצ"ל, לאחד שביקש הסכמתו, שיסכים שיעלה לארץ ישראל, והוא הכיר בו, כי עוד נפשו לא מטוהרה, ותאותו מושלת עליו, ואמר לו: "**דיא ווילסט זינדיגען, דענן רבונו של עולם, אונטער דער נאז, כביכול**".

והוסיף מו"ח זצ"ל, ואמר בשם רבו הקדוש, מהר"צ מליסקא זי"ע, שהשיב לאחד, שרצה לנסוע לארץ הקדושה: "שבתחלה ינסה להיות כחודש ימים רצופין, בבית הכנסת, **ויראה אם יעלה בידו, להשמר מכל דבר ודיבור רע, אז ילך לבטח דרכו לארץ הקדושה, ואם לא יעלה בידו להשמר, לא יעלה לארץ הקדושה**".

(מזוזת מלכים, בטעם הצבי אות ג', דף כ"ז ע"א)

—◆◆◆—

אר"י מקדשת המקודשים ומקיאה ומוספת טומאה לרשעים

חתם סופר

וכלב אמר "טובה הארץ מאוד מאד" בשני מאודים, בין בשבחה של עצים ואבנים ובין בקדושתה, **אך היא מקדשת המקודשים ומקיאה ומוספת טומאה לרשעים**, והיינו אם חפץ בנו ה' היא טובה מאוד מאד בשני

מאודים הנ"ל, "אך בה' אל תמרודו" כמרגלים הללו, כי אז יתהפך לרועץ חס ושלום. (פרשת שלח)

—◆◆◆—

רצון השי"ת שכעת לא נילך מעצמינו ומרצונינו לא"י, רק שנמתין שמשיח צדקינו יולכינו לארצינו

החוזה מלובלין ישמח משה

הנה שמעתי קול רעש גדול שכ"ת מחליט הדבר שיסע לאה"ק תובב"א, ובאמת מי לא ידע מגודל ערכה של מצוה זו, ובודאי גם אני חשקה נפשי לדבר זה, אך כבר אמרו חכז"ל (אבות פ"ב מ"א) הוי מחשב הפסד מצוה וכו', והוי ערום ביראה (ברכות י"ז ע"א), חשבתי דרכי וראיתי **כי יש הרבה מצות מאד מאד ממש מחי' נפשות וצדקות פזרונות אביונים בכל עת, אשר שם בודאי אי אפשר לעשות חלק עשירית מזה, וברור אצלי כשמש שאם אסע יצא שכרי בהפסדי,** שאשליך מצות נאמנים רבים ונכבדים בודאי, מספק אולי אוכל לעבוד את ד' שם יותר מכאן, ואין ספק מוציא מידי ודאי, ואצלי בלי ספק שאם ישקול הדבר בכף מאזניים, המצות הללו יכריע וכו'. - **ובפירוש שמעתי מבו"ק מהרי"י ז"ל מלובלין זצוק"ל שהי' מדבר מענין נסיעה לא"י, ואמר "הכנסת אורחים שלי איך אפסיד" אם אסע לשם, הרי ששקל הפסד של מצוה ומשום זה לא נסע לאה"ק** ... ע"כ יניח ידו מזה, והחשקות שחשק לעלות לארצינו הקדושה רק שהוא נמנע מפני פחד ה' שלא יעבור מצות ה' ושמרתם מאד לנפשותיכם (שאסור) [מעלה עליו] הכתוב כאלו עשאה ... כן נלפענ"ד ברור כשמש.

ולי נראה ברור מפני הרפתקאות דעדו על אה"ק שנה אחר שנה מהביזה שבזזו אותם וטמאו נשים על ס"ת שבהיכל ושנה זו מהרעשת הארץ נהרגו בעו"ה לאלפים: **זה יַראה שרצון השי"ת שכעת לא נילך מעצמינו ומרצונינו לארץ ישראל, רק שנמתין שמשיח צדקינו יוליכנו לארצינו, וקרוב יום ישועה בעזהשי"ת,** כן נראה לפי שכלי בבירור לדעתי. **וזאת לדעת כי כל הצדיקים אינם מסכימים על עליותיו לאה"ק.** (אגרת ששלח לחתנו בעל ארי' דבי עילאי בשנת תקצ"ז, ונדפס בסוף ספר ישמח משה על ש"ם ומועדים)

—◆◆◆—

היה מניע מלנסוע לא"י

רבי יחזקאל מקאזמיר

ארץ אשר ד' אלקיך דורש אותה תמיד עיני ד' אלקיך בה. אא"ז זצוק"ל (הרה"ק ר' יחזקאל) מקאזמיר אמר לאחד שהיה רוצה לנסוע לארץ ישראל,

כתיב עיני ד׳ אלקיך בה - וואס קריכסטו איהם אריין אין די אויגען אריין, וד״ל.
(ספר ישא ברכה פרשת עקב, עמ׳ מד)

—◆◆◆—

האריה״ק לא רצה לעבור בירושלים בזה״ז, שיש שם התגברות המינות – סכנה הוא לדור שם אם לא צדיק גמור

רבי יצחק אייזיק מקאמארנא

אדמוך ר׳ חייא, חמא ליה לאליהו וכו׳ אמר השתא אתינא לאודעא דירושלם קריב איהו לאתחרבא וכל אינון קרתין דחכימיא בגין דירושלם דינא איהו ועל דינא קיימא ועל דינא אתחרב (זוהר בראשית קנ״א ע״ב). כי ירושלים נחרב כמה פעמים, כי בימי ר׳ חייא לא היה חורבן ירושלים, שנחרב ע״י טיטוס שחיק טמיא, אלא אחר החורבן המקדש אעפ״כ היה העיר מיושבת ובימי ר׳ חייא נחרבה לגמרי בגין דירושלים דינא איהו, ולכן **מי שחם על נפשו לא ידור בירושלים אם לא צדיק גמור שראוי לישב שם, והא איתייהב רשו לם״מ**, דהוא עומד עדיין רגלו אחת על פגר מובס ורגלו אחת על קודש הקדשים, לכך **מרן האר״י לא רצה לעבור דרך ירושלים כלל, ובפרט בזמן הזה שיש שם התגברות מינות אל ישב אדם פשוט שם כי סכנה הוא לו, אם לא צדיק גמור ונאמן לאלוקיו.** (זוהר חי ח״ב עמוד שי״ג)

—◆◆◆—

גודל הזהירות והקפידא שהקפידו הקדמונים שלא להיות בא״י מי שעלול לחטוא

ספר התקנות (שנת תרכ״ב)

בשבטי ישראל הודענו נאמנה כי יש הסכמה עשוי׳ ככל תוקף ההסכמות מזמן קדמון לקדושים אשר בארץ המה על ענין הרווקים מבן עשרים שנה ומעלה לא יוכל לדור בעיה״ק ירושלים ת״ו שרוי בלא אשה. הנה בעתה ראה ראינו בעו״ה שנתרבו הרווקים והפנוים פעיה״ק ירושלים תו״ב מבן עשרים שנה ומעלה שרוים בלא אשה ותולין הענין בבוקי סרוקי כי אין ידם משגת לצורכי החופה ולזון ולפרנס את אשתו, ומידי יום ביומו באים מחו״ל, ומסורת בידינו כי אין אפוטרופוס לעריות, ואי אפשר לעשות חקה, לכן נתוועדנו יחד אגב אסיפה חכמי ופקידי ומנהיגי ומשגיחי וממוני וטובי עיה״ק רוב בנין ורוב מנין ומחדשים ההסכמה הקדומה וכולנו פה אחד בהסכמה עלינו על ענין הרווקים מבן עשרים שנה ולמעלה ומבן ששים שנה ולמטה לא יורשה שום בר ישראל רווק לדור פעיה״ק ירושלים תו״ב בלא אשה. והזמן קצוב נתנו להם להרווקים היושבים פעיה״ק מהיום

ה' לח' אייר עד ח' אלול, ראה יראה וישים כל מגמת פניו בתוך הזמן הנז' לישא אשה ואז יוכל לדור פעיה"ק כרצונו. ואם אין כח בידו כי לא מצא מנוח לישא אשה מחויב הוא תיכף ומיד לצאת מפיעה"ק לבקש את חייו בחו"ל. והרשות נתונה לעיני העדה פקידי ירושלים ת"ו לכל העובר על דברינו אלה לגרשו מן הארץ ולרדוף אותו עד חרמה בכל מאמצי כחם כפי ראות עיניהם עד מקום שידם מגעת. עוד מהודעין אנחנו כי יש הסכמה קדומה בכל תוקף שלא יורשה שום בר ישראל ללכת לבית אבי הבן בשום לילה משמונת ימי המילה כלל ועיקר ולא בבית אבי הבת, כי אם דוקא הקרואים בליל שמיני הת"ח הקרואים כמנהג לא זולת כלל כ"א דוקא קרובי אבי הבן ואבי הבת והשכנים הדרים באותו החצר. ובכלל ההסכמה דמכש"כ וק"ו לעשות "ליליא"ס" הרשות בשום לילה מלילי השבוע. גם אנחנו מחדשים ההסכמה הקדומה בכל תוקף ששום בחור שלא נשא אשה לא יורשה ללכת לשו' "וילד"ה" (ר"ל ליל לימוד) בעולם, ואפילו ליל חג השבועות ולילי הו"ר. כ"ז הסכמנו בתוכף בכל תוקף ההסכמות ולראיית אמת וצדק ח"ש פעיה"ק ירושלים ת"ו היום ה' לח' אייר בס' וכפר על מקדש הקדש מש' התק"ט, והי' זה שלו' ר"ל שהבחורים יוכלו לצאת עם אביו שלא תזוז ידו מתוך יד בנו, ומי שאין לו אב ויש לו אח גדול במקום אב יוכל ללכת עם אחיו הגדול דוקא ולא תזיז ידו מתוך יד אחיו כלל והי' זה שלום. וחתימי עלי' רוב בנין ורוב מנין רבני וגאוני ארץ תקיפי ארעא דישראל זי"ע. (שערי צדק, ירושלים תרכ"ב בס' רל"ט, שהעתיקו מס' התקנות תקנה נ"ב)

—◆◆◆—

סוגיין דעלמא דבזמן הזה אין מצוה בישוב א"י

רבי שלמה קלוגענר

לאה"ק לירושלים תוב"ב למו"ה ניסן בק'.

הנה מה שדנני כטועה בדבר משנה דמח"ל לא"י כופין, הנה לא כן הוא, ודרכי לכתוב בקצרה לסמוך על המבין מדעתו, וכעת אבאר לו, הנה בראשון אם הוי סוגיין דעלמא כדעת הסוברים דבזה"ז כופין לעלות דמצוה הוא למה אין עולין הרבנים החסידים לא"י אשר בכחם ודאי לעלות, והרב המפורסם המנוח מו"ה ישראל מרוזין ז"ל למה לא נסע לא"י הוא ובניו שליט"א, ובע"כ סוגיין דעלמא הוי כדעת הסוברים דבזה"ז אין מצוה.

והנה לולא זה אף לדעת הסוברים דכופין לעלות דהוי מצוה היינו רק במי שיש לו כדי חייו על הדרך, וגם שם שלא יצטרך לבריות, אבל מי שהוא עני ואין לו על הוצאות הדרך ולחיות נפשו שם ודאי אין חיוב לעלות דהרי שונא מתנות יחי' ואמרו חז"ל עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, והרי עונג שבת ודאי הוי חיוב מדברי קבלה ודינא דש"ס ואעפ"כ שלא יצטרך לבריות פטור מעונג שבת, ועיין בטור הל'

שבת סימן רמ״ב א״כ מכ״ש דלעלות לא״י אינו מחויב, ובפרט דבזה משיג גבול לשאר עניי ארץ ישראל דפרנסה שלהם קצוב תמיד בשוה הן אם הם מועטים או יתרבו הכל שוה, א״כ ע״י ריבוי העניים מזיק לאלו שכבר הם ודומה למ״ש בש״ס קא פסקת לחיותאי, ובזה ודאי אין מצוה. והרי דעת ר״ח הובא בדרכי משה סימן ע״ה דבזמן הזה אין מצוה כלל לעלות לא״י מכח דיש מצות התלויות בארץ ואין נזהרים בהם ונענשים עליהם, ולכך אף לדעת החולקים היינו כיון די״ל להיפוך אולי יקיים איזה מצוה התלויה בארץ ויצא הפסדו בשכרו, אבל לפי הנ״ל דפוסק לחיותא של עניים אחרים והוי בבין אדם לחבירו, זה לא יתוקן במה שיקיים איזה מצוה בבין אדם למקום, לכך לעניים ואביונים ודאי אין מצוה לעלות, גם כל הדרכים בחזקת סכנה לעניים אשר אי אפשר לעלות במרוצה בלי שהיות הרבה על הדרך ולא ימלט מלהיות נע ונד כמה ימים ודאי אין כופין לעלות.

ובר מן דין הרי קי״ל אם נשא אשה מחויב לדור עמה במקומה דעל דעת כן נשאה, ונהי דלעלות לא״י כופין היינו לדינא דש״ס כיון דתמיד כופין הוי כאילו נישאת לו על דעת כן אבל בזה״ז כיון דלא נהגו לכוף אשה לעלות לא״י וגם הזכרים לא נהגו לעשות חיוב לעלות לא״י א״כ מתחילה כשנשאה אדעתא דמנהגא נשאה שלא לכוף אותה לעלות, לכך אין בידו לכופה אח״כ לעלות, ויפה כתבתי בעזה״י.

(שו״ת האלף לך שלמה, אהע״ז, סי׳ קי״ח)

—◆◆◆—

מודעה רבה לידע ולהודיע את הארץ מה היא

רבי אברהם מקאליסק

זאת אשיב אל לבי להשיב מפני הכבוד **לכל שואל ומבקש** לשכון כבוד בארץ הקדושה, מודעה רבה **לידע ולהודיע את הארץ מה היא,** אמרז״ל במדרש שוחר טוב בפסוק (תהלים פ״ה ב׳) רצית ה׳ ארצך וכו׳, הקב״ה הופך ומהפך ומסתכל ונותן עיניו ביה עד שתרצה את מעשיה, הנה כמה הפוכים וגלגולים ומאורעות עידן ועידנין יחלפו על כל אחד מבאי הארץ עד כי מתדיר ליה בה ורצה את אבניה ואת עפרה יחונן ואוהב חורבות שבא״י מפלטין שבחו״ל ופת חריבה וכו׳ כיוצא בהם. ולא לקלים המרוץ, לא יום ולא יומים לא חודש ולא שנה, כי אם ברבות השנים עד יעברו ימי הקליטה קולטתו בחיים במקלט יש עולם לפני אלקים, כמו שכתוב (תהלים פ״ז ה׳) איש ואיש יולד בה, רצה לומר **כל הבא אל הקודש צריך מחדש עיבור ויניקה וקטנות וכו׳,** עד פנים בפנים יראה פני הארץ ונפשו קשורה בנפשה, הנה כי כן מאן דאתי ואייתי תלמודו בידו במה שהורגל כל אחד ואחד לפי מדותיו לא מתדר ליה בתחילה בכאן, **ממש דעתו מטורפת עליו, טרוף יטרף באין פנות אל המנוחה ואל הנחלה, יעלה השמים ירד תהומות כאניה המטורפת**

בים ומטריד את אחרים בענייניו ובמעשיו והנהגותיו, הי תורה והי מצוה, מה דהוה לא הוה, עד ישים תהלה בארץ והשי"ת מראה לו פנים, אז ישקוט וינוח לו, והוא דבר שאין לו קצבה אורך הזמן ואיך וכמה ומתי לכל אחד לפי ענינו ולפי מעשיו ולפי שורש נשמתו.

אשר על כן הבא לגשת אל הקודש פנימה יזמין עצמו לכל האמור, ויבחין בנפשו אשר לו כח לעמוד בכל אלה דלא לגזזו אודניה מיניה, **וישער בעצמו שעל כל פנים רוב מדותיו מתוקנים** והוא ימשול בם, אז ילך לבטח דרכו בעצת גדולי העצה אשר עמהם והשומע ישכון בטח ושאנן. (ספר פרי הארץ מכתב ל"ו)

—◆◆◆—

הקובע דירתו בא"י צ"ל עובד ה' באמת ובדיל מהבלי העולם

רבי משה מסאוראן

לענין הליכה לקבוע דירתו בא"י, אמר רבינו, שיש חילוק בזה, שמי שהוא עובד השם באמת ובדיל מהבלי עולם ותעתועיו טוב מאוד שילך לקבוע דירתו בא"י כי קדושת א"י יסייע לו הרבה להגיע למדרגות גבוהות ורמות ונשגבות - ואמנם מי שאינו מהעובדים השם באמת ומשוקעים בהבלי הזמן, לאנשים כאלו טוב יותר לשבת בחוץ לארץ. כי זה לעומת זה עשה אלקים ושם מתגבר היצר ביותר וימשוך אותו שיתקלקל הרבה יותר מבחוץ לארץ, ואמר שזה מרומז במה שאמרו יהושע וכלב טובה הארץ מאוד מאוד אך בהשם אל תמרדו, והכוונה שבאמת טובה הארץ מאוד, רק זה לעובדי השי"ת, לא כן להמורדים ומשוקעים בהבלי הזמן, שלהם אינה טובה ויוכל להתקלקל שם. והשי"ת ישימנו מהעובדים אותו באמת ונוכל לקבוע דירתנו באה"ק. (לקוטי שושנים לר"מ מסאוראן, פ' שלח)

—◆◆◆—

בכל מקום שישראל ידורו שם יהיה שם קדושת ארץ ישראל

רבי מנחם מענדל מדעעש

בגמרא עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל העולם, הכוונה על דרך שמחתי באומרים לי וכו', שכל מקום קדוש יש בו קדושת ארץ ישראל, וכאשר אנו רואים בזמן הזה שניתן רשות לבני ישראל לדור בכל מקום יהיה שם קדושת ארץ ישראל, והיינו שקדושת ארץ ישראל תתפשט בכל מקום. (דרושיו בכתי"ק)

וע"ע בשער ב' פרק שלישי: שלש שבועות להלכה ולמעשה, ובשער ז' פרק ראשון: ארץ ישראל מקיאה עוברי עבירה.

מצות ישוב אר"י היא כללי על כל האומה ולא על כל אחד ואחד מישראל בפני עצמו

הגדול ממינסק

ברם משונה היא מצוה זו מכל המצות, שכל המצות חיובם אישי והחלטי ר"ל על כל אחד ואחד מישראל החיוב להקימה ולעשותה בלי תנאים וגבולים, **והמצוה הזו של ישיבת א"י חיובה כללי ומוגדר, ר"ל החיוב הוא רק על כלל האומה** וגבולים יש בה, חז"ל צפו ברוח קדשם שאם תמסר המצוה לכל ותקבע חובה על כל אחד ואחד אז יפרצו העם חק וגדר ויעפילו לעלות בלי עת וחשבון ומכנפי הארץ ינהרו עליה אנשים לאלפים ובזה שתים רעות יעשו, האחת כי בעליתם יפרצו בלי סדרים באין מקור נאמן למחיתם ולכלכלתם איש את רעהו יצורו וידחקו ויגדלו השערורות ותרבה העזובה ולחץ העניות יעבירם על דעתם ועל דעת קונם ויטמאו קדושת המקום וישחיתו את הישוב וכבוד הארץ מעליה יפשיטו ויצא שכרם בהפסדם - והשנית כי תנועת התעוררות כאלה תוכלנה להביא רוח פשע ומרד בלב העם נגד מלכי ישר ארץ אשר בידיהם עתיתם כי יצרם ופחזותם ישיאום להתקומם לפרוק עול להתיר חוק ומשפט ודינא דמלכותא ולצאת ברוח חפשי ויד רמה... אז אף לב המלכים והשרים יהפכו עליהם לרעה בעבור הכעיסם אותם ויסירו צלם מעליהם ואז יהי' יעקב למשיסה וישראל לבוזזים... **לכן הודיעו לנו חז"ל שהשביע הקב"ה את ישראל שלא יעלו בחומה פירש"י "יחד" ושלא ימרדו באו"ה אשר לפי האמור הא בהא תליא** ובזה החלישו כח המצוה ויגרעוה בכמותה משום צורך השעה וזה ע"ד אמרם הפרו תורתך משום עת לעשות, אמנם לעומת זה הגדילוה והרחיבוה באיכותה עד כי ברבת הימים נתהוה בזה ענין פשר נפלאה נאה ומתקיים שניטל המצוה והחיובה מהיחידים והוטלה על כלל האומה שכל אחינו שבגולה העמידו עליהם מצוה רבה לכבד את הארץ מהונם ולקבוע נדבות קביעות תמידיות ולתמוך את נפשות השרידים היחידים המתנדבים לעלות ולחונן אדמת קודש ואין לאל ידם וזה היסוד לקופת רמבע"נ שנתיסדה בכל תפוצות ארצות פזורנו והיהודים קיומה וקבלוה עליהם לחק ולא יעבור וכה נוהג הדבר מדור דור וכה יקיימו את המצוה בכללם אלה בממונם ואלה בגופן.

(מכתב תשובה על מצות ישוב אר"י מרבי יהוחם יהודה ליב פערלמאן, נדפס בסיני כרך ו' עמוד רי"ג)

—◆◆◆—

הלא נודע דברי ר"ח כהן

אור שמח

רואים אנו כמה החמירו בזה חכמים ולא רצו לעקור שביעית משום אונסין, כ"ש שנעקור כל מצות שביעית לגמרי בשאט נפש, ולמכור

לגוים יש לפלפל בהערמה ובדברי שו"ע סימן ר"ז, וכמה החמירו חכמים לשיטת רש"י בגיטין דמוכר בית לנכרי דמיו אסורים, אך כל זה צריך פלפול חברים ומשא ומתן בהלכה, אבל לא להרים קול לעקור בלא טעם כל מסכת שביעית לחזק הישוב, הלא נודע דברי ר' חיים סוף כתובות. ולכן אף כי דעתי אינו נוחה מהחדשות שהמציאו רבני הזמן, תפסתי פלך השתיקה וגם עתה איני אומר לא איסור ולא היתר, ולולא חשבתי כי יש בזה העדר כבוד רבנן דבא"י לא כתבתי גם זה, רק מפני הכבוד השבתי. (שו"ת אור שמח חלק ב' סימן א' בסוף התשובה)

—◆◆◆—

מי שהצבור צריכים לתורתו לא יסע לא"י

חפץ חיים בעז"ה יום ב' תצוה אעת"ר לפ"ק

אל כבוד הרה"ג יר"א באמת כק"ש מוה"ר שמואל קראסנעפיורקי נ"י אחדש"ת

הנה שמעתי מדיבת רבים שכת"ר מתחזק בעת הזה לנסוע לאה"ק, ובאמת לפי מה שידוע ענין ישיבת אה"ק הוא ענין גדול, אבל לימוד התורה הוא מצוה רבה מזה, וראי' שמותר לנסוע מא"י לחו"ל כדי ללמוד תורה, ואפילו אם הוא רק נוגע לתורת עצמו, וכ"ש לפי השמועה ענין שלכם הוא נוגע לת"ת דרבים, שכל חברה ש"ס עומד על ידיכם ועוד תיקוני העיר כמו מקוה וכדומה אשר הוא דברים נוראים מאוד במדינתנו, ואם יסע כת"ר וכאשר כעת אין רב בעיר יבוטל הכל ח"ו.

כלל הדבר בעת כזאת הוא דומה למי שרואה שנקרע הגשר ורבים העומדים עליו נפלו בנהר, ויש איש אשר הוא יכול לשוט ולהציל איזה מהם אך הוא איש בן תורה ואומר עתה זמני לילך לביהמ"ד ולשמוע קדיש וברכו וללמוד פרק משניות, הלא האיש ההוא לא בדעת ידבר, וכי עת כזה צריך לחפש אחר מצות, הלא צריך לילך ולהציל נפשות. כן ממש העת הזה סכנה נשקפה על כל הדת ששוקעת וטובעת, וכל יום יורד עתה הדת מדרגה אשר מלפנים היה זה ע"י משך שנה - וע"כ אנחנו שומרי התורה אנו כמו אנשי הצבא בעת המלחמה מוטל על כל איש מאה"צ לשמור בכל כחו את כבוד המלך שלא יתמוטט לגמרי ח"ו.

וכבוד השם תלוי אם בני ישראל מחבבים תורתו ולומדים אותה ברבים נקדש שמו, שכן אמרו הראשונים שלפיכך אומרים קדיש אחר לימוד ברבים שע"י כן מקיימים הפסוק ונקדשתי בתוך בני ישראל וגו', וע"כ ידע נא ידידי כי לא כימים הראשונים ימים אלה אשר כל ישראל היו מחפשים אחר רב גאון וצדיק וכל אחד היה מחזר ומתברך בעצמו שבנו לומד תורה וי"א וזה היה כל התפארת, בימים אלה החריבו המינים את כלל ישראל ואנו הכל כמו חלושים ויש מאתנו מסוכנים, וצריכים הכל

להשיב נפשם העיפה, וחסדי ה׳ שנמצא אתנו עוד מן הזקנים שזוכרים הימים הראשונים ומחזקים מעט להשאר ועי״ז יש קצת קיום לתוה״ק, [ואולי יתן ה׳ שיבוא בימינו משיח צדקינו].

אבל אם הזקנים יחושו רק לעצמן ולא יביטו על צעירי הצאן, מה יהיה סופן, וכאשר יסע כבודו יתבטל הכל, וכזה היה ממש בעת שנכנסנו לא״י והיו זקני ישראל מתעצלין להורות לעם ולזרזם על קיום התורה ועי״ז נפלו אח״כ כמה עשיריות אלפים מישראל, והגאון ר׳ ישראל סאלאנטער זצ״ל אמר שלהתחזק לבנות ביהמ״ק אינו יודע אם מחוייבין בימינו שחסר לנו כל הפרטים הנצרכים לזה, אבל מאוד יש ליזהר שלא יחרב ביהמ״ק - ואנו יודעין שמיום שחרב ביהמ״ק אין להקב״ה בעולמו אלא ד״א של הלכה בלבד, וכמה נחת רוח עולה להקב״ה בעת שכת״ר יושב ולומד תורה ברבים, ושייך בזה מאמר שאמר הקב״ה לדוד: טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה [וכידוע שדוד היה לומד תורה עם רבים ונקרא עדינו העצני] מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב ע״ג המזבח.

וע״כ ידידי יחזור נא מרעיונו בזה וצריך לשמור צעירי הצאן שלא יזוקו ע״י הזאבים והדובים, ואף שכת״ר שאל ממני פ״א ועניתיו שאלה גדולה שאלת ולא השיבותיו, אז לא ידעתי שכמה דברים תלוים בכת״ר, ושם הלא היה רב בעיר שיוכל להשגיח, משא״כ כעת.

כללו של דבר האדם צריך שיהיה כל מחשבתו כדי שהקב״ה יהיה לו נחת רוח ממעשיו, אבל לא לכוין להנאת עצמו ובענין זה בודאי יהיה להקב״ה יותר נ״ר כשישאר בעיר וישגיח מעט על דורו שלא יתקלקלו ח״ו, וזה קרוי קלקול נורא כשביהמ״ד יהיה בטל מתורה וגם תיקוני מקוה וכדומה ואפילו כשיתמנה רב בעיר צריך ג״כ לראות אז אם רק יבטל החברה ש״ס ח״ו אין כדאי הנסיעה - וזה אחד מטעמים שאנוכי אין נוסע לאה״ק. וד׳ הטוב יאריך ימי כבודו ויתן לו חו״ש וכל טוב ויזכהו להגדיל כבוד ד׳ ותורתו כחפצו וכחפץ מוקירו ומכבדו.

ישראל מאיר הכהן.

(נדפס בספר מרא דארעא ישראל דף כז)

—◆◆◆—

בחוץ לארץ נמצאים רק שליחי הס״מ, ובארץ ישראל יושב הס״מ בעצמו

מנחת אלעזר סיפרו לנו זקנינו בשם הגה״ק משיפיטיווקע ז״ל בבואו לאה״ק הגיד (בדרך משל ומליצה) וסיפר, הן בנסעי לאה״ק אמרתי להבע״ד טרם נסיעתי מסטאמבול על הספינה, בילע״ט של נסיעה עולה לסך רב, אמרתי לו בחר לך א׳

משני אופנים, או אתה תסע לאה״ק ואני אשאר בחו״ל ויהי׳ לי טוב בלעדך בחו״ל, או תשאר בחו״ל ואני לבדי אסע לאה״ק, כי לשלם שני בילעטע״ן בעד שנינו אין לי ממון ולא כח, ובחר לו לישאר בחו״ל ואני לבדי אסע לאה״ק, וזהו בוודאי טוב מאוד, ושמחתי בנסיעתי על הספינה. ובבואי לאה״ק מיד על הנמל ראיתיו להבע״ד עומד שמה, וצעקתי מכאב לבי מה אתה עושה פה, הלא הנחתיך בסטאמבול, ואמרת שתשאר שמה, והייתי בעיניו כמתעתע, **ויען ויאמר אתה תשאלני מה אעשה פה (א׳ בא לגור וגו׳) הלא בכאן אני דר בקביעות דירתי, ומה שדברת עם א׳ כתמונתי בסטאמבול, זהו הי׳ בודאי שלוחי בחו״ל**, עכד״ה.

ומה עמקו דחז״ל ובפרט תלמידי הבעש״ט זי״ע כי דבריו מבוארים בפירוש בעשרה מאמרות להרמ״ע מפאנו זי״ע (מאמר חקור דין ח״ב פ״ז) עה״כ יגער ה׳ בך השטן ויגער ה׳ בך הבוחר בירושלים, שלפי״ד המפורשים מלת הבוחר מחוברת עם ה׳, כאלו כתיב ויגער ה׳ הבוחר בירושלים בך, והוא דוחק, שמלבד שצריכין לומר שהמקרא מסורס, יקשה ג״כ לתואר הבוחר בירושלים לכאן. וע״כ נראה להרב (הרמ״ע מפאנו) לחברו כפשוטו, והכונה יגער ה׳ בך השטן להתגבר כנגד הצדיקים אנשי ירושלים וכו׳ עכ״ל היד יהודא, ובפנים כ׳ שם בזה״ל, שזהו פשט אמיתי נכון וברור עיי״ש. וה״ז מפור׳ כדברי הרב הנ״ל, שהבע״ד ברר לו מקום מושבו בירושלים הנ״ל ה׳ יצילנו ויגאלינו ב״ב.

עוד אשים פני מעט אל הקדושים המקובלים מגדולי הספרדיים ז״ל בס׳ אמת ליעקב (מערכת ק׳ אות ל״ה) באמצע הדבור מזה וז״ל, וז״ס הכתוב כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר הזאת כי הקליפה היא על אפו ועל חמתו של הקב״ה, וז״ש הכתוב ביחזקאל ואת ירושלים בתוך הגויים שמתי׳ למקום ביהמ״ק במקום אמצעי של ירושלים וכו׳, **ולכן עתה שחרב ביהמ״ק וגברה הקלי׳ אנחנו רואים בחוש הראות דיש בא״י תגבורת הקליפה מאוד ובפרט בירושלים עיה״ק**. ואני דקדקתי בזה מאוד וראיתי וכו׳, והיינו טעמא כיון דבמקום אחוזתם הוא בזה המקום יש להם כח גדול ואינם רוצים להניח בנ״א שע״י מעשיהם ולימודיהם עושים להם ביטול, יה״ר שהקב״ה יעביר ממשלת זדון מן הארץ והי׳ ה׳ למלך על כל הארץ, עד כאן לשונו הטהור עיין שם. (תיקון עולם, סי׳ צ״ז, דף קנ״ג אות ב׳ ג׳ ד׳)

—◆◆◆—

הנוסעים לאה"ק שלא על מנת לעסוק בתורה ועבודה, רק בעניני עולמיים הרי זה מושב לציים

מנחת אלעזר וזהו שאמר הכתוב (במדבר ל"ה ל"ד) ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה. כדברי גדול הראשונים ז"ל מהר"ם מרוטנבורג בתשו' תשב"ץ קטן, וכמבואר בחידושי עולת תמיד, **כי הנוסעים לאה"ק שלא על מנת לעסוק בתורה ועבודה, רק בעניני עולמיים הרי זה מושב לציים** שם במקום הקודש, ועליהם נאמר (ירמיה ב' ז') ותבואו ותטמאו את ארצי, כנזכר. אשר אתם יושבים בה, כלומר בבחינת ישוב א"י אבל אין זה האמת כנ"ל. כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל, **לאו דוקא בארץ ישראל צריך לדור בזמן הגלות, רק בין יראי אלקים בני ישראל העושים רצונו של מקום** שנקראו בנים כדאמרינן בקידושין (ל"ו ע"א), ועל ידי זה שנעשה רצונו של מקום נזכה לגאולה שלימה בביאת בן דוד במהרה בימינו אמן. (ספר חיים ושלום פ' מסעי ד"ה ולארץ להאדמו"ר ממונקאטש זצ"ל)

—◆◆◆—

לא במקרה גלינו לארץ הזאת, ועלינו לעשות ארץ ישראל במקומינו

צמח צדק. מהריי"צ מליובאוויטש. בשנת תרי"ז שאל אחד החסידים הגדולים את הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק הרב צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע על דבר הנסיעה לא"י ת"ו ויגלה לבבו כי נכסוף במאד לשקוד שם בתורה ועבודה, ויענהו לאמר: **רבי** הלל'ן [ה"ה הגה"ק רבי הלל מפאריטש זצ"ל נ"ע מגדולי תלמידי האדמו"ר האמצעי נ"ע בעל פלח הרימון] **פעלט ניט ארץ ישראל און דו ווילסט ארץ ישראל, מיא דארף מאכן דא ארץ ישראל, מאך דא ארץ-ישראל.**

המענה הזאת מאירה ובהירה וכאמור ודבר אלקינו יקום לעד. כולנו מאמינים בני מאמינים באמונה שלמה בכל האמור בדברי תורת חיים ותורה אור של כ"ק אבותינו הקדושים, אשר תכלית הכוונה דירידת הנשמה בגוף הוא להאיר מחשכי עולם זה, באור התורה ודרכי העבודה. הכוונה הלזו ישנה בכל אחד ואחד מישראל בלי הבדל כלל. כי לפניו ית' אחד הוא המחדש חדושים ומגלי רזי דרזין בתורה ואיש הפשוט האומר תהלים, ורק אחת כי לבבו יהי' תמים לקיים מצות האל.

עלינו להתבונן כי לא במקרה באנו לארץ הלזו, ולא במקרה הקרנו מר הגלות בעניני החשך וערפלי מניעות ועיכובים הלא דבר הוא, והדבר הוא רצון הבורא ית' והוא ית' רחום וחנון מלא רחמים אם כן הלא הוא ית' דורש מאתנו, כי אנחנו חלושי

הכח ורפויי אונים הנמצאים בדור יתום כזה ועבדו את העבודה הגדולה והכבדה הלזו, להאיר מחשכי ארץ באור תורה ועבודה, אשר בלי ספק וספק ספיקא הוא ית' נותן לנו כח ועוז לעשות חיל, ורק כי נרפים אנחנו נרפים, מלעשות את המוטל עלינו לעשותו.

ובכן אשובה אל מקור מים חיים מעין האלקי דברי קדש הקדשים, מיא דארף מאכין דא ארץ ישראל מאך דא ארץ ישראל. כבר הגיע העת אשר כל אחד בין מבין את אשר לפניו, **אין להביט על ימין ועל שמאל, ואין לנו לחפש מקומות אחרים, כאן אנחנו וכאן עלינו להאיר באור התורה בדרכי העבודה**, וכבר הגיע העת לידע כי תעודה לנו בחיים בתעודתו היא להיות בעזר אחינו לעוררם על כל דבר הטוב והמועיל. (אגרות קודש, מכתב עדר)

—◆◆◆—

בא"י צריך להיות יר"ש כפלי כפלים – צריך ליזהר מאוד מביטול תורה ומכל עבירה קלה

ויואל משה גם במה שהאריכו החרדים והשלה"ק בגודל המעלה והחשיבות של העובד השי"ת באה"ק זה ודאי אמת ויציב אבל אלי' וקוץ **בה כי התנו תנאי כפול שצריך כל איש בואו לא"י להיות ירא שמים כפלי כפלים**, ובעו"ה בדור השפל הזה עדיין לא טעמנו טעם י"ש, והאיך נוכל להגיע לכפלי כפלים. וכבר הבאתי שכל אותן שהתלהבו כ"כ בחשיבות ישוב א"י החרדים והשל"ה **והיעב"ץ מפורש יוצא בדבריהם שלא אמרו זאת אלא להבאים לא"י להתקדש ולהיות זהיר ונזהר מביטול תורה ומכל עבירה קלה ושלא לרדוף שמה אחרי הבלי העולם ח"ו, שאם לאו אומר לו הקב"ה מדוע באת לטמא את ארצי** כאשר העתקתי לעיל באריכות יותר. (מאמר ישוב א"י סימן ק"ג)

—◆◆◆—

המהר"ם: אף שגדול מאוד ישיבת א"י, אין זה אלא במי שנוהג שם בקדושה ובטהרה ונזהר מכל עון

ויואל משה הנה בתשו' מהר"ם הובא בכלבו סי' קכ"ז בדין ההולך לא"י אחר שהפליג מאד בשבח ההולך לא"י כתב וז"ל **ובלבד שיהי' פרוש ונזהר מכל עון ומקים כל המצות הנוהגות בארץ שאם יחטא יענש יותר מאם יחטא** בחו"ל כי ה' דורש אותה תמיד ועיני ה' בה והשגחתו תמיד ואינו דומה מורד

במלכות בפלטין למורד חוץ לפלטין והיא ארץ אוכלת יושבי׳ וכו׳ ואותן ההולכים לשם ורוצים לנהוג קלות ראש בפחזותם ולהתקוטט שמה קורא אני עליהם ותבואו ותטמאו את ארצי מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, אבל מי שהלך להתנהג בקדושה וטהרה אין קץ לשכרו ובלבד שיוכל להתפרנס וכו׳ עכ״ל יעיי״ש. **ומבואר בזה שאף שגדול מאוד ענין ישיבת א״י מ״מ אין זה אלא במי שנוהג שם בקדושה ובטהרה ונזהר מכל עון.** (מאמר ישוב א״י סימן מ׳)

—◆◆◆—

החרדים: הבאים לא״י ומרבים שם בסעודת מרעים מטמאים את הארץ, ולאחר מותם יגרשום משם ככלבים

ויואל משה **ובחרדים בדין מצות התלויות בארץ הביא בפ״א שיטת הרמב״ן שמצות** ישיבת א״י היא מ״ע דאורייתא והאריך עוד אח״כ בפ״ב בגודל חביבות מצוה זו וכתב שבכל עת ובכל רגע שהאדם הוא בא״י הוא מקיים מצוה זו וצריך היושב בא״י להיות שמח תדיר במצוה התדירה באהבתו אותה **ואעפי״כ סיים אח״כ שהבאים לא״י ואין שמים על לב כי הם בהיכל המלך ומורדים ופושעים ומרבים במשתאות של סעודת מריעות ומרזחים עליהם הכתוב אומר ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה,** וכתיב כי תבואו לראות פני מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי ולא יעלה על לבם שאחרי מותם ישארו בא״י אלא במותם יגרשום חוצה ככלבים. וז״ל פרדר״א פ׳ ל״ד וכל המתים מן הרשעים בארץ ישראל נפשותם נשלכות בקלע חוץ לארץ שנאמר ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע ולעתיד לבוא הקב״ה אוחז בכנפות ארץ ישראל וניערו רשעים ממנה עכ״ל. והביא עוד החרדים אח״כ גם מדברי הרמב״ן על חומר העונש לעונות שבא״י **וסיים לכן כל אדם יחרד בבואו אל א״י להיות י״ש כפלי כפלים ממה שהוא בחו״ל** יעיי״ש שהאריך. (מאמר ישוב א״י סימן מ׳)

—◆◆◆—

החרדים לא דיבר מעוברי עבירות חמורות, רק מעבירה זו שמרבים בסעודות מריעים ומבטלים מתורה

ויואל משה **והנה לא דיבר החרדים ממחללי שבתות או אוכלי טריפות וכדומה** מהעבירות החמורות כי לא הזכיר בדבריו אלא אותה העבירה שמרבים במשתאות של סעודת מריעות, ונודע כי לפעמים יש בזה מצוה כמבואר בס׳ החיים

מהק' אחי המהר"ל ז"ל בח"ג ספר פרנסה וכלכלה פ' ג' וז"ל אל תהי' סעודת מריעים קל בעיניך בזמן שאין שחוק וקלות ראש, ולא לחנם אמרו חכז"ל בענין הסעודה שאם התחיל אין מפסיקין אף לתפלה כי גדולה לגימה שמקרבת את הרחוקים ומחזקת את האהבה שבין איש לרעהו וכן הי' המנהג אף מימים קדמונים להיות כל משפחה ומשפחה יום מיוחד בשנה שיהי' להם למשתה ושמחה כמ"ש דוד כי זבח משפחה לנו בעיר, עכ"ל. א"כ אנו רואים שיש בסעודת מריעים גם מצוה גדולה, אלא דאעפי"כ אם מרבים בזה יותר מדאי ויש ביטול תורה או אם הוא בדרך שחוק וקלות ראש הוי עבירה כמ"ש חז"ל במשנה אבות פ"ג שחוק וקלות ראש מרגילין האדם לעבירה, ומדלא פרט החרדים עבירה אחרת אלא זו וחרד עלי' את כל החרדה הזאת שלא יהי' בא"י וקרא עלי' את הקריאה של מורדים ופושעים בהיכל המלך **מבואר בזה שכל מה שהפליג בשבח הישיבה בא"י אין זה אלא לי"ש גמור שאינו עושה שום עבירה ואינו מבטל כלל בלימוד התוה"ק, ואף שמחזיק טובא בשיטת הרמב"ן שם שמקיים מצוה בכל רגע שיושב בא"י מ"מ בעוברי עבירה נהפוך הוא.** (מאמר ישוב א"י סימן מ')

—◆◆◆—

השלה"ק: א"י היא ארץ אוכלת יושביה, מכלה הרוצים לישב בה בשלוה, רק צריך להיות שם בהכנעה ובגירות

ויואל משה ובאמת כל דברי פאת השולחן הם מבוארים בקצרה בלשון השלה"ק פ'

לך לך שהאריך שם **להזהיר טובא את הדרים בא"י להיות שם תמיד אף בדרך הכנעה וגירות יותר מבשאר ארצות** ולא להיות שם בדרך התיישבות באיתן מושבו וכתב אח"כ ע"ז וז"ל וסימנך ארץ אוכלת יושבי' היא מכלה הרוצים לישב בה בשלו' ובתוקף לאכול פירותי' ולהנות בה בלבד ואף שהמרגלים דברו זה הפסוק הם דברו לרעה והוציאו דברי קדושה לחולין חולין הוא להם עכ"ל יעיי"ש.
(מאמר ישוב א"י סימן קל"ב)

—◆◆◆—

מי יאמר זכיתי לבי תיקנתי מדותי כראוי

ויואל משה והפחד נורא הוא שהרי לא אמר זאת השל"ה הק' על מומרים גמורים

כמו מחללי שבתות או עוברים שאר עבירות וכדומה ולא דיבר אלא מאותן שלא קנו בנפשם מדה זו להיות בא"י אף בדרך הכנעה וגירות **וזה מצוי אף**

במקיימי כל התורה כולה שעדיין חסר להם תיקון באחת מן המדות ובכה"ג על אותן שלא הגיעו לידי מדה זו אמר עליהם שהיא ארץ אוכלת יושבי' ומי לא יירא ויפחד על שלימות תיקון נפשו במדות. (מאמר ישוב א"י סימן קל"ב)

—◆◆◆—

עוד מהשלה"ק: כל הנוסע לא"י נוסע בשביל לקדש עצמו, כל איש יחרד בבואו לא"י להיות יר"ש כפלי כפלים יותר מבחו"ל

ויואל משה גם סיים אח"כ שכל הנוסע לארץ הקדושה נוסע בשביל לקדש את עצמו ולקיים המצות אשר שמה, והרי שכללא היא בעיניו ז"ל שאינו נוסע לשם אלא הבא לקדש את עצמו לקיים המצות. **ואף שכתב אח"כ שהיא מ"ע מ"מ אין זה אלא בהבא להתקדש וקדוש יאמר** לו ולכן סיימו בחרדים ובשל"ה הק' בסוף המאמר שכל איש יחרד בבואו לא"י להיות ירא שמים כפלי כפלים ממה שהי' בחו"ל, והנה לא דברו מאותן שלא הי' להם י"ש בכלל בחו"ל כי לא שייך לומר כפלי כפלים על דבר שאין בו כלל, אבל לא דברו אלא מאותן יראי השם גם בחו"ל ועל אלו אמר **שבא"י צריך להיות הי"ש כפל כפלים** וכל מה שהפליגו בשבח יושבי הארץ ובמצות ישיבתה בה לא דברו אלא ביראי השם האמיתיים אשר זעירין אינון בדורינו בעו"ה. וז"ב לכל הדעות כאשר יתבאר עוד להלן בביאור יותר.

(מאמר ישוב א"י סימן מ"ט)

—◆◆◆—

היעב"ץ הפליג מאוד במצוה זו, אך התנה בפי' שאין זה אלא בצדיקים גמורים שאין רודפים אחר הבלי עולם

ויואל משה גם היעב"ץ ז"ל בסידורו בהקדמה שהפליא לדבר משבח מצוה זו של ישוב א"י ומרעיש בתמי' קיימת על ישראל קדושים בכל מקום החמירו על עצמם בכמה דקדוקי מצות מדקדקים בה ביותר מפזרים ממון רב וטרוחים מאוד לקיימם בשלימות האפשרי ומדוע מתעצלין במצוה החביבה הזאת והאריך בזה טובא וכתב שם באמצע גם במו"מ וסחורה הנה הארץ רחבת ידים לפניהם לא תחסר כל בה יגיע כפיך כי תאכל אשריך **אך אל יחפוץ לרדוף שם אחרי הבלי עולם ח"ו כאותן שנאמר עליהם ותבואו ותטמאו את ארצי** עכ"ל. א"כ מבואר שלא דיבר אלא במי שהגיע לידי מדה זו שלא לרדוף אחרי הבלי עולם ועל הרודף

שם אחר הבלי עולם קרא עליו המקרא הזה ותבואו ותטמאו את ארצי, ואינו מזכיר שם רשעים או בעלי עבירות וכדומה אלא רדיפה אחר הבלי עולם שזה יכול להיות אף במי שאינו עובר על מ"ש בתורה אלא שלא זיכך נפשו למנוע מהבלי העולם אמר עליו שמטמא את הארץ ואינו מדבר אלא מישראל קדושים שמדקדקין בכל דקדוקי מצות. (מאמר ישוב א"י סימן מ"א)

—◆◆◆—

היעב"ץ בעצמו לא נסע לא"י, מחמת פחד שמא אינו ראוי לזה

ויואל משה ויותר מזה אנו רואים לבסוף שהתנצל עצמו שלא יאמרו עליו קשוט עצמך תחלה במה שלא נסע הוא ז"ל לא"י ובתוך טעמי ההתנצלות כתב גם זה שעדיין לא הכינותי מזון לגוף וצידה לנפש כראוי שלא לבא בהיכל המלך ביאה ריקנית חלילה לרש אין כל להביא תשורה. ומבואר בה שהי' מפחד גם על עצמו ז"ל שעדיין לא הכין צידה לנפש כראוי שלא לבוא בהיכל המלך ביאה ריקנית. **ואם הוא ז"ל אחר רוב כח תורתו ועבודתו במס"נ כ"כ בקדושתו העצומה** עדיין הי' מפחד שלא תיקן את נפשו שיוכל לבוא לא"י בהיכל המלך **מה יענו איזובי קיר**, וע"כ שכל מה שטרח כ"כ בהרחבת לשונות חריפים על זירוז מצוה זו לנסוע לא"י לא טרח אלא בשביל צדיקים גמורים שכבר זיככו את נפשותם בתכלית.
(מאמר ישוב א"י סימן מ"א)

פרק שני
ישוב א״י לדעת הרמב״ן

◇◇◇

מה שאמרו הדר בחו״ל כאילו אין לו אלו׳ וכעובד ע״ז, אינו אלא בנולד בא״י ויוצא לחו״ל

רבי משה לייב יוסף שלעזינגער*

אבל לפע״ד דרך אחר יש לי בדברי הרמב״ן ז״ל, דהא כבר בררתי בסימנים הקודמים לרש״י ולהרמב״ם ולשאר מפרשים שהברייתא מירי רק במי שיוצא מא״י לחו״ל, כדאיתא בתוספתא דע״ז ובאבות דר״נ, וכן בספרי בהר על פסוק לתת לכם את ארץ כנען וכו׳ וז״ל: מכאן אמרו כל היושב בא״י קבל עליו עול מלכות שמים, וכל היוצא לחו״ל כאלו עע״ז, וראי׳ מדוד וכו׳ עכ״ל, ואי ישוב א״י מצוה דאורייתא היא בזה״ז הוא, לא אשתמוטי עכ״פ בחדא דוכתא לאשמעינן זאת כל היושב בא״י מקיים המצוה ישוב א״י וכל היוצא ממנה מבטל מצוה, ולמה אמרו רק כל היוצא ממנה כאלו עע״ז.

וכן הרמב״ן ז״ל בעצמו כאן כתב בפירוש עד שאמרו כל היוצא ממנה ודר בחו״ל יהי׳ בעיניך כאלו עע״ז, ולא כתב שמבטל מצוה דאורייתא ישוב א״י, מזה משמע שגם הוא הי׳ מבין הברייתא רק כרש״י וכהרמב״ם, והנה גם השכל מחייב **מי שנולד בחו״ל ודר מעולם כאן אינו נחשב כאלו עע״ז ולא נחשב כאלו מבטל מצוה דאורייתא, דאל״כ וכי כל הצדיקים ובני ישראל קדושים ואבות הקדושים שעקרו כל ע״ז שבעולם והי׳ דרים בחו״ל קודם נסיעתם לא״י נחשב להם ישיבתן על אדמה טמאה כאלו עע״ז, חס מלהזכיר**, אלא שלא נאמרו ונשנית דברים אלו אלא

* תלמיד הכת״ס.

על היוצא מא״י לחו״ל לדור שם ע״מ שלא להחזיר, כמאמר הרמב״ן ז״ל כאן בעצמו כל היוצא ממנה ודר בחו״ל וכו׳, שלא אמר סתם כל היוצא ממנה רק אמר ודר בחו״ל, משמע שסבר שרק שמי שיוצא ממנה לדור שם ע״מ שלא לחזור כאלו עע״ז, אבל לא מי שיצא רק לאקראי בעלמא אינו נחשב כאלו עע״ז.
(קונטרס ישוב א״י סימן ח׳ דף מ״ד)

—◆◆◆—

מבאר שגם הרמב״ן ס״ל דמצות ישוב א״י בזה״ז אינו אלא מדרבנן, ורק בנולד בא״י ויוצא ממנה

רבי משה לייב יוסף שלעזינגער

והנה לפי דעת המפרשים שהרמב״ן ז״ל סבר ישוב א״י בזה״ז דאורייתא היא ומחויב כל אחד ואחד לעלות לשם, לכאורה קשה מה היא הראי׳ שהביא הרמב״ן ז״ל מתנאים הקדושים שהביא הספרי, הלא כל התנאים הנ״ל הי׳ כבר דרים מקודם לכן בא״י ויצאו משם לכך נחשב כאלו עע״ז, ובכו על שעברו על וירשתה וישבה בה ושמרת לעשות וחזרו מיד למקומם, ואמרו ישיבת א״י שקולה כנגד כל המצות, שעזיבת מקום מא״י נחשב כאלו עע״ז, וחמור ע״ז מכל התורה דאמר מר שכל המודה בה כאלו כופר בכל התורה כולה, אבל עדיין לא שמענו מזה שמי שדר מקדמת דנא בחו״ל שמחויב לעלות לא״י לדור שם מצד מצוה דאורייתא, ואם אינו עולה כאלו עע״ז.

ע״כ נראה שגם הרמב״ן ז״ל לא [ס״ל] דעבר אלא במי שדר כבר בא״י אל יצא איש ממקומו אפילו בזה״ז, ורצונו לומר מאחר שכמה מפרשים העלו שכל הפלגות שבח שנאמרו על א״י גם על זמן הגלות בעו״ה נאמרו, בא הוא להודיענו שהם אמת שנאמרו על זמן הגלות אבל בתנאי במי שדר שם מכבר ורוצה לצאת לדור בחו״ל, ועל זה מביא ראי׳ מדוד המלך ומתנאים הקדושים הנ״ל שהם היו אחר החורבן ובכו על שהי׳ יצאו מא״י לחו״ל וחזרו למקומם מיד ואמרו ישיבת א״י שקולה וכו׳, מאחר שכבר ישבו שם אסור לצאת.

והמעי׳ בדברי קדשו בעיניו יראה ובלבו יבין שכן הוא, דהא מתחיל ״מצוה ה׳ שנצטוינו וכו׳ וכו׳ עד הרי נצטוינו בכבוש בכל הדורות״, הרי לא דיבר עד כאן מאומה מישיבת הארץ רק ממצות כיבוש, ואח״כ מתחיל וז״ל: ואומר אני כי המצוה שחכמים מפליגים בה והוא דירת א״י עד שאמרו כל היוצא ממנה ודר בחו״ל יהי׳ בעיניך כעע״ז וכו׳, והנה מדבריו שאמר כי המצוה שחכמים מפליגים בה והוא דירת א״י, נראה בעליל שישוב א״י לאו מצוה דאורייתא היא, דאל״כ, הכי הוי לי׳ למימר, כי המצות עשה וכו׳, אבל מאחר שאמר כי המצוה שחכמים מפליגים בה וכו׳ משמע שהיא רק מ״ע דרבנן ולא דאורייתא, ואעפי״כ רק היוצא ממנה עובר

על מ״ע דרבנן כדקאמר כל היוצא ממנה אבל לא מי שדר מעולם בחו״ל אינו עובר על מ״ע דרבנן אם לא עלה, ועל זה הביא ראי׳ נכונה מתנאים ומדוד המלך שהיו יושבים מתחילה וחזרו למקומם. (קונטרס ישוב א״י סימן ח׳ דף מ״ד- מ״ה)

...והנה לאחר שכתבתי זאת דהרמב״ן ז״ל מירי רק במי שדר כבר בא״י, **מצאתי בשער החצר** (סימ׳ צ׳) **שמפרש ג״כ דעת הרמב״ם ז״ל והרמב״ן ז״ל על דרך זו,** ועוד הביא שם בסי׳ תס״ו בשם מהריט״ץ בתשובה (סי׳ פ״ה) וז״ל: בחור אחד שבא מארץ אשכנז וצפת ת״ו וצר לו המקום כי לא מצא שם אשה אם מותר לצאת לחו״ל, ואף שגם שבגמרא ע״ז אמרו דלישא אשה מותר לצאת מא״י לחו״ל, הרי התוס׳ כתבו שם דהך ברייתא מירי דוקא בדעתו לחזור לא״י אבל להשתקע שם אסור, ולפי״ז הבחור אסור לצאת. והעלה הרב שם דאעפי״כ מותר לצאת אפילו להשתקע, ומ״ש התוס׳ דצריך לחזור היינו דוקא במי שהיתה דירתו בא״י הוא ואבות אבותיו מעולם, והלכך אסור לצאת ע״מ להשתקע ולהניח דירתו ודירת אבותיו, אבל מי שבא מארץ מרחקים להיות שם בא״י ולא איתדר, כיון שארץ מולדתו עיקר דירת אבותיו היא בחו״ל, מותר לצאת ולישא אשה אפילו ע״מ להשתקע, והוכיח כן מהרמב״ם ז״ל, דלא מצינו בשום פוסק שאסור לדור בחו״ל אלא דוקא לצאת עכ״ל, והנאני ומשנה לא זזה ממקומה. (דף מ״ו-מ״ז)

—◆◆◆—

עתה ליכא מצוה בישיבת ארץ ישראל

חבצלת השרון

אולם בימינו שבעוה״ר באו פריצים וחללוה **שבודאי עתה ליכא מצוה בישיבת ארץ ישראל עד שישוב ה׳ וירחם.** (שו״ת חבצלת השרון ח״ב סימן ז׳)

—◆◆◆—

אין להשתדל במצוה זו בימינו, מאחר שעשאוה חוק לעבודתם

מנחת אלעזר

וגם י״ל כי בימינו אלו שעשאוהו המתחדשים לבקרים העולים **ומתפרצים חוק לעבודתם** (כלומר כפירתם)**, בכה״ג י״ל גם רבותינו הרמב״ן ז״ל ודעימי׳ יודו שאין להשתדל במצוה כזו** (ושוא״ת עדיף)**,** וכמו שאחז״ל במצבה אעפ״י שהיתה **חביבה עלי בימי האבות שנואה עתה לי** מפני שעשאוה חוק לעבודתם. (שו״ת מנחת אלעזר חלק ה׳ סימן ט״ז בא״ד, תיקון עולם סימן צ״ד דף ק״מ)

—◆◆◆—

בזמן הגלות אין חיוב לעלות לא"י אף להרמב"ן, כי מחמת גזירת הגלות ההכרח להיות מפוזר ומפורד בכל העולם, אך הנמצאים שמה מקיימים המצוה

ויואל משה אמנם אחר העיון א"א לומר גם לדעת הרמב"ן שיהי' בזמן הגלות חיוב לעלות לא"י שהרי א"א להכחיש גזירת הגלות המבואר בקרא ובדברי חכז"ל בכ"מ שההכרח שיהיו ישראל מפוזרין בד' כנפות הארץ עד ביאת המשיח ואך מלך המשיח יגיד להם שיצאו ידי חובת הגלות והארכתי בביאור דבר זה בפנים. גם בדברי הרמב"ן עצמו מבואר בכ"מ שהגלות הוא הכרח מאתו ית"ש וא"כ א"א שיהי' בזמן הגלות חיוב לעלות לא"י דכיון שרוב ישראל צריכין להיות מפוזר ומפורד בכל רוחות הארץ א"א לידע על מי להטיל החיוב לעלות לא"י, וביארתי בפנים דברי הרמב"ן ז"ל בעזהי"ת בדברים נכונים וברורים **שאין כוונתו ז"ל במ"ש שישיבת א"י היא מצוה קבועה לדורות אף בזמן הגלות אלא שהזוכים לישב שמה בא"י מקיימים המצוה אבל אין חיוב לעלות לא"י מחמת גזירת הגלות** ונתבאר זה בפנים באריכות ונמצא שהכל מודים שעבור שגזרה חכמתו ית"ש להיות ישראל בכל העולם עד זמן הגאולה ע"כ בטל החיוב לעלות לא"י במשך זמן הגלות אלא שהזוכים לישב שמה בא"י יש להם זכי' גדולה **אבל גם היושבים בגולה מקיימין בזה רצון הבורא ב"ה** מחמת טעמים ותיקונים גדולים שאמרו בזה חכז"ל ושאר ספרי קודש וכולם עושים רצון קונם אלא אלו ואלו צריכים שיהי' דעתם לש"ש לקיים שליחותם שנשלחו מהשגחה העליונה. (מאמר ישוב א"י סימן קל"ג, אות ה')

פרק שלישי
עלייה לארץ ישראל אחרי הקאלאניעס

◇◇◇

לפני ביאת המשיח יסעו לארץ ישראל אנשים שאינם מהוגנים ויצליחו שם בנצחונות גדולים ותרד להם אש מן השמים, לא מסטרא דקדושה אלא מסטרא אחרא

רבי ישראל מרוזין. רבי שמואל מסלאנים.

בקיץ שעבר הייתי אצל האדמו״ר מסקולען (שליט״א) [זצ״ל] להזמינו למחננו מחנה האגודה. הרבי הי׳ מהיחידים שמסרו נפשם להציל נפשות ישראל ברומניא, ותחת שלטון הקומוניסטים הי׳ מחזיק ילדים למאות להצילם. סוף דבר הי׳ שהקומוניסטים אסרו אותו במאסר, ומכיון שלר׳ אלימלך טרעס ז״ל הי׳ חלק גדול בהצלתו, לכן באנו להזמין את האדמו״ר להספיד את הר׳ טרעס. (מהראוי להזכיר את ר׳ אלימלך טרעס, שהי׳ לו חלק גדול בהצלת כולנו. כן ראוי להזכיר אחד היושב כאן ר׳ יעקב שלמה שטיינפעלד ז״ל, שהי׳ לו חלק גדול בהצלת אלפי יהודים ואני בתוכם) כשבאתי להרבי מסקולען, ביקשני שאחזור בפניו מה ששמעתי בשם האדמו״ר רבי ישראל מרוזין זצ״ל על מה שיהי׳ לעתיד לבוא. אמרתי לו שא״א מו״ר זצ״ל סיפר לי, ששמע מזקני זצ״ל, ששמע מפה קדשו של הרוזינער [הערת המלקט: ובמקום אחר כתב שמעתי מא״א ששמע מחותנו בשם זקני רבי אליעזר טאפריבער זצ״ל, שהיה מסתופף במשך עשרים שנה אצל הרבי מרוזין זצ״ל. ושמע מהרוז׳ינער שאמר] בזה הלשון, ״קודם ביאת המשיח ירד עמוד אש מן השמים כמו שירד לאלי׳ בהר

הכרמל. יהודים תדעו, שלא ירד לנביאי האמת, אלא לנביאי השקר, **און מען וועט דארפן קריכן אויף גלייכע וועגט כדי צו בלייבן ביי די אמונה״** (ויצטרכו לטפס על קירות חלקים כדי להשאר באמונה) שאלתני האדמו״ר, אם אמר הרוזינער שיהי׳ זה בבית המקדש, ועניתי שאיני יודע, מסתמא אם אמר אש מהשמים מסתמא יהי׳ במזבח כאלי׳ הנביא שהי׳ במזבח. אז ביקשני הרבי שאחזור עוד הפעם על הדברים, וחזרתי לו, וכן פעם שלישית. שאלתיו, מדוע מעונין לשמוע הדברים כ״כ הרבה פעמים? ענה לי, ששמע מעדים נאמנים שכשהאדמו״ר מסלונים (בעל ״דברי שמואל״) זצ״ל הי׳ חולה, והמחלה היתה אנושה ויעצוהו הרופאים שיסע לברלין שיש סיכוי לנתחו שם. למחרת בבקר החליט שלא ליסע, רק אמר דברי צוואה לכלל ישראל. ״**יהודים תדעו, שאנשים שאינם מהוגנים, לפני ביאת המשיח יסעו לארץ ישראל, ויצליחו שם בנצחונות גדולים, ויבנו ביהמ״ק וירד אש מן השמים בביהמ״ק זה כמו בימי בית ראשון, ותדעו שאין אש זה מסיטרא דקדושה, רק מסיטרא אחרא**״. (מו״ר זצ״ל הי׳ רגיל לומר, שרואים שהגר״א מהשמים לא הניחו לו ליסע לא״י, וכן הבעש״ט לא הניחו לו. אומרים בשם גדולים, אילו הי׳ הבעש״ט נפגש עם האור החיים הק׳ היתה באה הגאולה, לכן עכבוהו מלעלות לא״י. רק לאנשים מסיטרא דלי׳ להם הי׳ קל לעלות, אבל ליהודי חרדי הדבר בא לו עם הרבה קשיים). **האדמו״ר מסקולען** ביקשני שאפרסם צוואה זו בשמו, והוסיף, ״אם ישאלוני אמיתות עדות הצוואה הזו, אוכל לתת עליה שבועה דאורייתא״. (קול יעקב לר׳ יעקב טייטלבוים דף קצ״ב)

—◆◆◆—

עתה אין שום טובה במה שיסעו שם לעבוד את האדמה

בעל דברי יחזקאל משינאווא

ב״ה יום א׳ תצוה תרנ״ז לפ״ק. לכבוד הרבני הנגיד והמפורסם וכו׳ מו״ה יוסף פ״ב נ״י

מכתבו הגיענו, והנה כבר כתבתי לידידי הגביר היקר כ״ש מו״ה זכריה מענדל נ״י להגיד להם בשמי שלא יבואו אלי בדבר הזה, כי הרב מק׳ בראטשין כתב לי מכתב באריכות וכותב שהוא משולח מחבורה זו, והשבתי לו ג״כ בארוכ׳ שאין הדב׳ נכון בעיני, והעיקר הוא כי יסוד החבור׳ זו הוא שיתישבו שם אנשי׳ שיעבדו את האדמ׳ ויהנו מיגיע כפם אף אם ע״י חבורה יתקלקלו דמי השילוח להעניים העוסקים בתורה ובעבודת הבורא. שוה להם. כמ״ש החובר (שיבת ציון) שהדר בא״י אף אם פורק מעליו עול תורה ומצות כדאי הוא ישיב׳ הארץ לדחות כל התורה, ותלה עצמו באילן גדול בעמ״ס הפלאה.

ואנחנו אומרים מי שמיפר התורה טוב יותר שידור בחו״ל, כי ארץ ישראל אינה יכולה לסבול רשעים, כמו שכתב ולא תקיא הארץ בטמאכם. ועל דברי הצדיק החכ׳ בעל ההפלאה אומר אני דברי חכז״ל באבות חכמי׳ הזהרו בדבריכם שמא ישתו

התלמידים מים במקו׳ הרעים ויעשו ח״ה, כמו שעשה החובר הזה שפער פיו שבא״י מותר לפרוק עול תורה, תיפח רוחו.
וב״ה אני אמרתי הפשט בדברי ההפלאה וישרים המה רק פושעים יכשלו בם, ועיקר תקותינו הוא להחזיק ישיבת א״י במשעון לחם עד יושיענו הש״י ויקבצינו לעשות רצונו, ואז יקוים בנו יעמדו זרים וירעו צאנכם ויעבדו את האדמה עבורנו. אך **עתה אין שום טובה במה שיסעו לשם לעבוד את האדמה**, ואם יש לכם ספק בדבר כתבו להממונים דכולל גאליציען בירושלים ת״ו ובצפת ת״ו ובטבריא ת״ו ואז תדעו כי צדקו דברי, ס״ד לא יבואו אלי לדבר עמי בדבר הזה כי לא אוכל להסכים על חבורה זו.

דברי ידידו הדו״ש ומצפה לבש״ט מכל ישראל

הק׳ יחזקאל שרגא הלברשטאם
(תיקון עולם, ס׳ צ״ח, דף קנ״ד)

—◆◆◆—

כשם שבבית הכנסת של רעפארמער אסור ליכנס, מי יודע שכך יהי׳ עם ארצינו הקדושה

הגר״ח מבריסק

הנה הרב מאיר ברלין [מראשי ״המזרחי״] ודודו של מרן הגר״ח זצ״ל, מעיד בספרו על התבטאות בה הביע דעתו מרן הגר״ח ז״ל על אלו המנסים לפתות יהודים לציונות, במסווה של מצות ״ישוב ארץ ישראל״, וכך אמר: ״בית הכנסת״ הוא מקום קדוש... אך בכל זאת, כאשר מדובר בבית כנסת ״מתוקן״ - רעפארמער, אסור להיכנס לשם... ומי יודע אם לא נגיע לידי כך, שלמרות קדושתה, תהא ארצנו הקדושה ארץ ישראל ״מתוקנת״!... [דברים הידועים מבית בריסק - מפי השמועה] (עוברות והנהגות לבית בריסק ח״ב דף ר״ו)

—◆◆◆—

הבעש״ט הקדוש זצ״ל והגאון מווילנא זצ״ל רצו לעלות לא״י, אבל חזרו לביתם, לפי שהשטן מונעם, כעת עולים מחנות בהתלהבות והשטן עוזרם ביודעו כמה ירוויח מזה

רבי מאיר אריק

חושבני שנחוץ מאד לפרסם דברי רבינו הגאון רבי מאיר אריק שאמר על אסיפת אגודת ישראל בפרעשבורג בעת שנתאספו גדולי ישראל מכל

הארצות (מסתמא היתה זאת האסיפה גדולה שהתקיימה שם באלול שנת תרפ"א). ביניהם היו גדולי ישראל מהונגרי', ובתוכם רבי יוסף צבי דושינסקי זצ"ל, הרב מגאלאנטא, וגם הרב הגאון הרב ווינבערגער אב"ד סערדעהעלי. גדולי ישראל ממדינת הגר רצו לדעת השקפת גדולי ישראל מארצות שונות בדבר ארץ ישראל. עיני כל הנאספים היו פונים אל גאון הדור הרב מבוטשאטש רבי מאיר אריק זצ"ל.

וכך אמר להם, "בעת שיהודי רוצה לקיים מצוה לשם שמים, השטן משתדל למנוע זאת. ואם רבים רוצים לקיים מצוה, השטן עושה כל מיני תחבולות לעמד בדרכם ולהפר מחשבתם. מצינו במשנה במסכת ברכות (מט:), שמצוה שמקיימים אותה ברבים, ככל שמספר המשתתפים יותר גדול, כך קידוש השם הוא יותר גדול. ולכן כשעשרה מישראל מברכים ברכת המזון, אומרים נברך אלקינו. אם מספר המברכים הם מאה, אומרים נברך ה' אלקינו. ואם אלף, אומרים נברך לה' אלקינו אלקי ישראל. ואם מספרם רבוא, אומרים נברך ה' אלקינו אלקי ישראל אלקי צבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו. מזה אנו רואים כמה גדול קידוש ה' ברבים בזמן שאלפים מישראל מתקבצים יחד לקיים מצוות ה'.

וכן הוא ג"כ לענין כל מצוה, כאשר יחיד בא לקיים מצוה, הבעל דבר מנסה לעמוד בדרכו ולמנוע ממנו עשית המצוה, וקל וחומר כאשר רבים נאספים לקיים מצוה. ומכל שכן כשמדובר על מצוה כזו שחכמינו ז"ל (ספרי ראה יב כט), מונים אותה בין אלו ששקולים כנגד כל המצוות, על אחת כמה וכמה שהשטן מנסה בכל תחבולותיו להפר עצתם ולקלקל מחשבתם הטובה.

לכן אין כל פלא שכאשר מנהיגי ישראל כהבעל שם טוב הקדוש, והגאון מווילנא זצ"ל רצו לעלות לארץ ישראל וכבר היו בדרכם לארץ ישראל, שבו חזרה לביתם. הגם שאין אנו יודעים את הטעם שהניע אותם לעשות זאת, אבל דבר אחד ברור, שהשטן הי' מתירא שקדושי עליונים אלו יעלו לארץ ישראל ויזכו לקיים מצוות התלויות בארץ. ולאו דוקא קדושי ישראל, אלא כל יהודי ירא ה' הרוצה לעלות לארץ ישראל לקיים מצות ישוב ארץ ישראל, פוגע בעיכובים ומניעות קשות ושונות עם יסורים רבים". (עיין ברכות (ה.), שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל וכולן לא נתנו אלא ע"י יסורין ואלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא)

והנה בתקופה האחרונה גדלה ההתלהבות לקיים מצות ישוב א"י בחוגים שהם רחוקים מאד מתורה ומצוות, וחלק גדול מהם הם שונאי דת גלויים וידועים. הם עולים במחנות של עשרות אלפים, ומהם הבעל דבר אינו מונע זאת, אדרבה הוא עוזרם וממלאם בהתלהבות ורצון עז. והשטן ע"י שלוחיו מפרסם מאד מאד את המצוה הזאת, ביודעו כמה הוא ירויח מזה, ע"כ דברי מורי ורבי זצ"ל.

(מפי תלמידו ר' אברהם יעקב טייטלבוים ז"ל בספרו קול יעקב, עמוד ט"ו - ט"ז)

—◆◆◆—

אין שייך לצוות לכל ישראל לכבוש הארץ ולשבת בה, רק הוא מצות ופקודת המלך המשיח הקדוש

מנחת אלעזר הנה רבינו הרמב"ם לא מנה זה בספר המצות שלו למ"ע לרשת את הארץ ולשבת בה והרמב"ן חלק עליו וח"ש מ"ע זו, ובמגילת אסתר שם תי' מה שלא מנה הרמב"ם מצוה זו משום שאינה נוהגת בזמה"ז ולא הוי מצוה שנוהג לדורות, ובאבני נזר שם (סי' תנ"ד אות ד') הקשה על המגילת אסתר דא"כ למה מנה הרמב"ם בס' המצות תרומה ומעשרות וחלה שאינם נוהגים בזה"ז ואפי' בזמן עזרא לא נהגו מה"ת לדעת הרמב"ם והדבר פשוט שמצוה שנוהגת לימות המשיח נוהגת לדורות עכ"ל האבני נזר.

... אלא ודאי ברור דמצות הקרבנות ובנין ביהמ"ק שיחזרו בבנין בי' ג' המקווה זהו חשב הרמב"ם כיון דאלו ינהגו לעתי' כמ"ש הרמב"ם בהל' מלכים (פי"א הל' א') כי המלך המשיח יחזיר מלכו' בית דוד "וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם" עכל"ק, וע"כ שפיר חשיב הרמב"ם בס' המצות כל אלו משפטי התורה והמצות, היינו הקרבנו' וכל עניני ביהמ"ק וכל המצות שנוהגים בארץ בזמן הבית, משא"כ בעניני כיבוש הארץ היינו לרשת הארץ ולשבת בה, שלא יהי' עוד כמו שהי' קודם בנין בית א', כמ"ש בתורה (בפ' משפטים) לא אגרשנו מפניך וכו' מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את הארץ (וזהו הי' מפני חטא הידוע במדבר) ע"כ הלכו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר ע"י שופטי' ומלחמות וצרו' עד אשר זכו ברבות הימים לבנין בית א' ע"י שלמה המלך (ע"י הנביא מפי הקב"ה) משא"כ בנין בית הג' המקוה בימות המשיח ב"ב אחרי אריכת הגלות הלז דגם הרמב"ם שפסק שם בהל' מלכים (פי"ב הל' ב') כשמואל (בסנהדרין ד"א ע"ב) דאין בין עוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, היינו התנהגות אח"כ, **אבל מ"מ מודה דביא' משיח צדקינו וישיבתו על כסא מלכותו לא יהי' בבחי' קטנות ח"ו כמו שהי' מקודם בבית א' ובפרט הבית שני,** רק כמ"ש הרמב"ם שם (בפי"א ופי"ב) שהי' ע"י הנבי' מפי ה' ויעמו' מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות וכו' ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמת ה', היינו **לא מלחמה טבעיות עם הגויים** כמו מלפנים כנ"ל וגם יתייחסו כל ישראל על פי מלך המשיח "ברוח הקודש שתנוח עליו" וכו' שמודיע זה משבט פלוני וזה משבט פלוני וכו' עכ"ל הרמב"ם עיי"ש.

ממילא מטעם זה לא חשב הרמב"ם בס' המצות שלו לכבוש את הארץ ולשבת בה כיון שזהו אינו נוהג בימינו, וגם בזמן המשיח אין שייך לצוות זה אז לכל ישראל כמו שארי מצו' כיון שזהו לא יהי' תלוי בהם אז שיכבשוה, רק הוא מצות ופקודת המלך המשיח הקדוש הוא לבדו יעשה זאת ויחלקם לשבטים ברוח קדשו מפי הש"י וכנ"ל מהרמב"ם (וגם עיי"ש ברמב"ם הל' מלכים פ"ד הלכה ח' כי המלך המשיח נוטל חלק

שלו מארצות חלק י"ג, ועכ"פ היא דבר השייך רק למלך המשיח בלבד) **ולא בדרך כיבוש וישיבה וחלוקה שהי' לפני הבית הא' כנז', ורק אז הי' המ"ע הלז,** (וגם בבית השני שעלו עוד הפעם לשבת בארץ הי' מפי ה' ע"י נביאיו חגי זכרי' ומלאכי וע"י אנשי כנה"ג ודניאל עזרא ונחמי' ברוה"ק מפי ה' כשאחז"ל בכמה מקומו' ואכמ"ל) **וא"ש דברי הרמב"ם ז"ל בס' המצות.**

(תיקון עולם, סי' צ"ד, דף קכ"ח)

... והנה הראוני עתה בשו"ת האלף לך שלמה להגאון מהרש"ק ז"ל (ח"ב שו"ת מאהע"ז סי' קיח') **שהעלה כד' הרמב"ם דאין מצוה עתה בישיבת ארץ ישראל, והביא ראי' מהרבני' הצדיקים וחסידי' אשר יש בידם לעלות ואעפי"כ לא עלו לארץ ישראל, ומביא** (לדוגמא) **את הה"ק מהר"י מריזין ז"ל. ותמהתי מדוע הביא רק את הה"ק הנ"ל שלקחוהו וגנבוהו מבית האסורים לחוץ לגבול רוסיא ממקום אשר אסירי המלך אסורים שם כנודע מסירתם נגדו כמקובל בידינו מפי אבותינו הקדושים זי"ע** (אשר זקיני הק' מהר"י שמעלקא ז"ל מסאסוב הי' מראשי המשתדלי' בממון ובדמי' שהוציאוהו ממאסר והעבירוהו לגבול עסטרייך) **ומובן ממילא כי לא הי' יכול לבחור לו לנסוע לאיזה מלכות ומדינה שירצה, כי אולי הי' אז טורקייא מלכות א"י מפני הפוליטיק יראה ממלכות רוסיא, והי' מסוכן שלא ימסרוהו ויסגרוהו בחזר' ליד אדוני הרשעים ברוסיא האדירה, אשר הי' אצלם בכלל ענושים ממורדי' במלכות ורוצה לייסד מלכות ישראל, עד שהשיג מנוחה על ידי זכות האזרחי' בטשערנאוויץ מלכות עסטרייך, ואדרבה הי' לו** (להג' מהרש"ק) **להביא משאר הגאונים הצדיקי' וחסידים רובם ככולם שלא נסעו לאה"ק אם כי הי' חפשים ויושבים לבטח בארצם ויוכלו לנסוע באין מפריע, ואם היו סבורים שיש מצות ישיבת ארץ ישראל יש מהם שגם על מצוה קלה דרבנן היו מוסרים נפשם כנודע מכ"ש על מצות עשה דאו' והיו עולים במס"נ א"ו דס"ל כנז'.**

והן מי לנו גדול מרבינו הגאון זקיני הפני יהושע ז"ל (בכתובו' בסופו דף קי"א בד"ה שם אמר ר"א כל הדר בארץ ישראל) **וכו' שמי שדר שם מפני שבח פירות ארץ ישראל וכיוצא לצורך נגיעתו ה"ז אינו מכפר עליו וכו' עיין שם שהעלה דלא עדיף מיוה"כ דגם כן אינו מכפר רק לשבים ומאמינים בכפרתו, מכ"ש מי שאינו חפץ בישיבת אה"ק מצותה וקדושתה רק לטובת גופו כנ"ל בודאי אינו מכפר עליו ישיבתה, ומזה מוסר גדול נגד העולים עתה לפאלעסטינע אשר לא לבד שאינם מכוונים רק לצורך פרנסתם כפי דבריהם, ואינם מאמינים, אדרבה פוגמים באמונת ביאת המשיח** (ובכל יום אחכ' לו שיב'), **וכנודע אשר ארס צפעוני טמון בלב כל א' מחבירי המסתדרים** (כלומר מחריבים) **האלו** (כל שום חניכא דאית להו) **בודאי עליהם נאמר ותבואו ותטמאו את ארצי וכמ"ש בפנ"י שם.**

וגם עיין מ"ש הגאון בשו"ת בית שלמה (יו"ד ח"ב סי' צ"ד) **שהעלה בארוכה דישיבת ארץ ישראל אינה דוחה מצות כיבוד או"א וגם עיין בשו"ת מים רבים הספרדי** (חיו"ד סי' מ"ח).

ועיין באוצר החיים על המצות (לחו"ז הקדוש זי"ע) במ"ע לרשת את ארץ ישראל וז"ל, בענין ישיבת ארץ ישראל, שלא יבא למנין שום מצוה אלא מה שיש כח ביד אנושי לקיים, אבל מצוה שצריך עזר אלקי ונבואה לא יבא למנין. ולא מצינו מצוה שיהי' אדם נביא בעל רוח הקודש וכו' ואיך יצוה לנו ה"א ב"ה מצוה שאין בידינו לקיים אותה וכו', וכן בכל המלחמות, ומצוה כזאת לא יבוא למנין באין פנים, ואסור לנו לעשות שום מלחמה וכיבוש אם לא עפ"י הנביא, ומצוה התלויי' בנבואה לא יבוא למנין וכו'. ואדרב' אנו מושבעין שלא ימרדו במלכיות אלא נקבל באהבה עד בוא יבוא משיח צדקינו וזה לא יהי' בדרך הטבע אלא בכמה אותות ומופתים משונים ונפלאים וכו' עכל"ה. וזהו מתאים עם הרבה מדברינו לעיל, דל"ש לומר כדברי הרב אבני נזר ז"ל שיהי' מצוה לעבוד עבודת אדמה בארץ ישראל ושנרויח שיעשה פירות, וז"ש אין מקיים המצוה, והלא זה אין בידינו להכריח ח"ו את המנהיג ובורא ית"ש וכן כיוצא מ"ש שם דברים מתמיהים (במחכתה"ג) **וגם י"ל כי בימינו אלו שעשאוהו המתחדשים לבקרים העולים ומתפרצים חוק לעבודתם** (כלומר כפירתם), **בכה"ג י"ל גם רבותינו הרמב"ן ז"ל ודעימי' יודו שאין להשתדל במצוה כזו** (ושוא"ת עדיף), **וכמו שאחז"ל במצבה אעפ"י שהיתה חביבה עלי בימי האבות שנואה עתה לי מפני שעשאוה חוק לעבודתם.**

וכן ראיתי עתה בס' דברי יחזקאל לאדומו"ר הקדוש משינאווע ז"ל במכתבים בסוף הספר (שנדפס עתה), עיי"ש מ"ש נגד בעלי התנועה בימינו לייסד שמה קאלאניע'ס וכיוצא, כי המה מחריבי אה"ק והעיקר לחזק ישוב א"י לשלוח הרבה מרמבה"נ זי"ע כדרך אבותינו זי"ע.

ועיי' בס' דברי סופרים להגה"צ מ' צדוק הכהן ז"ל מלובלין (אות י"ד) שהעלה דהעיקר כהמגילת אסתר בספר המצות להרמב"ם דמצות ישיבת א"י רק בזמן שביהמ"ק קיים.

הדרן להנ"ל כפי שבארנו לעיל אשר נקיים מצות אלקינו ית"ש ונושב קוממיות לארצינו בקיבוץ גליות כולנו בביאת גואלינו במהרה בימינו.

(תיקון עולם, ס' צ"ד, דף ק"מ - העתק משו"ת "מנחת אלעזר" חלק ה' סימן ט"ז)

—◆◆◆—

עליה שעולין עכשיו אין זה עליה רק ירידה

רבי שלמה זלמן עהרענרייך

וכן עליה העתידה השלישית שתהי' במהרה בקרוב תהי' רק עפ"י ה' ע"י נביאיו משיח צדקינו ואליהו, **ולא כהמינים שקורין מה שעולין עכשיו הרבה בני אדם לפאלעסטינא עליה שלישית**, אין זה עליה רק ירידה, והעלי' תהי' עפ"י ה' ע"י משיח ואליהו. (בהסכמתו על ספר צוה ישועות יעקב)

צריך להתרחק מהם כמטחוי קשת

בעל ויגד יעקב מפאפא

נדיבי עמים נאספו עם אלקי אברהם, כי לאלקים מגיני ארץ מאד נעלה (תהלים מז, י). **נדיבי עמים צריכין להיות נאספו לטובת עם אלקי אברהם,** שיש להם נסיונות קשות שלא לנטות מדרכי אבותינו, כי לאלקים מגיני ארץ, כי הציונים טוענין שכוונתם לאלקים לשם שמים להיות מגיני ארץ ישראל, ואם לא היו טוענין שכוונתם לאלקים כלומר לשם שמים, לא היה הנסיון גדול כל כך, אבל לפי שאומרים לאלוקים, **ואומרים מאוד נעלה דצריך להתאמץ מאוד לעלות לארץ ישראל ומרעישין על מצוה זו מאוד ושאר תרי"ג מצות הם מזלזלין, זה לבד היא ראיה שהוא מעשה בעל דבר,** כמקובל מצדיקים באם רואין שאחד מתלהב על איזה דבר טוב בהתלהבות יתירה ואין לו שום עיכוב, צריך בדיקה אם אינו מעשה שטן, דעל דבר טוב היצר משתדל לקררו, **ע"כ בענין עלי' לא"י שמרעישין הציונים ע"ז מאוד, ובשאר ענינים השייכים ליהדות הם הקלים גמורים, זהו די לסימן שצריך להתרחק מהם כמטחוי קשת.** (תהלים ברכה ותהלה, עמ' קע"ה)

—◆◆◆—

לא היה עולה לארץ ישראל משום מצות ישוב א"י, זולת ההכרח

הגרי"ז מבריסק

כאשר פעם אמר מאן דהוא למרן הגרי"ז זצ"ל לאחר שבא לארץ ישראל, כי עכשיו בודאי שמח הוא על שזכה לקיים **מצות ישוב ארץ ישראל.**

נענה ואמר לו מרן הגרי"ז זצ"ל, כי לולא ההשמדה הנוראה שעשה הצורר הגרמני ימ"ש ביהדות הגולה, היה נשאר בחוץ לארץ עד ביאת משיח צדקנו, כי הוא מעצמו אין לו ענין לעלות כעת לארץ ישראל, ורק הכרח המציאות וצוק העתים הוא **שהביאוהו לכך.** (שהרב מבריסק ז"ל ברח לארץ ישראל באמצע מלחמת העולם)

(עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד עמ' רז)

פרק רביעי
עלייה לארץ ישראל
אחרי קום המדינה

———◇◇◇———

ממדינה כזו צריכים לברוח, אע"ג דיש מצות ישוב ארץ ישראל

הגרי"ז מבריסק

ר' יעקב ראזנהיים ז"ל ביקר את מרן הגרי"ז זצ"ל, ושוחח עמו אודות המצב בארץ ישראל, והגרי"ז זצ"ל התבטא כי חייבים לברוח מהמדינה מפני שהיא מקום סכנה.

ושאלו הנ"ל, וכי בזמננו לא שייך מצות ישוב ארץ ישראל? וענהו הגרי"ז זצ"ל: אוודאי איז שייך, אבער פון אזא מדינה מוז מען אנטלויפן. והזכיר דברי הרמב"ם בהלכות דעות [פ"ו ה"א] מדינה שמנהגותיה רעות צריכים לברוח הימנה למדבריות. (עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד עמ' רז)

—◆◆◆—

לעולם ידור אדם בא"י אפילו בעיר שרובה עכו"ם, אבל לא בעיר שרובה כופרים

הגרי"ז מבריסק

הודפס בכתבי עת בארץ ישראל תשובות לשאלות שהשיב הרב מבריסק זצ"ל לר' פנחס ביברפלד. לשאלתו להרב מבריסק שהגמ' במס' כתובות

(ק:) אומרת, לעולם ידור אדם בא"י אפילו בעיר שרובה עכו"ם ולא בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל. ענה הרב מבריסק "עיר שרובה עכו"ם נאמר אבל עיר שרובה כופרים לא נאמר". ולשאלתו, "אני עומד לנסוע לחו"ל האם מותר לו לספר שם מהאמת שנעשה בארץ, הרי המרגלים דיברו על א"י ונענשו עונש חמור מאד", ענה לו הרב, "האמת אין בה משום דבה (עי' ברמב"ן במדבר יג לב). רק על הארץ עצמה אסור לדבר, אבל על התנועות הכפרניות שהם מסיתים ומדיחים אין בזה איסור הוצאת דיבה אלא מחוייבים לומר זאת".

עוד שאלו, "מדוע אנו חיים בדור שיש בו כל כך הרבה כפירה?" ענהו הרב, "כפירה היא מגיפה ומגיפה אין לה שום סיבה. תחלת הכפירה התחיל בברלין וסופה **בירושלים**". (בין הדברים שאלו בענין חינוך, על מה יש לשים דגש על הכמות או על האיכות? וענהו, "מאיכות יצא כמות אבל מכמות מעולם לא יצא איכות"). ושאלו, "הרי אנו חיים בכל זאת בתקופה של קבוץ גליות". ענהו, "הלואי ונשארו ילדי תימן בתימן". לבסוף ביקש, "הרי ההגדה מתחילה בגנות ומסיימת בשבח, אמור לי רבינו דבר טוב שיאורו עינינו". ענהו, "אם אתה רוצה לשמוע דברים מאירים תלך לאחרים, איני מוכר זאת".

(קול יעקב דף ק"ג)

—◆◆◆—

כל הלכות הנ"ל (של מאמר ישוב א"י) נכתבו ונאמרו בפוסקים שהיו טרם התפשטות מלכות המינות ולא עלה על דעתם שיהי' מצב כזה

ויואל משה עתה באתי להעיר אוזן שומעת לדברי אמת ולב נשבר ונדכה בדאבון נפש על חורבן התורה והאמונה אשר הגיע אלינו בעו"ה בדור האחרון עיקבתא דמשיחא עד דיוטא התחתונה אשר לא היתה כזאת מיום שנברא העולם ולא כימים הראשונים הימים האלה וכל פרטי ההלכות שסדרתי בעזהי"ת בענין ישוב א"י לקחתי מגמ' ופוסקים ראשונים ואחרונים אשר כל דבריהם הי' טרם התפשטות נגע הציונות הטמאה ומטמאה בהצלחת מעשה שטן כ"כ במלכות המינות בא"י שבשום אופן אין לדמות זמנינו זה בא"י תחת מלכות המינות בנסיונות קשים ומרים כ"כ לדורות הקודמים שהי' א"י מלאה קדושה וטהרה אשר מהם דברו כל הפוסקים שהבאתי ולא עלה על לב מעולם למצב כזה שהגיע אלינו בעו"ה בא"י.

(מאמר ישוב א"י סימן קל"ב)

—◆◆◆—

בכל דור צריך ללחום כנגד אותו היצר הרע ששולט אז, בימינו שהציונים מסמין עיני ישראל עם מצות ישוב ארץ ישראל, אין לדבר מזה ברבים אף במה שהוא אמת, או לכותבו על קונטרס מיוחד ומכ"ש במכתבי העיתים

ויואל משה ובגמ' ברכות ד' י"ב ע"א שהיו קורין במקדש עשרת הדברות קודם ק"ש, אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין, ופירש"י ז"ל שלא יאמרו לע"ה אין שאר תורה אמת, ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר הקב"ה ושמעו מפיו בסיני, והוא מהירושלמי פ"ק דברכות (דף ט' ע"ב). ובוודאי שהי' מהראוי לומר העשרת הדברות בכל יום, כמ"ש הרמב"ם בפה"מ פ"ה דמס' תמיד משנה א', שקראו עשרת הדברות בכל יום לפי שהם עיקר הדת וראשיתו, אלא מפני תרעומת המינים בטלום. וכתב בירושלמי פ"ק דברכות שאלו הג' פרשיות שאנו אומרים, הוא בשביל שמרומזין בהם עשרת הדברות. אבל העשרת הדברות בעצמם, מבואר גם בשו"ע או"ח סי' א' סעיף ד' שאסור לאומרם בציבור. וכתב שם במג"א סק"ט שלכן אין כותבין אותם על קונטרס המיוחד לציבור, גם כתב שם המג"א על איסור זה בפרט בזמנינו יעי"ש, ואנו רואים שהחמיר יותר לפי הזמן, ומבואר בזה שאף העשרת הדברות שהמה באמת עיקרי הדת וראשיתו ומפי הגבורה שמענום, ואעפי"כ בזמן שיש תרעומת המנים להקל עי"ז לפני ע"ה בשאר דברי תורה, בטלום ואסרום לקרות בציבור ולכתוב על טבלא אף בביהכנ"ס, ומכש"כ במצוה אחת של ישוב א"י, שאף אלו הי' כתוב בעשרת הדברות והיינו שומעין זה מפי הקב"ה בעצמו, מ"מ כיון שנעשה מזה תרעומת המינים באופן נורא, שאין לפרסם זאת ברבים.

וכבר התמרמר ע"ז מרן הקדוש משינאווא זצלה"ה במכתבו שנת תרנ"ז הנדפס בדברי יחזקאל, שהביא מה שראה בספריהם שמי שדר בא"י אעפ"י שאינו מקיים התורה, אין בו עון, וקללם ע"ז בקללות נמרצות, והביא ראי' מזה על חברת האנשים השולחים לעבוד שדות בא"י שהם תועבות ה', ולא דבר מציונות כי לא נתפשט עדיין בימיו, ומכתב זה נכתב בשנה ראשונה שהמציא אותו הטמא רעיון הציונות, ולא הגיע אז כלל לאותן המקומות שדרין שם יראי ה', עד אחר שנתייסד המזרחי שהתחיל להמשיך את העולם אל הטומאה העמוקה הזו, ולא דבר מרן ז"ל במכתבו הנ"ל אלא מרעיון הקאלאניזאציא לעבוד שדות, שהי' כמה שנים טרם התחלת הציונות, ונתפסו אז בזה איזה גדולים כאשר יראה הרואה במכתב הנ"ל, והתחיל גם מאז אותו התרעומת של המינים שישיבת א"י הוא כל התורה כולה, והשאר ח"ו טפל, ומכש"כ בזמנינו זה שהציונות הפכו רוב ההמון למינות הזה, שכל התורה כולה לא נחשבת בעיניהם למאומה אלא ישיבת א"י, הוא ק"ו ב"ב של ק"ו שאף

מה שהאמת הוא בדבר חשיבות א"י, ונכתב על ס' בספרים הקודמים, אין להגיד בזה ברבים או לכותבו על קונטרס אף בביהכנ"ס בלבד, דלא עדיף מעשרת הדברות, ומכש"כ שאין לכתוב בזה במכתבי העתים לפני ע"ה וקלי הדעת ומינים ואפיקורסים, שיש בכל העולם רובא דרובא הקוראים במכתבי העתים, ובפרט לפרסם עוד בזה הפלגת דברים שאינם אמיתיים כלל, והמה כולם מוקשים נגד האמת וההלכה, כאשר נתבאר לעיל באורך, ואין לשער גודל העון והפירצה בזה.
(מאמר ישוב א"י סימן קמ"ד)

וכבר כתבתי בזה שידוע שכל דברי חכמים שהאריכו בדבריהם הקדושים לזרז את בני ישראל ולהלהיב את הלבבות, לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר, שרצו לחזק הלבבות למען יוכלו עמוד להתגבר נגד יצרא בישא השולטת בעולם, ולכן דברו בכל הדורות נגד אותו יצר הרע השולט אז בדורם. ובדורות הקודמים טרם שהתחדש הס"מ בטומאת הציונות ר"ל, לא הי' שום יצה"ר ליסע לא"י, אלא אדרבא הי' אז דרכו של היצה"ר למנוע אף היחידים שצריכים ליסע לא"י, להכביד עליהם במניעות קשות כמ"ש החרדים בפ"ב ממצות ל"ת התלויים בא"י, וז"ל שם באמצע דבריו: וזה טעם סמיכת פרשת עמלק וביאת א"י בפ' כי תבא וכו', וכי היכי דבביאה ראשונה בא עמלק, ה"נ בקיבוץ גליות כשרוצים לבוא לא"י, עמלק מזדמן להם בדרך, וכאשר עינינו רואות היום תמיד ירא ה' וישפוט, עכ"ל. הנה מ"ש בימיו שעינינו רואות שעמלק מזדמן להרוצים לבוא לא"י, הנה בימיו כבר היו האומות מעורבבים, ולא נודע מי המה זרע עמלק, אלא שהע"ר שבישראל מבואר בזוה"ק פ' בראשית ד' כ"ה ע"א שיש בהם עמלקים, וכמ"ש בזה יען שנשמתם הוא מזרע עמלק, ולכן אמר שעמלק מזדמן להם המה רשעי הדור שליחי הס"מ ר"ל, והי' אז זה דרכו של היצה"ר למנוע הכל מא"י, ולכן ראו הצדיקים הלוחמים עם היצה"ר לדבר היפך דבריו להלהיב הלבבות לא"י, ואעפי"כ היו זהירים להביא קצת גם מה שצריך לדורינו, כאשר העתקתי דבריהם למעלה, אבל עיקר דבריהם הי' אז נגד היצה"ר ששלט בדורם.

אבל עכשיו בעו"ה נהפוך הוא, כי העמלקים התיישבו בא"י, וחץ שחוט לשונם לסמות עיני כל ישראל להיות נגררים אחריהם בכח מצות ישוב א"י, והבערה ללהב יצאה בהתגברות היצה"ר ליסע לא"י ליפול ברשתם, ואין ספק שאלו היו הצדיקים הקודמים בזמנינו, היו מדברים באופן אחר ממה שדברו בדורם, וכמו שהבאתי ע"ז מאמר הש"ס ב"מ ד' ל"ג שהקשה סתירה בשני מימרות בענין לימוד משנה וגמרא, והתירוץ הוא שמחמת שינוי הדור הוצרכו לדבר בלשון אחר. ולפי מצב דורינו, מובן עוד סמיכת פ' עמלק וביאת א"י, דליכא מידי דלא רמיזא באורייתא עד סוף כל הדורות, ורמז לנו שעוד יהי' זמן אשר עמלק ישתמש בביאת א"י, וגם כי באמת אחר החבלי המשיח הנוראות שסבלו ישראל עכשיו בעו"ה, הגיע עת דודים והיינו

זוכים לביאת משיח, והיינו עולים עם כל ישראל ביחד בשמחה לארצינו, אבל בעו"ה עמלק הזדמן לחטוף מלכות המינות ר"ל, ודין גרמא התעכבות הגאולה עד ישקיף ה' וירא בעניינו ולחצינו, וא"כ ביאתם לא"י, הוא המעכבת את ביאתם של כל ישראל לא"י עם מלך המשיח, וזה סמיכת הפרשיות של עמלק לביאת הארץ. והשי"ת ירחם ויצילינו חיש מהר מסטרא בישא של הס"מ וחיילותיו.

ובמדרש פ' שמיני (ספרא על ויקרא ט, ו) עה"כ זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, אמרו אותו יצה"ר תעבירו מלבבכם, ונתקשו כולם על הלשון אותו יצה"ר, כמראה עליו באצבע, ולא סגי לי' למימר סתם יצה"ר תעבירו מלבבכם. אבל האמת הוא שצריך לראות בכל דור ודור איזה יצה"ר השולט אז, ודייקא אותו היצה"ר צריך להעביר מן הלבבות, כי זה עיקר צורך ההתגברות נגד היצה"ר המתגבר ומתחדש בעתו ובזמנו. והרחמן הוא ית"ש יצילנו עדכ"ש ית'. (שם סימן קמ"ה)

—◆◆◆—

שאלה גדולה עפ"י הלכה אם מותר לדור תחת מלכות המינות – יכולים ליכשל שמה בכל רגע בספיקות של יהרג ואל יעבור

ויואל משה והנה אחריות וחשש גדול עפ"י הלכה לדור תחת מלכות המינות מכמה טעמים שא"א להעלותם על הכתב, אך אכתוב איזה פרטים מה שאפשר לכותבם. מלבד שיש שם מלכות המינות המכוונת להעביר על הדת והיא סכנה עצומה בענין הד"ת לכל היושבים שמה כאשר הארכתי לעיל וא"א לפרט הכל והמבין יבין, אבל גם עצם הדירה תחת ממשלתם ורשותם של מלכות של מינות ר"ל הוא ענין כבד המכאיב לב כל ירא וחרד לדבר ה', שהרי כיון שכל התייסדות אותה המלוכה הוא ממקור המינות ר"ל הן בשביל התייסדותה קודם ביאת המשיח שהוא ביהרג ואל יעבור, כאשר הארכתי במאמר ג' שבועות, ונוסף לזה שנתייסד במינות וכפירה גמורה ר"ל בלי תורה ואמונה כלל ועיקר, אלא אדרבא בדרך של עקירת כל התורה כולה ח"ו ואין ספק שאותה המלוכה גרע הרבה יותר מע"ז כמו שהוא בגמ' וברמב"ם ובכל הפוסקים דמינות גרוע הרבה יותר מע"ז, וכבר העתקתי קצת מדבריהם בזה. וא"כ אין ספק שהנותן איזה חיזוק כל שהוא לשורש המינות הן בממון או כבוד או בדברים באיזה אופן שהוא גרע מנותן כבוד או ממון או איזה חיזוק לע"ז, והודאה במקצת לשורש המינות גרוע ממודה בע"ז, והדרים שם קשה להם מאוד ליזהר בזה כמובן והנסיונות עצומים, גם הרבה הזדמנות נזדמן לכל אחד ואחד יען שנצרך לטובתם כי הכל בידי המלוכה ונותנים להם חיזוק ושבח

באופנים שונים פעם באונס ופעם ברצון וקשה לעמוד בענינים אשר כמעט בכל יום ולפעמים בכל רגע יש ספיקות של יהרג ואל יעבור, ומי הוא המורה דרך בדורינו בספיקות חמורות כאלו, כי בכל חשש של חיזוק למינות או מודי להו הוא בספק של יהרג ואל יעבור ק"ו מע"ז. (מאמר ישוב א"י סימן קנ"ג)

—◆◆◆—

מי יודע אם מותר ליכנס ברצון תחת ממשלתם, שגורם להיות מודי להו וליתן להם חיזוק

ויואל משה וא"כ באותה המלוכה שעצם התייסדותה היא מינות וכפירה גמורה ר"ל שהוא גרוע הרבה מע"ז ושאני מינות דמשכא וכל קיומה הוא בשביל שהקב"ה מניח לבעלי בחירה לעשות הכל בכח הס"מ כמו שמניח הקב"ה את הע"ז עצמה אף לעשות אותות ומופתים נוראים בשביל שהבא לטמא פותחין לו כמבואר בגמ' ע"ז ד' נ"ה ע"א. ובעונותינו המרובים והמרים ר"ל הצליח מעשה שטן ויצא העגל הזה, וא"כ מי יודע אם מותר ליכנס ברצון תחת ממשלתם ורשותם, שגורם להיות בעצמו אזיל ומודי להו וליתן להם חיזוק רב שגרוע הרבה מלהיות מודה בע"ז. ואף שגדלה מעלת וקדושת א"י אבל היא הנותנת שבשביל שגדול כ"כ קדושת הארץ חמור מאוד אם שם במקום הקודש נותנין איזה חיזוק לדרך המינות, ואין הארץ סובלת ומוחלת על עלבונה שעל ידה ובמקומה נותנין ח"ו חיזוק למינות. (מאמר ישוב א"י סימן קנ"ג)

—◆◆◆—

הראשונים היו אולי אוסרים ליסע תחת ממשלתם של אלו, אבל אנחנו אין בכחינו לדון בזה, ובפרט שההכרח שיהיו גם בא"י עובדי ד'

ויואל משה ומי יוכל לידע אילו היו הראשונים ז"ל עכשיו בינינו אם לא היו מוחים ליסע תחת ממשלתם ורשותם של שליחי הס"מ האלו, אבל אנן יתמי דיתמי אין בכחינו לדון בענין נשגב כזה, ובפרט שלדעת הרמב"ם ההכרח שיהי' ישראל בא"י לעולם, שבלא זה אין קידוש החודש ואין מועדים בישראל וח"ו בטל כל אותות האומה, גם להרמב"ן ז"ל שאינו סובר כן אבל מ"מ מוכיח מתוכו גם מדברי הש"ס והראשונים וגדולי האחרונים ז"ל שהוא רצון הבורא ב"ה שאף בזמן הגלות והפיזור יהי' גם בא"י עובדי ה' ומקיימים מצות התלויות בארץ, ובכלל

הפיזור שבכל כנפות הארץ גם בא״י בכלל. ומי בדורינו יוכל להתערב להוגה דעות בדין קשה כזה ובענינים נעלמים כאלו ושכלינו קצר מאוד מקוצר המשיג ועומק המושג. (מאמר ישוב א״י סימן קנ״ז)

—◆◆◆—

כבר הפכו רוב העולם למינות ועוד ידם נטוי׳, וסכנה גדולה לדור תחת ממשלתם

ויואל משה גם הלא אמר הכתוב משלי ד׳ ט״ו על דרך רשעים פרעהו אל תעבר בו שטה מעליו ועבור, כי לא ישנו אם לא ירעו ונגזלה שנתם אם לא יכשילו, והעיד החכם מכל אדם על הרשעים שכל מגמתם להכשיל עד שנגזלה שנתם עבור זה, ומכש״כ אלה הרשעים אשר כבר אתמחי גברא למלאכה זו אשר עוד טרם שהי׳ בידם המלוכה הפכו רוב העולם למינות ר״ל אשר לא היתה כזאת מעולם, ובפרט אחר שהצליח מעשה שטן שהשיגו שבט המושל ומלוכה השחיתו התעיבו ועקרו מאות אלפים מהאמונה ביד רמה אלא שיראים קצת לעשות כל מגמתם בפעם אחת מחמת שיש עדיין קצת שומרי תורה ומצות בחו״ל שאין להם שבט המושל עליהם, אבל לאט לאט עושים עבודתם להכשיל ולעקור עיקרי יסודי הדת, והשי״ת ירחם וישלח לנו משיחו הולך תמים טרם שיבצעו זממם אלה הרשעים. ועכ״פ לא כימים הראשונים הימים האלה עכשיו שמה.

(מאמר ישוב א״י סימן קל״ז)

—◆◆◆—

כל הפוסקים שדברו בשבח הנסיעה לא״י היו טרם התפשטות נגע הציונות, אבל עכשיו שונה המצב לגמרי וירדנו פלאים

ויואל משה אבל הפסקי דינים שסדרתי לעיל (של מאמר ישוב א״י) לקטתי הכל מש״ס ופוסקים ראשונים וגדולי האחרונים ז״ל שהיו כולם טרם התפשטות נגע הצרעת הזאת של הציונות הטמאה ר״ל, ועכ״פ הבו דלא להוסיף עלה וכי בודאי גרוע מעת אשר קרה האסון הנורא לישראל ועת צרה היא ליעקב אשר כמוה לא נהיתה שהוקם עול של מלכות המינות במקום הקודש שזהו סיבת כל הירידה שבישראל בגשמיות ויותר מזה ברוחניות, והיא שהביאה לידי איבוד נפשות מרובות כ״כ מישראל ומעכבת את גאולתינו ופדות נפשינו שאנו מצפים אלי׳ בכליון עינים ובדאבון נפש. (מאמר ישוב א״י סימן קנ״ז)

—◆◆◆—

במצב כזה א"א לייעץ למי שהוא לילך תחת רשותם

ויואל משה ולעת כזאת האיך נוכל לידע לקבל אחריות לייעץ בני ישראל לילך תחת ממשלת המינות המוחזקת להעביר על הדת בתחבולות שונות, מי הוא היודע האיך יפול דבר תחת אותה מלכות הרשעה. וכל הגדולים שהיו טרם הוקם עול של מלכות המינות בא"י והי' ביניהם איזה מהם שהי' דעתם נוטה שיסעו יותר מישראל לא"י אין שום ראי' מדבריהם ליסע תחת מלכות המעברת על הד"ת וכל המלוכה הוא לגמרי נגד רצון הבורא ב"ה וב"ש. (מאמר ישוב א"י סימן קנ"ו)

—◆◆◆—

אני מונע עצמי מלילך לאר"י כי אני ירא מהתפעלות

רבי שמעון ישראל פאזנן והנה מי שדר בארץ ישראל כמעט גם היותר מחוכם בדרכי התורה והיראה, על ידי מה שהורגל כבר לחיות שם לא יסכים לדברי אלה אף אם לא יוכל לסתור את דברי. כי כבר הורגל לראות מדינה זו... והיא נותנת לו מקום ואפשרות לחיות, ואולי גם נעים המקום ללמוד התוה"ק יותר ממקום אחר, וביותר שהציונים בנו בתים ורחובות והבתים נאים יותר ממה שהי' בימי הטירקיי, וכל אופני החיות הם יותר נעימים. וזה אחד הטעמים **אשר אני מונע את עצמי לילך לשם כי ירא אני שיעשה עלי איזה התפעלות איזה דבר שעשו.**

(תורת א', מכתב כ"ז)

שער ז'
יתבררו ויתלבנו

ארץ ישראל מקיאה עוברי עבירה ◆ הבירור הגדול בארץ ישראל

פרק ראשון
ארץ ישראל מקיאה עוברי עבירה

———◇◇◇———

ספר ויקרא **אל תטמאו בכל אלה כי בכל אלה נטמאו הגוים אשר אני משלח מפניכם. ותטמא הארץ ואפקוד עונה עליה ותקיא הארץ את יושביה. ושמרתם אתם את חקותי ואת משפטי ולא תעשו מכל התועבות האלה האזרח והגר הגר בתוככם. כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא הארץ. ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם.**
(יח, כד - כח)

רש"י ולא תקיא הארץ אתכם. משל לבן מלך שהאכילוהו דבר מאוס, שאין עומד במעיו אלא מקיאו, כך ארץ ישראל אינה מקיימת עוברי עבירה (תו"כ כ קכג), ותרגומו ולא תרוקן, לשון ריקון, מריקה עצמה מהם.

ספר יחזקאל **ויהי דבר ה' אלי לאמר. בן אדם ישבי החרבות האלה על אדמת ישראל אמרים לאמר אחד היה אברהם ויירש את הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה. לכן אמר אליהם כה אמר אדני ה' על הדם תאכלו ועינכם תשאו אל גלוליכם ודם תשפכו והארץ תירשו.** **(לג, כג-כה)**

מצודת דוד (כד) יושבי החרבות האלה. וחוזר ומפרש על אדמת ישראל ויאמר על מתי מעט הנשארים בארץ אחר החורבן: אחד היה אברהם. הלא אברהם היה יחידי, עכ"ז נתנה לו ארץ ישראל למורשה, ואנחנו הנשארים פה הלא לרבים נחשב למולו וכל הארץ נתנה לנו למורשה. כי חשבו הואיל ונשארו בה יירשו את הארץ למשול בה כמאז, וכאלו יאמרו אף אם אנו מתי מספר הלא אברהם היה אחד וירש את הכל: (כה) על הדם תאכלו. זהו מין עכו"ם שהיו זובחים לשדים ואכלו סביבות הדם בסמוך לה, ואמרו שהשדים אוכלים את הדם והם הבשר, וכאלו מסובי' בשולחן אחד בהתחברות ואהבה רבה, והתורה הזהירה עליו כמ"ש לא תאכלו על הדם (ויקרא יט): ועינכם תשאו. פונים אתם אל גלוליכם לעבדם עבודת אלהות: ודם תשפוכו. שפכתם דם נקי:

והארץ תירשו. בתמיה וכי בעשות מעשים כאלה תירשו את הארץ, וכאומר וכי טובים אתם מאותם שמתו ונשבו ומה לכם להדמות אל אברהם:

ספר יחזקאל **עמדתם על חרבכם עשיתן תועבה ואיש את אשת רעהו טמאתם והארץ תירשו:** (לג, כו)

רש"י עמדתם על חרבכם. כלומר כל בטחונכם נתחזקתם על חרבכם: עשיתן תועבה. משכב זכר:

ספר איוב **לאחז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה:** (לח, יג)

תרגום למיחד בסטרא דארעא דישראל, ואטלטלו דרא דרשיעיא מנה.

ספר מיכה **קומו ולכו** (פי' רש"י: קומו וגלו מן הארץ) **כי לא זאת המנוחה** (כי לא כדרך זו נתתיה לכם למנוחה), **בעבור טמאה** (פי' הרד"ק: בעבור זה שטמאה, שאתם טמאתם אותה, בעבור זה) **תחבל** (תחבל הארץ אתכם, והוא מלשון השחתה), **וחבל נמרץ** (ההשחתה תהיה חזקה מאד): **לו איש הלך רוח ושקר כזב** (אם הם מוצאים איש הולך אחר דברי הרוח והבל ומכזב לאמר שקר, היה אומר) **אטף לך ליין ולשכר** (אני אתנבא לכם שתשתו יין ושכר, ר"ל מה שאתם חומדים איישר לפניכם), **והיה מטיף העם הזה** (איש כזה היה מקובל להם לנביא, מצודות): (ב, י-יא)

ספר תהלים **לבקרים אצמית כל רשעי ארץ להכרית מעיר ה' כל פעלי און:** (קא, ה)

תרגום לעלמא דאתי דאמתיל לנהור צפרא אמגר כל רשיעי ארעא לשיצאה מן ירושלם קרתא דה' כל עבדי שקר:

—◆◆◆—

הארץ טובה מכל הארצות לשומר מצותיו, ורעה מכל ארצות ללא שומרם

רשב"ם **כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים** (דברים י"א י'). כן שיטת פרשיות הללו, צריכים אתם לשמור מצות ה', **כי הארץ טובה מכל הארצות לשומר מצותיו, ורעה מכל ארצות ללא שומרם,** כי הארץ אשר אתה בא שמה איננה כארץ מצרים שאין צריכין למטר, ובין טובים ובין חטאים כטורח השקאת שדותיהם יש להם לחם, אבל ארץ ישראל, אם אתם שומרים מצות, עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחריתה. (פרשת דברים י"א י')

—◆◆◆—

היה באומות רעים וחטאים מאוד, ולא הקיאה אותם ארצם, אבל למעלת א"י היכל ה', תקיא את הגוי מפני תועבותם

רמב"ן ודע כי משפט סדום היה למעלת ארץ ישראל, כי היא מכלל נחלת ה' ואינה סובלת אנשי תועבות, וכאשר תקיא את הגוי כלו מפני תועבותם, הקדימה וראתה את העם הזה שהיו רעים מכלם לשמים ולבריות, ושממו עליהם השמים והארץ והושחתה הארץ בלא רפואה לעולם, מפני שבעבור טובה נתגאו, וראה הקב"ה שיהיה לאות לבני מרי לישראל העתידה לירשה כאשר התרה בהן, גפרית ומלח שרפה כל ארצה כמהפכת סדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו, כי היה באומות רעים וחטאים מאד ולא עשה בה ככה, **אבל למעלת הארץ הזאת היה הכל, כי שם היכל ה'.** ועוד אני עתיד לבאר זה בסדר אחרי מות אם יחייני הממית והמחיה. (פירושו על בראשית יט, ה)

—◆◆◆—

הקב"ה ממהר להפרע מעוברי עבירה בא"י, וחומר העון שם הוא פי כמה מבחו"ל

רמב"ן והנה קידש העם היושב בארצו בקדושת העריות וברובי המצות להיותם לשמו, ולכך אמר (להלן כ כב) ושמרתם את כל חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם ולא תקיא אתכם הארץ, וכתיב (שם פסוק כד) ואמר לכם אתם תירשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה אני ה' אלהיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים, יאמר כי הבדיל אותנו מכל העמים אשר נתן עליהם שרים ואלהים אחרים, בתתו לנו את הארץ שיהיה הוא יתברך לנו לאלהים ונהיה מיוחדים לשמו **והנה הארץ שהיא נחלת השם הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי ע"ז ומגלים עריות**... והנה השם הנכבד יתברך אלהי האלהים בכל העולם ואלהי ארץ ישראל שהיא נחלת ה', וזהו טעם וזנה אחרי אלהי נכר הארץ (דברים לא טז), כי האלוהות נכרים בארץ השם ובנחלתו, וזהו שנאמר (מ"ב יז כו) לא ידעו את משפט אלהי הארץ וישלח בם את האריות והנם ממיתים אותם כאשר אינם יודעים את משפט אלהי הארץ, והנה הכותיים לא היו נענשים בארצם בעבדם את אלהיהם לשלח בהם את האריות, ובבואם בארץ השם ועשו שם כמעשיהם הראשונים שלח בהם האריות הממיתים אותם.

... וזו היא מצות יעקב אבינו לביתו ולכל אשר עמו בשעת ביאתם לארץ (בראשית לה ב) הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והשם לו לבדו נתכנו עלילות

שמתה רחל בדרך בתחילת בואם בארץ, כי בזכותה לא מתה בחוצה לארץ, ובזכותו לא ישב בארץ עם שתי אחיות והיא היתה הנשאת באיסור האחוה ונראה שנתעברה מבנימין קודם בואם בשכם ולא נגע בה בארץ כלל, מפני הענין שהזכרנו.
... והנה הזכיר הכתוב כי אנשי ארץ כנען נענשו בעבור העריות, ורבותינו אמרו (סנהדרין נו:) שהוזהרו עליהן מעת היצירה לאדם ולנח, שלא ענש אלא אם כן הזהיר, אבל הכתוב לא יזכיר האזהרה אבל יאמר כי הארץ תקיא אותם כי הארץ תתעב כל התועבות האל והנה לא אנשי ארץ כנען בלבד היו מן המוזהרים, והפרשה הזכיר "כמעשה ארץ מצרים" שהיו גם הם עושים ככל התועבות האלה, ולא תקיא אותם ארץ מצרים ולא שאר ארצות הגוים את גווייהם, אבל הענין כולו למעלת הארץ וקדושתה ואמר הכתוב "ותקיא הארץ", כי מעת שפקד עונה עליה שנגזר על הכנענים להכרת כאילו כבר הקיאה אותם, או "ותקיא", למעלה, כענין סר צלם מעליהם (במדבר יד ט). (פירושו על ויקרא כ כב-כד)

—◆◆◆—

אינו דומה מורד במלכות בפלטין למורד חוץ לפלטין

מהר"ם מרוטנבורג

וששאלת להודיעך עיקר המצוה ההולך לארץ ישראל אינו אלא כמו שמפורש במס' כתובות, ואם מוחלין לו על כל עונותיו, הכי מפורש בסוף מס' כתובות, ובלבד שיהיה פרוש מכאן ואילך ויזהר מכל מיני עון ויקיים כל המצות הנוהגות בארץ, **שאם יחטא יענש יותר מאם יחטא חוצה לארץ, כי ה' דורש אותה תמיד ועיני ה' בה והשגחתו תמיד, ואינו דומה מורד במלכות בפלטין למורד חוץ לפלטין, והיא אוכלת יושביה, וכתיב ולא תקיא וכו', לפי שהיא תקיא עוברי עבירה והיינו דכתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה, ואפי' אוה"ע שבה אין מצליחים מחמת שהם עוברי עבירה**, וע"כ עכשיו שממה היא ואין בה עיר המוקפת חומה ומיושבת כמו בשאר עיירות. ואותן ההולכים לשם ורוצים לנהוג קלות ראש בפחזותם ולהתקוטט שמה קורא אני עליהן ותבאו ותטמאו את ארצי, מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי, אבל מי שהלך להתנהג בקדושה ובטהרה אין קץ לשכרו, ובלבד שיוכלו להתפרנס דכל דסליק אדעת' למידר וכו' כדאיתא פ' האיש מקדש.
וששאלת למה לא הלכו גדולי ישראל לשם כל האמור לשם, אשיבך דלא הוה מותר להו והיו צריכין להתבטל מלמודם ולשוט אחר מזונותם, ואמרינן פ' מי שהוציאוהו דמותר לצאת מארץ ישראל לח"ל אחר רבו ללמוד תורה כ"ש שאין לילך מרבו מח"ל לארץ ישראל וכ"ש להתבטל מלמודם ולשוט אחר מזונותם.

וששאלת לפרש לך הדר בח"ל כמי שאין לו אלוה, אשיבך, היינו משום דעיקר שכינה בארץ, וכבודו בארץ ישראל כסא מול כסא, וכתוב והתפללו דרך ארצם, תלפיות תל שכל פיות פונות לשם. (תשובת מהר"ם מרוטנבורג, הובא בכלבו דין קכ"ז)

—◆◆◆—

אם לא תשמעון יהיה נתינת ארץ ישראל קללה רח"ל

אור החיים הק'

עוד יתבאר כל הכתוב (דברים י"א כ"ו) [ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה] על זה הדרך, לפי שאמר להם בסמוך נחלת הארץ, כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו לכם יהיה (שם כ"ד), לזה אמר להם "ראה אנכי נותן" וגו', פירוש נתינה זו שה' נותן לכם היום, דקדק לומר "היום", כי ברכה זו שאמר להם כל המקום וגו' לא נאמרה להם עד היום הזה, ואומרו "ברכה וקללה", פירוש יש בנתינה זו ברכה ויש בה קללה. וחזר ופירש, "את הברכה אשר תשמעון", פירוש אם תשמעון תהיה נתינה זו לכם לברכה, "ואם לא תשמעון" **אין זו לכם כי אם קללה, שבאמצעותה יתקנאו בכם האומות ויאבדו אתכם ממנה בנקמה גדולה.** גם תהיה להם ההנאה ממנה לרעה להם לעולם הנצחי, כדרך אומרו (דברים ז' י') ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו, ועיין בסמוך. (פרשת ראה, י"א כ"ו)

—◆◆◆—

בהיכל המלך צריכים להיות בנקיות ובטהרה יותר ויותר, ובלא זה חוטאים שם יותר

רבי נתן מברסלב

זהו בחינת כל הגליות בכלליות ישראל, שכשבאו לארץ ישראל נפלו יותר מחמת שלא נזהרו להתקדש ביותר כראוי לפי קדשת ארץ ישראל. **כי בהיכל המלך בודאי צריכים לזהר להיות בנקיות ובטהרה יותר ויותר. ומחמת שלא נזהרו בזה, על כן היה אצלם שם הכל בבחינת רבוי אור.** שעל ידי זה עקר שבירת כלים שמשם התגברות הסטרא אחרא. **על כן חטאו שם יותר,** עד אשר מפני חטאינו גלינו מארצנו זה כמה פעמים. (ליקוטי הלכות הלכות תפלת ערבית ה"ד אות לד)

—◆◆◆—

אם אין כוונת הנוסע להזדכך מתאוות ומדות רעות, תקיא אותו הארץ

רבי שמשון בארסקי נכד מוהר"ן מברסלב

כאשר נוסעים לארץ ישראל מחמת יראת ה', כדי להתקרב אל השם יתברך ולקיום התורה, בודאי תועיל לו ארץ ישראל מאד, ויפיק ממנה תועלת גדולה ברוחניות ובגשמיות. כי על ידי הכניסה לארץ ישראל בלבד, כבר מתהפכים לקדושתה. וכן מבואר בדברי חז"ל (כתובות קי"א) כי אפילו המהלך ד' אמות בארץ ישראל זוכה לטובה גדולה. **אבל אם כוונתו ורצונו של האדם הנוסע לארץ ישראל אינם לשם שמים, היינו שאינו מתכוון להזדכך מתאוות ומדות רעות, אזי לא תועיל לו ארץ ישראל במאום. אדרבה, היא תקיא אותו מתוכה,** כמבואר בתורה: (ויקרא יח, כו - כח) "ולא תעשו מכל התועבות האל" וכו', "ולא תקיא הארץ אתכם" וכו'. האדם שארץ ישראל אינה חשובה בעיניו ואינו מתכוון לקדושתה, אפילו כשהוא נמצא בארץ ישראל, כאלו לא היה בה. כי ארץ ישראל אינה סובלת אדם זה, כמבואר למעלה. השם יתברך יעזרנו לבוא לארץ ישראל לשם יראת השם וקיום התורה באמת.

(עצות המבוארות מתורגם מלקוטי עצות עברי טייטש ערך ארץ ישראל אות יג ראש אנשי מעמד בעיר אומאן יצ"ו)

—◆◆◆—

והם לא ישמרו חוקי ד' ומשפטיו ולא יעשו אותם, וגם ילכו בחקות הגוים, ובה' לא יאמינו, ואיך יכולים לבנות להם עיר ישראל בארץ ישראל ולא תקיא אותם הארץ

רבי משה מקאסוב

ועמי בני ישראל רוצים לעשות להם עיר ישראל, אף כי לא האמינו בתורה. הלא הוא כתוב מפורש ושמרתם את חוקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם ולא תקיא הארץ אשר אני מביא אתכם שמה לשבת בה ולא תלכו בחקות הגויים אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלה עשו ואקוץ בם ואמר לכם אתם תרשו את אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה ארץ זבת חלב ודבש אני ד' אלוקיכם אשר הבדלתי אתכם מן העמים. **והמה לא יכבשו עצמם מן עבירות אשר בידם, וגם יוסיפו עוד נוספת, ולא ישמרו חוקי ד' ומשפטיו ולא יעשו אותם. וגם ילכו בחקות הגוים, ועל ואני ד' לא יאמינו. ואשר הבדלתי אין שום היכר ביניהם לעמים, ואיך יכולים לבנות להם עיר ישראל בארץ ישראל ולא תקיא אותם הארץ.** וגם בעת יביא אליהם מטיף או דרשן יבואו אנשים עם הנשים, וגם יחדיו ירננו, כי הנשים משתתפות בבנין ממשלת ישראל. (בעמ"ס לקט עני, בקונטרס שלום אסירי התקווה [בכת"י])

עליהם נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחו מן העולם, וברור כשמש שתקיא אותם הארץ

רבי אלחנן וואסערמאן

ג. והנה רז"ל מסרו לנו מפתח לכל סיפורי התורה "מעשה אבות סימן לבנים, (עי' רמב"ן ריש פ' וישלח), וא"כ גם מעשה עמלק סימן לזרעו ונמצינו למדין מזה, כי העושים להכעיס הן מזרע עמלק. ושמעתי מהקדוש בעל ח"ח ז"ל אודות היעווסעקעס בזה"ל: "ביי מיר איז ברור אז זיי זיינען פון זרע עמלק".

...ה. כל המתבונן היטב להנעשה אצלנו כעת, ימצא בדברים הנ"ל תמונה נוראה של דורנו, איך כל הדברים האלו מתקיימים במלואם לעיני כל ישראל בימינו שהם עיקבתא דמשיחא, אשר הכופרים הם מנהיגי הדור ואינם מניחים לת"ח להרים ראש זולתי למחניפיהם ומלחכי פינכא שלהם, ולוחמים עם התורה מלחמה גלויה ביד רמה. ולו היה אצלם שפה אחת ודברים אחדים, אז לא היה לנו תקומה מפניהם, אבל חסדי ה' כי לא תמנו, שהטיל ערבוביא ביניהם. שילחמו גם אלו כנגד אלו. ובכ"ז, להלחם נגד התורה, מואב ומדין עושים שלום ביניהם.

והנה כתוב (שמות י"ז, ט"ז) מלחמה לה' בעמלק מדור דור, והעידה תורה בזה כי המלחמה הזאת קיימת בכל הדורות עד בוא המשיח, אלא שבדורות הקודמין עת שלטון התורה בישראל, נהלו המלחמה זרע עמלק באוה"ע, אבל מעת שפרקנו עול התורה ממנו, שרצו זרע עמלק בתוכנו ונתרבו בינינו המומרים להכעיס, כמו היעווסעקעס הנמצאים לא לבד במדינה האדומה, כי אם בכל תפוצות ישראל, מקצה הארץ ועד קצה הארץ וגם באה"ק, אשר המתיוונים שמה הם אותן היעווסעקעס בעצמן ואין שום הבדל ביניהם, **רק שאלו כותבים בזארגון יידיש, ואלו כותבים ומפטפטים בזרגון עברי - ניי העברעאיש - אבל על הללו והללו נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחו מן העולם.**

וכ"כ גדלה עניות הדעת בימינו, שחלק גדול מעמנו תומכים אותם בכספם לגדלם ולהחזיקם ולא ידעו ולא יבינו דבר ה' "בפרוח רשעים כמו עשב, ויציצו כל פועלי און, להשמדם עדי עד" (תהלים צ"ב, ח'), ואז אוי למחזיקיהם ולמחניפיהם. **וכן באה"ק הדבר ברור כשמש שתקיא הארץ אותם, כי היא פלטרין של מלך ואינה מקיימת עוברי עבירה ומכ"ש עוברים להכעים (אינני בא בזה לא לקלל ולא לברך, אלא כיון שהדברים כתובים בתורה על ברחנו יתקיימו)**

ואין לטעות בדברים אלו לאמר, כי כל הנגררים אחריהם מזרע עמלק הן. חלילה לאמר כן, כי הדברים אמורים כאן רק על ראשיהן ומנהיגיהם, מוריהם ומדריכיהם, כתבניהם ודרשניהם, אלו הם מזרע עמלק, העומדים בראש צבאותיהם להלחם נגד הקב"ה, אבל כל ההמון הנספח עליהם מזרע ישראל, הולכים אחריהם כבהמה בבקעה. כמ"ש הגר"א, שע"ז נאמר (תהלים ק"ו, ל"ה) ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם.

....כב. והקדוש בעל ח״ח ז״ל היה אומר: בעת האחרונה אנו רואים דברים אשר בהשקפה ראשונה ידמה כי לא נראה ולא נשמע כן מעולם, אבל באמת אין כל חדש תחת השמש, אלא שההבדל בין זמננו זה לזמנים הקודמים, כי גלגל הזמן סובב במהירות ומה שנעשה בדורות הקודמים במשך מאות שנים, נעשה כעת במשך זמן קצר מאד, וע״כ הדברים בולטים ומורגשים ביותר השינויים מאתמול עד היום. וא״כ גם המאמר ״תיסרך רעתך״ (ירמי׳ ב׳, י״ט) מתקיים כעת במהירות יותר מבדורות הקודמים.

ואמיתת דברים אלו ניכרת לעין כל רואה, בענין גלגל הזמן של עניות ועשירות, אשר לפנים העשירות אצל מי שהוא התקיימה במשך דור שלם או גם שתי דורות. ומה אנו רואים כעת? העשירות היא כקיקיון דיונה, אשר בין לילה היה ובין לילה אבד (יונה ד׳, י׳). וכן בהשינוי שנעשה בעולם במצב המדינות וממשלותיהן. ובכלל אנו רואים כי העת היא עידן ריתחא בעולם ומדה״ד מתוחה על שונאי ישראל, וא״כ הסכנה מהקאת הארץ קרובה יותר בימינו מאשר היה בדורות הקדמונים.

כה. ועל כולם הלא כתוב (תהלים קכ״ז, א׳) ״אם ה׳ לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו״, ואיך יעלה על הדעת כי האנשים האלו אשר הפנו כתף סוררת לאלקי ישראל ולתורתו ישיגו סיעתא דשמיא. והרי כתוב (דברים כ״ז, כ״ו) ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת, ובודאי הארור בכל אשר יפנה לא יצליח. ואם מצליחים במעשיהם, הלא הוא להרוס ולא לבנות, ואין זו סיעתא דשמיא אלא סיעתא דשטן להצליחם בהריסותיהם. (מאמר אומר אני מעשי למלך, נדפס בילקוט מאמרים ומכתבים)

רבי אלחנן וואסערמאן

בעיקר הדבר אנכי במקומי עומד, כי ההסתדרות היא מהדורא שניה של המתיוונים הלוחמים ביד רמה נגד תורת ד׳, **והדבר ברור כשמש כי תקיא הארץ אותם, כי הלא אין הקב״ה עושה תורתו פלסתר** (עיין ברכות לא:)**, וידוע כי הארץ אינה מקיימת עוברי עבירה ומכ״ש מורדים להכעים, וכאשר יבוא יומם או אוי למסייעים להם ולשותפיהם.** (עמוד קסז בילקוט מאמרים ומכתבים)

ע״ע מזה בשער ה׳ פרק א: מלכות החטאה וסופה מראש דברתי.

פרק שני
הבירור הגדול בארץ ישראל

הקב״ה ינער את הרשעים וישליכם

פרקי דרבי אליעזר

לעתיד לבא הקב״ה אוחז בכנפות הארץ ומנער מכל טומאה כאדם שמנער את הבגד ומשליך כל מה שבתוכה ומשליך אותה לחוץ שנאמר לאחוז בכנפות הארץ וינערו רשעים ממנה. (פרק ל״ג)

המלחמה שתתקיים בשערי ירושלים

אברבנאל

וכתב האברבנאל בספרו מעייני הישועה מעיין י״א תמר ח׳, השי״ת יתן בלב אומות אדום לכבוש ארץ ישמעאל, ובפרט ארץ הצבי, כי כולם מאוויים בארץ ההיא להיות שם קבר אותו איש. ובפרט **כשיראו יהודים מקובצים שם, יחרה אפם** ויכבשו ארצות ההם, ויעשו בבני ישמעאל מכת חרב והרג ואבדן, ובני ישמעאל יאספו ויבאו עליהם למלחמה לירושלים, ויהרגום וישמידום, עכ״ד. ועוד נוסף שמקובל מפי הנביאים, וכתב האברבנאל שם בתמר י׳ שאין זה פירוש מסברא, רק **קבלה מקובלת אצלם מן הנביאים, שהמלחמה היותר נוראה שהיה בעולם יהיה ממש לפני שערי ירושלים,** בו יתקבצו כל אומות שבעולם אחד מהן לא נעדר, בצד אחד כל אומות המחזיקים דת נוצרי, ובצד אחר כל אומות שאין מאמינים בדת זה, ומקובל שמות שרי הצבא מכל צד ואיזה אומה הנוצחת, ועל

מלחמה זו ניבא בלעם באומרו (במדבר כ״ד כ״ג) **אוי מי יחיה משומו א״ל**, בעת שיבואו האומות שבשמם שם א״ל, **ובדרך הטבע אין מנוס לחיים, ולא ישארו שם** רק **קדושים כמלאכים**, ועל זה נאמר (ישעיה ד׳ ג׳) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלים, **ומי יערב לנפשו לחיות מקדושים אלו שישארו בחיים.** (מובא בספר אבות על בנים לרבי שאול בראך)

—◆◆◆—

הבירור והליבון שיהיה בעת ניעור ארץ ישראל מטומאתה

הרמ״ק בסוף גלותינו זה, קרוב לזמן גאולתינו, יתחזקו הצרות ישראל תכלית החוזק ויצר להם, ויאמרו להרים כסונו ולגבעות נפלו עלינו מפני הצרות הגדולות אשר יסובבום מכל עבר ומכל פינה, ויתרבה הצער עד אשר לא יפנו אבות אל בנים, וכל מי שימצא עצמו לו לשלל, גבור נוצח יקרא.

והטעם, שהשכינה תדין את ביתה, ויביאם אל מסורת הברית כדי לזככם אל הגאולה ואל הטוב המובטח לנו על ידי נביאיו. והטוב ההוא שיעור לא יכילהו שכל ורעיון, שלא תזכר גאולת מצרים וניסים לפני גאולת מצרים ונסים ונפלאות כאומרו ולא יאמרו עוד חי ה׳ אשר העלה את ישראל ממצרים כי אם חי ה׳ אשר העלה וכו׳. ויהיו הניסים וגילוי השכינה לישראל בפלא, ויאמרו כולם אשר יזכו אליה, הנה אלהינו זה קוינו לו ממש מורה באצבע על גילוי שכינה. ולזה מי ומי הזוכים לזה. באותם הימים ירבו הצרות לצרף את ישראל כפי הדין, וכל אחד ואחד כפי חיובו יצטער, וכל מי שיקשה עורפו ולא ישוב יאבד. ומי שיתן צווארו בעול התשובה וקבלת הצרות בסבר פנים יפות ויתן שכמו לסבול, יצטרף ויזכה.

והענין הוא שהגיע עת הקליפה ליבטל מן העולם, וכל עוד שיש בישראל רשעים אחוזים בהם, האיך אפשר שיתבטלו החיצונים ורשעים ברשעותם, והקב״ה בעל הדין והמשפט ביושר ובאמונה ואין עול, ולכך יצטרפו צירוף אחר צירוף עד שיהיה כסף נקי וטהור. וההנהגה הזאת יהיה בתכלית קושי הדין, והקליפה גובה כל חלק חובם מכל מקום.

ובימים ההם ובעת ההוא יתכתתו גוי בגוי חרב איש ברעהו, וישראל יהיו ביניהם בצער גדול. וכל אחד ואחד ירצה לבזוז את הרחלה הזאת ולאכול את בשרה והקב״ה ירחם על עם ה׳ בזכות ג׳ אבות הקדושים ויצטרפו ויתלבנו מתוך הצרות. ומתוך הדין הזה יפיל הקב״ה זרע עמלק ויכלהו מן העולם וימחהו מתחת השמים. ואח״כ יתחיל בדין של עשו הרשע עד אשר לא יהיה לו תקומה וכבר התחילו ישראל לצאת מתוך צרתם מעט מעט. ואח״כ יתחיל בדין אומות העולם ויצטערו ישראל צער גדול כדכתיב ביחזקאל.

וירצה הקב״ה לנער את ארץ ישראל ואת ירושלים, כאשר ינער אדם טליתו, לנער כמה עבודה זרה שיש תוך ירושלים, וכמה פגרי טמאים קבורים סביבות המקדש, וכמה מקומות המטונפים אשר בו. ובעת ההיא יצאו כל קיבוץ עם ה׳ במדבר ויטשו שם ברעב ובעוני מ״ה יום ויצטרפו ויתלבנו ויראה עליהם אליהו ויתגלה אליהם משיח בעוני גדול, ויתוקנו דגלים בשכינה, ותרד בית המקדש ויבואו ישראל אל ירושלים הבנויה ושכינה עמהם כימי צאת מארץ מצרים ואז ירבו הניסים ויגדלו עד אין קץ אשר אין פה יכולים לדבר ולא שכל יוכל לשער לרוב נפלאות הניסים אשר יהיה לישראל ויפתחו מקורי החכמה וזאת תהיה לישראל ההנהגה בגאולה בעז״ה. (אלימה רבתי, עין כל, חמר ה׳, פרק כ״ד)

—◆◆◆—

שבעת אלפים מבני ישראל

הרמ״ע מפאנו כלל האוכלוסין העתידין להאמר לפניהם קדוש, כטעם (ישעיה ד׳ ג׳) **הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו, דכתיב בהו** (מ״א י״ט י״ח) **והשארתי בישראל שבעת אלפים.** (עשרה מאמרות, מאמר צבאות ה׳, ח״ג אות ט׳)

עוד צריכים אנו להקדים להשלמת המכוון בדרוש הזה מה שנתנבא אליהו בחורב (מ״א י״ט י״ח) **והשארתי בישראל שבעת אלפים,** לפי שיעורנו. וטעם (ש״א ב׳ ה׳) **עד עקרה ילדה שבעה,** שפירושו שבעת אלפים אוכלוסין לשבע שבתות שנים. **לא שאנו מחייבים או גוזרים עליהם דבר ברור, כי מי יעמוד בסוד ה׳ והרי זה מכלל מה לפנים ומה לאחור.** (עשרה מאמרות, מאמר צבאות ה׳, ח״ב אות ז׳)

רבי אברהם בן מרדכי אזולאי **דע כי מסורת קבלה יש בידינו כי באותו יום שיבוא מלך המשיח עם קיבוץ גלויות לארץ ישראל, ימצא שם בארץ ישראל שבעת אלפים מבני ישראל.** (חסד לאברהם, מעין שלישי נהר כ״ב)

—◆◆◆—

היושבים בארצנו הקדושה הם בסכנה כפולה ומשולשת מהיושבים בארצות הגולה

מהריי״צ מליובאוויטש **אוי לי אם לא אומר ואוי לי אם אומר כי ישראל היושבים בארצנו הקדושה הם בסכנה כפולה ומשולשת מהיושבים בארצות הגולה,** כי מסורת אבות אשר קודם ביאת המשיח יטהר השי״ת את הארץ מכל תועבותי׳ ויקיא את מחללי הדת והקד׳ כאשר קאה את הגוי בטרם בוא ישראל.

כימי צאתך מאמ״צ אראנו נפלאות, ופירשו דהגאולה האחרונה תהי׳ כמו הגאולה הראשונה, דכמו בהגאולה הראשונה הנה צעקו ישראל מעצמת מכאובם אל האלקים, וכתי׳ ותעל שועתם וגו׳ וגם אנכי שמעתי וגו׳, הנה כן בהגאולה האחרונה שבאה ע״י זעקת בנ״י ושועתם מחבלי משיח, וזהו כימי צאתך מאמ״צ. וכשם דבהגאולה הראשונה הנה בטרם שהביא הקב״ה את ישראל לנחול את הארץ הנה טיהר את הארץ מתועבותי׳ והקיא את הגוי עושה התועבות באופן פלאי, אשר גוים רבים ובני הענקים גבורי כח אשר כל האנשים כחגבים בעיניהם הנה נכחדו הם ועצביהם מעל פני האדמה, הנה כן בגאולה האחרונה יטהר השי״ת את הארץ ויקיא את המינים ואת הזדים עושי התועבות מקרב הארץ.

רז״ל אמרו (ב״ק ס, ע״א) **כיון שניתנה רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים ולא עוד אלא כו׳ כן הי׳ - לא עליכם ולא עלינו** - בכל המדינות הכיבוש של צוררי ישראל, לבי יתפלץ לרגלי מאורעות האחרונו׳ אשר צר הצורר מתקרב לגבולי ארץ אבות, והעומדים בראש ההגנה חפשי הדת מאמיני הבל בוטחים רק על זרוע ידם ושמחים עלי גיל להעריך בחורי ישראל לקרב, וגם כהיום אשר יד הקב״ה החזקה אוחז בעורף ישראל להשיבו - אנה ה׳ בחסד וברחמים - אל תורתו ומצותיו, הנה הם - המכתירים למנהיגי ישראל ובאי כחם של ישראל - מחזקים בנושנות לאמר, כי ככל הגוים בית ישראל, ומורדים בו באלקי ישראל ובתורתו בעזות מצח...

(אגרות קודש ד׳ תתנג)

שער ח'

מפיהם ומפי כתבם

כתבים מספר "דעת הרבנים" ◆ מפי גדולי ישראל

פרק ראשון
כתבים מספר "דעת הרבנים"
קטעים מפי כתבים

———◇◇◇———

בשנת תרס"ב יצא לאור בווארשא ספר "דעת הרבנים", ובו מביא מכתבים מגדולי פולין זצוק"ל נגד הציונות, שנשלחו להרה"ג המחבר זצ"ל, (על הדרך שנעשה בס' "אור לישרים"), ונדפס תחת השם "אברהם ברוך שטיינבערג", והוא ככל הנראה הגאון רבי חיים יעקב נפתלי זילבערבערג זצוק"ל מווארשא, שכבר הוציא קודם לכן כמה קונטרסים נגד הציונות, כגון "על הציונות" בשנת תר"ס בווארשא, ונדפס בראש הספר קונטרס "ראשית דבר יראת אלוקים", ובפתח דבריו כתב דמאחר דהציונים מפרסמים מכתבים בשם גדולי ישראל בכתבי עת לסמא את עיני העם כי גם דעת הרבנים אתם, ולמען לא יתאמת בעיני הקהל שגם הרבנים הנושאים באמת דגל התורה מחזיקים בדעת הציונות, עשינו כמעשה היראים וחרדים לדבר ה' היוצאים חלוצי צבא לפני ה' למלחמה, מוציאי לאור ספר החשוב "אור לישרים" להוכיח לכל מבקשי אמת, שנהפוך הוא שגדולי התורה מזהירים להרחיק מעל הציונית דרכיך.

ועל של עתה, דהנה העתקנו כאן קטעים ממכתבי גדולי ישראל נ"ע מאותן שכתבו בעיקר הנקודות והנימוקים שמובא לעיל בספרינו, ויראה הרואה שכן היה דעת כל גדולי ישראל בדור הקדום, ואם ראשונים כמלאכים אנו כבני אדם.

—◆◆◆—

רבי יעקב נפתלי זילבערבערג
מוואַרשא

ירמי' הנביא בהנבואה אשר חזה על טעות בני דורו, אמר (בס' י' יט) אוי לי על שברי נחלה מכתי, ואני אמרתי אך זה חלי ואשאנו, (כ) אהלי שדד וכל מתרי נתקו, בני יצאוני ואינם, אין נוטה עוד אהלי ומקים יריעותי, (כא) כי נבערו הרועים ואת ה' לא דרשו, על כן לא השכילו וכל מרעיהם נפוצה.

ככל החזיון אשר חזה ירמי' הנביא על בני דורו אשר נוקשו ונלכדו באשמת נביאי השקר, ראינו עתה בדור האחרון בהנשא דכיי הציונית, ורבים ההולכים לתומם נלכדים ונוקשים באשמת המטיפים המתדמים לנביאי השקר לפנים, והנה מראשית כזאת בהקשבנו שמועה מבוהלה כי יצאו אנשי בלי עול תורה ובלי עול מלכות שמים אשר מעודם בדרך תורתינו הקדושה לא הלכו את אחיהם בית ישראל לא ידעו, וישתבחו בעיר כי הם יביאו גאולה לבית ישראל, או לכל הפחות יושיעם לחלצם ממיצר לפי שעה לחלץ עני מעניו, הי' הדבר הזה לשחוק בעיני כל בעל דעה ישרה, הנה הדרך הראשון מוכחש מהרבה כתובים ומאמרי רבותינו ז"ל הקדושים בש"ס ומדרשים כי לא בכסף נגאל, וכדכתיב (ישעי' נב ג') "כי כה אמר ה'" חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו, **והגאולה ע"י תשובה ובדרך נם תהיה, וע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו** כדכתיב (דברים ל"ב) ושבת עד ה' אלהיך וגו' בכל לבבך ובכל נפשך, ושב ה' אלהיך וגו' ושב וקבצך מכל העמים וגו' משם יקבצך ה' אלהיך וגו' והביאך ה' אלהיך וגו', וכתיב (מיכה ז טו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות [היינו בנסים ונפלאות רבות ולא בדרך טבעי] וכתיב (ישעי' נב יב) כי הולך לפניכם ה' ומאסיפכם אלהי ישראל, וכתיב (זכרי' ב ט) ואני אהיה לה "נאם ה'" חומת אש סביב וכהנה רבות, ומקרא מלא דבר הכתוב (ישעי' נט כ) ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב "נאם ה'", קול ה' קורא באזנינו שגאולת "ציון" תהי' רק לשבי פשע...

[הג"ה] להמבואר דגאולה העתידה תהיה ע"י הקב"ה בעצמו, ראיתי הובא מדרש (תהלים לו י) על הפסוק באורך נראה אור, דזה כל פרי נצחיותה בשביל דתתעלה על הגאולה ממצרים דהי' עכ"פ ע"י שליחות משה ואהרן, ובזוה"ק (פרשת ויקרא) מתרץ בזה הקו' על הפסוק נפלה לא תוסיף וגו' מפסוק ביום ההיא אקים את סוכת דוד הנופלת (עמוס ט, יא) ותי' דהיינו הך דלא תהיה הקימה ע"י שלוחים גדולי ישראל ואצילין, וזה לא תוסיף קום בתולת ישראל רק הקב"ה בעצמו יקימה.

[הג"ה] וכן דרשו רבותינו ז"ל (יומא פ"ו) א"ר יונתן גדולה תשובה שמביאה את הגאולה שנאמר ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב מה טעם ובא לציון גואל משום דשבי פשע ביעקב (ועי' בע"י וילקוט ישעי' נט רמז שנח) וכ"כ הרמב"ם ז"ל בספרו היד (פ"ז ה"ה מתשובה) וז"ל אין ישראל נגאלין אלא בתשובה, [והוסיף עוד וז"ל הצח, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנא' והיו כי יבואו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו', וכ"כ הרמב"ן עה"ת (פ' נצבים ל יא) וז"ל ושבת עד ה'

אלהיך, מצוה שיצוה אותנו לעשות כן ונאמרה בלשון הבינוני לרמוז בהבטחה כי עתיד הדבר להיות כן עכ"ל], הרי מבואר בקרא וגמ' וראש הפוסקים הרמב"ם ז"ל דהגאולה רק לשבי פשע תהי', ורבותינו סדרו לנו לומר ובא לציון גואל בכל יום להשריש אצלינו יסוד זה. ולסיים בתפילה שנזכה לשמור גם החקים (כש"כ שאר חלקי התורה) ואז נזכה לימות המשיח. (מתוך הקדמת המלקט)

—◆◆◆—

רבי יעקב משה מוואלבארז
בן הרה"ק בעל עבודת ישכר

ב"ה ג' צו תרס"א פה וואלבארז יע"א.

אל כבוד הרה"ג כו'

בבוא מכתב כ"ת אלינו לא הי' כ"ק אאמו"ר הרה"ק שליט"א בביתו לכן אחרתי תשובתי עד היום.

אם כי אין דרכו בקודש של כ"ק אאמו"ר הרה"ק שליט"א לדרוש ולחקור בחדשות הנולדות ע"פ תבל לעמוד על הדבר להתבונן אם טוב ואם רע, עכ"ז לאשר שמעו אזניו כי הקדושים אשר על הארץ בלתי מסכימים לדעת הציוניסטען, לכן כ"ק אדומו"ר שליט"א הרבה לאיים על האנשים הבאים בצל קורתו נידון זה.

ידידו הכותב בפקודת אדמו"ר שליט"א המברכו בכשרון ממשהו חמוצה ויחוג החג בדיצה.

צמח דוד הכהן ראב"ד דק"ק וואלבארז בהרב הק' שליט"א.

(מכתב ג')

—◆◆◆—

רבי פנחס מנחם אלעזר
ראטענבערג
בעל השפתי צדיק

ב"ה א' שמות תרס"א לפ"ק, פילץ.

אל שלומי אמוני אחב"י, ה' עליהם יחיו.

ע"ד החברה אשר חדשים מקרוב באו ומכנים א"ע בשם "חובבי ציון" "גם ציוניסטין" ולוכדים הרבה אנשים ברשתם, אשר חושבים כי מעשיהם לשם שמים, אי לזאת מצאתי א"ע מחויב בדבר, להודיע ולהזהיר, את כל מי שיראת ה' נוגע בלבבו, להתרחק מהם כמטחוי קשת בכל מיני הרחקות שבעולם, ולעקור ולשרש את מעשיהם, כי גלוי וידוע אשר כל כוונתם ומחשבתם, להרס יסודי דת תורתינו הקדושה, וכבר הזהירו כל גדולי זמנינו שיחיו, להתרחק

מהם, ומצוה גדולה על כל מי שיש בידו למחות להפר את מחשבתם, והשי"ת ישלח לנו את הגואל אמתי ויבנה ציון וירושלים במהרה בימינו.

הק' פנחם אלי' ראטענבערג חופ"ק פילץ

(מכתב ד')

—◆◆◆—

רבי שבתי הכהן ראפופורט
אב"ד פינטשוב

ב"ה יום ג' ב' שבט (תרס"א)

כבוד ה"ה חו"ש כו' וכו'.

אחדש"ה מכתבו קבלתי, ואשר נדרשתי לחוות דעתי בדבר "הציונים" אשר על זה לבי דוי ולב כל הרבנים הגאונים וצדיקי דורינו הבאים בסוד ה' - כאשר כבר באתי בזה הענין במילין קצרים להמו"ל את ס' אור לישרים בקאוונא, ואנחנו רואים בגלוי שכל מעשיהם וכונתיהם אינם רצוים - מהדרשות המטיפים בעם בכמה עיירות - בקול ענות חלושה, אשר כל השומע תצילנה אזניו! וחיישינן שלא יפוק מני' חורבה חלילה, ואשר המה מתלבשים שכונתם לטובת אחינו בני ישראל - הוא הבל ורעות רוח!.., **ואנחנו נצטוינו מפי התנאים ואמוראים - המובא בגמ' ומדרשים - שלא לדחוק את הקץ - אף ע"י תפלות ובקשות - מכש"כ ע"י דבר גשמי - או תחבולה גופניות,** ות"ל אנו חוסים בצל ממשלתינו הרוממה והאדירה - החופף עלינו כל היום, וחלילה לחשוד אותי עד קצה האחרון - אשר לריב ומצה - או לאהבת הניצוח - באתי בדברים האלה - אנא מזרעא דאהרן קאתינא - אוהב שלום, ורודף שלום, ואין דרכינו מאז להתערב בענינים שמחוץ לגבולינו, רק הפעם יצאתי מגדרי - כאשר אחשוב זאת למצוה רבה, להסיר המכשלה, ואנו אין לנו רק ליחל ולחכות לד' - הוא תקותינו - והוא יושיענו, ורק על ידו יהיה גאולתינו - ופדות נפשינו במהרה בימינו אמן.

דברי הדו"ש ושלום תורתו המוקירו והמכבדו כערכו

שבתי הכהן ראפופורט חופ"ק הנ"ל והגליל

(מכתב ח')

—◆◆◆—

רבי (נתן שלמה) בצלאל
אב"ד לוביטש
מגדולי תלמידי רבי שלמה לייב
מלענטשנא

... **והנה אנחנו עם ישראל מיום שגזר עלינו משמים להגלות מארצינו, נצטוינו שלא נדחוק את הקץ, עד אשר ישקיף ה' ממרום ויגאלנו,** כמאמר חז"ל (במדרש חזית) ע"פ השבעתי אתכם, וז"ל ד' שבועות השביען כנגד ד' דורות שדחקו על הקץ ונכשלו, מהו עד שתחפץ, מכלות של מעלן לכשתחפץ מדת הדין מאלי' אני הוא מביאה בקולי קולות ולא אתעכב, לכך נאמר עד שתחפץ עכ"ל, וכן ירמי' הנביא הזהיר את ישראל בהגלותם גלות ראשונה (ירמי' כ"ט ז') ודרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה והתפללו בעדה אל ד' כי בשלומה יהיה לכם שלום, **לכן עלינו להיות שקט במכונינו ולהתפלל בשלום מלכנו,** החוסה עלינו ובשלום שריו ויועציו, ובשלום ארצו כמאמר הנביא, ולתת תודה לה' על פזורינו כדאיתא בתנדב"א (סא"ר פ"י) ע"פ שם יתנו צדקות ה' צדקות פזורנו בישראל, חסד גדול עשה הקב"ה שפיזר את ישראל לבין האומות וכו' בודאי יודע בעה"ב באיזה מקום יפקיד את כליו...

... דהמע"ה התקין תפלה לכנס"י שלח אורך ואמתך המה ינחוני יביאוני אל הר קדשך ואל משכנותיך, ואיתא במדרש שח"ט שכנס"י מתפללים שישלח להם גואלים צדיקים, כאשר שלח להם במצרים את משה ואהרן, אמר להם הקב"ה הנני שולח לכם את אלי' הנביא הנה אחד, והשני הן עבדי אתמך בו לכך נאמר שלח אורך ואמתך עכ"ל, לכן כל זמן אשר אותות המבוארים בדברי רז"ל לא ראינו, אין לדחוק את הקץ לבל נכשל...

... ונקיים דברי הנביא, להתפלל בשלום מלכנו, אשר תחת כנפי חסדיו נחסה, ובשלום ארצות אשר אנו שוכנים, ובה נעשה חסד ונטיב מעשינו ונקוה לה' שיושיענו ויגאלנו, כמחכז"ל (מדרש שוח"ט מ') **אין ביד ישראל אלא קווי, כדי שיגאלו בשכר** קוה קויתי, וכה"א טוב ה' לקויו, שמא תאמר עבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו, קוה אל ה' וכתיב חזקו ויאמץ לבבכם וכו'... (מכתב י')

—◆◆◆—

רבי שמחה בונם האב"ד זאכלין
תלמיד חביב מהרבי
ר' מענדעלי קאצקער
ידידו של רבי יחיאל מאיר
גאסטינין

אחדשה"ט! הנני שולח בזה לכבודו ג"כ, מה שעלה בדעתי נגד הכת הציונים אם אמנם כי לא דרשן אנכי אבל בזה לא יכולתי לשום מעצור לרוחי, כי ברצונם לפרוע פרעות בב"י, השי"ת ירחם עלינו ויפר עצת הקמים עלינו ועל ה' ותורתו, וישלח לנו ישועה אמתית, שנזכה לעבדו שכם אחד, כנפשו וכנפש ידידו ואוהבו הדוש"ת באהבה מברכו בכט"ס.

על אשר נדרשתי בדבר הציונית, אם אמנם כי זקנתי, ואין דרכי מעודי להתערב בדברים הנוגעים אל הכלל, ודיינו להפקיע את עצמינו... **ובנוף הענין חלילה לנו להאמין כי בכח האדם תלוי' ישועתינו, ומקרא מלא נאמר** (ישע' נ"א י"א) **ופדויי ה'** (דייקא) **ישובון ובאו ציון כו'** ושם (נ"ב ג') **כה אמר ה' חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו** (כאשר ידמו המה) **שם** (י"ב) **כי לא בחפזון תצאו כו'** ומאסיפכם אלהי ישראל, **ובדברי חז"ל** (כתובות קי"א), **שלש שבועות השביע כו' שלא ידחקו את הקץ, ופירש"י ז"ל שלא ירבו בתחנונים יותר מדאי עכ"ל.**

ואם רואים אנו שאף להרבות בתחנונים אסור, מכש"כ לעשות לזה פעולה, לאמר ידינו תרום ושפתינו אתנו - ח"ו ואף להגירסא שם שלא ירחקו את הקץ ופרש"י ז"ל בעונם, לדעתי שני הגרסאות אמת, שאם ח"ו יעברו על השבועה וירבו בתחנונים, ומכש"כ לעשות לזה פעולה, אזי בזה ירחקו את הקץ בעונם ח"ו.

ועיין במד"ר שיר השירים ב' על פ' השבעתי אתכם כו' במה השביען רא"א השביען בשמים ובארץ כו', **וכתב הרב מהר"ל ז"ל** (בם' נצח פ' כ"ד) וז"ל, ומה שאמר ר"א השביען בשמו"א, כלומר שהשביען בשמו"א שהם הסדר אשר השי"ת סדר אותם, ולא ישנו ולא ימירו את אשר גזר השי"ת, ואין א' שיעבור, **וכך ישמרו ישראל מה שגזר השי"ת בגלותם על ישראל, וכמו שאם היה יוצאים שמו"א ממה שסדר השי"ת להם, דבר זה היה הפסד לעולם, וכך אם יהיה "יוצאים ישראל ממה שגזר הש"י הגלות הוא איבוד לישראל" ולכך לא ישנו הגזירה,** ע"כ יעו"ש.

וכן כתב הרב בעל כו"פ בם' אהבת יהונתן פ' ואתחנן על פ' על הר גבוה עלי לך כו' וז"ל, דכנסת ישראל צוחה באלה ובשבועה א"ת וא"ת את האהבה נגד קיבוץ ישראל, באם שהכל נועדו יחדיו לילך לירושלים וכל האומות מסכימים, אפ"ה צוחה שחלילה שתלך שמה, כי הקץ סתום ואולי אין עתה הזמן האמת כו', והיום או מחר יחטאו ומוכרחים לגלות פעם שנית ח"ו, ואחרון קשה מן הראשון כו' עכ"ל יעו"ש.

ומלבד זאת הלא מקרא מלא נאמר (תהלים קמ"ז) **בונה ירושלים ה' נדחי ישראל כו',** שפי' אשר מתחילה בונה ירושלים ואח"כ יקבץ נדחי ישראל, עיין ברכות מ"ט ברש"י בד"ה ר"נ

וכו' בונה ירושלים ה' ואז נדחי ישראל יכנס. וכן בזוה"ק תולדות קל"ט במדרש הנעלם וז"ל, דתנן בית המקדש קודם לקיבוץ גליות כו' מנ"ל דכתיב בונה ירושלים ה' נדחי כו' יעו"ש. ועיין ברמב"ם ז"ל (ה' מלכים פי"א) וז"ל, המלך המשיח עתיד לעמוד כו' ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל. שם (הלכה ד') ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אבי' כפי תורה שבכתב ושבע"פ ויכוף כל ישראל לילך בה (ולא כאלו ראשי הציונים המבקשים ההיפך) ובנה המקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי כו' יעו"ש. הנה אנחנו רואים בדברי רבינו הגדול ז"ל שמדייק שני פעמים שמתחילה בונה המקדש ואח"כ מקבץ נדחי ישראל כדברי הגמ' והזוה"ק הנ"ל...

שמחה בונם האברק"ק זאכלין

(מכתב יב)

—◆◆◆—

הה"ק יעקב יוסף הכהן
האב"ד גלאביצק
בן בעל חסד לאברהם מראדאמסק
בן בעל תפארת שלמה
מראדאמסק

ב"ה יום ג' פ' בא שנת תרס"א לפ"ק פה קלאביצק

שמעוני עמי ואחי! המאמינים בה' ובתורתו ובדברי חז"ל, כל יראי ה' וחושבי שמו יתברך, הטו אזנכם לאמרי פי, אם אמנם שפל ערכי הסיגני אחור, מלהשמיע דברי לפני קהל ועדה, אבל זכות אבותי הקדושים העיר אותי להרים כשופר קולי...

הציונים ידמו שכל מעשיהם לשם שמים לעלות לציון ולעבוד את אדמתה ובכחם ועוצם ידם תבוא הגאולה היעודה לנו, **והגם שיש לי ראיות נצחות מתנ"כ וגמרא ומדרשים שכל מעשיהם** ודרכיהם של ראשי הכת ההוא הבל ותוהו, אבל אין רצוני להלאות את עין הקורא בדרשות ובאריכות דברים... באלף ראיות יסודתם מהררי קודש לברר טעותם, ולהעלות על הספר דרשות של דופי שלהם **ותוכל ח"ו עוד יותר להתפשט בקרב ההמון מאחב"י אשר לא ידעו ולא יבינו לשקול בפלס, הצדק עם מי, ועם מי האמת, לכן סעיפי ישובני טוב לחשות מלהציע הצעות דרשות!** ובקיצור דברים אחוה דעתי אשר דלו דליתי ממעין דעת התוה"ק.

דעו אחי ועמי! שהדרך היותר סלולה היא דרך הפשוט, היינו האמונה הטעונה בלבינו מאלפי שנים עד עתה, שרק ה' לבדו נדחי ישראל יכנס, ולא ע"י פעולת אנשים מגושמים ההולכים בשרירות לבם יקובץ נדחינו! זאת הפעולה הנדרשה מאתנו כלל הישראלי, כמאמר החוזה ישעיהו "רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם" וכו', אם בעבודה הזו נבלה ימינו אז ירצה ה' פועל ידינו, יקבץ גליותינו, תבנה ותכונן עירינו בית תפארתינו,

ונזכה לראות משיח צדקינו במהרה בימינו, אבל ע"י פעולת עבודת האדמה בציון, ואיש כל הישר בעיניו יעשה, מעשים תעתועים, ההיפוך מתוה"ק הפועל הזה ירצה ה'? לשלוח לנו ישע מציון, ונהפוך הדבר זאת תגרום ח"ו אריכות הגלות, ע"כ מי האיש החפץ חיים ויראת ה' מתנוסס בלבבו, ישמור רגליו מלכת בדרך זה, ואך אל ה' נישא עינינו ולבבינו לשוב לפניו בתשובה שלמה אז יקוים בנו "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב", במהרה בימינו אמן סלה.

דברי המדבר לכבוד ה' ולכבוד תוה"ק, להעמיד הדת והאמונה היהודית על תלה, והי' אך טוב לישראל סלה.

הק' יעקב יוסף הכהן אב"ד דק"ק קלאביצק.
בהרה"ק מו"ה אברהם ישכר הכהן זצל"ה בעהמ"ח ספר חסד לאברהם,
נכד להגאון הק' בעל המחבר ספר תפארת שלמה

(מכתב כד)

—◆◆◆—

רבי מרדכי דוב אב"ד פייזער

ב"ה ז' שבט תרס"א לפ"ק פייזער.

שלוכט"ס לכ' אהו' וידנ"פ ה"ה הרה"ג חו"ב ע"ה פ"ה ירא וצדיק כו'.

קבלתי היום מכתבו, בדבר החדשים אשר הי' רחוקים מאתנו ונתקרבו לרפות ידי המאמינים בהשי"ת שעשה נסים לאבותינו ולנו, מאז האחד הי' א"א ע"ה ועד עתה שהיתה הנהגתו ית"ש עמנו בהנהגה ניסית ולא טבעית! ולו נקוה בגלותינו. כי ישוב לשוש עלינו לטובה כאשר שש על אבותינו ע"י תשובה תפלה וצדקה, ועתה הם אומרים להכחיש הנסים שנעשו ולהגות אותנו מן המסלה, לאמור, שהגאולה תהי' ח"ו רק בטבע ע"י פעולותיהם המדומות אשר הדבר הזה יכול היות למכשול לעכב הגאולה ח"ו ולמזכיר עון המרגלים שרצו כיבוש טבעי, וחזו מה עלתה בידם! חשתי ואל התמהמתי להשיב על אתר... בקיץ העבר שבא לפה איש מליטא ובא לביתי עם פנקס מלא חתימות שהוא משולח מהציונים לדרוש ברבים להטות לדרכם, ואמרתי לו שיסע מפה כי לא אתן לו רשות לדרוש פה, כי לדעתי אין לצרף אחד מהציונים לעשרה לדבר שבקדושה, כי הם כולם כת אפיקורסים, והתחיל לחרחר ריב ומחלוקת, ובעזה"י לא עלתה בידו, ונסע מפה בחרפה, והשי"ת יעזור לכל איש ואיש שלא יתפתה... והוא יפדה את ישראל ברחמים יבנה ציון במהרה בימינו, ויגלה לנו קץ הפלאות, וישיב שבות עמו בב"א ותרוממנה קרנות צדיק. כתקות נפש נענה.

מרדכי דוב הלוי בהגאון מ' רפאל זאב זצ"ל חופ"ק הנ"ל.

(מכתב כ"ו)

רבי יהודא לייב במוהר"י
ראב"ד דק"ק אויאזד

ב"ה אויאזד אור ליום ה' לסדר התייצבו וראו את ישועת ד' תרס"א.

הנה (כל) [קול שאון] שאון מאסיפת ציונים חברת דורשי ציון קולם כים ידמו ובעוה"ר יתגברו יום ויום, ויתעו אנשי המון עם על מסילות שאינם נכונים ואינם מאושרים ע"פ דתה"ק, הוא עצת היצה"ר המסית את האדם, ודרכו לפתות לעשות מצות, ויעור עיני פקחים, ובאמת כל מחשבותיו הוא לרעה למוט רגלי עדת ישורון לארוב לאדם למשכו לרשתו, להדיחהו מעולם הזה ומעוה"ב.

הגם כי נפשי יודעת מאוד מך ערכי ומי אנכי לבוא עד הלום ולשלוח דברי תוכחת ועשתונות לבבי על פני תבל, אולם לאשר אנכי הרואה אשר יתחברו בזה אנשים לפי תומם ולבבם ידמה ע"ז הדבר כי טוב הוא ולמצוה יחשב להם, אי לזאת לא אוכל לחשות ולהתאפק עוד. כי חוב קדוש מוטלת על כל בעל נפש להסיר מכשול מעורים, וזה מצות עשה "ואהבת לרעך" כו'. לכן השיאני לבי ואזרתי כגבור חלצי להראות להם כי שוגים וטועים המה ולברר כי הדרך הזה לא סלולה, והוא נגד מורשה התורניות וגמרא ופוסקים, הלא מבואר במסכת כתובות דף קי"א ע"א פליגי שם ר"ז ור' יהודא אם מותר לצאת מבבל לארץ ישראל, וע"כ לא פליגי שמה **אלא באדם יחיד אם רוצה לצאת מחוץ לארץ לארץ ישראל אם שרי א"ל, אבל כ"ע מודים שלא יעלו ישראל בחומה**, וע"ש בזה ברש"י ז"ל ובמהרש"א ז"ל.

ועובר בעשה שנאמר "בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאום ד'" ועי"ש בתום' דלאו דוקא מגלות בבל אסור לצאת. רק דעל כל הגליות נאמר, ועיין ברמב"ם פ"ה מהלכות מלכים הלכה י"ב שאסור לצאת מבבל לארץ ישראל עי"ש בנו"כ, וע"ז אנו מושבעים ועומדים כמ"ש "השבעתי אתכם בנות ירושלים" וגו' ומבואר במד"ר שה"ש פ"ב קפיטל ז' שלא יעלו חומה מן הגולה. ועיין בנו"כ שלא להתקבץ ולנוס מהארץ אשר המה יושבים בקרבה, ע"ז השביע אותם הקב"ה שלא יעשו כזאת בעצמם שזה ענין של מלך המשיח להעלות כל ישראל יחד מהגלות.

ואם ח"ו יעלה על לבנו לעבור על השבועה לצאת בעצמינו קודם ביאת משיח צדקינו, אזי בל"ם יפסדו עי"ז גאולת המשיח גאולה שלימה אשר אנחנו מחכים ומצפים לישועת ה' עיי"ש, ואיך נוכל לעשות כזאת ולהסתכן בעצמינו בסכנה גדולה! הלא עינינו רואות מה שאירע לאנשי אפרים שדחקו את הקץ במצרים שלשים שנה קודם הגאולה שהרגו בהם אנשי גת, עיין בתרגום יונתן בן עוזיאל על הקרא "בשלח פרעה את העם" ובשה"ש על הקרא "השבעתי אתכם" ומבואר בבמדבר י"ד שהזהיר מרע"ה שלא יעלו להר והם המרו את פי משה ע"ה ועלו אל ההר, הרי עינינו רואות מה עלתה להם כמבואר שם בקרא שעמלקים וכנענים הכום והכתום עד החרמה, והנה גם אנחנו מושבעים מקרא "דהשבעתי אתכם" לבל נדחק הקץ עד עת קץ.

ואף גם זאת אם ח"ו נעבור על שבועה זו ממילא יצמח מזה שח"ו נבור מכל דת יהודית מתרי"ג מצות אשר אנחנו מושבעים ועומדים מהר סיני! הלא עבירה גוררת כו', לכן עצתי עצת תוה"ק לשמור השבועה הנ"ל, ושלא ימרדו במלכות, רק להיות נכנעים תחת כנפי הקיר"ה אשר אנחנו מסתופפים בצל חסדו, עד כי ישקיף ד' משמים ברוב רחמיו וחסדיו הגדולים לשלוח לנו משיח צדקינו לגאלינו במהרה בימינו א"ס, אלה דברי הכותב למען האמת והשלום.

יהודה ליב בר"י ז"ל חופ"ק

(מכתב לה)

—◆◆◆—

רבי אפרים שלמה זלמן
אב"ד ליפנא
בעל עוז מלך

ב"ה עש"ק יוד מנ"א לסדר "השמע עם קול" לפ"ק.

בעיר ה' שמה, יראה הנחמה, כבוד רחימא דנפשאי הרב הגאון ריכא ובר ריכא מזה בן מזה, כקש"ת מוה' וכו'.

אחדשה"ט כמשפט, את קולך זה הקול הקורא באזני, קול אומר קרא בגרון ואל תחשוך להגיד את משפטך ע"ד "הציונים והציונית" שמעתי, ואומר מה אקרא, הן קריאתי נמנעת מצד הפועל, כי דבר הנוגע לכללות ישראל, אם לשבט אם לחסד, דעת גדולי ישראל המבינים שמועה להורות דעה, מכרעת, ולא אני, ומצד הפעולה, מה אשיב, אם לברר לצרף וללבן הדבר, לנתח אותו לנתחיו בראיות מופתות הגיונית על כל פרט ופרט, יארכו הדיבורים עד כי יהי' למשא, ואם לדון על כלל מעשיהם, הן עתה כבר נגלה עון הציונית, כי דרכי' דרכי מות ואל ירכתי הכפירה בתורת משה ותלמוד רבינא ורב אשי ח"ו היא מולכת, ומה אומר אשר לא ידעו עוד כל העדה, והאוחזים בכנפי הציונית, לא ישמעו ולא יטו אוזן לשמוע, ולהעומדים מנגד לה אין תועלת, וע"כ החשיתי עד עתה, כי לא ידעתי דבר.

אבל יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו אשר דיבר אלינו, לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל, יקום לעולם, כי שתיקת גדולי הדור הוא עפ"י דתוה"ק שבדיני נפשות מתחילין מן הצד, וע"כ שאל ישאלו למאן דזוטר מינייהו שיגידו דעתם, ובהתרבות הדעות יחרצו משפט, עפ"י רוב דיעות, אולי ימצאו לה זכות, וע"כ אין זה מדת ענוה לאחוז בפלך השתיקה, וע"כ החלש יאמר גבור אני, לענות דבר אשר כלבבו, באשר גם א' יוכל לשנות הכרעת הרוב מאשר הוא באמת, ומצאנו שני גרדיים משער האשפות שהכריעו בעדותן.

ועל הפעולה אם לבוא בארוכה לברר הדברים בפרטות או לדבר רק בדרך כלל, אשמע עצת חכמז"ל שאמרו לעולם ישנה אדם דרך קצרה, ועצת החכם מכל האדם (קהלת ז' י"ח)

טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח ידך, וע"כ בתשובה על מכתב מעכ"ת אשיב בקצרה, כי בהנוגע לציונית היא היא אשר אמר עלי' החכם (משלי ב' י"ז והלאה) והעמידה לפנינו כמו חי, **העוזבות אלוף נעוריה**, את השי"ת שעשה עמנו נסים ונפלאות מאז הכיר איתן האזרחי את בוראו, ותאמר נואש לי כי אהבתי זרים לבקש לי אהבת עמים ואחריהם אלך, **ואת ברית אלהינו**, שכרת עמנו על שמירת התורה והמצוות לתת לו את הארץ, שכחה שאין זכר בלבה על שמירת התורה והמצוות, שבכל דבריהם לא הזכירו עוד, שיעשו דבר בעזר השי"ת, כמורגל בפי כל ישראל בכל פעולה שירצה איש מישראל לעשות, שתולה מעשיו בעזרתו ית"ש, ולא בכחו ועוצם ידו, והם שאין אלהי' כל מזימותם תולים כל מעשיהם רק בכחם, שזה לבדו די להוכיח על מחשבתם הפנימית, וכל מעשיהם להשכיח ח"ו את התורה, **כי שחה אל מות ביתה**, הבית אשר היא אומרת לבנות, הוא מושפל כ"כ עד שבטרם יגיע אל הבית מוכרח לעבור דרך המות, **ואל רפאים מעגלותיה**, שגדר רפאים האמור על המיתה, הוא המת מתוך יסורים קשים עד שבלשון בני אדם נקראת המיתה רפואה להם שע"י נצולו מן היסורים שהיו מרים מן המות, וז"ש שהמעגלות שהם הדרך הסיבובי שהיא עושה להגיע לביתה הם מביאים למיתת רפאים שבטרם ימות יסבול יסורים, עד שידומה שהמיתה היא רפואה להם, גם יכנה אותם רפאים על שכל הרואה את המעגלות ידיו מתרפות מד"ת, ונגד מ"ש כי שחה אל מות ביתה, ואמר **כל בואיה לא ישובון**, שאם תאמר שאני מפריז על המדה, הנה את זאת לא תכחיש שכל בואיה לא ישובון כי לא שב א' מהם אלינו, כי בטרם בא שמה קדמהו המות, ונגד מה שאמר ואל רפאים מעגלותיה, יאמר, שבשום צד ארחות חיים שמבטיחים לך שתשיג שם לא תשיג, וע"כ למה זאת לכם ללכת בדרכיהם וע"כ מזהיר שלא לבחור את הערב, רק את הדרך הטוב, וע"ז אמר למען תלך בדרך טובים, ללכת בדרך טובים, לא בדרכי הערבות, ובמה יבחן אם הוא הטוב באמת, ע"ז אמר **ואורחות צדיקים תשמור**, כי הוא הדרך הטוב, וע"כ קורא אותו אורחות לא מעגלות, כי הצדיקים לא יבחרו דרכים מעוקלים, פושט צורה ולובש צורה, או מעגלות הצבועים האומרים שהתכלית מטהר האמצעים, רק אורח מישור דרכם, ומביא ראיה מוחשת להכיר בין אוהבי ציון וירושלים האמיתים ובין המדומים, שהאמיתים הם הת"ח ויראי ה' שעלו לאה"ק, א"י חביבה עליהם בכל הצרות והדוחק שסובלים שם, היא חביבה עליהם כשעה הראשונה, ואינם יוצאים ממנה רק יציאה לשעה מפני הדחק ולחץ, ולבם ועינם שם, ואלה המדומים כל זמן שמוצאים קורת רוח בישיבתם עליה הם יושבים עליה, ובבוא עליהם שום דוחק, ילכו לנוע מגוי אל גוי, ולא ישארו בה, כי אחת היא להם ארץ ישראל או מקום אחר, רק למצוא די ספקם, ולא תאמר כי הם עוזבים אותה, חלילה וחלילה להעלות כן על הדעת, רק ארץ ישראל מקיאה אותם כמ"ש רש"י ז"ל (ויקרא י"ח כ"ח) שאינם יכולים להתקיים עליה, וז"ש **כי ישרים ישכנו ארץ ותמימים יותרו בה, ורשעים מארץ יכרתו ובוגדים יסחו ממנה**, כי היא הדרך המינות להכחיש התוה"ק הכתובה ומסורה, רח"ל מהאי דעתא, וע"כ **אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**, ואל ישט

אל דרכיה לבך, וכל מי שיש בידו למחות ביד רמה, לא להראות פנים לכל צד, רק לומר בפירוש, שהציונית היא הדרך המביאה לידי כפירה ח"ו בתוה"ק, וחלילה להחניף לרשעים כי המחניף להם סוף נופל בידם עד שח"ו לא יוכל קום, ועל הציונים לבי לבי על חלליהם, כי לפי ראות עיני, אחד אחוז מן העשרים נמצא בם היודע רשעת הציונית וכל נתיבותיה נבעו לו, כי להעביר על דת הם באים, ומתכוון למרוד, למען בצוע בצע כסף או כונה אחרת קנאה תאוה וכבוד, ויתרם נלכדו ברשת זו טמנו להם, והעניות מעברת להם על דעת קונם, וההבטחות שמבטיחים שתבא ישועה על ידם, ומתהפכים לכל צד באופן בתחבולותיהם, לזה בהבטחת הגאולה בדרך הטבע, ולזה בהטבת מצב ישראל, עד שמסמים את העינים, שלא לדעת את הכפירה הטמונה בלבבם, אליכם נוכל לצאת במקל נועם לדבר על לבבם יום יום השכם דבר דבור על אופניו, לגלות על פני הציונית הצבועה לכמה גווניו, שולים, מאשר לבם לשמים, ואינם יודעים במה הם נכשלים, אם נפשוט את הציונית את בגדה הקודש אשר לבשה, והציגוה ערומה כיום הולדה, כי עתה יפנו לה עורף, יסורו מן הדרך הציונית וסורי טמאת השם יקראו לה, ולא יוסיפו לראותה עוד עד עולם, רק לא בדברים סתומים וחתומים, רק מפורשים כשלמה לעיני כל העם, עד אשר לאט לאט יכירו וידעו את תרמית הציונית המוליכה בתהו לא דרך התורה לא חכמה ולא יראה, אין דעת ואין תבונה בו, ואם יבא בם הרוח, רוח דעת ויראת ה', ויאמרו חטאנו, ואז ישוב ה' ירחמנו, ישיב שבותינו.

ולתכלית זה הנני עורך מערכה לסדר קונטרס מיוחד, להביא את הציונית במשפט, לנתחה לנתחים, ועל כל אבר מאברי' אשיב ידי בעזה"י, להראות כי טומאתה בה, אבטח בה' כי שפת אמת תכון לעד ועד ארגיעה לשון שקר, וכאשר יעזריני השי"ת להמציא לי עוזרים ותומכים להוצאת הדפוס, אקוה להשי"ת שיאר פניו אלי ויחנני אעפ"י שאיני הגון וכדאי, שאלה אשר נפשם לא מטומאה, והנפש השוגגת ונלכדה בפח, ימצאו בדרכי פתח פתוח לצאת מתוך ההפכה, ועמדו במישור רגליו כי לא באו לעזרת הציונית רק מאשר הכניסו בהם המטיפים הסובבים בעיירות ארם נחש בדרשות של דופי להחליש האמונה בנפים, בלבבם, והם מגששים באפילה, ואינם יודעים במה נכשלו ובמה נלכדו, וגם בספרים שהדפיסו ומאמרים בכה"ע שהפיצו בעולם, ואם נמוד להם במדה אשר מדדו לדרוש ברבים כל רב בעירו, ולהדפים מאמרים ולהפיצם בין קהל ישראל בלה"ק ובלשון המדוברת, שידעו גם אנשים פשוטים והנשים את גנות הציונית, כי הם כופרים בעקרי הדת, כבלעו כך פלטו, כי ישמע העם דברים המיוסדים על התורה ומאמרי חכמז"ל אשר ידעו מראש, כי יעמדו באחרית הימים מסיתים ומדיחים, ואלה ברכב ובסוסים ואנחנו בשם ה' נעשה חיל, והוא יפר עצתם ויקלקל מחשבתם כמאמר דוד המע"ה (בתהילים ג') רבים אומרים לנפשי אין ישועתה כו' ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי, וכאשר נחזק את לבבם ונאמץ את רוחם, יזנחו את עצבי הציונית ויחפרו את פסיליהם ויטו שכם לעבוד את ה'.

ואם אזכה כי תטב עצתי בעיני גדולי הדור ומנהיגיו, וכן יעשו הרבנים בכל מקומות

מושבותיהם תאמציני תקותי שדברינו יעשו פרי, ונשב את העם לדרך התורה ויראת ה', ולא יפנו אל רהבים ושטי כזב, ולא אחרנו עוד את המועד, כי לב כל ישראל ער לשמוע את דבר ה', ואזנם קושבת את הקול אשר שמעו בסיני אנכי ה"א אשר הוצאתיך מארמ"צ מבע"ב, והם תמימים עם ה' מחכים לישועתו ומצפים לגאולה קרובה כאמור מי יתן מציון ישועת ישראל כו' כתקות הכותב בלב נשבר ונדכא מיחל לעזרת השי"ת לראות בשוב ה' שבות עמו ותרוממנה קרנות צדיק לעבוד את ה' ביראה ולגיל ברעדה בהקבץ עמים יחדיו לעבוד את ה' בב"א.

אפרים שלמה זלמן בלאאמו"ר הרה"צ המנוח מו"ה מיכאל דוב זצ"ל אבד"ק ליפנא יע"א.

(מכתב לח)

—◆◆◆—

רבי שמחה יאיר
האב"ד פיעטריקוב
בעהמ"ח אורה ושמחה עה"ת
מגדולי תלמידי קאצק, גור,
אלכסנדר

ב"ה ה' צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה.

... על כן על כל דברי האגרת הזאת, אקרא בקול גדול, בכל כחי אקרא, אחי בני ישראל, אחינו היקרים, המסולאים בפז, אשר נפשכם חביבים עלינו כנפשותינו, בני אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב, בני אל חי, חוסו על נפשותיכם, רחמו על בניכם ובנותיכם, חמלו על יקר קדושתכם, שמעו אלינו, הנה בבכי אנכי מדבר עמכם, ודמעותי על לחיי, שמעו ותחי נפשכם – סורי נא מעל אהלי האנשים האלה, סורו מהם ואל תשמעו לשקריהם והבליהם, כי האנשים האלה בתועה ילכו, וכבר ניבא ע"ז ישעי' הנביא ע"ה (ט) ויהיו מאשרי העם הזה מתעים וכו', אטמו אזניכם משמוע דברי פיתויים.

עם ה' חזקו ונתחזקה, אנחנו עם בני ישראל אנחנו והתוה"ק הוא מעוז חיינו, ויראת אלהים היא תאמצנו, אלהים חיים ומלך עולם הוא מלכנו, הוא אבינו הוא יושיענו, כי אנחנו עמו וצאן מרעיתו, אל יעזבנו ואל יטשנו, שבו איש תחתיו ויחד נצפה ונקוה אל "גאולתינו, ואל פדות נפשינו", כאשר הבטיח לנו יוצרנו ית"ש ע"י משה רבינו ע"ה נאמן ביתו ועל ידי נביאיו הקדושים, אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר, ופתאום יבא אל היכלו האדון אשר אנחנו מבקשים, בעת אשר יעלה הרצון לפניו ית"ש, וישלח לנו את אלי' הנביא זכור לטוב ויבשר לנו גאולתינו וישלח לנו משיחו בן יוסף, ומשיחו בן דוד, לגאול אותנו גאולה אמיתית ונצחיית, כמו שניבא ישעי' הנביא ע"ה (יא) ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'.

והוא יקבץ פזורינו מארבע כנפות כל הארץ ויעלנו להר הקודש ויאיר עלינו הקב"ה באורו

אור חדש על ציון תאיר וישפיע עלינו שפע קדש משמי שמי קדם, וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש, אף שמיו יערפו טל, ויהיו לנו נביאים וצדיקים וקדושים, ויפתחו לנו שערי התוה"ק, ונשכיל לדעת גנזות מחמדי', ואוצרות צפונותי', ויאיר לנו אור שבעת הימים אשר גנז לנו הקב"ה בתורתו התמימה והשלימה, חמדת שעשועיו ואז ישיבו שופטינו כבראשונה, ויתבנה בית מקדשינו, מקדש ה' כוננו ידיך, ותגלה ותראה עלינו מלכותו, ושכינת עוזו בתוכינו וכבוד ה' עלינו יזרח, וממזרח שמש עד מבואו יהי' מהולל שם ה', ויגידו באיים צדקתו, וישוב העולם כלו לדת האמת, וכלם יכירו כח מלכות שמים, יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, שמחו צדיקים בה' והרנינו כל ישרי לב, יראו עינינו וישמח לבינו ותגל נפשינו בישועתך באמת באמור לציון מלך אלהיך, ה' ימלוך לעולם ועד, כן נזכה לראות במהרה בימינו, אמן ואמן.

אנכי אחיכם ועבדיכם, עבד שפל ונבזה מתאבק בעפר רגלי הצדיקים, ומוכן לנשק עפרות מדרך כף רגלי יראי ה' וחושבי שמו, המצפה לישועה בתוך אחי, עם ה' אלה.

הכותב פה"ק פיעטרקוב בחדש אדר השני שנת תרס"ב לפ"ק

שמחה יאיר החופ"ק

(מכתב לט)

—◆◆◆—

רבי גבריאל זאב אסעלקא
האב"ד קרעשוב

... עד כה הארכתי בטענות מושכלות לפקוח עיני ההמון אשר יביטו אל הקליפה העליונה ולא יציצו אל פנימיות הדבר, לזאת הסרתי מסוה המטעה ונתגלה הפנימיות, ובכן יראו הכל מה בתוכו ויחדלו, ולא אחדל מלומר, כי אף אם לא נשכיל לרדת לעומק תכליתם, ונאמר כי כוונת הציונים הוא פשוטה להוציא את כל ישראל מהגלות ולהביאם לארץ ישראל, מ"מ אסור לנו למשוך אחריהם ולהחזיק דבריהם.

והשומע להם עובר על ב' שבועות חמורות, אשר בכל שבועה יש ב' לאוין ועשה [וע' בכ"מ פ"א מה"ש ה"ג דעל שבועה דלהבא יש בל יחל] והיא דאיתא במד"ר שה"ש ב', ר' חלבו אומר ד' שבועות יש כאן השביע לישראל שלא ימרדו על המלכיות ושלא ידחקו על הקץ, ושלא יגלו מסטורין שלהם לאוה"ע, ושלא יעלו חומה מן הגולה, א"כ למה מלך המשיח בא לקבץ גליותיהן של ישראל ע"כ.

ופי' המפו' דלכך השביע אותם שלא יעלו חומה, דקיבוץ גליות צריכה להיות דוקא ע"י מלך המשיח באותות ומופתים ובזה יהיו תיקון כל העולמות ואם ישראל יעלו מעצמם יפסדו ח"ו גאולת המשיח דעיקר ביאת המשיח הוא לקבץ כל ישראל מגלות לארץ ישראל וזה כוונת דברי המדרש א"כ למה מלך המשיח בא וכו'. [עיי'

בח"א בכתובות דף קי"א ע"א שפי' שלא יעלו בחומה היינו לבנות חומות ירושלים שלא מרשות המלכות, מ"מ מדברי המדרש הללו מפורש יוצא דאף ברשות המלכות אסור, והפי' חומה נשמע דהוא כל ישראל כמו שאיתא ביומא דף ט' ע"ב].

ומענה הציונים שרוצים שיעלו כל ישראל מהגולה ע"י פעולתם והשתדלותם וזה יגרום הקץ כמו"ש, בעצמם הם עוברים על ב' שבועות אחד שדוחקים הקץ [ועי' בכתובות דף קי"א איתא שלא ירחקו את הקץ וברש"י שם מביא גם גירסא זו שלא ידחקו, כמו דאיתא במדרש ששני הגירסות עולים כא', דהפי' שלא ירחקו י"ל דבזה שדוחקים הקץ הם מרחקים אותו].

ועוד נראה כי יש בזה חומר ד' שבועות, דאיתא עוד שם במדרש ר' אוניא אמר ד' שבועות השביעין כנגד ד' דורות שדחקו על הקץ ונכשלו, ואלו הן, אחד בימי עמרם ואחד בימי דונאי ואחד בימי בן כוזיבא ואחד בימי שותלח בן אפרים, וי"א אחד בימי עמרם ואחד בדורו של שמד ואחד בימי בן כוזיבא ואחד בימי שותלח בן אפרים, הה"ד בני אפרים מושכי רומי קשת וכו'. והם הי' מחשבין בשעה שנגזרה גזרה כשדבר הקב"ה עם אברהם אבינו בברית ב"ה ומשנולד יצחק התחיל, מה עשו נתקבצו ויצאו למלחמה ונפלו מהן חללים, מפני מה מפני שלא האמינו בה' ולא בטחו בישועתו, על שעברו על הקץ ועברו על השבועה עכ"ל.

הרי דלדעת ר' אוניא יש ד' שבועות שלא לדחוק הקץ ולצאת מהגולה מעצמינו, והדברים ק"ו מה אלו בני אפרים אשר חשבו שנשלם הקץ והאמינו כי בעת בא הקץ בעת שנשלם הזמן יצאו, ומשו"ה יצאו שדימו שכבר נשלם הזמן, ואפ"ה נענשו משום שיצאו מעצמן ולא האמינו ולא בטחו שהקב"ה ישלח להם הגואל האמיתי והוא יוציאם, וחושב המדרש אותן לעוברין על השבועה, ק"ו **ב"ב של ק"ו הציונים הללו שרוצים שכל ישראל יצאו מהגולה ע"י השתדלותם ובחכמתם ובתבונתם ע"פ דרך הטבע, שאחת כמה וכמה דזה הוי עובר על השבועה ועל הקץ**. ולא עוד שבני אפרים הי' שוגגין שטעו בחשבון, אנו נהי' מזידין ח"ו, שאין אנו יודעין שום חשבון. ולא עוד שבני אפרים לא הי' כל ישראל רק מועטין, ואלו רוצין שכל ישראל יעלו בחומה, דיש עוד שבועה שלא לצאת בחומה פשיטא דחמור יותר.

ואם ח"ו ישראל ישמעו להציונים מי יודע העונש הכרוך בעקבותם ח"ו, צאו וראו מה עלתה עם בני אפרים אף שכוונו לטוב והי' שוגגין שטעו בחשבון והי' רק מועטין והאמינו בהקץ, עכ"ז כיון שלא בטחו ולא המתינו על הגואל נענשו, עאכו"כ אנו מה נאמר ומה נדבר, הדור אתם ראו מה עלתה במשיחי השקר שהי' בדורות שלפנינו, כמה רעות גרמו לנו, כמה אלפים ורבבות דם נפשות נקיים נשפכו כמים מוגרים ארצה לא נאספו ולא נקברו והי' לדומן ע"פ האדמה, הכל בשביל שעברו על השבועות הללו, ועוררו עלינו קנאה משונאינו. זכרו זאת והתאוששו וחוסו על נפשותיכם, ומנעו רגליכם מנתיבות הציונים, ואל יפרעו אותנו לשמצה בקמינו. (מכתב מב)

—◆◆◆—

רבי מנחם מענדיל
האב"ד ווילאהן

ב"ה יום ה' ויק"פ תרס"א לפ"ק פה ווילאהן יע"א

כבוד הרה"ג חו"ב צמ"ס פ"ה ע"ה וכו'.

אחדשכ"ת באה"ר! יקרת מכתבו נכון הגיעני, והנה אף שכתבתי לכ"ת שקשה עלי לכתוב באריכות בענין הציונית, אך מחמת שהיא מצוה רבה עד למאוד לכתוב נגד דעתם הרעה, לקחתי מעט פנאי וכתבתי קצת באריכות, וה' יצילנו מידם ויצליח דרכינו לבטל דעתם מכל וכל, ולשמוע בש"ט מכל אחב"י.

הנה אודות הציונים כבר גליתי דעתי בעוד שלא הי' מפורסם אצל כל, שדרכם היא דרך אפיקורסות גמור ודרך מסוכן מאד לבני ישראל, שכל כוונתם לפרוק עול ברית תושבע"פ, וכל דרכם היא ע"ד הטבע דרך חול ולא קודש, ושכחו ולא ידעו שבני ישראל עם קדוש ולא תליא בטבע כלל, אדרבא הטבע מתנגד לישראל, כאשר אמר פרעה כי רעה נגד פניכם, וכתבו רבותינו הקדושים הקדמונים ז"ל שכוון פרעה לזה שמערכות הכוכבים נלחם לנו לרע, רק הקב"ה משדד מערכות עבור בני ישראל, וזה ע"י שאנו עוסקים בתורה ומצות ואיך אנו יכולים לפנות לנו דרך שהיא רק טבע לבד ואין בו אף ריח קדושה, ואדרבא עושים מקודש חול גמור, והמקרא צווח אם תלכו עמי קרי וכו'.

ושמעתי מאנשים הכשרים שבתחלה הולכים עמהם בעצה אחת, מחמת שנתעורר דבר גדול כזה אצל אנשים כאלה שהמה ריקים מתורה ויראה בודאי לא דבר פשוט היא, והראתי להם שלא כן היא, רק ההתעוררות נצמח מזה שאנשים האלה הם בקיאים בהתהלכות הדורות גם מלפנים, **ומי שיש לו ידיעה אך מעט בקדמוניות יודע הוא שהתעוררות כזו לא דבר חדש היא וכבר הי' לעולמים באיזה זמן מהזמנים, ושר אחד מחכמי אומות עולם פזר ע"ז איזה מיליאן רו"כ והי' הסכם גדול מחכמי א"ע ליתן ארץ ישראל לישראל** והכל הי' לריק ולא פעלו כלום, ואדרבא שנצמח מזה רע לישראל.

וה' ירחם עלינו ויצילנו מידם, ובאו ונחזק באמץ כח התוה"ק להגביר על הציונים הנ"ל, ללמוד וללמד ולעשות סיג לתורה, ותמיד התורה הקדושה מציל אותנו מכל רעה כאשר היא בכל עת וזמן. ובזכות זה יבוא הגואל הצדק ויוליכנו קוממיות לארצינו, ויהי נועם ה' אלהי עלינו לכונן מעשה ידינו, ונזכה כולנו לראות בנועם ה' לבקר בהיכלו, ויקוים בנו מקרא שכתוב כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים תובב"א, ומלאה הארץ דעה את ה',

א"ד המדבר לכבוד ה' ותורתו.

הק' מנחם מענדל חופ"ק והגליל

(מכתב מג)

—◆◆◆—

קול קורא בחתימת הספר "דעת הרבנים"

... על כן אחינו! שלומי אמוני ישראל, חזקו ונתחזקה בעד עמנו ותורת אלהינו, לעמוד בפרץ, לא בחיל ולא בכח, גם לא בטענות ובויכוחים על הציונים, שאין אנו רשאים להתוכח עמם כלל, כי אם בעמידתנו בדעה חזקה מבלי כל מורא ופחד, שלא ליתן לרעיון הציוני המשחית לבוא אל בתינו, ולהתרחב ולהתפשט יותר, בזה שנפרסם ברבים בדבור ובכתב את הדברים והאמת הללו.

א) שהציונית בעצמה מיוסדת על ההכחשה בהשגחה עליונה, בעקרי שכר ועונש ובהגואל המקוה, והלאומיות הדוברת בה, אינה אלא התמלאות מחרבנה של הדת הקדושה, ולפיכך, **גם אלו יצויר, שתתנהג על ידי יראים ותיקים בכונה טובה אי אפשר לה שלא תהרום את האמונה והדת**, ולא עוד אלא שצריכים אנו לברר, שאפילו היתה איזה ממש באמונת כמה מחלושי הדעת, שיש איזה אפשרות של תקוה לעשות אתחלתא דגאולת הארץ הקדושה בממוננו ובהשתדלותנו, **הרי ההשתדלות הזאת אסורה לנו על פי אזהרת חז"ל הקדושים, והנסיון כבר הוכיח, כי בכל עת ובכל מקום שהתחילו להשתדל בכגון זה הביאו כמה גזירות וצרות חמריות ורוחניות על ישראל, ואין שואלין לאדם ביום הדין עשית לישועה כי אם צפית לישועה, ואין לנו רק היחול עם קיום תורה ומצות...** (אור לישרים עמ' 106)

—◆◆◆—

פרק שני
מפי גדולי ישראל

◇◇◇

הציונים לבשו אדרת שער של חיבת ארצינו הקדושה למען כחש בה' אלקי ישראל, והוא רוח מרידה במלכות שמים וארץ

אבני נזר ב"ה, סאכאטשוב.

בהיותינו יושבים משמים וחתחתים מתולדות הימים ומהתהפכות הזמנים, ופתאום נשמע קול שועת בת עמי מארץ מרחקים מב"ד רבה דק"ק קראקא, כי עלה הכורת ממדינת מעהרין ד"ר יונג שמו ליסד שמה ביתה תערובות ללמודי קודש וחול יחד. ונלוו אליו איזה אנשים כל עורב למינו. הם אנשים מכת המכנים עצמם בשם ציונים. ומדאגה בדבר פן ימשיכו אליהם אנשים אשר אין דעתם שלימה להבין כי זה הוא רשת פרושה ליד מעגל לצודד נפשות תמימי דרך. ע"כ יצאו לקדם ברועים הם רועי ישראל להזהיר את העם לבל יתלכדו בפח יקוש אשר טמן להם הד"ר יונג ולהבינם כי מות בסיר. וכל אוכליו יאשמו. אנן מה נענה אבתרייהו?...

הביטו וראו בימינו אלה כל המסיתים והמדיחים שעמדו על ישראל לא עשו כ"כ חיל כאשר עשו הכת המכנים עצמם ציונים אשר רבים חללים הפילו שנעשו כופרים גמורים בכל עקרי הדת, וכ"כ למה, מחמת שלבשו אדרת שער למען כחש בה' אלקי ישראל. ששמו מסוה חבת הקודש על פניהם לחובב את ארצינו הקדושה שגלינו ממנו בעונותינו וחיבת הקודש זה הכשירם לקבל טומאה כי בשביל מעט

טוב שהי' נראה בהם למי שעיניו טרוטות טח מראות עיניו לגמרי ומהשכיל לבותם להבין את סף רעל הטמון בקרבם. עד שלא שמעו לקול הורים ומורים המזהירים לבלתי יתפתו בעצת נחש הנחושת ומרעה אל רעה יצאו עד אשר רבים מהם בוש לא יבושו להרים יד בתורת ה' בפרהסיא ומכחישים בעקרי הדת, ומהם כחשו בה' ואמרו לא הוא, ובכן אל יפלא בעינינו כי רבים מהכת ההוא נמשכו בעבותות אהבה אל הצעת הד"ר יונג כי כמוהו כמוהם משרש רע הוא נחש הקדמוני מוצאם ותחבולותיהם תחבלותיו, תועבת ה' גם שניהם...

האומנם בטח נמצא ביניכם חכמים בעיניהם שיתברכו בלבבם לאמור שכוחם יפה להזהר שלא יאונה להם כל רע מפאת בית התערובות כמו שקרה לראשונים. ושבכל אלה ישארו נאמנים לה' ולתורתו, נאמר להם אל נא אחי תרעו. כי אין חכם כבעל הנסיון, ומאחר שהנסיון מעיד להיפך אין אחר הנסיון כלום. וידועים דברי הספורנו ואתחנן ד' פסוק ג'.

ובכן אחי ועמי חוסו על נפשיכם ונפש בניכם היקרות והצילו אותם מרדת שחת, וצא טמא קרו לד"ר יונג ולהצעתו. דבקו בה' ובתורתו שמרו מצותיו וחיו. הקשיבו לקול הורים ומורים אפי' שיאמרו לכם על מה שהוא ימין בעיניכם שמאל ועל שמאל ימין, האמינו שכל מה שיאמרו אליכם ימין הוא ימין ושמאל שמאל ולא תהי' לכם זאת לפוקה הביטו נא וראו מי נתן למשסה יעקב וישראל לבוזזים במדינתינו בימינו אלה ודמי אלפים ורבבות נפשות נקיי אנשים ונשים וטף וגמולי חלב שלא פשעו נשפך כמים ארצה והומתו במיתות משונות ואכזריות אשר תסמר שערות ראש השומע ועפעפיהם יזלו מים, כי כל זה נמשך מפאת הכת המכנים עצמם ציונים שלא שמעו לקול הורים ומורים **ומרעה אל רעה יצאו לצרור בכנפיהם "רוח מרידה במלכות שמים וארץ יחד"**, ואלמלי שמעו לקול הורים ומורים לא באה אלינו כל הצרה הזאת. עתה תנו לב לדעת כי זאת התורה מורשה קהלת יעקב היא חיינו ואורך ימינו וכל הפורש ממנה כפורש מחייו האמינו בה' ובתורתו ובלומדי' הנושאים את דגלה והצליחו בה ובבא עד יערה ה' עלינו רוח ממרום ושבו בנים לגבולם אמן כיה"ר.

ונכתב ונחתם בספר גאולה וישועה כנפש המעתיר.

הק' אברהם חפ"ק הנ"ל

(מכתב הנ"ל נדפם בשעתו עם שאר פסקי הרבנים ע"י הב"ד דק"ק קראקא, וכעת נדפם באגרות שפירין, סימן פ')

—◆◆◆—

מורי ורבי האבני נזר היה הראשון מגאוני וצדיקי פולין שהרעיש עליהם

אבני נזר שלום בכפילא לכ״מ הרה״ג אהובי כנפשי, לוחם מלחמות ה׳ בדעת תורה ביראת ה׳ טהורה אשר לא רבים יחכמו כמותו ירבו בישראל בדור אשר לא היתה כמוהו מיום שנהיה ישראל לעם השי״ת, כש״ת מוהרמ״א שליט״א עכב״ב שיחי׳.

הנה מכתב דמר רבה ידידי נ״י בעזה״י קבלתי, והנה בדבר מה שהדפיס נהניתי מאוד ויישר חילי׳.

והנה בדבר המאמר מהרה״ג הצדיק מסאטמאר שליט״א, ידוע למר רבה נ״י תהלה לא׳ כי מסכים אני עמו עוד יותר ויותר, גם אני מתפאר כי כשבאה הידיעה מאותה המפלצת לעירנו לוביטש הייתי כבן ט׳ שנים, והיו כמה יראים ות״ח חסידים שהיו שמחים בזה, **ואני הייתי בדעתי כמו עתה בעזה״י, ואח״כ כשהייתי עם אבי ז״ל** [**אצל**] **רבהגה״ק** [**בעל אבני נזר**] **שמעתי כמה היה מרעיש על זה, וכמדומה שהוא היה הראשון מגאוני וצדיקי פולין שהרעיש ע״ז**, והיה נמי בדעתו להחרימם ולהבדילם מכלל ישראל, גם היה אצלו ג׳ רבנים ובראשם הרב מלידא, וכמעט שלא רצה לדבר עמם ביחידות, ורק ברבים, שחשדם להחליף את דבריו, בכך שלח להם לאמר, ולבסוף כן היה.

והנה כאשר ראיתי מה שכתב האדמו״ר מסאטמאר שליט״א, נפל בדעתי מאמר על כל הענין הזה שכבר היה כזה בימי ירמי׳ הנביא ממה שנכתב בספה״ק ירמי׳ ולבאר היטב שכל אחד יבין.

(מכתב הגאון רבי מיכאל אליעזר פאהרשלעגער ז״ל, תלמידו של הגאון בעל אבני נזר, נדפס בקובץ המאור)

שיבת ציון אינה תלוי׳ בהשתדלותנו, כי אם על ידי ה׳ בעת שיעלה רצונו

רבי נפתלי אדלער לפנים, בעמוד על הפרק פתרון שאלה הנוגעת עד נפש האומה, היה מדרך אבותינו לשאול לנער היוצא מבית הספר ולאמר לו: ״פסוק לי פסוקך״. הדבר לא נעשה בדרך נחוש או סגולה, כי אמנם חכמי התלמוד ידעו היטב את נפש גדולי המורים כי בעת התרגשות שאלות האומה, למדו לתלמידיהם דברים נובעים מהתורה והנביאים כאלה אשר בהם יש עצה ותבונה למתבונן בהם איך לעשות ובאיזה דרך לאחוז. והנני שואל אפוא לנפשי: ההיתה בזמן הנביאים והחוזים תנועה דומה לתנועה כזאת אשר בימינו?

כאשר גלו ישראל מעל אדמתם ויובאו בבלה, היו היהודים כאלה אשר סבלו ולא

מצאו מנוחה תחת שבט הנוגש, וכל ישעם וחפצם היה לשוב אל אדמתם, ונביאים אחדים נבאו מלבם הות נפשם למרוד במלך בבל, אז כתב ירמיה הנביא מירושלים אל יתר זקני הגולה ואל הכהנים ואל הנביאים (ירמיה כ"ט) כה אמר ה' וגו' בנו בתים ושבו ונטעו גנות וגו' קחו נשים והולידו וגו' ודרשו את שלום העיר וגו' אל ישיאו לכם נביאיכם אשר בקרבכם וקוסמיכם ואל תשמעו אל חלומותיכם אשר אתם מחלמים כי בשקר הם נבאים לכם בשמי וגו' ובקשתם אותי ומצאתם כי תדרשני וגו' ושבתי את שבותיכם וקבצתי אתכם וגו'. ונשא המכתב הזה אמנם ארוך הוא אבל יאות מאד למענה על התנועה הזאת, ואומר אני, אם בגלות בבל אשר היה להם קץ מגולה ותשועתם היתה קרובה להגלות לקץ שבעים שנה, ראה ירמיה להזהירם מאד על פי ה', לשבת תחתם ולבלתי עשות דבר מצדם, עתה כאשר קץ הפלאות סתום וחתום, **ובשגם מושבעים ועומדים אנחנו לבלתי עשות מאומה**, על אחת כמה וכמה שאין לנו לזוז מדברי הנביא בספר אשר שלח אז אל הגולה. אחי! **הנני מתבונן על התנועה הזאת בראגת נפש**, יען אחשוב אותה למתנגדת לתורת היהדות ולהפוליטיקא, **וסכנת אסון צרורה בה**, ועל כן אינני רואה בה את הערך הנכבד של אהבת ציון...

...הנה עוקצים אותנו לאמר: אין פלא כי משפילים אנחנו ערך הצעת התיסדות מדינת יהודים, יען כי יושבים אנחנו ספונים בארץ בריטניא הטובה במנוחה שקטים ושאננים מפחד באין מחריד אבל מה הוא פתרון שאלת היהודים אשר אתם מציעים? איזה דרך תבוא ישועה למליונים מעונים ומדוכאים שהם לשחוק, לקלסה ולחרפה בעיני העמים, מגבלים ומגדרים בכל דרכי חייהם?

...אחים! אין לנו לשום לב לחרפה של ההתאוננות הזאת אשר הם מתאוננים עלינו. הנני יכול לערוב בעד אחינו יושבי בריטניא, כי מעולם לא האטימו אזניהם ולא אמצו את לבבם לצעקת אחינו האומללים. אנחנו יחד עם אחינו בארצות אמעריקא, לא חשכנו נפשנו מכל אשר רק הי' בכחנו לבקש מחסה ומפלט בעד הנודדים מארצות אשר לא נשאו אותם, ואם איננו לוקחים חלק בההצעה החדשה, לא מחסרון רגש האהבה לעניי עמנו אנו מושכים את ידינו כי אם מפני אשר נחשוב אותה ללא אפשרית **וכי סכנה כרוכה בעקבותיה, כי היא כמו כלה מסוגלת לשוב להחיות את העלילה הנושנת והכוזבת כי אין לנו אהבה לארץ מולדתנו וחסרון אמונה בנו, בארץ אשר קבלה אותנו, עם היות העלילה הכדויה הזאת מתנגדת לתורת היהדות**. כן עלינו להתנצל משאלתה שנית שהם שואלים אותנו לאמר: "אם מתנגדים אתם לרעיון מדינת יהודים ואינכם מאמינים בהתישבות מיליונים יהודים בארץ הקדושה, איך תתאימו את אי אמונתכם זאת עם כמה תפלות המפוזרות במקומות רבים המיוסדות בחפצינו ובצפיתנו לשיבת ציון, וכי תפוצינה ערי יהודה מצאן עמנו? איככה ערכתם בפיכם ובשפתכם היום את התפלה: "יהי רצון שתעלנו

בשמחה לארצנו ותטענו בגבולנו", אם לא תתנו אמן בהתנועה הערוכה למלאות אחרי התפלות האלה?" על השאלה הזאת אני משיב: **בספרי הנביאים לא נאמר כי שיבת ציון תלוי' בהשתדלותנו ולעת אשר נחפץ אנחנו. מפורש נאמר כי גאולתנו תבא** רק **על ידי ה' בעת אשר יעלה רצון מלפניו לשלוח לנו משיחו**, וכל העמים יתאימו ויתאחדו להשיב את אחינו הנפוצים לארץ אבותינו. היש גם רמז קל ואיזה רושם מאותות המשיח בעת הזאת? בשם השם יאמר הנביא ישעי' (ס') "אני ה' בעתה אחישנה", כי בבוא עתה של הגאולה - אז אחישנה. על המקרא בשה"ש "השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו" וגו' דרשו חז"ל שהשביענו הקב"ה בשלש שבועות לבל ידחקו את הקץ וכו' לפני בואו.

הנני נמנע מהביא ציטאטין רבים לדבר הזה, ורק בשם אווטאריטאט ידוע **הנני אומר כי התקוה אשר השרישה דתנו בלבבנו, לא תוכל להביא אותנו לאינטריגעם, לתחבולות דיפלומטיות, למרד ולקטטות למען רשת את ארץ אבותינו ולעשות בה מלוכה.** להיפך אמונתנו תורנו לבקש שלום העמים אשר בצלם אנחנו חוסים ולקחת חלק בעבודתם הלאומית ואשרם ולצפות בדומי' לעת אשר יבאו דברי נביאים הטובים. ואם ימצא חברים נלהבים אשר (לו יצויר כי) יצליחו לכבוש בידם את פלשתינא בכח הנשק או לרכוש אותה להם בקנות אותה מיד בעליה, אין לנו לחשוב זאת גם ברק זריחת תקותינו העתידה, **זאת היא הדרך אשר קבלוה ראשי האומה בכל העתים, רק לחכות מבלי עשות מאומה.**

צרות רבות ורעות כבר עברו עלינו, **ואלה האנשים אשר הציעו באיזה עת ליסד מדינת יהודים, היו אנשים כאלה הנתעים אחרי שבתי צבי...**

(מתוך הדרשה שדרש הרב הכולל במדינת ענגלאנד
שנתיים אחר קום תנועת הציונית - אור לישרים ע' 63)

—◆◆◆—

תנועת הציונות יביא שמד

רבי מאיר אריק

זכיתי להיות למיד למורי ורבי הגאון ורבן של ישראל ר' מאיר אריק זצ"ל אב"ד דק"ק טורנא, וכל מי שהסתובב בד' אמותיו ושמע דבריו לא יפול בטעות לעולם. זכורני שפעם דיבר מו"ר עם ר' האפמאן (היה רב בביהכ"נ כאן באמריקה ואח"כ נסע לארץ ישראל) על אותה התנועה. ואמר לו מו"ר, "תדע שהיום אין מבינים אותי, אבל יבוא היום שתבין אותי, אבל עד אז יפלו הרבה קרבנות". וענה לו ר' האפמאן, "רבי, אני מבין כוונתך. אתה חושב בודאי, שכשם שאירע לתנועה פלונית ופלונית שנתסיימה בשמד, יארע עוד הפעם, אי אפשר להיות כן. כיון שאנו רואין במציאות, שיהודים שהיו עומדים ממש מוכנים להשתמד, ועתה התנועה

הצילם. אדרבה הם הצילו הרבה משמד". (וזה היה אמת מה שאמר לו)
ענה לו מו"ר, "**אמנם משמד פרטי באמת הצילו מספר יהודים, אבל הסוף יהיה שהם יביאו לידי 'נאציאנאל שמד'**". (קול יעקב דף צ"ה)

—◆◆◆—

תמהון גדול כי אחר התגלות זדון לבם מפי עצמם עוד ימצאו מהישרים בלבותם שיתחברו להם

הגר"ח מבריסק

יכתב ויחתם לאלתר לחיים טובים וארוכים כבוד הרב הגביר מופלג וחו"ב יר"א מצוין כ"ש מ' ר' יעקב משה נ"י כרפס ברכה וכ"ט.

אחרי הברכה ממע"כ שי', הגיעני מכתבו, ורב תודות על פעולתו לטוב. כן קראתי יתר דבריו בנידן "כת הציונים" שנתחברו ונתאגדו עתה בחזקה, ולא אבוש מלאמר כי לא אידע איך למצוא מסילות לצאת נגדם, אחרי כי האנשים, הלא מהם נודעים במקומותם לרעה, ותכליתם כבר הודיעו ופרסמו כי הוא לעקור יסודי הדת - ולתכלית זה גם לכבוש את כל מקומות מושבות ישראל בכדי שיהי' זאת לעזר למטרתם וכאשר כבר הודיעו את כל אלה וגלו מחשבותם במכ"ע, ומה נוכל עוד להוסיף דבר בזה, האם יאמנו דברינו עליהם מאשר הם אומרים ומגלים בעצמם. **לא יאומן כי יסופר כי אחר התגלות זדון לבם מפי עצמם עוד ימצאו מהישרים בלבותם שיתחברו להם - אשר זה מביא תמהון גדול על כל קהל הגולה**, כי יתנו להם מקום ואחיזה לענינם ואיך ימצאו גם משענה בעת שנודע כי הוא חטאת הרבים.

ועכ"ז מצאתי כי הצדק את מע"כ שי' כי ידברו יחד יראי ה' ויצעקו מרה בפרסום בהודעת הדברים מה שהודיעו הציונים בעצמם וזאת אחת ימצא בה יתירה לטובה כי יהיו הדברים יוצאים מלב טהור, אולי תהא זאת לרפאות המון בית ישראל אשר עוד לא הושחת לבותם ושבו מעליהם ורפא להם וידעו להזהר בנפשותם לבלי להתחבר לענין שהוא הירוס הדת ומכשול לבית ישראל.

וברכה רבה למע"כ שיחי' וכל היקרים יחד אשר לבם חם והתעוררו לעזרת ה', תחזקנה ידיהם להוציא כל מפעל בזה לאורה, והיו ממזכי הרבים ממש ויבורכו ויאושרו, ולשנה טובה יכתבו ויחתמו.

מוקירכם חיים הלוי סאלאווייציג
יום ו' י"ט אלול תהרנ"ט בריסק יצ"ו
(נדפס בספר אור לישרים עמ' 55)

—◆◆◆—

המטרה הסופית

הגר"ח מבריסק

הגאון ר' חיים מבריסק אמר: העולם טועה כאילו מטרתה הסופית של הציונות היא הקמת מדינת יהודים. מטרתה הסופית של הציונות היא עקירת התורה ח"ו ואילו בהקמת המדינה הם רואים רק את האמצעי הטוב ביותר לעקירה זו. (מפי בנו הגרי"ז מבריסק- ילקוט דעת תורה מר' משה שיינפעלד סי' סב)

—◆◆◆—

מס"נ למנוע הספד על הרצל

הגר"ח מבריסק

ראיתי בכתביו של גאון אחד שליט"א, ממקורבי מרן הגרי"ז זצ"ל: "סיפר לי, כשמת הרצל והספידוהו בכל העיירות, רק בעיר בריסק לא נתן מרן הגר"ח זצ"ל להספיד, אע"פ שהיו שם הרבה ציונים, והיה עליו לחץ גדול מאנשי המזרחי. וגם שלחו אליו רב זקן אחד מהמזרחי, ורצה לדבר עם מרן הגר"ח, והגר"ח הרגיש וידע מה שרצה, ועל כן עזב את החדר כשנכנס אותו רב, ולא דיבר עמו.

ואחרי שראו שאינם יכולים למרן הגר"ח, הכריזו בעצמם שיתקיים הספד בבית הכנסת הגדול ליום ושעה מסוימת. והביאו לשם רב מהמזרחי מהסביבה. משנודע מזה למרן הגר"ח זצ"ל קרא להשמש של בית הכנסת, ואמר לו לבל יפתח דלתות בית הכנסת, אולם השמש אמר שהוא חושש מן הבאות... אמר לו מרן הגר"ח, שיתן לו את מפתחות בית הכנסת, ויגיד לכל מי שיבקשם, שהמפתחות המה אצל הרב...

ובית מרן הגר"ח היה שוכן מול בית הכנסת, וכבר נתאספו המוני אנשים ליד דלת בית הכנסת שהיה סגור, וחיפשו את השמש ולא מצאוהו, ועל כן ניגשו לשבור את דלתות ביהכנ"ס. או אז שלח מרן הגר"ח את מרן הגרי"ז זצ"ל לקרוא למשטרה, ולמסור להם שישנם אנשים שרוצים לשבור את בית הכנסת... ואכן באה המשטרה ופיזרה את ההמון...

אולם היה לחץ גדול, ולא היה בידי מרן הגר"ח למונעם מלהספיד את הרצל... ושוב הביאו איזה רב מהמזרחי להספיד, ובשעה שהתקיים ההספד אמר מרן הגרי"ז זצ"ל שמעולם לא ראה את אביו מרן הגר"ח ברוגז עצום כזה... וכל אותה העת היה אומר "גיוואלד דער חילול בית הכנסת"... "גיוואלד דער חילול בית הכנסת"...

(עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ב דף רי"ב – רי"ג)

—◆◆◆—

בענין "הצהרת בעלפאר" וארץ ישראל, איך יתכן לחשוב שיש בזה איזו שייכות לגאולה

הגר"ח מבריסק

סיפר מו"ר הגרמ"ד הלוי סאלאווייציק שליט"א: שמעתי מעשה ממרן הגר"ח זצ"ל שעדיין לא ידעתי זאת עד עתה. שמעתי את המעשה מאדם שהיה "באטוואצק" בזמן שמרן הגר"ח זצ"ל שהה שם בסוף ימיו, [היה זה בזמן המלחמה, והגר"ח זצ"ל ברח מבריסק למינסק, ואז היה גם באוטווצק ושם נפטר בכ"א אב תרע"ח] היהודי הנ"ל היה אז כבן ט"ו שנים והיה בא עם אביו להתפלל בשבתות אצל ר' חיים.

פעם אחר התפילה בשבת קראם מרן הגר"ח זצ"ל, ואמר להם שיבואו אליו אחר שבת, משום שיש לו ענין של חול לדבר עמם. לאחר השבת הלכו לבית הרב, ובדרך פגשו בר' יצחק מאיר לוין ז"ל, ובר' שמעון קמינר ז"ל, שניהם היו מראשי אגו"י בווארשא. ושאלום לאן פניהם מועדות, ואמרו להם לבית הגר"ח מבריסק. כיון ששמעו זאת, אמרו להם דרך אגב שישאלו את הגר"ח מה דעתו בענין החדשות האחרונות, שדברו אז הכל בענין "הצהרת בלפור" וארץ ישראל. הללו הסכימו באו לביתו של מרן הגר"ח. בתחילה דברו עמו בענין שלשמו קראם, ואחר מכן שאלוהו מה אומר על ענין "הצהרת בלפור" וארץ ישראל, באשר פגשו בדרכם בהנ"ל, וביקשו מהם שישאלוהו מה דעתו בזה.

מרן הגר"ח זצ"ל נהיה כולו אש יוקדת, ואמר בלהט גדול, **"אנחנו מאמינים בני מאמינים ומחכים לדבר אחר לגמרי, לביאת המשיח... וזה יהיה לגמרי בדרכים אחרות, דכשהמשיח יבוא, ירד בית המקדש של אש משמים, ויהיה היום הגדול והנורא, ובתחילה יבוא אליהו הנביא,** וכדכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא וגו', וא"כ איך יתכן לחשוב על דברים אחרים, כאילו שלציונות ולתוכניותיהם יש איזו שייכות לגאולה"...

והוסיף מרן הגר"ח זצ"ל, ואמר בזה"ל, "אלא שכל אחד צריך לדאוג למשפחתו, ואני חושב שמשפחתי בסדר"...

את זאת אמר מרן הגר"ח זצ"ל ולא פירש. וכעבור שבועיים נפטר, וכשבאו האב והבן הנ"ל לנחם את המשפחה, היתה שם הבת של מרן הגר"ח זצ"ל, שהיתה נוכחת בזמן שר' חיים אמר את הדברים הנ"ל, וביקשה מהם שיספרו לכולם את כל דברי ר' חיים, וכך עשו וסיפרו הכל. (עובדות והנהגות לבית בריסק ח"ב דף רי"ד- רט"ו)

—◆◆◆—

רעת הציונים איננה מפני שאנשים חטאים הם, רק הציונות בעצמותה היא מחלה ממארת וכפירה והכחשה לדתינו

רבי שמחה
ישכר בער
האלברשטאם
מציעשנוב

לשמע אזן שמעתי אשר נתכבדתי בעמוד הקלון במכה"ע "המצפה", אמרתי אודיע נא דברי לפני אחב"י מה זה ועל מה זה.

הן צעקת "הציונים" ומגמתם נעלמה מרבת בני עמי ובמדינותינו הי' בהעלם גמור, אך בחסד עליון כי לא אלמן ישראל התעוררו והתנדבו אנשים יראים ושלמים מקאוונא (ברוסיא) וע"י פעולתם בגוף ובממון השתדלו ופעלו אשר הוציאו כמה חיבורים מהם "דעת הרבנים" "אור לישרים" וכו', אשר באילו החיבורים מאספים את כל היוצא "המכתבי עתים" של הציונים מה נעשה על ידיהם בכל אתר ואתר, ומחאות נלהבים מגאוני רוסיא נ"י נגדם, וכאשר בקיץ העבר רצו לשלוח ארסם למדינת אונגארן שלחו מהתם את חיבורים האלו וגם מכתבים פרטים ואז גם כל הרבנים הגה"צ נ"י יצאו לעזרתם במחאה גדולה נגדם והן ידוע אשר יהודי בלא תורה ומצות אינו יהודי, ועל אמונה הזאת כבר נהרגו ונשרפו מאתנו לאלפים ולרבבות וכן האמונה קשורה בלבינו עד עולם ועד בעזהשי"ת.

ועתה בחסדי השי"ת אשר מלכי האומות יר"ה בחסדם נותנים לנו חופש להחזיק ולקיים דת תוה"ק באין מפריע באו ועמדו עלינו מהע"ר כמאה"כ מהרסיך וגו' ובאמונה חדשה שוא ונתעה להאמין בהבלי "הרצל" ו"נורדו" שהמה יקנו לנו מדינות ומלך יתן לנו ועבור בטחון שוא ונתעה הזה ירצו לגזול מאתנו כל מחמדינו ומאוינו אשר למורשה לנו עד עולם ולהחליף תוה"ק בלאומיות [כאשר נגלה כן בארץ היהודים להרצל] ותחת פאר התפילין להלביש צורת מגן דוד [כהטפת מטיפים בקישינוב מובא באור לישרים] וממלאים בעתותיהם בוז וקלון על הנביאים התנאים והפוסקים [כמבואר דופות מאמריהם בשם אמרם בס' "אור לישרים" עפרא לפומייהו] אשר **אוי לאזנים שכך שומעות ורואות והלב נקרע לשנים עשר קרעים בשמוע דבריהם ומודעותיהם אשר ידביקו על כותלי ביהכ"נ ובהמד"ר להכחיש בפומבי את תקות גאולתנו בדברים בוטים כמדקרות חרב בזה"ל אם אין אני לי מי לי וכו' דברים שאסור לשומען ובדברים כאלו ימלאו את חלל דעלמא.**

ואח"ז קמו אלה המכונים בשם המזרחים רק בשינוי השם לבד, ובאמת פנימיותם ושיטתם אחוזי יד המה עם הציונים, **כי רעת הציונים איננה מפני שאנשים חטאים הם המחזיקים בה, כי האמת הוא בהיפך, הציונית מחלה ממארת היא בעצמותה, כפירה והכחשה לדתנו,** ואשר ע"כ החטאים האלה מחזיקים בה ו"המזרחים" האלה אומרים לטהר את הציונית הרי הם חפצים לטהר את השרץ במקוה טהרה ועל כל רעתם ילבישו א"ע באיצטלא ירושלמית להביא לנו משיח, ובין כך ובין כך מבעירים את לבות בני הנעורים ופשוטי עם במכתבי עתותיהם בדברי בוז ולצון על כל קודש

ועל רבנן ותלמידיהון ומכניסים את האדם לדברים שהיצה"ר חפץ בהם "נשפי חשק" "חג המכבים", והכל לטובת מצב ישראל בעוה"ר, וכמה ישיבות עלו על מוקד ה"מינות" וכמה נפשות נאבדו מאמונת תורתנו הקדושה כאשר עינינו רואות במדינתנו, וכאשר ישאגו מר הרבנים הגאונים מרוסיא ומה יתפארו בהבעלי תשובות שלהם איזה תשובה כהוגן עשו מי הניח דרכו בעבורה האם מקודם כחשו אשר לא מבני ישראל המה והאם עתה סרו מדרכם מלחלל שבת ומועד בפומבי, ואך זאת ירשו בלבותם תחת מקודם ידעו כי לא לד' ולתורתו המה והוקירו איש ישר הולך בדרכי התורה ורבנן ותלמידיהון, ואילו פתחו את מוחם שרק המה ישראלים גמורים, **ואותם השופכים את נפשם בתפלת "את צמח" "בונה ירושלים" כלא המה,** ויש בידי קבוצת מכתבים מרבני גדולי רוסיא אשר יצעקו בקול מר צורח - לאמר - על אלו המזרחים שמחבלים כרם ד' צבאות, קול ד' חוצב להבות אש להזהיר את בני ישראל באזהרה חמורה להתרחק מהם ומדרכיהם ולמנוע מנתיבותיהם, כי המה לדמים יארבו יצפנו לנפשותם, כי בכל המקומות אשר נצמדו ונתחברו עליהם בני הנעורים מבחורי חמד מבנ"י אשר היו נטועים בגן ד' כרם ד' צבאות כגן ד' כלו משקה תורה ויר"ש מימי דעת חכמה ותבונה. ועתה בעוה"ר נלכדו בפח המקודש "מזרחיות" ו"ציונית" סרו עולם עול מלכות שמים מעל צואריהם, ופרקו עול התורה לילך בדרך שובב לאמור לידינו רמה שפותינו אתנו מי אדון לנו וכופרים בדרשת חז"ל ומבלים כל ימיהם בעתותיהם אשר מלאים בוז וקלון מדברים סרה על ד' ועל משיחו והרבה מהם אשר יצאו לגמרי לתרבות רעה ר"ל, כי אך מחשבותם והגיונם כל היום להתיר כל איסורין שבתורה ולהשליך הגדרים והסייגים שגדרו חז"ל יען כי כן ראו מראשי הציונים והמזרחיים אשר בחרו להם למורה דרך וכן יעשו גם המה.

ועתה מי אשר יש לו ידיעות אלו ויותר האם יכול לעמוד על נפשו מבלי לצעוק מר בקול גדול על אלו אשר רוצים לגזול נפשינו בנשיקה, וגזירותיהם קשים יותר עוד מגזירת המן אשר ידעו הכל אנשים ונשים וגו' כי נמכרו להשמיד וגו' והי' ישראל באגודה אחת עומדים בבכי וצעקה והשי"ת ריחם עליהם, ובעצותיהם הגופות שמחות ורק הנפשות נאבדות ואין הכל יודעים לצעוק על נפשם ועל זרעם, ולכן מי שיש לו ידיעה, האם החובה אין מוטל עליו להציל נפשות תמימים מכפירה גמורה, אם כי הנסיון יוכיח כי לאותם אשר כבר נלכדו ברשת הכפירה לא יועיל ולא יציל שום מחאה כאשר הורונו חכז"ל שאני מינות וכו' כי ר"ל כבר נעשה להם הכל כהיתר ואין מפחידים משום דבר, וכל דברי חכמים בעיניהם כדברי היתול ובפרט במקום שסותר אמונתם הנכזבה "בלאומיות", אולם לאנשי ישרי לב אשר לא מעדו עוד רגלם מדרכי אבותינו דרך התורה והיראה, לאלו בודאי יועיל כי ישראל קדושים הם, ומבואר בפ' אבות להגריעב"ץ זלה"ה בפ"ב מ"ו בזה"ל [ויתכן

לומר ע"ז הדרך כי מי שאינו נכנס במחלוקת על המתיצבים על דרך לא טוב אינו חושש לעלבון תורת קונו ואינו נכנס בגדר אנשים עכלה"ק] וכמו כן עושים כל גדולי וצדיקי דורנו וכל מי אשר ניצוץ ישראל בקרבו למען הציל את יתר הפליטה. זאת אשר מצאתי לי לחובה להשיב נגד חוצפת "המצפה" ועל יתר הבליו ושקריו לא אשיב כי שקר ענה בי ולא אענה עוד מעתה.
והשי"ת יחוס וירחם עלינו ויבוא בעל הכרם ויכלה את קוציו ונזכה במהרה לגאולתנו.

כ"ד הכותב וחותם במר נפש ומצפה לישועה

שמחה ישכר בער הלברשטאם
(דברי שמחה, מכתב ג')

—◆◆◆—

למחות על הציונים אף כשאינו רואה תועלת, כדי שלא יהי' "חזקה"

רבי ברוך בער לייבאוויץ

אמר: איך שריי דא אין ישיבה קעגען ציונות וואס טוה איך אויף. אלא הענין כמו שאיתא בב"ב (דף ל"ח) שאם מוחה אינו נעשה חזקה כ"כ בענינינו, "א חזקה וועט שוין נישט זיין"..

(ע"פ תלמידו הרב מרדכי שוואב, מאמר מרדכי, חלק א', מאמר כ"ז)

—◆◆◆—

ציונות זה עבודה זרה

הגרי"ז מבריסק

פעם אמר מרן הגרי"ז זצ"ל כדלהלן: שני דברים הם פשוטים וברורים ללא כל ספק, הא' **ציונות זה עבודה זרה**, . והב', שכל יהודי שגר בארץ ישראל נכשל בציונות.

(עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד עמ' קצז)

הגרי"ז מבריסק

פעם התבטא בל"ק ואמר: די מדינה שטייט אויף ג' עמודים, אויף עבודה זרה, אויף גילוי עריות, און אויף שפיכות דמים.

(מפי בנו רבי מאיר הלוי סאלאווייציק שליט"א)

שער ט'

לא ישנו אם לא ירעו

פעולתם מאז צמיחתם ועד עתה

הציונים מכינים שפ"ד בכל העולם

רבי ישכר דוב מבעלזא

ומי [אינו] יודע שהשר פלעהווי הוא החייב בשפיכת דם ישראל בקישינוב שנה העברה, ואתו התקשר הערצל הכופר, ממנו הוא דורש חסד ורחמים שיתן את ידו להוציא היהודים מרוסיא לארץ ישראל. ונאמר לי בשם אחד מגדולי שרי המלכות בוויען שאמר, שהציונים מכינים ח"ו שפיכות דמים בכל העולם, ע"י הסער שהם עושים בעולם שהיהודים הם סכנה להעולם ח"ו.

(אדמור"י בעלז ח"ג עמ' רנה)

—◆◆◆—

מעת שהחלה תנועת הציונות לא פסקו צרות בכל העולם

רבי שאול בראך

ומעת שהחלה תנועת הציונות, לא פסקו צרות בכל העולם, ממש כל התוכחה נתקיימה ובפרטות באומתינו בכל מקומות פזוריהם ממש כסדום דמינו... ולמאמין אין זה חידוש כי הציונים דומים במעשיהם ממש להפריצים אשר בדור החורבן... וע"כ מדת הדין מתוחה בעו"ה על כל העולם.

... והנה מאד יפלא איך אפשר שיחזיקו דרכם, אם לא יכפרו בלבם בתורה ובכל הנביאים, כי מאחר שמחזיקים התנועה הציונית מוכרח שמקווים שאפשר להיות שיצליחו במעשיהם, והתורה העידה בפ' אחרי "ולא תקיא אתכם הארץ בטמאכם אותה" וכתיב ביחזקאל (כ, לח) וברותי מכם המורדים והפושעים בי, מארץ מגוריהם אוציא אותם ואל אדמת ישראל לא יבואו, ופירש"י ואמיתם במדבר, וכן הוא בזוה"ק.

... וגם על ... יש להפליא שרצונם שיתישבו רבים מישראל בארץ הקדושה, האיך לא יחושו לנפשות בניהם ובנותיהם כי אין בארץ מקום שיהי' מצוי' כ"כ מינות ואפיקורסות כמו בארץ הקדושה בימינו...

... ואחינו באמעריקא אשר תומכים הכפירה באה"ק, אם לא יכירו האמת, מהר ירגישו גם באמעריקא החפשית הכתוב "בחימה שפוכה אמלוך עליכם" ה' ירחם.

(מתוך הקדמתו לספרו "אבות על בנים")

—◆◆◆—

מנהיגי הציונות חשודים ברציחה

רבי ברוך בער לייבאוויץ

פעם ביקר בקאמעניץ אחד מראשי הציונות. באותו יום היה אמור להתקיים בישיבה שיעור והנה רבינו [הכוונה כנ"ל] מתאחר. ניגש רבי

ראובן לבית רבינו לראות מדוע הוא מתמהמה. השיב לו רבינו שהיות ושמע שרוצח מסתובב בעיר על כן הוא חושש ללכת לישיבה. "רוצח?! תמה רבי ראובן בפליאה שלא ידע על מה מדבר חמיו. השיב לו רבינו: "הרבי (הכוונה להגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל) אמר שהציונים חשודים על רציחה". שאלו רבי ראובן: "הלא לצערינו ציונים רבים ישנם בקאמעניץ ומדוע תמיד אינו חושש"? אמר לו רבינו: "זאת שאלתי גם אני את רבי, והוא אמר שרק המנהיגים חשודים על כך".

(הרב הדומה למלאך, תולדות הגרב"ב זצ"ל פרק כח דף 393)

—◆◆◆—

הינם בגדר רודפים של כלל ישראל

רבי ברוך בער לייבאוויץ

במלחמת העולם הראשונה כשלחמו האנגלים נגד הגרמנים, ארגן מנהיג הרווזיוניסטים זאב זשאבאטינסקי גדוד של יהודים שלחמו בצבאות אנגליה גרם לשנאה עזה ליהודים, ומאז, האנטישמיות הרימה ראש. וסיפר רבינו שהגר"ח התבטא שיהודים אלו הינם בגדר רודפים של כלל ישראל. והוסיף ואמר לרבינו אם אתה תאמר זאת בשמי הרי אתה "רודף" עלי, עד כדי כך פחד מהציונים.

(הרב הדומה למלאך, תולדות הגרב"ב זצ"ל פרק כח דף 393)

—◆◆◆—

גורמים ליהודים ליהרג, וקוראים לזה קיבוץ גליות

הגרי"ז מבריסק

מרן הגרי"ז זצ"ל התבטא פעם על "קיבוץ הגליות" של הציונים, שכידוע לקחו שרידי חרב פליטי השואה, שלא ידעו מימיהם לירות בכלי נשק, ושלחום הישר מהאניות שהביאום לארץ ישראל, לקרבות המרים באזור לטרון, ששם נהרגו מאות יהודים ר"ל.

ואמר מרן הגרי"ז זצ"ל, "**מביאים יהודים ליהרג, וקוראים לזה קיבוץ גליות**".

(עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד עמ' קצה)

—◆◆◆—

הביאו את היהודים למצב תדירי של מלחמה

הגרי"ז מבריסק

פעם הסביר מרן הגרי"ז זצ"ל את החילוק בין המצב שלפני הקמת המדינה לבין המצב כעת, ואמר: עד עכשיו היו יכולים הגויים לעשות

מידי פעם פוגרום על היהודים, **אולם כעת המדינה הביאה את היהודים למצב של מלחמה במשך כל הזמן**, וזה הרבה יותר גרוע. (עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד עמ' רה)

—◆◆◆—

מעולם לא התכוונו לטובת הציבור

הגרי"ז מבריסק

פעם אמר מרן הגרי"ז זצ"ל בזה הלשון, "**זיי האבן מעולם נישט נתכוין געווען לטובת הציבור**".

מעולם לא התכוונו הציונים במשהו לטובתם של ציבור יראי ה', כל מה שעשו, אף שהיה בזה טובת הנאה לחרדים, **אבל הם לעצמם ולטובתם עשו**.

(עובדות והנהגות לבית בריסק, חלק ד עמ' קצט)

—◆◆◆—

ששה מליונים נהרגו בסבתם, חוץ מהעונש העברה על השבועות, עוד עשו פעולות רבות לזה

ויואל משה

ואין איש שם על לב כי ע"י הכתות האלה שמשכו לב העם ועברו על השבועה של דחיקת הקץ ליקח מלוכה וחירות קודם הזמן נהרגו ר"ל ששה מליונים מישראל, כי מלבד שזהו העונש המר המבואר ע"ז בגמרא אני מתיר את בשרכם, ובשבועה נפרעין ממנו ומכל העולם כולו, ואין פורעניות בא לעולם אלא בשביל הרשעים ואינה מתחלת אלא מן הצדיקים, אבל הם עשו גם פעולות נוראות לדבר, כי מלבד שעוד בתחלת התייסדותם במשך שנים רבות הרבו במלשינות נוראות על ישראל אצל האומות ודברו עליהם בפני השרים קשות שמסוכנים מאד להאומות וצריכים לגרשם מן הארצות, בחושבם שעי"ז יהי' קל להם יותר לבצע זממם לבוא לארץ ישראל ולארגן שם ממשלה. וכבר ראינו אז במכתביהם של גדולי ישראל שפחדו ורעדו מאוד אימת מות מהמלשינות שלהם שלא יהי' עי"ז מה שבעוה"ר כן הי' אח"כ. וחוץ מזה יש בירורים אמתיים על כמה פעולות אכזריות שעשו בזה שדין גרמא בנזקין של כל האסון הנורא, וממדינת אונגארן נתברר קצת מן הפעולות גם במשפט שהתנהל בארץ ישראל בזה, וככה היו כמה מעשים ברורים בכל משך הזמן, בחושבם שעי"ז יגיעו יותר למטרת חפצם להשיג ממשלה, אלא שאין רצוני להאריך בזה כאן כי לא באתי בקונטרס זה רק לברר ההלכה, ולא כתבתי אלא להעיר שהוא דבר ברור שאך אותו הרעיון הטמא

של הקמת המדינה לפני הזמן גרם לנו כל התלאות והצרות שעברו על ראשינו, מלבד רבבות בני ישראל שנהרגו ע״י מלחמותיהם שלא כדת. (מאמר שלש שבועות סימן ק״י)

—◆◆◆—

קודם הקמת המדינה דרו בשלום ובשלוה עם הערביים – הם סייעו להרבות הרדיפות לישראל שיהיו מוכרחים לעלות לארץ ישראל ונעשו אח״כ מצילים

ויואל משה וגם מאותם שעלו לארץ ישראל בעתים הללו רוב העולים ממדינת הערביים היו יושבים שלוים ושקטים במדינתם ואין מחסור להם עד הקמת מלכות המינות שבישראל, שע״י הקמת אותה המדינה נעשה להם שנאה ורדיפות במדינותיהם, וגם הציונים בעצמם סייעו לזה בתחבולות להרבות את הרדיפות עד שיהיו מוכרחים לעלות לארץ ישראל בעירום ובחוסר כל, והם התפארו אח״כ למצילים, ונהפוך הוא שהם עשו כל החורבנות בתחלה.
(מאמר שלש שבועות סימן ק״י)

—◆◆◆—

מה שמתפארים שאין מקום פליטה לישראל אלא אצלם – אדרבה בסיבתם נסגרו שערי המדינות בפני ישראל

ויואל משה גם במה שמתפארים שאין מקום פליטה לישראל בשום מדינה אלא אצלם, כל מי שיש לו מח בקדקדו יוכל לראות שבסיבתם נסגרו שערי המדינות בפני ישראל, כי המה מתאמצים בכל כוחם שלא להניח את ישראל לבוא לשום מקום כי אם אצלם, וכל מי שעושה איזו פעולה קטנה שיהי׳ אפשרות לישראל לבוא גם למדינה אחרת, כמ״ש חכז״ל צדקה עשה הקב״ה עם ישראל שפיזרן בין האומות, הם מתנפלים עליו כחיתו יער בכל מיני חירופין וגידופין, שהוא שונא ישראל ושונא הארץ והמה בעוה״ר קצינים ושרים בכל המדינות והולכין שלובי יד עם שרי עם ועם אוכלין ושותין עמהם ופועלים אצלם שלא ליתן מקום פליטה לישראל בשום מדינה אלא יוכרחו לעלות בחומה לארץ ישראל כנגד השבועה שדרשו חכז״ל. ורוב העולים שמה מביאים ביד חזקה לידי מינות וכפירה ומטמאין את ילדיהם באופן נורא, גם המה שמה בעינוי ועוני ודחקות גדול. ואינם מתחשבים בשום דבר ובלבד שיהי׳ להם מדינה חזקה בהרבות גיוס הצבא וכדומה שאר ענינים שרוצים לעשות בזרוע בשר. (מאמר שלש שבועות סימן ק״א)

ברכת יעקב אע"ה של והיתה המחנה הנשאר לפליטה הי' מתקיים גם אצלינו לולא הם שעמדו לקלקלה כי רצו רק מדינה ולא הצלה וקשה להנצל מבעלי בחירה

ויואל משה ומבואר ברמב"ן הק' פ' וישלח עה"כ והי' המחנה הנשאר לפליטה, וכתב לבסוף גם זה ירמוז שלא יגזרו עלינו בני עשו למחות את שמנו, אבל יעשו רעות עם קצתנו בקצת הארצות שלהם, מלך א' מהם גוזר בארצו על ממונינו או על גופינו ומלך אחר מרחם במקומו ומציל הפליטים, וכך אמרו בב"ר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו אלו אחינו שבדרום, והי' המחנה הנשאר לפליטה אלו אחינו שבגולה, ראו כי גם לדורות תרמוז זאת הפרשה עכ"ל. ומבואר בזה שהי' הבטחתו של יעקב אע"ה בקרא דוהי' המחנה הנשאר לפליטה שבכל זמן שיהי' עת צרה ליעקב באיזה מדינות, יהיו מדינות אחרות להציל הפליטים. וכל הרואה בספרי כותבי הדורות רואה שכן הי' מעולם, וברור שגם אלינו היתה מגיע הברכה הזאת, אלא שהרשעים הללו עמדו לקלקלה בכל העולם ולא רצו רק מדינה ולא הצלה, וקשה להנצל מבעל בחירה, כמ"ש בזוה"ק שאמר ראובן להשליך את יוסף לבור שיש בו נחשים ועקרבים, כי מנחשים ועקרבים אפשר להנצל, אבל לא מבעלי בחירה. (מאמר שלש שבועות סימן קי"א)

ולכן אלה הרשעים בבחירתם הרעה של גיאות וכפירה ר"ל גרמו לכלל ישראל כל הצרות והתלאות שלא יהי' להם מנוחה בשום מדינה, וגם גרמו לסגור כל דלתות המדינות, גם יש להאומות טענה שאין הכרח ליתן מקום פליטה לישראל כי כבר נתנו להם מדינה שיכולים לילך לשם והציונים שהם בעיני העמים כראשי ישראל עוד מקפידים שלא לילך למדינה אחרת אלא לארץ ישראל, וזה ברור בלי ספק שלולא אותה המדינה הי' מתקיים גם אצלינו הבטחתו של יעקב אע"ה שיהי' לישראל מקום פליטה במנוחה, ואך הן המה היו בעוכרינו, ושוב מתפארים שאך המה המצילים, והלא גם על הפליטים מארץ ישראל לפני כשנתיים התפארו לאמור שהם מצילים אותם, אף שהכל ידעו בגלוי שהמה גרמו להם כל הצרות והגירושים, וכן הם כל פרטי מעשיהם. ובזמן האחרון נודע בגלוי מה שהפצירו אצל כמה ממשלות שלא יתנו מקום לפליטי ישראל. (שם)

—◆◆◆—

בסיבתם סגרו האנגלענדער שערי ארץ ישראל, ולולא רעיונם היו ניצולים מספר גדול מישראל הציונים בעצמם שלטו על סכום הרשיונות ולא נתנו אלא למי שהולך בדרכיהם

ויואל משה וגם בארץ ישראל בעת שהי׳ שם עוד ממשלת האנגלענדער, הסיבה מה שסגרו האנגלים שערי הארץ שלא יבואו שמה הרבה מישראל הי׳ בסיבת הציונים, לפי שראו שהמה רוצים ליקח הממשלה לעצמם. וכל מי שזוכר השתלשלות הענינים יודע ברור שלולא הציונים ברעיונם הטמא ליקח ממשלה היו שערי הארץ פתוחים והיו נצולים לשמה מספר גדול מישראל עד אין שיעור וערך, ואך הן המה היו בעוכרינו. גם כשהיתה עוד בארץ ישראל מלכות ישמעאל היתה הסיבה שסגרו שערי הארץ שלא לבוא שמה אנשים מישראל מחמת יראת הציונים. ולא עוד אלא שהציונים בעצמם, אשר שלטו על סכום הרשיונות שנתנה ממשלת אנגלי׳ מידי שנה בשנה לעלות לארץ ישראל, הם עצמם לא רצו ליתן רשיון אלא למי שהולך בדרכיהם ומחזיק בשיטתם שיטת הציונות המינות והכפירה ר״ל, וכל מי שרצה ליסע לארץ ישראל הי׳ צריך להחניף להם ולדרכיהם, ואמר הכתוב במינות הרחק מפתח ביתה, ומכש״כ שהיא סכנה עצומה למי שצריך להשכים לפתחם ולעשות כמעשיהם כאשר כן הי׳ בעוה״ר נתפסו למינות עי״ז רובי רבבות נפשות טהורות מישראל, רבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגי׳ שתפסו למינות ר״ל ע״י לבוש שוא של חיבוב ארץ ישראל, ולזה היו נמנעים הרבה יראים לבוא לארץ ישראל, והירא את דבר ה׳ מפחד מדבר שיש בו סכנת המינות יותר מכל סכנה שבעולם, וקצרה היריעה מהכיל לפרט אף אפס קצהו מהצרות והתלאות שבאו לישראל בסיבתם ר״ל. (מאמר שלש שבועות סימן ק״א)

והנה מבואר במדרש רבה ס׳ נח פ׳ ל״ח סי׳ י׳ א״ר לוי אין לך צרה באה לאדם שאין לאחרים בה ריוח. ואמרו זאת על דור הפלגה. וכן ראינו במדינת רוסיא שבעת המלחמה ניצלו הרבה מישראל ממדינת אשכנז ע״י שהובאו למדינת רוסיא, ואף שבאה משם צרה כוללת ונוראה. והמתבונן ברעיון הציוני בפרטי מעשיהם ותחבולותיהם מתחלה ועד סוף לא יסתפק שכל הצרות והתלאות שהגיעו לישראל הי׳ אך בסיבתם, וכבר כתבתי שלא אוכל להאריך בזה כ״כ אבל כל אשר לבו לשמים יודע ומבין כי מה שאומרים המסיתים והמדיחים שהמה מצילים אינו אלא סמיות עינים נוראה שניתן כח לס״א להסית ולהדיח כ״כ בעוורון ותמהון לבב כמו שהי׳ בע״ז בימי בית ראשון, ועוד הרבה גרוע מזה עכשיו בעוה״ר. (שם)

—◆◆◆—

משל נאה עליהם היאך שמבערין את הבערה ונעשים אח"כ מצילין

ויואל משה ונהירנא עוד בימי חורפי שמעתי מגדול אחד משל נאה על הציונים. איש אחד הי' רשע ואכזר נוקם ונוטר, ורצה לקחת נקם מחבירו לשרוף כל הונו ורכושו ושכר איש אחד בליעל שהי' בקי ורגיל לפעולות כאלה ושלחו לעשות שליחותו באופן שלא ירגיש מי הוא זה ואיזה הוא שעשה לו כזאת. ויען שהי' יודע שהוא מכניס אורח, הלך אליו בערב בדמות אורח וביקש מקום ללון. הבעה"ב נתן לו תיכף מקום לשכב שמה. באמצע הלילה התבונן איש הבליעל כי עכשיו הבע"ב וב"ב ישנים כולם ולא ירגישו מאומה, והלך בשתיקה ושם את קנה השריפה במחבוא והלך תיכף למקומו בחזרה ועשה עצמו כישן. אח"כ כשהבערה ללהב יצאה ננערו כל הב"ב בבהלה עצומה וראו כולם כי כלתה אליהם הרעה, שנשרף הכל ונתנו לב להציל מה דאפשר, אבל מחמת רוב צער ויגון ופחד ובהלה לא היתה דעתם מיושבת עליהם באיזה אופן להציל, והאורח האכזר הזה שעשה כל השריפה למען לא ירגישו בו עשה את עצמו ג"כ כאלו קם בבהלה ממטתו והלך בזריזות לסייע להבעה"ב בהצלה, ויען שהי' דעתו מיושבת עליו, שראה כי פעולתו עשתה פירות, הי' ביכולתו לסדר יותר אופני ההצלה ולהציל איזה רהיטים וכלי הבית יותר ממה שהציל הבעה"ב. ושוב אח"כ בבוקר כשהלך לבית המדרש סר וזעף ובמר נפש, סיפר לידידיו ומכיריו את האסון הנורא אשר קרה לו בלילה שנשאר בעירום ובחוסר כל, ושאינו יודע לשית עצות בנפשו לבקש לו איזה מקום דירה ופרנסה. ובתוך הדברים סיפר להם כי גדול כח מצות הכנסת אורחים, שע"י שהכניס בלילה זו אורח בתוך ביתו הי' לו עכ"פ הצלה פורתא שהציל לו האורח איזה רהיטים ואפס קצת מהכלי בית. ושאלו אותו מי הוא אותו האורח ואיזה הוא, ואמר להם תוארו, והם הכירו אותו לאכזר ורשע ורגיל בפעולות כאלה ושחקו עליו ואמרו לו הזהר והשמר ותדע כי לולא אותו האורח לא הי' לך שום שריפה כלל, והוא השורף והמשחית, לא המציל, אל תניחהו עוד על מפתן ביתך כי אם יהי' לך עוד שייכות עמו, עוד ירבו תחבולותיו שח"ו עוד לא יניח אותך לישאר בחיים. והנמשל מובן, שהציונים גורמים בעוונותיהם ובמעשיהם את כל הצרות והתלאות ושוב נעשו למצילים, ואותן שאינם נותנים לב לידע האמת חושבם למצילים. והעיקר שהס"מ מסמא עיני העולם בזה, כי עי"ז נתפסו למינות וכפירה ר"ל, ואפשר לברר בכל פרטי מעשיהם שאינם אלא חורבנות, אבל צריך לזה קונטרס מיוחד, וכבר כתבתי שאין רצוני להאריך בקונטרס הזה בבירורי דברים כאלה, אלא להעיר בעלמא, והרוצה לדעת האמת יורהו ה' דרך האמת. אבל זהו הנסיון האחרון שקשה יותר מכל הנסיונות שעברו עלינו, ועל חבלי משיח האלה בגודל הסתרת פנים כ"כ

אמר רבי יוחנן ייתי ולא אחמיני׳, כשל כח הסבל וצריכין לרחמי שמים להתחזק באמונה אמיתית בהשי״ת ובתורתו הקדושה ובעבדיו שעבדו אותו בכל לב ונפש בדורות שלפנינו. (מאמר שלש שבועות סימן ק״א)

—◆◆◆—

מאז ועד עתה נהרגו רבבות מישראל בגללם – גם בכיבוש סיני שפכו דמים, ונדלדלו חמישים אלפים מישראל תושבי מצרים, שהיו יושבים שלוים ושקטים עד אותה המלחמה

ויואל משה גם בשפיכות דמים ידיהם דמים מלאו, והן המה הסיבה להשבר הנורא של הריגת ששת מליונים מישראל, וגם מאז ועד עתה נהרגו הרבה רבבות מישראל בגלל הרעיון הטמא הזה של הקמת מדינה בחרב ובזרוע בשר טרם שהגיע הזמן מהקב״ה, והמה מופקרין ומפקירין את כלל ישראל בעבור הגיאות והשררה שלהם, כמ״ש הרמב״ן בפרשת תולדות עה״כ ויבז עשיו את הבכורה, שעשיו ידע שהולך למות בצודו החיות וקרוב הוא שימות בחיי אביו וכו׳, כי אין חפץ בכסילים רק שיאכלו וישתו ויעשו חפצם בעתם, ולא יחושו ליום מחר. גם בכיבוש סיני שהתפארו בו שהיו ניסים, לא עלתה בידם אלא מה שהוליכו הרבה מישראל להריגה, לא על פי דעת תורה אלא על פי דעת מינים, **ושפכו דמים, ונדלדלו חמשים אלפים מישראל תושבי מצרים, שהיו יושבים שם שלוים ושקטים וביניהם גם גבירים אדירים עד אותה המלחמה, גם הרבה רעות וצרות גרמו בזה, אלא שבחמלת ה׳ על ישראל בזכות השומרי תורה ומצות שלוחמים עם הציונות בממ״נ**, נסתבב מהמסבב כל הסיבות שהוכרחו להפסיק המלחמה וליסוג אחור מכל מה שלקחו, ועי״ז נשתתק הענין. אבל אילו היו מבצעים זממם לנהל המלחמה הלאה היה ח״ו סכנה עצומה ומרה לכל ישראל שמה, כאשר אמרו בעצמם שהיו ניסים לישראל הנשארים שמה. ובודאי לא סמכו על הנס. והמאמינים בניסים יודעים שאין סומכין על הנס, בפרט במה שנוגע לפק״נ של כלל ישראל, כל המביאם במלחמה של סכנת נפשות בלי דעת תורה הוא רוצח. אבל הם אינם מאמינים בניסים, אלא סמכו על מה שהם מקושרים עם מלכי אדירים בצירוף חרבם וזרועם נגד הערביים החלשים, אף שיודעים שהשונאים העומדים בצד הערביים המה הגבורים אשר הכל יראים מהם, אבל דרכם של מופקרים אלה להכניס הכל בסכנות עצומות עבור ספק ניצוח של כבוד ושררה וגדולה שהס״מ מייעצם, כאשר הבאתי כעין זה מהרמב״ן. אבל היה חסד עליון שהוכרחו להפסיק המלחמה וליסוג אחור מכל וכל, שבאלה הימים המועטים שהיתה המלחמה חשבו השונאים שלא יצטרכו

ליכנס בקשרי מלחמה, כי יפרעו את מעשיהם ע"י אזהרות בלא מלחמה, וכן הוה, וזאת היתה סיבת ההצלה של הנשארים בישראל, והס"מ עשה זה בצורה של ניסים למלחמת המינים שלא כדת של תורה כדי לפתות ולמשוך את לב העם אחר דרכי המינים והכופרים ר"ל. הכי קרא זה בשם כיבוש סיני אף שלא כבשו מאומה, אבל הם כובשים בכל עת ובכל רגע את כל הניתן לנו מסיני, לעקור ח"ו כל התורה וההלכה המסורה לנו מסיני, וע"י המחזיקים בידם נמסרין כל ישראל בידי המופקרין ומפקירין את חייהם של כל ישראל בגוף ובנפש לסכנות עצומות ח"ו.

(מאמר שלש שבועות סימן קל"ה)

—◆◆◆—

קול קורא

מי נתן ישראל לבוזזים?

רבי מיכאל בער ווייסמאנדל

בעזהי"ת.

א. אמרו חכז"ל, אוהבי ציון הנאמנים, במס' כתובות דקי"א, שהקב"ה השביע את ישראל, שלא יעלו בחומה, (לארץ ישראל) (ופירש"י ז"ל יחד, ביד חזקה), ושלא ימרדו באומות, ואמר להם הקב"ה לישראל, אם אתם מקיימים את השבועה מוטב, ואם לאו, אני מתיר את בשרכם, כצבאות וכאילות השדה, עכ"ל. וכ' בס' באר הגולה (לקדמון אחד מגולי ספרד, נדפס ביחד עם הספר כפתור ופרח הלכות א"י) פכ"ה, וז"ל: יודעים ישראל שאין הקב"ה חפץ עוד במלחמותיהם, ומעתה אם יערכו מלחמה שלא ברצון הקב"ה, יפלו בחרב, כדכתיב, אל תעלו כי אין ה' בקרבכם ולא תנגפו לפני אויביכם, ובחרו להם לפזר עצמם בד' כנפות הארץ, כדי שיראו האומות, שלא יעלה על לבם לערוך עוד מלחמה עמהם.

וכ' עוד שם, וז"ל: ואעפ"י שיהי' להם בתוך זמן הזה, אנשי גבורי חיל, אעפי"כ לא יערכו מלחמה, מפני אהבת ארץ ישראל, עד שתחפץ, עד שיהי' רצון השי"ת בכך, וישלח להם המשיח, כדרך ששלח משה למצרים, וכיון שראו ישראל כך, לא בקשו ולא חשקה נפשם לצאת מן הגלות, עד זמן ההוא שיהי' רצון השי"ת בכך, עכ"ל.

וכדברים האלה כ' רבינו יונתן ז"ל בספרו אהבת יונתן, ורבינו החת"ם סופר זצ"ל, בספר תורת משה, בפ' שופטים, ומקור הדברים מבואר באגרת תימן להרמב"ם זצ"ל.

ב. אין אדם עומד על דבר הלכה אלא א"כ נכשל בה. כבר עלינו להודות, כי חכז"ל

צדקו ברוח קדשם, ובחכמתם, ראו את הנולד מן היפוך דבריהם.
כי בתחלת הדור הזה, שאנחנו חיים בו, קם איש מזרע ישראל, אשר לא ידע מתורת ישראל והשביע את ישראל בפתוי דברים, היפוך משבועותיו של השי״ת, ואעפ״י שהגדולים והצדיקים אשר בדור עמדו כנגדו, גברו העונות, כי נתלבשה דעתו כוזבת בצורה של איזה תלמידי חכמים מוטעים, שנתחברו עם כל אבות הכפירה, להביא מחשבותיו של איש, שנתנכר דעת התורה אליו, לידי מעשה.
והורו לנו חכז״ל, כי הבא לעשות דבר נגד התורה, פותחין לו משמים, פתחו להם בשטרו של באלפור, ובמשך איזה שנים, גברה הכפירה, בארץ ישראל ובחו״ל, במדה אשר לא גברה מעולם, וכמעט שנעשו כל ישראל כופרים בעיקרו של משיח בעו״ה.
ג. ובודאי גם בשביל כך כעס הקב״ה על ישראל, וענש אותם כמדתו מדה כנגד מדה. הם חטאו ואמרו, לא הדת רק הדם, עושה את ישראל לאומה. הם חטאו ואמרו, לא תורתנו הקדושה, רק הזרע והתולדה, והמין, והיחס, והלשון והאדמה, והבשר והדם גורמים לבן ישראל להיות יהודי.
ועמד, מדה כנגד מדה, שונא ישראל על ישראל בגרמניא, והרתיח את כל העולם כלו, בשנאה כבושה, כנגד המין והיחס של ישראל, כנגד בשרו ודמו.
ד. ובכל זאת, כשקם הרשע הארור הזה, בגרמניא הארורה, בראשונה, לא היו גזירותיו הראשונות על יהודי גרמניא, חמורות מרוב הגזירות, שקבלו אבותינו, מכל הרשעים בכל הדורות, בהכנעה לפי שהאמינו בשבועת הקב״ה, שלא למרוד באומות, בכלל, וידעו שלא להתגרות עם רשע, בשעה שהשעה משחקת לו, בפרט.
וכמו כן צוו כל צדיקי דורנו, לקבל גזירותיו הראשונות, של זה הרשע הארור, בהכנעה, ליתן למכותיו לחי, אולי ישבע בחרפה, אם נסבול גזירותיו הראשונות קצת באהבה.
ועמדה כנגדם אותה דעה הכוזבת, שעשתה שחוק מן ההכנעה של דורות הקודמים, ועשתה לעג וקלס מן ה״מה יפית יוד״.
ה. ובכח דעה זו התנהג כמעט רובו של ישראל, בממשלות האכזריות באירופא האמצעית, כנגד אלו הממשלות, בפאליטיק של ״נאטיאנאליזם״ ובדרכים של תביעה ביד חזקה, והעמידו צירי ישראל בפארלאמענטען של אלו הארצות של שנאת ישראל. בתורת ״הפאליטיק של המועט״ שלהם.
כל בר דעת יודע היום, שע״י צירי ישראל באלו הפארלאמענטען, שהתערבו עצמם בכל ענין הנוגע לבריאת חוקי הארץ, גברה שנאת ישראל בין יושבי הארץ עד למעלה ראש. ובודאי שהי׳ זה גורם נוסף, להביא את אלו הארצות בברית של שנאת ישראל עם אותו הרשע.
מי יודע להבחין, עד כמה גרמה צעקת ישראל באזני כל יושבי אלו הארצות לאמר

"אנחנו רוצים לצאת מכאן ולכנוס לארץ ישראל" ללמד בפיהם תשובה לאמר, "צאו יהודים לארץ ישראל!", וכשנתודע להם שאין כאן למעשה רק חלום של ארץ ישראל, בא בעו"ה אוישוויטץ במקום ארץ ישראל.

ו. ובשעה, שרוב בנינו ומנינו של ישראל היו נתונים הפקר, למרמס רגלו של זה הרשע, וחבריו מושלי הארצות אשר סביב גרמניא, עמדו טפשי ישראל ממקומות הבטוחים שלהם, בארצות החרות, בארצות הברית, ושחקו ממנו והתגרו בו, במעשה צחוק וטפשות אין סוף, במכתבי עת ובאסיפות, בדרשות של דופי ובתקיעת שופר לפני הקאנסולאט של גרמניא המרשעת.

ולא די בזה, אלא שהעלו אף והרבו חמה, והביאו לידי שגעון יותר, את המשוגעים בראש גרמניא, על ידי מעשה פתיות של הבאיקאט הידוע. וכל זה בשנת תרצ"ג, בשעה שהיו עוד כל האומות, בשלום ובשלוה עם הרשע הזה, בשעה שלא הי' כאן דרך אחר רק לנסות בהכנעה, ובדברי רצוי ופתוי.

עשו אלו הראשים, ששמו את עצמם לראש, ההיפוך מדרך החכמה, ההיפוך משבועתו של הקב"ה, וגרמו בעצמם, בחלק גדול, להעלות שגעונו של כלב שוטה, למדריגה העליונה.

וגרמו גם אלו העונות, שנשתתף רשע זה מזרעו של עשו עם רשע מזרעו של ישמעאל, המופטי הרע הזה. קם שרו של עשו וקם שרו של ישמעאל ונתחברו זה עם זה. בקש ישמעאל לבטל שטרו של באלפור, ונתרצה עשו.

ז. ובכל זאת עדיין לא היה מדת הדין מתוחה לגמרי. באמצע המלחמה בשנת תש"א, צוה הרשע, לשלח כל יהודי אירופא דרך אשכנז, ודרך צרפת שכבש, לגבול הספרדי, על מנת שיסייעו היהודים בארצות החרות, ויביאו אותם משם לארצות עבר הים, כי לפי דעת המופטי משם לא יעלו עוד לארץ ישראל, כי אין מנהג יהודי ארצות הברית, לעלות בחומה, עד היום הזה.

ובקשה ממשלת אשכנז המרשעת, סכום לא גדול עבור כל משפחה ומשפחה, לשלם אחרי שיגיעו אלף יהודים דבר יום ביומו לגבול הספרדי, מלבד כל הרכוש שצריכים היהודים לעזוב בארצותיהם. והיתה הבחירה בין גלות אושוויטץ ובין גלות זה.

ובעתו ובזמנו נסעו שלוחים מיוחדים בשליחות מיוחדת זאת, לארצות שויטצאריא ותוגרמה להשתדל עם שלוחי החברות הגדולות אשר לישראל בכל העולם, והדברים ידועים היו בחצרות כל ממלכות ארצות החופש, ויש על זה עדים ברורים, מכתבים חתומים בעשרה גושפנקא באמתחות הראשים האלה בעצמם.

ובי' בשעתא, מיאנו אותם האנשים, אשר להם לבדם היתה השליטה על כל כסף הצדקה אשר נתנו אחינו בני ישראל באהבה, בארצות הברית, וכך אמרו בפירוש להגיד לשלוח הרשע "רק לארץ ישראל ולא לשאר ארצות! ואם לא ירצו הגרמנים, ישארו ישראל באירופא עד אחר המלחמה, ואח"כ יעלו לארץ ישראל, ברשות כל

האומות שינצחו במלחמה, ואם יעלה בדם, מה בכך, רק בדם ננחל את מלכות ישראל״.
וכשנכנסו ארצות הברית במלחמה, ולא הי׳ עוד מקום לשלח את ישראל לארצות עבר הים, עלתה אפו של אותו הרשע כידוע, עד קצה האחרון, ונהרגו אלפי רבבות ישראל משנת תש״ב עד שנת תש״ד בעו״ה.
ולא נשארו מבנין ישראל ומבנין התורה רק שברי שברים, איזה מאות אלפים, אומללים ואומללות, עגונים ועגונות, יתומים ויתומות, שנשארו חיים בחסדי ה׳, אחרי מפלתו של הרשע, במחנות הנוצחים בארצות אויביהם, במחנות ה״די-פי״ הידועים.
ח. ועתה הי׳ דעת תורה ודעת נוטה מכרעת, לעורר את רחמנות העמים הנוצחים, לבקש מהם דבר המותר עפ״י התורה, דבר שאפשר להם לקיים, דהיינו, שיתנו כל אחד ואחד מחמשים ואחד מלכיות שנצחו את המלחמה, מקום של מנוחה, מקום של פרנסה, כל אחד ואחד בארצו, לאלו העניים האומללים.
הי׳ דעת תורה ודעת נוטה מכרעת, כי בעו״ה אבדו ישראל את זאת המלחמה, יותר ממה שאבדו אותו הגרמנים הארורים, כי הלא נפל כל טובו ורובו של ישראל, וכשם שלהבדיל, לא יעלה על לב שום גרמני, להתחיל עתה, אחר אבוד המלחמה, מלחמה חדשה, ק״ו בן בנו של ק״ו, שאחר אבידה של ששה מליונים, הטובים שבישראל, אסור להתחיל במלחמה חדשה, ולסכן את שארית ישראל המעט והדל, הנע והנד, אלא לבקש את אומות העולם בתחנונים, שיניחו להשתקע לשארית ישראל, בארצותיהם, זה בכה וזה בכה.
ט. אמנם לא כן הי׳ דעה הכוזבת של ראשי ישראל אלה. הם צוחו תיכף ומיד רק לארץ ישראל יעלו אלו האומללים ולא למקום אחר בעולם. מלחמה לישראל בבריטניא, מלחמה לישראל בהערביים, מלחמה לישראל כנגד העולם כולו.
מעשיהם בעצמם גורמים, שבלב אלפי בני ישראל אומללים עולה הרעיון לאמר, מה איכפת להם לאלו הראשים הם אינם יושבים במחנות, הם יושבים על כספם וזהבם של קופות הצדקה באמעריקא, ועושים סחורה עם הצרות שלנו. יאבדו עוד מליוני ישראל ח״ו, ואל יאבד הכבוד שלהם.
וע״י עצת אלו האנשים למדו מרי נפש שנשארו ממחנות הרצח, לגרות מלחמה בבריטניא. יהי׳ איך שיהי׳, אמנם לא היתה בריטניא מתנהגת בכל הדורות כלפי ישראל ברשעות יותר מבשאר אומות, אדרבה, - וע״י עצת אלו האנשים בזו והכעיסו מרי נפש אלו את הערביים שהיו בשלום ובשלוה עם ישראל כמה דורות.
ואם מלכות בריטניא מפני גדלה וכחה, לא אבדה עוד שום מלחמה זה כמה דורות. ואם הערביים הם מאות מליונים, מה איכפת להם, גבורים הם עליהם, וגבורים הם כנגד העולם כולו.

ואם משה רבינו צוה לבני אפרים, אחרי כמה דורות של שעבוד מצרים, בשעה שחשבו לפי חשבונם, שכבר הגיע הקץ, להמתין עד שיגיע הקץ לפי דעתו הקדושה, והם לא האמינו בו, ונאבדו ככתוב.

ואם ירמי׳ הנביא צוה לישראל, להכניע עצמם לפני נבוכדנצר הרשע, והפושעים שבדורו מיאנו כנגדו, והיתה הגלות בראשונה.

ואם ר׳ יוחנן בן זכאי וחביריו, צוו לישראל להכניע עצמם לפני מלכות רומי המרשעת, והבריונים שבדורו מיאנו, והיתה הגלות בשני׳.

ואם הקב״ה בעצמו השביע את ישראל, להכניע עצמם לפני אדום הרשע, ושלא לעלות בחומה כנגד ישמעאל חבירו, והפושעים שבדורנו מיאנו נגד הצדיקים שבדור, והי׳ החורבן הזה הנורא באחרונה.

מה איכפת להם, לאלו הראשים, פרק אחד להם בדברי הימים של ישראל.

מה שאין הפה יכול לומר, הם אומרים אותו, ירמי׳ הנביא, ור׳ יוחנן בן זכאי והתנאים שבדורו, והצדיקים אשר בדורנו, זי״ע, הם הביאו את ישראל לגלות בבל, ולגלות אדום, ולאוישוויטץ. והם, וחבריהם בגלגולים הקודמים, בדורו של ירמי׳, ובדורו של ר׳ יוחנן בן זכאי, היו גואלי ישראל האמיתיים.

גבורים הם כנגד העולם כולו. וחזקים הם ממנו, כביכול.

ואם אנחנו מתפללים זה אלפים שנה לאמר, מפני חטאינו גלינו מארצינו ואיך נשוב בחטאינו, כמו שאמר רבינו סעדי׳ זצ״ל, מה איכפת להם, הם לא ימתינו על מלך המשיח.

אלא מה יעשו, יעשו להם מלכות ישראל בחזקה.

ושוב הפעם פתחו להם בהכרעה של אגודת העמים הידועה. ומאז ועד עתה דם ישראל כבר נשפך כמים בעו״ה. וכל זה אינו שוה להם, הם לא ינוחו ולא ישקוטו עד שיתנו ח״ו, חרב ביד שונאי ישראל בכל העולם כולו, גם לרבות בארצות הברית. ועתה נתן הקב״ה בלב מלכות של ארצות הברית, לחזור מזאת ההכרעה. ומה עושים עתה אלו הראשים. הם, שעשו מן הרשע בגרמניא, רשע שלא הי׳ עוד איום כמותו, הם, שעשו מן מלכות החירות בבריטאניא, מלכות של יד חזקה כנגד ישראל, הם, שעשו מן הערביים מה שעשו, הם מבקשים עתה, לעשות בחזקה, בצעקותיהם, בזמן שאנו חוששים בעו״ה לעמוד לפני מלחמת עולם חדשה, ובזמן שארצות הברית עומדות לפני בחירת הפרעזידענט, שונאי ישראל ח״ו מן מושלי ארצות הברית. ואם תניחו אותם, יעלה בידם.

כל אומה ולשון, כשהשונא העומד במלחמה נגדה, גובר עלי׳ בפסיק רישא, באין שום תקוה לנצחון, הרי היא מכנעת עצמה, בקאפיטולאציא. ואפי׳ המלכות הגאוה של גרמניא, חתמה על שטר של קפיטולאציא, בשעה שראתה שגברו שונאי׳ עלי׳. ולמה, כדי לחוס על שארית גרמניא הארורה. ואנחנו, להבדיל, לא נחוס על שארית

ישראל? בתמי׳.
נניח להם, שכבר יש להם מלוכה שעומדת אלף שנים, אמנם כשרואים שבריטניא והערביים וארצות הברית ורוב העולם עומדים עתה כנגדם, אם אוהבי ישראל הם, יש להם להכניע עצמם בקאפיטולאציא.
רק משום שאין בלב האנשים המעטים האלה לא בורא ולא תורה, אפשר שיתנהגו כשוטה המאבד כל מה שנותנים לו. רק משום כך אפשר, שיעשו מישראל, בשעת זעמו של כל העולם כולו, העז שבאומות נגד כל העמים.
נניח שיש כאן מי שהוא עושה את כל אלו הדברים לשם מצוה ולשם חבת הקודש של ארץ ישראל. אמנם אם הבחירה היא בין ארץ ובין ישראל מי לא ידע מי קודם. בזמן הגלות אין זו מצוה של יהרג ואל יעבור. אדרבה מלכות של אלו האנשים המעטים היא נכנסת בכמה וכמה ענינים בגדר ע״ז ג״ע ושפיכות דמים, שבהם הוא הדין של יהרג ואל יעבר.
פרעה הרשע התחיל את גלות מצרים במאמרו לאמר והי׳ כי תקראנה מלחמה. וזה המאמר הי׳ בפשוטו ובמשמעו פתחון פיו של אותו הרשע, במלחמה האחרונה, לשמדם של אלפי אלפים קדושים שלנו, אשר עדיין לא כסינו את דמם. ואלו האנשים מסכנים את כל שארית ישראל, לתת האפשרות למאמר פרעה זה עם כל תולדותיו בפה איזה מושל ח״ו, כי תקראנה מלחמה עוד הפעם, ר״ל.
בואו ונחשוב חשבונו של עולם. המלחמה בין מלכות רוסיא ואגפי׳, ובין ארצות הברית וחברותי׳ עומדת על הפרק. בעו״ה נראים הדברים, כי אין היא תלוי׳ רק בזמן. אולי למחר, ואולי באיזה חדשים, ימצא מי שיתחיל את זאת המלחמה איזה עילה להתחיל, כמו שמצא הרשע כשהגיע זמנו, את דאנציג שלו.
ואם ח״ו תהיה ארץ ישראל זאת העילה, להתחיל מלחמה חדשה, מה יהי׳ עם ישראל בארצות הערביים, מה יהי׳ עם ישראל בארץ ישראל, מה יהי׳ עם ישראל באירופא ובמחנות אשכנז, ומה יהי׳ עם ישראל בארצות הברית וחברותי׳.
מי האמין לפני עשר שנים שיארע באיראפא מה שאירע, ומי מבטיח את העתיד פה.
ואם תשאלו היש כאן עצה אחרי כל הבא, יש כאן ויש כאן.
א) לותר על מלכות ישראל לגמרי. ב) לקבל את הפשרה של ארצות הברית. ג) לבקש ע״י מסוגלים לכך את בריטאניא שתשתתף עצמה, במלוכת ארץ ישראל. ד) לשלוח מסוגלים לכך, לעשות פשרה עם הערביים להדיא, פנים אל פנים, תחת שתדלנות ושדכנות ואפוטרופסות של ארצות הברית. ה) לבקש את חבר העמים בכלל, ואת ממלכות ארצות הברית ושכנותי׳ בפרט, להסיע במהרה את כל היהודים ממחנות אשכנז ומאירופא, לארצות עבר הים ולארץ ישראל ג״כ.
יב. ויש כאן תנאי קודם, לגרש כלה את כל הראשים שגרמו לידי כך, מכל דבר

שבצבור. וידעו כל הגוים כי עם נבל ולא חכם ישראל רק, בשעה שעומדת לעצת פושעי ישראל, ורק עם נבון וחכם אנחנו, בשעה שתלמידי חכמים וצדיקים בראשנו. ועתה אל תעצבו על המוני ישראל, שהאמינו עד עתה במסירת נפש, במשיח שקר זה, הכללי. ישראל קדושים הם, ואהבת ישראל בוערת בלבם, ואחרי אלפים שנה גלות מר נתרצו ונתפסו במעשה הדחה של מסיתים אשר כמוהם לא היו עוד מסיתים בישראל, מאשר תחת מסוה של אהבת ישראל לא הי' בקרב לבם רק מחשבה אחת לעקור הדת והתורה מלבם של ישראל.

ועתה אל תעצבו על גאולת ישראל ועל מלכות ישראל. יש לנו אב זקן, אבינו שבשמים, וילד זקונים קטן, עני ורוכב על חמור, ותהי' המשרה על שכמו, ועל כסאו לא ישב זר.

ועתה אל תעצבו על הפשרה של ארצות הברית אלא קבלו אותה.

ועתה אל תעצבו ואל יחר בעיניכם על הכותב לדעת מי זה כותב ועל מה זה אלא עשו כל מיני תרעומות המועילים ומביאים לידי מעשה, ע"י אלפי טעלעגרמות וכדומה, נגד אלו האנשים, שעושים את עצמם לראש ואת עמם לזנב, וקבלו את האמת ממי שאמרו. (נדפס בס' תורת חמד דף שלו)

הסכנה כהיום הזה וגם בארצות הגולה

גם בארה"ב עושים כל טצדקי להגדיל שנאת האומות

מרן מסאטמאר

גם היום הם ממשיכין בדרכם הרעה ובזרוע רשע שלהם להסית ולגרות את המדינות שיהודים שוכנים בהם לעורר קצפם וחמתם עליהם. לדוגמא: קול דמי אחינו תושבי מאראקא צועקים אלינו, ומגיעין משם מכתבי זעקה שהיו דרים תחת מלכות של חסד ולא חסר להם כל טוב עד שבאו אלו ועשו מהפכה (רעוואלוציאן) והכניסו את כל היהודים בסכנה הגדולה ביותר, והכל עומדים מן הצד ושותקים, והכתוב אומר לא תעמוד על דם רעך. **ואם רק יביטו ויתבוננו היטב יראו בחוש כי גם כאן בארה"ב הם עושים כל טצדקי להגדיל שנאת האומות** (אנטיסעמיטיזאם), כאשר כן עשו מלפנים במדינות אירופא. וזקוקין **ישראל לרחמים**

גדולים שלא תעלה בידם להפיק וממם הרע ולבצע את אשר יזמו לעשות, כי ע"י עזות ומלשינות יכולין להרום הכל. (דברי יואל נשא עמ' קכח)

—◆◆◆—

הם לא ינוחו ולא ישקוטו גם בארה"ב

רבי מיכאל בער ווייסמאנדל

ושוב הפעם פתחו להם בהכרעה של אגודת העמים הידועה. ומאז ועד עתה דם ישראל כבר נשפך כמים בעו"ה. וכל זה אינו שוה להם, הם לא ינוחו ולא ישקוטו עד שיתנו ח"ו, חרב ביד שונאי ישראל בכל העולם כולו, גם לרבות בארצות הברית. (במאמר מי נתן למשיסה יעקב, ועי' לעיל עמ' ??? המאמר במילואה)

—◆◆◆—

הסכנה: שיאמרו שיהודים הדרים במדינה זו הם אוהבי מדינה אחרת

רבי שמעון ישראל פאזנן

והאמת הוא אשר סכנה איומה מרחפת על כל ישראל בגרמא של הציונים, אשר מעשיהם בודאי עלולים לעורר השנאה בגוים, בפרט שיאמרו שיהודים הדרים במדינה זו הם אוהבי מדינה אחרת, ומחוברים לה עד שהם חשודים למעול בגוי אשר הם דרים בו ר"ל, וד' הטוב יצילנו בכל מקום שיש שם יהודים מגזירות קשות ויראנו נפלאות. (תורת א' ח"א מכתב י"ג)

—◆◆◆—

ר' ברוך קאפלאן מנהל בבית יעקב בברוקלין*

בזמן שהייתי בחברון אירע גם זה שנהרגו ר"ל יותר מעשרים בני ישיבה תלמידי חכמים גדולים ועוד ארבעים אנשים מאנשי העיר, מה שהעולם קוראים "הפרעות בחברון". רציתי להדגיש כאן טעות שנפלה בעולם, טעות גדולה, טעות נוראה, שהעולם סוברים שערבים בחברון היו רוצחים והם נפלו על היהודים בכוונת רציחה, מחמת רשעותם. אבל אם נברר את הידיעות לאמיתותם אין זה נכון. בודאי ערבי הוא ערבי, אינו יהודי, אבל אלה ערבים היו שלמים אתנו, היהודים היו חיים עמהם בשלום, הגוים היו עושים מלאכה בשביל היהודים, והיו שבעי רצון בזה, ותשקוט הארץ.

*נעתק מלה במלה מהטעיפ ומתורגם ללשון הקודש, בו מספר באריכות כל המעשה איך שנשאר בחיים מהפאגראם המפורסם שהיה בחברון שנת תרפ"ט

אתן דוגמא עד כמה היה שקט בין היהודים להערבים, בערך מייל או שני מייל מחברון היה אילן אחד שהיה מקובל שהוא אשל אברהם, ששם קיבל אברהם אבינו את פני המלאכים, ומפעם לפעם היה לי הרגש גדול לילך ולבקר אצל אותו אילן (מובא בחוט המשולש תולדות מרן החת"ס שאכן מקובל שזה הי' של א"א), ובפרט בזמן הקיץ שהיה חם. אך לא היה שם ישוב, רק בית אחד בודד לכל 5-7 בלאק, והייתי מדבר עמם, היינו מבינים זה את זה ע"י קריצת עינים, שלא הייתי מבין בלשון ערבי. ולא אמר לי שום אחד מבני הישיבה, "אל תלך מחוץ לעיר, סכנה היא, ערבים!" לא עלה על הדעת לומר כן, כל כך חיינו בשלום עם הערבים.

גם ראיתי אגרת מהאדמו"ר מגור, בו כותב שבאותן השנים נסע לא"י, לפי שראה שהתחילו דרך חדש לנסוע מפולין לא"י, רצה לראות איזה מין עם הם הערבים, כדי שיוכל לייעץ לבני אדם שיסעו או שלא יסעו. ושם כותב שהערבים הם עם של שלום, עם יפה.

לכך אני אומר שנפלה טעות גדולה בעולם, כאילו הערבים שבחברון היו רוצחים גדולים, והתנפלו על היהודים. מעשה שהיה לא כך היה. אלא מאי - עתה אגיד לכם איך היה מעשה.

כך היה מעשה, הציונים הרשעים של היום, היו כבר באותם הימים כמו היום, הם הפכו את העולם שם, כשם שעושים היום צרות נוראות אצל המלחמות עם הערבים, כבר נאספו כל כך הרבה יהודים, ה' ישמרנו, ה' ירחם עלינו. כך באותם הימים הוציאו כרוז שהכותל המערבי הוא נחלה לאומית של היהודים, הערבים כמובן סברו אחרת, שכבר 1100 שנים היה ברשותם. מה נעשה, מפני חטאינו גלינו מארצנו. אבל עכשיו נתגלה דרך הציונים, ובאו אנשים רקים בכל אותן השנים השחורות ואמרו "הכותל שלנו" (ובכלל קשה איזה שייכות יש להם עם מקומות הקדושה). ונהיה ויכוח גדול בכתבי העת. ואח"כ רצו לעשות מקום קבוע לתפילה (אף שהיה להם שייכות לתפלה כמו שיש לגורן [הרב הראשי] שייכות לתפלה, הולך על מקום המקדש ועושה מנין), כדי לצער את הערבים ומעט מעט לתפוס את המקום, וזה הביא לידי סכנת נפשות. ר' יוסף חיים זאנענפעלד ביקש מהם רחמנות, "הנח להם, דיינו שעושים הערבים עמנו חסד ומניחים אותנו לבוא להתפלל, אבל על קביעות לא היה לנו מעולם חזקה, אין זה המקום שלנו, הוא שלהם עד ביאת גואל צדק."

אבל לא שמעו לקולו, ועשו אסיפה גדולה, אמרו שהיו בירושלים עשרת אלפים איש, כדי להכריז שהוא של היהודים, והם קוראים לעצמם יהודים (אף שכותב החפץ חיים שאינם יהודים, הציונים הם זרע עמלק), אחד מהדרשנים היה הרב הראשי, וכך הכריז "שמע ישראל הכותל כותלינו הכותל אחד", והיה זה בכל הכתבי עת. ונעשה שנאה ושריפת אש בין הציונים להערבים, ה' ירחם.

אח״כ פעם אחת היינו יושבים ולומדים בחברון, וראינו צעירים [ציונים] רצים ושבים בעיר עם מכנסיים קצוצים ועם כלי זיין, על בייסיקל׳ס ומאטערסייקל׳ס, והם רוכבים עוברים ושבים ברחובות חברון, פחדנו מהכלי זיין, מה זה שלפנינו? אין אנו חסרים אלא זה?

בקיצור, קראנו לאותם בחורים לבוא לפני ר׳ משה מרדכי [עפשטיין, משגיח בישיבת חברון], אבל לא רצו לבוא, הוכרחנו לבוא אליהם, ושאלנו מהם למה באתם, מה ראו על ככה? מה אתם עושים כאן? מה חסר לנו? אתם מצערים את הערבים במעשיכם! וכבר עוררתם שנאה רבה אצלם! ענו ואמרו: אנו באים להגן עליכם. אמרנו להם: געוואלד! רחמנות! אבל לא רצו להסתלק, עד שהיה מאוחר מדאי.

עד שבאו ראשי הערבים וקבצו שם מהרבה כפרים המון ערבים (וכמובן שאותן עשרים מחוצפים חלשים כבר ברחו, התגנבו מן העיר), וכבר היה מאוחר, הערבים כבר התכוננו, המופטי שלהם דרש לפניהם דרשה גדולה, הם סברו שבליל שבת יבואו כל בני הישיבה להתפלל, ואז הם יכנסו ויתנפלו על כל הישיבה.

והלא הישיבה עצמה היתה נגד הציונים, נגד אותם רקים, נגד כל אלה המעשים! אבל הערבים לא ידעו כל זה, לא ידעו להבחין. הם באו ולקחו קרבן גדול, עולה תמימה, ר׳ שמואל ראזנהאלץ. כיון שהיה רעש גדול בעיר נשארו הכל בבית, אבל הוא היה מתמיד גדול, מתמיד נורא, היה יכול ללמוד 80 בלאט גמרא ביום, מצאו אותו ובעונותינו הרבים [כאן בכה] הרגוהו ושפכו את דמו על הגמרא הפתוחה שהיה לומד בה. ואז באו הפאליציי והפסיקום ושקטה העיר קצת.

באשמורת הבקר שמענו רעש בעיר, ובמשך הזמן שמענו יותר ויותר קולות וברקים, הייתי עם עוד אחד, אברהם אושפענער, היינו דרים בדירה אצל יהודי, שהיה שוכר דירה מערבי, היה זה בבנין של שלש קומות, ואנו בקומה העליונה. וכיון ששמענו קולות גדולות באותה שבת, היינו אומרים וידוי, והיו בדעתי מחשבות שונות... אח״כ שמענו איך שדופקים בחוזק גדול על הדלת אצלינו מלמטה, לזמן ארוך. לבסוף נודע לנו מה היה הדפיקה בדלת: אבוסאלא הערבי לא רצה להניח אותם ליכנס לפי שידע שהולכים על רציחה, שחמתם היתה בוערת בהם, אבל לא רצה, וכן היה בהרבה מקומות שלא הניחו הערבים ליכנס. וכך הספיק להתיצב כנגדם כמה שעות, עד שעזר ה׳ והיה שקט, אצלינו לא היו דופקים וכן בכל העיר. והיו 65 אנשים ר״ל קדושים וטהורים שהיה אצלם כבר לאחר המעשה...!!! אבל שאר העיר רוב רובם ניצולו...

מפני מה מספר אני מעשה זה כאן, רציתי מאד לפרסמו, מה שהציונים הרשעים - הציונים של היום וגם אבותם דאז - הביאו עלינו צרות. רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתי, כתוב בתורה הקדושה שבלי יראת אלקים יהיה רציחה

- פשוט - וכמעשה הזה היו עושים שנים הרבה, עד היום הזה, הם סייעו להנאציס, כמו שכתוב בספרים שהיו שותפין עם הנאציס (מלבד הענין שאמרו חז"ל גדול המחטיאו יותר מן ההורגו), שש מיליאן מישראל נאספו, כמו דאיתא בגמרא כתובות אל תמרדו באומות ואל תעלו בחומה, שלש שבועות השביע הקב"ה את ישראל, ואם לא תשמרו השבועות אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה, ונתקיים זה באותם שש מיליאן מישראל, ע"י הנאציס ביחד עם זרע עמלק (החפץ חיים כותב [מובא בכתבי הר"ר אלחנן וואסערמאן הי"ד בסוף ספר קובץ הערות מאמר אומר אני מעשי למלך] שהציונים הם זרע עמלק), ע"י העבירה שהעמידו כל כלל ישראל לילך אחר הטומאה הציונית, אחר הרעיון הציוני, וגם בפועל ממש היו שותפים עם הרוצחים.

ר' משה שאהנפעלד כותב בקונטרס, שפעם אחת בא אל החזון איש לאחר הקמת המדינה, הערבים היו באים מזמן לזמן ומתנפלים על יהודים, וכך אמר: אוי רבי! הלא שמעת? זה כבר כמה חדשים שבכל יום או יומים נופל קרבן מישראל, אוי וויי אוי וויי, מה נעשה כאן?

אמר לו החזון איש: ר' משה שאהנפעלד היקר! דבריך נכונים, אבל מתפלא אני על בר דעת שכמותך. בודאי בחדשים האחרונים נפלו כמה עשרות נפשות וכל נפש אחת מישראל היא עולם מלא. אבל כאן עומדים הציונים, המדינה, הרשעים, לוקחים ומעבירים לשמד מאות אלפים יהודים, קטנים, בכל יום - דבר זה צריך להכאיב! גזירת שמד כזאת, שמעבירים מאות אלפים יהודים, וחז"ל אמרו גדול המחטיאו יותר מן ההורגו! כך אמר לו.

נו, כבר עברו כמה שנים משאמר החזון איש דבריו, למשל היום שאני מדבר כאן, הראה לי אחד בכתב עת דבר נורא, יש איש אחד שקורא לעצמו בריסקער, איני יודע אם הוא באמת בריסקער, הוא איש קטן ושגץ גדול, רוצח, ועכשיו התחיל לדבר קשות על אמעריקע ועל פרעזידענט רעיגן, מדבר בחוצפה כ"כ עד שנופל פחד, מעולם לא שמענו כזה. ואפשר לבוא חלילה לידי שמדיות, הערבים יכולים להתעורר, והשלש מיליאן מישראל נמצאים בסכנת נפשות.

מה איכפת ליה לאותו מנובל? כאשר היה להערבים רעאקטאר בבאגדאד, הלך אותו רשע ושברו. אתה יודע שזה סכנת נפשות לכל ישראל, אבל מה איכפת ליה? לפי שרוצה להיות ראש ממשלה - שנה שחורה - אינו מסתכל בשום דבר.

איתא בגמרא בירא דשתית מיניה לא תשדי ביה קלא, (דו פארעך איינער! דו פארעך בעגין!) אתה חי רק מאמעריקע, אתה והמדינה הבליעל והחשוכה שלך! לולא אמעריקע לא היה לך שום קיום, כל הכח בא מאמעריקע, הם נותנים לכם הכל, כלי זיין והכל! ואתה הולך, אתה החצוף, לפי שלא מצאו דרכיו [של רעיגן] חן בעיניך, בעיניך איש הבליעל... וכל זה יכול לעורר שנאה אצל הערבים. סוף כל

סוף יש מאות מינים של ערבים, ורוסלאנד עומד על צדו [של עירק] - אינו מסתכל על כל הדברים האלה, הכבוד שלו והפאליטיק שלו מורים לו הדרך, אפילו אם ע״י זה יאבדו מאות ואלפים נפשות מישראל.

ועם מי, רבותי, כרתו ברית? יש אנשים, באמת מהדתיים, שאמרו ״התאהבנו בבעגין״! פחד נופל עלינו! הלא הוא היה ראש המסיתים והמדיחים, ראש הכופרים, ואצל מסית ומדיח הדין הוא ״לא תשמע לו, ולא תאבה לו ולא תחמור עליו וגו׳״ יש שם חמשה לאוין, כך פירש רש״י. וזה נאמר במי שמסית את היחיד, אסור לאהבו.

היום, מי שהוא מסית ומדיח את הרבים, רוצח, רשע, ראש הכופרים של המדינה, שהשמיד יהדות תימן, יהודי מאראקא, ועוד הרבה ספרדים, נהיה מהם ציונים ובני בליעל, בלי תפילין, בלי תורה. וכותב אחד ממפלגת הדתיים, ״התאהבנו בבעגין״?! איך אפשר לאהוב את המסית? האם שמעתם, לאיזה מצב הגענו? ה׳ ירחם עלינו! ...באמת היינו עוסקים בענין אחר, אבל הלב כואב, כי יחם לבבי, מצאתי פתח להשתמש בו לדבר על ענין זה, כדי שידעו הכל, ה׳ ירחם עלינו, מה עוללו לנו הציונים הרשעים הארורים האלה! צריכים לידע שיש טעות בעולם, סוברים שהערבים עשו את הדבר. תדעו שכל מה שהיו הערבים בכעס עלינו - הציונים עשו. לפי שהערבים היו עם שלם אתנו, אני עד בדבר, חיינו עמהם בחברון בשלום. תסתכלו באגרות האדמו״ר מגור, שהערבים היו עם של שלום. וגם מדברי הימים אנו רואים כן, שכל הפאגראמ׳ס היו בעיקר באייראפע, הלכה היא בידוע [רק] ״עשו״ שונא ליעקב, הערבים היו טובים לנו בכל הדורות. מי עשה זאת שנעשו אויבים עתה? הציונים הארורים! הלא יודעים אנו הבא להרגך השכם להרגו, הערבים היו יושבים שם אחד עשר מאות שנה, והיינו שם בגלות, מפני חטאינו גלינו מארצינו, והם באים עכשיו בכח ובזרוע ומגרשים אותם, הורגים אותם, זורקים באמבעס, מייסרים אותם ביסורים, עד היום הזה בלבנון, משתמשים בעראפלאנען שקבלו מאמעריקע למחות כפרים שלמים.

אנו צריכים לדעת מי הם הרוצחים, הם - הציונים, הם הרוצחים הגדולים שבעולם, הם באים על כלל ישראל ואינם מניחים אותם לחיות לא ברוחניות ולא בגשמיות. כל אחד יתפלל כבר, שירחם ה׳ עלינו!

—◆◆◆—

דרוש בפרשת פינחס – בענין גדול המחטיאו יותר מן ההורגו

רבי יצחק דוב קאפעלמאן
ר"מ בלוצערין

במדרש רבה, צרור את המדינים, למה, כי צוררים הם לכם. מיכן אמרו חכמים הבא להרגך השכם להרגו. ר"ש אומר מנין שהמחטיא את האדם יותר מן ההורגו, שההורג הורג בעוה"ז ויש לו חלק לעוה"ב והמחטיא הורגו בעוה"ז ובעוה"ב. שתי אומות קדמו את ישראל בחרב ושתים בעבירה, המצרים והאדומיים קדמו בחרב וכו' ושתים בעבירה מואבים ועמונים, על אלה שקדמו בחרב כתיב לא תתעב אדומי לא תתעב מצרי, אבל אלו שקדמו בעבירה להחטיא את ישראל לא יבא עמוני ומואבי גם דור עשירי עד עולם, עכ"ל המדרש.

הנה שמועות לא טובות שהורגין יהודים רח"ל באות באזנינו. והוא באמת מר מאד שהורגים יהודים, ה' ירחם.

מעולם לא ראיתי שמישהו יאמר קפיטל תהלים על האלפים ורבבות יהודים שהועברו על דת תוה"ק ונשמדו רח"ל לגמרי ע"י הרשעים ההם. מדי יום ביומו מעבירין שמה על הדת נפשות בנ"י כשרים, כשיהודי בא מרוסלאנד או מספרד או משאר מקומות פליטותיהם, תיכף הם נוטלים אותו ובעל כרחו מעבירין אותו על הדת ועוקרין את הניצוץ האחרון של הדת. הרשעים ההם העמידו פאבריק של הפרת הדת רח"ל באופן אשר לא היתה מאז היתה ישראל לגוי. הרבה מיסיאנערן כבר קמו על הכלל ישראל בשפאניע, אנסו את ישראל להמיר דתם רח"ל ולא עלתה בידם, הרבה עלו על המוקד של קידוש ה' ית', וקצתם שמרו את תומ"צ בצינעא, והשאר עזבו ארצם ומולדתם כידוע כ"ז. ובכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם. אבל אלו הרשעים כבר עלתה בידם להשמיד מיליונים יהודים רח"ל. והמדרש צווח שגדול המחטיאו יותר מן ההורגו. ואין איש שם על לב בכ"ז. העיקר הוא שכבר היה להם הנצחון במלחמה זו. ועכשיו מניחים את התהלים לרקוב כי מעתה שוב אין על מה לומר תהלים עד אשר יעלה על דעתם הארורה ללחום עוה"פ. אבל על אלו הנפשות הכשרים אשר נטמאו בעל כרחם ע"י הרשעים הללו לא עלה עדיין על דעת מישהו להרעיש עולמות שהורגים יהודים! הורגים יהודים! ועוד יותר שגדול המחטיאו יותר מן ההורגו.

ומן הראוי היה שאלו המיסיאנערן יהיה איזה אומה מאו"ה מהשונאי ישראל. וניחזי אנן מי המה הרשעים האלה, לא טערקין ולא פראנצויזן רק אנשים אשר בשם ישראל קוראים עצמם. גוים גמורים שנתנו עליהם מסוה של ישראל. הם המה שעומדים עלינו ועל נשמותינו. ובאמת דבזה מוטל הצלחתם, כי בשם ישראל יכונה. כאמור, שהוא דבר מר מאוד שהורגין יהודים. אבל האמת ניתן להאמר, שכבר היה לעולמים, הכלל ישראל כבר מלומד רח"ל בזה כידוע בגזירת ת"ח ות"ט הרגו

יהודים וכו׳ גם בזמנינו הרגו בעוה״ר מליונים יהודים. מכל זה לא היה הכלל ישראל ״באנקראט״ ח״ו. אבל על ידי מעשי הרשעים הללו אשר הכריזו מלחמה נגד עם ה׳ ותורתו באופן נורא ועשו חורבנות נוראים בהכלל ישראל עד שח״ו הכלל ישראל עומד ממש על מפתן ה״באנקראט״ רח״ל, ולולי שבועתו ית׳ שלא יכלה זרעו של אברהם גם בזכות השרידים המועטים אשר עדיין לא כרעו לבעל, ומי יודע מה היתה כהיום עם הכלל ישראל.

ובמלכים (א׳, י״ח) ויגש אליהו אל כל העם ויאמר עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים אם ה׳ האלקים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו וכו׳. ויש לדקדק וכי ספיקא הוא קמי׳ דאליהו הנביא מה דעת העם, ועוד מדוע הוצרך לומר אם הבעל לכו אחריו, העיקר הוא רק אם ה׳ אלקים לכו אחריו. וראיתי בספר של גדול א׳ של גדול הדור שפירש, דכוונת אליהו היה על אלו הפוסחים על שתי הסעיפים, דפעם יושבין ביהמ״ד ופעם הולכין אצל הבעל. וזה גרע מאותן שיושבין תמיד אצל הבעל. ומשו״ה אמר להם אם דעתכם דהבעל אלהים לכו אחריו, ואל תשבו עמנו במחיצתינו, ואין לנו שייכות עמכם.

כלפי מה הדברים אמורים, כלפי אותן יהודים הכשרים, באמת כשרים, שומרי תומ״צ, אשר הרבה מהם נתפס הרעיון הטמא הזה, והולכין שלובי זרוע עם הפושעים הרשעים עובדי הבעל, וגם יושבין בביהמ״ד ומשתתפין בדעתם דעת הרשעים עם דעת תוה״ק. וכידוע שהרעיון הזה נכנס בעוה״ר גם בין היהודים כשרים אמיתיים, ממש מסלתה ומשמנה של הכלל ישראל, שדעתם נתפסו לשמוח בהצלחת הרשעים, ונהנים משלחנם הטמא, ומקבלים מהם באהבה הון תועפות, ונותנין להם ולנשיאיהם כבוד וגדולה, וגם שואבין מהם כבוד בכסאם שהם יושבין אצל שלחן השותפות, ותמיד פניהם איש אל אחיו בפנים שוחקות ובידידות. מלתינו אמורה להם: עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים, אם ה׳ האלקים לכו אחריו ואם הבעל לאלהים לכו אחריו ואל תשובו להביהמ״ד, רק לכו אחריו ושמה תשבו אצל הרוחות ההם.

ועלינו להעתיק דברי האוה״ח הקדוש בפ׳ השבוע, וממנו נקח לעבוד את ה׳ בזמננו עתה, וז״ל, צרור את המדינים וגו׳ צל״ד למה כפל צרור והכיתם ורז״ל הרגישו ואמרו כי נתכוון בזה לו׳ שהגם שצוה ה׳ כי תקרב אל עיר וגו׳ לא תשחית את עצה וגו׳ זו אומה קלה ובזויה להשחית את עצה וגו׳ ע״כ. וצל״ד מה נקמה היא זו למדין ואדרבה היה להם לקיים ואכלת את שלל אויביך שזה הוא להם יותר נקמה ודאבון נפש וכיוצא בזה מצינו בקללות התורה ואכלוהו אויביכם, ואחר אריכות דברים כתב וז״ל, ויעץ ה׳ ואמר צרור את הכוונה בזה להקדים לשנוא המחטיאים גם להתעיב הערב והטוב הבא מהם לאבד כל עץ נחמד וכל מעיין מתוק וכל טוב הבא מהם על אשר גרמו להם עשות רע. והוא ע״ד אומרו הלא משנאיך

ה' אשנא פי' משנאיך כאלו אמר משניאיך שגורמים לשנאה בחור בטוב כדרך שדרשו ז"ל וכו' ובאמצעות מחשבה זו תהיה מתרחקת תאות העבירה מהם ותהיה להם לזרא כי על העדר שונאים הסובב ויולד בהם טבע אלקיי ומדה זו מדה סגוליית היא לחפץ בחיים ובזה יתכפר עון הקודם במחשבת ע"ז וכו' ולא יהיה בהם נגף. והוא מאמר הכתוב כאן צרור את המדינים פי' יהיו לכם בגדר צר ואויב לשנאתם ולשנא כל הערב מהם להשחית עצם ולקלקל מעינותיהם זה תמורות מה שהתאוו להם וזו היא א' מתיקוני התשובה, ואמר צרור לשון הווה פי' יגבירה בהם השנאה עד גדר שיהיה נקבע בהם טבע הצרורית וכו', עד כאן לשונו הקדוש (עיי"ש באריכות).

הנה כ' הוא ז"ל שהעצה היחידה היא לשנוא את המחטיאים ולשנוא כל דבר טוב הבא מהם, ואם משיגים איזה דבר טוב מהם צריכין לשברם, ומעינותיהם לסכרם, ולעורר כ"א בעצמו שנאה רבה להמחטיאים את ישראל למשניאי ה' ית'.

וכ"כ בזמנינו צריך כ"א לחזק א"ע ולעורר בעצמו שנאה רבה לאלו המחטיאים והמטמאים את הכלל ישראל כולו, ויהיה שנאה נקיה לשנוא את הרע וכמ"ש דוד המע"ה תכלית שנאה שנאתים, דהיינו שנאה לשם שנאה, שתכלית השנאה הוא ג"כ שנאה, ואין לנו שום שייכות עם כל אלו הפושעים, לא לחנוף להם ח"ו לא להראות להם פנים שוחקות. ואצ"ל שלא לקבל מהם שום הנאה, כמש"כ האוהחה"ק הנ"ל שזה מדה סגוליית לחפץ בחיים.

ואמר הכתוב בפ' השבוע ושם איש ישראל המכה אשר הכה את המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני, וכתב רש"י ז"ל ד"א להודיע שבחו של פנחס שאע"פ שזה היה נשיא לא מנע א"ע מלקנא לחלול השם לכך הודיעך הכתוב מי הוא המכה עכ"ל. היוצא לנו מזה שאין שום נ"מ ממי המדובר, ובמקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב וכמו שדרשו זה רז"ל על פנחס. ובאמת הנשיא שלהם אינו נשיא כלל, והיכן נתגדל ונתחנך, האם למד בישיבה, איה התפלין שלו, הלא הוא הגרוע שבגרועים, בן בליעל מפורסם, ונתחנך בין "פאברעכערס" ורוצחים כידוע וממש לא יאומן כי יסופר שיהודים כשרים "רעליגיעזע" יחניפו לו וישחקו לפניו. הלא על ראשו מוטל האלפים והרבבות נפשות בנ"י שנשמדו והועברו על הדת. על מי האחריות של כל השמדות הנעשים שם, אם לא על ראשו של הנשיא, הלא הוא ממש טיטוס הרשע, גרוע מהמן הרשע שלא רצה רק להרוג, וזה כבר המיר הדת של אלפים ורבבות.

ויש מאותן שמחניפים להם וכו', שמלבישין א"ע במצוה של "אהבת ישראל" שאסור לשנוא שום אדם מישראל, וצווחין על אלו אשר מעמדם חזקה שלא לנטות אחריהם שהמה שונאי ישראל, כי אסור לשנוא שום אדם מישראל, וכיוצא בדברים אלו. ויסכר פי דוברי שקר מהפכים תורת אלקים חיים, כי האמת הוא ההיפוך לגמרי, כי אין לך שנאת ישראל גרוע מזו להחניף ולאהוב את רשעים אלו אשר אלפים

ורבבות יהודים נשמדו על ידם בגזירת השמד רח״ל, ואילו הרגו הרשעים הללו מליונים יהודים ח״ו, הלא לא היה מאן דפליג דמצוה לשנאותם בתכלית, ומעתה דגדול המחטיאו יותר מן ההורגו, א״כ הן הנה אשר ידם במעל הזה של רציחה ועוד גרוע מזה של רובו של הכלל ישראל, ומי שאוהב אותם הלא הוא שונא בתכלית את כל אלו הנפשות האומללים אשר נרצחו בעוה״ז ובעוה״ב על ידי הפושעים האלו. ואין לך שנאת ישראל יותר מזה. ברוצח כתיב ושפטו העדה והצילו העדה שמהפכין בזכותו, ובמסית כתיב לא תחמול ולא תכסה עליו, ואלו הרשעים הם גרועים הרבה מרוצחים ועלינו לאייב אותם וכמו שאמר דוד המע״ה תכלית שנאה שנאתים.

ובודאי השי״ת יעזור שבמהרה יתגלה האמת, ואז יראו הכל שהאמת הברור לאמיתו הוא עם אותם השונאים את הרשעים האלו. והנה מה שיהיה אז עם הפושעים הללו אנחנו לא נדע, כי שכלנו קטן מדי לידע דבר זה. אבל אין עולה על הדעת שהמה יזכו למשהו. אנשים אשר ארבעים וחמשים ושנים שנה העבירו על הדת נפשות בנ״י ולחמו בתוקף עוז עם התוה״ק וממש החריבו דור כולו, מי יודע מה תהא בסופם. אבל עלינו לחזק עצמינו ע״ד האמת הנ״ל לא בקנאות מזוייפת רק באמת, עד שבמהרה יתגלה לנו אור האמת.

(נדפס בשעתו במכ״ע The Jewish Guardian לאנדאן ח׳ מנחם אב תשמ״ג ע״י ר׳ יוסף בעכער)

—◆◆◆—

גלותן של ישראל מגיע לעצם כבודו ית' –וכשנגאלו כאילו הוא יתברך נגאל עמהם

מהר"ל אבל דע לך כי עיקר הפירוש, כי השם יתברך ברא העולם על סדרו, ויהיה כל נברא במקום שנתן לו השם יתברך. והגלות הוא שינוי סדר בעולם, שיהיה גולה ממקומו המיוחד והמסודר לו. וכאשר שב מן הגלות, אף אצל האומות כתיב "ושבתי", לפי שהדבר הזה מגיע לו, שהגלות היפך רצונו אשר סדר העולם, וכאשר שב למקומו, גם כן דעתו יתברך שב ונח ושקט, וזהו "ושבתי" דכתיב. אבל ישראל, שהגלות שלהם מגיע לעצם כבודו, שהשם יתברך נקרא "אלהי ישראל" (שמות כד, י). וכן סדר בבראשית הבריאה שיהיה ישראל בארץ הקדושה, וכאשר גלו - במה שעצם כבודו דבק בהם - כאילו גלה אתם. וכאשר שבים כתיב "ושב ה' אלהיך וכו'". וחילוק גדול יש בין "ושבתי", ובין "ושב ה' אלהיך", שמזכיר שמו, שזה בודאי כאילו נגאל ושב אתם. אבל בשאר אומות, אף על גב שהגאולה מתיחס לו, אין זה רק במה שזה רצונו שיהיה הכל מסודר על מקומו, ולא יהיה גלות לשום נמצא. מכל מקום, אין זה מגיע לעצם שמו. אבל אצל ישראל כתיב "ושב ה' אלהיך", להורות שהדבר הוא כאילו הוא יתברך נגאל עמהם, ודבר זה ברור. (גו"א דברים ל, ג)

מפתחות

מפתח מקורות
מפתח ענינים
מפתח שמות אנשים וספרים

תורה

בראשית

א, א ..... ש
א, ב ..... ז
ב, טו ..... יח
ג, יא ..... יח
ג, כג ..... יח
ג, כד ..... לב
ח, טז ..... קכה
יג, יד ..... ח, כח
יד,א ..... י
טו, ה ..... יג
טו, ו ..... סב
טו, ח ..... ה, לח
טו, י ..... קעט
טו, יא ..... לג, מב, קלג
טו, יב ..... י, לו, רמ
טו, יג ..... כ, קנז, שלט
טו, יד ..... רסא
טו, יז ..... ח, לב
טו, יח ..... שכב
יז, יח ..... טו
יט, ה ..... תא
כב, ד ..... קפב
כה, כה ..... רמא
כה, כח ..... טו, קכא, רמא
כה, לד ..... שכ
כו, ל ..... פב
כח, א ..... רמ
כח, יב ..... יא
כח, יד ..... פב, רכג
לב, ד ..... פה, קח
לב, ה ..... פה-פו, צו, צז, קל, קלב, קעו
לב, ו ..... קמז
לב, ח ..... צו, קלא, קלג
לב, ט ..... מט, נ, קלט, תמז
לב, טו ..... פז
לב, יח ..... צח
לב, יט ..... פו-פז, קלח
לב, כא ..... קעו
לג, ד ..... פט
לג, י ..... קא
לג, יב ..... קלב, קצה
לג, יד ..... לד, פט, קכב
לג, יז ..... קצט
לג, יח ..... רסא
לו, לא ..... קצה
לו, ו ..... מג
לח, טו ..... רנג
לט, כא ..... עח
מג, יא ..... קעז
מג, יד ..... יא
מה, א ..... קעג
מה, ה ..... לב
מו, ב ..... כא
מו, ג ..... טו
מו, ח ..... מג
מז, ד ..... יב
מז, כח ..... יב, קלב
מז, לא ..... עט
מט, י ..... רצה
מט, יב ..... רסג
מט, יח ..... סג
נ, כד ..... קעד
נ, כה ..... קסג

שמות

א, א ..... מב, קיב, קמט
א, י ..... עז, ק, קסג-קסד, רסז
ב, כג ..... קסג, רפ
ג, יא ..... קסד
ג, יד ..... עא, רפט
ה, כב ..... ע
ו, ו ..... מג
יא, ג ..... עח, ק
יב, ח ..... מא

יב, יא ..... רמ
יב, יב ..... רמו
יב, כב ..... קצט
יג, טז ..... ש
יג, יז ..... ריג
יג, יח ..... צט
יג, כא ..... רמא
יד, ט ..... רמא
יד, יד ..... קמו, קסד, קפג, ער
יד, לא ..... נט, סב
טו, ג ..... יא
טו, יד ..... ריג
טו, יז ..... קעט, קצא
יז, טז ..... תה
יט, ט ..... סט
יט, יב ..... קל
כ, ב ..... ס, רמח
כא, א ..... שלב
כא, יט ..... רצז
כב, כז ..... קג
כג, כט ..... שפד
כד, י ..... לט, תסז
כה, ג ..... רמא
לב, יג ..... רסג
לב, כט ..... מ
לג, ד ..... לה
מ, יח ..... רמו

ויקרא

ה, ב ..... קמז
ח, לה ..... סה
ט, ו ..... שצב
יח, כו ..... תד
יח, כח ..... שנד, שפא, שצט, תכג
כ, כב ..... תא
כה, לט ..... לא
כה, כח ..... קעח
כה, נה ..... סד
כו, ט ..... נח
כו, יד ..... טז
כו, כג ..... שטו
כו, כז ..... רע
כו, לא ..... רצ
כו, לב ..... כג
כו, לג ..... טז, קמא, רה
כו, מד ..... לח, מו, מז, עא, עד-עה, עז, פ, רנא, רסב

במדבר

ה, א ..... יח, רפ
ו, כו ..... מ
יג, א ..... רצו
יג, לב ..... שנד, שפט
יד, ז ..... שס, שסה
יד, ט ..... תב
יד, יג ..... רסג
יד, כא ..... יז, לא
יד, מ ..... קיט
יד, מא ..... שלז
יד, מב ..... קלה, קעז, קפז
יד, מה ..... קפד
טו, ל ..... שכט
טז, לג ..... שמ
יט, ט ..... רמה
כג, ז ..... לו
כד, יז ..... קכג, שג
כד, כג ..... תח
כה, יז ..... תסד
לג, נג ..... רי
לה, לד ..... שע

דברים

א, מב ..... רא
ב, ג ..... קיז, קכה
ב, ד ..... פו-פח
ב, ה ..... קעו
ג, כו ..... קע
ד, ג ..... תלא
ד, כה ..... טז
ד, כו ..... נא
ד, כז ..... דש
ד, ל ..... רפ, רפה

ד, לא ..... סט
ד, לד ..... רסא
ד, לט ..... רמח
ז, י ..... תג
ז, יב ..... קד
ז, טז ..... קלו
ז, יז ..... רסט
ח, י ..... קסז
י, יז ..... מ
יא, י ..... ת
יא, יב ..... רצו, שנג, שנח, שסא
יא, יד ..... רצז
יא, טז ..... טז
יא, כו ..... תג
יא, לא ..... רו-רז, שעז
יב, ב ..... שנו
יב, יז ..... רא
יג, ט ..... תסב
יג, טז ..... שכט
טז, ג ..... רמ
טז, כב ..... שעח
כג, ו ..... לו
כו, ו ..... קנח
כז, כו ..... תו
כח, לו ..... טז
כח, מב ..... מו
כח, סג ..... טז
כח, סט ..... קמו
כט, ט ..... קפ
כט, יח ..... כט
כט, כא ..... יז
כט, כח ..... סט
ל, א ..... יז, נא
ל, ב ..... ערה, רעז, רפב-רפג, רפה, רפח, רפט, תיד
ל, ג ..... עד, עט, קמח, קצו, רל, רמח, רנא, רסח, רפט, רצז, שג, שכב, תסז
ל, ה ..... סז, רסא
ל, יא ..... תיד
לא, יח ..... עג
לב, כו ..... יב, כה
לב, ל ..... ח, לב, שה
לב, לו ..... יב, קמח, רכג
לג, ג ..... עב
לג, כט ..... רמב
לד, יב ..... סד

נביאים

שופטים

ה, יא ..... מט, קסח

שמואל

א׳ ב, ה ..... תט
א׳ ב, כז ..... עט
א׳ ח, ז ..... רמה
א׳ יב, יז ..... רצה
א׳ יב, כב ..... עה
ב׳ כד, יד ..... שמט

מלכים

א׳ ה, יד ..... קנא
א׳ יח, כא ..... תסד
א׳ יט, יח ..... תט
ב׳ יח, טו ..... קלא

ישעיה

א, כז ..... קעה
א, יב ..... שנד
ב, ב ..... קלד, שג
ב, ד ..... רנה
ד, ג ..... תח-תט
ט, ה ..... קכב
ט, ו ..... קלב
ט, יב ..... צו

ט, טו ..... תכה
יא, א ..... תכה
יא, ב ..... ז, רעט
יא, ט ..... שג
יא, י ..... קיז
יא, יא ..... רל, רמ
יא, יב ..... רמה
יב, א ..... כז
יב, יז ..... נג
יד, א ..... רלא
יד, טו ..... יא
יט, א ..... רמה
כא, יב ..... רפב
כה, ט ..... נו, רסו
כו, ב ..... נג, סב
כז, ב ..... קכג
כז, ו ..... כא
כז, יב ..... רלא
כז, יג ..... קל, רנב
כח, טז ..... סז
ל, יח ..... סג
לה, ד ..... מז, קכג
לה, י ..... רסד
מ, א ..... רלט, רצז
מ, ב ..... קל
מ, ט ..... קצז, רלא
מ, י ..... רנא
מ, יא ..... ערב
מ, לא ..... סג-סד
מא, יד ..... רלב
מא, יח ..... רנח
מב, ו ..... רלב
מב, ט ..... רמא
מב, י ..... רנח
מב, כ ..... יד
מב, כד ..... ער
מג, א ..... רמג
מג, ה ..... רלב, רנב
מג, ז ..... יב, יז, לא
מג, יד ..... עט
מג, יח ..... רנח
מג, יט ..... רעז
מד, ו ..... רלג
מה, א ..... קלה
מה, יז ..... רמג-רמד, רנ, רסד
מו, י ..... רפ
מז, ח ..... קנ
מח, יא ..... קצג
מט, ט ..... רלג
מט, יב ..... רנב
מט, יד ..... סט
מט, כב ..... רנב
מט, כג ..... סג
נ, י ..... כז, נד-נה
נא, יא ..... רל, רנט, תיח
נא, יב ..... רלט
נא, טז ..... רעא
נב, ב ..... רמז
נב, ג ..... רעז, תיד, תיח
נב, ו ..... רלג
נב, ז ..... קעד, קפז, קצא, קצב, קצז, רמד, רנב, רנד, רסא
נב, יב ..... רלג, רמ-רמא, רנ, תיד
נב, יג ..... רמג
נג, א ..... רלג
נג, ח ..... כו, כז
נד, ב ..... שנו
נד, ז ..... סז, רלג, רסא
נד, ט ..... קצח
נד, יז ..... עד, קסז
נו, ז ..... רלג
נז, טו ..... עט
נז, כא ..... שמג
נח, ז ..... מ, שטו
נט, א ..... רחצ
נט, כ ..... קצא, רעז, רפג, רפה, תיד
ס, א ..... רמב, רמז
ס, טז ..... רלג
ס, יז ..... שה
סא, ז ..... רסא

סג, א ..... עט
סג, ב ..... קכב
סג, ד ..... קלד
סג, ה ..... קצג
סג, ח ..... יב
סג, ט ..... רמט, רנב
סג, י ..... קלה
סג, טז ..... טו
סו, כ ..... ס

ירמיה

ב, ז ..... יח, שע, שפה
ב, יט ..... תו
ג, יד ..... רנב
ג, יח ..... רנב
ט, יא ..... רנז
יד, ח ..... סג
יד, כא ..... רסג
טו, א ..... יח, יט
טז, יד ..... קנ, רלג, רמט, רסג, רסה-רסו, רעא
כג, ג ..... רלד
כז, יז ..... צו
כז, כב ..... קטז
כט, ה ..... רו
כט, ז ..... פד, צג, קה, קמח, קנז, קסא-קסב, תיז
כט, ח ..... קיא
כט, י ..... שמ
ל, א ..... רלד
ל, ט ..... רמו
ל, י ..... רלד
לא, ז ..... כח, רלד, רפט
לא, ח ..... רנב, רעח
לא, ט ..... קלח
לא, י ..... רמג
לא, לג ..... שג
לב, לא ..... שסט
לג, ז ..... רלה
לח, יז ..... צ, תנה
מה, ג ..... קנט
מט, לח ..... עט

יחזקאל

ה, ה ..... שסט
יא, יד ..... עב
יא, יז ..... רלה
טז, נג ..... רלה
כ, כג ..... יז, ל
כ, לד ..... כה, רלה
כ, מא ..... רלו
כב, טו ..... יח
כח, כה ..... רלו
ל, יב ..... רעט
לג, כג ..... שצט
לג, כו ..... ת
לד, יא ..... רלו
לו, טז ..... רלו, רעח
לו, כד ..... רנב
לו, כו ..... שג
לז, א ..... ריד-רטו
לז, כא ..... רלז
לט, כח ..... עח, רסד

הושע

א, ז ..... רלז
ב, כב ..... נד, נט, רמז
ב, כה ..... ל
ג, ה ..... רמה
ו, ז ..... יח
ז, טו ..... יד
ט, יג ..... קכב
ט, טו ..... יט
יא, י ..... רלז
יא, יב ..... רעח
יד, ב ..... סג
יד, ו ..... רס

יואל

ג, א ..... רפב
ג, ה ..... סח
ד, א ..... קלד
ד, יג ..... קכג
ד, יט ..... רמא

עמוס

ה, ב ..... קס, רכג, רמו-רמז, רנ, רנג-רנד, תיד
ט, ח ..... שלז
ט, יא ..... רמו-רמז, רנ-רנא, רפב, תיד

עובדיה

א, ד ..... יא
א, יח ..... קכג
א, כא ..... לד, קכג, קצו, ר, רעט, שג-שד

מיכה

ב, י ..... ת
ב, יב ..... רלז
ב, יג ..... רמד
ד, ו ..... רלח
ה, ב ..... קכד
ז, טו ..... סח, קעט, רנא, רנט, רסו, רסח, תיד

חבקוק

ב, ג ..... נד, קלז, רכד
ב, ד ..... סה, שמב

צפניה

ג, ח ..... נד, קלד
ג, י ..... ס
ג, יא ..... שלח
ג, יב ..... עו
ג, יט ..... רלט
ג, כ ..... רנב

חגי

ב, ו ..... קנד

זכריה

ב, ט ..... תיד
ב, י ..... ל
ג, ב ..... שסט
ג, ט ..... סג
ד, ו ..... רלח
ד, ו ..... קנ
ח, ז ..... רלח, רמח
ט, ט ..... רמז
ט, י ..... שג
ט, יב ..... נו
יא, יב ..... קיז
יד, ז ..... קלד

מלאכי

א, ב ..... קכב
א, ד ..... עח
ג, יז ..... קלד

כתובים

תהלים

ב, ב ..... קפח
ב, ו ..... מב
ב, יב ..... סא
ג, ב ..... תכד
ה, ד ..... סה
ט, א ..... עז
יג, ב ..... רסט
טו, א ..... שנז
יח, לח ..... לג
כ, ח ..... קפא
כב, כט ..... רעט
כד, ד ..... שנט
כה, א ..... קיח
כז, יג ..... רסד
כז, יד ..... נו, סד
לא, א ..... נה
לא, ב ..... רמג
לא, כ ..... קיח
לא, כד ..... נו, ס, סב, דש
לא, כה ..... נו, סח, רסא
לה, י ..... עו
לו, י ..... רמב
לז, כג ..... רמח

לט, ב ..... פז
מ, ב ..... נו, סד
מא, ד ..... עט
מב, ד ..... קכג
מב, ו ..... רנ
מד, ז ..... קטז
מד, כג ..... קיח
מז, י ..... שפז
נג, ז ..... רלט
נו, ד ..... ער
ס, יב ..... קלה
ס, יג ..... רסט
סה, ו ..... רנט
סט, ד ..... ס
סט, יט ..... רפד
עג, א ..... לה
עה, ג ..... רפג
עז, יב ..... רס
עח, ט ..... סה, קכא-קכב, ריג, רצג
עח, כב ..... קכא
עט, א ..... מח
פ, יט ..... רלט
פד, ד ..... קעח
פה, ב ..... שסד
פה, ז ..... רלט
פה, ט ..... רעח
פו, ט ..... רס
פז, ה ..... נה, שסד
צב, ב ..... סב
צב, ח ..... תה
צד, טו ..... לה
צד, יז ..... קפד
צה, ז ..... רפז, שז
קא, ה ..... ת
קה, ט ..... שיב
קו, ד ..... רסד
קו, כד ..... יז
קו, לה ..... תה
קו, מו ..... יא, עח
קו, מז ..... רלט
קז, ב ..... רלט
קיא, ט ..... קסח
קטו, ט ..... קצ
קטז, י ..... פז
קיח, כג ..... רס
קיח, כז ..... רמב
קכב, א ..... שסה
קכג, ב ..... רלט
קכד, א ..... עז
קכז, א ..... קי, קפג, רנז, רצז, שלח, תו
קכז, ב ..... רכב
קל, ה ..... קלד
קל, ו ..... נג, ע
קל, ז ..... סג
קלא, ג ..... נו
קלב, יז ..... רמב
קלט, כא ..... קד
קמה, א ..... רס
קמז, ב ..... רנ, רנו, תיח

משלי

ג, ה ..... מד
ד, טו ..... שצד
יג, יב ..... סד, שכו
טו, כז ..... שסג
כא, א ..... קסז
כד, כא ..... פד, צה, קסב, קסה, שה
כה, טו ..... קט

איוב

ב, טז ..... סג
טו, כט ..... פא
לה, ו ..... סג
לח, יג ..... ת

שיר השירים

א, ד ..... נז
א, ז ..... עג, קלט
ב, ז ..... צז, קט, קטו, קכה, קל-קלא, קלד-קלו, קלח, קמא, קמג-קמז, קנט-קסא, קפ, קצה, קצז-קצח, ר, רט-רי, ריז, רצז, שה, שכה

ב, ח ..... קכד, קמא
ב, יא ..... קכא
ב, יג ..... קטז
ג, ה ..... קטז
ג, ט ..... קיט
ד, ח ..... נט, סב
ח, ד ..... קטז, קכו, קעח, קפח
ח, ז ..... עה
ח, ט ..... קכא, קצד

רות

ג, יג ..... קפא, רעט

איכה

א, א ..... רסב
א, ג ..... קסז
א, ז ..... צ
א, ח ..... כט
ב, ב ..... קנג
ב, יט ..... רפ
ב, כא ..... שנו
ג, יג ..... קלה
ג, כא ..... נח
ג, כג ..... לז
ג, כה ..... נו
ג, כו ..... קכט, קמ, קסג
ג, ל ..... צ-צא, קד, קיב
ד, כב ..... רמט
ה, כ ..... רסד
ה, כא ..... סג

קהלת

ג, טו ..... קפא
ח, ב ..... קד, קכה, קס, שה
ח, ח ..... קיח
י, כ ..... קג

אסתר

ב, יז ..... עח
ב, כב ..... צג
ג, ח ..... ק, קצה
ד, טו ..... עה
ד, טז ..... יב, קלט
ח, ח ..... קנד
ח, יג ..... ק
ט, ד ..... עח
ט, כו ..... צט

דניאל

ב, לד ..... רנא
ב, לו ..... ו
ב, לח ..... י
ב, מט ..... עח
ג, טז ..... קט
ג, ל ..... עח
ז, א ..... ז
ז, ב ..... קיח
ז, ז ..... יב, מז
ז, כה ..... שמ
ט, יא ..... יח
ט, יח ..... סד
י, ב ..... רפג
י, יג ..... יא
יא, יד ..... שלח
יא, לג ..... רסב
יא, לד ..... צא
יא, לה ..... סח
יב, ג ..... רסג
יב, ו ..... רכ
יב, ט ..... קלב
יב, י ..... סח, קמ
יב, יג ..... שלח

עזרא

א, א ..... קצה, רנו
א, ג ..... רנ
ד, ו ..... רעג
ט, ט ..... פה

נחמיה

ב, ב ..... רנו
ב, יג ..... קלב

דברי הימים

א׳ ה, כו ..... יז
א׳ ז, כ ..... קכב, ריד
ב׳ לב, ו ..... קלא

תלמוד בבלי

ברכות

ד ע"ב לא תוסיף לנפול עוד ..... רכג, רנג
ה ע"א ארץ ישראל ניתן ע"י יסורין ..... לח, שפג
ה ע"ב לא הן ולא שכרן ..... קכט
ח ע"א איכא סבי בבבל ..... שנט
ט ע"א שלא יאמר אותו צדיק ..... ריד
ט ע"א אהיה עמם בשאר מלכיות ..... עא
יב ע"א עשרת הדברות ..... שצ
יב ע"ב וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח ..... רסד, רעא
יז ע"א הוי ערום ביראה ..... שסא
לא ע"ב אין הקב"ה עושה תורתו פלסתר ..... תו
לה ע"ב ואספת דגניך ..... רצז
מח ע"ב הטוב והמטיב תקנוה על הרוגי ביתר ..... קסו-קסז
מח ע"ב אין מלכות נוגעת בחברתה ..... רצה
מט ע"ב נברך אלקינו ..... שפג
נז ע"א הרואה שעורים בחלום ..... שנג
סד ע"א דוחק את השעה ..... רכב

שבת

יב ע"ב לא ישב על גבי מטה ..... עט
יב ע"ב אף מחשבות שבלב יודעים המלאכים ..... טו
ל ע"א טוב יום בחצריך מאלף ..... שסח
לא ע"א צפית לישועה ..... נה, ס, רכד, רמח
מז ע"ב במה טומנין ..... קסא
פט ע"ב כי אברהם לא ידענו ..... טו
קח ע"א נבילה עדיפא משחוטה ..... קנט
קיח ע"א עשה שבתך חול ..... שסג

עירובין

יט ע"א אברהם יושב בפתח גיהנם ..... לה
מז ע"ב יוצאין ללמוד תורה ..... שנד

פסחים

ה ע"א שמו של משיח ..... רעג
פז ע"א אני חומה זו תורה ..... קעא
פז ע"ב כדי שיתוספו עליהם גרים ..... ל
פז ע"ב צדקה שפזרן בין האומות ..... מט, נא-נב, קסח, רצז
פח ע"א אברהם קראו הר ..... מב

קא ע"א על שנוי יין מברך הטוב והמטיב ..... קסז

ראש השנה

יט ע"א מה נשתנינו מכל אומה ולשון ..... קט

יומא

ט ע"ב עשיתם עצמכם חומה ..... תכז
ט ע"ב בירה תוכיח שחזרה לראשונים ..... רנ
סט ע"ב איה גבורותיו ..... לז
סט ע"ב היאך אומה אחת יכולה להתקיים ..... עג, פ
פה ע"א חוששין לצד רחוק של סכנה ..... רנו
פה ע"ב אחטא ויוה"כ מכפר ..... שנח
פו ע"ב גדולה תשובה שמקרבת את הגאולה ..... רנז, רעח, רפג, שכג, תיד

סוכה

מא ע"א מקדש העתיד בנוי ומשוכלל ..... קעט, קצא
נא ע"ב קטלינהו אלכסנדרוס מוקדן ..... קנג
נב ע"א יצר הרע דומה להר ..... קעז
נג ע"א לוי אחוי קידה קמיה דרבי ..... קצג

תענית

ג ע"ב כי כארבע רוחות השמים ..... ל
ג ע"ב אם שאל בימות הקיץ מחזירים אותו ..... רצה
י ע"א הנותן מטר על פני ארץ ..... שנו
י ע"ב למה תתראו בפני עשו וישמעאל ..... קט
כ ע"א קנה הנכנע לכל הרוחות ..... פט
טז ע"ב במקדש היו עונין ברוך שם ..... לז
כז ע"ב בזמן שאין בהמ"ק קיים מה תהא עליהם ..... י
כט ע"א מפתחות העזרה בידם ..... ר

מגילה

ד ע"ב ביקש רבי לעקור ת"ב ..... קמח
ז ע"א קנאה את מעוררת עלינו רנו
יא ע"א לא מאסתים בימי יונים ..... פ, רנא
יב ע"א שנהנו מסעודתו של אותו רשע ..... רעג
יג ע"ב דמבזו להו למלכות ..... ק
יג ע"ב מדיח כוסו ג' פעמים ..... קסז
כט ע"א והשיב לא נאמר ..... רסח, רפח
כט ע"ב בכל מקום שגלו שכינה עמהם ..... עד, עט, קסח

חגיגה

ה ע"א זיבורא ועקרבא ..... שמט
ה ע"ב ידו נטויה עלינו ..... עג

יבמות

מז ע״א אין ישראל יכולים לקבל רוב טובה ..... מא
סד ע״א נשא אשה ושהה עמה י׳ שנים ..... נז
סד ע״א אין ישיבת חוץ לארץ עולה לו ..... יט
קכא ע״א כל גל וגל שבא עלי ..... צו

כתובות

עה ע״א אחד המצפה לראותה ..... נה
עה ע״א חדא מינן כי סליק לתמן ..... שט
קי ע״ב הכל מעלין ..... רז, שנט, שסד
קי ע״ב דברי ר״ח כהן ..... שנט, שסד, שסז
קי ע״ב עיר שרובה גויים ..... רח, שפח
קי ע״ב הדר בחוץ לארץ כמי שאין לו אלוק ..... רו, שנד-שנה, שעו
קי ע״ב כל העולה מבבל לא״י עובר בעשה ..... רח, תכא
קיא ע״א שלש שבועות לד, פג, פו, צח, קג-קד, קז, קט, קטז, קיט, קכז, קלד, קלו, קלח-קמו, קמט, קנז-קסב, קסה, קסח, קעא-קעד, קעו-קפב, קפז, קצ, קצג, רב, רז, רט, ריב, ריז-ריח, רכב, רכה, שה, שכה, שסו, תטז, תיח, תכא, תכו, תלג, תנא
קיא ע״א שרוי בלא עוון ..... שיח, שנג, שנח, שס
קיא ע״א המהלך ד׳ אמות ..... תד

נדרים

מט ע״ב נשבע צדקיהו לנבוכדנצר ..... קנז

סוטה

ט. אינו נפרע מן האומה עד שעת שילוחה ..... קעא
יד ע״א מפני מה נתאווה משה רבינו ..... קע
מח ע״א כל יום קשה מיום שלפניו לז

גיטין

ח ע״ב כותבין עליו אונו אפילו בשבת ..... קעה, ריב
מד ע״א מוכר ביתו לעובד כוכבים ..... שסז
נו ע״א נעביד שלמא בהדייהו ..... תנה
נו ע״א לא מסתייעא מילתא ..... פט
נו ע״ב בריוני דאית בן לא שבקינן ..... פט
נח ע״א מי נתן למשסה יעקב ..... ער

קידושין

כט ע״א אין צו אלא לשון זירוז ..... פו

בבא קמא

ס ע״א כיון שניתנה רשות למשחית ..... תי
פה ע״א ניתנה רשות לרופא לרפאות ..... רצז, ש

בבא מציעא

לג ע״א הוי רץ למשנה ..... שצא
מב ע״א לעולם ישליש אדם מעותיו ..... קח
פה ע״ב רבי חייא ובניו ..... קכח, קלד, קעא

בבא בתרא

ד ע״א גם במדעך מלך אל תקלל ..... קג
ח ע״א כי יתנו בגוים עתה אקבצם ..... רנז
ט ע״א כל מסים וארנוניות ..... שה
כא ע״ב קא פסקת לחיותי ..... שסד
כה ע״א לכל רוחתא אוקמן לבר ממזרח ..... ערב
לח ע״א מחאה ..... תמ
עג ע״ב זימנא חדא הוה אזלינן בספינתא ..... שמ
קי ע״א מוטב שישכיר עצמו לע״ז ..... שנה
קנח ע״ב אוירא דארעא דישראל מחכים ..... שנה

סנהדרין

כ ע״ב שלש מצות נצטוו ישראל ..... רצה
לז ע״א בשבילי נברא העולם ..... קיב
צא ע״א האומר אין תחיית המתים מן התורה ..... כג
צא ע״ב לימות המשיח כשיכלה השעבוד ..... שב
צב ע״ב בני אפרים ..... קפד, קצא
צג ע״ב קטלוהו לבן כוזיבא ..... קצב, רעג
צז ע״א משיח יבוא בהיסח הדעת ..... קעט, רכג
צז ע״א במטותא מינייכו לא תרחקוה ..... קפג
צז ע״א עד שיתיאשו מן הגאולה ..... רכג
צז ע״ב רבי עקיבא היה דורש עוד מעט ..... קנד
צז ע״ב מחלקת רבי אליעזר ורבי יהושע ..... רפה-רפו
צז ע״ב אין הדבר תלוי אלא בתשובה ..... קעט, קצא, שכג
צז ע״ב מלך שגזירותיו קשות כהמן ..... רפא
צח ע״א אין לך קץ מגולה מזו ..... שי
צח ע״א עד שתכלה מלכות הזלה מישראל ..... רכ-רכא, שנ
צח ע״א היום אם בקולו תשמעו ..... רנב, רעט, רפד, רפז, שז
צח ע״ב קיסר ופלגא קיסר ..... רעג
צח ע״ב ייתי ולא אחמיניה ..... תנ
צט ע״א אין בין העוה״ז ..... שב-שג, שפד
קד ע״א לא כאלמנה ממש ..... רסב

מכות

כד ע״א בא חבקוק והעמידה על אחת ..... סג, סה

עבודה זרה

ח ע"ב ל"ב קרבי עבדי רומאי ..... קצו
ח ע"ב יעבר נא אדוני לפני עבדו ..... פט
י ע"א שש שנים מלכו בעילם ..... יא
י ע"ב לא מצית מכלי להו ..... ל, רחצ
טז ע"א לפרסאי דמגנו עילוון ..... קא
כו ע"א משום דרכי שלום ..... קא
נה ע"א הבא ליטמא פותחין לו ..... שמה, שצג

אבות

א,י אל תתוודע לרשות ..... ריז
א,יא הזהרו בדבריכם ..... שפא
א,טו אמור מעט ועשה הרבה ..... רסא
ב,א הוי מחשב הפסד מצוה ..... שסא
ג,ב הוי מתפלל בשלומה של מלכות ..... פד, צג, קג, קלה, קסב
ג,יג שחוק וקלות ראש ..... שעג
ה,ז עשרה נסים ..... לז
ו,ז אומר דבר בשם אומרו ..... רסז

מנחות

נג ע"ב יבוא טוב ויקבל טוב ..... קפא
סה ע"א מגל זה מגל זה ..... קצ
צח ע"א שתהא אימת מלכות עליהן ..... קיז

חולין

פג ע"א מוכר את האם לחתן ואת הבת לכלה ..... קס
צא ע"א רשב"א הנדפס בעין יעקב ..... קלא
צא ע"ב צורת יעקב חקוקה בכסא הכבוד ..... רמד

תמיד

לב ע"א שטנא נצח ..... לב, שלט

נדה

לא ע"א אין בעל הנס מכיר בנסו ..... רפט

ירושלמי

ברכות ט ע"ב עשרת הדברות ..... שצ
שקלים יד ע"ב מי שהוא קבוע בא"י ומדבר בלה"ק ..... רח
תענית פ"א ה"א אין ישראל נגאלין אלא בתשובה ..... כד
תענית י ע"ב הקב"ה משתף שמו בישראל ..... עג

מדרשים

בראשית רבה

א,ב מביט בתורה ובורא את העולם ..... כג
ב,ד והארץ היתה תהו ..... ז, כג, כח, רעט
לד,יג מיד כל חיה אדרשנו ..... קמו
לח,י אין לך צרה בא לאדם שאין לאחרים בה רווח ..... תמח
מא,ט בניך עשויין דייש ..... ח, כח
מב,ב כשם שפתח בארבע מלכיות ..... יא
מב,ד ויהי בימי אמרפל ..... יא
מד וגם לרבות שאר מלכיות ..... ו
מד,יח תדע שאני פורקן ..... כ, רמ, רצט
מד,כ שעבוד מלכיות נרמז לא״א ..... י, לו
מד,כא אברהם ברר את המלכיות ..... ח, כו, כט, לב, רכה, שה
נו,ב עתיד המקום לירחק מבעליו ..... קפב
נו,ט עתידין בניך להסתבך ..... ח
סד,י גזרה מלכות הרשעה שיבנה בהמ״ק ..... רטו
סו צדיקים תחילתן יסורין וסופן שלוה ..... רסב
עה,ו למרן מלכא אנטונינוס ..... פה, פז
עה,ח כל הברכות שבירך יצחק את יעקב ..... רמ
עו,ג המחנה הנשאר לפליטה ..... מט, קלט
עו,ד וירא כי לא יכול לו ..... קלט
עח כל אותן דורונות ששלח יעקב ..... קצו
פג עד הבקר אלה מעשיהם של צדיקים ..... קפב
עח,יד ואני אתנהלה לאטי ..... פו
פה פקד פקדתי ..... רצד
פח,ה ויספר שר המשקים ..... ט
צח,ט א״כ למה מלך המשיח בא ..... קיז

שמות רבה

ה,כ על שבט לוי לא היה שעבוד ..... קצח
יד,ב גיהנם נקרא חושך ..... לג
טו,יז היה נוטל הפנס ומהלך לפניהם ..... רמא
יט,ו אכלו אותו בחפזון ..... רמ
כ,יא בני אפרים ..... רטז

ויקרא רבה

א,טו ת״ח שאין בו דעה ..... קנט
יט,ה אמרו לנמהרי לב ..... קכג
לג,ו לאו מלכא את אלא נבוכדנצר ..... קט

במדבר רבה

ז,י וישלחו מן המחנה ..... יח, רפ

דברים רבה

א לא הבטיח אלא בשתי אותיות ..... רסא
א,יט צוו לבניכם אל תתגרו בם ..... פו
א,יט אל תעמדו נגדו ..... קיז
א,כ עד מתי משועבדים אנו בידו ..... קכג
ב,כב מגיד מראשית אחרית ..... רפ
ב,כג נגאלו ממצרים מתוך תשובה ..... רפ
ט,ג אין אדם שליט ברוח ..... קיח

שיר השירים רבה

א,ל מעשה באשה אחת בצידן ..... נז
ב,ט מה שושנה זו שרב יוצא עליה ..... רס
ב שלא יגלו מטמורין שלהם ..... קכ
ב,כ המתינו לי ואני עושה אתכם ..... נח, קכ
ב,כ השביעין בשמים ובארץ ..... קיח
ב,כ השביעין בדורו של שמד ..... קיח-קיט
ב,כ א״כ למה מלך המשיח בא ..... קכא, קצד, רב, תכז
ב,כ ד׳ דורות שדחקו את הקץ ..... קכא, קצ, רטז, רצג
ב,כ אני הוא המביאה בקולי קולות ..... קכא, קצא
ב,כ לולא שטעו לא יצאו ..... קכב
ב,כ אהבה שאהב יצחק את עשו ..... רמא
ד,יט אין ראוי לעורר ולהרבות תפלה ..... קכט
ז,א שובי שובי השולמית ..... ט
ח בד׳ דברים נמשלה גאותן של ישראל ..... קכג
ח אם חומה היא זה אברהם ..... קעא

איכה רבה

פתיחתא ד והמה כאדם עברו ברית ..... יח
א,כט מתוך שאוכלין ושותין ..... קסז
ב,ב נ״ב שנה עשתה ביתר ..... קנג
ב,ה בן כוכבא ..... קסז
ג,ז משל למלך שנשא מטרונה ..... נח
ד,יד ..... ה׳ השליך חמתו על עצים ואבנים ..... מח

אסתר רבה

פתיחתא ג ילדה אשתו בליל תשעה באב ..... קנב
א,יג למחר כשישראל עושין תשובה ..... רעט
ז,יב כל מה שהיה המן מקטרג ..... עה

ח,ז כי לא שכחת ההבטחה ..... עה
י,יא גדול הוא הרועה שמצילה ..... עד, פג, קסז

מכילתא

בשלח בני אפרים ..... קצח
בשלח ו׳ הגליות מתכנסות בשכר אמנה ..... נט
בשלח יז אלא לאוכלי המן ..... קסז

תורת כהנים

ויקרא ט,ו ..... שצב
בהר אסור לומר לעבד עדור עד שאבוא ..... סד

ספרי

האזינו טו אראה מה אחריתם ..... ט
ראה יב,כט שהיו יוצאין לחוץ לארץ ..... שעז
ראה יב,כט ישוב א״י שקולה כנגד כל המצות ..... שפג

פרקי דר״א

יח ד׳ מלכיות משלן ואבדן ..... י
כז אברהם יושב ומניף בסודרין ..... קלג
לג אוחז בכנפות הארץ ומנער ..... תז
לד המתים רשעים בארץ ישראל ..... שעב
לה מראה הסולם שראה יעקב ..... יא
מז בני אפרים היו ממהרים על הקץ ..... סה, רטו

תנחומא

נח סימן י׳ אני פי מלך שמור ..... קכה
נח סימן י׳ אם תגזר לבטל התורה ..... קפב
תולדות סימן ה׳ גוזרין גזירות ואני מבטלן ..... עה
תולדות סימן ה׳ גדול כח הרועה שמצילן ..... פג
שמות סימן א׳ נתמלא מהם תרטיאות וקרקיסאות ..... קסה
תרומה סימן ז׳ ישועה מתוך השעבוד ..... רמא
אחרי יב לעתיד לבוא אני בעצמי גואל אתכם ..... רמב, רמט-רנ
חוקת סימן י׳ תהא בצדן ותבוא עמהם ..... קעא
דברים סימן ד׳ רב לכם סב את ההר הזה ..... קכה

פסיקתא

וימלא כבוד ה׳ את כל הארץ ..... יז, לא
דרב כהנא אין לכם אלא לחכות לי ..... נה
דרב כהנא מי פורע לכם ממלכות רביעית ..... נט, קכד, קמ
רבתי אני בעצמי מעיד בו לטובה ..... נה
רבתי מציל עני מחזק ממנו ..... עו
רבתי יד ואסף איש טהור את אפר הפרה ..... רמה

רבתי טו קול דודי הנה זה בא ..... קכד
רבתי לה קודם ג׳ ימים שיבוא משיח בא אליהו ..... רמד

תנא דבי אליהו

רבה י מעשה בכומר ור׳ יהודה הנשיא ..... נ, קסח
רבה יד, א תיקן להם הגלות למרק עוונם ..... כח

מדרש תהלים

תהלים ט שאל פליפוס את רבי אלעשא ..... עח
תהלים לא כל הבוטח בך אתה מצילו ..... נה
תהלים לא לשעבר גאולתכם ע״י בשר ודם ..... רמג

מדרש שוחר טוב

תהלים לו עובדא הוה בחד בר נש ..... רמב, שיא, תיד
מ,א ..... ויט אלי וישמע שועתי ..... נו-נז, תיז
משלי י בשעה שהחכם יושב ודורש ..... סה
תהלים פה רצית ה׳ ארצך ..... שסד
צא תשועתו של הקב״ה ..... קכט
תהלים קז במצרים הייתם מפוזרים ..... רמ

מדרש ויושע

כל הנסים האלה עתיד לעשות ..... רסא

ילקוט שמעוני

שמות קצ״א כדאי הם בשכר הקיווי ..... קמ
שמות קצ״ט אני ולא מלאך ..... רנא
שמות רכ״ז בני אפרים ..... קצח
נ״ך ק״ו עד שיחזרו ויבקשו את שלשתן ..... רמה
נ״ך תצ״ח משל למהלך בדרך עם דמדומי חמה ..... רמב
נ״ך תקע״ז בעולם הזה הייתם נושעים ע״י בני אדם ..... רמג
תהלים תקי״ט אומר מחיה המתים ועדיין לא ראו ..... נו

פרק שירה

ה׳ ..... קמב

זוהר

בראשית נד ע״א ..... שלח
בראשית קנא ע״ב ..... שסב
שמות ז ע״א ..... רמה
שמות סו ע״ב ..... לט
שמות פב ע״א ..... עד
שמות קפח ע״ב ..... נט
שמות רלט ע״ב ..... רמו

שמות רמ ע"א ..... שלז
ויקרא ו ..... **רמו, רנ, רנג,** תיד
ויקרא ט ע"א ..... שמג
ויקרא סו ע"א ..... עד
ויקרא קיב ע"א ..... עד
ויקרא קטו ע"א ..... עד
תיקונים כב ע"ב ..... רעט
תיקונים קמד ע"א ..... שלט
רעיא מהימנא חלק ג' קכה ע"ב ..... שלט

מפתח עיניינים

א

אברהם אבינו, ברית בין הבתרים
.....ה, ח, י, מב, קלג
אברהם אבינו, ד' מלכים .....י
אגודת ישראל .....קפו
אגודת ישראל, מועצת דנה על מדינה .....שיט
אדום .....יא-יב, טו
אדם הראשון .....י
אהבת ה' לנו, מתפרסם ע"י הגלות .....עו
אהבת הבורא לישראל .....מ
אהבת ישראל .....תסה-תסו
אומות העולם, בסוף לא נתנו א"י להציונים
.....רד
אומות העולם, יאבדו פושעים מא"י .....תג
אומות העולם, יחסינו להם בגלות
.....פד-קי, קכח
אומות העולם, מציאת חן בעיניהם .....עח, פב
אומות העולם, עצתם עלינו .....מט-נא, עה
אומות העולם, רשעתם .....קעא
אומות העולם, שנאת ישראל
.....רנו, שמו, תמד, תנז-תנח
אומות מאוחדות, החלטתם .....קפח
אור לישרים .....תלח
אחשורוש, נהנו מסעודתו .....רעג
אלכסנדר מוקדון, מרידת ישראל בימיו
.....קנב-קנג
אמונה, אע"פ שלא ראה .....נו
אמונה, בגאולה העתידה .....ס, רמח, שב-שכא
אמונה, ניכרת בגלות .....לז, סב
אמונה, ציונות היא נגד .....קעב, שו-שכא
אמעריקא, תומכים הכפירה .....תמג
אנטונינוס ורבי .....פה
אסתר, קנאה את מעוררת .....רנו
אפיקורסים, כפל ענין לאפוקי מהם .....קצ
אפס בלתך גואלנו, ביאור שם הספר .....הקדמה
ארבע מלכיות .....ו-יא
אריכות הגלות .....מא, סז, רנ, רנג
אריכות הגלות, טעם .....ע
ארץ ישראל, אוכלת יושביה .....שעג
ארץ ישראל, אין שבח כ"כ בזמן הגלות .....שנח
ארץ ישראל, אמצעי ולא תכלית .....קה
ארץ ישראל, בזה"ז אין מצוה .....רז, שסג, שעח
ארץ ישראל, בזכות גלות .....לח
ארץ ישראל, בנינה ידחה אמונת המשיח .....שט
ארץ ישראל, דעת היעב"ץ .....שעד
ארץ ישראל, החוטא שם יענש יותר
.....שנג, שעא
ארץ ישראל, הנוסע שם לעבוד את האדמה
.....שע, שפא, תד
ארץ ישראל, הקב"ה יטהרנה .....תז-תי
ארץ ישראל, הקב"ה יתננה לנו .....קעה
ארץ ישראל, ישוב בזה"ז
.....יט, רו-ריב, שנג-שצה
ארץ ישראל, ישוב הוא מדרבנן .....שעז
ארץ ישראל, ישובה אינו סימן גאולה .....רצ
ארץ ישראל, ישיבת המיעוט שם .....מז
ארץ ישראל, כפייה לעלות .....רז, שס, שסד
ארץ ישראל, כשיש לו מצות בחו"ל
.....שסא, שסז
ארץ ישראל, לא נבקשה מן האומות
.....קמד, קפב, ר
ארץ ישראל, למה לא עלו הצדיקים
.....שסג, שפג, שפה
ארץ ישראל, למי שיצטרך לבריות .....שנה, שסג
ארץ ישראל, מוספת טומאה לרשעים
.....שס, שסה
ארץ ישראל, מצות התלויות בארץ .....שנט, שסו
ארץ ישראל, מקום טומאה .....שנה, שס, שסט
ארץ ישראל, מקיאה עוברי עבירה
.....שצט-תו, תכג, תמג
ארץ ישראל, עבודה זרה .....רלה, של, שנו
ארץ ישראל, עיר שרובה כופרים .....שפח

ארץ ישראל, עלייה ..... שיח, שנג-שצה
ארץ ישראל, פושעים שם
.....שעב, שפא, שצט-תו
ארץ ישראל, קדושתה .....ת-תב
ארץ ישראל, קנין שדה שם .....קעה
ארץ ישראל, שיור במתנה .....י
ארץ ישראל, שלא להשתלט עליה .....קמה
ארץ ישראל, שרוי בלא עון .....שנח, שס, שפה

ב

בבל, לא מרדו בגלות ..... קנ, תלב
בטחון, בגלות ..... כו, כז, מז, נד, נה, סב, קפג
בית המקדש, הציונים יבנו ..... שפא
בית המקדש, חורבנה .....פט-צ
בית המקדש, מן השמים .....קעט, קצא
בית שני, טעו בזמן הגאולה ..... שמ
בית שני, לא כן תהיה הגאולה
... קצו, קצח, רא, רל-רלא, רמב-רמג, רמה, רנא
בית שני, לא שבו כולם .....קצה
ביתר, הרוגי .....קמב, קסו, קצ, שמה
בן כוזיבא ..... קכא, קמב, קנג, קסו, קצב, שמה
בני אפרים ..... קכא, קעד, קפד, קצ, קצח,
ריג-ריז, רצד, שכז, שלט, שמד, תכא, תכז
בנין ירושלים, קודם לקיבוץ גליות ..... תיח
בריאת העולם, הכנת הגלות .....ז
בריונים .....פט-צ, קפד
ברית בין הבתרים .....ה, ח, י, מב, קלג
ברכת המזון, הטוב והמטיב .....קסו-קסז, קצ

ג

גאולה, אתחלתא ..... קפא, רפט
גאולה, באותות ומופתים ..... רי, ריח
גאולה, בגלוי כבוד ה׳
.....רלג-רלו, רלט-רמא, רמד, רנא
גאולה, בדרך הטבע
..... רעג, רעו, רצד, שכב, תכ, תכח
גאולה, בלא הכנה מצדינו .....קעט
גאולה, בלא פעולת אנוש....קל, קמט, קס, קסא,
קסח, קעב, קפו, קפח, רא, ריח,
רכג, רנו, רסח-רסט, רעג, רעו,
רפח, רצד, שז, שי, תיח, תלג
גאולה, בנסים
.....קנ, רי, רנח, רעו, שכ, תיד, תכז
גאולה, חילוק בינה לשאר גאולות
.....קכד, רמב-רמג, רמה, רמט-רנא, רפד
גאולה, ליטול קודם זמנה .....קכג-קכד
גאולה, מאחרים אותה ..... רכא
גאולה, פתאום .....רס
גאולה, רק כשאין לישראל שום כח .... רכ-רכא
גאולה, שלא בזמנה .....קמג, קנז
גאולה, תלוי רק בידי שמים .....רנב
גזירת האומות, הקב״ה מבטלם .....עה
גיהנם, גלות מצלת .....ח, כו, לג
גיהנם, דמיון לגלות ..... כו
גלות, אין לנו מלכות ..... כו
גלות, אין לנו רשות לקום מעצמנו ..... רנ
גלות, אריכותו .....מא, סז, רנ, רנג
גלות, בשביל גרים ..... ל
גלות, גורם לפרסום אהבת ה׳ לנו ..... עו
גלות, הבנת ענינו מקלת .....מד
גלות, השגחת ה׳ .....קסז
גלות, זיכוך הנפש .....לד-לו
גלות, חייבין לישאר עד זמן הגאולה .....קל
גלות, חרפה מציל ממכות .....קד
גלות, חרפת עכו״ם .....קיב
גלות, כפרה ..... כז-ל, לח, קכט
גלות, לא נחשב לאומה כלל .....כה
גלות, לא תבטל בידי אדם ..... קיח
גלות, לטובתם של ישראל ..... קנז
גלות, לפרסום האמונה ..... ל
גלות, מעורר רחמים ..... מז
גלות, מצלת מפרשת הקללות ..... מו
גלות, נרדפים ולא רודפים .....קפ
גלות, עד שיושלם השיעור של שעבוד ..... רכא
גלות, עונש ..... טז-יט
גלות, עמידה כנגד עשו ..... קיז
גלות, קבלה בשמחה .....כא, לט, מג, צו
גלות, קבלתה .....כט, מב, סא, קכט, רח, קכט
גלות, קבלתה לשם שמים ..... רכא
גלות, קיום הגזירה ..... קמא, שכה
גלות, רק בישראל ..... מ

גלות, שינוי הסדר ..... תסז
גלות, שכינה ניכרת בה ..... עט
גלות, שכינה עמהם ..... עד
גלות, שכרה ..... יד
גלות, שלא כדרך הטבע ..... יט
גלות, שמירה ..... עא-פב
גלות, תחת הציונים ..... רעה
גרים, ע"י הגלות ..... ל

ד

דוד המלך, מבקש לכלות האומות ..... ו, מב
דורון למלכי האומות ..... פז, צא
דחיקת הקץ, מעוררת שנאת האומות ... פג, תמו
דם ישראל, לדרוש מהאומות ..... קמו, קעא
דניאל, נבואתו על הגליות ..... ו
דניאל, ניצל בזכות הבטחון ..... נו
דעת הרבנים ..... תלח

ה

הכנעה בגלות ..... פד-קי, קלח-קמ
הליכה בדרכי אבות ..... עג
המן, טען שקר על היהודים ..... צט
המן, לא מרדו ישראל על גזירתו ..... קנד
המן, קטרוגו על ישראל ..... עה
המתנה ..... נג-סו, קכ
המתנה, רשע אינו סובל ..... סד
הפטרות דנחמתא ..... רלט
הצהרת בלפור ..... תלז, תנב
הצלה, ע"י פיזור ..... מט-נא, רצז, תיז, תמז
השבעתי אתכם, ביאור הפסוק
..... קכא, קלו, קלח, קמא
השגחה, כפירה בה ..... רצג-שא, תכט
השתדלות אצל אומות להחזיר לנו א"י
..... קמד, קפב, ר, תלד
השתדלות, אצל האומות ..... צו
השתדלות, היכן מותרת ..... רצז, רצט-שא
התבדלות, מן הציונים ..... תסד-תסה
התגרות באומות ..... קמ
התקוממות בגלות ..... פו

ח

חבלי משיח ..... רפה
חברון, הפאגראם בשנת תרפ"ט ..... תנח
חובבי ציון, דברי יחזקאל משינאווא נגד
..... שפא
חובבי ציון, ר' פנחס ראטענבערג נגד ..... תטו
חובבי ציון, רש"ר הירש נגד ..... קסח-קע
חוץ לארץ, המצפה שם ..... נה, שנה
חוץ לארץ, יציאה שם ..... שעז
חוץ לארץ, ישיבה שם ..... יט
חוץ לארץ, ישיבת רוב ישראל שם ..... מז
חוץ לארץ, כמי שאין לו אלוק
..... רח, שנה, שעו
חוץ לארץ, תועלת ללמוד ולהתפלל שם .... שע
חוקים שלא על פי תורה ..... שלב
חורבן איראפע, בסיבת הציונים
..... קפז, תמה, תנב-תנד
חורבן בית המקדש ..... פט-צ
חורבן בית המקדש, אבילות עליו ..... קו
חילול שבת, בארץ ישראל ..... קעז, שטו
חתונה, בבית הכלה ..... קס, רנד
ניתוח רופא, משל ..... יד

י

יאוש מן הגאולה ..... סט
יהרג ואל יעבור, על השבועות
..... קיח-קיט, רנו, ריז, שצב
יום כיפור, האומר אחטא ..... שנח
יוסף, חלום שר המשקים ..... ט
יחזקאל, החיה בני אפרים ..... ריג-ריד
יעקב אבינו ועשו ..... פו-פז, צו, צח, קא, קח,
קכא, קלח, קל-קלב, קמז, קעו, קצה, קצז, קצט
יעקב אבינו, ירידתו למצרים ..... יא, טו
יעקב אבינו, לא מרד ביוסף ..... קעז
יעקב אבינו, סולם ..... יא
יצחק אבינו, אהבתו לעשו ..... טו, קכא
יצר הרע, מלחמה נגד ..... שצא-שצב
ירושלים, לא הסכימו האומות מעולם ליתנה
..... רד
ירושלים, מקום השטן וכוחותיו ..... שסב, שסט
ירושלים, רק צדיק גמור ידור שם ..... שסב
ירושלים, תקנה שרווקים לא ידורו שם .... שסב

ירמיהו הנביא, כתב לבני הגולה
..... פה, צא, קיא
ישוב ארץ ישראל בזה"ז
..... יט, רו-ריב, שנג-שצה
ישוב ארץ ישראל, הוראה למעשה
..... שצב-שצה
ישוב ארץ ישראל, הרמב"ם לא מנאה
..... רז, רי, שפד, שפו
ישוב ארץ ישראל, עשאוהו חוק לעבודתם
..... שפו, שצא
ישמעאל, גלות תחתיו ..... יד
ישמעאל, יעכבו ישראל מלדור בא"י ..... קעז
ישמעאל, שלא להעיר שנאתו ..... פח, תמו
ישראל, חשיבותם ..... מ

כ

כורש, נתן רשות לחזור לא"י ..... קצה
כנסיה גדולה של שנת תרצ"ז ..... שיט
כפירה בביאת משיח ..... רעו, שו-שכא
כפירה בגאולה של נסים ..... רסח, רעא, רעה
כפירה בעיקר ..... שכז-שכח
כפירה, בהקמת מדינה ..... קצא
כפירה, עבירה שנעשה מתוך ..... שכט

ל

לשון הקודש, דיבור בו ..... קפו, תה

מ

מדה כנגד מדה, קימת הצורר בגרמניא ..... תנב
מדינה, אסור להמשיך קיומה ..... קפח, קצב
מדינה, אפילו אם תתנהג ע"פ תורה אסור
..... קפט, קצא, תכט, תלח
מדינה, דירה תחתיה ..... שצב-שצה
מדינה, החיוב למחות נגדה ..... שמו-שמז
מדינה, הצלחתה ..... שמה, שפ-שפא
מדינה, הצעת מרדכי נח ..... ריז
מדינה, התפעלות ממנה ..... שצה
מדינה, לא תצליח
..... שלז-שלח, שמ, שמג-שמד
מדינה, לוותר עליה ..... שמח, תנו
מדינה, מועצת גדולי התורה דנה על ..... שיט
מדינה, ממאסים בכבוד הקב"ה ..... קצ
מדינה, מקווים שתתבטל בידי שמים
..... שמט-שנ
מדינה, צרה גדולה ..... קפד-קפה
מדינה, צריך לברוח ממנה ..... שפח
מדינה, שלא על פי תורה ..... שלב
מחאה, נגד הציונים ..... שמו-שמז
מלאכים, יודעים מחשבות ..... יד
מלחמה, לא בגאולה העתידה
..... קנח, רלז-רלח, רנד, שפד, תלד
מלחמה, לעתיד לבוא בא"י ..... תז-תט
מלחמה, עם האומות
קלא-קלג, קלח-קמ, קנח, קסב, קפז, רי, רפב, שמז
מלחמת העולם השנייה
..... קפז, שפז, שצא, תמה, תנב-תנד
מלחמת סיני ..... שמט, תנ
מלחמת תשכ"ז ..... שמז
מלך, שלא בזמנו ..... רצה
מלכי האומות, כבודם ..... צג, צז, קג-קד, קיז
מס, לשלם למלכות ..... רח
מעפילים, בימי משה
..... קעז, קפד, רא, שלז, שמד, תכא
מצרים, גלות ..... יא
מצרים, היציאה באה פתאום ..... קעט
מצרים, ישראל לא נלחמו בהם
..... ק, קמט, קנח, קסג-קסד
מצרים, לא יצאו בלילה ברשות פרעה
..... קצח-קצט
מצרים, שעבוד ..... לט, מב-מג
מרדכי, מסר בגתן ותרש ..... צג
מרידה באומות
..... פד-קי, קמח-קנז, קסב, קעו, רט, ריא, תלא
מרידה באומות, כשמתגרות בנו
..... קנו, קסג, קעו
מרידה באומות, מעולם לא מרדו ..... קנב
משה רבינו, הרבה בתפלה ..... קע
משיח שקר
..... קכז, קמ, שטז, שי, שיט, שמא, תכז
משיח, אותותיו ומופתיו ..... שפד
משיח, אין למשול על א"י עד שיבוא ..... קפב
משיח, הכל יקבלוהו ..... קנא

משיח, יבוא פתאום בלא הכנה ..... קעט
משיח, יקבץ גליות
..... קיז, קכא, קצד, רב, רלה, שיא, שפז, תכז
משיח, ספקות אפילו כשיבוא ..... קכד
משיח, רק על ידו נגאל ..... קפח, רב
משל, אומר אחטא ויוה"כ מכפר ..... שנח
משל, אורח ששרף את הבית ..... תמט
משל, איש ואשה ..... נז
משל, בטלו קריאת עשרת הדברות ..... שצ
משל, בית כנסת של רעפארמער ..... שפב
משל, בית נעול ..... ר
משל, גשם שלא בזמנו ..... רצה
משל, דג שעלה אגם על גביו ..... שמ
משל, חולה הבורח מבית החולים ..... קלז
משל, חולה הקדחת ..... קלז
משל, ניתוח רופא ..... יד
משל, יולדת שלא בזמנה ..... קכד
משל, מוצא מציאה ..... רכד
משל, מי שדר בבית הכנסת ..... שנח, שס
משל, מי שלומד תורה במקום להציל ..... שסז
משל, מלך ומטרוניתא ..... רמז
משל, מלך שהבטיח לידידו ..... מתנה, שיב
משל, מלך שהבטיח למטרונה ..... נח
משל, עשיר שנעשה עני ..... קפה
משל, קוצר שלא בזמנו ..... קכג
משל, שר הצבא שהתנמנם ..... סו
מתן תורה ..... סח
מתן תורה, מצות הגבלה ..... קל

נ

נבואה, חכם עדיף מנביא על ימינו ..... קעח,
קצט, ריא, שה-שו, שלח,
שמ-שמב, שפ-שפא, תז-תט
נטרונא, ביאור השם ..... קכד
נס, שאנו עומדים בין האומות ..... עז, פ-פא
נסיון באמונה ..... סח
נסים, בגאולה ..... קנ, רי, רנח-רעו
נצוצות, בירור ..... לא
נרדפים, יש לנו להיות ..... קפ

ס

סידור, א-ל הורית לנו לומר י"ג ..... קב
סידור, בשובך לציון ..... קפט
סידור, הושענא בארבע שבועות ..... קמד
סידור, הושענא ציון המצוינת ..... קעח
סידור, מפני היד שנשתלחה במקדשך ..... רא
סידור, סדר ברכות שמו"ע ..... רפא
סידור, עזרם ומגנם הוא ..... קצ
סידור, פרק שירה ..... קמב
סידור, תפלה לשלום המלכות ..... צד
סידור, תקע בשופר גדול ..... רנב, רפח
סכנה, בא"י יותר מבכל מקום ..... תט-תי
סכנה, מעבירת השבועות
..... נב, קיח-קיט, קעז, קצב

ע

עבודה זרה, בארץ ישראל ..... רלה, של, שנו
עבודה זרה, ביעורה מא"י ..... רלה, של
עבודה זרה, הצלחתה ..... שמה
עבודה זרה, ציונות היא ..... תמ
עבירה, שנעשה במזיד בצבור ..... שכט
עומר, קצירתה ..... קצ
עונש הגלות ..... טז-יט
עונש, מתיר את בשרכם ..... קיז, קכה, קמב,
קנט, קעג, קפד, קפז-קפח, תיח, תכז
עונש, תוצאה מדחיקת הקץ
..... קכז, קל, תכז, תכט, תמה
עיר הנדחת ..... שכט
עלייה בהמונים ..... קכה
עלייה, ברשות כורש ..... קצה
עלייה, לעבוד את ה' ..... קסא, תד
עלייה, לצאת ממקום תורה ..... שנד
עלייה, צריך להיות נקי מעון
..... שנג-שנד, שנז, שנט, שסד, שעא, שפא
עמלק, מפלתו ..... רפה
עמלק, נשמות רשעי ישראל ..... שצא, תה
עצות להקל עול הגלות ..... שטו
עצת התורה ..... קח
עקידה, האיל בסבך ..... ח
ערב רב, לא יבואו לא"י ..... שלט
ערביים, מעולם חיו בשלוה עמהם .... תמו, תנח
עשירות, שלא להראות לגוים ..... צו
עשרת הדברות, אנכי ..... ס, רמח

עשרת הדברות, בטלום מפני המינים ..... שצ
עשרת השבטים ..... קמז

פ

פורטוגאל, גזירת שמד .....ריז
פורים, יהודים שמרו דת המלך ..... צט
פורים, להנקם מאויביהם ..... ק, קנד
פורים, נהנו מסעודתו של אחשורוש .....רעג
פיוטים .....יג, קכו
פיזור, הצלה לישראל .... מט-נא, רצז, תיז, תמז
פיזור, כבוד ה׳ מלא את כל הארץ .....יז, לא
פיזור, קיום הגזירה ..... קכד, קמא
פיזור, ראוי לעם הקדוש ..... כ
פרשת וישלח, לימוד ממנה ..... פו-פז

צ

ציונות, היא כפירה בעצמותה ..... שיד
ציונות, היא עבודה זרה ..... תמ
ציונות, השקפתה על הגלות ..... כג
ציונות, טוב לשתוק מלדבר .....תיט, תכב
ציונות, מביא לידי שמד .....תלד, תסג
ציונות, מעכבת את הגאולה
.....רכ-רכה, תיט-תכ, תכז
ציונות, מפסדת גאולת המשיח .....תכא, תכז
ציונים, אוי לשותפיהם ..... תה
ציונים, אינם מצפים לגאולה ..... קעב
ציונים, אינם סובלים הגלות .....קיב
ציונים, גרמו שלא יוכלו לנוס לא״י ..... תמח
ציונים, החיוב למחות נגדם ..... שמו-שמז, תמ
ציונים, הנאה מכספם .....תסה
ציונים, התבדלות מהם .....תסד-תסה
ציונים, התגרותם באומות .....קח-קט, קעו
ציונים, חניפה להם ..... תכד
ציונים, חשודים על רציחה ..... תמג
ציונים, כופרים בביאת משיח
..... רעו, שו-שכא, שפה, תנב
ציונים, כופרים בגאולה של נסים
.....רסח, רעא, רעה
ציונים, כופרים בהשגחה .....תכט
ציונים, כחי ועוצם ידי ..... תכג
ציונים, לקחו א״י בלא רשות האומות .....רד
ציונים, לקחו שם ציון .....קעח
ציונים, מאחרים את הגאולה ..... רכד
ציונים, מביאים סכנה על ישראל
..... נב, קיח, קעז, רנו, רצז, שז, תמג-תסב
ציונים, מזרע עמלק ..... תה
ציונים, מטרתם לעקור את התורה .....תלו
ציונים, ממירים גאולה בדבר אחר .... רלט, שכ
ציונים, מעוררים קנאת האומות
..... רנו, שמז-שמח, תכח
ציונים, עוברים על השבועות
.....קעב-ד, קעו-קעח, קפד, קפז-קפח, רב
ציונים, פעלו לסגור דלתי המדינות ..... תמו
ציונים, ראיותיהם טענותיהם ..... רעב-רעג, תלג
ציונים, רודפים .....תמד
ציונים, שנאה להם ..... תסה-תסו
ציפוי לישועה ..... נג-סו, תיז
צפייה, גודל זכותה
..... נה-נו, נט-סא, סג, סה, שנה
צרות, מקרבות את הגאולה .....קפא
צרות, נראה שרצון ה׳ שלא נלך ..... שסא

ק

קבלה..... לא, תג ,תח
קופת רבי מאיר בעל הנס
.....קעה, ריא, שט, שפא, שפו
קיבוץ גליות, אין לעשות בעצמנו .....רט
קיבוץ גליות, בדרך נס .....רנט-רס, רסה, רעב
קיבוץ גליות, הלואי ונשארו בחו״ל ..... שפט
קיבוץ גליות, לא יהיה עד ימות המשיח
.....רלה, רלז, שיא, שפו
קיבוץ גליות, ע״י הקב״ה בעצמו
.....רל-רלט, רמה, רמח, תיט
קיבוץ גליות, ע״י משיח
..... קיז, קכא, קצד, רב, רלה, שיא, שפו, תכז
קידוש ה׳, ע״י קיבוץ גליות .....רלו
קידוש ה׳, ע״י שמירה בגלות ..... עה, פב
קינות לתשעה באב .....קכז
קץ, סתום ..... קלב
קץ, שלא למהר ..... קכג
קרבנות, לימוד דיניהם ..... שיב
קרח, למה נאבד ..... שמ

קריעת ים סוף ..... צט, קעט, קפג

ר

רופא, דרישה אצלו ..... רצז, רצט, שא
רופא, משל לניתוחו ..... יד
רמז, הלכות שבת ..... קסא
רמז, הפרחת העיט ..... קלג
רמז, ואלכה לנגדך ..... קצז, קצט
רמז, ודפקום יום אחד ומתו כל הצאן ..... קצה
רמז, יוסף התודע לאחיו ..... קעג
רמז, מאד נעלה שעב ..... שפז
רמז, מגילה רות ..... קפא
רמז, מצות הגבלה ..... קל
רמז, מקום החתונה ..... קס
רמז, משכימי קום ..... רכג
רמז, מתנת יעקב לעשו ..... צח
רמז, סמיכת עמלק לביאת הארץ ..... שצא
רמז, שבו לכם פה עם החמור ..... קפב
רמז, תפלת ערבית רשות ..... רפד
רשעים, בארץ ישראל ..... שצט-תו
רשעים, קיומם ..... שמא, שמג, שמה

ש

שבועת האומות ..... קלו
שבעת אלפים יהיו בא״י ..... תט
שבת נחמו ..... רלט
שבת, רמז בהלכותיה ..... קסא
שבתי צבי ..... רכב, שטז, שי, שמא, תלד
שונאי ישראל, מפני הציונים ..... רנו, שמז-שמח
שטן, בנין הציונות היא מעשיו
..... לב, שלח-שלט, שפא, שפג, שצא-שצב, תו
שילוח מחנות ..... יח
שיתף הקב״ה שמו עלינו ..... עג
שכר הגלות ..... יד
שלום מלכות ..... פד-קי
שלמה המלך, מלך בלא מלחמה ..... קנא
שלש שבועות, אבן עזרא ..... קיט
שלש שבועות, אברבנאל ..... קלד
שלש שבועות, אור החיים ..... קמ
שלש שבועות, אף ברשות האומות
..... קכא, קצד-קצה, ריח, תכז
שלש שבועות, באר הגולה ..... קלה
שלש שבועות, ביאור הפסוק
..... קכא, קלו, קלח, קמא, קפח, קצז
שלש שבועות, בפסוקים וחז״ל ..... קטו-קיז
שלש שבועות, בשמים וארץ ..... קיח
שלש שבועות, גדר ההלכה ..... רי
שלש שבועות, דחיקת הקץ ברשות לכו״ע אסור
..... רג
שלש שבועות, הגאון מראגאטשאוו ..... קעז, ריב
שלש שבועות, הגדול ממינסק ..... ריא
שלש שבועות, הגרי״ז מבריסק ..... קפח
שלש שבועות, היאך למנותם
..... קטז, קכא, קכה, קמו
שלש שבועות, הצורך להם ..... קיט
שלש שבועות, חזון איש ..... קפז, ריב
שלש שבועות, חיד״א ..... קמו
שלש שבועות, חקל יצחק ..... קפב
שלש שבועות, חתם סופר ..... קנט, רי-ריא
שלש שבועות, יהרג ואל יעבור
..... קיח-קיט, קנו, ריז, שצב
שלש שבועות, יפה קול ..... קכא, קצד
שלש שבועות, ישמח משה ..... רכב
שלש שבועות, כלי יקר ..... קלח
שלש שבועות, כפתור בפרח ..... רח
שלש שבועות, כתב סופר ..... קג
שלש שבועות, לבושי מרדכי ..... קעד
שלש שבועות, להרבות בתפלה ..... קנז, קע, ריב
שלש שבועות, לחם שלמה ..... קפד
שלש שבועות, מביאה לשאר עבירות ..... תכב
שלש שבועות, מגדנות אברהם ..... ר
שלש שבועות, מגילת אסתר ..... רז
שלש שבועות, מהר״ל ..... כא, קיח-קכ, קיט
שלש שבועות, מהר״ם שיק ..... קא
שלש שבועות, מהר״ץ חיות ..... קנח
שלש שבועות, מהרא״ל צינץ ..... קד, קס
שלש שבועות, מהרשד״ם ..... רט
שלש שבועות, מי השילוח ..... קסא
שלש שבועות, מנחת אלעזר ..... קעז
שלש שבועות, מעולם קיימו ישראל
..... קז, קנב, קנח

שלש שבועות, מעם לועז ..... קמה
שלש שבועות, מקורם בתורה ..... קמו
שלש שבועות, מרכבת המשנה ..... קמו
שלש שבועות, משך חכמה ..... קעד
שלש שבועות, משכיל אל דל ..... קסה
שלש שבועות, נודע ביהודה ..... צז
שלש שבועות, נועם אלימלך ..... קמז
שלש שבועות, נשמה ..... קלו
שלש שבועות, ספר חרדים ..... פו
שלש שבועות, עקידת יצחק ..... קצה
שלש שבועות, ערוך השולחן ..... ריא
שלש שבועות, פאת השולחן ..... רט
שלש שבועות, פייטנים ..... קכו
שלש שבועות, ר׳ אברהם גאלאנטי ..... ריז
שלש שבועות, ר׳ אלחנן וואסערמאן ... קט, קפ
שלש שבועות, ר׳ בן ציון מבאבוב ..... קעח
שלש שבועות, ר׳ בצלאל מלובלין ..... תיז
שלש שבועות, ר׳ גבריאל זאב אסעלקא ..... תכו
שלש שבועות, ר׳ יהודא לייב מאויאזד .... תכא
שלש שבועות, ר׳ יונתן אייבשוץ ..... קצז
שלש שבועות, ר׳ יונתן שטייף ..... קצ
שלש שבועות, ר׳ יעקב עמדין .... פג, קמב-קמה
שלש שבועות, ר׳ יצחק אייזיק מקאמארנא
..... רי
שלש שבועות, ר׳ ישראל זאב מינצבורג .... קעג
שלש שבועות, ר׳ מיכאל בער ווייסמאנדל
..... קפז
שלש שבועות, ר׳ נפתלי אדלער ..... קיא
שלש שבועות, ר׳ צבי הירש מזידיטשויב
..... קצג
שלש שבועות, ר׳ צדוק הכהן ..... קעא
שלש שבועות, ר׳ שאול בראך ..... קעו
שלש שבועות, ר׳ שבתי ראפופורט ..... תטז
שלש שבועות, ר׳ שלום מבעלזא ..... קיט
שלש שבועות, ר׳ שמואל סאלאנט ..... רז
שלש שבועות, ר׳ שמחה בונם מזאכלין .... תיח
שלש שבועות, רבינו בחיי ..... קלא
שלש שבועות, ריא״ז ..... רט
שלש שבועות, ריב״ש ..... רו
שלש שבועות, רמב״ם ..... קכז
שלש שבועות, רמח״ל ..... קמב
שלש שבועות, רש״ר הירש ..... קז, קסח
שלש שבועות, רשב״ש ..... רז
שלש שבועות, שירי שלמה ..... קסא
שלש שבועות, של״ה ..... קלט-קמ
שלש שבועות, שם משמואל ..... קעד
שלש שבועות, תלויות ..... קלו
שמד, אין שומעין למלך במקום
..... קט, קכה, קמ, קפב
שמד, דורו של ..... קיח-קיט
שמד, ציונות מביא לידי ..... תלד, תסג
שנאת הרשעים ..... תסה-תסו
שעבוד מלכיות, עד הגאולה
..... קכב, רמא, שב-שד, שכ
שפיכות דמים, בשביל מדינה ..... שמח
שררת היהודים בזמן הגלות ..... פח

ת

תוכחה, מקור השבועות ..... קמו
תוכחה, רק בארץ ישראל ..... מו
תורה, לימוד להנצל מציונות ..... קצ
תחיית המתים, גלגול מחילות ..... שנה
תפלה, אינה מנגדת לשלום מלכות
..... קג, קז, קסה
תפלה, בשעת סכנה בא״י ..... שמט
תפלה, לשלום המלכות ..... צג-צד, קסב
תפלה, על הגאולה ..... קכח-קכט
תפלה, שלא להרבות על הגאולה
..... קנז, קעא, ריב
תקנה, שרווקים לא ידורו בירושלים ..... שסב
תשובה קודם הגאולה, סתירה ברמב״ם
..... רפו-רפז
תשובה, קודם הגאולה ..... ז, קעט, קפה, קצא, רנג, רנז, רעד, רעז-רצ, שכב-שכד, תיד

מפתח שמות אנשים וספרים

אבן עזרא ..... קטז, קיט, ריד, שלז
אבני נזר ..... תל-תלב
אברבנאל ..... קלג, קצו, תז
אוהב ישראל ..... כא
אור החיים ..... לא, מב, מז, צ, קמא, שנח, תג
אך פרי תבואה ..... שס
אלשיך ..... כט, לג, מב, סא, קכט, קלו, רפה
אריז"ל ..... לא
באר הגולה ..... מז, קלה, קפז
בינה לעתים ..... רצד-רצה
בית אלקים ..... רטו, רסה, רפד
בית הלוי ..... טו, לח
בני יששכר ..... פה, פז, קס, רכג, רנד
בעל שם טוב ..... שפג
בעלי התוספות ..... טו, קל
גדול ממינסק ..... ריא, שסו
גר"א ..... צו, רנב, שפא
דברי חיים ..... פ
הפלאה ..... צא
ויגד יעקב מפאפא ..... רעה, שפז
ויחי יוסף מפאפא ..... רעה
זרע קודש מראפשיץ ..... שס
חבצלת השרון ..... שעח
חובות הלבבות ..... עז
חוות דעת ..... ריד, שמ
חוזה מלובלין ..... שסא
חזון איש ..... קפז, ריב
חיד"א ..... קמו
חיי אדם ..... שנט
חפץ חיים ..... סו, קח, קעו, שיב, שסז
חקל יצחק ..... קפב, שנט
חרדים ..... פו, קלח, שעב
חתם סופר ..... סד, צד, צט, קנז, קנט, קצח-קצט, רי, רנג, שכו, שס
יוסיפון ..... רכא
ילקוט מעם לועז ..... קמה
יפה קול ..... קכא, קכד, קצד, רצד
יפה תואר ..... פו, רס
ישא ברכה ..... שסב
ישמח משה ..... סה, רכב, רנ, שסא
כוזרי ..... רכא, רפא
כלי יקר ..... קלח
כפתור ופרח ..... רח
כתב סופר ..... כט, צט, קג, קסב
לבושי מרדכי ..... קעד
לחם דמעה ..... צ
מאור ושמש ..... צח
מבי"ט ..... רטו, רסה, רפד
מגדל דוד ..... קלו
מגדנות אברהם ..... ר
מגילת אסתר ..... רז, שפד
מגן אברהם ..... נט, צד
מדרש לקח טוב ..... פו-פח, רטז
מהר"י אסאד ..... קג
מהר"י קרא ..... כז
מהר"ל ..... ו, יד, יט-כ, כו, מ, סב, עט-פ, צג, קיט, רמג, רסז, שד, שכה, שמ, תסז
מהר"ם מרוטנבורג ..... שנג, שע
מהר"ם שיף ..... שנה
מהר"ץ חיות ..... קנז-קנח, רסז
מהר"ש יפה ..... פו, קכא, קכד, קצד, רס, רצד
מהרא"ל צינץ ..... קד, קס
מהריי"צ מליובאוויטש ..... קפד-קפו, שיח, שע, תט
מהרש"א ..... ל, פט, קצו, רנא
מהרש"ב מליובאוויטש ..... קז, קעב, שיא, שמד
מהרשד"ם ..... רט
מחצית השקל ..... צד
מטה לוי על המחזור ..... קכו
מי השילוח ..... קסא
מלבי"ם ..... יז, ל, נא, נג, פד, קצט, שמב
מנחת אלעזר ..... קעז, שיח, שסח, שע, שעח, שפד
מעבר יבק ..... צו
מעלות המדות ..... עח

מעם לועז ..... קמה
מעשה אורג על המחזור ..... קכו
מצודת דוד ..... יז-יח, רכ, רלא-רלח, רנח, רס, רעח, שלח, שצט
מרדכי נח ..... ריז
מרכבת המשנה ..... קמו
משך חכמה ..... קסז, קעד
משכיל אל דל ..... קסד, שד
מתנות כהונה ..... קכד
נודע ביהודה ..... צז
נועם אלימלך ..... יד, צז, קמז, רנג
נחמד למראה ..... כח
נצי״ב ..... פב, רפט
סמ״ק ..... ס, רמח
ספורנו ..... פט, רפג
ספר החיים ..... לז, קלז, רפה, שנה
עבודת ישראל ..... קמז
עיטור ..... יט
עין יעקב ..... שנד
עקידת יצחק ..... לד, עח, קצה, רמט, רסג-רסה
ערבי נחל ..... קנז
ערוך השולחן ..... ריא
פאת השולחן ..... רט
פירוש קדמון על שה״ש ..... קל
פני יהושע ..... שנח, שפה
פענח רזא ..... קלב
צמח ה׳ לצבי ..... שנו
צמח צדק ..... שע
צרור החיים ..... קמח, רכט
קדושת יו״ט ..... שיג
קדושת לוי ..... פב
קדושת ציון מבאבוב ..... קעח-קעט
ר״ן ..... רפג, שמ
רבי אברהם אזולאי ..... תט
רבי אברהם בן הרמב״ם ..... קכח
רבי אברהם גאלאנטי ..... ריז
רבי אברהם דע קולוגנא ..... ריז
רבי אברהם זוטרא ..... רנא
רבי אברהם לעווענשטאם מעמדין ..... קמח, רכט
רבי אברהם מקאליסק ..... שסד
רבי אברהם שאג ..... רנד
רבי אהרן קאטלער ..... שיט
רבי אוריאל צימערמאן ..... כג
רבי אלחנן וואסערמאן ..... קח, קפ-קפא, שיט, תה-תו
רבי אליהו חיים מייזל ..... קעא
רבי אלימלך מליזענסק ..... יד, צז, קמז, רנג
רבי אליעזר אשכנזי ..... עו
רבי אליעזר הקליר ..... יג, קכז
רבי אליעזר זוסיא פארטוגאל מסקולען ..... שפ
רבי אליעזר זוסמאן סופר ..... שו
רבי אליעזר מדזיקוב ..... קד
רבי אפרים שלמה זלמן מליפנא ..... נב, רסח-רעא, רפח, תכב
רבי בחיי אבן פקודה ..... עז
רבי בחיי בן אשר ..... עז, קלא-קלב, רסב-רסג, רפב-רפג
רבי בן ציון האלבערשטאם מבאבוב ..... קעח-קעט
רבי בן ציון שטערנפעלד מבילסק ..... רעג-רעד, שכב
רבי בצלאל מלובלין ..... תיז
רבי ברוך בער לייבאוויץ ..... תמ, תמד
רבי ברוך קאפלאן ..... תנח
רבי גבריאל זאב אסעלקא ..... תכו
רבי דוב בער טרייוויש ..... קמו
רבי דובער מליובאוויטש (אדמו״ר האמצעי) ..... רפה
רבי דוד מדינוב ..... קא
רבי דוד סאלאווייציק ..... שדמ
רבי הלל מפאריטש ..... שע
רבי הלל מקאלאמייע ..... קסד, שד
רבי זעליג ראובן בענגיס ..... שכ
רבי חיים אלעזר שפירא ממונקאטש ..... קעז, שיח, שסח, שע, שעח, שפד
רבי חיים בן בצלאל ..... לז, קלז, רפה, שנא
רבי חיים וויטאל ..... כט, צא
רבי חיים יעקב נפתלי זילבערבערג ..... תיג-תיד
רבי חיים סאלאווייציק מבריסק ..... שפב, תלה-תלז, תמד

רבי טוביא בן אליעזר ..... פו-פח, רטז
רבי יהודא לייב מאויאזד ..... תכא
רבי יהודה בן מהר"ם חלאווה ..... קלג
רבי יהודה גרינוואלד ..... רנה
רבי יהודה הלוי (כוזרי) ..... רכא, רפא
רבי יהודה ליב צירלסאהן ..... רב
רבי יהושע אבן שועיב ..... פה
רבי יואל טייטלבוים מסאטמאר ..... ד, מז, פג, קצב, רג-רד, רפו, רצט-שא, שט, שכא, שכג, שכז, של, שלב, שמה-שנ, שעא-שעה, שעט, שפט-שצה, תמה-תנ, תנז
רבי יונתן אייבשיץ ..... נא, צו, קצז, רב
רבי יונתן שטייף ..... קצ
רבי יוסף גרינוואלד מפאפא ..... רעה
רבי יוסף דוב סאלאווייציק (בית הלוי) ..... טו, לח
רבי יוסף זינדל מאיישישאק ..... רחצ
רבי יוסף חיים זאנענפעלד ..... קלז, קעה, שיב
רבי יוסף יעבץ ..... יג, כו, לה, לח, מ, ס, רמט
רבי יוסף יצחק שניאורסאהן מליובאוויטש ..... קפד-קפו, שיח, שע, תט
רבי יוסף ליב בלאך ..... רכג, שח
רבי יוסף ראזין מראגאטשאוו ..... קעז, ריב, רעב
רבי יוסף שאול נאטאנסאן ..... קסג
רבי יחזקאל מקאזמיר ..... שסא
רבי יחזקאל שרגא האלבערשטאם משינאווא ..... שפא, שפו, שצ
רבי יעקב בן חביב ..... שנד
רבי יעקב טייטלבוים ..... שפ, שפג
רבי יעקב יוסף הכהן מגלאביצק ..... תיט
רבי יעקב יחזקאל גרינוואלד מפאפא ..... רעה, שפז
רבי יעקב מליסא ..... ריד, שמ
רבי יעקב משה מוואלבארז ..... תטו
רבי יעקב עמדין ..... פא, פג, קמב-קמה, רכב, שמא, שעד
רבי יעקב קמענעצקי ..... שט, שיב
רבי יעקב ששפורטש ..... קמ, רנא, רצו
רבי יצחק אייזיק מקאמארנא ..... רי, רסז, שסב
רבי יצחק ברבי יהודה הלוי ..... קלב
רבי יצחק דוב קאפעלמאן ..... תסג
רבי יצחק זאב סאלאווייציק מבריסק ..... קפח-קפט, רלט, שכ, שדמ, שפז-שפח, תמ, תמד-תמה
רבי יצחק יעקב רבינאוויטש מביאלא ..... רעה, שטו
רבי ירוחם יהודה ליב פערלמאן ..... ריא, שסו
רבי ירחמיאל ישעי' מינצבערג ..... רא
רבי ישכר דוב מבעלזא ..... קיט, תמג
רבי ישראל זאב מינצבורג ..... קעג
רבי ישראל מרוזין ..... שסג, שפ, שפה
רבי מאיר אריק ..... שפב, תלד
רבי מאיר מרוטנבורג ..... שמ, שנז, שפח
רבי מאיר סאלאווייציק ..... קפח, שדמ
רבי מאיר שמחה מדווינסק ..... קסז, קעד, שט, שסו
רבי מיכאל אליעזר פאהרשלעגער ..... תלב
רבי מיכאל בער ווייסמאנדל ..... קפז, תנא-תנז
רבי מנחם מענדיל מווילאהן ..... ריח, תכח
רבי מנחם מענדל מדעעש ..... שסה
רבי מנחם עזריה מפאנו ..... לב, תט
רבי מרדכי דוב מפייזער ..... תכ
רבי מרדכי יוסף מאיזביצא ..... קסא
רבי מרדכי ליב ווינקלער ממאד ..... קעד
רבי מרדכי ראטטענבערג ..... רב, שיט
רבי משה ליב יוסף שלעזינגער ..... שעו-שעז
רבי משה ליב סאסובער ..... שנח
רבי משה מסאוואראן ..... שסה
רבי משה מקאסוב ..... קפא, שיד, תד
רבי משה נתן כהנא שפירא ..... רעב, רצו
רבי משה שטערנבוך ..... שכ
רבי משולם ברבי קלונימוס ..... קכו
רבי נפתלי אדלער ..... קיא, תלב
רבי נתן מברסלב ..... רצו, תג
רבי סעדיה גאון ..... סז, רמח, רסא, רפא
רבי פנחס מנחם אלעזר ראטענבערג ..... תטו
רבי צבי אלימלך מדינוב ..... פה, פז, קס, רכג, רנד
רבי צבי הירש מזידיטשויב ..... קצג
רבי צבי הירש קלישער ..... רפט
רבי צבי הערש לעהרן ..... קסא
רבי צדוק הכהן מלובלין ..... קע, שמג, שפו
רבי רפאל מילדולה ..... ריז

רבי שאול בראך מקאשוי
..... קעו, שטו, תח, תמג
רבי שבתי הכהן ראפופורט ..... תטז
רבי שבתי כהן ..... טו
רבי שלום בער מליובאוויטש .....קז, קעב, שיא, שמד
רבי שלום מבעלזא ..... קיט
רבי שלמה ברבי יהודה (פייטן) .....קכו
רבי שלמה ברבי יודא על שה״ש .....קסא
רבי שלמה האלבערשטאם מבאבוב .....קפ
רבי שלמה הירשעל .....ריז
רבי שלמה זלמן עהרנרייך משמלויא .....קפג, שדמ, שפו
רבי שלמה קלוגער ..... שסג, שפה
רבי שמואל בן אברהם אבוהב .....שנו
רבי שמואל וידאש ..... צ
רבי שמואל מסלאנים (בית אברהם)
..... שיז, שפא
רבי שמואל סאלאנט ..... רז
רבי שמואל ענגעל .....שטז
רבי שמחה בונים מזאכלין ..... תיח
רבי שמחה יאיר מפיעטריקוב .....תכה
רבי שמחה ישכר בער האלבערשטאם מציעשנוב
..... שיד, תלח
רבי שמעון ישראל פאזן .....קצא, שצה, תנח
רבי שמשון בארסקי .....תד
רבי שמשון רפאל הירש .....קה, קסו, קסח-קע, קצ, רפז-רפח
רבינו גרשום ..... לב, שלט
רבינו יונה ..... רסא
רד״ק ..... יח, עב, קטז, ריד, רל-רלט, רנח-רס, רעז-רעח
רדב״ז .....קלו
רוקח .....קלו
ריא״ז .....רח
ריב״ש ..... פח, רו
רמ״ע מפאנו ..... לב, תט
רמ״ק ..... רסו, תח
רמב״ם .....לז, לט, סח-סט, פח, קכז, רז, רכב, רפב, רפו, שב-שג, שכב, שכט, שפד
רמב״ן ..... י-יב, יז, כה, מ, מו, נ, קטז, קכח, קלג, קצה, שד, שעא, שעו-שעט, תא
רמח״ל .....סג-סד, קמא
רש״י .....ו, טז, כז, נג-נד, סז, עא-עג, קכז, קמד, ריא, רכ, רלא, רלג-רלז, רעז, שלח, שצט-ת
רשב״א .....קל
רשב״ם ..... ת
רשב״ש ..... רו
ש״ך ..... טו
שדי חמד .....רעא, שז
שואל ומשיב ..... קסג
שירי שלמה .....קסא
של״ה ..... לו, קלט-קמ, שעג-שעד
שם משמואל .....מה, קיב, קעג
שמנה לחמו ..... פז
שערי אורה ..... טו
שר שמואל אריפול .....קלח
תולדות יעקב יוסף .....קצח
תפארת שלמה .....מג